

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**YEMEN VAZAT-LUHYE MINTIKA KUMANDANLIĞI HARP CERİDESİNE GÖRE
I. DÜNYA SAVAŞI VE YEMEN CEPHESİ**

(I. DEFTER, S. 181 28 NİSAN 1331-8 EYLÜL 1331)

Cihangir COŞKUNOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erhan METİN

Çankırı – 2015

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**YEMEN VAZAT-LUHYE MINTIKA KUMANDANLIĞI HARP CERİDESİNE GÖRE
I. DÜNYA SAVAŞI VE YEMEN CEPHESİ**

(I. DEFTER, S. 181 28 NİSAN 1331-8 EYLÜL 1331)

Cihangir COŞKUNOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erhan METİN

Çankırı – 2015

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Bilimsel Etik Bildirimi	iii
Tez Kabul ve Onay	iv
Önsöz	v
Özet	vii
Summary.....	ix
Kısaltmalar	xi
Tablo Listesi	xii
Harita Listesi	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1.I. Dünya Savaşı Öncesi Genel Durum.....	1
1.1.1. Kutuplaşan Dünya.....	2
1.1.2. Üçlü İttifak.....	3
1. 1. 3. Üçlü Uzlaşma	4
1. 2. Fas Bunalımı.....	7
1. 2. 1. 1908 Bosna-Hersek Bunalımı.....	8
1. 2. 2. İkinci Fas Bunalımı(Agadir Buhranı).....	11
1. 2. 3. Trablusgarp'ın İşgali.....	13
1. 2. 4. Balkan Savaşları.....	18
1. 2. 5. İkinci Balkan Savaşı.....	24
1. 3. I. Dünya Savaşı'nın Başlaması.....	27
1. 3. 1. Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na Girişi	29
2. OSMANLI HAKİMİYETİNDE YEMEN.....	36
2. 1. Yemen Coğrafyası.....	36

2. 1. 1. Yemen'in Osmanlı Topraklarına Katılışı.....	37
2. 1. 2. Yemen'in İkinci Kez Osmanlı Hâkimiyetine Girişi.....	40
2. 2. XX. Yüzyılda Yemen.....	45
2. 2. 1. Yemen'de Başka Bir İmam, Başka Bir Tehlike: Seyyid İdrisi	49
2. 3. Ahmet İzzet Paşa'nın Yemen'e Gelişi.....	52
2. 4. İmam Yahya İle Dean Anlaşması.....	55
2. 5. I. Dünya Savaşı'nda Yemen.....	57
2. 5. 1. 'Asir Bölgesindeki Çarpışmalar.....	61
2. 5. 2. Yemen Cephesi'ndeki Çarpışmalar.....	63
2. 6. Yemen'in Boşaltılması.....	65
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	68
3. 1. Harp Ceridesi.....	68
3. 1. 1. Harp Ceridelerin Tarih Kaynakları Arasındaki Yeri ve Önemi.....	68
3. 1. 2. Harp Ceridesi ve Tutuluş Gayesi.....	69
3. 2. Harp Ceridelerinin Muhtevası ve Tutuluş Şekli.....	70
3. 3. Yemen Harp Ceridesi ve Muhtevası	75
3. 4. Yemen'de Yaşanan Siyasi Gelişmeler.....	77
3. 5. Askeri ve Stratejik Gelişmeler.....	78
3. 6. İstihkama Ait Gelişmeler.....	79
3. 7. Kumanya ve İnsani Gereçler.....	80
3. 8. Ceridelerde Adı Geçen Komutanlar.....	80
4. SONUÇ	85
KAYNAKÇA	87
EKLER: 28-04-1331 ve 08-09-1331 Tarihleri Arasında Vâzât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harp Ceridesinin ve Eklerinin Transkripsiyonu.....	93
ÖZGEÇMİŞ	348

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*Yemen Vazat-Luhye Mıntıka Kumandanlığı Harp Ceridesine Göre I. Dünya Savaşı ve Yemen Cephesi (I. Defter, s. 181-28 Nisan 1331-8 Eylül 1331)*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

05 / 06/ 2015

Cihangir COŞKUNOĞLU

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Cihangir COŞKUNOĞLU tarafından hazırlanan, [05/06/2015] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliğiyle*] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Erhan Metin..... İmza: .....

Üye : Prof. Dr. Ahmet Kankal..... İmza: .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Aydın Efe. .... İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 02 /05 / 2015 tarih ve 2015/13 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan AKÇA

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yemen Vazat-Luhye Mıntıka Kumandanlığı Harp ceridesine göre I. Dünya Savaşı ve Yemen Cephesi konusu, ilk ağızdan Yemen Cephesi'nde yaşananları göstermesi ve dolaylı olarak da olsa I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğunun durumunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

Savaşın sonlarına doğru (23 Aralık 1917) Yemen'de bulunan 40. Tümen Komutanlığı'na getirilen Mustafa Galib Deniz, tarafından tutturulan söz konusu ceridelerin orjinalleri Mehmet Ali Kutman Bey'in (Mustafa Galib Deniz annesinin amcasıdır.) elindedir. Mehmet Ali Kutman Bey'in elektronik ortamda çekerek bizlere gönderdiği fotoğraflarından hareketle incelediğimiz bu belgeler, Yemen Cephesi'nde savaşın ilk yıllarına (1915) ait önemli bir kaynaktır. Zira Yemen Cephesi ile ilgili önemli bir kaynak olan ve yine M. Galib Deniz tarafından kaleme alınan "40. Tümen'in 'Asirdeki Harekâtı'"adlı askeri mecmuaca Yayınlanan eser 21 Şubat 1917'den M. Galib Deniz'in 7. Kolordu Komutanı Ahmet Tevfik Paşa ile beraber esir olarak yedi ay kalacakları Aden'e giden kayığa bindiği 25 Mart 1919 tarihine kadarki olayları kapsamaktadır. Bunun dışında Yemen Cephesi ile ilgili önemli bir kaynak olan, "Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VI. cilt (Hicaz, 'Asir, Yemen Cepheleri ve Libya Harekâtı)" adlı Türk Silahlı Kuvvetlerine ait olan eserin 'Asir ve Yemen cepheleri ile ilgili bölümlerinde yazarlar da M. Galib Deniz'in 1935 yılında Yayınlanan "40. Tümen'in 'Asir'deki Harekâtı" adlı eserinde bahsettiklerinden hareketle yazılmıştır.

Tarafımızdan incelenen Vâizât-Luhye Mıntakası Kumandanı ve daha sonra 40. Tümen Komutanı olan Mustafa Galib Deniz tarafından tutturulan ve 28-04-1331 ile 08-09-1331 tarihleri arasında kaleme alınan Yemen Cephesi Harp Ceridesi, kıtalarımızın konuşlanışı, subay ve asker durumu, genel kayıplar, iaşe durumu, hareket planları, yerel halkın askerimize bakışı, komutan ve askerlerimizin bu savaşla ilgili düşünceleri, i'tilâf ve ittifak devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili düşünceleri ve planları, savaşın genel seyri gibi bir çok bilgiyi içermektedir.

Transkripsiyonlu metinde yer alan parantez içine alınmış kelimeler, orijinal metinlerde yer alan üstleri kırmızı çizilen kelimelerdir. Köşeli parantez içine alınan kelimeler ise, yine orijinal metinlerde kırmızı kalemle üstleri çizilen ve yerine yine kırmızı kalemle yazılan yeni kelimelerdir. Bu durum metin üzerinde yeniden tashihat yapıldığını da göstermektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam [*Yrd. Doç. Dr. Erhan METİN'e*;] tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen [*Doç. Dr. İsmet Üzen'e*,] Osmanlıca okumalarında emeği geçen [*Recep Sezer ve Hakan Başer'e*] eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan eşim Tülay Hanım'a, biricik kızlarım Zeynep ve Bilge'ye, abim Doç. Dr. etin etinkaya'ya ve aileme şükranlarımı sunarım.

05/06/ 2015

Cihangir COŞKUNOğLU

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: [Yemen Vazat-Luhye Mıntaka Kumandanlığı Harp Ceridesine Göre I. Dünya Savaşı ve Yemen Cephesi(I. Defter, s. 181 28 Nisan 1331-8 Eylül 1331)]

Tezin Yazarı: Cihangir COŞKUNOĞLU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erhan METİN

Anabilim Dalı: Tarih

Kabul Tarihi: 05-06-2015

Sayfa Sayısı: 16 (ön kısım) + 92 (tez) +257 (ekler)

Vâizât-ı Luhye Mıntakası Kumandanı olan ve savaşın sonlarına doğru da Yemen'deki 40. Tümen Komutanlığı'na getirilen M. Galib Deniz tarafından I. Dünya Savaşı'nın henüz ilk yıllarına rastlayan 28-04-1915 ve 08-09-1915 tarihleri arasında tutturulan elimizdeki ceridelerden hareketle Yemen Cephesi'ndeki savaşın genel seyri, kıtalarımızın konuşlanışı, iâşe durumu, subay ve askerlerimizin durumu, harekât planımız, yerel halkın askerimize bakışı, komutan ve askerlerimizin bu savaşla ilgili düşünceleri ve planları gibi savaşın farklı yönlerine dikkat çekmeyi amaçladık.

Bu çalışmada kaynak olarak kullanılan harp cerideleri askeri birlikler tarafından tutulan günlüklerdir. Vâizât-ı Luhye Mıntakası Kumandanlığı tarafından 28-04-1915 ve 08-09-1915 tarihleri arasında tutulan Yemen Cephesi Harp Cerideleri ile sınırlandırdığımız ve transkripsiyonu yaptığımız bu çalışmada aynı zamanda I. Dünya Savaşı'na ve Yemen Cephesi'ne ait kaynaklarla ilgili literatür taraması yapılarak da konu hakkında bilgiler ortaya konulmuştur.

Transkripsiyonunu yaptığımız 28-04-1915 ve 08-09-1915 tarihleri arasındaki Vâizât-ı Luhye Mıntakası Kumandanlığı tarafından tutulan ceridelerden ve literatür taraması yaparak incelediğimiz kaynaklardan hareketle Yemen Cephesi'nde savaşın taraflarının bir meydan savaşına girmediği anlaşılmıştır. İtilaf devletleri safında yer alan İtalyanların ve özellikle İngilizlerin Yemen'deki aşiret reislerini türlü vaatlerle, hediyelerle kandırarak burada dâimâ bir kaos ortamı yaratmak, aşiretlere sağladığı silah ve cephane yardımı ile de vur-kaç taktiği izleyerek buradaki Osmanlı

Kuvvetlerine zarar verme gayreti içerisinde olduklarını gördük.

Osmanlı Devleti'nin ise ekonomi, cephane, erzak, iaşe ve personel sayısı, haberleşme araç ve gereçleri gibi her açıdan sıkıntıda olmasına rağmen Yemen Cephesi'nde bir yenilgiye uğramadığı aksine yıllardır bir üssü olan Aden'i savaş boyunca kuşatma altında tutarak İngiliz ilerleyişine meydan vermediği; Kuzeyde ise İngilizlerin desteği ile güneye inmeyi amaçlayan İdrisi'nin bütün çabasını boşa çıkardığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harp Ceridesi, I. Dünya Savaşı'nda Yemen Cephesi, M. Galib Deniz

**Çankırı Karatekin Üniversitesi Institute of Social Sciences Abstract of Master's
Thesis**

Title of the Thesis: I. Word War and Yemen Frontline according to Warfare journals of Yemen Vaizat Luhye region(I. Journal, p.181April 28-1331-September 8-1331)

Author: Cihangir COŞKUNOĞLU

Supervisor: Asst. Prof. Erhan Metin

Department: History

Date: 05-06-2015

Number of Pages: 16(introduction) +92 (thesis) + 257 (annexes)

With reference to the journals belonging to the very first years of the First World War, between 28-04-1915 and 08-09-1915 and recorded by M. Galib Deniz who was the Commander of Vâizât-ı Luhye Region and then assigned to 40th Division Command in Yemen towards the end of the War, we aimed to draw attention to the various aspects of the war such as general situation of the War, deployment and subsistence of our troops, situation of our officers and troops, our operation plan, the attitude of local people towards our troops, thoughts and plans of our commander and troops.

The Warfare Journals used as resource in this study were the ones recorded by the troops. In this study, which contains the transcription and is limited to the Yemen Warfare Journals recorded by Command of Vâizât-ı Luhye Region between 28-04-1915 and 08-09-1915, information about the subject was also set forth by reviewing the literature about 1st World War and Yemen Front Line.

Taking into account the Journals recorded by the Command of Vaizat-ı Luhye Region between the dates 28-04-1915 and 08-09-1915 and the resources examined by the literature review, it appeared that the Parties of the War did not have a pitch battle in Yemen Front Line. It was observed that Italians and especially the English within allied powers were always in an endeavour of creating a chaotic atmosphere by deceiving the clan leaders in Yemen with various pollicitatio and presents, and also by endamaging the Ottoman Forces with hit-and run tactics by supporting the clans

with guns and ammo.

It was also revealed that although it was in a difficult situation in every aspects such as economy, ammo, supplies, subsistence, the number of personnel and communication tools and equipment, the Ottoman Empire was not defeated, on the contrary, it did not allow the English to march forward by besieging Aden, which had been an English base for years and invalidating all the efforts of İdrisi who aimed to march forward to the South, with the support of English, from the North.

Key Words: Warfare Journals, Yemen Front Line in 1st World War, M. Galib Deniz

KISALTMALAR

a. g. e.	Adı geçen eser
a. g. m.	Adı geçen makale
a. g. t.	Adı geçen tez
AÖF	Açık Öğretim Fakültesi
b.	Bin
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
Gnkur.	Genelkurmay
Fak.	Fakültesi
F.	Fırka
k.	Komutanı
K. O. K.	Kolordu Komutanlığı
Kh.	Karargâh
s.	Sayfa
S.	Sayı
TASAV	Türk Akademisi Siyasi ve Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
KMÜ	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Üni.	Üniversitesi
Yay.	Yayımları
y. y	Basım yeri yok

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 1332 Tarihli Talimatname Sureti.....	72
Tablo 2. 1332 Tarihli Bir Başka Talimatname Sureti.....	72
Tablo 3. 1332 Tarihli Talimatnamesinde sütun ve satırların kaç cm olduğunu gösterir örnek tablo.....	73
Tablo 4. Ceridelerde Adı Geçen Komutanlar	80

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. Salname-i Yemen 1314 /1898 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)	343
Harita 2. Ceridelerin Eklerinde Yer Alan Haritalar.....	344
Harita 3.....	345
Harita 4.....	346
Harita 5.....	347

EK LİSTESİ

- Ek 1. 28-04-1331 ve 08-09-1331 Tarihleri Arasında Vâzât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı
Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harp Ceridesinin Transkripsiyonu 93
- Ek 2. 28-04-1331 ve 08-09-1331 Tarihleri Arasında Vâzât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı
Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harp Ceridesi Eklerinin Transkripsiyonu..... 245

1. GİRİŞ

1. 1. I. Dünya Savaşı Öncesi Genel Durum

XX. yüzyılın hemen ilk çeyreğinde yaşanan ve dünyanın daha öncesinde görmediği, böylesine büyük çapta ve kanlı savaş, insanlık tarihinin en büyük ilk savaşıdır. Dört yıl boyunca süren(1914-1918) eski imparatorlukların yıkılmasına yeni devletlerin ortaya çıkmasına neden olan bu savaş, genel anlamda sanayileşmiş ve sanayileşmesini yeni tamamlayan devletlerin dünyaya hâkim olma arzusundan kaynaklanmaktadır.

Bununla beraber bu savaşın sebeplerine bakıldığında savaşın sebepleri olarak Fransız devrimi ve devamında XIX. ve XX. yüzyıllarda Avrupa’da teşekkül etmiş olan siyasi, coğrafi, ekonomik ve askeri olayları göstermek mümkündür.¹ Fransız ihtilalinin ortaya çıkardığı yeni fikirler devletleri etkilediği kadar milletleri de etkilemiş, devletlerin kendi sınırları içerisindeki izleyeceği politikanın yanında devletler arasındaki ilişkileri dolayısıyla dış politikayı da etkilemiştir.² Fransız devrimi ile başlayan hanedan sistemine dayalı devlet anlayışı yerine ulus devlet anlayışı sistemine dayalı mücadele XIX. yüzyıl boyunca sürmüş Avusturya-Macaristan ve Rusya dışında Avrupa’da ulusal karakterde bir harita şekillenmişti.³ Ne var ki ulusal devlet sistemi oluşturma çabaları ve sonrasında oluşan durum da beklenen barış ve sükunet ortamını sağlayamamıştı. Zira her büyük devlet diğerine nazaran daha üstün olma çabası ve gayreti içerisine girmişti. Almanya, İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya-Macaristan, İtalya ve Amerika gibi büyük devletler kendi çıkarları ve menfaatleri doğrultusunda hareket etmeye ve dünyaya şekil verme yarışına girmişler, öyle ki gelinen son noktada: *“Bir devlet ile diğer devlet arasında hak yoktur. Böyle bir hak kabul etmek zaafıktır. Devletler arasında bir tek hukuk desteği vardır. O da kuvvettir, kuvveti olan haklıdır.”*⁴ gibi bencil ve kendisinden başkasına dünyada bağımsız olarak yaşama şansı vermeyen bir düşünce sistemi Alman edebiyatında rahatlıkla konuşulmakta idi.

---

¹ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, C.X., Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 181.

² Fahir Armaoğlu, *20. yüzyıl Siyasi Tarihi*, C.I, Alkım Yayın Evi, İstanbul 2007 s. 99.

³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.IX, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1996, s. 355.

⁴ Karal, a. g. e, s. 358.

Böyle bir anlayış içerisinde olan büyük devletler ordularını dâimâ güçlü tutma gerekçesi ile aşırı derecede silahlanmaya, çıkarlarına ter düşmemek kaydı ile de kendi saflarında yer alacak müttefik devletler arama çabası içerisinde girdiler. Dolayısıyla bu girişimler ve çabalar kutuplaşan, âdetâ yalnız kalanın yaşayamayacağı bir manzaranın doğmasına yol açtı.

1. 1. 1. Kutuplaşan Dünya

Fransız ihtilalinin doğurduğu Milliyetçilik akımının neticesinde şekillenen, ulusal devletlerin aşırı çıkarıcı ve her alanda kendini diğer devletlerden üstün görme anlayışı sonucu ortaya çıkmış olan büyük devletlerin iç ve dış politikası, emperyalist düşünce ve neticesindeki sömürgecilik yarışı I. Dünya Savaşı öncesinde dünya üzerinde güven ortamının tahsis edilmesine mâni olmakta idi.

Bunun yanı sıra 1860 yılında Prusya hükümetini başına Başbakan Bismarck geçmiş, uyguladığı dış politika neticesinde gerçekleşen savaşta Avusturya ve Fransa yenilgiye uğratarak 1871 yılında Alman İmparatorluğu kurulmuştu.⁵ Böylelikle güç dengeleri değişmiş oluyordu. İtalyan ve Almanların ulusal birliklerini kurmasının ardından Avrupa'nın batısında Milliyetçi akımlar başarıya ulaşmış ve sınırlar buna göre çizilmişti. Oysa ki Avrupa'nın doğusunda durum belirsizdi. Osmanlı, Rusya, Avusturya-Macaristan çok uluslu bir yapıya sahipti. Osmanlı'nın Balkanlardaki güç kaybı nedeniyle Avusturya-Macaristan ve Rusya sık sık çıkar çatışması içerisinde giriyordu. Çünkü Rusya güçlendikten sonra izlediği Akdeniz'e açılma politikasını İstanbul ve Boğazları alarak yerine getirme amacına ulaşamayınca Panslavist politika gereği Balkan uluslarını egemenliklerine Almaya nüfuz etmeye çalışmış bu durum kendi geleceği için kaygılanan Avusturya-Macaristan'ı oldukça rahatsız etmiştir.⁶ Bu duruma karşı kendi emperyalist çıkarları doğrultusunda diğer büyük devletler de müdahil oluyordu. Zira Osmanlı topraklarının paylaşılması noktasında Almanya, İngiltere ve Rusya'nın izlediği doğu politikası bu devletleri sık sık karşı karşıya getiriyordu.

---

⁵ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, a. g. e. , s. 5.

⁶ A. Halûk Ülman, *Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yol*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yay. No. 333, Ankara 1972, s. 89.

Kendi varlıklarını ve emperyalist çıkarlarını korumak için kendini yeterince güçlü hissetmeyen büyük devletler güç dengelerini kendi lehlerine çevirmek adına ittifak arayışlarına girişmişler, neticede kutuplaşan bir dünya manzarası ortaya çıkmıştı.

1. 1. 2. Üçlü İttifak

Emperyalizmde geri kalmış olan Almanya, Fransa'yı yenilgiye uğrattıktan sonra Avrupa'da güç dengeleri değişmiş, Almanya Avrupa'nın batısında güçlü durumda bulunan Fransa'nın elinden egemenliğini almıştı. 1871 yılındaki Frankfurt barışı ile de Fransız ekonomisin bir daha kolay kolay toparlanamayacağını düşündüğü yüklü bir tazminatı yüklemişti.⁷

Almanya Alsace-Lorraine(Alsas-Loren)sorunun Fransa, tekrar güçlendikten sonra başını ağrıtaacağını düşünerek, 1872 yılından sonra sürekli olarak Avrupa'da Fransa'yı yalnızlaştırma çabası içerisinde olan bir dış politika izlemeye başlamış, onunla anlaşabilecek Avrupa devletleri ile ittifak arayışlarına girişmiştir. Fransa, Almanların tahmin ettiğinden çok kısa bir sürede tazminat borcunu ödeyerek toparlanmış ve kıta politikası ile bağdaştırmaya çalıştığı politika gereği büyük bir sömürge yarışına girişmişti. İşte bu yüzden de İngiltere ile sık sık çıkar çatışması içerisinde olan Almanlar, Fransa'nın İngiltere ile anlaşabileceğine ihtimâl vermiyor Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın Fransa ile ittifak edebileceğinden çekinerek bu iki devleti kendi safın almaya çalışıyordu.⁸ Bu amaçlarda 1872 yılında Almanya, Rusya ve Avusturya Macaristan arasında Birinci Üç İmparatorluk birliği imzalanmış; ancak 1878 yılında ise Berlin Konferansındaki Rusya ile Avusturya-Macaristan arasındaki çıkar çatışması ile Rusya birlikten çekilmişti. Ne var ki Avrupa'da yalnız kaldığını gören Rusya 1881 yılı itibariyle birliğin tekrar kurulmasını istemiş ve Almanlar tarafından da büyük bir memnuniyetle karşılanan bu teklifin ardından İkinci Üç İmparatorluk birliği Haziran 1881 Haziranında tekrar imzalanmıştı; ancak bu anlaşmada 1885'teki Bulgaristan bunalımı nedeniyle zaten öteden beri Balkanlarda bir çıkar çatışması içerisinde olan Avusturya-Macaristan ve Rusya'yı bir kez daha karşı karşıya getirmiş ve bu nedenle de Rusya tekrar birlikten çekilmişti. Böylelikle Bismarc'ın Rusya ve Avusturya Macaristan'ı bir arada tutma girişimi

---

⁷ Ülman, a. g. e, s. 95.

⁸ Pierre Renouvin, *Birinci Dünya Savaşı 1914-1918*, (Çev: Adnan Cemgil), Altın Kitaplar Yayın Evi, 3. baskı, İstanbul 1982, s. 116.

ikinci kez başarısızlıkla sonuçlanmış oluyordu. Bu arada İtalya da birliğini tamamladıktan sonra sömürge yarışına girmiş ve gözünü Tunus'a çevirmişti. Ne var ki hem İngilizler hem de Almanlar tarafından Tunus, Fransa'ya vaad edilmişti. Hem İngilizlerin hem de Almanların teşvikini gören Fransa ise 1881'de Tunus üzerine yürümüş ve Bardo anlaşması ile Tunus'u almıştı.⁹ Bu duruma bozulan İtalyanlar Fransa'ya duydukları kızgınlıktan ötürü Alman safına yanaşmışlar ve böylelikle 1882 Mayısında Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasına üçlü ittifak gerçekleşmiştir. Kuruluşundan sonra bu üçlü ittifaka dâhil olan bir diğer devlet de Romanyadır. Çünkü Romanya, Berlin konferansında aldığı Dobruca'ya karşılık Rusya'ya Besarabya'yı vermek zorunda kalmıştı. Bu nedenle Rusya'ya karşı kırgın ve güvensiz olan Romanya da Alman safına yaklaşarak üçlü ittifaka dâhil olmuştu.

Üçlü ittifaka dâhil olan son devletse Sırbistan'dı. Aslında Avusturya-Macaristan'a hiç güven duymayan Sırbistan, Prens Obrenoviç'in başarısız politikaları ve Avusturya baskısı karşısında Avusturya-Sırbistan anlaşmasını imzalayarak bu üçlü ittifaka girmek zorunda kaldı ve böylelikle Sırbistan'ın da katılımıyla üçlü ittifak tamamlanmış oldu.

1. 1. 3. Üçlü Uzlaşma

Alman imparatoru I. Wilhem döneminde Almanya'nın iç ve dış siyasetini yönlendiren ve dünyadaki bloklaşmanın da bir nevi temellerinin atılmasına yardımcı olan Başbakan Bismarck'tı (1860-1890).¹⁰ Alman İmparatoru I. Wilhem öldükten sonra yerine geçen Frederick'in üç aylık kısa saltanatında sonra yerine II. Wilhem geçmişti. Genç imparator oldukça atak bir politika izliyordu. Kısa sürede izlediği sömürgeci politika ile Almanya'yı Rusya ve İngiltere ile karşı karşıya getiriyordu. Bu politika öteden beri Rusları yanında tutmaya çalışan ve diğer devletlerle çatışmamak konusunda dikkatli davranan Bismarck'ın politikalarına aykırı idi. İmparator ile aralarındaki görüş ayrılığı nedeni ile Bismarck görevini bıraktı.

Bismarck görevini bıraktıktan sonra II. Wilhem Rusya ile 1887 yılında imzalanan teminat anlaşmasını Avusturya-Macaristan'ın aleyhine sonuçlar doğuracağını gerekçe göstererek imzalamadı. Zira II. Wilhem Alman politikasının Avusturya-

---

⁹ Ülman, a. g. e. , s. 100.

¹⁰ A. g. e. , s. 95.

Macaristan ittifakına dayandırılması gerektiğine inanıyordu.¹¹ Böylelikle Rusya yeni ittifak arayışları içerisinde itilerek, zaten öteden beri Almanya'nın yalnızlaştırma politikası nedeniyle kendini yalnız hisseden Fransa'nın kucağına itilmiş oluyordu. Bu iki devletin yakınlaşması sonucu 1894 yılında bu anlaşma aynı zamanda üçlü uzlaşmanın ilk halkasını oluşturuyordu. Bu anlaşma sonucu Avrupa'da Almanya lehine olan güçler dengesi artık sona eriyor Avrupa'da hemen hemen eşit denecek bir güç dengesi meydana geliyordu.¹² Bu arada öteden beri kıtada tarafsızlık politikası izlemeye çalışan İngiltere ekonomisi denizlerdeki üstünlüğünü kaptırmama adına giriştiği donanma rekabeti yarışından yıpranınca 1898 ve 1901 yıllarında Almanya ile çıkacak bir savaşta karşılıklı yardımlaşma öngören bir anlaşma imzalamak istediler; ancak bu her iki teklifte Almanların doğu politikasına ter düştüğünden ve İngiltere'nin bir kara savaşında hiçbir işe yarmayacağı düşünülerek Almanlar tarafından kabul görmedi.¹³ Kıtadaki yalnızlık ve tarafsızlık politikasından bir an öne kurtulmak isteyen İngiltere ittifak arayışlarına devam etmiş, XIX. yüzyılda hızla sanayileşen ve Asya'da güçlü bir devlet hâline gelen Japonya ile 1902 yılında anlaşmıştı. Bu anlaşmanın da verdiği cesaretle Japonya Port Arthur'daki Rus deniz üstüne saldırdı. Rus donanması imha edildi ve Rusya, Japonya ile giriştiği savaştan yenik ve bir hayli yıpranmış olarak ayrıldı.¹⁴ Rusya ile ittifak anlaşması bulunan Fransa da Japonya ile İttifak anlaşması bulunan İngiltere de bu durum karşısında kıtada herhangi bir adım atmadılar. Zira çıkacak bir çatışmada her iki tarafta bir hayli yıpranacak ve güçler dengesi Almanlar tarafına dönecekti. Bu durum Avrupa'da uzun yıllardır bir mücadele içerisinde olan her iki devletin daha çok birbirine güven duymasına neden oldu. İngiltere ise Japonya'ya karşı yenilmiş olan Rusya'yı artık bir tehdit olarak görmüyor asıl tehlikenin güçlü Almanya olduğuna inanıyordu. Fransa ise Mısır'da, Sudan'da, Güney-Doğu Asya'da (Hindiçini) sömürge mücadele içerisinde olduğu İngiltere ile olan mücadelesinden hep başarısızlıkla ayrılıyordu.¹⁵ Bu durum Fransa'nın Avrupa'daki durumunu zayıflatmaktaydı. İngiltere ile bu mücadelenin sona ermesini isteyen Fransa, İngiltere'ye bir uzlaşma teklifinde

---

¹¹ A. g. e. , s . 105.

¹² Yunus Kobal, *Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Almanya*, Hacettepe Üni. Atatürk İlkeri ve İnkılaplar Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2000, s. 96.

¹³ *Tarihi Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, a. g. e. , s. 6.

¹⁴ Hakan Uyar, *Birinci Dünya Savaşında Suriye-Filistin Cephesi Stratejileri*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2006, s. 8

¹⁵ Fahir Armaoğlu, a. g. e. , s . 32.

bulundu. İngilizler bu teklifi olumlu karşılayınca her iki devlet arasında 1904 yılında her iki devlet arasındaki sürtüşme ve çatışmaları ortadan kaldıracak bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşma gereği Fransa, İngiltere'nin Mısır üzerindeki; İngiltere de Fransa'nın Fas üzerindeki haklarını tanımaktaydı.¹⁶ Üçlü uzlaşmanın son halkasını ise 1907 yılında yapılan İngiltere-Rusya anlaşmasıdır. 19. ve 20. yüzyıl boyunca Boğazlar, İran, Afganistan ve Tibet meseleleri yüzünden sıkça karşı karşıya gelen bu iki devletin ilişkileri 1904-1905 yılındaki Rus Japon savaşından sonra değişti. Zira bu savaştan sonra büyük bir yalnızlık içerisine giren Rusya, İngiltere ile Orta Asya ve Uzak Doğudaki mücadelesinden hiçbir sonuç alamadığını görmüştü.¹⁷ Oysaki Rusya'nın geleneksel faaliyet alanı Balkanlar ve Boğazlardı. Ayrıca Rusya, Japonya ile mücadelesinde dostu Fransa'nın kendisine yardım edemediğini de görmüştü. Bütün bunlarla birlikte Almanya'nın İngiltere ile silahlanma yarışına girmesi ve Almanya'nın Osmanlılardan Haydar Paşa-Bağdat demir yolunu inşa etmek için imtiyaz alması Rusya'nın İngiltere ile yakınlaşmasına sebep oldu. Zaten İngiltere de Alman tehlikesi karşısında Fransa'dan sonra Rusya ile sömürge anlaşmazlıklarına son vererek dikkatini Almanya'nın hareketlerine vermek istiyordu. Böylelikle İngiltere ve Rusya Yakın Doğu ve Asya üzerindeki çıkarlarının sınırlandırılmasını kapsayan bir anlaşmaya imza atmış oluyorlardı.¹⁸

Bu anlaşma ile İran üç bölgeye ayrıldı. Kuzeyi Rusya'ya, Güneyi İngiltere'nin nüfuzuna bırakılırken; orta kısımda ise tarafsız, ne Rusya'nın ne de İngiltere'nin nüfuzunda olan tampon bir bölge kuruldu. Bununla birlikte İngiltere Rusya'nın Türkistan üzerindeki nüfuzunu; Rusya ise İngiltere'nin Afganistan üzerindeki nüfuzunu kabul ediyordu. Tibet ise tamamen Çin toprağı olarak kabul ediliyordu.¹⁹ İngiltere ve Rusya arasında imzalanan bu anlaşmadan sonra iyice düzelen Rusya-İngiltere ilişkileri bu anlaşmanın bir savunma anlaşmasına dönüşmesine neden olmuş ve üçlü uzlaşma grubu tamamlanmıştır.

---

¹⁶ Karal, a. g. e, s. 363.

¹⁷ Ülman, a. g. e, s. 65.

¹⁸ Kobal, a. g. t. , s . 105.

¹⁹ Armaoğlu, a. g. e. , s. 36.

1. 2. Fas Bunalımı

Kayzer Wilhelm II, 1898 de Şam'da yaptığı konuşmada: "300 milyon Müslümanın koruyuculuğunu üstlendiğini" belirtmişti.²⁰ İşte bu konuşmanın gereği II. Wilhem İslam dünyası ile yakından ilgileniyordu ve Fas'ı Fransa'ya kaptırmak niyetinde değildi. Bundan dolayı Almanya, Fransa'ya karşı Fas'ın yanında yer alarak Fas'ın bağımsızlığını destekleyen bir politika izledi.

Almanlar çıkaracakları bu bunalımla bir yandan, İngiltere ve Fransa'nın 1911 yılına kadar korumayı başardığı²¹ anlaşmanın gizli hükümlerini öğrenmek, bir yandan da İngiltere'ye Fransa ile yaşanan bu bunalımın kendilerini Almanya ile savaşa sürükleyebileceğini; Fransa'ya ise bu bunalım sırasında İngiltere'den bir yardım gelmediği takdirde, İngiliz dostluğunun fazla bir yarar getirmediğini düşündürmek niyetinde idi.²² Alman İmparatoru II. Wilhem Fas işine ilgi duyduklarını göstermek amacıyla çıktığı Akdeniz yolculuğunda Tanca'da durdu. Kendisini Fas sultanı Abdülaziz'in amcası karşıladı. Alman imparatoru burada yaptığı konuşmada Fas'ın mutlak bağımsız ve egemen olduğundan ve Almanya'nın onun bağımsızlığını korumak için her türlü yardıma hazır olduğundan söz etmiştir.²³ Bu arada da Alman hükümeti Fas'ın statüsünün 1880 yılında imzalanan bir anlaşma ile belirlendiğini ve yine ancak bu anlaşmada imzası bulunan devletlerin katılımıyla yapılacak bir konferansta yeni statünün tekrar belirlenebileceğini savunarak bir konferansın toplanmasını talep etti. Fransa'nın ikili görüşme önerileri red edildi. Fransa Almanya'nın baskısına daha fazla dayanamayarak El-Cezire'de bir toplantının yapılmasını kabul etti. Ancak Fas sorununu kesin bir sonuca bağlamayan yeni anlaşmazlıklara açık kapı bırakan²⁴ El-Cezire anlaşmasında her ne kadar Fas'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı tanınmak zorunda kalındı ise de İngiltere, Rusya, Amerika ve hatta İtalya'nın desteği ile Fas'ta güvenliğin ve iç düzenin korunması Fransa'ya bırakılıyordu. Böylelikle Almanya'nın Fransa'yı yalnızlaştırma niyeti ile

---

²⁰ İlber Ortaylı, *İkinci Abdulhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, No: 479, Ankara 1981, s. 54.

²¹ Ülman, a. g. e, s. 155.

²² A. g. e, s. 155.

²³ Renouvin, a. g. e. , s. 124.

²⁴ Ülman, a. g. e, s. 156.

çıkarmış olduğu bu bunalım tam tersi bir sonuç vererek Almanya'nın yalnızlaşmasına dönüşmüş ve Almanya için ağır bir diplomatik yenilgi olmuştur.²⁵

Bununla beraber İngiliz-Fransız ilişkileri daha da kuvvetlenmiş her iki devlet savaş durumunda ordularını beraberce hareket ettirme görüşmelerine başlamıştır.²⁶ Almanya, karşısında kuvvetli bir blokun kurulmasıyla bu ablukaya karşı koymak için donanma kanunu çıkarttı ve savaş filosunu güçlendirmeye başladı.²⁷ Almanya'nın bu girişimlerinden rahatsız olan ve denizlerdeki üstünlüğünü korumak isteyen İngiltere'de donanmasını yeniden düzenlemeye ve "drednot" adı verilen zırhlılar yapmaya başladı. Böylelikle savaşın başlayacağı 1914 tarihine kadar süren bir silahlanma yarışı bloklar arasında "silahlı barış dönemi" ortaya çıkmıştır.²⁸

1. 2. 1. 1908 Bosna-Hersek Bunalımı

1878 Berlin Konferansı'ndan sonra Bosna-Hersek'in yönetimi kağıt üzerinde Osmanlı'ya bağlı idi; ancak savunma, yargı, maliye, posta gibi unsurlar tamamen Avusturya-Macaristan'ın elinde olduğundan ve bütün Osmanlı memurları Bosna-Hersek'ten geri çekildiğinden Bosna-Hersek fiiliyatta Avusturya-Macaristan toprağı gibi görülüyordu.²⁹ Avusturya 1878 Berlin anlaşması ile işgal ettiği Bosna-Hersek ve Yeni Pazar sancağının kağıt üzerinde de olsa Osmanlı'ya bağlı olmasını ve bu topraklar üzerindeki kontrolün geçici statüde olmasını içerisine sindiremiyor, her fırsatta bu bölgeyi kendi toprağına katma amacı güdüyordu. Çünkü Adriyatik'e Bosna-Hersek vasıtası ile açılacak; Yeni Pazarı işgal ederek de demir yolu ile Makedonya'ya yayılabilecekti.³⁰ Öte yandan Bosna-Hersek üzerinde hak iddia eden ve burayı kurulacak olan büyük Sırbistan'ın bir parçası olarak gören devlet ise Sırbistan'dı. Sırlar da Bosna-Hersek'i kendi topraklarına katarak Adriyatik'e çıkmayı hedefliyorlardı. Sırlar bu hedeflerinin gereğı olarak Bosna-Hersek ve Makedonya bölgelerindeki Sırları da içine almayı hedefleyen bir politikayı

---

²⁵ Kobal, a. g. t. , s . 104.

²⁶ Ülman, a. g. e, s. 157.

²⁷ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, a. g. e. , s . 7.

²⁸ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, 2. Baskı, Harb Akademileri Basımevi, İstanbul 1982, s. 376.

²⁹ Mehmet Yılmazata, *Avrupa Devletlerinin Bloklama Sürecinde 1908-1909 Bosna'nın İlhak Krizi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s. 50.

³⁰ Özer Özbozdağı, *İttihat ve Terakki'nin Balkan Siyaseti (1908-1914)*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2005, s. 83.

Rusya'dan dolayı da olsa aldıkları destekle uygulamaya başladılar. Bu durumdan rahatsız olan Avusturya Sırları bu politikadan vazgeçirmek maksadı ile baskı yaptıysa da bu durum Sırp Millîyetçileri üzerinde ters bir etki yaparak Sırbistanda Avusturya karşıtlığını daha da arttırdı.³¹ 1906 yılında Avusturya Dışişleri Bakanlığı'na gelen Baron Aehrenthal, Sırları büyük bir düşman olarak görüyordu ve bu nedenle 1908 yılından itibaren daha aktif bir politika izlemeye başladı. Boğazlar üzerinde bir takım vaatlerle Bosna-Hersek'in işgali konusunda Rusya'yı ikna etmeye yönelik görüşmeler başladı. Her ne kadar Rus Dış İşleri Bakanı İzvolsky ve Avusturya Dışişleri bakanı arasında 1908 Eylülünde yapılan görüşmeler de tam bir mutabakata varılmamış ve sonuçlar ortaklaşa bir zapta geçirilmemiş ise de Bosna-Hersek'in ilhakı konusunda Rusya'ya Boğazlar rejiminin değiştirileceği umudu verilerek, ilhaka karşı tek engel olarak görülen Rusya'dan onay alındı.³² Aehrenthal, Saraybosna-Selanik demiryolu için Osmanlı ile anlaştı; ancak bu sırada Osmanlıda ilan edilen İkinci Meşrutiyet dolayısıyla bu anlaşmanın akibeti belirsizleşti. Bu arada kurulan Osmanlı Meclisi'nde Bosna-Hersek'ten Meclis-i Mebusan'a milletvekili seçilmişti. İttihat ve Terakki üyeleri kurulan yeni mecliste Bosna-Hersek milletvekillerini görmek istiyordu. Bu durum karşısında endişeye kapılan ve iş başındaki Jön Türklerin Berlin Antlaşması'nın, Avusturya'nın bu toprakları işgal ve yönetimine ait hükümlerini (25. madde) değiştirmeye yönelik bir teşebbüsünden oldukça çekinen Avusturya'yı rahatsız etmişti. Zira bu teşebbüsü Sırbistan da desteklerdi.³³ Bütün bu gelişmeler karşısında ilhak konusunda kesin kararını vermiş ve doğru zamanı beklemekte olan Avusturya son derece iyi ilişkiler içinde olduğu Bulgar Prensiğinin bağımsızlığını ilan ettiği gün olan 5 Ekim'de Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini bildiren mektupları Avusturya-Macaristan elçilikleri vasıtası ile vererek diğer devletlere duyurdu. 6 Ekim 1908 tarihinde de Avusturya-Macaristan büyükelçisi von Pallaviçi'ni Osmanlı'ya verdiği notada ilhak sözcüğü geçmemekte ise de fiilen ilhakin gerçekleştiğini bildirdi.³⁴ Avusturya Bosna-Hersek'i ilhak etmekle beraber, Yeni Pazar Sancağı'nı Osmanlı Devleti'ne iade ediyordu. Bu durum Osmanlı toplumunda büyük bir infiale neden oldu ve Avusturya mallarını boykot etmeye başladılar; ancak halktan gelen tepkilere rağmen Avusturya ile

---

³¹ Ülman, a. g. e, s. 157.

³² Renouvin, a. g. e. , s. 124.

³³ Özbozdağlı, a. g. t. , s. 84.

³⁴ Yılmazata, a. g. t. , s. 99.

herhangi bir silahlı mücadele gücü olmayan Osmanlı Devleti'nin bu tepkisi boykot ilan etmekle kaldı. Yaklaşık dört ay kadar süren bu boykot 26 Şubat 1909 yılında Avusturya'nın iki buçuk milyon lira tazminat ödemeyi kabul etmesi ile imzalanan bir anlaşma neticesinde sona erdi.³⁵ Böylelikle Avusturya Bosna-Hersek üzerindeki egemenliğini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirdi. İlhaka karşı diğer tepkiler ise şöyle idi: Almanya ilhakin kendisine sorulmadan yapılmasından ve Avusturya'nın kendisini diğer devletler nezdinde zor durumda bırakmasından rahatsız olmakla birlikte müttefiki Avusturya'yı asla yalnız bırakmayacağını söylüyordu. Almanya bu durumun Osmanlıya karşı olmadığını, ilhakin sadece senelerden beri var olan durumu resmileştirdiğini söyleyerek Osmanlı'yı yatıştırmaya çalışıyordu.³⁶ İngiltere ve Fransa ise ilhaka karşı çıkmakta hatta İngiltere hem Osmanlı Devleti'ne hem de diğer devletlere Bulgaristan'ın bağımsızlığını ve ilhaki tanımayacağını duyurduğu hâlde, bu iki devlet Balkanlar meselesi yüzünden Avusturya'yı destekleyen Almanya ile karşı karşıya gelmek istemiyordu. Bundan dolayı da ilhaka en sert tepkiyi veren Sırlara ve Ruslara muhtemel bir felaketle sonuçlanabilecek bu krizi bitirmeleri yönünde itidal çağırısında bulundular. Avusturya ve Almanya karşısında müttefikleri Fransa ve İngiltere'den gerekli desteği göremeyen ve yalnız kaldığını anlayan Rusya ise ordunun hazır olmaması, mali durumun kötü olması ve iç karışıklık tehlikesinin henüz geçmediğinden geri adım atmak zorunda kaldı ve Sırbistan'ı ılımlı olmaya çağırdı.³⁷ İlhakin sadece bir hazırlık, esas amacın Sırbistan'ın yok edilmesi ve topraklarının Avusturya ve Bulgaristan arasında paylaşılacağına inanan³⁸ Sırlar ise ilhaka en sert tepkiyi veren ülke idi. İlhakin hemen iptalini ya da bunun karşılığında diğer bölgelerin kendilerine verilmesini talep ederek hemen savaş hazırlıklarına başladılar.³⁹ Avusturya-Macaristan ise Sırbistan'a ödün vermektan yana olmadığını ve savaşa hazır olduğunu, Sırbistan'daki artan tepkilerin sona erdirilmesi yönündeki 19 Mart 1908'de Sırbistan'a vermiş olduğu nota ile bildirdi.⁴⁰ Rusya'dan gerekli desteği alamayan ve Balkanlarda çıkabilecek muhtemel bir çatışmanın Avrupa'yı içine çekebilecek bir savaşa sürükleyeceğine inanan devletlerin de uluslararası baskıları sonucu, Sırbistan Avusturya-Macaristan'ın kendilerine verdiği notayı kabul

---

³⁵ Ülman, a. g. e. , s . 157.

³⁶ Özbozdağlı, a. g. t. , s . 112.

³⁷ Renouvin, a. g. e. , s . 33.

³⁸ Özbozdağlı, a. g. t. , s. 121.

³⁹ Yılmazata, a. g. t. , s. 99.

⁴⁰ Renouvin, a. g. e. , s . 133.

ettiğini bildirerek ve ona karşı izlediği politikayı değiştireceğine söz vererek geri adım atmak zorunda kaldı.⁴¹

Bosna-Hersek bunalımı süresince bütün Avrupa her gün patlak verebilecek bir savaşı bekleyerek büyük bir tedirginlik ve gerginlik içinde kalmıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasındaki olaylara benzerliği yönüyle I. Dünya Savaşı'nın provası denilen bu olayda Rusya attığı geri adımı bir türlü içine sindiremedi.⁴² Zira bu olayla son derece iddialı olan Rus dış politikası, Rusların izlediği Panslavist politika ve Balkanlardaki Rus nüfuzu ağır bir darbe almış oluyordu.⁴³ Bu geri adımı içine sindiremeyen Rusya hızla ordusunu güçlendirmeye ve silahlanmaya başladı. Öte yandan Bosna-Hersek'in işgali karşısında görünüşte bir zafer kazanan Avusturya Bosna-Hersek'in yapısından ve Rusya'nın Panslavist politikasından dolayı pek çok sorunla karşılaştı. Almanya ve Avusturya-Macaristan bloku giderek yalnızlaştı. Rusya Almanya'dan iyice uzaklaştı. Almanya'nın ve Avusturya'nın saldırgan tavrı karşısında İngiltere, Fransa ve Rusya arasındaki ittifak güçlendi. İngiltere ve Fransa bir dahaki müttefikini desteklemeye karar verdi.⁴⁴

1. 2. 2. İkinci Fas Bunalımı(Agadir Buhranı)

Bosna-Hersek bunalımı nedeniyle uluslar arası ortamda yaşanan gerginlik sonrası ortaya çıkan gevşeme diyebileceğimiz rahatlama durumu Almanya'nın tekrar nüfuz politikasına dönmesiyle sona erdi.⁴⁵

1911 yılının Mart ayında çıkan Fas'taki bazı yerli kabilelerin ayaklanmaları kısa sürede büyümüş, Sultan Fransa ile işbirliği yaptığı halkın tepkisinden korkmuş ve can güvenliğinin tehlikede olduğunu düşünerek Fransa konsoloslughuna sığınmıştır. Bunun üzerine Fransa, hem El-Cezire sözleşmesindeki Fas'taki düzeni sağlama kararından yola çıkarak hem de buradaki Fransız vatandaşların can güvenliğini sağlayacağını söyleyip, bir birlik göndereceğini duyurdu. Almanya buna karşı çıktı ise de Fransa bu itirazı umursamadan Nisan ayında asker gönderdi ve Fas'ı işgal etti.⁴⁶ Bunun üzerine zaten beş altı ay önce Alkasar ve Laras mevkiilerini işgal ederek

---

⁴¹ Ülman, a. g. e. , s . 187.

⁴² A. g. e. , s . 188.

⁴³ Yılmazata, a. g. t. , s . 221.

⁴⁴ Ülman, a. g. e. , s . 188.

⁴⁵ Renouvin, a. g. e. , s . 135.

⁴⁶ Ülman, a. g. e. , s . 192.

“bu işte ben de varım” sinyallerini veren İspanya; Fransa ile yaptığı anlaşmaları da delil göstererek Larache şehrine asker yolladı.⁴⁷ Çıkarlarının tehdit altında olduğunu gören ve üçlü uzlaşmanın da sınırlarını öğrenmek isteyen Almanya sahte bir savaş ortamı yaratarak Fransa’yı köşeye sıkıştırmak arzusuyla Alman vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumak bahanesi ile 1 Temmuzda Agadir Limanı’na Panter adındaki savaş gemisini yolladı.⁴⁸ Almanya’nın Fas’ın bazı kesimlerini işgal etmesinden korkan Fransa, Almanya’ya bazı ufak tefek tavizler vererek onu Fas’tan uzaklaştırma niyeti ile hemen Almanya ile görüşmelere başladı. Çok geçmeden Almanya asıl niyetinin Fransız Kongosu olduğunu açıkça söyleyince bu taviz Fransızlar tarafından çok bulundu ve yaklaşık dört ay süren yeni bir gerginlik dönemi yaşanmaya başlandı. Yaşanan bu krizde tarafsızlığını koruyacağını söyleyen müttefiki Avusturya-Macaristan’a karşılık üçlü uzlaşma grubundaki İngiltere’nin davranışları çok kesindi. İngiliz Maliye Bakanı Lloyd George yaptığı bir konuşmada: “ *Ne pahasına olursa olsun barış, büyük bir devlet için kabul edilecek bir politika değildir.* ” diyordu.⁴⁹ İşte tam bu politika doğrultusunda İngiltere Fas’ta çıkarları olduğunu söyleyip Almanya’nın bu tehditkâr yaklaşımının asla kabul edilemeyeceğini söyledikten sonra savaş donanmalarını hazır vaziyete geçirip Fransa’ya tam destek verdi. Bu durum karşısında geri adım atmak zorunda kalan Almanya 4 Kasım 1911’de Fransa ile uzlaştı. Buna göre bundan sonra Almanya Fas işine karışmayacağına söz veriyor; buna karşılık ise Fransa Fransız Kongosu’ndan 275.000 kilometrekarelik toprağı Almanya’ya bırakıyordu.⁵⁰ Almanya’nın bu geri adımını Berlin’deki sömürgeci zihniyeti hiç memnun etmedi ve bu anlaşma şiddetle eleştirildi. Hatta bu sırada yavaş yavaş Almanya’nın yanındaki yerini belli etmeye başlayan Osmanlı Devleti’nde dahi bu geri adım II. Meşrutiyet döneminin önemli entelektüellerinden olan Babanzade İsmail Hakkı’nın⁵¹ Tanin gazetesinde çıkan bir makalesindeki : “*Almanya gibi hakikaten kuvvetli ve hiçbir devletten korkmaması*

⁴⁷ Kemal Yakut, Esra Yakut, *Siyasi Tarih*, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını, Eskişehir 2013, s. 72.

⁴⁸ Kobal, a. g. t. , s. 104.

⁴⁹ Renouvin, a. g. e. , s . 135.

⁵⁰ Kemal Yakut, Esra Yakut, a. g. e. , s . 73.

⁵¹ 1876 yılında Bağdat’ta doğan ve Süleymaniyeli Babanzade Mustafa Zihni Paşa’nın üç oğlundan biri olan Babanzade İsmail Hakkı, Osmanlı Devleti’nin II. Meşrutiyet dönemi entelektüellerinden biridir. Tanin gazetesinde yazmış olduğu politika ve Osmanlı Devleti ile ilgili makalelerinde ilgi çekici yargılara ulaşmaktadır. Yıkılmaya yüz tutmuş bir devletin bürokrat-yazar kimlikli bir aydını olma özelliğini taşıyan İsmail Hakkı, devletin kurtuluşu için sunduğu reçeteler ve dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen politik gelişmeler üzerine Tanin’de birçok makale yazmıştır. Bkz. Faysal Mayak, *Babanzade İsmail Hakkı’nın Tanin’de Yayımlanmış Makalelerine Göre Osmanlı Devleti ve Dış Politika (1911)*, Muhammet Kuzubaş(Ed.), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, s. 421-437.

*lazım gelen bir devlet için harp sahasında değil siyaset sahasında bile başarısızlık büyük bir hezimettir.*⁵² şeklindeki görüşüne paralel düşüncelerle tepkiyle karşılanıyordu. Fransa cephesinde de bu durum Almanya'ya verilmiş yeni bir taviz olarak görülmüş, bu olay sonrasında Fransa iyiden iyiye İngiltere'ye yanaşmış ve İngiltere-Fransa ilişkileri bu ilişkileri bozmak niyetinde olan Almanya'nın isteklerinin aksine daha da gelişmiştir.⁵³ Sonuç olarak hiçbir tarafın beklentilerine cevap vermeyen bu anlaşma, savaş öncesindeki krizi yok edemedi.

1. 2. 3. Trablusgarp'ın İşgali

İtalyanlar 1870 yılında Roma'yı işgal edip İtalyan birliğine kattıktan sonra hayal ettikleri yeniden diriliş gerçekleşmiş ve İtalyan birliği tamamlanmıştı. Böylelikle 1815 Viyana barışı ile sağlanan Avrupa düzen ve siyasal harita önemli bir değişikliğe uğramıştı.⁵⁴ İş başına geçen yeni hükümetin akıllıca bir politika izlemesiyle de sınır güvenliğini sağlayan İtalyanlar diğer dünya devletlerine nazaran daha hızlı bir büyüme gerçekleştirdiler. Gelişen ekonomisine paralel olarak büyüyen askeri gücü ile de İtalyanlar, kısa sürede büyük devletler yanının da yerini aldı. Büyük devletlerin girdiği sömürge yarışına ucuz iş gücü ve artan hammadde ihtiyacını karşılamak amacıyla o da girdi.⁵⁵ İtalyanlar, bir sömürge imparatorluğu hâline gelebilmeleri için Adriyatik'te ve Anadolu'da hâkimiyet kurmak gereğine inanıyorlardı. Adriyatik'te kurulacak bir hâkimiyet mücadelesinde, bu bölgede karşılarına çıkabilecek güçlü devletlerle mücadeleye şimdilik hazır olmayan İtalyanlar gözünü eskiden sahip oldukları şimdilerde ise zayıf Osmanlı'ya bağlı olan Kuzey Afrika'ya ve özellikle Tunus'a dikmişlerdi.⁵⁶ Ancak durum burada da farklı değildi. Zira XVIII. ve XIX. Yüzyıl boyunca Akdeniz'in iki hâkim gücü olan İngilizler ve Fransızlar burada kendilerine rakip olacak güçlü İtalya istemiyorlardı. Bütün bunlara rağmen İtalyanlar, Tunus üzerinde Fransızlarla bir nüfuz mücadelesine girerek buraya yönelik yoğun bir İtalyan göçü başlatmışlar ve burası için düşüncelerini açıkça belli etmişlerdir. Ne var ki 1878 Berlin Konferansı'nda Almanya; Fransa ile İtalya'nın arasını daha da açmak, İngiltere ise muhtemel bir Fransa-Almanya yakınlaşmasını

---

⁵² A. g. e. s. 421-437.

⁵³ Ülman, a. g. e, s. 192.

⁵⁴ Aynı eser, s. 25.

⁵⁵ Mümtaz Onur Gürer, *İtalyan Krallığı'nın Doğu Akdeniz Politikası (1861-1913)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007, s. 23.

⁵⁶ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, Der Yayınları, İstanbul 2013, s. 421.

önlemek için Tunus'un, Fransız nüfuz bölgesi olduğunu açıklamışlardı.⁵⁷ Tunus için hem Almanya'nın hem de İngiltere'nin desteğini alan Fransa'da daha fazla bekleme gereği duymadan 1881 yılında Tunus'u işgal etti. İngiltere ise 1882 yılında Mısır'ı işgal etti. Ne İngiltere ne de Fransa ile mücadele edebilecek güçte bir orduyu ve ekonomiye sahip olmayan İtalya ise yeni bir sömürge politikası izlemek zorunda kalmış ve Trablusgarp üzerinde düşünmeye başlamıştır. Zira Trablusgarp meselesi ilk defa Berlin konferansında katılımcı devletler tarafından resmi olmasa da İtalyan kamuoyunu yatıştırmak adına dile getirilirmiş ve burada İtalya'nın hareket serbestliği konuşulmuştur.⁵⁸ Osmanlı'nın elindeki son toprağı olan Trablusarp'a gözünü diken İtalya burada da özellikle Fransa gibi güçlü bir devletle mücadele içine giren İtalya akıllıca bir siyaset izleyerek 1882'de Üçlü İttifak'a girerek Almanya'nın desteğini sağlamış;1887 yılında İngiltere ile yaptığı anlaşma ile de İngiltere'nin Mısır üzerindeki hâkimiyetini kabul etmesine karşılık Fransa'nın Tunus'u işgaline karşı İngiltere'nin İtalya'yı destekleyeceği sözünü almıştı.⁵⁹ Bu sırada devletler arası ilişkiler dengesi sürekli değişiyordu. Fransa 14 Aralık 1900'de Tunus'taki hâkimiyetini ve Fas üzerindeki çıkarlarını tanıması karşılığında İtalya ile onun Trablusgarp üzerindeki hareket serbestliğini tanıyan bir anlaşma imzaladı.⁶⁰ Bu tarihten sonra da İngilizlerin Mısır'ı, Fransızların Tunus'u aldığı gibi savaş yapmadan Trablusgarp'ı almak İsteyen İtalya herhangi bir işgal girişiminden önce Trablusgarp halkının gönlünü kazanmak gerektiğine inanıyordu. Bir yandan yolladığı gizli ajanlarla Osmanlı'yı yerel halka kötülerken diğer taraftan da okullar, bankalar, postaneler, dispanserler açıyor, deniz yolu acentesi açarak taşımacılıkla ilgileniyor ve böylelikle halkın gönlünü almaya çalışıyorlardı.⁶¹ Nitekim 1911 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin koca vilayette bir Rüştüye okulundan başka okulu bulunmazken; bölgedeki İtalyan okullarının sayısı ona kadar çıkmıştı. Bu okullarda Arap çocuklarına İtalyanca öğretiliyor, İtalyan hayat tarzı benimsetilmeye çalışılıyordu. Bu bölgede önemli bir güç olan Sunisi Tarikatı'nın da desteğiyle savaş öncesi işgali kolaylaştırmak adına yapılan bu girişimler de İtalyanlar, Osmanlıların da bölgede izlediği yanlış politikalar neticesinde pek de başarısız olmuş

---

⁵⁷ Gürer, a. g. e. , s . 34.

⁵⁸ Aynı eser, s. 37.

⁵⁹ Uçarol, a. g. e. , s . 421.

⁶⁰ A. g. e. , s . 422.

⁶¹ Karal, a. g. e, s. 264.

sayılmazlardı.⁶² Çünkü Osmanlılar bu bölgeyi II. Abdülhamit'in istibdat döneminde senelerce bir sürgün yeri olarak kullanmış; İttihat ve Terakki döneminde ise Türkçenin mahkemelerde, okullarda ve idare meclisinde zorunlu dil hâline getirilmesi gibi izlediği Millîyetçi politikalar izlemişti. Bu politikalar nedeniyle de Trablusgarp ve diğer Arap vilayetleri ile İttihat ve Terakki'nin arası açılmıştı.⁶³

İtalyanlar işgale ve burada bir savaşa başlamadan önce Fransa ve İngiltere dışındaki devletlerin de gönlünü almak gerektiğini biliyordu. Bu nedenle üçlü anlaşmanın yenilenmesi sırasında 28 Haziran 1912 yılında yapılan anlaşma ile Avusturya da İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki hareket serbestliğini tanıdı. Böylelikle Rusya dışındaki diğer büyük devletler İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki hâkimiyetini tanıdı.⁶⁴ Osmanlılar ise buna karşın Trablusgarp üzerinde yapılan devletler arası anlaşmalardan çoğu zaman haberdar bile olamıyor, haber aldıkların da ise etkili bir politika izleyemiyordu. Bu nedenle İtalya'nın Trablusgarp üzerindeki girişimlerine âdetâ seyirci kalıyordu. Üstelik Osmanlı'nın bu bölgedeki askeri gücü II. Abdulhamit dönemine oranla bir hayli azalmıştı.⁶⁵ İtalyanların bu vilayetteki ekonomik ve siyasi gücünün artması bu vilayette sürgünde bulunan Genç Türkler tarafından üzüntü ile karşılanıyordu. 1908 yılından sonra buradaki Genç Türklerin de katkılarıyla biraz daha aktif bir politika izlemeye başlayan İttihat ve Terakki aralarında Mustafa Kemal'in de bulunduğu genç subayları buraya göndererek hem yerel halkı silahlandırmaya hem de halkın gönlünü almaya gayret etti. Ancak buradaki çok sayıda yerel, halk silahlandırılmasına rağmen bölgedeki askeri güce destek olmadığı gibi çoğu zaman hükümete karşı tehdit bile olabiliyordu.⁶⁶

Uzun zamandır Trablusgarp'ın işgali için uygun bir zamanı bekleyen İtalya Fas bunalımının büyük devletler arasında çözümlenmesinden sonra Osmanlıların da Bulgaristan'ın bağımsızlığı, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakı, Girit Yunanlılara mâl edilmesi, Yemen İmamı İdrisi'in ayaklanması, Arnavutluk isyanları

---

⁶² Güreler, a. g. e. , s . 77.

⁶³ Demet İlkbahar, *1911-1912 Trablusgarp Savaşı ve Osmanlı Kamuoyu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 18.

⁶⁴ Karal, a. g. e. , s . 262.

⁶⁵ Uçarol, a. g. e. , s . 425.

⁶⁶ F. Rezzan Ünalp, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'ya Yönelik Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2010, s. 10.

gibi pek çok sorunla karşı karşıya kaldığı günlerde doğru zamanın geldiğini düşündü.⁶⁷

23 Eylül 1911 tarihinde İtalya bölgedeki Osmanlı subaylarının, İttihat ve Terakki adamlarının bölgedeki halkı İtalyanlar aleyhine kışkırtarak, silahlandırmaya çalıştıklarına, Osmanlı Hükümeti'nin de vâpur dolusu savaş araç ve gereçleri yolladığını öne sürerek Osmanlı'ya bir nota verdi.⁶⁸ İtalyanlar gelen Osmanlı önerilerini ret ederek, notanın cevabını dahi beklemeye gerek görmeden 29 Eylül 1911 yılında savaş ilan etti. Trablusgarp denizden ablukaya alındı ve 4 Ekimde bombardımana tutuldu ve üç gün sonra da işgal edildi. Osmanlılar Tobruk ve Humus şehirlerini düşmana bırakmak zorunda kaldılar. Savaşın ilk dönemlerinde elde edilen bu başarılar önceleri kimseyi şaşırtmamıştı. Bölgedeki askeri gücü 15 bin kişiyi geçmeyen Osmanlılar karşısında bu zaten beklenen bir durumdu. Ancak İtalyanlar kıyılardan içerilere doğru ilerlemeye başlayınca, Bingazi'de Enver Bey; Trablusgarp'ta Albay Neşet ve Demre'de Mustafa Kemal Bey komutasındaki Türk ordusunun büyük bir direnişi ile karşılaştılar.⁶⁹ Bölgedeki önemli bir güç olan sunisilerin de savaş boyunca sürekli sürecek olan desteğini alan Türkler düşmanı kıyılardan içeri sokmadılar. Trablusgarp'taki bu önemli başarılar Müslüman memleketleri halkı üzerinde olumlu bir etki yaratmıştı. Tunus'ta ve Mısır'da İtalyanlara karşı önemli halk hareketleri olmuş, Mısır, Hindistan ve Afganistan'da yardım komiteleri kurulmuş, savaşmak için gönüllüler gelmeye başlamıştı.⁷⁰ Trablusgarp'taki Türk direnişi ve dünya kamuoyundaki değişiklik nedeni neye uğradığını şaşırان İtalyanlar, savaş alanındaki başarısızlıklarını örtmek ve kendi kamuoyuna olumlu mesaj vermek amacıyla kasım başlarında Trablusarp'ı ilhak ettiklerini resmen duyurdular.⁷¹ Fakat bu ilhak ilanı Türk direnişini kırmak yerine aksine sanki kuvvetlendirdi. Savaş öncesinde Osmanlı direnişini kolay bir şekilde kıracağını ve Trablusgarp'ı ele geçireceğini uman İtalyanlar savaşın uzaması ve Osmanlıların teslim olmaması karşısında başka çareler aramaya başladılar. 24 Şubat 1912 bir çok Avrupalının yaşadığı ve İlahi dinlerce Kudüs'ün kapısı sayılan Beyrut'u bombaladılar. Amaçları hem Müslümanların baskısı hem de Batılıların Osmanlı

---

⁶⁷ Ünalp, a. g. t. , s . 11.

⁶⁸ Karal, a. g. e. , s . 268.

⁶⁹ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev: Mehmet Harmancı) C.II, E Yayınları, İstanbul 2006, s. 347.

⁷⁰ Mayak, a. g. m. , s . 421-437.

⁷¹ Karal, a. g. e, s. 283.

Devleti'ni barışa zorlamaktı. Yine bu amaçla 18 Nisan 1912'de, Çanakkale Boğazı'na saldırdılar. Boğazlardan büyük güçlerin birçok ticaret gemisi geçmekteydi. Bunun üzerine Osmanlılar boğazı mayınlayarak ticareyt gemilerinin geçişini durdurdu. Özellikle İngiltere ve Rusya'nın baskıları karşısında İtalya geri adım atarak çekilmek zorunda kaldı; ancak çekilirken de On İki Ada'yı işgal etti.⁷²

Osmanlı Devleti'nde ise içeride İttihat ve Terakki ile Hürriyet ve İtilaf partileri arasında amansız bir çekişme hükümet bunalımına yol açmış, siyaset ordudaki subaylar arasında görüş ayrılıkları yaratmaya başlamış, Arnavutluk ve Karadağ Osmanlıya karşı isyan etmişti. Bunun üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya'nın arabuluculuğu ile 12 Temmuz 1912 Lozan'da resmi olmayan İtalya ve Osmanlılar arasındaki savaşı bitirmek adına yapılan görüşmeler İtalya'nın üzerinde galip gelmediği hâlde Trablusgarp ve adalarla ilgili artan istekleri üzerine çıkmaza girmişti.⁷³ Ancak Balkan Devletlerinin kendilerine karşı ittifak hazırlığında olduğunu öğrenen Osmanlılar 17 Ağustos 1912 yılında İtalya ile resmi barış görüşmelerine başladı. Daha barış görüşmeleri devam ederken 7 Ekimde Arnavutların saldırıları ile başlayan Balkan savaşlarıyla iyice zorda kalan Osmanlılar her iki savaşı sürdürecektü gücü de olmadıklarından, İtalyanların şartlarını kabul ederek 18 Ekim Uşi(Ouchy)anlaşmasına imza attılar.⁷⁴ Osmanlılar ve İtalyanlar arasında savaş sona erdiren bu anlaşmaya göre İtalyanlar Oniki Ada'dan; Osmanlılar da Trablusgarp'tan asker ve subaylarını çekecekti. Trablusgarp'ta padişahın bir naibi bulunacak ve Padişahın adı hutbede söylenecekti. Trablusgarp tam bir muhtariyete kavuşacaktı. İtalyanlar halkın dinine, ahlâk ve adâtletlerine, vakıf örgütlerine saygı gösterecekti. Oniki Ada Osmanlılara geri verilecekti; ancak Yunanlıların Balkan savaşlarında burayı işgal etmesi tehlikesine karşın İtalyanlar buradaki işgalini geçici olarak sürdürecekti.⁷⁵ Böylelikle açıkça ifade edilmemekle beraber Trablusgarp'ın İtalyan hâkimiyetine geçmesiyle Osmanlılar Kuzey Afrika'daki son toprağını da kaybetmiş oluyordu.

---

⁷² Ülman, a. g. e. , s . 194.

⁷³ Gürer, a. g. t. , s . 146.

⁷⁴ Uçarol, a. g. e. , s . 428.

⁷⁵ Karal, a. g. e, s. 286.

1. 2. 4. Balkan Savaşları

I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesindeki en önemli olaylardan biri de Balkan Savaşlarıdır. XIX. yüzyılın başlarından itibaren İngiltere, Rusya ve Fransa kendi çıkar politikaları doğrultusunda kendi çıkarlarını kamufle etmek adına şark meselesi adı altında bir sorun ortaya koydular. Temelinde haçlı zihniyeti olan bu mesele değişen şartlara göre zaman zaman farklı tarif edilse de genel olarak XIX. yy'ın ikinci yarısında Türklerin Avrupa'daki topraklarını paylaşmak; XX. yy'dan itibaren ise Türkleri Avrupa'dan atmak anlamında kullanılmıştır.⁷⁶

Ruslar 1774 yılında Küçük Kaynarca anlaşması ile sonuçlanan Osmanlı- Rus Savaşı'ndan sonra Osmanlı sınırları içerisindeki Ortodoks tebaanın koruyuculuk hakkını elde ettikten sonra kendi çıkarları doğrultusunda Panslavist bir politika izlemeye başladı. Bu politikanın amacı bölgedeki unsurları birleştirerek burada bir güç unsuru yaratmak ve Osmanlıyı zor durumda bırakmaktı. Avrupalı büyük devletler de Rusya'nın bu siyasetini Şark Meselesi dâhilinde değerlendirip destek verince Osmanlı tebaasındaki Hristiyan unsurlar Avrupalı devletlerin ve Rusya'nın koruyuculuğu altına girdi.⁷⁷ Osmanlı Devleti, siyasal idarenin bozulması, artarda gelen yenilgiler neticesindeki toprak kayıpları, zayıflayan ekonomi gibi nedenlerden dolayı bölge üzerinde etkili olamıyordu. Buna karşın bölgede ise Batılı devletlerin ve özellikle Rusların kışkırtmaları giderek artıyordu. Buna Fransız İhtilalinin doğurduğu fikir akımları neticesinde artan bağımsızlık istekleri de eklenince bölgede özerklik ve bağımsızlık taleplerini içeren birtakım isyanlar baş gösteriyordu. Osmanlı Devleti giderek artan bu isteklere ve isyanlara 1839 yılındaki Tanzimat Fermanı ve 1859 yılındaki ıslahat Fermanı gibi birtakım ıslahatlarla cevap vermeye çalışsa da bu ıslahatlar uygulama da başarılı olamayınca Osmanlı Devleti bölgedeki huzursuzluğu ve karışıklığı giderme konusunda da başarılı olamadı.⁷⁸ Ancak Balkan Devletleri'nin kendi aralarındaki çıkar çatışmaları nedeniyle Balkan Birliği Rusya'nın bir an önce gerçekleşmesi yönündeki büyük gayret ve çabalarına rağmen sağlanamıyordu. 1876 yılına gelindiğinde ise büyük Bulgaristan'ı kurma hayali peşinde koşan Bulgarlar,

---

⁷⁶ Nuri Yavuz, (2003)*Türk Tarihi Açısından Balkan Harbi'nin Sonu*, Fatma Açık(Ed.), Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Berikan Matbacılık, Ankara 2003, s. 225-235.

⁷⁷ Türk Akademisi Siyasi ve Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı(TASAV), *Balkan Savaşları'nın Yıl Dönümünde Balkan Tecrübeleri*, Rapor No. 1, Ekim 2012, s. 6.

⁷⁸ Sibel Orhan, *Balkan Savaşları'nda Türklere Yapılan Bulgar Mezalimi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2008, s. 8.

Rusların da desteğiyle isyan etmişti, bu isyan Osmanlılar tarafından geç de olsa bastırılmıştı. Aynı yıl Osmanlıların içinde bulunduğu zor durumdan faydalanarak bağımsızlık elde etmek isteyen Sırp ve Karadağlılar da isyan etmişti. Rusların ve diğer Batılı devletlerin de araya girmeleri neticesinde İstanbul Tersanesinde alınan kararlar Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından kabul edilmeyince, Osmanlılar ve Ruslar arasında 93 Harbi olarak 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi başlamış ve Osmanlılar için büyük bir felakete sonuçlanan bu savaştan sonra Osmanlılar ile Ruslar arasında 3 Mart 1878 yılında Ayestefanos Anlaşması imzalanmıştır.⁷⁹ Osmanlı'nın Balkanlardaki egemenliğinin tasviyesi ile sonuçlanan bu anlaşma ile Ruslar Avrupa'daki güçler dengesini kendi lehine çevirince Şark Meselesini Rusya'nın tek başına yalnızca kendisinin halledemeyeceği gerekçesi ile Avrupalı büyük devletlerin itirazı ile karşılaştı. Sonunda Avrupalı devletlerinde katılımı ile 13 Temmuz 1878'de Berlin anlaşması yapıldı. Osmanlı lehine çok az bir iyileştirmenin yapıldığı bu anlaşma ile Avrupalılar, Osmanlıların dağılmasını engellemekle beraber Rusya'nın Balkanlardaki tek yanlı inisiyatifini de elinden aldılar. Ancak belki de bu anlaşmadan en çok hoşnutsuz kalan ülke Bulgarlar idi. Bu anlaşma ile Ayestefanos Anlaşması'nda elde ettikleri Doğu Rumeli ve Makedonya ellerinden çıkıyor, hayal ettikleri büyük Bulgar Prensiği yerine dar bir bölgeye sıkışmışlardı. Bununla beraber Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsızlıklarını ilan ettikleri hâlde kendileri hâlâ Osmanlıya vergi ödeyeceklerdi.⁸⁰ 1878 yılındaki Berlin Anlaşması Balkanlarda cereyan eden olayları ve Avrupalı devletlerin nüfuz mücadelesini yatıştırmak yerine daha da körüklemiş ve bu tarihten sonra Balkanlar Avrupalı Devletlerin en önemli meselesi hâline gelmiştir.⁸¹ Bulgaristan Berlin Konferansı'nda yaşadığı hayal kırıklığına rağmen Makedonya meselesinden bir türlü vazgeçmemesi ve sürekli bu meseleye dâhil olması, Sırbistan'ın yeni kurulmasına rağmen sürekli topraklarını büyütme yönündeki girişimleri, Yunanistan'ın topraklarını kuzeye yaymak istemesi gibi girişimleri, Balkanlarda pek çok sorunu doğuruyordu. Üstelik bunlara zaten öteden beri var olan Balkanlardaki Avusturya ve Rusya nüfuz mücadelesine zaman zaman Almanya, İngiltere, Fransa gibi güçlü devletlerin de mütteliklerini

---

⁷⁹ Orhan, a. g. t. , s . 11.

⁸⁰ Suat Zeyrek, *Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 11.

⁸¹ Orhan, a. g. t. , s . 13.

desteklemek amacıyla katılmaları Balkanları nüfuz mücadelesi alanına dönüştürdü.⁸² Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhak etmesi Balkanlar için bir dönüm noktası olmuştur. Bu karışıklıktan faydalanan Bulgarlar da bağımsızlıklarını ilan etmekle beraber Ruslar da Avusturya'nın daha fazla yayılmasına engel olmak amacıyla Balkan devletleri arasında Osmanlı Topraklarının paylaşılması vaadiyle bir Balkan Birliği oluşturma gayretine daha da hız verdiler.

Osmanlılar ise İttihat ve Terakkinin işbaşına gelmesiyle II. Abdulhamit'in Balkan Devletleri arasındaki anlaşmazlıkları körükleyen politikasını terk etmiş yerine özellikle Arnavutları Türkleştirerek Balkan egemenliğini sağlama politikası izlemeye başlamıştı. Ayrıca 3 Temmuz 1910'da çıkardığı Kiliseler kanunu ile Balkan ülkeleri arasındaki 1870 yılında patlak veren ve o ona kadar devam eden Kiliseler anlaşmazlığı'na son verirken, Balkan Devletleri arasında bir yakınlaşmaya da istemeyerek de olsa sebep oluyordu.⁸³ Öte yandan Osmanlı'nın içinde bulunduğu zor durum Sırlar, Bulgarlar ve Yunanlılar arasında Osmanlı topraklarının paylaşılması noktasında bu devletlerin iştahını kabartırken, her ne kadar hasta da olsa tek başlarına Osmanlıya karşı bir sonuç alamayacaklarını bilen bu devletleri Osmanlı'ya karşı birleştiren bir başka nedendi. Balkan birliği Rusya'nın da teşvikiyle bir çok kez denenmesine rağmen Bulgarlar ve Sırlar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle bir türlü gerçekleşmiyordu. 1912 yılında İtalyanların Trablusgarp'ı ilhak ettiklerini duyurmaları ve Osmanlıya saldırımları ile başlayan Osmanlı-İtalyan savaşı Balkan ülkeleri arasındaki birlik fikrini yeniden gündeme getirdi ve görüşmeler yapılmaya başlandı. Bu görüşmeleri haber alan ve Balkan devletlerinin bir hareketinden korkan Osmanlılar Rumeli'ye asker yığdılar. Osmanlı Devleti'nin bu hareketi Sırlar ve Bulgarlar arasındaki başlayan görüşmeleri daha da hızlandırdı.⁸⁴ Nihayet Rusya'nın görünüşte Balkanlardaki statükoyu korumak, gerçekte ise Balkanlarda Avusturya'ya karşı bir kuvvet oluşturmak gayretiyle uzunca bir süredir kurmak istediği Balkan Birliği önce 13 Mart 1912'de Sırlar ve Bulgarlar arasında ardından 29 Mayıs 1912'de Bulgarlar ve Yunanlılar arasında, daha sonra Ağustos 1912 Bulgaristan ve Karadağ arasında ve son olarak 27 Eylül 1912 yılında Sırlar ve Karadağlılar

---

⁸² Ersin Müezzinoğlu, *Türk Basımında Balkan Savaşları(İkdam, Sabah, Tanin)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004, s. 3.

⁸³ Özbozdağlı, a. g. t. , s. 1.

⁸⁴ Hafize Cesur, *Hatıratlar Işığında Türk Kamuoyunda Balkan Savaşları(1912-1913)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2008, s. 23.

arasında imzalanan bir dizi anlaşma ile 1912 Eylülünde tamamlandı.⁸⁵ Yapılan anlaşmalardan da görüldüğü üzere Balkan Birliği, Osmanlı ile savaşmak için can atan Bulgarların etrafında dönmekle birlikte asıl birliği sağlayan ve Balkan devletleri arasındaki anlaşmazlıkları gidererek onları birleştiren güç ise Rus diplomasisiydi.⁸⁶ Hâl böyle olunca Trablusgarp Savaşı nedeniyle İtalya'nın Kilidbahr'i bombardıman ettiği ve Arnavutluk isyanları nedeniyle Osmanlı Devleti'nin zor durumda olduğu anlarda Rusya bunu kaçırılmaz bir fırsat olarak değerlendirdi ve Balkan devletlerini harekete davet etti. Savaş için uygun bir fırsatı bekleyen ve Rusya'nın da desteğini alan Balkan Ülkelerinden Karadağ, Arnavutluk isyanları sırasında kaçarak kendisine sığınan siyasi mültecileri korumak ve Arnavutluk'a yardım etmek bahanesi ile 8 Ekim 1912 Yılında Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.⁸⁷ Karadağ'dan sonra Yunan, Bulgar ve Sırp hükümetleri Berlin Anlaşması'nın 23. maddesi gereğince Rumeli'de yapılacak ıslahatların kontrolünde büyük devletlerle beraber kendilerinin de yer almasını isteyen ağır bir ultiमतom verdiler.⁸⁸ Osmanlı Hükümeti ise bu ultiमतoma Balkan devletlerine karşı askeri kuvvetimizin üstün olduğuna ve Rumeli'deki Osmanlı varlığının ancak Balkan Birliğini dağıtmakla sürdürülebileceğine inanan, savaş taraftarı İttihat ve Terakki yanlıların da büyük baskılarıyla Balkan devletleri ile ilişkileri keserek cevap verdi.⁸⁹ Bu sırada Karadağ ile savaş devam etmekte bir yandan da Sırp ve Bulgar sınırları üzerinde iki taraf kuvvetleri ile Osmanlı orduları arasında da çatışmalar meydana gelmekte idi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti de Balkan İttifakı devletlerinin kendisine savaş açmasını beklemeksizin sınırlarına yapılan saldırıları, Balkan Devletlerinin karşılınması mümkün olmayan isteklerini ve iç işlerine yapılan müdahaleyi gerekçe göstererek Yayımladığı bir duyuru ile 17 Ekim 1912'de Bulgaristan ve Sırbistan'a bir gün sonra da Yunanistan'a savaş açtı.⁹⁰ Balkan Savaşları, Ordularını Garb grubunun başında Harbiye Nazırı ve BaşKumandan Nazım Paşa; Şark grubun başında ise Abdullah Paşa olmak üzere ordularını Şark Ordusu ve Garp Ordusu olmak üzere ikiye ayırarak düşmanla mücadele eden Osmanlılar için tam yıkım diyebileceğimiz tam bir felaketle

---

⁸⁵ Togay Seçkin Birbudak, *Balkan Savaşları'nda Edirne*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 9.

⁸⁶ Renouvin, a. g. e. , s. 142

⁸⁷ Tahsin Ünal, *Türk Siyasi Tarihi*, Emel Yayınları, Ankara 1977, s. 410.

⁸⁸ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi sırasında Rumeli'nden Türk Göçleri(1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1915, s. 12.

⁸⁹ Müezzinoğlu, a. g. t. , s. 14.

⁹⁰ Karal, a. g. e, s. 304.

sonuçlandı.⁹¹ Doğu ordusu daha savaşın başlarında Bulgarlara karşı yenilerek Çatalca'ya çekildi. Yunan donanması Ege Denizi'nde üstünlük kurarak Batı ordusunun Doğu Ordusu ve Osmanlı Devleti ile bağlantısını kesti. Batı ordusu da 26 Ekimde Sırp'lara yenildi. Balkan Devletlerince Makedonya'nın İşgali başladı 8 Kasımda Selanik kendiliğinden Yunan Ordusuna teslim oldu. Yunanlılar güçlü donanmaları sayesinde Bozcaada, Limni ve Taşoz'u işgal etmiştiler.⁹² Üç hafta gibi kısa sayılabilecek bir sürede savaşın sonu belli oldu. Osmanlı ordusu Edirne, Yanya ve İşkodra savunmaları sürdürdüğünden bu şehirler dışındaki tüm Rumeli topraklarını kaybettiler.⁹³ Osmanlılar Anadolu'dan toplanan alelacele birliklerle Bulgarları Çatalca'da durdurmuşlardı. Merkezden çok uzakta kalan Bulgar orduları gerekli yardım gelmediğinden ilerleyemiyorlardı. Ancak İstanbul'un Bulgarlar tarafından işgal edilme olasılığı hâlâ devam ediyordu. Bunun üzerine Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın sadrazamlıktan ve hükümetten çekilmesi sağlanarak yerine İngiltere yanlısı olarak bilinen Kâmil Paşa getirildi.⁹⁴ Kâmil Paşa da Bulgarların daha fazla ilerleyip, Çatalca'dan öteye geçmelerine mâni olmak için vakit kaybetmeden hemen barış görüşmeleri girişimlerde bulundu. 12 Kasımda Bulgar Kralına bir telgraf çekerek mütareke teklif etti.⁹⁵ Bulgarlar bu çağrıya ancak 17-18 Kasım tarihlerinde Çatalca'ya yaptıkları taarruz başarısız olduğunda karşılık verdiler. 28 Kasımda Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında başlayan Çatalca görüşmeleri 3 Aralık 1912'de ateşkes imzalanmasıyla sona erdi. Yanya ve İşkodra savunmaları sürdürdüğünden bu anlaşmaya Yunanistan ve Karadağ katılmadı.⁹⁶ Bu anlaşmaya göre Osmanlılar işgal altında bulunan ve çok zor şartlarda Şükrü Paşa komutasında kahramanca direnişine devam eden Edirne'ye yardım götüremeyecek; buna mukabil Bulgarlar ise Edirne-İstanbul demir yolu vasıtasıyla ve Karadeniz limanlarındaki Osmanlı ablukasının kaldırılmasıyla ordularına her türlü yardımı yapabilecekti. Barış görüşmelerininin maddeleri ise Londra'da yapılacak konferansta ele alınacaktı.⁹⁷ Balkanlarda yaşanan bunalımı sona erdirmek ve barışı tesis ederek yaşanan çatışmalar son vermek amacıyla 17 Aralık 1912'de Londra'da toplanan konferansta

---

⁹¹ Ünal, a. g. e. , s . 414.

⁹² Uçarol, a. g. e. , s . 365.

⁹³ Müezzinoğlu, a. g. t. , s . 6.

⁹⁴ Uçarol, a. g. e. , s . 366.

⁹⁵ Ziya Karal, a. g. e. , s . 324.

⁹⁶ Uçarol, a. g. e. , s . 366.

⁹⁷ Orhan, a. g. e. , s . 24.

barış görüşmelerine başlandı. Konferansın çalışmaları Osmanlı Devleti ile Balkan ülkeleri arasındaki sınırın belirlenmesi ve Osmanlı Devleti'nden alınan toprakların paylaşımı olmak üzere iki maddede toplanmakta idi. Balkan devletleri ve Osmanlı Devleti'nin yanı sıra Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa, Rusya ve İngiltere gibi ülkelerinde katılımıyla gerçekleşen bu toplantıda Büyük devletler arasındaki çıkar çatışması bir kez daha açıkça görülmekteydi.⁹⁸ Rusya Edirne'nin Türklerde kalmasını, Bulgar payının küçültülmesini; Avusturya ise Arnavutluk'un sınırlarının mümkün olduğunca büyük tutulmasını dolayısıyla Sırbistan ve Karadağ'ın sınırlarının küçük tutulmasını istemekteydi.⁹⁹ Konferans sırasında en çok konuşulan konu Edirne ve Ege Adalarının durumuydu. Osmanlılar Makedonya'dan vaz geçmelerine rağmen Edirne'den ve Ege adalarından bir türlü vazgeçme yanaşmıyordu. Bunlara Avusturya ve Rusya arasındaki nüfuz mücadelesi de eklenince konferans uzadı ve bir sonuç alınamadan dağıldı.¹⁰⁰ Büyük devletler, konferansın dağılması üzerine 17 Ocak 1913'te Osmanlı Devleti'ne Edirne'nin Bulgarlara verilmesi, ordularının Balkanlardan çekilmesi, Balkan eyaletlerinin muhtar olması ve buralarda Hristiyanların gözetiminde yeniden reformlar yapılmasını içeren bir ultiatom verdiler.¹⁰¹ Bu nota Osmanlı yönetiminde büyük bir kararsızlığa neden olmuştur. Edirne Osmanlılar açısından son derece önemli bir şehir hatta eski başkentleri olmasına rağmen, Edirne'nin kuşatma altında olması ve buraya yardım yapılamaması ve savaşa devam etmenin imkansızlığı gibi nedenlerle barış görüşmelerine devam edilmesi fikri belirmiştir. Bu arada Kâmil Paşa hükümetine karşı büyük bir kampanya başlatan ve kendilerinin iktidara geldiğin de İmparatorluğu içinde bulunduğu bu zor durumdan kurtaracağı fikrini yaymaya devam eden başında Enver ve Talat Beylerin bulunduğu İttihat ve Terakki üyesi bir grup Kâmil Paşa'nın Edirne'den tamamen vaz geçtiğini düşünerek 23 Ocak 1913'te Bâb-ı Âli Baskını adı verilen bir hükümet darbesi yaptılar. Savaş Bakanı Nazım Paşa'yı ve yaverini öldürdüler. Sadrazam Kâmil Paşa'yı istifaya zorladılar ve yerine Mahmut Şevket Paşa'yı getirdiler.¹⁰² Yeni kurulan kabine verilen notaya cevapta Meriç Nehri'nin sol kıyısında kalan ve Müslümanların çoğunluğunu oluşturduğu Edirne topraklarından vazgeçmeyeceğini; ancak sağ kıyıda kalan bölgenin durumu

⁹⁸ Seçkin Birbudak, a. g. t. , s . 63.

⁹⁹ Özbozdağı, a. g. e., s. 139.

¹⁰⁰ Ülman, a. g. e. , s . 200

¹⁰¹ Cesur, a. g. e. , s . 67.

¹⁰² Ülman, a. g. e, s. 200.

ve adalar üzerinde büyük devletlerin vereceği karar uyacağını bildirmiştir.¹⁰³ Hâl böyle olunca 30 Ocakta Bulgarlar mütarekenin sona erdiğini bildirmiş, 4 Şubat'ta savaş tekrar başlamıştır. Bulgarlar Çatalca'ya doğru genel bir saldırıya geçtiler. 18 Martta başlayan ve iki hafta süren çarpışmalarda Bulgarlar geri püskürtüldü. Ancak Osmanlı Devleti hem Edirne'nin kuşatma altında olmasından hem de çeşitli imkansızlıklar nedeniyle Edirne'ye beklediği yardımı bir türlü götüremedi. Her türlü imkansızlığa rağmen düşmana karşı kahramanca savaşan ve âdetâ bir tarih yazan Şükrü Paşa komutasındaki Türk ordusu 26 Mart tarihindeki Bulgarların ani saldırısına direnemedi ve Edirne Bulgarların eline geçti.¹⁰⁴ Bununla beraber 6 Martta Yanya Yunanlılar, 25 Martta İskombi Sırlar, 22 Nisanda da İşkodra Karadağlılar tarafından ele geçirildi. Bu gelişmeler Osmanlılar büyük devletlere savaşın durdurulması için müracaatta bulunmuş ve 30 Mayıs 1913'te Balkan devletleri ve Osmanlılar arasında savaşı bitiren barış antlaşması Londra'da imzalanmıştır.¹⁰⁵ Midye-Enez hattının sınır olarak kabul edildiği bu anlaşma ilan edilirken; Yunanistan Selanik, Girit, Güney Makedonya'yı; Sırbistan, Orta ve Kuzey Makedonya'yı; Bulgaristan ise Kavala, Dedeoğaç, Edirne ile bütün Rumeli'yi alacak, Arnavutluk bağımsız olacak, Ege Adalarının durumu ise büyük devletlerin takdirine bırakılacaktı.¹⁰⁶

1. 2. 5. İkinci Balkan Savaşı

İki safhada cereyan eden Balkan Savaşlarının ilkinde Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ'dan oluşan Balkan ittifakı Osmanlı ile mücadele ederek Osmanlı topraklarından pay alma çabası içerisindeydiler. Uzun yıllar boyunca süren kendi aralarındaki anlaşmazlıkları terk ederek Osmanlı'ya karşı birleşen ve istediklerini de elde eden Balkan devletleri arasındaki uzlaşma çok uzun sürmedi.¹⁰⁷ Nitekim Londra Anlaşmasının getirdiği koşullar Balkan devletlerini birbirine düşürdü. Londra Anlaşması'ndan çıkan sonuçtan istediklerini alamadıkları gerekçesiyle hiçbiri memnun değildi. Bulgar kuvvetleri Trakya'da savaştıkları için Mart 1912'de imzaladıkları anlaşmaya göre Makedonya'da payına düşen toprakların büyük bir bölümü Sırların eline geçmişti. Dolayısıyla daha önceki anlaşmaya

---

¹⁰³ Karal, a. g. e. , s. 336.

¹⁰⁴ Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, a. g. e. , s. 354.

¹⁰⁵ Türk Akademisi Siyasi ve Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı(TASAV), a. g. e. , s. 12.

¹⁰⁶ Orhan, a. g. t. , s. 26.

¹⁰⁷ Birbudak, a. g. t. , s. 120.

dayanarak Makedonya toprakları üzerindeki kendi paylarını ve ayrıca Sırların işgalinde bulunan Manastır ve Ohri'yi de istiyorlardı.¹⁰⁸ Sırbistan ise savaşta elde ettiği toprakların bir kısmını zaten daha önce yapılan anlaşmaya göre Bulgaristan'a istemeden de olsa vermek zorunda kalmıştı. Bu nedenle Bulgaristan'a yeniden toprak verilmesi mümkün değildi. Ayrıca Arnavutluk'un kurulmasıyla paylarının azalmasından ve Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne çıkmasından da son derece rahatsızlardı.¹⁰⁹ Yunanistan ise Bulgarların Selanik'te bulunan askeri varlığından, sürekli olarak Bulgarların şehrin idaresine karışmalarından ve Selanik üzerindeki isteklerinden rahatsızdı. Bunun yanı sıra Batı Trakya kıyılarından da pay istemekteydiler. Romanya ise savaşa girmemesine rağmen Eflak'taki haklarından feragat ettiği için bu toprakların yerine Bulgaristan'dan Silistre'yi ve Dobruca'yı istiyordu.¹¹⁰ Bulgarlar kendilerine yapılan anlaşma tekliflerini reddetmekle birlikte savaşın ağır yükünü kendilerinin çektiğini düşünerek müttefiklerinin bu isteklerine bir anlam da veremiyorlardı. Sırlar 1913 yılı Şubat'ında Makedonya'nın paylaşılması için Bulgaristan'a bir teklif daha yaptılar; ancak bu teklif de daha öncekiler gibi Bulgarlar tarafından reddedildi. Bunun üzerine Sırlar ve Yunanlılar arasında başlayan görüşmeler 1 Haziran'da anlaşma ile sonuçlandı.¹¹¹ Yunanistan ve Sırbistan'ın kendisine karşı birleştiğini haber alan Bulgarlar bunların hazırlanmalarına fırsat vermemek ve Makedonya'yı ele geçirmek için 29 Haziran'da Yunanlılara ve Sırlara saldırdı. Bunun üzerine Dobruca'yı almak isteyen Romanyalılar da Bulgarlara savaş açtı. Yunan, Sırp, Karadağ ve Romanya kuvvetlerine karşı tek başına mücadele etmek zorunda kalan Bulgarlar gerilemek zorunda kaldı.¹¹² Bu gelişmeler karşısında Osmanlı Devleti de Enver ve Talat Beylerin ısrarı ile en azından Edirne'yi geri almak amacıyla harekete geçerek gerekli hazırlıkları yaptılar. Bu girişim Almanya, İngiltere gibi büyük devletlerin hükümetlerince büyük bir tepki ile karşılandı.¹¹³ Ancak bu sırada Dedeağaç'ın Yunanistan tarafından alınması ve Yunanlıların Edirne üzerine yürümesi ihtimâlinin belirmesi, Bulgar Kralı'nın Romanya'ya barış teklifi yapması gibi nedenlerle Osmanlı ordusu daha fazla beklemeden 19 Temmuzda Bulgar işgali altında olan

---

¹⁰⁸ Orhan, a. g. t. , s . 26.

¹⁰⁹ Uçarol, a. g. e. , s . 369.

¹¹⁰ Orhan, a. g. t. , s . 40.

¹¹¹ Karal, a. g. e. , s . 339.

¹¹² Ünal, a. g. e. , s . 424.

¹¹³ Birbudak, a. g. t. , s . 125.

Türklere yardım etmek ve İstanbul'un güvenliğini sağlamak gerekçesi ile harekete geçti. Yayımlanan bildiri de Meriç'in sağ kıyısına geçilmeyeceği de önemle belirtilmekte idi. Bulgar ordusunun büyük bir kısmı müttefik devletlerle savaştığından Edirne'de çok az sayıda kuvveti bulunmaktaydı. Nitekim Osmanlı ordusu 22 Temmuzda fazla bir direnişle karşılaşmadan Edirne'yi geri aldı.¹¹⁴

Bulgarlar II. Balkan Harbinde beş ülke ile tek başına savaşmak zorunda kaldığından büyük bir bozguna maruz kaldılar. 10 Ağustosta savaşı bitiren Bükreş Anlaşması'nı imzalamak zorunda kaldılar. Bu anlaşmaya göre: Silistre ve Dobruca Romanya'ya; Selanik, Dedeağaç, Serez ve Drama Yunanlılara; Manastır, Üsküp, İştib ve Priştine Sırbistan'a; Diyakova Karadağ'a veriliyordu.¹¹⁵ Bükreş Anlaşması'ndan sonra ise Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında ayrı ayrı anlaşmalar imzalandı. 29 Eylül 1913'te Bulgarlarla yapılan İstanbul Anlaşmasına göre Kırklareli, Dimetoka ve Edirne Osmanlılarda kalıyor, Türk Bulgar sınırı Meriç Nehri oluyordu. 14 Kasım 1913'te Yunanlılarla yapılan Atina Anlaşmasına göre ise Yunanistan'ın Balkanlarda ele geçirdiği topraklar ve Girit'in Yunan toprağı olduğu kabul ediliyordu. Ege Adaları'nın durumu ise 30 Mayıs tarihli anlaşma ile büyük devletlere bırakıldığından gündeme gelmemiştir. Sırbistan'la ise herhangi bir kara sınırımız kalmamasına rağmen buradaki Türklerin ve mallarının durumunu belirlemek amacıyla 13 Mart'ta İstanbul Anlaşması yapıldı.¹¹⁶

Sonuç olarak Ekim 1912'de başlayan ve yaklaşık on ay kadar süren Balkan Savaşlarında Balkan devletlerinin hepsi de topraklarını az çok büyüterek kazançlı çıkmış, buna karşın Osmanlı Devleti ise Avrupa'daki topraklarının büyük bir kısmını ve buradaki gelirlerini de kaybetmiştir. Daha bağımsızlığını yeni kazanan bu küçük devletlere karşı uğranılan bu ağır yenilgi Osmanlı Devleti için büyük bir itibar kaybına neden olmuştur. Bu savaşlarda İttihat ve Terakki Partisi ile beraber ulusçuluk fikri de güçlenmiştir.¹¹⁷ Ayrıca Balkan Savaşları sadece savaşan devletleri değil bütün Avrupa'yı yakından ilgilendirmiş ve etkilemiştir. Bloklar arasındaki gerilim çıkar çatışmaları nedeniyle daha da artmış ve silahlanma yarışı hızlanmıştır.

---

¹¹⁴ Karal, a. g. e. , s . 342.

¹¹⁵ Ünal, a. g. e. , s . 424.

¹¹⁶ Uçarol, a. g. e. , s . 369.

¹¹⁷ Cesur, a. g. t. , s . 75.

Bundan dolayı da Balkan bunalımı ve savaşları I. Dünya Savaşı'nın yakın nedenlerinden biri olmuştur.

1. 3. I. Dünya Savaşı'nın Başlaması

XIX. yüzyılın başlarından beri Avrupa'da yaşanan siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik anlamdaki değişimler ve gelişmeler neticesinde oluşan ulusal devlet sistemi, aşırı ulusçuluk, savaşçılık zihniyeti, emperyalizm ve sömürgecilik anlayışı taraflar arasında çıkar ilişkilerinden kaynaklanan bloklaşma gibi nedenler büyük bir savaşın âdeta habercisiydi.¹¹⁸ XIX. yüzyıl sonlarında ve XX. yüzyıl başlarında yaşanan gizli anlaşmalar ve neticesinde ortaya çıkan bloklaşma, Fransa ve Almanya arasındaki Alsace-Lorraine(Alsas-Loren) krizi, Fas bunalımı, Bosna-Hersek'in İşgali, Balkan devletlerinin bağımsızlık hareketleri, Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşı gibi siyasi krizler ve savaşlarda dünyayı genel bir çatışmaya bir adım daha yaklaştıran nedenler arasındaydı.

28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan taht adayı Arşidük Fransuva Ferdinand Bosna'da ordu manevralarını izledikten sonra Sarayevo'ya resmi bir ziyaret için geldi. Bu ziyaret tarihi ise 1389'da Sırp'ların Kosova'da Osmanlılar tarafından yenilmesi nedeniyle yapılan bir anma gününe rast gelmişti. Dolayısıyla Sırp'ların Milliyetçilik duygularının daha da kabardığı bir gündü.¹¹⁹ Arşidük ve eşi belediyedeki bir kabul töreninden sonra otomobil ile şehri dolaşırken bir yol dönemecine gelince Sırp Milliyetçisi olan 19 yaşındaki Gavrilo Princip'in sıktığı kurşunlarla öldürdü.¹²⁰ Bu olay 1908'de Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından işgali ile Sırbistan ve Bosna'daki Sırp Milliyetçileri arasında Avusturyalılara karşı duyulan büyük bir nefretin sonucuydu.¹²¹ Olay, duyulur duyulmaz Avusturya-Macaristan'ı yönetenler Sırbistan'ı yola getirmek için aradıkları fırsatın nihayet çıktığını düşündüler.¹²² Ancak Avusturya-Macaristan, Rusya gibi güçlü bir devlet tarafından desteklenen Sırbistan ile savaşa girmeden önce Almanya'nın nihai tutumundan emin olmalıydı. Almanya ise Sırp'lar ile Avusturya arasında olan bu meselenin aslında kendilerini o kadar da ilgilendirmediğine inanmamakla beraber

---

¹¹⁸ Karal, a. g. e. , s . 354.

¹¹⁹ Keith Robbins, *I. Dünya Savaşı*, (Çev: Müfit Günay), Dost Kitabevi, Ankara 2005, s. 15.

¹²⁰ William Woodruff, *Modern Dünya Tarihi*, (Çev: Hale Vardar, Arda Vardar), Pozitif Yayınları, İstanbul 2006, s. 196.

¹²¹ Armaoğlu, a. g. e. , s . 103.

¹²² Ülman, a. g. e. , s . 205.

atılacak herhangi bir geri adımın müttefikini küstürebileceğinden ve aralarındaki ilişkilerin soğuyabileceğinden endişe etmekte idi. Almanlar Fransa, Rusya ve İngiltere tarafından oluşturulan ittifaka karşı en büyük denge unsurunun Avusturya olduğuna inanmaktaydı.¹²³ Alman İmparatoru Avusturya-Macaristan imparatoruna gönderdiği bir mektupta: “ *Sırbistan’a karşı hareket hâlinde Avusturya bütün kuvvetleriyle Almanya tarafından destekleneceğine güvenebilirsiniz. Hatta Avrupa’da büyük kargaşalar çıktığı takdirde bile destekleme yapılacaktır.* ”¹²⁴ diyordu. Çünkü Almanlar ordusunu düzenlemeye çalışan Rusların henüz hazır olmadığına; İngiltere’nin ise İrlanda sorunu ile uğraştığından bu meseleye pek karışmayacağına; Fransa’nın ise Almanlarla başa çıkabilecek bir gücü olmadığına inanmaktaydı.¹²⁵ Almanya’dan beklediği desteği alan Avusturya-Macaristan yaptığı soruşturmada suikastı yapanların Sırbistan gizli servisi ile bağlantısı olan Kara El örgütü üyelerince yapıldığını tespit etti.¹²⁶ 7 Temmuzda toplanan Avusturya, Bakanlar Kurulu doğrudan doğruya bir savaşa girmek yerine, Belgrad Hükümetine kabul edilmesi zor şartlar taşıyan bir ultimatoma karar verdiler. Bu karar gereğince 23 Temmuz’da Ultimatoma Avusturya Elçisi tarafından Sırbistan hükümetine verildi. Sırbistan ise ultimatoma İngiltere, Fransa ve Rusya’nın önerileri ile 25 Temmuzda cevap verdi. Sırbistan hazırladığı cevapta taleplerin önemli bir bölümünü kabul ettiğini; ancak bazı maddelerin egemenlik haklarını kısıtladığını ve bunların beraberce müzâkere edilmesini, anlaşılmasını hâlinde ise Lahey Adalet divanına sunulmasını teklif etti.¹²⁷ Verilen cevaptan tatmin olmayan Viyana Hükümeti 28 Temmuz 1914’te Sırbistan’a savaş ilan etti ve Belgrad’ı bombalamaya başladı. Rusya ordularının bir kısmını harekete geçirerek kısmi seferberlik ilan etti. İngiltere krizin giderilmesi ve sona erdirilmesi için Almanya’ya diplomatik çağrılarda bulunarak uluslararası bir konferans talep etti. Bu talep Almanlar tarafından reddedildi.¹²⁸ Bu gelişmeler üzerine Rusya 31 Temmuz 1914’te kısmi seferberlikten genel seferberlik durumuna geçti. Rusların seferberlik ilan etmesiyle Fransızlarda seferberlik ilan ettiler. Almanlar aynı gün hem Rusya’ya hem de

---

¹²³ William H. McNeill, *Dünya Tarihi*, (Çev: Alâddin Şenel), İmge Yayınları, Ankara 2008, s . 69.

¹²⁴ Karal, a. g. e. , s . 367.

¹²⁵ Ülman, a. g. e. , s . 205.

¹²⁶ Kemal Yakut, Esra Yakut, a. g. e. , s . 74.

¹²⁷ Karal, a. g. e. , s . 369.

¹²⁸ Elif Dönmez, *Mondros Ateşkes Antlaşması’nın Milli Mücadele’ye Yansımaları*, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2012, s. 5

Fransa'ya verdikleri ulti­matomda seferberliklerin durdurulmasını istedi.¹²⁹ 12 saat süreli Ültimatoma Rusya cevap vermeyince, Almanya 1 Ağustos­ta Rusya'ya savaş açtı. Fransa da Almanların Ültimatomunu geciktirip kaçamaklı cevaplar verince, Almanlar uydurma bir bahane ile Nüremberg üzerinde uçan bir Fransız savaş uçağının şehri bombaladığını ileri sürerek 3 Ağustos'ta Fransa'ya da savaş ilan ettiler.¹³⁰

İngiltere ise savaşın ilk günlerinde sessiz kalsa da 1839'da milletler arası bağımsızlığını teminat altına aldır­dığı, kendileri için ilk savunma merkezi ve aynı zamanda yiyecek deposu olan Belçika'nın, Almanlar tarafından saldırıya uğraması ile harekete geçti.İngiltere, Almanya'ya Belçika'nın tarafsızlığına saygı gösterilmesini isteyen 6 saatlik bir ulti­matom verdi. Almanlar bu ulti­matomun cevabını düşünürken 4 Ağustos­ta Almanya'ya karşı savaş açtı.¹³¹ Böylelikle Avrupa büyük bir savaşın alanı hâline dönüştü.

1. 3. 1. Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı'na Girişi

Osmanlı Devleti XIX. yüzyıl boyunca siyasi varlığını ve toprak bütünlüğünü sürdürmek için Avrupalı ülkelerin kendi aralarındaki çıkar çatışmalarından istifade ederek başarılı bir denge politikası izledi. Bu politika gereği de değişen siyasi şartlara göre kimi zaman İngiltere'ye, kimi zaman Fransa'ya, kimi zaman Rusya'ya ve kimi zaman da Almanya gibi Avrupa'nın güçlü devletlerine yaklaşarak varlığını sürdürdü.¹³² Osmanlı Devleti bir yandan XIX. yüzyıl boyunca Avrupalı Devletlere karşı denge politikasını sürdürürken bir yandan da devleti kurtarmak için Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet gibi bir dizi önlemlerle devletin ömrünü uzatma çabası içerisindeydi. Ancak bu önlemler ülkenin kötü gidişine engel olamadı. Osmanlı Devleti'nde savaşlarda gelen artarda yenilgiler nedeniyle ordu ve ekonomi iyice zayıfladı. Kapitülasyonlar ve borçlar nedeniyle de âdetâ bir yarı

---

¹²⁹ A. g. e. , s . 104.

¹³⁰ A. g. e. , s . 170.

¹³¹ Karal, a. g. e. , s . 373.

¹³² Dönmez, a. g. t. , s . 9

sömürü ülkesi hâline geldi. Avrupalı ülkeler tarafından da hasta adam benzetmeleri yapılmaya başlandı.¹³³

Osmanlı Devleti 1878 yılına kadar Rusya'ya karşı genellikle İngiltere'ye yaklaşmış ve İngiltere'yi bir denge unsuru olarak görmüştür. Ancak 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı İngiltere'ye Osmanlı Devleti'nin artık çok zayıfladığını ve yıkılmaya mahkum olduğunu gösterince, İngiltere'de bu tarihten itibaren Osmanlı İmparatorluğunun bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçmiştir.¹³⁴ Nitekim bu tarihten itibaren İngiltere'nin izlediği politikalara ve yaptığı icraatlara bakacak olursak: Mısır'ı işgal etmesi, Kıbrıs'ı alması, Doğu'da Ermenileri, Güney'de Arapları bağımsızlıkları için kışkırtması, Balkan ülkelerinin ayrılmalarına engel olmaması, Basra Körfezi'ne daha çok sokulmak istemesi, İran üzerindeki nüfuz mücadelesi, Rusya ile müttefik olması gibi politikaların hepsi de Osmanlı Devleti'nin aleyhine olan politikalarlardır.¹³⁵ İngiltere'nin bu politikasına karşın II. Wilhelm Almanya'sı ise özellikle 1888'den sonra Osmanlılar için İngiltere'ye karşı bir denge unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Birliğini XIX. yüzyılda ancak tamamlayabilen ve sömürge yarışında diğer büyük devletler göre geç kalan Almanya, Osmanlı Devleti'nin paylaşılması noktasında da en büyük payın Rusya'ya verileceğini kalan zengin toprakların ise Süveyş Kanalı'nda ve İran'da etkinlik gösteren İngiltere ile Suriye'de kuvvetli bir nüfuza sahip olan Fransa arasında paylaşılacağını bildiği için Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve topraklarının paylaşılması yerine şimdilik onun toprak bütünlüğünü tehdit eden tehlikenin önüne geçen ve ülkeyi de askeri ve iktisadi bakımdan geliştirecek bir politika izlemeye başladı.¹³⁶ Almanya'nın asıl amacı ise Osmanlı İmparatorluğunun Kızıl Deniz ve Hint Okyanusuna kadar uzanan toprakları ile İngiltere'nin imparatorluk yolunu vurmak¹³⁷ ve muhtemel bir savaşta halifelik makamına sahip olan Osmanlı Devleti aracılığı ile Sancak-ı Şerif açılarak cihat ilan edildikten sonra İngiltere'yi Mısır, Sudan, Doğu Afrika, İran, Afganistan, Hindistan gibi ülkelerdeki Müslümanları

---

¹³³ Cemil Çelik, *Birinci Dünya Savaşında Sina Filistin Cephesinde Birinci Kanal Seferi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon 1999, s. 27.

¹³⁴ Armaoğlu, a. g. e. , s . 45.

¹³⁵ Uçarol, a. g. e. , s . 372.

¹³⁶ Erol Ulubelen, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye, Çağdaş Yayınları*, İstanbul 1982, s. 14.

¹³⁷ Armaoğlu, a. g. e. , s . 46.

İngiltere'ye karşı savaştırmaktı.¹³⁸ Özellikle II. Abdülhamit ve II. Wilhelm dönemindeki artan iyi ilişkilere ülkedeki önemli siyasi partilerden biri olan İttihat ve Terakki'nin de yöneticileri Almanya yanlısı bir politika izleyerek katkıda bulununca Osmanlı Ülkesindeki Alman siyasi, ekonomik ve askeri nüfuzu giderek arttı.¹³⁹ Bunun yanısıra Rusların Boğazlar, Balkanlar ve Doğu Anadolu üzerindeki politikası; Fransızların Fas, Tunus, Cezayir gibi Osmanlı topraklarına yerleşmesi; Avusturyalıların Balkanlar üzerindeki emelleri gibi nedenler, Osmanlı Devleti'ni, I. Dünya Savaşı arifesinde Almanya'ya yaklaştıran başlıca nedenler arasındaydı.¹⁴⁰

Trablusgarp Savaşı'ndan ve Balkan Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti bir yandan ordunun ve donanmanın ıslahı işiyle uğraşırken bir yandan da mağlubiyetin bir başka sebebi olarak herhangi bir müttefik grubuna dâhil olmayışlarını görmüşler ve yalnızlıktan kurtulma çabası içerisine girmişlerdir.¹⁴¹ Bu noktada ordunun ıslahı için Sadrazam Hakkı Paşa ihtiyatlı bir yol izleyerek Amiral Limpus başkanlığındaki bir İngiliz heyetine Osmanlı Donanmasının düzenlenmesini; General Baumann Başkanlığındaki bir Fransız heyetine Jandarma kuvvetlerinin düzenlenmesini; Kara Kuvvetlerinin ıslahı için de Liman Van Sanders başkanlığındaki Alman askeri heyeti görevlendirildi.¹⁴² Yalnızlıktan kurtulma gayreti içerisinde olan ve müttefik arayışlarına başlayan Osmanlıda ilk ittifak teşebbüsü İngiltere ile oldu. Her ne kadar Osmanlı Devleti ile Almanya'nın ilişkileri son derece iyi olsa da İtalya'nın Trablusgarp'a saldırması ve Avusturya'nın ve Bosna-Hersek'i işgal etmesi ve ardından Osmanlıyı Balkan Savaşlarına sürükleyen Balkan politikası nedeni ile Osmanlı yöneticilerinde İttifak devletlerine karşı bir antipati oluşmasına neden oldu. Bu nedenle Maliye Nazırı Cavit Bey, İngiltere Bahriye Bakanı Winston Churchill'e bir mektup yazarak ittifak teklifinde bulundu. Ancak bu teklif: "Şimdilik yeni siyasi bağlar altına giremeyiz" diyerek reddedildi.¹⁴³ Bu teklif hem İngiltere'nin Osmanlı toprakları üzerindeki emellerini öteleyen hem de müttefiki Rusya'yı onun Boğazlar üzerindeki tarihi emelleri nedeni ile gücendirecek bir teklifti. Osmanlı Devleti İkinci ittifak teklifini Bulgaristan'a yaptı. Bu teklif ilk başta kabul görse de sonradan Bulgaristan'ın Makedonya'dan geniş topraklar istemesi, topraklarını Osmanlı'nın

---

¹³⁸ Çelik, a. g. t. , s . 27.

¹³⁹ Ortaylı, a. g. e. , s . 43.

¹⁴⁰ Karal, a. g. e. , s . 352.

¹⁴¹ Ünal, a. g. e. , s . 432-433.

¹⁴² Karal, a. g. e. , s . 375.

¹⁴³ Armaoğlu, a. g. e. , s . 107.

sırtına dayayıp genişletmek istemesi ve bu ittifaka Bulgar'ların Alman'ları da katmak istemesi; ancak Almanların buna yanaşmaması gibi nedenlerle Osmanlı'nın ikinci ittifak bulma girişimi de sonuçsuz kaldı.¹⁴⁴ Üçüncü teklif ise Bahriye Nazırı ve Türk Fransız Dostluk Cemiyeti Başkanı Cemal Paşa aracılığı ile Fransa'ya yapıldı. Ancak bu teklif de Rusya'nın rızası şarttır. Rusya'nın da bunu kabul etmesi şüphelidir denilerek reddedildi. Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri nezdindeki müttefik arayışında İttifaka yanaşma ihtimâli en az Rusya gibi görünse de Talat Bey, Çar'ın Karadeniz kıyılarındaki yazlığına giderek; Enver Bey de Rusya'nın İstanbul Ateşesi Genaral Le Ontiyev aracılığı ile Rusya ile ittifak olma girişimlerinde bulundu ancak bu teklif de daha öncekiler gibi reddedildi.¹⁴⁵ İtilaf devletlerinin Osmanlı Devleti ile anlaşmaya yanaşmamasının asıl sebebi ise: İtilaf Devletlerinin Osmanlı topraklarının paylaşımı noktasındaki birbirleri ile yaptıkları gizli anlaşmalara ters düşmesi ve artık hasta adam olarak adlandırılan Osmanlı Devleti topraklarının biran önce paylaşılması fikriydi. İşte bu nedenler ülkeyi bir an içine düştüğü yalnızlık çabasıyla kurtarmak isteyen Osmanlı Devleti yöneticilerini Almanya'nın da içinde bulunduğu üçlü ittifak safına sürüklemiştir.¹⁴⁶

Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri ile ittifak yapma girişimlerinden bir sonuç alamayınca kabinede Almanya ile öteden beri ittifak yapmak isteyenler harekete geçti. Bununla beraber ittifak blokuna katılma teklifi ilk önce Avusturya'dan geldi.¹⁴⁷ Bunun üzerine Osmanlı Devleti 22 Temmuzda ittifak görüşmeleri için Almanya'ya başvurmuştur. Almanya gibi büyük bir Avrupa devleti ile anlaşma yapmak gerekliliğine ve savaşı Almanya'nın kazanacağına inanan¹⁴⁸ Sadrazam Sait Paşa, Enver Paşa, Talat Paşa ve Mebuslar Meclisi Başkanı Halil Bey çok gizli olarak, hatta kabinenin diğer üyelerine dahi haber vermeden Almanya ile ittifak görüşmelerine başladı. Almanya'da üçlü uzlaşma devletleri tarafından oluşturulan çemberi kırmak, olası bir savaşta savaşı daha geniş cephelere yaymak ve halifenin siyasi gücünden yararlanmak amacıyla zaten Osmanlı'nın ittifak devletleri safında yer almasını

---

¹⁴⁴ Dönmez, a. g. t. , s. 12.

¹⁴⁵ Karal, a. g. e. , s . 383.

¹⁴⁶ Mücahit Özçelik, *Türk Basınında Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşına Giriş Süreci*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 29.

¹⁴⁷ Armaoğlu, a. g. e. , s . 108.

¹⁴⁸ *Talat Paşa'nın Anıları*, (Yay. Hazırlayan: Alpay Kabacalı), İstanbul 1994, s. 29.

istiyordu.¹⁴⁹ 22 Temmuzda başlayan görüşmeler Avusturya-Macaristan'ın 28 Temmuzda Sırbistan'a savaş ilan etmesiyle hızlandı ve 2 Ağustos 1914'te Türk-Alman İttifakı imzalandı.¹⁵⁰ Anlaşmaya göre her iki ülke Avusturya-Sırbistan Anlaşmazlığında tarafsız olacak, Osmanlı Devleti topraklarının tehdit edilmesi hâlinde Almanya her türlü silahlı yardımı Osmanlıya yapacak, Almanya'nın Rusya ile olası bir savaşında Osmanlı Devleti de savaşa katılacak ve anlaşma 31 Aralık 1918 tarihine kadar yürürlükte kalacaktı.¹⁵¹ Ancak ne gariptir ki Almanlarla yapılan ittifak anlamasından bir gün önce yani 1 Ağustos 1914'te zaten Almanlar Ruslara karşı savaş ilan etmişti. Bu duruma göre Alman-Rus savaşı başladığından Osmanlı Devleti'nin de savaşa girmesi gerekiyordu. Ancak Osmanlı Devleti savaş başladıktan sonra Mebuslar Meclisi'ni dağıttı ve tarafsızlığını ilan etti.¹⁵² Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını ilan etmesi İ'tilâf Devletlerince ve özellikle de Rusya tarafından hararetle desteklendi. Osmanlı Devleti savaşta tarafsız kaldığı müddetçe Rusya İ'tilâf Devletlerinden Boğazlar aracılığı ile yardım alabilecekti. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi hâlinde ise boğazlar İ'tilâf Devletlerine kapatılacağından Rusya'ya yardım gidemeyecekti. Bu nedenle İ'tilâf Devletleri Osmanlı Devleti'ne savaş boyunca tarafsız kalması için bir dizi önerilerde bulundular.¹⁵³ Osmanlı Devleti ise buna karşın İ'tilâf Devletlerinden Kapitülasyonların kaldırılmasını, Ege Adalarının kendilerine verilmesini ve Mısır meselesinin çözümlenmesini istediler. Başta İngiltere olmak üzere İ'tilâf Devletleri bu teklifleri kabul etmedi. Bu olay ise 1 Ağustos tarihinde paraları ödendiği hâlde Reşadiye ve Sultan Osman drenotnotlarına el koyduğunu açıklayarak¹⁵⁴ Osmanlı kamuoyunun ve yöneticilerinin tepkisini çeken, İngiltere'ye karşı olan kızgınlığı daha da arttırdı ve Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya daha da çok yaklaşmasını sağladı.¹⁵⁵

3 Ağustos tarihinde Akdeniz'deki Cezayir Limanlarını bombalayan Goben ve Breslau adlı iki Alman zırhlısına Osmanlı-Alman ittifak anlaşması haber verilerek Çanakkale doğrultusunda yol alması emredildi.¹⁵⁶ 10 Ağustosta Çanakkale önlerine

---

¹⁴⁹ Çelik, a. g. t. , s . 28.

¹⁵⁰ Karal, a. g. e. , s . 380.

¹⁵¹ Ünal, a. g. e. , s. 436

¹⁵² Uçarol, a. g. e. , s . 382.

¹⁵³ Armaoğlu, a. g. e. , s . 109.

¹⁵⁴ Özçelik, a. g. e. , s . 59.

¹⁵⁵ Uçarol, a. g. e. , s . 382.

¹⁵⁶ Karal, a. g. e. , s . 384.

gelen gemiler 11 Ağustosta Boğazı geçerek Marmara Denizi'ne girdiler. Osmanlı Devleti savaşta tarafsız olduğu için uluslararası anlaşmalara göre gemilere el koyması, silahlarını sökmesi ve personelini de göz altına alması gerekiyordu. Ancak bu durum Almanlarla yapılan anlaşmaya tersti. Bunun üzerine Bakanlar Kurulu geçici bir süre için ve aldatmaca kabilinden gemilerin silahsızlandırılmasını Almanlara teklif ettiyse de Almanlar buna şiddetle reddettiler.¹⁵⁷ Bunun üzerine Osmanlı Devleti gemileri daha önceden Almanya'dan satın almış olduğunu duyurarak gemilere Türk bayrağı çekip tayfalara da fes giydirdi. Gemilerden Goben'e Yavuz; Breslau'ya da Midilli adı verilerek Osmanlı Donanmasına katıldı. Bu hileye itlaf devletleri inanmasalar da Osmanlı Devleti'nin tarafsızlıktan ayrılmalarını istemedikleri için ses çıkarmadılar.¹⁵⁸ Bu tarihten sonra amacı Rus ordusunun bir kısmını Osmanlı Devleti'nin üzerine çekerek rahatlamak isteyen Almanların Osmanlı'nın savaşa girmesi yönündeki baskıları iyice arttı. Osmanlı heyeti ise savaşa girmeden önce seferberliğin tamamlanmasını, Bulgaristan ve Romanya'nın durumunun belli olmasını ve para sorununun giderilmesini bahane ederek tarafsızlığını sürdürüyordu.¹⁵⁹ Osmanlı Devleti 7 Eylül 1914'te tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırdığını ilan etti. Ne ilginçtir ki en kuvvetli tepkiler Almanya ve Avusturya'dan geldiyse de siyasi ortam nedeniyle fazlaca direnemediler.¹⁶⁰

İttifak Devletleri safında yer alan İtalya'nın, Bulgaristan'ın ve Romanya'nın harekete geçmemesinden dolayı Almanya, Osmanlı Devleti'nin bir an önce savaşa katılması için acele ediyordu. Osmanlı Devleti yöneticilerinin bir kısmı tarafsızlığın devam ettirilmesi bir kısmı da başta Enver Paşa olmak üzere bir an önce savaşa girilmesi taraftarıydı ve kamuoyunda da Almanların yanında savaşa girilmesi için gerekli şartlar hazırlanıyordu.¹⁶¹ Bu konuda İsmet İnönü hatıralarında: “ *Belçika'nın istilâsı hücumla beraber tahakkuk etmiş zan oluyordu. Liege Kalesi'nin mukavemet etmekte olduğunu ara sıra işitirdik. Müttefik hükümdarları Belçika'ya tebrik mektupları gönderirdi. Bu haberler derhâl düzeltilirdi...Buna karşın Rus ordularının taarruzlarının Genaral Hindenburg tarafından bozguna uğratıldığı mübalağalı bir*

---

¹⁵⁷ Özçelik, a. g. t. , s . 55.

¹⁵⁸ Armaoğlu, a. g. e. , s . 109.

¹⁵⁹ Karal, a. g. e. , 389.

¹⁶⁰ Uçarol, a. g. e. , 383.

¹⁶¹ Karal, a. g. e. , s . 392.

şekilde anlatılırdı ve Türkiye'nin Harbe girmesi için son fırsatları kaybolmakta olduğu havası telkin edilirdi.”¹⁶² şeklinde görüş bildirmiştir. Nitekim Eylül ayı sonlarından itibaren gelişen bir takım olaylar Osmanlı'nın savaşa yakında gireceği izlenimini uyandırmıştı. 27 Eylül'de Boğazdan çıkmak isteyen bir Osmanlı torpidosuna İngiliz savaş gemileri izin vermeyince, Boğazlar mayın döşenmek suretiyle kapatıldı. 5 Ekimde Enver Paşa, Amiral Souchon'a Osmanlı Donanmasını talim yaptırmak üzere Karadeniz'e çıkarma emrini verdi. 20 Ekimde Almanya'dan 5 milyon Türk Lirası tutarında para alındı.¹⁶³ Bütün bu gelişmeler savaşın iyice yaklaştığının habercisiydi. Nihayet Enver Paşa 27 Ekim 1914'te Amiral Souchon'a Karadeniz'e çıkma emrini vermesiyle 27 Ekimde aralarında Yavuz ve Midilli'nin de bulunduğu 11 parçadan kurulu Türk donanması sözde talim yapmak için Karadeniz'e açıldı. 28-29 Ekim 1914 gecesi Rusya'nın Odesa ve Sivastopal Limanlarının topa tuttu. Bu olay üzerine Rusya 2 Kasımda, İngiltere ve Fransa da 5 Kasımda Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Osmanlı Devleti ise bunlara karşılık 12 Kasım 1914 'te resmen savaş ilan etti.¹⁶⁴ Osmanlı Devleti savaşa girmesiyle birlikte elverişsiz koşullar altında Kafkas Cephesi, Irak Cephesi, Kanal Cephesi, Çanakkale Cephesi, Hicaz-Yemen Cephesi Galiçya, Dobruca, Makedonya gibi bir çok cephede savaşmak zorunda kalmıştır.¹⁶⁵

---

¹⁶² İsmet İnönü, *Hatıralar(Birinci Dünya Harbi)*, Çağdaş Matbaacılık, İstanbul 1999, s. 18.

¹⁶³ Karal, a. g. e. , s . 392.

¹⁶⁴ Uçarol, a. g. e. , s . 384.

¹⁶⁵ Armaoğlu, a. g. e. , s . 112.

2. OSMANLI HAKİMİYETİNDE YEMEN

2. 1 Yemen Coğrafyası

“Yemen Çölü; nasıl bir ölü uykusundasın ki bunca şehidin kanı seni yeşertemedi. Anaların, gelinlerin ve nice yetimlerin ıssız yerlerde döktüğü göz yaşları yâğmur olup üzerine yağsaydı, bağrından ormanlar fışkırırdı. Hâlâ derin bir sükût içindesin; bir dile gelsen neler anlattırırın neler...”¹⁶⁶ Yemen Anadolu insanı için Mehmet Niyazi'nin “Yemen! Ah Yemen!” adlı romanında da tasvir ettiği gibi Anadolu insanının kanıyla sulanmış, taşının, toprağının, kumunun her karışında bir Türk askerinin gömülü olduğu, adına türkülerin yakıldığı, şiirlerin söylendiği, gidenin bir daha dönmeyeceğini bildiği hâlde yine de davullarla, zurnalarla, halaylarla gittiği, pek çok yokluğa rağmen¹⁶⁷ Mehmetçiğin tüm cephelerde olduğu gibi kanının son damlasına kadar kahramanca savaştığı; ancak netice itibâri ile Yemen kahramanlarından biri olan Galib Deniz'in¹⁶⁸ de dediği gibi: “...bunca fedakârlıklara rağmen asırlarca savaşımlardan sonra hepsini yine aslî sahibine(Allaha) emanet ederek eli boş ve orada yerleri, izleri belirsiz binlerce Türk şehidinin Bizleri ne diye gömdünüz de bırakıyorsunuz?” diyen feryatlarına rağmen...¹⁶⁹ I. Dünya Savaşı'nın bitişi ile düşmana terk edilerek Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan bir coğrafyadır.

Yemen, Arabistan Yarımadasının güney-batı köşesini içine alan bir bölgedir. Yemen'in doğusunda Umman, batısında Kızıldeniz, kuzeyinde Suudi Arabistan, güneyinde ise Aden Körfezi ve Umman Denizi yer almaktadır.¹⁷⁰ 1990'lı yıllara kadar Kuzey Yemen ve Güney Yemen olmak üzere ikiye bölünmüş olarak siyasi varlığını sürdüren Yemen, 22 Mayıs 1990 her iki tarafın uzlaşarak yaptığı bir anlaşma ile Yemen Cumhuriyeti adını almıştır¹⁷¹. Başkenti San'a olan ve 1990

¹⁶⁶ Mehmet Niyazi, *Yemen! Ah Yemen!*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012, s. 7.

¹⁶⁷ Bkz. Asaf Tanrıcut, *Yemen Notları*, Güzel Sanatlar Matbası, Ankara 1965, s. 9.

¹⁶⁸ Üzerinde çalıştığımız 331 tarihli Yemen Cephesi Harb Ceridesi Mustafa Galib Deniz tarafından tutulmuştur. 1881 yılında İnebolu'da doğan Mustafa Galib Deniz Balkan Savaşlarında, Birinci Dünya Savaşında (Yemen Cephesi) ve İstiklal Harbinde görev aldıktan sonra 1946 yılında TSK'dan Korgeneral rütbesi ile emekli oldu. IX. dönem seçimleri ile meclise giren ve Kastamonu milletvekilliği de yapan M. Galib Deniz 5 Ekim 1953'te vefat etti. Mustafa Galib Deniz'in “*Büyük Harb te 40'uncu Tümenin Asir'deki Harekâtı*” adlı 1935 yılında askeri mecmuanın 98. sayısında yayımlanan bir de esir vardır. Bkz. *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*, Cilt III, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2009, s. 197.

¹⁶⁹ Zeki Ehiloğlu, *Yemende Türkler (Tarihimizin İbret Levhası)*, Kardeş Matbası, y. y. 1952, s. 3.

¹⁷⁰ M. Kemal Öke, Lütfullah Karaman, *Adı Yemendir*, Ufuk Yayınları, İstanbul 2002, s. 20.

¹⁷¹ Veysel Ayhan, “*Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye İle İlişkiler*”, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No:10, 2010, s. 9.

verileriyle 1. 250. 000 km² yüz ölçümü olan Yemen'in yüz ölçümü, tarihinde zaman zaman olan değişiklikler nedeni ile farklı kaynaklarda değişik rakamlar hâlinde gösterilmiştir.¹⁷² Sera denen dağlık bir bölge ile Tehâme denen ovalık bir bölgeden oluşan Yemen'in en verimli ve yerleşime en elverişli bölgesi Sera iken, Tehâme ise yazın 40 dereceye varan sıcakları, geniş kumlu arazileri ve hemen hemen hiç yağmur almaması nedeniyle tarıma elverişsizdir.¹⁷³ Yemen yine de bazı bölgelerinde yılda iki ya da üç defa ürün alınmasıyla¹⁷⁴ limon, turunç, zeytin, mandalina, ceviz, muz, badem, şeftali, nar, zerdali, hurma gibi meyve ağaçları ile buğday, arpa, mercimek, gat,¹⁷⁵ susam, fasulye gibi hubatlarıyla adıyla özdeşleşen kahvesiyle, Arap Yarımadası'nın en verimli topraklarını içine alır.¹⁷⁶ Topraklarının verimliliği nedeniyle Yemen'e, kimi kaynaklarda Yemenü'l-hadra(Yeşil Yemen) da denilmiştir.¹⁷⁷ Büyük bir çoğunluğu Müslüman Araplardan oluşan Yemen'de halkın büyük bir bölümü Zeydîlik¹⁷⁸ mezhebine sahipken, bazı şehirlerde ve sahil kesimlerde Şafi ve Hanefi mezhebine, 'Asir bölgesinde ise Vahhabiliği tâbi' nüfusa rastlanır.¹⁷⁹

2. 1. 1. Yemen'in Osmanlı Topraklarına Katılışı

Yemen, Avrupa-Uzakdoğu ticaret yolu güzergahındaki özel konumu nedeniyle birçok devletin hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Avrupa-Uzakdoğu ticaret yolunun Yemen'e sınırı olan Kızıldeniz'den geçmesi bu bölgeye olan ilgiyi her

¹⁷² İhsan Süreyya Sırma, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, Düşünce Yayınları, İstanbul 1980, s. 33.

¹⁷³ A. g. e. , s . 34.

¹⁷⁴ *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen*, T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları No:92, İstanbul 2008, s. 24.

¹⁷⁵ Genellikle Cebel mntikasında yetiştirilir. Ağacın yaprakları taze iken filiz halinde toplanır ve desteler halinde satılır. Sakız gibi çiğnenenerek, posası tükürülür. Yemen halkı bu bitkinin insana neşe verdiğine ve zihin açtığına inandığı için bu yaprağa çok düşkündür. Bkz. Mehmet Arif Seyhun, *Katıldığım Dört Savaş ve Yaşam Öyküm*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 18.

¹⁷⁶ Hüseyin Saraçoğlu, *Ahmet Hamdi(Zezâ)Paşa Yemen Hâtrâtı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007, s. 3.

¹⁷⁷ Sırma, a. g. e. , s . 35.

¹⁷⁸ İslâm tarihinin ilk dönemlerinden itibaren, özellikle imamet nazariyesiyle kendine yer açan Sif geleneğin önemli bir parçasını oluşturan Zeydîlik, ismi sık sık isyan hareketleri ile anılmakla birlikte fikrî yönü ağır basan siyasî ve itikadî bir mezheptir. Başlangıçta, siyasî gayelerin ağır bastığı bir hareket olarak ortaya çıkan Zeydîlik, zaman içerisinde itikadî bir yapıya kavuşarak, kendine özgü yorumları ve sistematiğe olmuş öğretisiyle müstakil bir mezhep kimliği kazanmıştır. Bkz. Yusuf Gökalp, *Temel İslam Bilimleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 1.

¹⁷⁹ Yahya Yeşilyurt, *Ali Emiri'nin Yemen Hâtrâtı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007, s. 4.

zaman için Ümit burnu ve Amerika keşfedildikten sonra dahi canlı tutmuştur.¹⁸⁰ İslam birliğini sağlamak amacıyla fetihler yapan Osmanlı Devleti özellikle Portekizlerin bu bölgeye olan ilgilerinin artmasıyla beraber Hindistan ve Yemen'deki Müslümanları ve Mekke'yi Portekizlilere karşı korumak, İran'a gelebilecek Portekiz yardımına engel olmak, Portekizlilerin Arap Yarımadası'nın güneyine yerleşerek kuzeye doğru hareketine engel olmak maksadıyla Yemen'e hâkim olma düşüncesi içerisinde girmişlerdir.¹⁸¹

XVI. yüzyılın başlarında Yemen bir taraftan Portekizlilerin işgal tehdidi altındayken diğer bir taraftan da Memlûklüler, Beni Tahirîler ve Zeydi İmamları arasında süren iktidar mücadelesine sahne olmaktaydı.¹⁸² Hâl böyle iken Memlûk Sultanı Kansuh Guri'nin komutanlarından olan İskender, San'a üzerine yürüyüp kenti zorla ele geçirdikten sonra bölgede 84 yıl hüküm süren Beni Tahir devleti yıkıldı. İskender, daha sonrasında İmamet iddasıyla ortaya çıkan İmam Şerefüddin üzerine yürüdü. Şerefüddin'i sığınmış olduğu kalede sıkıştırdıkları sırada Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı aldığı haberini duyunca korkarak geri döndü. San'anın büyük camisinde topladığı Yemen halkına Sultan Selim'e bağlı olduğunu bildirerek onun adına hutbe okuttu.¹⁸³ Bu haberi duyan Yavuz Sultan Selim, İskender Bey'e bunun mükafatı olarak Paşalık rütbesi verip, onu vali olarak tayin etmiştir. Böylelikle Yemen, Osmanlı'nın herhangi bir müdahalesine gerek kalmadan kendiliğinden Osmanlı idaresine girmiştir.¹⁸⁴ Ancak çok geçmeden bölgede herhangi bir Osmanlı askerinin olmamasından da cesaret alan bazı Çerkesler ile İmam Şerefüddin gibi bölgenin ileri gelenleri İskender'e ve ondan sonra gelenlere tâbi' olmayıp bağımsızlıklarını ilan ettiler. Bunun üzerine Hint seferinden dönmekte olan Hadım Süleyman Paşa komutasındaki ordu 1538'de Yemen'i Osmanlı Devleti'ne bağladı.¹⁸⁵ Süleyman Paşa Yemen'den ayrılmadan önce Zebid ve Aden bölgelerini içine alan bir eyalet kurdu. Buranın yönetimini de Gazze Sancak Bey'i Bıyıklı Mehmet Paşa'nın oğlu Mustafa

---

¹⁸⁰ Neslihan Bolat, *I. Dünya Savaşı'nda 7. Kolordu'nun (Yemen) Sıhî Durumu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 15.

¹⁸¹ Sırma, a. g. e. , s . 69.

¹⁸² Ahmet Önal, *Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Faaliyetleri(1520-1596)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 282.

¹⁸³ Sırma, a. g. e. , s . 59.

¹⁸⁴ Bolat, a. g. t. , s . 16.

¹⁸⁵ M. Kemal Öke, Lütfullah Karaman, a. g. e. , s . 25.

Bey'e veren Süleyman Paşa, Yemen'de Osmanlı yönetimini (1539) tam olarak başlatmıştır.¹⁸⁶ Mustafa Bey'in ardından Yemen Beylerbeyi olan Mustafa Neşşar Paşa Taiz'i kuşatıp San'a'ya ulaşmak istediye de başarılı olamamıştır. Ardından Yemen'in üçüncü beylerbeyi olan Üveys Paşa, Zeydi ailesi arasındaki¹⁸⁷ anlaşmazlıktan da faydalanarak Taiz'i fethetti.¹⁸⁸ Taiz'in fethinin ardından San'a üzerine yürüyen Üveys Paşa Haziran 1547'de kendi adamları tarafından öldürüldü. Bu fırsatı kaçırmayan Mutahhar, derhâl harekete geçip bazı Osmanlı topraklarını ele geçirdi. San'a'ya geçerek kendi adına para bastırdı¹⁸⁹ Mutahhar'ın San'a'yu Osmanlıdan geri alması üzerine bu sırada Taiz Sancak Bey'i Özdemiroğlu Osman Bey, Mutahhar ile girişilen çetin mücadeleyi yardımına gelen Sinan Paşa'nın kuvvetlerinin de katkısıyla kazanarak Mutahhar isyanını bastırdı ve dağılmaya yüz tutan Yemen'deki Osmanlı hâkimiyetini tekrar sağladı.¹⁹⁰ Ferhat Paşa'dan(1547-49) sonra beylerbeyi oldu. Neşşâr Mustafa Paşa (ikinci defa, 1555-59) ve Kara Şahin Mustafa Paşa (1559-60) dönemlerinde bölgede Osmanlı hâkimiyeti pekiştirildi ve genişletildi.¹⁹¹ Mahmut Paşa(1560-64) ve ondan sonraki dönemlerde ise vergilerin artması, gönderilen valilerin beceriksizlikleri, Osmanlı askerleri arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle yapılan bir takım kötü uygulamalar gibi bir takım sorunlar yaşayan Yemen halkı, Osmanlı hâkimiyetinden soğumaya başladı. Özellikle İmam Kasım'ın İmametini¹⁹² ilan edip 1595'de başlattığı ve 1635 yılına dek kırk yıl süren; ancak bir türlü bastırılmayan bu ayaklanmalardan sonra Yemen, Osmanlılar tarafından 1848 yılında ikinci kez alınana kadar Zeydi Şeylerinin eline terk edilmiştir.¹⁹³ Yemen'in fetret devrine benzetilen bu döneme kadar geçen süreçte Yemen'de sular hiç durulmamış, San'a dışındaki Yemenlilerin çoğu ayrı liderler

---

¹⁸⁶ Ayşe Kara, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Yönetiminde Yemen ve Kasimiler Dönemi* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 6.

¹⁸⁷ Zeydi ailesinin reisi olan İmam Şerefüddin Yahya'nın (Yahya b. Şemsüddin) yaşının ilerlemesinden dolayı Zeydi ailesi arasındaki yaşanan anlaşmazlık ve bölünmüşlük 1547 yılında oğlu Mutahhar'ın babasından imamlığı devralmasıyla sona ermiştir. Bkz. Ayşe Kara, a. g. t, s. 5.

¹⁸⁸ Kara, a. g. e. , s . 6.

¹⁸⁹ AÖnal, a. g. t. , s . 283.

¹⁹⁰ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi VI. cilt (Hicaz, Asir, Yemen Cepheleleri ve Libya Harekâtı)*, Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları Seri No:3, Gnkur. Basımevi, Ankara 1973, s. 414.

¹⁹¹ A. Önal, a. g. t. , s , 284.

¹⁹² Zeydilik mezhebi imam isyancı bile olsa imama uymayı zorunlu kılar. Bkz. İhsan Süreyya Sırma, a. g. e. , s . 134.

¹⁹³ Saraçoğlu, a. g. e. s, 10.

peşinde koştuğundan tam bir karışıklık dönemi yaşanmış, sürekli olarak iç savaşlar çıkmış ve binlerce kişi öldürülmüştür.¹⁹⁴

2. 1. 2. Yemen'in İkinci Kez Osmanlı Hâkimiyetine Girişi

XVII. Yüzyıl ve XVIII. Yüzyıllar arasında Zeydi İmamlarının yönetimine bırakılan Yemen'de halk İmamet ideasında bulunan İmamların peşinde koşmuş, İmamların hâkimiyet mücadelesinde birbirleri ile uğraşarak vakit geçirmişlerdir.¹⁹⁵ XIX. yüzyıla gelindiğinde ise; hem Arabistan yarım adasında hem de Yemen'de İngilizler ve Fransızlar faaliyetlerini artırarak bu bölgelerin işlerine karışmaya başladılar.¹⁹⁶ 1833 yılında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın ümerasından "Türkçe Bilmez" lakabıyla bilinen emiri, bilinmeyen bir sebepten dolayı Cidde'de topladığı askerlerle beraber Paşa'ya isyan ederek Yemen'e saldırdı.¹⁹⁷ Yemen'in birkaç şehrini ele geçiren Türkçe bilmez, M. Ali Paşa'nın, bu bölgeye yönelmesiyle burada tutunamayarak kaçtı ise de Mısır'da yakalanarak idam edildi.¹⁹⁸ Bu olayla birlikte Yemen ile ilgilenmeye başlayan M. Ali Paşa, Mîrlivâ Emin Bey, komutasındaki askerleri ile beraber küçük çapta bir deniz gücünü Yemen'e gönderdi. Fazla bir direnişe karşılaşmayan M. Ali Paşa'nın askerleri Luhye ve Hudeyde bölgesini ele geçirdi. M. Ali Paşa'nın, Emin Bey'in ardından Yemen üzerine gönderdiği İbrahim Paşa ise Tehâme, Taiz ve bütün Yemen'i ele geçirdi.¹⁹⁹ 1840 yılına kadar Yemen üzerindeki nüfuzunu artıran ve hâkimiyet kuran M. Ali Paşa'nın Beyrut'ta bulunan donanması İngilizlerle ve Avusturyalılarla ittifak hâlinde bulunan İzzet Paşa komutasındaki Osmanlı donanması tarafından yok edilince, M. Ali Paşa kuvvetleri diğer bölgelerde olduğu gibi Yemen'i de terk etmek zorunda kalmıştır.²⁰⁰ Ancak bu sırada Osmanlı Devleti'nin Yemen'e asker sevk edebilme kabiliyeti ve imkanı olmadığından buranın idaresi Ebu-Ariş şeriflerinden Şerif Hüseyin b. Ali'ye asker gönderilinceye kadar bırakılmıştır.²⁰¹ Şerif Hüseyin, Yemen'i çok güzel idare etmiş ise de akrabaları

---

¹⁹⁴ Sırma, a. g. e. , s . 62.

¹⁹⁵ Rüştü Paşa, Ah O Yemen'dir (Yemen Hatırası), Faruk Yılmaz(Haz.), İz Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 40.

¹⁹⁶ Cahit Kayra, *Hasan Muhittin Paşa Ah O Yemen 1904 İsyanı*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 15.

¹⁹⁷ Sırma, a. g. e. , s . 62.

¹⁹⁸ Saraçoğlu, a. g. t. , s . 11.

¹⁹⁹ Rüştü Paşa, a. g. e. , s . 40.

²⁰⁰ Yeşilyurt, a. g. e. , s . 19.

²⁰¹ Turgut Hatipoğlu, *Yemen'in Osmanlı'dan Ayrılışı (Kopuşu)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 23.

arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle karışıklıklar çıkmaya başlamıştır. Bu karışıklığı fırsat bilen ve San'adan gelerek Tehâme'ye inen İmam Yahya, Hudeyde dışında bütün Tehâme'yi ele geçirerek Şerif Hüseyin'i esir almıştır. Ancak Hudeyde'de ikamet eden Şerif Hüseyin'in yeğeni, Şerif Hasan'ın amcasını kurtarma teşebbüsü karşısında İmam Yahya tekrar San'a'ya kaçmıştır.²⁰²

Tam da bu sıralarda Yemen'in içinde bulunduğu karışıklıktan ve Mısır askerinin Yemen'den çekilmesiyle beraber Yemen'de henüz Osmanlı askerinin bulunmayışını fırsat bilen İngilizler bir kömür deposu yapmak üzere Aden'e girdiler. İlginçtir ki Yemen'e girerken henüz on yedi yaşında olan Padişah Abdülmecit'in Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa'nın İngiliz yanlısı politikasına güvenen İngilizler²⁰³ deponun yapımı için gerekli olan ve daha sonrasında da başta Aden olmak üzere Hadramavt, Nevahiy-i tis'a ve Yemen'in diğer bölgeleri için pek çok soruna yol açacak olan izni Aden'e girdikten sonra almışlardır²⁰⁴ ki burası Arap Yarımadası'na yabancıların girdiği ilk noktadır.²⁰⁵

Yemen'de bu karışıklıklar sürüp giderken Mekke Şerifi Mehmet b. Avn'ın yardımcısı Kıbrıslı Tefvik Paşa'nın Yemen ile ilgili yazmış olduğu layiha Padişah Abdülmecit'in dikkatini çekti. Bunun üzerine Yemen de tekrar hâkimiyetin sağlanıp, güven ve huzurun tahsis edilmesi için Sultan Abdülmecit, Mekke Şerifi Mehmet b. Avn ile yardımcısı Kıbrıslı Tefvik Paşa'yı Yemen üzerine gönderdi.²⁰⁶ Mısır ve Hicaz'da hazırlanan üç bin kadar Osmanlı askeri 1849 tarihinde Cidde'den hareket etmiş, Hudeyde'de Şerif Hasan'ın küçük bir direnişi ile karşılaşsa da ertesi gün şehre girerek burayı zapt etmiştir.²⁰⁷ Böylelikle 1635 yılından beri Yemen'de devam eden kaos dönemi 1849 yılında Yemen'in tekrar Osmanlı idaresine girmesiyle birlikte sona ermiştir.²⁰⁸ Hudeyde'yi kolaylıkla zapt eden Tefvik Paşa bir süre sonra San'a'yı da almak istemiştir. Mekke Şerifi Mehmet b. Avn'a sunduğu bu teklif Şerif tarafından da uygun görülünce Mekke-i Mükerrerme nakîbü's sâdâtı Seyyid İshak Efendiyi bir mektupla San'a İmamı Muhammet Yahya'ya gönderir.²⁰⁹ Bu sırada

---

²⁰² İhsan Süreyya Sırma, a. g. e. , s . 63.

²⁰³ Bolot, a. g. t. , s . 18.

²⁰⁴ Sırma, a. g. e. , s . 64.

²⁰⁵ Rüştü Paşa, a. g. e. s. , 41.

²⁰⁶ Nurer Uğurlu(Ed.), *Yemen'de Savaşanlar Anlatıyor*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2007 s. 34.

²⁰⁷ Tanrıkut, a. g. e. , s . 43.

²⁰⁸ Hatipoğlu, a. g. t. , s . 24.

²⁰⁹ Sırma, a. g. e. , s . 64.

kendisine isyan eden Arap kabileleri ile başı dertte olan ve nüfuzu iyice zayıflamış olan İmam Yahya belki de Mekke şerifi gibi olacağını ve tahtı muhafazasında kalacağını düşünerek şartları görüşmek üzere beş altı yüz adamıyla Hudeyde'ye Tevfik Paşa'nın yanına gitti. Tevfik Paşa Hudeyde'deki askerlerinden bin iki yüz kadar asker ve yanında İmam Muhammet Yahya ile birlikte 4 Ramazan 1849 tarihinde²¹⁰ San'a'ya tek bir silah atmadan dahi girmişse de İmam'ın Osmanlı askerini San'a'ya sokmasına kızan ve İmam'dan büsbütün soğumuş olan aşiretler galeyana gelerek isyan etti.²¹¹ İmam Muhammet Yahya'nın daha önceden kendisine yaptığı uyarıları dinlemeyerek gerekli tedbirleri almayan Tevfik Paşa bununla da kalmayıp askerini Cuma günü çarşıya çıksınlar diye dağınık bir vaziyette San'a sokaklarına salmıştır. Askerlerin kiminin berbere, kiminin hamama gittiğini gören halk bu fırsatı kaçırmayarak kanları mübah, malları helal bağrıışmalarıyla askerlere saldırmışlar ve buldukları yerde öldürmüşlerdir.²¹² Doksanı aşkın askerini kaybeden Tevfik Paşa kendisi de yaralı olmak üzere kaçabilen askerleri ile beraber bir kaleye sığınmışlar ve burada yirmi beş gün mahsur kalmışlardır.²¹³ Bu arada İmam Muhammet Yahya ise önce hapis edilmiş, sonra da öldürülmüştür. Yerine ise Ali Mehdî İmam seçilmiştir. Yeni İmam, Paşa'nın kah muharebe ile kah görüşmeler ile geçen yirmi beş günlük muhasarasından sonra nihayet bazı şartlar ile maiyetiyle beraber San'a'dan çıkıp gitmesine izin vermiştir.²¹⁴ Hudeyde 'ye geri dönen Tevfik Paşa da bir sene sonra içtiği sudan hastalanarak öldü. Bu tarihten sonra da Yemen kimi zaman valilikler şeklinde kimi zaman da mutasarrıflıklar şeklinde idare edildi.²¹⁵ Tevfik Paşa'nın ölümü üzerine sırasıyla Ferik Kürd Mahmûd Paşa(vekaleten) Mustaf Sabri Paşa(1851), Muhammet Sırrı Paşa(1851), Bonapart Mustafa Paşa(1852) geçti ise de buranın yönetimin de başarılı olamamışlardır. Yemen Beylerbeylik olduğundan buraya vezir rütbesinde valiler de tayin edilmesine rağmen Yemen üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti Hudeyde'den öteye gidemedi.²¹⁶ 1870 yılına geldiğın de ise 'Asir'de başlayan 'Asir Emirî Muhammed İbn Ayz'ın başlattığı isyan İngilizlerin de yardımıyla ve zaten Zeydi inancına göre Osmanlı Halifesi'ni

---

²¹⁰ Yemen'de Savaşanlar Anlatıyor, a. g. e. , s . 43.

²¹¹ Rüşti Paşa, a. g. e. s. , 41.

²¹² Tanrikut, a. g. e. , s . 43.

²¹³ Sırma, a. g. e. , s . 65.

²¹⁴ Rüşti Paşa, a. g. e. , s . 42.

²¹⁵ Hatipoğlu, a. g. t. , s . 25.

²¹⁶ Bolat, a. g. e. , s . 19.

tanımayan halkın da kolaylıkla ikna edilmesiyle kısa sürede yayıldı. Zeydîye bölgesine gelen çevreye ve buradaki halka büyük zararlar veren Muhammed İbn Ayz, Hudeyde'yi de istila etti.²¹⁷ İsyanını bastırmak için görevlendirilen Redif Paşa, yardımcısı da Ahmet Muhtar Paşa olmak üzere on yedi tabur asker ile isyan eden emir üzerine harekete geçmişti. Mekke Şerifi'nin de desteğini alarak Emir üzerine harekete geçen Redif Paşa ve Ahmet Muhtar Paşa; Ebha, Suğa ve Ridde'yi ele geçirdi.²¹⁸ Emir Muhammed esir edildi ve 'Asir bölgesi savaş yapılmadan kolayca ele geçirildi. Bu sıra da Redif Paşa'nın hastalanarak İstanbul'a dönmesi üzerine Muhtar Paşa'ya müşirlik rütbesi verilerek ordu komutanı yapıldı ve kendisi Yemen Valisi olarak tayin edildi.²¹⁹ Ahmet Muhtar Paşa Yemen Valisi olduktan sonra San'a civarındaki kabilelere davetiyeler göndererek Osmanlı hâkimiyetini kabul etmelerini istemiş, fakat bu kabileler davete icâb etmemişler ve sığındıkları kaleler de Osmanlılara karşı mücadele etmişlerdir. Yaklaşık yirmi sekiz ay kadar süren ve pek çok kanlar dökülmek pahasına geçen çetin muharebelerden sonra San'a'ya ulaşan Ahmet Muhtar Paşa, 25 Nisan 1872 tarihli çektiği telgrafla San'a'nın fethini Bâb-ı Âli'ye bildirmiştir.²²⁰ Osmanlı hâkimiyetinin bölgede yeniden tahsis edilmesinden sonra Yemen, Habeş eyaletine bağlı bir sancak olarak yönetilmiştir. II. Abdulhamit döneminde ise Aden hariç olmak üzere San'a, Hudeyde, 'Asir, ve Taiz livalarını²²¹ içine alan merkeze bağlı bir vilayett olarak yönetilmiş ve özel bir vergi sistemine tâbi' tutulmuştur. Bu tarihten sonra ise Yemen'de hâkimiyet sağlanmasına karşın, İmamlar isyan etmeye devam etmişlerdir. I. Dünya Savaşı'na gelinceye kadar devam eden bu isyanlarda batılı devletlerin de (İngiliz, Fransız, İtalyan) etkisi yadsınamaz.²²² Çeşitli sebeplerden dolayı pek çok kez çıkan Yemen'deki aşiret isyanları Osmanlı Devleti'nin başına âdetâ bela olmuştur. Bu tarihlerde dışarıda ve içeri de pek çok sorunla karşı karşıya bulunan ve zaten iyice zayıf durumda bulunan Osmanlı Devleti İsyanları bastırmak için bölgeye gönderdiği sayısını bilmediğimiz pek çok askerini Yemen'de kaybetmiştir.²²³ Ahmet Muhtar Paşa'dan sonra 1874

---

²¹⁷ Yeşilyurt, a. g. t. , s . 21.

²¹⁸ Rüştü Paşa, a. g. e. , s . 44.

²¹⁹ Bolat, a. g. e. , s . 19.

²²⁰ Sırma, a. g. e. , s . 66.

²²¹ Liva kelime anlamı itibariyle sancak anlamına gelmektedir. Bkz. Mehmet Kanar, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 268.

²²² Süleyman Kani İrtem, *Osmanlı Devleti'nin Mısır Yemen Hicaz Meselesi*, Temel Yayınları, İstanbul 1999, s. 152.

²²³ Sırma, a. g. e. , s . 67.

yılında Yemen'e vali olan Mustafa Asım Paşa son derece iyi bir yönetim sergilemiştir. Mustafa Asım Paşa İmamların askerlikte kullandığı kişileri devlet hizmetine alarak jandarma olarak kullanmış, kabilelerin şeyhlerine de çeşitli görevler vererek hükümet idaresini te'sis etmeyi başarmıştır. Bu arada Yemen'de söz sahibi olan ve isyan çıkarma eğilimindeki on sekiz kadar şeyhi tutuklattı.²²⁴ Mustafa Asım Paşa'dan sonra göreve gelen İsmail Hakkı Paşa, iyi niyetli biri olduğundan göreve gelir gelmez Mustafa Asım Paşa'nın tutuklattığı İmamları salıverdi, İsmail Hakkı Paşa'nın salıverdiği İmamlardan biri olan ve aynı zamanda İmam Yahya'nın da babası olan İmam Hamidüddin 1891 yılında isyan etti.²²⁵ İsyanın bastırılması için daha önce Yemen'de de görev yapmış olan ve bu nedenle bölgeyi çok iyi bilen Hicaz Valisi ve Kumandanı Tatar Ahmet Fevzi Paşa görevlendirilmiş ve isyan kısa sürede bastırılmıştır. 1891 yılındaki bu isyandan sonra da Yemen de sular durulmamış 1895-1897-1898 yıllarında da İmam Hamidüddin liderliğindeki isyanlar nedeniyle Yemen'e büyük askeri harekâtlar düzenlenmiştir.²²⁶ 1897 yılında II. Abdulhamit döneminde başlayan büyük ayaklanmada İmam Hamidüddin Yemen'in dağlık arazilerine tamamen hâkim olmuştu. Tatar Fevzi Paşa komutasındaki 100 tabura kadar oluşan büyük bir kuvvet bölgedeki kabilelerin de desteği ile San'a'yı ele geçirerek büyük bir zafer kazanmıştır. Ancak Padişahın İmamın yirmi gün içerisinde yakalanmasının isteyen emri karşısında Tatar Fevzi Paşa ilk önce: "Sizin İmam dediğiniz Kasım Paşa İmamı değil ki tutup kulağından getireyim. " diyerek tepki vermesine rağmen sonrasında İmamın sığınmış olduğu Şehare²²⁷ gibi yüksek dağlık bir bölgeye girişilen taarruzda taburların mevcudu hemen hemen yarıya inmiştir. Bu tarihten sonra da Yemen Türkler mezarlığı olarak anılmaya başlanmıştır.²²⁸

---

²²⁴ Faruk Yılmaz(Haz.), *Rüştü Paşa*, a. g. e. , s . 48.

²²⁵ Bolat, a. g. t. , s . 20.

²²⁶ Cengiz Çakaloğlu, "*Yemen İsyanı ve Trabzon Redif Taburu (1905-1906)*", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 9. , s 1. Erzurum 2007, s. 101.

²²⁷ Türklerin San'a'ya girdiklerinden beri Yemen imamlarının girilmesi ve ele geçirilmesi zor olduğundan karargah olarak kullandıkları yerdir. San'a'dan Şehareye sarp dağlardan ve derin vadilerden geçtikten sonra hayvanla altı günde ulaşılır. İmamın meşhur kalesi dik ve yüksek bir dağın üstündeki platoya kurulmuş orta çağın derebeylik şatolarını andıran muhkem yapıtlı taş binalar kütesidir. Dağın eteğine vardıktan sonra buraya virajlı bir yoldan döne döne dört-beş saatte çıkılır. Öyle bir dağ ki kenarına vardıktan sonra bir bina duvarı gibi her yanı dik ve dümdüz olmak üzere yüksekliği sekiz yüz metredir. Bu dik dağın eteğine varıncaya kadar geçilen vadilerde asiler için çok müsâ'id yerlerdir ki üç beş silahlı asi, bir tabur kuvveti istediği yerde durdurabilir. Bkz. Zeki Ehiloğlu, *Yemende Türkler, Kardeş Matbası, İzmir 1952*, s. 148.

²²⁸ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*(Hicaz, Asir, Yemen Cepheleri ve Libya Harekâtı), a. g. e. , s . 412

2. 2. XX. Yüzyılda Yemen

Yemen'deki Zeydilerin İmamı olan İmam Hamidüddîn, 1903 yılında ölünce yerine oğlu Seyyid İmam Yahya geçerek İmameti eline almıştır. Bu tarihe kadar Yemen'de İmametın babadan oğula geçtiği görülmezken, İmam Hamidüddîn'in daha ölmeden oğlu İmam Yahya'yı halef göstermesi Yemen'de İmametın babadan oğula geçmesi hususunda bir ilk olması bakımından son derece önemlidir.²²⁹ İmam Yahya ilk iş olarak İmamlığını tanımayan ve Yemen'in çeşitli bölgelerinde İmamlığını ilan eden diğer İmamlar üzerine yürüyerek onları etkisiz hale getirdi. Bölgede İmamlığını kabul ettirmeyi başardı. Zira Zeydî İmamet nazariyesine göre Hz. Peygamberden sonra ümmetin en faziletlisi ve İmamete en layık kişi olan Ali b. Ebî Tâlib ondan sonra Hasan ve Hüseyin, bu ikisinden sonra ise onların soyundan, gerekli şartları haiz her kim İmametini ilan eder ve davette bulunursa o itaatın zorunlu olduğu İmamdır.²³⁰ Dolayısıyla Yemen'de bazı zamanlarda birden fazla İmamın İmamet için birbirleriyle mücadele ettiği pek çok kez görülmüştür.²³¹ İmametini ilan eden İmam Yahya Zeydi doktrinine göre Türk halifeyi tanımayarak²³² halifeliğini ilan etmiş ve ardından da Osmanlıya karşı 1904 yılında isyan etmiştir.²³³ Bu isyan hareketinde İngilizlerin de desteğini alan İmam Yahya "Emirü'l mü'minin" sıfatını kullanmaya başlamış bunun içinde üzerinde Emirü'l mü'minin el- mütevekkil ala-Allahû Rabbü'l-âlemin el-İmam Yahya Hamidüddin" yazan bir de mühür yaptırmıştı.²³⁴ Yemen'deki Osmanlı hâkimiyeti genellikle asker gücüne dayanıyordu. Bölgedeki Osmanlı nüfuzunun zayıfladığını hisseden aşiretler, İmamlar önderliğinde sürekli isyan ediyor ve bu bölgede de tam anlamıyla bir idare gerçekleştirilemiyordu. Silaha başvuran asker ise halkın nefretini kazanıyor²³⁵ ya da oracıkta ölüyordu.²³⁶ Bunun dışında

---

²²⁹ Cabir Duysak, *Osmanlı Belgelerine Göre Asir Bölgesinde Seyyid İdrisî İsyanı ve Sonuçları (1908-1918)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005, s. 26.

²³⁰ Gökalp, a. g. t. , s . 75.

²³¹ Duysak, a. g. t. , s . 28.

²³² Zeydi doktrine göre, Osmanlı Padişahları, peygamberin soyundan gelmediği için gerçek halife olamazdı. Bkz. İhsan Süreyya Sırma, a. g. e. , s . 35

²³³ İrtem, a. g. e. , s . 140.

²³⁴ Bolat, a. g. e. , s. 21

²³⁵ Son Osmanlı valisi Nedim Bey'in "Arabistan'da Bir ömür" adlı kitabında yöredeki kabile reisının zevcelerinden birisi ölmüş kocasının Osmanlı askerinden nedenli nefret ettiğini ve kocasının nedenli zalim biri olduğunu şöyle anlatılıyor: "Kocam Türkleri hiç sevmezdi, onların kanları bize helaldir derdi. Bir gün bizim kuş uçmaz kervan geçmez cebelimize kadar sokulan Türk askerlerini muhasara etmişler aç susuz bırakmışlar ve çarpışa çarpışa cebhanelerini de tükettikten sonra nihayet esir almışlar. Esir aldıkları otuz kadar Türk askerini ne yapacaklarını tartışırken, kimi keselim, kimi parçalayalım kimi de asalım boğalım demiş. Kocam hayır! Ben onlara ne yapacağımı bilirim dedikten

kolera, tifo gibi bulaşıcı hastalıklar bölgede kol geziyor, bu hastalıklar nedeniyle de binlerce asker ölüyordu. İşte bütün bu olumsuzluklar artarda sıralanınca Osmanlı Devleti Yemen'e asker yollamakta da güçlük çekiyordu.²³⁷ İmam Yahya'nın başlatmış olduğu bu isyan hareketi Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zor durumun da etkisiyle kısa sürede büyüyerek büyük bir isyana dönüştü. İmam Yahya başta San'a olmak üzere hemen hemen bütün Yemen şehirlerini ele geçirdi.²³⁸ San'a'da bulunan Yemen Valisi ve Yedinci Kolordu Komutanı Tefik Paşa, açlıktan dolayı gerek halktan ve gerekse askerlerden sayıları günde yüze kadar varan ölümlerin²³⁹ baş göstermesiyle muhasaraya daha fazla dayanamayarak İmam Yahya ile bir yıllık bir ateşkes antlaşması yapıldı. Anlaşmaya göre San'a'dan hiçbir şey çıkarılmamak koşuluyla bütün askeri eşya ve levazımın teslim edilmesi öngörülürken Osmanlı askerinin de San'a'dan çıkmasına izin veriliyordu.²⁴⁰ Böylece San'a' İmam Yahya'ya pek çok cephane, ağır silahlar ve toplarla beraber 20 Nisan 1905 yılında teslim edildi.²⁴¹ Zira muhasara devam ederken yardım amacıyla gelen Ali Rıza Paşa kuvvetleri bölge ve iklim şartlarına alışık olmadığı gibi yol boyunca Zeydi eşkıyalarının saldırılarına maruz kalmış, askerinin pek çoğu dağıtılmış veya öldürülmüş, erzak ve cephaneleri yağma edilmişti. Geriye kalan askere günlerce süren yolculuktan dolayı yorgun ve bitap düşmüş bir vaziyette San'a'ya gelseler de

---

sonra metruk bir binaya götürmüşler. Ellerini ayaklarını bağladıktan sonra kapıları pencereleri örmüşler. Ne bir katra ışık, ne bir damla su, ne de bir lokma yiyecek...Kocam ara sıra dışarıdan duvara kulak verir, can çekişen biçarelerin feryatlarını, iniltilerini dinlermiş...İşte kocam bu kadar zalim ve merhametsiz bir adamdı. "Bkz. Mahmut Nedim Bey, Arabistan'da Bir Ömür, Ali Birinci(Der.), İsis yayınları, İstanbul 2001, s. 88.

²³⁶ İstanbul'da çıkan Tan gazetesinin 627 numaralı ve 15. 1. 1937 tarihli nüshasında General Galip Bey'in beyanati şöyledir: "Henüz yüzbaşı rütbesinde idim...Erkân-ı Harbiye'ye mülhak olarak çalıştığım için bütün kuvve-i umumiye cetvelleri elimden geçiyordu...Şube müdürü Erkân-ı Harb Binbaşısı Cemil Bey'in müsaadesini alarak Cetveller üzerinde yaptığım tetkikâta Yemen'e ilk defa ordu sevkine başlanıldığı 1871 yılından 1894 yılına kadar geçen 22 yılda Hicaz ve Yemen çöllerine tamam 130000 Anadolu yavrusu gömülmüştü. "Bkz. Asâf Tanrıkut, a. g. e. , s . 20.

²³⁷ Bu konuyla ilgili Asâf Tanrıkut Yemen notları adlı kitabında şöyle bilgi veriyor: "Yemen'e sevk edilecek askerler İskenderun'daki bir kışla da bekletilirdi. Olağan üstü bir himmetle başlanan, daha sonra yüz üstü bırakılan bu kışlada Yemen'e gidecek vâpuru aylarca beklerdi. 1319 Martından 1320 Şubatı sonuna kadar İskenderun'a 8216 yeni asker gelmiş bunlardan 1613'firar 27'si vefat etmiştir. " Bkz. Asâf Tanrıkut, a. g. e. , s . 11.

²³⁸ Duysak, a. g. t. , s . 28.

²³⁹ Bu isyan sırasında Albay rütbesinde olan Hasan Muhittin Paşa'nın 1904 yılındaki isyanla ilgili anlamlarını ve bu konuyla ilgili hazırlamış olduğu ayrıntılı raporu Cahit Kayra tarafından hazırlanan Ah O Yemen (1904 isyanı) adlı kitapta bulabilirsiniz.

²⁴⁰ Veysi Karabulut, *Meşihât Müsteşârî Hüseyin Kâmil Efendi'nin Yemen Hatıraları (1912-1913)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 20.

²⁴¹ Bolat, a. g. t. , 21.

erzak kıtlığı nedeniyle bırakın yardım etmeyi San‘a‘dakilere yük olmuşlardı.²⁴² Bu başarı ve sonrasında gelen anlaşma bölgede İmam Yahya‘nın daha da fazla nüfuz sahibini olmasını sağladı. Bu anlaşmayı duyan ve bu durumdan hiç de memnun kalmayan Osmanlı hükümeti yardıma giden Müşir Rıza Paşa‘yı, Yemen Valisi Tevfik Bey‘i ve Kumandan Ferik Tevfik Paşa azlederek; Vali ve Kumandanlığa Müşir Ahmed Feyzi Paşa‘yı tayin etti. Müşir Şakir Paşa da yardımcı olsun diye yanına verildi. Menaha şehri geçici olarak ordu ve vilayett merkezi yapıldı.²⁴³ Hazırlıklarını tamamlayan Ahmet Feyzi Paşa 15 Temmuz 1906 başlattığı harekât yaklaşık bir buçuk ay sürmüş ve San‘a‘nın tekrar alınması ile sonuçlanmıştır. San‘a‘üzerine yürüyen Müşir Ahmet Feyzi Paşa San‘a‘nın yanı sıra Umran, Hacce ve Kevkeban gibi yerleri ele geçirerek buraların da asayişini sağladı. Ancak bu başarılarla rağmen Yemen‘de uzun süreli bir asayiş isteyen hükümet yetkilileri ve Padişahın: “İmam‘ında yakalanarak bu işin kökten halledilmesini gerekir. Elindeki kuvvet onu yakalamak için kâfidir.”²⁴⁴ şeklindeki ısrarı üzerine Ahmet Feyzi Paşa, bir an önce İmam‘ı yakalamak için 1905 Ekim ayı sonlarında gidiş ve dönüş dâhil olmak üzere yaklaşık iki buçuk ay sürecek olan Şehare Harekâtı‘na başladı.²⁴⁵ Kırk tabur asker ve hayvanlarla on üç saat süren uzun bir yürüyüşten sonra Usman Vadisi‘ndengeçerek Şehare civarına varılmıştır. O kadar yüksekliğe bin bir güçlkle çıkarılan topraklar, Şehare ateş altına alınıp muhasara edilse de buranın çok muhkem bir yer olması ve İmam‘ın askerlerinin çok iyi bir şekilde savunma tedbirleri almalarından dolayı, Usman Vadisi‘nden sel yerine kan aktı diye rivayet edilen “Şehare Felaketi” yaşanmış, Ahmet Feyzi Paşa beraberine götürdüğü toprakları da orada bırakarak ağır bir hezimete uğrayıp geri çekilmek zorunda kalmıştır.²⁴⁶ Şehare‘nin ve İmam Yahya‘nın ele geçirilmesinin mümkün olmadığının anlaşılması ve San‘a taraflarında da İmam taraftarlarının, ordunun hezimete uğrayıp, Feyzi Paşa‘nın öldürüldüğü şeklinde yaydıkları söylentiler üzerine, Mabeyn‘den Müşir Feyzi Paşa‘ya hemen San‘a‘ya dönmesi emri verildi. Bu emri alan Müşir Ahmet Feyzi Paşa 10 Ocak 1906 yılında San‘a‘ya döndü. 1906 yılının Mayıs ayına geldiğinde askerlik süreleri uzayan, kötü idare ve yetersiz beslenme ile hayatları tehlikede olan

---

²⁴² Kayra, a. g. e. , s . 61.

²⁴³ Çakaloğlu, a. g. m. , s . 103.

²⁴⁴ Ehiloğlu, a. g. e. , s . 185.

²⁴⁵ Çakaloğlu, a. g. m. , s . 111.

²⁴⁶ Karabulut, a. g. e. , s . 21.

redifler ayaklandı firârlar yaşanmaya başlandı.²⁴⁷ Ahmet Feyzi Paşa durumu kontrol edemez hale gelince askerlerden bir kısmı terhis edilmek zorunda kalındı. Ancak terhis planlı bir şekilde yapılamadığından çoğu İstanbul'a ulaşmadan şehit edildi. İstanbul'un olaylara kayıtsız kalmasını ve bölgeye hiçbir yardım gönderilmemesine kızan Ahmet Feyzi Paşa istifa etti.²⁴⁸ İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği tarih olan 1908 yılına kadar geçen süreçte ise ufak tefek ayaklanmalar olmuşsa da pek ciddi bir gelişme olamamıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi ülkede büyük bir sevinç yarattı. Hatta İmam Yahya dahi bu sevince ortak olarak elindeki esirleri serbest bıraktı.²⁴⁹ Yemen'in baskıyla, zorlamayla ve silahla ıslah edilemeyeceğini anlayan Osmanlı Devleti İmam Yahya önderliğindeki Zeydilerle uzlaşma yollarını aramaya başladı. Osmanlı Devleti'nin bu uzlaşma girişimlerine ve Sadrazam Kâmil Paşa'nın davetine olumlu yanıt veren İmam Yahya hem uzlaşma şartlarını öğrenmek hem de Osmanlı Devleti'nin kendisine karşı izlediği siyaseti yakından anlayabilmek için kayınpederi Şeyh Sadü'l-Şarkî ile akrabasından Seyyid Mehmet Şâmi'yi İstanbul'a göndermiştir.²⁵⁰ İstanbul'a Yemen heyetini davet eden Sadrazam Kâmil Paşa olsa da daha sonradan İmam Yahya'ya resmiyet kazandırır düşüncesi ile İmam Yahya'nın adamları ile görüşmemiştir. Ancak Yemen den gelen heyet Nişantaşı'nda bir konakta ağırlandı, son derece saygı ve hürmet gösterilmiş, milletvekilleri, İttihat ve Terakkinin ileri gelenleri ve Bakanlar ile görüşmüştür.²⁵¹ Bu arada Kâmil Paşa Sadrazamlıktan istifa etmiş yerine ise Hüseyin Hilmi Paşa getirilmiştir. Bu arada da Ayasofya'daki Meclis-i Mebusan binasında Yemen Heyeti ile görüşmeleri yürütmesi için bir heyet oluşturulmuştur. Oluşturulan bu heyetin başkanlığı Eski Maarif Nazırı Abdurrahman Bey'e verilirken onun dışında Erkan-ı Harbiye Reisi Ahmet İzzet Paşa, Piyade Dairesi Reisi Ferit Paşa ve Evkaf müfettişi Hüsnü Bey'de bu heyetin içerisinde yer almaktaydı.²⁵² İstanbul hükümetinin görevlendirdiği bu heyet ile Yemen Heyeti" İmam Yahya'nın teklifi olan vilayett ve ordu merkezlerinin Hudeyde'ye nakli, Cebel kısmının İmamet-i Zeydiye idaresine terk edilmesi; Tehâme'de kaza emirinin İmam tarafından tayin olunacak kadılara verilmesinden

---

²⁴⁷ Çakaloğlu, a. g. m. , s . 117.

²⁴⁸ Karabulut, a. g. e. , s . 21.

²⁴⁹ A. g. e, s. 21.

²⁵⁰ Duysak, a. g. e. , s. 29

²⁵¹ Mahmud Nedim Bey, Arabistan'da Bir Ömür Son Yemen Valisinin Hatıraları Veya Osmanlı İmparatorluğu Arabistan'da Nasıl Yıkıldı?, (Der. Ali Birinci), İsis Yayınları, İstanbul 2001, s. 129

²⁵² Sert, a. g. e. , s. 31.

ibaret"²⁵³ olan isteğini ve başkaca konuları birkaç defa toplanıp müzâkere etme şansı buldular. Yapılan görüşmelerde Yemen'in iki vilayette ayrılarak kıyı bölgesinin doğrudan doğruya hükümetin idaresinde bırakılması, Yemen'in iç ve dağlık bölgesi yani Zeydilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde ise İmam Yahya'nın vali olarak görev yapması görüşü ağırlık kazansa da bu sırada patlak veren 31 Mart hadisesi ve sonrasında II. Abdulhamit'in tahttan indirilişi ve İstanbul'a hâkim olan kargaşa ortamında anlaşmayı imzalayacak olan muhatabın bulunmayışı gibi nedenlerle herhangi bir anlaşma imzalanmamıştır.²⁵⁴ Yemen'den gelen heyet Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in: “ *Yemen islahatını bana bırakın, ben bu işi iyice mütalaa edip matlûb neticeye isâl edeceğim, size söz veriyorum*” şeklindeki sözleri ve İmam Yahya'nın hanımlarına verilen birkaç parça hediye ile İstanbul'dan uğurlandı.²⁵⁵ Yemen heyeti ile yapılan bu görüşmelerden herhangi bir somut sonuç alınamaması, büyük umutlar bağlanan ve sevinçle karşılanan II. Meşrutiyetin Yemen'de ve Osmanlı topraklarında hiçbir şeyi değiştirememesi İmam Yahya'da hayal kırıklığı yarattı.²⁵⁶ İstanbul'un içinde bulunduğu keşmekeşliği, anarşiyi ve başsızlığını da, İstanbul'dan gelen Yemen heyetinden öğrenen İmam Yahya, bunu fırsat bilerek merkezi otoriteye karşı isyan etmiştir.²⁵⁷

2. 2. 1. Yemen'de Başka Bir İmam, Başka Bir Tehlike: Seyyid İdrisi

Seyyid Muhammed el-İdrisî 1876'da Asîr'in Sabya Kazası'nda doğdu. İlköğrenimini Sabya ve civardaki bilginlerden aldıktan sonra hocalarının tavsiyesi üzerine önce Mekke'ye ardından da Mısır da bulunan el- Ezher'e giderek eğitimini tamamladı. Mısır'dan sonra Fas'a, ardından da Trablusgarp'ta bulunan Kufra vilayetine gelen İdrisî burada Seyyid es-Senûsi'nin misafiri ve öğrencisi olarak bir müddet kaldıktan sonra Sudan'a geçer ve burada İdrisî'ye tarikatı şeyhinin kızı ile evlenir.²⁵⁸ İdrisî özellikle Mısırdaki kaldığı süre içerisinde siyasetle yakından ilgilenmiş Mısır'da bulunan ve Osmanlı'dan ayrılmak adına faaliyet gösteren ve İngilizlerce de

---

²⁵³ Karabulut, a. g. e. , s. 22.

²⁵⁴ Sert, a. g. e. , s. 32

²⁵⁵ Mahmud Nedim Bey, a. g. e. , s. 130

²⁵⁶ İsyanın lideri İmam Yahya, Yemen mebusu M. Nedim Bey'e, 'Ne diye bu kadar gürültü, patırtı ile devir değişti diye ilan ettiniz, eski devrin ne günahı, kusuru vardı madem işler gene o yolda gidecekti?' diyecekti Bkz. Abdullah Muradoğlu, “*Yemendeki isyanı nasıl bitirmiştik?*”, Yeni Şafak Gazetesi, 5 Mayıs, 2013.

²⁵⁷ Bolat, a. g. t. , s . 23.

²⁵⁸ Duysak, a. g. t. , s . 20.

desteklenen ayrılıkçı Arap cemiyetlerinin faaliyetlerine katılmış, Arapların ve zencilerin kurtuluşu adına İngilizlerin eğitiminden geçmiştir.²⁵⁹ Bir ara Hindistan'da bulunarak İngilizlerce himaye edilse de İdrisî en büyük hayali olan İdrisî tarikatını yaymak ve bağımsız bir devlet amacıyla 'Asir'in güneyinde bulunan Sıbya bölgesine İngilizlerin de desteğini ve onayını alarak yerleşti.²⁶⁰ Osmanlıya karşı isyan hazırlığında olan ve bunun içinde gerekli hazırlıklara başlayan İdrisî önceleri Osmanlı idarecilerini kuşkulandırmamak için büyük bir çaba göstermiş hatta başlangıçta halka Osmanlı hükümetine karşı itaat mektupları dahi göndermiştir.²⁶¹ Osmanlı hükümeti diğer Arap bölgelerinde olduğu gibi 'Asir'de de nüfuzlu kabile şeyhlerine tahsisat yapmaktaydı. Bu tahsisatı alamayan kabilelerin Osmanlıya karşı takındığı tavırdan yararlanan İdrisî Sabya dolaylarındaki bu kabilelerin yanı sıra Rical-Ümma ve Mihail kabilelerini de kendi safına çekmeyi başardı. Böylelikle önemli bir güç elde eden İdrisî aynı zaman da kabilelerin güç ve para için mücadele ettiklerini de gördü.²⁶²

Bundan dolayı İdrisî biryandan Osmanlı'yı oyalarken bir yandan da halktan topladığı bir çeşit zekât altındaki paralar ile İngiltere, İtalya²⁶³ ve Mısırdan elde ettiği maddi yardımlarla çevresinde topladığı haklı silahlandırmaya başladı. Aynı zamanda II. Meşrutiyet öncesi ve hemen sonrasında içeride ve dışarıda meydana gelen Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ilhakı, Girit'in Yunanistan'a bağlanması, Adana'da Ermeni olayları, Havran ve Kerek'te ortaya çıkan Dürzi isyanları, Yemen'de Zeydiler'in İmamı Yahya'nın isyan hazırlıkları, Balkanlardaki Sırp, Yunan ve Bulgar eşkıyalarının Makedonya'daki çete faaliyetleri ve Arnavutlukta Malisörlerin başkaldırısı vs. gibi bir takım olaylar zaten zor durumda olan Osmanlı Devleti'ni büsbütün zorda bırakmıştı.²⁶⁴ Osmanlı'nın içinde bulunduğu bu zor durumu fırsat bilen İdrisî, Yemen halkının kendi coğrafyalarında şeriat hükümlerini görmek istemelerinden de yararlanarak

²⁵⁹ Esat K. Ertur, *Tamu Yelleri*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih ve Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s. 102.

²⁶⁰ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 26.

²⁶¹ Metin Ayışığı, "Osmanlı'nın Son Vilâyeti Yemen" XIII. Türk Tarih Kongresi 4-8 Ekim 1999, III. Cilt, III. Kısım, TTK Basım Evi, Ankara 2002, s. 1998.

²⁶² Cabir Duysak, a. g. t. , s . 24.

²⁶³ İtalya ve Seyit idrisî Muhammed Ali Alevi vasıtasıyla irtibat kurmuştur. İtalya ve İdrisi görüşmeleri sonunda; İdrisi'nin Asir bölgesinde Osmanlı Devleti'ne karşı bir cephe açılması üzerinde anlaşmışlardır. Zira İtalyanların Tralusgarp üzerindeki emellerini gerçekleştirebilmek için Osmanlı Devleti'ni içeriden çökertebilecek işbirlikçilere; İdrisi'nin ise hayallerini gerçekleştirmek için İtalya'nın maddi ve manevi gücüne ihtiyacı vardır.Bkz. , Veysi Karabulut, a. g. e. , s . 21. s. 30

²⁶⁴ Duysak, a. g. t. , s . 65.

Osmanlıları dinsizlikle suçlamış ve kendini Emirül mü'min ve halife ilan ederek isyan etmiştir.²⁶⁵ Trablusgarp Savaşı sırasında dönemin İtalya başbakanı Giolitti Seyit İdrisî'nin mektuplarında İtalyanları:" İrade-i ilahiyenin bir aleti olarak adletmekte, Türklere Kafir köpek demekte ve onları dinlerine Terakki ve Medeniyet gibi Allahlar sokmuş olmakla suçladığını "söylemiştir.²⁶⁶ Türkleri kafirlikle suçlayan ancak kendi emelleri için İtalyanlarla işbirliği yapmaktan çekinmeyen İdrisî, gerçek yüzünü göremeyen cahil halkı hemen etrafında toplayıverdi.

Yemen'in daha kuzeyinde bulunan İdrisî'ye bağlı aşiretler her fırsatı ganimet bilip Osmanlı askerlerine de saldırması ve Osmanlı'ya her daim tehditkâr bir vaziyette durmaktan kaçınmaması üzerine, Yemen Valisi Hasan Tahsin Paşa İdrisî'nin cezalandırılması ve bu meselenin bir an önce halledilmesi için merkezden yardım istedi.²⁶⁷ Yemen Valisi Hasan Tahsin Paşa'nın öteden beri yaptığı yardım talebine karşı Osmanlı hükümeti Kuvâ-yı Seyyare Komutanı Sait Paşa emrinde bir alay askeri Kanfide'ye çıkarılmak üzere İstanbul'dan 1909 Ekiminde yola çıkarmıştır.²⁶⁸ Kanfide'ye ulaşan ve burada İdrisî'ye karşı yapılacak olan harekâtın son hazırlıklarını yapmakla birlikte aynı zamanda İdrisî hakkında da Arnavut Tefik Hoca, Abdurrahman İlyas Paşa ve bölgenin ileri gelen askeri ve mülki memurlarından bilgi edinmeye çalışan Sait Paşa İstanbul'dan gelen emir üzerine herkesin Ebhâ'ya yapılacak bir askeri harekâtı beklediği bir anda yanına aldığı bir heyet ile Sabya'ya giderek burada Seyyid Muhammed el-İdrisî ile görüştü.²⁶⁹ Yapılan bu görüşmede İdrisî: "*Bölgedeki halkın bilinçsiz ve cahil olmasından dolayı isyan ettiğini kendisinin halka nasihatler ederek çatışmaları durdurmaya çalıştığını defalarca devletin makamlarına müracaat ettiğini; fakat kendisinin dikkate alınmadığını, kendisine karşı kuvvet gönderilmesi üzerine nefsinin savunmak zorunda kaldığını, Paşa Hazretleri emrederlerse halka nasihat ve vaaz ederek onları doğru yola ulaştırabileceği*"²⁷⁰ gibi bir takım sözlerle Sait Paşa'yı ve yanındaki heyeti etkiledi. Bunun üzerine İdrisî üzerine yapılacak harekât ertelendiği gibi Başta Sait Paşa ve heyet üyelerinin tamamı dil birliği etmişçesine İdrisî meselesinin iç yüzünü ve

---

²⁶⁵ Ertur, a. g. e. , s . 103.

²⁶⁶ Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılâbı Tarihi C. II, Kısım I, Atatürk Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 46.

²⁶⁷ Ayışığı, a. g. m. , s . 1998.

²⁶⁸ Duysak, a. g. t. , s . 82.

²⁶⁹ Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, C. 1, Nehir Yayınları, İstanbul 1992, s. 92.

²⁷⁰ Ertur, a. g. e. , s . 103.

ciddiyetini öğrenmek isteyen İstanbul'a olumlu malûmât vermişlerdir.²⁷¹ Sait Paşa'nın bir heyetle beraber Sabya'ya Seyit İdrisî'nin ayağına görüşmeye gelmesi İdrisî'nin kabileler üzerindeki baskısını daha da arttırdığı gibi henüz nüfuzuna alamadığı kabileleri de nüfuzu altına almasına neden olmuştur. Bunda İdrisî'nin: “*Osmanlı Paşasını ayağıma kadar getirttim, Okuduğum dua ile Osmanlı askerinin tüfeklerindeki kurşun su gibi eridi.*”²⁷² tarzındaki cahil halk üzerindeki propagandaları da etkili olmuştur. Said Paşa'nın bu hareketi Yemen Valisi ve Kumandanı Hasan Paşa tarafından şiddetle eleştirilmiş ve daha sonrasında da görevinden istifa etmiştir.²⁷³ Seyit İdrisî'nin kendilerini oyaladığını ve onun asıl maksadının ‘Asir devletini kurmak olduğunu göremeyen hükümet İdrisî hazelesini yok etmemekle büyük bir hata yapmıştı.²⁷⁴

2. 3. Ahmet İzzet Paşa'nın Yemen'e Gelişi

1910 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti Yemen'de, Hudeyde-San'a arasında haberleşmeyi, asker sevkini kolaylaştıracak bir demiryolu yapımının yanı sıra mahalli birlikler oluşturmak amacıyla yerli halktan asker alımı gibi bir takım girişimlerde bulunmuştu. Bölgede merkezi otoriteyi yeniden sağlamak amacıyla yapılan bu girişimler yerel halk üzerinde nüfuzu bulunan mahalli güçlerin yanı sıra İmam Yahya ve Seyit İdrisî'yi de oldukça rahatsız etmişti.²⁷⁵ Bölgede meydana gelen bu gelişmelerin yanı sıra 1910 sonu ve 1911 başlarında yerel halktan dâimâ uzak duran, onların arasına karışmayan yöneticiler uyguladığı sert politika ve kurallarla halkın tepkisine neden oluyorlardı.²⁷⁶ Merkezi otoritesinin dâimâ zayıf kalması ile beraber kendilerine daha rahat hareket etme alanı bulacağını bilen İdrisi ve İmam Yahya ise bir takım ehliyetsiz yöneticiler tarafından devletin kural ve nizamlarının yanlış uygulanması fırsat bilerek halkı itaatsizliğe ve isyana teşvik ediyordu.²⁷⁷

²⁷¹ Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 92.

²⁷² Ertur, a. g. e. , s . 104.

²⁷³ Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 92.

²⁷⁴ Ayıışığı, a. g. m. , s . 1998.

²⁷⁵ Duysak, a. g. t. , s . 107.

²⁷⁶ Hasan Paşa'nın İstifa etmesiyle Damadı Albay Hasan Paşa Tuğgeneralliğe yükseltilip, Yemen Vali ve Kumandanı yapılmıştı. O Zamana kadar iyi şan ve şöhrete sahip olan Mehmet Ali Paşa zamanla Kayın Pederinin izinden ayrılarak Ahmet Fevzi Paşa'nın bıraktığı kişilere ve İttihat ve Terakki kulübündeki kişilerin sözlerine aldanarak Ahmet Fevzi Paşa'nın sert idaresini yeniden diriltmişti. Bkz. Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s. 92.

²⁷⁷ Metin Ayıışığı, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa(Askeri ve Siyasi Hayatı)*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1997, s. 37.

Bu durumu fırsat bilen ve İmam Yahya ile bölgede yeni bir güç olarak ortaya çıkan Seyit İdrisî Osmanlı Devleti'nin bu sıralarda Balkanlarda içinde bulunduğu zor durumun da farkında olarak daha fazla bekleme lüzumuna gerek görmediklerinden eş zamanlı olarak isyan ettiler. Üstelik İmam Yahya Türklere karşı cihat ilan ederek Hudeyde San'a yolunu kesmiş San'a'da muhasara altına alınmıştı.²⁷⁸ Bunun üzerine Osmanlı Devleti isyanı bastırmak ve düzeni sağlamak adına Yemen Kuvâ-yi Umûmiye Komutanlığına Erkan-ı Harbiye Reisi vazifesi de kendisinde olmak üzere çok geniş yetkilerle 40 Tabur piyade 10 dağ bataryası 1 hafif obüs bataryası 10 bölük makineli tüfek ve seçkin bir kurmay heyeti ile birlikte Ahmet İzzet Paşa'yı 1911 yılının Şubat ortalarında Yemen'e gönderdi.²⁷⁹ Bu heyette Avnî Bey, Miralay Hamdi Bey, Kaymakam Recep Bey, Binbaşı Fuat Bey, Binbaşı Asım Bey, Kolağası İsmet Bey (İnönü), Kolağası Kadrî Bey, Kolağası ve Kruvözör Komutanı Rauf Bey(Orbay), Yüzbaşı Salih Bey(Omurtak), Yüzbaşı Saffet Bey(Arıkan) bulunuyorlardı.²⁸⁰

Ahmet İzzet Paşa İstanbul'dan hareket edeceği günlerde İdrisî tarafından kuşatma altında bulunan Ebha'ya derhâl yardım gönderilmesini bildiren 'Asir Mutasarrıfı ve Kumandanı Tuğgeneral Süleyman Şefik Paşa aksi takdirde birkaç haftaya kadar dayanacak gücü kalmadığından Ebha'yı İdrisî'ye teslim etmek zorunda kalacağını da söylüyordu. Asli ordunun gücünü parçalamak istemeyen Ahmet İzzet Paşa bu meseleyi İdrisî'nin bölgedeki gücünün giderek artmasından rahatsızlık duyan ve İdrisî ile arası iyi olmayan Mekke Emiri Şerif Hüseyin'den yararlanarak halletme yolunu seçti. Yemen'e varmadan önce Mısır'da Hidiv Abbas Hilmi Paşa'yla ardından da Cidde'ye geçerek burada Şerif Hüseyin ile görüştü. İdrisî'nin 'Asir'i içine alan büyük bir Arap Devleti kurma emelini çok önceden bilen Şerif Hüseyin ile Osmanlı Devleti arasında gerekli anlaşma yapıldı.²⁸¹ Bu anlaşmaya göre: İzzet Paşa Komutasındaki asıl kuvvet Cebel bölgesinin anahtarı konumunda olan Hıraz'ı kurtardıktan sonra İmam Yahya kuvvetlerinin zararlarının kaldırmak maksadı ile San'a istikametine hareket edecek; Mekke Emiri Şerif Hüseyin ise dört tabur piyade

---

²⁷⁸ San'a her ne kadar muhasara altında olsa da bu muhasaradan San'a'dan daha ziyade sur dışına çıkılamadığından ve gerekli yardımlar götürülemediğinden dolayı sur dışındaki karakollar etkileniyor yiyecek, içecek sıkıntısı çekiyor ya da Arapların eline geçerek onların cenbiyeleri altında can veriyorlardı. Bkz. Asaf Tanrıkut, a. g. e. , s . 55-56.

²⁷⁹ Ayışığı, a. g. e, s. 38.

²⁸⁰ Duysak, a. g. t. , s . 109.

²⁸¹ Ayışığı, a. g. m. , s . 1999.

bir cebel bataryası ve bir makineli tüfek bölüğü ile birkaç savaşçı büyük kabileyi de yanına alarak Ebha'yı kurtaracak ve son olarak da Yemen ve 'Asir'de toplanmış güçlerle Ebha'dan Sıbya üzerine yürünerek İdrisî tamamen yok edilecekti.²⁸²

Şerif Hüseyin ile Cidde'de yapılan anlaşmadan sonra bir an önce harekete geçen Ahmet İzzet Paşa daha önceki hatalara düşmemek için de Tehâme'de hatırı sayılır şeyhler ve Seyitler ile görüştüktan sonra Tehâme dağlarının eteklerinde büyük bir kuvvet topladı. On beş gün gibi kısa sayılabilecek bir günde gerekli yığınağı sağlayan ve hareket için gerekli hazırlıkları tamamlayan Ahmet İzzet Paşa komutasındaki ordu, nihayet harekete geçti. Meneha ve çevre arazideki eşkıyayı temizleyen Ahmet İzzet Paşa komutasındaki ordu böylelikle Hudeyde-San'a yolunu açmış oldu.²⁸³ Meneha'dan hareket ettikten sonra Meneha-San'a yolunu açan Miralay Rıza Bey(Çapur) komutasındaki fırka San'ya 30. 03. 1911 tarihinde girmeyi başardı. Ahmet İzzet Paşa ve Karargâh Heyeti de 04. 04. 1911 tarihinde geldi. Şehitlerin San'a mezarlığı'na defin işlemi tamamlandıktan sonra bütün San'a halkının izlediği bir resmi geçit yapıldı. Ahmet İzzet Paşa bu mutlu günde ordunun bütün Subay ve erlerini etrafında toplayarak yaptığı cesaret verici ve yüreklendirici konuşmada akıtılan kanlar çoğaldıkça Yemen'in kıymetinin artığından bahsetti. Ayrıca zorlu tabiat şartlarının yanı sıra yiyecek ve özellikle de su sıkıntısı çeken askerini bir ay gibi kısa bir sürede San'a'ya girdiği için tebrik etti.²⁸⁴ San'a'yı kurtardıktan sonra İmam Yahya'yı eski bölgesine Şhare'ye çekilmek zorunda bırakarak bu büyük isyanı geçici de olsa bertaraf eden Ahmet İzzet Paşa'nın bu başarısı İstanbul'da ve tüm yurttan sevinçle karşılandı.²⁸⁵

Ahmet İzzet Paşa San'a ve çevresindeki eşkıyayı temizlerken Mekke Emiri Şerif Hüseyin de yapılan anlaşma gereği 'Asir bölgesindeki İdrisî taraftarlarını dağıtmak üzere yola çıkmıştı. Emir işin başında çeşitli zorluklarla karşılaşsa da hatta Kanefde'nin güneyinde küçük çaplı bir yenilgi olsa da yanındaki mahalli kuvvetlerle takviyeli bir alay ile Ebha'yı ele geçirmeyi başarmıştı.²⁸⁶ Böylelikle Ahmet İzzet Paşa'nın, Emir Şerif Hüseyin ile yaptığı planın birinci ve ikinci aşamaları tamamlanmış geriye İdrisî'nin tamamen ortadan kaldırılması kalmıştı.

---

²⁸² Ayıışığı, a. g. e. , s . 40.

²⁸³ İzzet Paşa, a. g. e. , s . 98.

²⁸⁴ Tanrıkut, a. g. e. , s . 63.

²⁸⁵ Duysak, a. g. t. , s . 112.

²⁸⁶ Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 99.

Bu iş için ‘Asir’de daha önce üç yıl kadar görev yapmış ve mahalli durumlar konusunda tecrübeli olan Yemen Vali ve Kumandanı Mehmet Ali Paşa görevlendirildi. Harekât planı gereği Cizan’a hareket edecek olan Mehmet Ali, İdrisî’yi küçümsemiş olacak ki kendisi Hudeyde’de kalarak askerinin yarısını güvendiği adamı olan Albay Râğıb Bey komutasında Cizan’a gönderdi. Yolda su sıkıntısı çeken²⁸⁷ alay Cizan’ın birkaç kilometre ilerisinde Subaşı mevkiini(Su kaynaklarının bulunduğu yer) ele geçirmek için büyük bir acele ile taarruz emrini verince burada müstahkem hatlarda Sabya, Ebu Ariş ve Benî Mervân kabilelerine mensup yaklaşık on bin eşkıya tarafından pusuya düşürüldü. Yaklaşık bine yakın askerinin kurşun, cenbiye ve susuzluk nedeniyle şehit düştüğü bu olay, tarihe Cizan Felaketi olarak geçmiştir. (23 Haziran 1911)²⁸⁸ Bu olaydan sonra Mehmet Ali Paşa, isyanı bastırmak için geri kalan kuvvetlerle ‘Asir Harekâtı’nı devam ettirmek istediye de askerinin yarısının yok olması ve Temmuz ayındaki artan sıcaklık nedeniyle bu harekât kış mevsimine ertelenmiştir.²⁸⁹

2. 4. İmam Yahya İle Dean Anlaşması

Ahmet İzzet Paşa San‘a’ya ilerlerken savaşın en şiddetli anlarında bile halka yumuşak ve şevkatli davranılması konusunda tüm uyarılarını tekrarlamakla beraber Mehmet Ali Paşa’nın tutuklayarak idam edilmeleri için bekletilen altı yüze yakın biçareyi salıverip bunlar için hazırlanmış olan darağaçlarını da yıktırmıştı. Bununla beraber seyit, fakih ve şeyhlerin nüfuzlu olanları hoş tutularak İmam’ın manen nüfuz gücünün kazanılması yoluna gidilmişti. Bu işin öteden beri sadece askeri kuvvetle hal edilmeyeceğinin farkında olan Ahmet İzzet Paşa, İmam Yahya ile Seyyidina Kadı Hüseyin Ömerî ve önceki İmam’ın torunlarından olan Ravzalı Seyyid Kâsım İzzî’ye aracılığı ile anlaşma zemini aramaktaydı.²⁹⁰ Ancak gerek İmam’ın mağlubane bir dostluk anlaşmasının nefesine zor geleceğine dair görüşü ve gerekse İstanbul’un bu kadar emekten sonra ortada bir zafer varken uzlaşmayı hoş karşılamaması nedeniyle uzlaşma yoluna gidilemedi.²⁹¹

---

²⁸⁷Ragıp Bey acele ile hareket ettiğinden su kaynaklarını ele geçirmek için hareket ederken senbuklarla Fersan’dan hatta limanda bulunan gemilerden tedarik edilmesi kolay olan askerinin ihtiyat suyunu toplamayı düşünmemiştir. Bkz. Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 99.

²⁸⁸ Sert, a. g. e. , s . 34.

²⁸⁹ Ayıışığı, a. g. m. , s . 2000.

²⁹⁰ Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 100.

²⁹¹ Ayıışığı, a. g. e. , s . 49.

San'a zaferine rağmen İmam Yahya'nın hâlâ silah bırakmaması, İtalyanların Trablusgarp'ı ablukaya alması neticesinde İtalyanlarla savaşın eşiğine gelinmesi, İdrisî'nin, İtalyanlar tarafından silah ve para ile sürekli olarak desteklenmesi, ve hatta İtalyanların Yemen'in Hut ahâlisinden Rasas adında bir zat aracılığı ile İmam Yahya ile anlaşma gayretlerinde bulunulması Ahmet İzzet Paşa'yı haklı çıkarmakla birlikte İstanbul'u telaşa düşürmüştü.²⁹² Bu süre zarfında da Ahmet İzzet Paşa yine boş durmuyor ve bilhassa Yemen'de daha önce Kaymakamlık ve Vali Yardımcılığı yapmış Nedim Bey aracılığı ile İmam Yahya ile uzlaşma yollarını arıyordu. Nihayet yeni kabileyi kuran Küçük Sait Paşa'nın bu işin anlaşma ile neticelenmesi dair emrin gelmesi üzerine Ahmet İzzet Paşa Babiâli'den Yemen Valisi olarak atanmasının ısrarla istediği²⁹³ Nedim Bey aracılığı ile mektuplar göndermeye ve anlaşma zemini aramaya devam ediyordu. İmam Yahya'nın da müsbet cevabı ile San'a ile İmam'ın bulunduğu Şehare'nin orta bir yerinde ve İmam'ın denetiminde bulunan 2800 rakımlı Dean köyünde İmam Yahya heyeti ile buluşuldu.²⁹⁴ Dostluk havası ile geçen uzun mütarekelerden sonra 11 Ekim 1911 tarihli Dean anlaşması yapıldı. Bu anlaşmaya göre:

- 1-İmam Yahya Emir-ül Müminlik sıfatından vazgeçerek Osmanlı halifesini tanıyacak.
- 2-Zeydi halkla ilgili hükümleri Zeydi mezhebine göre vermek üzere atanacak kadıları İmam tayin ederken; Hanefi ve Şafii mezhebindeki Yemenliler için görülecek davalara ise hükümet tarafından tayin olunacak kadılar bakacak
- 3-İmam'ın isteklerini bildirmek üzere San'a üyelerinin İmamca seçildiği; ancak hükümet tarafından atanacak bir istinaf mahkemesi kurulacak.
- 4-Evkaf ve vasiyet işleri İmama aittir
- 5-İmam kendi malı olan topraklar için hükümete Şer'i aşarı verecek

Anlaşmanın gizli maddeleri ise:

---

²⁹² Hatipoğlu, a. g. t. , s . 85.

²⁹³ Ahmet İzzet Paşa'nın bu girişimlerinden habersiz olan Nedim Bey'in bu konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir: "Yemen Valiliği ile tayin emrim Babiâliden geldi; fakat bilâhare öğrendim ki biz daha İmam nezdine gitmeden evvel vekâletle idare edilen Yemen Valiliği için beni münasip gördüğünü Babiâliye yazmış ve zemini hazırlamış. "Bkz. Mahmud Nedim Bey, a. g. e. , s . 135-136

²⁹⁴ Mahmud Nedim Bey, a. g. e. , s . 135.

- 1-Hükümet İmama Osmanlı idaresindeki yerlerden tahsisat yapması karşılığında²⁹⁵ yılda yirmi bin altın verecek.
- 2-İmam yabancı devletlerle münasebette bulunmayacak ve herhangi bir anlaşma imzalamayacak.
- 3-Yerli kabileler İmam'a karşı ayaklanır ve İmam yardım isterse hükümet İmam'a yardım edecek
- 4-Yemen'de bulunan Gayr-ı Müslümler hakkında şeriat hükümleri geçerli olacak.²⁹⁶

Anlaşmanın yapılmasından hemen sonra İmam'a gönderilen bir ferman ile İdrisi'ye karşı İmam Yahya ile bir ittifak yapılmıştır. Ayrıca İmam'ın Yahya tarafından çeşitli tarihlerde edilerek Şehare zindanlarında bulunan Osmanlı tutsakları serbest bırakılmıştır. İmam Yahya gerçekten de sözünde durarak Osmanlı'ya karşı bir daha isyan etmediği gibi Osmanlı Devleti dağılıncaya kadar ona sadık kalmıştır.²⁹⁷

2. 5. I. Dünya Savaşı'nda Yemen

İmam Yahya, 11 Ekim 1911 yılında Ahmet İzzet Paşa ile yaptığı Dean Anlaşması'na I. Dünya Harbi süresince genellikle sadık kalmıştır. Bununla birlikte kimi zaman da San'a'daki Yedinci Kolordu'yu İngilizlere karşı girişilen mücadelede ve İdrisî'ye karşı yapılan mücadelede hem lojistik yönden hem de emrindeki silahlı kabile kuvvetleriyle desteklemiştir.²⁹⁸ Bir başka ifade ile Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda İmam Yahya ile değil, Aden kesiminde İngilizlerle Kuzey Yemen'de ('Asir) ise İngilizler tarafından desteklenen İdrisî ile savaşmıştır.²⁹⁹

I. Dünya Savaşı başlamadan evvel 1908 yılının sonlarından beri isyan hâlinde bulunan İdrisî ile yapılan mücadelede ne İdrisî Osmanlı'ya karşı bir üstünlük sağlayabilmiş ne de Osmanlı Devleti İdrisî'ye karşı kesin bir üstünlük sağlayabilmişti. İdrisî kendisine yönelik Osmanlılar tarafından yapılan uzlaşma tekliflerini de uzlaşılması imkansız isteklerde bulunarak geri çevirmekteydi.³⁰⁰

---

²⁹⁵ Ahmet İzzet Paşa, a. g. e. , s . 104.

²⁹⁶ Bayur, a. g. t. , s . 47.

²⁹⁷ Ayışığı, a. g. e. , s. 46.

²⁹⁸ *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, a. g. e. , s . 415.

²⁹⁹ Mehmet Arif Seyhun, *Katıldığım Dört Savaş ve Yaşam Öyküm*, Müşerref Seyyun (Haz.)Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 10.

³⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cabir Duysak, a. g. e. , s . 184-205.

Bununla birlikte İmam Yahya ile yapılan Dean Anlaşması'ndan sonra ise İngilizlerle ilişkisini gizleme gereği duymayan ve onlarla iyi ilişkiler gerçekleştiren³⁰¹ İdrisi'nin savaş öncesinde 'Asir'de bir takım ayaklanmaları vuku bulsa da bunlar evvelkiler kadar büyük çapta isyanlar değildi. Zira İdrisî, bir taraftan İmam Yahya tarafından bir taraftan da Osmanlılar tarafından sıkıştırılıyordu; ancak Osmanlı'nın İmam Yahya ile yaptığı bu girişimler İdrisi'nin de hem İtalyanlar hem de İngilizlerce desteklenmesi neticesinde nihayete ermiyordu.³⁰²

Balkan Savaşları'nda alınan yenilgiler neticesinde bu savaşlarda uygulanan 1910 tarihli ordu teşkilat nizamnamesi 2 Kasım 1913 yılında yenilenmişti.³⁰³ Buna göre seferberlikten önce Yemen'de bulunan Türk kuvvetlerinin durumu ve konuşlanışı şu şekildeydi:

Yedinci Kolordu (9447 personel) Komutanı: Mîrlivâ Ahmet Tevfik Paşa(Alpsoy)³⁰⁴,
Ordu Merkezi: San'a

Kurmay Başkanı: Ali Fitri

Birlikleri:

39. ve 40. Piyade Tümenleri

39. Tümen (2736 insan) Komutanı Miralay Ali Sait ;Ordu Merkezi: San'a

40. Piyade Tümen'i(3670 insan) Komutanı: Miralay Hüseyin Râgıbtır; ancak savaşın sonlarına doğru 23 Aralık 1917'de 40'ıncı Tümen Komutanlığı'na Mustafa Galib Deniz(1881-1953) getirilmiştir.³⁰⁵ 1916 yılına kadar Hudeyde olan ordu merkezi ise 22. 12. 1916 yılında Yedinci Kolordu'dan gelen emirle Cerb'e taşınmıştır.³⁰⁶

---

³⁰¹ Hatipoğlu, a. g. t. , s . 103.

³⁰² Selahaddin Güngör, *Kumândânlarımızın Harb Hatıraları*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1937, s. 40.

³⁰³ Bolat, a. g. t. , s . 27.

³⁰⁴ Halep'te doğdu. Mehmet Bey'in oğludur. Ağustos 1882'de girdiği Harb Okulundan 1885 yılında teğmen, devam ettiği Harb Akademisinden de 30 Mayıs 1888'de kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu. 5 Ocak 1914'te 7'nci Kolordu Komutanı olarak atandı. 4 Mart 1919'da İngilizlere esir düştü ve 26 Ekim 1919'da İstanbul'a döndü. Bkz. Hülya Toker, Nurcan Aslan, *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*, C. I, Genelkurmay Basımevi Ankara 2009, s. 17.

³⁰⁵ Toker, a. g. e. , s. 198.

³⁰⁶ Galib Deniz Deniz, *Büyük Harbde 40. Tümenin Asir'deki Harekâtı*, Askeri Mecmuanın Tarih Kısmı, S. 39, İstanbul 1 Eylül 1935, s. 3.

Bağımsız 21. Tümen: ‘Asir’de İdrisî’ye karşı mücadele eden bu tümen Albay Muhittin komutasında olup doğrudan doğruya Başkomutanlığa bağlıydı. Bu tümene bağlı birlikler: Topçu taburu (dört bataryalı), muhâbere, ulaştırma, mızıka bölükleriyle hastaneden ibaretti. Yine tümenin bünyesinde 121. Piyade Alay’ı ile (Komutanı Kaymakam Asım), 122. Piyade Alay’ı (Komutanı Kaymakam Şükrü) bulunmaktaydı. Bu alaylar 3 taburlu ve birer makineli tüfek bölüklüydüler.³⁰⁷ Ordu merkezi Ebha olan bu tümenin başlangıçtaki personel sayısı yedi bini bulsa da daha sonradan gerek bir takım komutanların tasfiye edilmesi ve gerekse bir kısım erlerin terhis olması nedeniyle tümenin mevcudu üç bine kadar düşmüştür. Bu nedenle tümen, sayısı 2.400 civarında şöke adı verilen yerlilerden oluşan gönüllü askerle takviye edilmiştir.³⁰⁸ “Şöke” adı verilen gönüllüler Türk ordusunda hem muharebe hem de istihbarat alanında kullanılmıştır.³⁰⁹ Genel olarak bakıldığında ise Türk askeri gücü 7.000 civarında nizamiye askeri ve geri kalanı da millî adı verilen yerli halktan toplanan kuvvetlerle beraber 10.000’i bulmaktaydı. İngiliz ve İdrisî’nin elinde bulundurduğu kuvvetlerin toplam sayısı ise 40.000’e yaklaşmaktaydı.³¹⁰ Genel seferberliğin ilan edildiği 2 Ağustos 1914 yılında Hicaz, ‘Asir ve Yemen bölgeleri başlangıçta ayrı tutulmuş ve en azından bu bölgelerde barış durumu sürdürülmek istenmişse de bu durumun pek mümkün olmayacağı ve merkezden de buralara gerekli yarımın gönderilmesinin zor olacağı bilindiğinden önce 19 Ağustosta gerekli hazırlığın yapılması emri verildi. Bu doğrultuda olmak üzere, bir yandan birliklerin eksikleri tamamlanmaya çalışılırken, diğer yandan da Hudeyde’deki erzak ambarı Muravaa’aya (Hudeyde’nin güneydoğusunda) taşınmıştır. Ayrıca İngilizlerin Mendep yönünden bir harekete girişmesi hesaba katılarak San’a ve Hudeyde’den biner sandık piyade cephanesi, kara ve deniz yolu ile Taiz ve Moha’ya gönderilirken, Hudeyde’deki onluk obüs takımı da önce San’a’ya sonra da Taiz’e hareket ettirilmiştir.³¹¹ 4 Kasım 1914 yılında ise Hudeyde’de³¹² bulunan iki gaz yüklü

³⁰⁷ Duysak, a. g. t. , s. 207.

³⁰⁸ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s. 96.

³⁰⁹ Hakan Türkkan, *Askerî Mecmua’da Birinci Dünya Savaşı Türk Cepheleleri(1-145. Sayılar)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2007, s. 83.

³¹⁰ Bolat, a. g. e. , s. 32.

³¹¹ Bolat, a. g. e. , s. 33.

³¹² Birinci Dünya savaşı sırasında İngiliz saldırılarına mâruz kalan şehrin önceleri 40. 000 civârında olan nüfusu 2. 000’lere kadar düşmüştür. Bkz. Rıza Kurtuluş, “Hudeyde”, *İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yay. , C. XVIII. , İstanbul 1998, s. 299-301. İstanbul 1998.

Osmanlı Mavnasını, İngilizlerin top atışı ile yakması sonucunda bölgede harp başladı.³¹³ Yedinci Kolordu ise gelişen bu olaylar karşısında 7 Kasım 1914 yılında genel seferberlik ilan etti. Yedinci Kolordu genel seferberliğini ilan ettiği bu tarihten sonra Anavatandan bir daha asker takviyesi alamadı. 1915 yılının Ocak ayında Haydar Paşa'dan Medine'ye ve oradan Mekke, Taif, Ebha üzerinden karayolu ile San'a'ya gönderilmek için hazırlanmış olan Yemen Müfrezesi ise Medine'de Şerif Hüseyin'in ayaklanmasını bastırmak için Cemal Paşa'nın emri ile Medine'de bırakılmış ve San'a'ya gidememiştir.³¹⁴ Albay Muhittin komutasında doğrudan Başkomutanlığa bağlı olarak hareket eden 121. ve 122. Piyade Alaylarını bünyesinde toplayan 21. Tümen 'Asir cephesinde bulunuyordu. Dağlık ve geniş bir coğrafyaya sahip olan Yemen ulaştırma, haberleşme, ikmal gibi sorunların asgari düzeye indirilerek askerin sevk ve idaresini kolaylaştırmak adına Tehâme ve Taiz olmak üzere iki harekât bölgesine ayrıldı. Kolordu tarafından hazırlanan harekât planına göre kuzeyde Seyit İdrisî'ye karşı Tehâme harekât bölgesinde 40. Tümen savunmada kalacak; güneyde İngilizlere karşı mücadele edecek olan 39. Tümen ise gerekli kuvvetlerin toplanmasından ve millî teşkilatlanmanın sağlanmasından sonra Aden doğrultusunda taarruz edecek ve Taiz'i İngilizlerden geri almaya çalışacaktı.³¹⁵ Osmanlılara karşı mücadele eden İngilizlerin ve onunla birlikte hareket eden İdrisî kuvvetlerinin amacı ise bölgedeki Arap kabilelerini kışkırtarak ayaklanmalarını sağlamak, bununla buradaki Osmanlı askeri varlığını sürekli meşgul etmek, donanmaları ile gerçekleştirecekleri vur-kaç taktiği ile sahilde baskı kurmak, Türk askeri gücünü yıldırarak ve bölgedeki halkın Osmanlı ile olan bağını onlara gözdağı vermek sureti ile de azaltmaktı.³¹⁶

2. 5. 1. 'Asir Bölgesindeki Çarpışmalar

I. Dünya Savaşı'nın başında ve devam ettiği tarihlerde doğrudan başkomutanlığa bağlı olarak hareket eden 21. Tümen Komutanı Albay Muhittin aldığı birtakım tedbir ve önlemlerle 'Asir'de asayişî yeniden sağlamıştı. Bunun yanı sıra bayındırlık, sağlık, adalet, sosyal ve kültürel alanlarda da bazı faaliyetlere teşebbüs olunmuş ve güzel neticeler alınmıştır. 'Asîr'de yapılan bu hamleler bölgedeki Şehyler ve kabile

³¹³ Hatipoğlu, a. g. t. , s . 104.

³¹⁴ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, Atatürk, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, C. III. , Kısım III, Ankara 1991, s. 260-262.

³¹⁵ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 418.

³¹⁶ Hatipoğlu, a. g. e. , s . 104.

reisleri tarafından dikkatle izleniyordu.³¹⁷ Nitekim Osmanlı hükümetinin ‘Asir’de otoriteyi tekrar sağlaması başta İngilizler tarafından desteklenen Seyyid Muhammed el-İdrisî’nin ve tâbi’ olarak onu destekleyen dış güçlerin işine gelmiyordu. ‘Asir’de kısa zamanda sağlanan Devlet kontrolünü yıkmak ve gizli emellerini gerçekleştirmek için Rabia ve Rûfeyde’nin (Ebhâ güney ve güneydoğusundaki) şeyhlerinden Ali Bin Hamut bölgedeki diğer kabile önderleri ile de anlaşarak bazı planlar hazırlamışlardı. Mekke Emiri Şerif Hüseyin’in bilgisi dâhilinde hazırlanan bu plana göre yollar kesilecek Türk birlikleri buldukları yerlerde kuşatılmak suretiyle esir alınacak, 21. Tümen’in merkezi konumunda olan Ebha düşürülerek hükümetin ‘Asir ile bağlantısı kesilecekti. Ancak asilerin bu planı önceden haber alan Albay Muhittin, Rûfeyde ve Rabia Komutanı Binbaşı Mehmet’e verdiği emirle Ali B. Mahmut’u yakalatmış ve yapılan sorguda Ali b. Mahmut her şeyi itiraf etmiştir. Kısa bir süre hapiste kalan Ali b. Hamut bir daha ayaklanmayacağına dair söz vererek serbest bırakılmıştır.³¹⁸ Bununla beraber Ricalülma bölgesindeki şeyhler, Albay Hasan Paşa’nın içkili olduğu bir gecede bölgedeki şeyhleri yanına çağırarak hepsinin sakallarını kesmesi hadisesini daha sonradan çıkardıkları bir ayaklanma ile Hasan Paşa’yı, harekâta katılan bir çok subay ve eri şehit etmelerine rağmen unutmamışlardı. Seyit İdrisî ve hatta Şerif Hüseyin ile birleşerek hareket eden kabile şeyhleri çok engebeli bir arazi ile kaplanmış bu bölgede 4.000 kadar asker toplamıştı. ‘Asir’in güvenliği için elde bulundurulması gerekli olan bu bölgede gerçekleşen bu çarpışmada Asiler yenilgiye uğradılar. Başlangıçta bu başarıya inanamayan İstanbul hükümeti 21. Tümen Komutanı Albay Muhittin’i Livalığa (Tuğgeneralliğe) yükseltti.³¹⁹ Temniye baskını da ‘Asir bölgesinde gerçekleşen önemli bir başka hadisedir. ‘Asir’in Tehâme bölgesine egemen bir arazi olan ve Ebha’yı askeri yönden tehdit eden bu kritik mevki baskın tarzında başlayan topçu atışı ve sonrasında başarılı bir süngü hücumu ile İdrisî kuvvetlerinden de 80 kadar esir alınarak ele geçirilmiştir. ‘Asir bölgesinde gerçekleşen en önemli hadise ise Kondife’nin işgali ve geri alınmasıdır. Şerif Hüseyin’in isyan ettiği tarihten yaklaşık bir ay sonra İngilizler, 6 Temmuz 1916’da iki savaş gemisi ile iskeleye yanaştı. İskeleye yanaşan İstimbottan inen mükâleme memuru Cidde, Mekke ve Lit’in düştüğünü uranında derhâl İngilizlere teslimini önerdi. Bunun üzerine Mevki Komutanı Yüzbaşı Rıza 21. Tümen’e çektiği telgrafta

³¹⁷ Duysak, a. g. e. , s . 209.

³¹⁸ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 399-400.

³¹⁹ Duysak, a. g. e. , s . 210.

İngiliz önerisinin şiddetle reddedildiğini gerekli önlemlerin alındığını ve gerekirse muharebe edileceğini bildirirse de 8 Temmuz da 8 subay, bir sivil eczacı, iki dağ topu ve bir buçuk bölüğü ile düşmana teslim olarak şehri İngilizlere teslim etmiştir.³²⁰ Kondife'nin İngilizler tarafından işgal edilmesinden sonra buraya Seyyid Muhammed el-İdrisî'nin kuvvetleri gelerek yerleşmişlerdi.³²¹ Ayrıca İngiliz ve İdrisî bayrakları da Kondife'ye asılmıştı. Ancak bu durum Şerif Hüseyin'in bölgedeki çıkarlarına ters olduğundan İngilizler nezdinde gerçekleştirdiği etkili girişimler neticesinde Kondife'nin kendisine verilmesini istemiştir. Emir'in bu isteği yerine İngilizler tarafından yerine getirilmiş, Kondife'ye Şerif Hüseyin'in askerleri yerleştirilmişti. Bu durum İdrisî'nin hem İngilizlerle hem de Emirle arasının açılmasına neden olduysa da ortak çıkarlar hasil olduğundan bu anlaşmazlık uzun sürmedi. Kondife'nin herhangi bir direniş olmaksızın işgali ile moral bulan düşman Mihail üzerine harekete geçti; ancak burada sayıları iki binin üstünde olduğu anlaşılan düşmana karşı Mevki Komutanı Binbaşı Sezai komutasındaki makineli tüfek bölüğü ile sonradan bu bölüğe gönüllü olarak katılan Yüzbaşı Osman komutasındaki müfreze Şerif ve İdrisî kuvvetlerinin ortaklaşa gerçekleştirdiği bu harekâtı geri püskürtmüştür. Mihail'de yapılan bu savaşta Şerif Hüseyin'in komutanlarından ve aynı zamanda amcası olan Şerif Hamza da ölümler arasında bulunmaktaydı.³²² Elde edilen bu başarı ile beraber Kondife'yi derhâl geri almak için Mihail gönüllü müfrezesi, Mihail Sökeleri ve Koz Mürettep Taburu'ndan oluşan Türk ordusu 27 Eylül 1916 Kondife üzerine hareket etti. Şerif Nasır'ın komuta ettiği Şerif Hüseyin birlikleri yaklaşık üç saat kadar süren çarpışmalar neticesinde Kondife'yi arkasında 23 ölü ve bir o kadar da yaralı bırakarak Türklere terk etmek zorunda kalmıştır.³²³ Ayaklandığı ilk günden itibaren İngilizlerle işbirliği içinde olan İdrisî'nin Kondife'nin geçici olarak alınması dışında Yemen'deki Türk kuvvetlerinin birazını üzerine çekerek Aden'de İngilizlerin işini rahatlatmaktan başka 'Asir'de

³²⁰ Türkkan, a. g. e. , s. 83.

³²¹ Kondife'nin muhârebe edilmeden hatta tek bir silah dahi atılmadan San'a'lı Yüzbaşı Ali Rıza tarafından İngilizlere teslim edilmesiyle ilgili olarak 21. tümen komutanı Albay Muhittin 13 Aralık 1919'da söz konusu Askerlerin mahkemeye verilmeleri ile ilgili olarak hazırladığı raporda: "*Ne yapıldığını bilmiyorum, vazifelerini hakkıyla yerine getirmeden düşmana teslim olanlar, cezalarını görmezlerse bu ihanetlerinin ve korkaklıkların sürüp gideceği şüphesizdir. Onlar İngiliz komutanının teslim olurlarsa rahat yaşayacakları sözüne ve her taraftan Arap askerleri gelip Asir'in düşürüleceği tehdidinde inanarak ve Türklüklerini unutarak tüfek patlatmadan, topçu ateş açmadan teslim oluverdiler.*" diyerek bu hareketi ihanet olarak görüyordu. Bkz. Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s. 402-403.

³²² Duysak, a. g. t. , s. 215.

³²³ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s. 405.

herhangi bir başarısı yoktur.³²⁴ I. Dünya Savaşı'nda yenik sayılmamız neticesinde 'Asir'in boşaltılmasına kadar geçen süreçte (1917-1918) Beni Beşir, Beni Zeyid ve Vahabi Şeyhi İbn-i Suut'un ayaklanmaları ve bu ayaklanmaların başarı ile bastırılmasından başka düşman ile herhangi bir muharebe yaşanmamıştır.

2. 5. 2. Yemen Cephesi'ndeki Çarpışmalar

Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla çok kısalan Hint yolu üzerinde bulunan Mendep Boğazının önemi daha da artmıştı. Bu nedenle Mendep Boğazı'nın güvenliğini sağlamak isteyen İngilizler için Aden, kuzeyindeki Lahic, Boğazda bulunan Perim Adası, Şeyhsait kıyıları stratejik noktalar hâline gelmişti. Zira İngilizler Kızıldeniz yoluyla Mısır'a, Sina-Filistin cephesine hatta Avrupa'daki cephelerine Hindistan'dan asker sevki yapmaktaydı. Mendep'in askeri açıdan öneminin farkında olan merkezi San'a'da bulunan 39. Tümen Komutanı Albay Ali Sait Bey, Taiz Harekât Bölge Komutanlığı'na atandıktan bir gün sonra (8 Kasım)³²⁵ kolordu Komutanlığı'na yaptığı öneride: "*Mendep'in elde bulundurulması, düşmanın buraya umulan bir çıkarmasının kesinlikle önlenmesi...*" gerektiğini söylüyordu.³²⁶ Nitekim Ali Sait Bey'in bu önerisinden birkaç gün sonra Kızıldeniz'in güneyinde faaliyetlerini artıran İngiliz Harb gemileri Dibab, Moha ve kuzeyindeki Nahil iskelelerini bombaladıktan sonra Harb gemisinin ateş desteği altında şeyh Sait ve Hor Körfezi arasındaki kıyı kesimine Binbaşı Ahsen'in aldığı yanlış savunma düzeni nedeniyle ciddi bir direnişle karşılaşmadan asker çıkarmayı başardılar. Kıyıda derinliklere ilerlemeye başlayan İngilizler karşısında Binbaşı Ahsen komutasındaki Türk ordusu geri çekilmeye devam etti. Bu sırada Binbaşı Ahsen'in: "*Ben oturuyorum siz de oturun, gelip bizi teslim alsınlar.*"³²⁷ şeklindeki konuşması Yüzbaşı Osman tarafından tepki ile karşılanınca çatışmaya bir süre daha devam edildiyse de İngilizler Dibab'a kadar ilerleyip burayı da aldılar. 10 Kasım 1914 yılında bir çıkarma hareketi ile Mendeb'i ve Şeyh Sait'i işgal eden İngilizler burada fazla kalamadılar, kışlayı, mevcut erzakı, su kaynaklarını tahrip ettikten sonra çekildiler. Bunu haber alan Yedinci Kolordu Komutanlığı'na bağlı Türk kuvvetleri

³²⁴ Bayur, a. g. e. , s . 205.

³²⁵ Tanrikut, a. g. e. , s . 83.

³²⁶ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 422.

³²⁷ Mendep Komutanı Binbaşı Ahsen hakkında gerek alınan yanlış savunma düzeninden gerekse bir direnme göstermeden çekilmesinden dolayı soruşturma açılarak emekliliğe sevk edildi. Bkz. Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 426.

19 Kasımda Mendeb ve Şeyh Sait'e ulaşarak İngilizler tarafından önceden boşaltılmış olan bu yerleri olaysız olarak işgal etti. Amaçları İngiliz tarafı kabile ve liderlerin moral gücünü arttırmak ve buradaki Türk kuvvetlerini devamlı baskı altında tutmak olan İngilizler gerçekleştirdikleri küçük çaplı harekâtlarla bu amacına ulaşmayı hedeflediklerinden Mendep'e ikinci bir çıkarma girişiminde bulunmadılar.³²⁸

Mendep'in İngilizler tarafından boşaltılmasından sonra(10 Kasım 1914) Aden harekâtı için hazırlıklar yapılmaya başlandı. 1915 ortalarına kadar devam eden hazırlıklardan sonra Aden harekâtının ilk adımı Lahiç'in ele geçirilmesiydi.Zengin kaynaklara ve verimli topraklara sahip Lahiç, Aden'e de 30-35 km uzaklıkta bulunması³²⁹ nedeniyle stratejik açıdan önemli bir yerdi. İlk olarak yol üzerinde bulunan İngiliz yanlısı Cihaf, Dalî ve Celile kabileleri bertaraf edildi. İngiliz yanlısı Lahiç Sultanı'nın biraderi Muhsin Fazıl ile uzun uzadıya yapılan görüşmeler netice vermedi.³³⁰ Aylardır ileri harekâtı için hazırlıklarını sürdüren Türk ordusu 30 Haziran 1915'te Muaviye'de bir zafer duası gerçekleştirdikten sonra ileri harekâtına başladı. Mücahitlerle beraber yaklaşık 2000 kişilik bir birlikle, sayıları 1600'ü Hintli ve İngiliz; 1500'ü de aşiretlerden olmak üzere 3100 kişiden oluşan düşmana karşı³³¹ birbirleriyle yarışarcasına kahramanca savaşılarak 4 Temmuz 1915'te³³² Lahiç'i ele geçirmişlerdir. Türk orduları Aden'e çekilmekte olan düşman kuvvetlerini takip edemedi. Zira Aden yönünden gelebilecek İngiliz taarruzuna karşı savunma tertibatı almak gerekli idi. Bunun yanı sıra mücahitlerin ve dışarıdan gelen aşiretlerin yağma hareketine karşı önlem alınması için bir miktar asker görevlendirilmek zorunda kalındı. Aldıkları ganimetleri memleketlerine götüren mücahitlerden bir kısmı ayrıldı. Sıcaklık, susuzluk ve bakımsızlık nedeniyle yorgun düşen mücahitler terhisini isteyince mücahidin 3/1 gönderildi. Ayrıca düzenli ordu birliklerinin de dinlenmesi, ihtiyaç gidermesi, çeki düzen alması gerekli idi. Buna rağmen iki topla takviyeli bir piyade bölüğü ileri harekâtına katıldı. Burada önlerine çıkan 200 kişilik İngiliz birliğini Aden'e doğru sürerek Şeyh Osman Kasabası'nı ele geçirdiler. Kasaba yaklaşık bir hafta kadar Türk ordularının elinde kaldı. Ancak daha sonra

³²⁸ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 429-431.

³²⁹ Tanrıkut, a. g. e. , s . 83.

³³⁰ Mahmut Nedim Bey, a. g. e. , s . 207-208.

³³¹ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 473.

³³² Tanrıkut, a. g. e. , s . 83.

İngilizler Süveyş ve Basra Körfezi'ndeki birliklerinden aldıkları ihtiyat kuvvetler ile Aden'in savunması için önemli bir yer olan Şeyh Osman üzerine yürüyerek burayı tekrar geri aldılar.³³³ Güney Yemen'de Lahîç ve Şeyh Osman'da geçen muharebeler dışında bundan sonra planlı cephe hareketleri olmadı. Bu tarihten itibaren Türkler Lahîçte; İngilizlerde Aden'de kalarak konumlarını muhafaza ettiler. Ancak Türk ordularının yaklaşık 40 ay³³⁴ Mondoros Mütarekesine kadar Aden'i ablukaya alması buradaki üssün kara ile her türlü ilişkisini kesmiş, yalnız denizden beslenmek zorunda kalmasına neden olmuştur.³³⁵ Lahîç gibi Aden'i de kaptırmak istemeyen İngilizler, İdrisi ile ortaklaşa hareket ederek Hudeyde ve San'a da giriştikleri bir takım faaliyetler ile buradaki 40. Tümen'i oyalayarak Aden'deki kuvvetlerin yükünü hafifletmek istemişlerdir. Tehâme Harekât Bölgesi olarak adlandırdığımız bu cephede Mor, Luhye ve Menazır savaşlarında başarılı olan kuvvetlerimiz sahilin muhafazası görevini yerine getirmişler ve savaşın sonuna kadar varlıklarının muhafaza etmişlerdir.³³⁶

2. 6. Yemen'in Boşaltılması

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros mütarekesinin 16. maddesine göre 'Asir ve Yemen'de bulunan Osmanlı kuvvetlerinin en yakın İtilaf kuvvetlerinin Kumandanlarına teslim olmaları gerekiyordu.³³⁷ Buna müteakip Sadrazam ve aynı zaman da Erkan-ı Harbiye Reisi olan Ahmet İzzet Paşa 7 Kasım 1918 tarihli 7. Kolordu Komutanı Mîrlivâ Ahmet Tefvik Paşa Ravza'ya gönderdiği mektubunda: *"Dört seneden ziyâde Osmanlı Devleti din ve namus uğrunda akıllara hayret veren fedâkârlıklar göstermesinden sonra İttifak-ı manzumemizin yenilerek büyük bir bitkinliğe düşmesi, devletimizi İtilaf Devletleriyle mütarekeyi gerektirdi. Mütarekenin bir maddesinde Hicaz, Asîr ve Yemen'de bulunan bütün Osmanlı garnizonlarının en yakın İngiliz komutanına teslimi şart koşulmuştur. Namus görevini senelerden beri yerine getirmiş olan asker arkadaşlarımla hakkında bu acı hükme rıza göstermek, ancak anavatanı muhakkak bir ölümden kurtarmak gibi bir vatanperverlik*

---

³³³ Güngör, a. g. t. , s . 43.

³³⁴ Yaklaşık 40 ay kadar uzunca bir süre Lahîçte kalan ve buradan mütarekeye dek hiç ayrılmayan 39. Tümen Kumandanı Ali Sait Lahîçliler tarafından bir ara Lahîç Sultanı olarak anıldığını hatıralarında bildirmektedir. Bkz. Selahaddin Güngör, Kumandanlarımızın Harb Hatıraları "Orgeneral Ali Said'in Hatıraları", Kanaat Kitabevi, İstanbul 1937, s. 40.

³³⁵ Bayur, a. g. e. , s . 205.

³³⁶ Ayışığı, a. g. e. , s . 203.

³³⁷ Sert, a. g. t. , s . 55.

duygusundan doğduğu elbette takdir buyurulur. Hasımlarımızın bile hayret ve takdirini çeken fedâkârlık ve azimle bu ağır yüke de tam bir metinlik ve itâ'âtle dayanacağınıza eminim. Hakkımızda iyi niyetler beslemekten uzak kalmayan İngiltere Devleti'nin yüksek ve samimi duygularından emin olmanızı rica ve yakında aziz vatana dönmenizi Allah'ın lütfundan diler gözlerinizden öperim” diyerek Yemen'in boşaltılmasını istiyordu.³³⁸ Bunun üzerine 14 Kasım 1918 tarihinde bu durumu İmam Yahya ile görüşmek üzere Vali Mahmut Nedim Bey ve 7. Kolordu Komutanı Mirlivâ Mehmet Tevfik Paşa Ravza'ya gitti.³³⁹ İmam Yahya eğer teslim kolorduca karar verilecekse karşı çıkmayacağını buna mukabil silahların bir kısmının kendisine teslim edilmesini istedi. Genel olarak bu istek kolordu tarafından kabul görse de mütareke haberlerinin bir hile olabileceğinde şüphelenen Vali Nedim Bey ve Kolordu Komutanı Ahmet Tevfik Paşa bu haberin ve emrin doğruluğu kesinleşinceye kadar mevcut durumun aynen devam etmesine karar verdikleri bir sırada kendi inisiyatifiyle Aden'deki İngiliz komutanıyla görüşmeye giden Lahîç'teki 39. Tümen Komutanı Ali Sait Paşa verilen emirde silahların İngilizlere teslim edileceğini belirterek İmam Yahya'ya silahların teslim edilmesine karşı çıkmıştı. Silahların İmam Yahya'ya teslimi ve Ahmet İzzet Paşa'dan gelen bir an evvel en yakın İngiliz birliklerine teslim olun haberi komutanlar arasında güvensizlik ve anlaşmazlığa neden olmuştu. Nitekim çok geçmeden mütarekeyi uygulamaktan başka çare olmadığına inanan 39. Tümen Komutanı Ali Sait Paşa, Aden'de bulunan İngiliz Vali ve Komutanının 2 Aralık 1918 tarihli derhâl teslim olunuz ultimatomu üzerine 9 Aralık 1918'de İngiliz kuvvetlerine teslim oldu.³⁴⁰ Ali Sait Paşa'nın komutası altında Lahîç'te bulunan 39. Tümen'in teslim olması ile sıra İdrisî ile mücadele eden 40. Tümen'e ve 7. Kolordu'ya gelmişti. Ancak bu tümenler teslim olmaya yanaşmıyorlardı. Sadrazamın bu tebliğinden kuşku duyan Vali Mahmut Nedim, vilayete böyle bir emrin gelmediğini ileri sürerek tahliye işlemlerini geciktirmek istemişti.³⁴¹ Vali, emrin doğruluğundan emin olabilmek için İmam Yahya'nın şifresiyle İstanbul'un kendilerine talimat verilmesi gerektiğini; ayrıca bu konuda İstanbul'dan özel surette bir memurun gönderilmesini İngiliz yetkililerinden istemişti. Bir müddet sonra İstanbul'dan gelen Yüzbaşı Ömer Suphi Efendi'nin

---

³³⁸ Duysak, a. g. e. , s . 219.

³³⁹ Tanrıkut, a. g. e. , s. 89

³⁴⁰ Sert, a. g. t. , s . 55.

³⁴¹ Duysak, a. g. e. , s . 220.

Harbiye Nezareti'nden getirdiği emirde 7. Kolordu'nun, Cizan, Taiz, Muha, Şehysait ve San'a'da yer alan birliklerin, 40. Fırka'nın Sâlif ve Hudeyde'de İngilizlere teslim olması bildiriliyordu.³⁴² Sadrazam emrinin doğru olduğunun anlaşılması üzerine 7. Kolordu Komutanlığı 15 Ocak 1919'da 40. Tümen'e gönderdiği emirde mütareke hükümlerine uyulmasını bildiriyordu. Ancak dağılık vaziyette bulunan birliklerin toparlanması, teslim olmak istemeyen ve silahlarını İngilizlere vermek istemeyen birliklerin uyarılmaları, Silahların bir kısmının İmam Yahya'ya teslim edilmesi gibi nedenlerle 7. Kolordu'nun ve 40. Tümen'in birliklerinin Yemen'i tamamen boşaltması 25 Mart'a kadar sürmüştür. 7. Kolordu Komutanı Ahmet Tevfik Paşa ve 40. Tümen komutanı Kurmay Yarbay Galib ile aileleri ve hizmet erleri bildirildikleri gemi ile Aden'e götürülmüş burada 7 ay kadar esir hayatı yaşadktan sonra, Borenbeg adlı gemi ile doğrudan İstanbul'a gelmiştir.³⁴³

Yemen Cephesi tarihine dair bu literatür bilgileri dâhilinde araştırmanın bundan sonraki kısmında Yemen Cephesi'ne ait bir harp ceridesinin tarihsel olarak incelenmesi gerçekleştirilmiş olup, bu inceleme sonucunda Yemen Cephesi'nde yaşanan olaylar ve gelişmeler tespit edilmeye çalışılmıştır.

---

³⁴² Tanrıkut, a. g. e. , s . 127.

³⁴³ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 616.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3. 1. Harp Ceridesi

3. 1. 1. Harp Ceridelerin Tarih Kaynakları Arasındaki Yeri ve Önemi

Yemen Cephesi'ne dair ilgili harp ceridesinin tarihsel olarak incelenmesine geçilmeden önce, harp ceridelerinin tarih bilimi özellikle harp tarihine olan katkılarının ne derece önemli olduğunun bilinmesi bir zarurettir. Bu nedenle, tarih alanında bugüne kadar harp cerideleri ile ilgili yapılmış çalışma sayısının hayli az olduğu görülmüştür. Bizzat dönemi yaşayan ve olaylara şahit olanların ellerinden çıkan bu kaynakların harp tarihine ait pek bilinmeyen genel literatür içerisinde rastlanılmayan olay ve gelişmeleri konu almış olduğu düşünülmüştür. Bu sebeplerden ötürü Yemen Cephesi'ne dair bir önceki ölümden bahsedilen ve literatür içerisinde yer alan bilgilerin yanı sıra Yemen Cephesi'nin bu ceridelere nasıl yansıdığı bu çalışmanın problem cümlesini oluşturmuştur. Yemen Cephesi harp ceridelerine nasıl yansımıştır? Sorusuna Galib Deniz'in kaleme aldığı harp ceridesinden hareketle cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Araştırma çalışmalarına başlanmadan önce farklı harp cerideleri üzerine daha önce yapılmış olan çalışmaların incelenmesi uygun görülmüştür. Bu nedenle ilk olarak harp ceridelerinin tarihin kaynakları arasındaki yeri ile ilgili yapılmış çalışmalar arasında Mehmet Mercan'ın“ Tarih Kaynağı Olarak Harb Cerideleri” adlı makalesi tespit edilmiştir.³⁴⁴ Bunun yanında akademik anlamda cerideler üzerine gerçekleştirilmiş diğer bir çalışma ise Hatice Yalçın'ın Harb Ceridesi (1. Dünya Savaşında Kafkas Cephesi) adlı tezi olmuştur.³⁴⁵ Bu çalışmaların yanı sıra konu ile ilgili olarak Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınlarından olan Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III. Cilt 6'ncı Kısım(1908-1920),³⁴⁶ Harp Ceridelerinin Suret-İ Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname,³⁴⁷ Alaattin Uca'nın Stange Müfrezesi'nin Harb Ceridesine Göre

---

³⁴⁴ Mehmet Mercan, “*Tarihi Kaynak Olarak Harb Cerideleri*”, Tarih Dergisi, S. 46. , İstanbul 2009, s. 273-292.

³⁴⁵ Hatice Yalçın, *Harb Ceridesi (Birinci Dünya Savaşında Kafkas Cephesi)*, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2008, s. 10-12

³⁴⁶ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, C. III. , 6'ncı Kısım (1908-1920), 1. Kitap, T. C Genel Kurmay Harb Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara 1971, s. 325-330.

³⁴⁷ *Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname (Harbiye Nezareti)*, Matba'-i Askeriye, İstanbul 1332.

Kafkas Cephesi'nde Dr. Bahaeddin Şakir,³⁴⁸ Mehmet Mercan'ın Harb Ceridesi(1- İtalya ve Osmanlı Muharebesi, 1328; 2- Balkan Harbi), ve Dr. Hülya Toker'in, Yüzbaşı Naci Efendi Balkan Savaşlarında Edirne Kuşatması'na Ait Harb Ceridesi eserlerin mevcudiyeti görülmüştür.³⁴⁹ Daha önce yapılmış olan bu çalışmaların tümünde ceridelerin transkripsiyonlu metinleri verilmekten öteye gidilememiş, bu eserlerde ceridelerle ilgili bir bilgiye ise doğrudan doğruya rastlanamamıştır.

3. 1. 2 Harp Ceridesi ve Tutuluş Gayesi

Ceridenin kelime anlamı: Zabıtname, tutanaktır.³⁵⁰ Genel anlamda harp ceridesi ise harp esnasında birliklere tutturulan günlük anlamına gelmektedir.³⁵¹ Bu tanım kara kuvvetleri tarihçe yönergesinde ise:“ *Birliklerin konuşlanışı, muharebe düzenleri, muharebe raporları, hava şartları, asker ve cephan miktarı, hareket raporları, emirler ve önemli haberler(sözlü ve yazılı her türlü haberleşme aracı ile gelen haber ve emirler ve bunlara ait kararlar), askeri kayıplar, şehit ve yaralılar ve askeri harekâtın gidişinin kronolojik sıra ile kaydedildiği kayıtlar*”³⁵² olarak daha ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Osmanlı Devleti kuruluşundan yıkılışına değin gerek Türklerdeki fütüvvet inanişinin ve gerekse Avrupalıların, Türkleri Anadolu'dan atmak istemelerinin neticesi olarak sürekli savaşların içerisinde yer almış altı yüz yıllık ömrü boyunca sayısız savaşlar icra etmiş bir cihan şümül devlet olmasına rağmen savaşların gidişatını, savaşa katılan askerlerin sayısını, savaş esnasında şehit ve yaralı düşen asker sayısını, cephan durumunu gösteren modern anlamda bir ceridenin tutulması söz konusu değildi.³⁵³ Savaşlara dair kayıtlar, vakanüvislerce tutulan eserlerde ve fazla ayrıntıya yer vermeden tutulan ruznamçelerde yer almasına rağmen bunlar objektiflikten uzak, padişahları ve savaş meydanlarındaki komutanları övmekten öteye gidemeyen ve ceriderle mukayese edildiğinde kayıtlar ve raporlar düzenlenerek hazırlanan ceridelere göre oldukça yüzeysel eserler oldukları bilinmektedir. Avrupa'da XIX.

³⁴⁸ Alattin Uca, “*Stange Müfrezesi'nin Harb Ceridesine Göre Kafkas Cephesi'nde Dr. Bahaeddin Şakir*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S. 13, Karaman 2011., s . 125-131.

³⁴⁹ Hülya Toker, *Yüzbaşı Naci Efendi Balkan Savaşı'nda Edirne Kuşatması'na Ait Harb Ceridesi*, Alfa Basın Yayın, I. Basım, İstanbul 2012.

³⁵⁰ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Aydın Kitabevi, 16. Baskı, Ankara 1999, s. 135.

³⁵¹ Uca, a. g. m, s. 11.

³⁵² Yalçın, a. g. t. , s . 10.

³⁵³ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi(1908-1920)*, s. 325.

yy'ın ilk çeyreğinde tutulmaya başlanan harp cerilerinin Osmanlı'da tutuluşunun XIX. yy'ın son çeyreğinde olduğu görülmektedir. Genel Kurmay Başkanlığı'nın 77-78 Osmanlı Rus Harbi savaş belgeleri kataloğunda yer alan 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında tutulan harp ceridesi bunun bir göstergesidir.³⁵⁴ Ceridelerin tutuluş gayesi ise:

“Komutanlar ile kıtaların ve savaşa etki yapan teşkiller ve kurumların kabiliyet ve icraat dereceleri hakkında doğru hükümler verebilmesi için elde sağlam bir ana kaynak bulundurmak; gerek savaş meydanında gerek harp alanı dışında yapılan bütün hareketlerden ve işlerden çıkan tecrübelerin toplanarak incelenmesiyle Ordunun zaferini sağlamak ve başarısızlık sebeplerini mümkün olduğu kadar giderek bir takım yeni usuller ve kurallar çıkarılmasına hizmet etmek”³⁵⁵ şeklinde Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908-1920) adlı eserde iki madde hâlinde verilmektedir.

3. 2. Harp Ceridelerinin Muhtevası ve Tutuluş Şekli

Subaylar tarafından tutulması esas olarak kabul edilen harp cerideleri üzerinde özellikle Almanya ile müttefik olarak girdiğimiz I. Dünya Savaşı esnasında durulmuş ondan önce Balkan Savaşlarında da tutulması her ne kadar istenmiş ise de bu savaş esnasında harp cerideleri birliklerce ya noksan tutulmuş ya da hiç tutulmamıştır.³⁵⁶ Harp ceridelerinin içeriğinde önceleri sadece harbin nasıl seyrettiğine dair yazılar yer almakta iken zamanla özellikle içerik ve tutuş şekillerinin birliklerce farklı şekilde icra edildiği görülmüş, bu karışıklığı gidermek, harp ceridelerinin muhtevası ve nasıl tutulması gerektiğine dair bir birliktelik oluşturmak adına bu konuyla ilgili çeşitli talimatnameler Yayınlanmıştır. Bu talimatnamelerden ilki: “Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tâhriine Dair Talimât-nâme” adı altında 1325(1909) yılında yayımlanırken bunu sırası ile 1327(1911), 1332(1916)ve1333(1917) yıllarında Yayınlanan talimatnameler izlemiştir. Sefer vaktinde, seferberliğin başlangıcından sonuna kadar tutulması zorunlu olan³⁵⁷ harp ceridelerini: *“Her ordu, kolordu, tümen, tugay ve alay karargâhları ile müstahkem mevkiilerin ve önemli bağımsız müfreze ve grup*

³⁵⁴ Mercan, a. g. e. , s. 276.

³⁵⁵ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi(1908-1920)*, s. 326.

³⁵⁶ A. g. e. , s . 326.

³⁵⁷ *Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname*, s. 2.

*komutanlıkları karargâhlarının, menzil müfettişlikleri ile Başkomutanlık Vekâleti Karargâhı(karargâh-ı Umumî) 'nın ve Harbiye Nezareti şubelerinin, piyade ve topçu taburları ile süvari alayları, makineli tüfek istihkâm ve diğer fennî sınıf bölüklerinin ve bölükten küçük bağımsız görev alan teşkillerin*³⁵⁸ tutması istenirdi. Savaşın cereyanına dair bilgiler ve havadisler üzerinden zaman geçtikçe hatırdan kalması zor olacağından ve anlatımda başka bir hal alacağından harp ceridelerinin mümkün merteye günü gününe tutulması ve harp ceridesinin aslına uygun olduğunu imza edecek komutanın da her akşam ceridenin içeriğini cerideyi tutan zâbitle mütalaa ettikten sonra imzalaması istenirdi.³⁵⁹ Harp ceridelerini tutmak zorunda olan makam ceridelerde yer alan bilgileri gizli tutmak zorunda olduğu gibi cereyan eden olayların doğru, tarafsız ve güvenilir bilgiler olmasından da sorumlu idi.³⁶⁰ ceridelerin gizliliği ve önemi ile ilgili olarak 1332 tarihli “ Harp Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname'nin beşinci maddesinde şu ibare yer almaktadır: “ *Yazılan harp ceridesinin bir sureti Tarih-i Harp şubesine mahsus olmak üzere kıt'a nezdinde muhafaza edilir ve hiçbir suretle ziyana veya düşmana geçmesine meydan verilmemelidir.*³⁶¹ Harp ceridelerinin tutulması ve buna eklenecek olan harp belgeleri dosyalarının düzenlenmesi görevi büyük karargâhlarda komutana veya yaverine verilmiş bu karargâhlarda bir kurmay subayını veya yaverleri bu göreve ayırmıştı. Zorunluluk hâlinde ise özellikle küçük birliklerde cerideleri tutma işi bizzat Kumandanlara verilmişti; ancak cerideleri tutan subayın şehit olması, yaralanması veya görev yerlerinin değişmesi gibi durumlarda da bunun takibini yapmak komutanlara, kurmay başkanlarına ait bir sorumluluktur. Harp cerideleri defter veya bağımsız sayfalar şeklinde de olabilmekle beraber ciltli olması tercih edilmektedir. Harp ceridelerinin kabında, ceridenin hangi olayı içerdiğini, hangi fıkraya bağlı olduğunu ve hangi yerde hangi hükümetle cereyan eden savaşı içerdiğini gösteren bir yazı olması gerektiği 1332 tarihli talimatnamede yer almaktadır.

---

³⁵⁸ *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi(1908-1920)*, s. 327.

³⁵⁹ *Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname*, s. 10.

³⁶⁰ Yalçın, a. g. e, s. 11

³⁶¹ *Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname*, s. 11.

Tablo 1.

Örneğin talimatnamenin kabında yazan ibare :

Piyade..... ıncı Alay'ın.....ıncı Taburu Harp Ceridesi
1-Kânûn-Sânî sene Mart 1333
Darulharekât.....

olabileceği gibi aşağıdaki şekli de yaygın olarak görülmekte idi.³⁶²

Tablo 2.

Harp Ceridesi	Darul Harp
No.	
Piyade ..... Alay'ının.....	
...taburu	
1 Mart 1331- 1 Nisan 1333	

Harp ceridelerinin iç sayfaları 1333 (1917) tarihinden evvelki harp ceridelerinde ise çalışmamızın ekler kısmında örneğini verdiğimiz “1331 Sene-i Rûmiyesinde Vâizât-Luhye Mintakası Kumandanlığı Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harp Ceridesi” örneğinde görüldüğü üzere dört sütuna ayrılmış olup soldan sağa olmak üzere birinci bölümde tarih, saat ve dakika; ikinci bölümde birliğin bulunduğu yer; üçüncü bölümde meydana gelen olaylar; dördüncü ve son bölümde

³⁶² *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908-1920)* s. 328.

ise birliğin durumu ve şartlar yazılmıştır.³⁶³ 1332 tarihli talimatnamede sütunların nasıl ve kaç cm olacağı ise örnek bir tablo ile şöyle gösterilmiştir:

Tablo 3.

Mülâhazât	Vuku'ât	Mevki' İsmi	Tarih Saat ve Dakika
4, 5 cm	11 cm	2 cm	2, 5 cm

2 cm

1333 tarihli talimatname ile harp ceridelerindeki sütun sayısının yediye çıktığı anlaşılmaktadır. İlk sütun olan tarih bölümünde olayın meydana geldiği tarih; ikinci sütun olan icraat-ı harbiye bölümünde alınan, verilen emirler ve raporlar detaylı bir şekilde yazılır.

³⁶³ Bkz. Galib Deniz, *Yemen Cephesi Harb Ceridesi*, 1331.

örneğin:

13-“*Topçuya, sahilden Kamrân'a ve cebellere; boğazın açıklığı'na; birinci, ikinci, üçüncü kordona; fabrikaya; konsolosun bulunduğu mahalle; Kamrân'a tersane mahalline dair mâlumat verilmeli.*

14-.../5/331 günü sanbuk isterim diye telgraf vereceğim. Bu telgraf üzerine İbn Abbas, Huleyf ve Karye'de ne kadar senbük varsa Karye'de cem' edilmeli. Ve kat'iyen bu hareket sezdirilmemeli. Daha evvel de toplamamalı.³⁶⁴

üçüncü bölüm bulunan ordugâhı tarif eder; dördüncü bölümde erzak ve cephanenin durumu, personelin sağlık durumu açıklanır; beşinci bölümde birliğe katılan ve birlikten ayrılan kıtalar, erler yazılır; altıncı bölüm de harp tecrübelerini özet olarak göstermek içindi. Bu bölümün ayrıntıları vesaik-i harbiye dosyalarında bulunurdu. Yedinci bölümde ise vesaik-i Harbiye dosyaları içinde bulunan belgelerin neye ait olduklarını ve bunların dosya numaralarını gösterirdi.³⁶⁵

Bunun yanı sıra düşman askerinin konumu, cephane durumu, yiyecek içecek durumları, savaşın nasıl cereyan ettiği gibi savaşa dair diğer bilgilerde harp ceridelerinde yer alan bilgiler arasındaydı:

“1- Kamrân'da İngiliz olarak iki zâbit bir de Hindli konsolostan başka memur olmadığı.

2- Ekserisi Hindli, Banyân, Somalili zorla Câmi'de iken toplanmış ve Hind musallahlarından ibaret olmak üzere yüz elliden en fazla ikiyüz elli kadar piyade ve dört ilâ altı cebel topu bulunduğu

13-Şu ana kadar Kuvâ-yı Müttehaşşide vaziyetinde bir tebeddül yok.³⁶⁶

Seferberliğin başlangıcından sonuna kadar tutulan harp ceridelerinin birbirine bağlı olarak tutulması ve sayı verilmesi gerekirdi. Cerideler belli başlı hareket dönemlerinin bitiminde bu dönemler olmadığında ise mart, haziran, eylül ve aralık

³⁶⁴Bkz. 1331(1915) tarihli Galip Paşa(Deniz) tarafından tutulmuş olan “Yemen Cephesi Harb Cerideleri”s. 11.

³⁶⁵ Mercan, a. g. e, s. 276.

³⁶⁶ “Yemen Cephesi Harp Cerideleri”, a. g. e. , s . 1.

dönemlerinde kapatılırdı.³⁶⁷ Kapatılan harp ceridelerine nerede ve ne zaman kapatıldığı yazılarak komutan tarafından imza edildikten sonra daha önceden de değindiğimiz üzere bir nüshası kıta nezdinde kalmak kaydıyla diğer kıtası Tarih-i Harp Şubesine gönderilirdi.³⁶⁸

3. 3. Yemen Harp Ceridesi ve Muhtevası

Bu çalışmada ele alınarak incelenen Yemen Harp Ceridesi 1331 Sene-i Rumiyesi 28 Nisan ile 8 Eylül tarihleri arasında Vâizât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı tarafından tutulmuştur. Tarafımızca ele alınarak incelenen ceride 21 Ağustos 1915'te Yemen'de Luhye Mıntakası Komutanlığı'na getirilen³⁶⁹ ve Harbin sonuna doğru da 21/22 Şubat 1917'de Tehâme Harekât Bölge Komutanı olarak tayin edilen³⁷⁰ ve 23 Aralık 1917 yılında 40. Tümen Komutanlığı'na getirilen Korgeneral Mustafa Galib Deniz tarafından tutturulmuştur. 1881 yılında İnebolu'da doğan Mustafa Galib Deniz, Mehmet Ârif Bey'in oğludur. 13 Mart 1899 yılında girdiği Harp Okulu'ndan 11 Ocak 1905 yılında Mümtaz Yüzbaşı olarak mezun olup 2. Ordu emrine atandı. 1908 yılında Manastır Harp Okulu'nda Matematik Öğretmenliği, 1908 yılında Kara Okulunda Topografya Öğretmenliği yaptıktan sonra 11 Şubat 1914 yılında Yemen'de bulunan 7. Kolordu'da görevlendirildi. Yemen'de savaşın başlamasıyla Albay Râğıb komutasındaki 40. Tümen'e bağlı olan Zeydiye'deki 117 Alay 2. Tabur Komutanlığı'na getirildi.³⁷¹ 27 Temmuz 1915'te 40. Tümen Kurmaylığı'na getirilen M. Galib Deniz 21 Ağustos 1915'te 7. Kolordu Komutanlığınca Luhye Mıntakası Komutanı olarak görevlendirildi. 1916 yılının Şubat ve Mart aylarında Seyit İdrisi'nin Abis'teki faaliyetlerini arttırması ve Abis Cephesi'nin önem kazanmasıyla kolordudan gelen emirle 7 Mart 1916 yılında Vazat ve Luhye Komutanlığı lağvedilerek Abis Komutanlığı kurulmuş ve Mart ayının ilk haftasında da M. Galib Deniz Abis Cephe Komutanı olarak tayin edilmiştir.³⁷² Ardında da 22 Şubat 1916 yılında başlayıp 25 Şubat 1917 yılına kadar sürdürdüğü Abis Cephesindeki görevine³⁷³ arasının açık olduğu Tehâme Mıntakatül Harekât Komutanı Miralay

³⁶⁷ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi(1908-1920), s. 329.

³⁶⁸ Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname, s. 11.

³⁶⁹ TOKER Hülya, ASLAN Nurcan, a. g. e. , s . 198.

³⁷⁰ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, a. g. e. , s . 548.

³⁷¹ a. g. e. , s . 87.

³⁷² a. g. e. , s . 523.

³⁷³ Deniz, a. g. e. , s . 1.

Râğıb Bey'in Kolordu Komutanlığı'na sağlık nedenlerini gerekçe göstererek 24 Şubat 1917 tarihli yerine bir başkasının görevlendirilmesi talebini içeren telgraf üzerine, Abis cephesindeki görevini sürdürmekte olan M. Galib Deniz 22/23 Şubat 1917 yılında Kolordu Komutanı Tevfik Paşa'nın telgrafı ile Tehâme Harekât Bölge Komutanı olarak atandı.³⁷⁴ Bu değişikliğin asıl sebebi ise 1917 yılında Abis Cephesinde her hangi bir başarı elde edemeyen İdrisi'nin, Vazat ve Beni Cami Kabile reisleri olan Hadi Heyc ve Habbaş Paşaları yanına çekmeyi başararak Luhye ve Beni Cami bölgesine yürüyüp Luhye'yi işgal etmesidir. Bu durum Abis Bölgesi'nin sağ ve sol yanının tehdit etmekte olup Harbin başından beri Güney Yemen'e inme emelleri taşıyan İdrisi'ye cesaret ve umut vermiştir. Tehâme Harekât Bölge Komutanı olarak görev yaptığı sürece vazifesini başarıyla yerine getiren M. Galib Deniz 23 Aralık 1917 yılında 40. Tümen Komutanlığı'na getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenik sayıldığı 30 Ekim 1918 yılındaki Mondoros Mütarekesi'nin imzalanmasına ve savaşın sona ermesine rağmen 7. Kolordu Komutanı Tevfik Paşa ile 40. Tümen Komutanı M. Galib Deniz bunun bir İngiliz oyunu olabileceğini düşünerek Yemen'i terk etmeye ve silahları teslim etmeye yanaşmamışlardır. Ancak 40. Tümen Komutanı M. Galib Deniz, İstanbul'dan durumun doğru olduğuna dair ardı ardına gelen telgraflar neticesinde ve 15 Ocak 1919'da kolordudan aldığı emir üzerine teslim olmaya karar vermiştir. Emrinde ve Yemen'in değişik bölgelerinde dağılık vaziyette bulunan 143 subay ve 2110 er ile memurun önceden İngilizlerle yapılan görüşmeler neticesinde Hudeyde-Bacil ve Zeydiye'de toplanarak teslim olması mart ayına dek sürmüştür. İngilizlere teslim olmak konusunda işi ağırdan alan ve isteksiz davranan 7. Kolordu Komutanı Tevfik Paşa ve 40. Tümen Komutanı M. Galib Deniz 39. Tümen'in yaptığı gibi, silahlarını İngilizlere vererek teslim olmak yerine İstanbul'dan gelen bu yöndeki emre riayet etmeyerek elindeki silahların büyük bir bölümünü İmam Yahya'ya; kırık dökük ve işe yaramaz silahları ise İngilizlere vermek suretiyle 25 Mart 1919 yılında Hudeyde de İngilizlere teslim olmuşlardır.³⁷⁵ 25 Aralık 1919 yılında bindiği General Beaty Gemisi'yle başlayan esaret hayatı yaklaşık 7 ay kadar sürdükten sonra, 26 Ekim 1919 Borenberg adlı bir İngiliz gemisiyle İstanbul'a getirilmesiyle sona ermiştir. 1946 yılında korgeneral rütbesi ile emekli olan M. Galib Deniz, TBMM'nin IX. dönem

³⁷⁴ Toker Hülya, Nurcan Aslan, a. g. e. , s . 198.

³⁷⁵ Deniz, a. g. e. , s . 248.

seçimlerine katılarak 22 Mayıs 1950 yılında Kastamonu milletvekili olarak meclise girmiştir. “Büyük Harp’te 40’ıncı Tümen’in ‘Asir’deki Harekâtı” adlı Askerî Mecmuaca Yayımlanan bir de eseri bulunan M. Galib Deniz 5 Ekim 1953’te vefat etmiş ve cenazesi Ankara Asli Mezarlığı’na defnedilmiştir.³⁷⁶

Yemen Cephesi Harp Cerideleri ile ilgili bu çalışmada ceride kayıtları transkript edilerek ulaşılan veriler belirli başlıklar halinde tasnif edilmeye çalışılmıştır. Ulaşılan veriler sonucunda tespit edilen başlıkların: Siyasi gelişmeler, Askeri ve stratejik gelişmeler, İstihkama ait gelişmeler, Kumanya ve İnsani gereçler ile 1914-1919 yılları arasında Yemen’de görev yapmış subaylar şeklinde sıralanabileceği görülmüştür. Konuya dair ilgili detaylar ise bu başlıklar altında tasnif edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Buna göre:

3. 4. Yemen’de Yaşanan Siyasi Gelişmeler

Osmanlı Devleti’nin zayıflaması ve güç kaybetmesiyle beraber İmparatorluğa bağlı özellikle Hristiyan tebedda baş gösteren ayrılıkçı faaliyetlere paralel olarak Yemen Coğrafyası’nda da isyan hareketleri Yemen’in fethinden bu yana hiç eksik olmamıştır. XVII. yüzyıldan itibaren çöküntü içine giren Osmanlı Devleti’nin bu durumu yabancı devletlerin Osmanlı devleti üzerindeki yıllardır gerçekleştirmeyi hedefledikleri emelleri için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Osmanlı’ya bağlı farklı etnik kökene sahip milletleri çeşitli yöntemlerle isyana teşvik etmişler, isyan için gerekli propagandaları ustalıkla yapmışlar, ekonomik ve askeri yardımları da eksik etmemişlerdir. İmparatorluğun genelinde sürdürülen bu siyaset Yemen’de de aynen uygulanmış doğrudan Osmanlı ile savaşarak kendilerini ateşe atmaktan uzak duran ülkeler, maşa olarak bölgedeki aşiretleri kullanmışlardır. Yemen halkını Osmanlı Devleti’ne karşı kıskırtmak için dâimâ fırsat bekleyen İngilizler Yemen’e gönderdikleri “Scott” adlı İngiliz gemisindeki ajanlar ile şeyhleri ve halkı İngiliz altınları ile kandırarak isyana teşvik etmişlerdir. Bölgedeki en önemli aşiret reislerinden biri olan ve daha çok Yemen’in güneyinde nüfuz sahibi olan İmam Yahya 11 Ekim 1911 yılında Osmanlı ile imzaladığı Dean Anlaşması’na I. Dünya Savaşı boyunca sadık kalarak Osmanlı ile birlikte hareket etmiştir. İmam Yahya gerek Osmanlı’nın Aden’de İngilizlere karşı yürüttüğü harekâta ve gerekse ‘Asir’de

³⁷⁶ TOKER Hülya, Nurcan Aslan, a. g. e. , s . 197.

İngilizler ve İtalyanlar tarafından desteklenen İdrisiye karşı yapılan harekâtlarda Osmanlıyı hem lojistik olarak hem de emrindeki adamlarla desteklemiştir. Hiçbir zaman düşman ile münaseete geçmediği gibi, yabancı devletlerin İmam Yahya'yı kendi yanlarına çekme çabası da her seferinde başarısızlığa uğramış, yapılan teklifler dâimâ İmam Yahya tarafından reddedilmiştir. Bu bağlamda Osmanlı Devleti Yemen'nin Aden Bölgesi'nde İngilizlere karşı; Kuzeyde ('Asir) ise İngilizler tarafından desteklenen İdrisi'ye karşı savaşmıştır.

3. 5. Askeri ve Stratejik Gelişmeler

I. Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde(2 Ağustos 1914) genel seferberlik ilan eden Osmanlı Devleti, Yemen ve 'Asir Bölgesi'ndeki kuvvetlerini başlangıçta bunun dışında tutarak barış tutumunu devam ettirmek istemişse de muhtemel bir savaşta o günkü koşullar altında tarafsız kalınamayacağı ve merkezden de kolay kolay yardımın gönderilemeyeceğinin anlaşılması üzerine 19 Ağustos 1914'te burada bulunan 7. Kolordu'ya hazırlıkların tamamlanması emri verilmiştir.

4 Kasımda, İngilizlerin Hudeyde'ye gelerek kıyıya indirdiği bir istimboto iskelede demirli olan gaz yüklü iki mavnayı yakması üzerine bölgede harp durumuna geçilmiştir. 7. Kolordu'nun planı: 40. Tümen kuzeyde İdris'e karşı savunmada kalması; 39. Tümen'in ise Taiz bölgesini İngilizlerden almak için Aden doğrultusunda taaruz etmesi şeklindeydi. İngilizlerin genel stratejisi ise: Bölgede Osmanlı'ya karşı düşmanca bir tutum sergileyen kabileleri kışkırtmak, donanma vasıtasıyla vur-kaç taktiği ile sahilde baskı kurmak, Türk askeri gücünü yıldırmak ve yarımadanın kıyı kesimlerinde halka gözdağı vererek Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca bir tavır içine girmelerini sağlamaktı. Dört yıl boyunca süren savaşta Yemen'in güneyinde İngiliz siyasi hudutları içinde olan Lahic Türk kuvvetleri tarafından ele geçirilmiştir. Yıllardır bir İngiliz üssü olan Aden savaş boyunca Osmanlı kuvvetlerinin kuşatması altında kalmıştır. İngilizlerin Lahic'in alınmasından ötürü bölgedeki kabileler nezdinde kaybettikleri saygınlıklarını geri almak için sürdürdükleri yoğun propagandalar ve döktükleri kucak kucak altınlar Lahic'in geri alınmasına yetmemiştir. Kuzeyde ise İngilizlerin desteği ile güneye inmeyi amaçlayan İdrisi'nin bütün çabası boşa çıkmıştır.

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte imzalamak zorunda kaldığı Mondros Mütarekesi sonucu Yemen'i boşaltmak durumunda kalmıştır. Mütareke haberlerinin ve Yemen'in boşaltılması emrinin bir İngiliz oyunu olduğundan şüphelenen buradaki asker ve komutanların Yemen'i boşaltması 1919 senesinin Mart ayına dek sürmüştür.

3. 6. İstihkama ait gelişmeler

Yemen Cephesi'nde Mîrlivâ Ahmet Tevfik Paşa komutasında Aden'de İngilizlere; 'Asir'de de İdrisiye karşı savaşıyan 7. Kolordu'nun bünyesinde Albay Ali Sait komutasında 39. Tümen ve Albay Râğıb komutasında 40. Tümen bulunmaktaydı. Bunun dışında merkezi Ebha'da bulunan ve doğrudan başkomutanlığa bağlı olan Albay Muhittin komutasındaki 21. Tümen bulunmaktaydı. 7. Kolordu'nun Yemen Cephesi'ndeki mevcudu 7.000 nizamiye ve yaklaşık 3.000 kadarı da gönüllü olmak üzere 10.000 kadardı. Adende bulunan İngiliz kuvvetleri ise: 3.000 kişilik İngiliz Piyade Alay'ı, 3.000 kişilik Hint Piyade ve 300 kişilik Hecin Süvari birliğinden oluşmaktaydı. Bunun dışında İdrisi'nin 10-15 bin kişilik bir kuvveti ile yine İngilizlerin Lahic, Dali ve Sabiha kabilelerinden topladığı 20-25 bin kişilik kuvvetler ile beraber düşmanın toplam kuvveti yaklaşık 40.000 civarında idi. Kendi mevcudunun yaklaşık dört katı büyüklüğündeki bir kuvvetle savaşmak zorunda kalan Yemen'deki birlikler Anavatandan ne yeni kuvvet ne de harbin getirdiği yardımları alabilmişlerdir. İngilizler Kızıldeniz'i ablukaya alıp buradaki kuvvetlerin deniz yolu ile bağlantılarını kesmiş, çeşitli propagandalar ve kışkırtmalar neticesinde çıkartmayı başardıkları Arap isyanları ile de Hicaz 'Asir ve Yemen arasındaki kara bağlantılarını kesmişlerdir. Üstelik I. Dünya Savaşı süresince çok geniş bir cephede savaşıyan Osmanlı Devleti'ni insan kaynağı sadece Anadolu idi. Kolordunun bu mevcudu, savaş boyunca yeni kuvvetlerle desteklenemediğinden sürekli azalmıştır. Hiçbir yerden yardım alamayan ve gittikçe azalan mevcutlarını takviye etmek isteyen Yemen'deki birliklerimiz Araplardan oluşturdukları mücahitler ile bu sıkıntıyı aşmak istedilerse de disiplinsiz ve eğitimsiz olan, üstelik ücretleri verilmediğinde de ortadan kaybolan mücahitlerden istedikleri yararlılıkları görememişlerdir. Personel sayısındaki dengesizliğe paralel olarak silah gücünde de düşman kuvvetleri savaşın diğer cephelerinde olduğu gibi Yemen Cephesi'nde de üstündü. Zira sanayi ve teknoloji alanındaki geri kalmışlık nedeniyle bu ihtiyaçların temini dışarıdan

sağlanmaktaydı. Bunun yanında başlıca ikmal malzemeleri olan harp silah araç ve gereçlerinin ikmal merkezi İstanbul'du. İstanbul ve Yemen ise birbirine oldukça uzaktı. Bu nedenle silah, top vb. diğer araç ve gereçler temin edilse dahi ulaştırmada başka sıkıntılar yaşanmaktaydı. Yine de bütün bu olumsuzluklara rağmen vatan sevgisi ile dolu askerlerimiz büyük bir sabır, tahammül ve tevekkül ile komutanşlarında aldıkları emirleri seve seve yerine getirmişlerdir.

3. 7. Kumanya ve İnsani gereçler

Yemen'de Tehâme dışında Sera dağlık kesimlerindeki yaylalarda bulunan tarıma elverişli arazilerde yetişen ürünler 7. Kolordu'nun yiyecek ikmalini başlangıçta karşılamakta idi.

Bu nedenle savaşın ilk evrelerinde Yemen'deki askerimizin yiyecek sıkıntısı çektiği pek söylenemez; ancak savaşın uzun sürmesi ve tarımdaki ilkelik nedeni ile verimin az olması nedeniyle bu tarım arazilerinden halkın, mücahidin ve askerinin ihtiyacı karşılanamaz hale gelmiştir. Bunun dışında esnaftan para karşılığında alınan malların temininde de alış-veriş için gerekli paranın olmayışı, esnafa olan borcun zamanında ödenemeyişi gibi etkenlerle sıkıntılar yaşanmaktaydı. Ceridelerde ifade olunan *“Efrâdın sabahleyin yediği çorbadan sonra akşama kadar bir şey yememesi, bilhassa Tihâme'de buldukları için zafiyetlerini ve hasta adedinin tezâyüdünü bâis oluyor.”*, *“Günde iki defa yemek ve birde kışır vermek imkanı yok mudur.”* vb. şeklindeki çaresizlikler burada yaşanan zor durumu gösteren, anlatan ibarelerdir. Yemen'de yiyecek sıkıntısının yanında en az onun kadar buradaki askerimizin perişan eden bir diğer sıkıntı da su sıkıntısı olmuştur. Yemen'in kavurucu sıcaklığı, su kuyuların düşman tarafından veya bazen de askerlerimiz tarafından karşı tarafın eline geçmesin diye zehirlenmesi, susuzluktan kaynaklanan çeşitli salgın hastalıklar buradaki askerlerimizi oldukça sarsan nedenler arasında yer almaktaydı.

Yaşanan bu olumsuzluklar nizami askerlerimizi ve mücahitlerin yerlerinin periyodik olarak değiştirilmesi suretiyle giderilmeye çalışılmıştır.

3. 8. Ceridelerde Adı Geçen Komutanlar

Tablo:4

Miralay Hüseyin Râgıb	Tehâme Mıntakatü'l Harekâtı Komutanı
Mustafa Galib Deniz	Tehâme Mıntakatü'l Harekâtı Erkan-ı Harbiye Reisi Vekili
Binbaşı Hasan İzzet	Luhye ve Beni Cami' Komutanı
Binbaşı Hidayet	Cerb 120. Alay Komutanı

Binbaşı Şükrü Bey	Müdeyyeb’de bulunan Mîrî Kalesi’nde uzun bir müddet Batarya kabâili tarafından ayağına çifte demir takılarak arkadaşları ile beraber esir tutulmuştur.
Binbaşı Hidayet	Vâizât Mıntıkası Komutanı
Binbaşı İsmail	Vâizât Komutan Vekili Topçu Komutanı
Binbaşı Nâzım	Şabire Mıntıka Komutanı
Binbaşı Şevket	Şabire Mıntıka Komutan Vekili ve 2/120 Komutanı(120. Alay 2. Tabur) 8-9/7/1331 tarihinde Şabire Mıntıka Komutanlığı Binbaşı Nazım Efendi’den alınarak Şevket Bey’e verilmiştir.
Nâzım Bey	Kuvve-i Seyyâre Komutanı
Binbaşı İsmail Bey	Vazat Mıntıka Komutan Vekili
Binbaşı Nedim Bey	Tabib Binbaşı
Binbaşı Abdulcelil Efendi	2/119 Komutanı: Luhye ve Beni Cami’ Mıntıka Komutanı Hasan İzzet’i karalayarak ve halkı kıskırtarak onun yerine geçmek istediği anlaşılınca 11/8/1331 tarihinde kolordu emri telgrafisiyle açığa çıkarılmıştır.
Yüzbaşı Şehâbeddin	1/118 K 1(118. Alay 1. Tabur 1. Bölük)Meneha Mevki’ini idarede başarısız olduğu görülünce 1/120 K 1 Komutanı Rıfkı Efendiyle yerleri değiştirilmiştir.
Yüzbaşı Rıfkı	1/120 K 1(120. Alay 1. Tabur 1. Bölük)Meneha Mevki’sinin idaresinde başarısız olan Yüzbaşı Şehabettin’in yerine Mevki’ Komutanlığı kendisine verilmiştir.
Yüzbaşı Rasim	2/118 K 3(118. Alay 2. Tabur 3. Bölük)
Yüzbaşı Tefik Efendi	1/115 Komutanı (115. Alay 1. Tabur)
Yüzbaşı Faik	1/115 K 3(115. Alay 1. Tabur 3. Bölük)6/8/1331 tarihli emirle Luhye ve Beni Cami’i Mıntıka Komutanlığına emaneten getirilmiştir.
Yüzbaşı Faik	1/120 K 2(120. Alay 1. Tabur 2. bölük)
Yüzbaşı Abdulrezzak Efendi	7/8/1331 tarihli emirle Luhye ve Beni Cami’i Mıntıka Komutanlığı ikiye ayrılarak kendisine Luhye Mıntıkası Komutan Vekilliği verilmiştir.
Yüzbaşı Fehmi	Rassas Müsâdemesinde 14/5/1331 tarihinde şehit olmuştur.
Yüzbaşı Behçet Efendi	2/119 Komutan Vekili(119. Alay 2. Tabur)11/8/1331 tarihli kolordu emri ile Abdulcelil Efendi’nin yerine komutanlığa

	tayin edilmiştir.
Yüzbaşı Cemal Efendi	Kitif Muharebesinde adı zikredilir
Yüzbaşı Sami	Mülâzım Mazhar ve İhsan Efendiler hakkındaki soruşturma heyetinde görev alanlar arasında adı geçer.
Yüzbaşı İbrahim Efendi	Beni Udeyye kabailinden erzak temini sırasında adından bahs olunur.
Yüzbaşı Selim Efendi	Önceleri Hadi Paşa'ya ordu ile ilgili bilgiler sızdırmıştır. Bu durum anlaşılınca da Hadi Paşa'ya iltica girişiminde bulunsa da yakalanmış ve hakkında tahkikat yapılarak derdest edilmiştir.
Yüzbaşı Fehmi Efendi	6/5/1331 tarihinde Binbaşı Galib Denizle birlikte Zeydi'ye kabilesi ile olan görüşmeye giden heyetinin içinde yer alır.
Yüzbaşı Faik	1/110 (110. Alay 1. Tabur)
Yüzbaşı Behçet Efendi	Beni Cami' Mıntıka Komutanı
Yüzbaşı Arif	2/118 Kumandan Vekili (118. Alay 2. Tabur)
Yüzbaşı Nasır	2/120(120. Alay 2. Tabur)
Yüzbaşı Mehmet Ağa	3/120 K 2 (120. Alay 3. Tabur 2. Bölük)
Refik Efendi	1/115 Komutanı(115. Alay 1. Tabur)
Vahid Efendi	2 /118 Muâvini (118. Alay 2. Tabur)
Mehmet Nazmi Efendi	3/120 K 3(120 Alay 3. Tabur 3. Bölük)
Mülâzım-Sânî Mazhar	2/118 K 1(118. Alay 2. Tabur 1. Bölük)
Mülâzım-Sânî Behçet	2/119 K 1(119. Alay 2. Tabur 1. Bölük)
Mülâzım-Sânî İhsan Efendi	2/118 K 3(118. Alay 2. Tabur 3. Bölük)
Mülâzım-Sânî İhsan Efendi	1/115 K 2(115. Alay 1. Tabur 2. Bölük)
Mülâzım Calal Efendi	Huleyf'te görev yapmıştır.
Mülâzım Ahmet Ağa	Topçu Mülâzımı
Mülâzım İbrahim Efendi	2/120 K 3(120. Alay 2. Tabur 3. Bölük) 16/7/1331 tarihinde el-Ehcere köyüne yapılan baskında verilen emri dinlemeyerek sırtı terk etmiş ve köye gereğinden fazla yaklaştığı için şehit olmuştur.

Mülâzım Hamdi Efendi	Meydi’de Binbaşı Şükrü Bey ile beraber tutsak edilen esirler arasındadır
Mülâzım Yusuf Efendi	13/08/1331 tarihinde Zeydiye anbarından verilecek malları Zehre anbarına götürülmesi için görevlendirilmiştir.
Mülâzım-1 Evvel Kadri Efendi	Mülâzım Kadri Efendi tarafından Huleyf’de menzile henüz girmeyen Kovacı Vâpuru’na mantellilerle endâht ederek akabinde Kamrân’daki telsiz telgrafla muhâbere neticesi transportun Kamrân’a imdâda gelmiş ve Kamrân harekâtı başarısız olmuştur.
Mülâzım-1 Evvel Adil Efendi	30/08/1331 tarihinde yapılan Kande harekâtında adı geçer. Görevi El- Hamis Sırtını ele geçirmektir.
Mülâzım Mevlüd Efendi	6/5/1331 tarihinde Binbaşı Galib Deniz ile birlikte Zeydi’ye kabilesi ile olan görüşmeye gidecek heyetin içinde olmasına rağmen mücahidini sevk ve idare edecek zâbitine ihtiyaç var gerekçesiyle Zeydiye’ye gönderilmemiştir.
Mustafa Efendi	Yerli halk arasından seçilerek oluşturulan Millî Mülâzımıdır. Beni Cami’ mintakasındaki savaşta adı geçer.
Mülâzım Halil Efendi	Yüzbaşı Faik’e sözlü olarak karşı gelmiş, önce dövülmüş sonra da darba cesâret etmiştir. Bu nedenle hakkında 24/8/1331 tarihinde tahkikat başlatılmıştır
Mülâzım Cemil Efendi	1/115 K 2(115. Alay 1. Tabur 2. Bölük)
Rif’at Efendi	1/115 K 2(115. Alay 1. Tabur 2. Bölük)
Ali Rıza Efendi	İstihkâm Mülâzımı
Abdülcebbar Ağa	6/5/1331 tarihinde Binbaşı Galib Deniz ile birlikte Zeydi’ye kabilesi ile olan görüşmeye giden heyetinin içinde yer alır.
Ali Ağa	Topçu Mülâzımı
Mülâzım Mustafa Efendi	Hucece Topçu Zâbiti
Salih Ağa	Topçu Mülâzımı
Salih Efendi	Helposta Mülâzım-1 Evveli
Halil Efendi	Mülâzım-1 Evvel 1/115 K 3(115. Alay 1. Tabur 3. Bölük)
Süreyya Efendi	Mülâzım-1 Sâni 1/115 K 2(115. Alay 1. Tabur 2. Bölük)
Mahmud Efendi	Mülâzım Namzedi 1/115 K 3(115. Alay 1. Tabur 3. Bölük)

Reşid Efendi	Mülâzım Namzedi 2/120 K 3(120. Alay 2. Tabur 3. Bölük) İbrahim Efendi'nin şehit olduğu el-Ehcere baskınında yaralanmıştır.
--------------	--

4. SONUÇ

Avrupa-Uzakdoğu ticaret yolu üzerindeki Kızıldeniz'e sınırı olan Yemen bu konumu nedeniyle Portekiz, Hollanda, İngiltere, Fransa, İtalya gibi pek çok devletin ilgi odağı olmuştur. Portekizlilerin bölgedeki faaliyetlerine engel olmak ve İslam birliğini tamamlamak isteyen Osmanlı Devleti, Yemen'deki Müslümanların ve Mekke'nin güvenliğini sağlamak ve İran'a yapılacak yardımları engellemek amacıyla Mısır'ın fethinden sonra 1538 yılında Yemen'i, Osmanlı topraklarına dâhil etmiştir. Yemenle ilgili çok samimi duygular besleyen ve burayı vatan toprağının bir parçası olarak gören Osmanlı Devleti bölgeye tam anlamıyla hâkim olmak konusunda oldukça sıkıntılar yaşamıştır. Zeydilik inancı gereği İmam olmanın gereklerinden biri: "Elinin üstünde el bulunmamak başka bir deyişle hiçbir gücün altında bulunmamaktır." Bu nedenle inançları, gelenek ve görenekleri ölçüsünde yaşamak isteyen, aşiret ve kabile sistemi otoretisine alışık olan halk, merkezi otorite anlayışını benimseyememiştir. Bu sebeplere ilaveten bir de bölgedeki idarecilerin aşırı güç kullanarak halk üzerinde baskı kurmaya çalışmaları, adaletsiz yönetimleri, rüşvet almaları, ekonomik sıkıntılar, diğer devletlerin misyoner faaliyetleri ve halkı dâimâ isyan için teşvik etmeleri nedeniyle Yemen coğrafyasında isyanlara yol açmıştır. 1635 yılında Zeydi İmamlarına terk edilmek zorunda kalınan Yemen'de Osmanlı hâkimiyeti ikinci kez, 1849 yılında tekrar sağlansa da I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar süren 60-70 yıllık süreçte de devlet yine pek çok sıkıntılarla uğraştığı gibi yüzbinlerce vatan evladını da bu coğrafyada kaybetmiştir.

İncelenen harp ceridesi içerisinde yer alan olayların kişilerin ve mekânların Yemen Cephesi'nde yaşanan birtakım askeri gelişmelerin, Türk siyasi tarihine katkı sağlayacak nitelikte olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu çalışma bir harp ceridesinin transkripsiyonunun yapılmasının yanı sıra cerideye yansıyan ve literatürde yer almayan pek çok olayında gün yüzüne çıkmasına kaynaklık etmiştir. Transkribe gerçekleştirilen ceride de farklı bir yaklaşım tarzı seçilerek cerideden hareketle Yemen Cephesi'nde yaşanan siyasi gelişmeler, askeri ve stratejik gelişmeler, istihkama ait gelişmeler, kumanya ve insani gereçler ve ceride de adı geçen komutanların isimleri ortaya çıkartılarak dönemin ve bölgenin genel bir fotoğrafı çekilmeye çalışılmıştır. Çalışma bu yönüyle bundan sonra yapılacak harp ceridesi çalışmalarına da katkı sağlayacak özelliktedir. Harp cerideleri genel olarak

transkript şeklinde incelenirken bu çalışmada ceridede yer alan kayıtlar belli başlıklar altında tasnif edilmiştir. Bu sayede konu üzerinde detaylı çalışmalar yapılabilmesi için bir kapı aralanmıştır.

Çalışma esnasında harp cerideleri incelenirken karşılaşılan en büyük problemlerden bir tanesinin özel adların ve yer isimlerinin okunması sırasında yaşandığı görülmüştür. Çalışılan harp ceridesinin ait olduğu kültürel ve fiziki coğrafya ne kadar uzaksa bu tür sıkıntıların yaşanma olasılığının da o kadar fazla olduğu aşikârdır. Bu çalışma yapılırken karşılaşılan bu ve buna benzer sorunlar hakkında uzman kişilerden istifade edilmiştir.

Ceride kayıtları üzerine gerçekleştirilecek çalışmalar ile Türk harp ve askeri tarihine dair pek çok bilinmeyen ortaya çıkartılabileceği görüşüne ulaşılmıştır. Genellikle ayrıntı gibi görünse de cerideler üzerine gerçekleştirilecek kapsamlı çalışmalar tarihten edebiyata, edebiyattan sosyolojiye pek çok bilim dalına katkı sağlayabilecek nitelikte olduğu görülmektedir. Bu konu üzerine daha sonra gerçekleştirilecek disiplinlerarası çalışmalar, harp ceridelerinden maksimum düzeyde istifade edilmesini sağlayacağı gibi bilim dünyasının farklı alanlarına da kaynaklık edebilecektir.

KAYNAKÇA

1. Ansiklopediler

İslâm Ansiklopedisi, Rıza Kurtuluş(Haz.) ;“*Hudeyde*”, Diyanet Vakfı Yay., C. XVIII., İstanbul 1998.

2. Arşiv belgeleri

T. C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen*, T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları No:92, İstanbul 2008.

3. Gazete

MURADOĞLU Abdullah, “*Yemen’deki isyanı nasıl bitirmiştik?*”, Yeni Şafak Gazetesi, 5 Mayıs 2013.

4. Kitaplar

Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, C. 1, Nehir Yayınları, İstanbul 1992.

ARMAOĞLU Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, C. 1, Alkım Yayın Evi, İstanbul 2007.

AYIŞIĞI Metin, *Mareşal Ahmet İzzet Paşa(Askeri ve Siyasi Hayatı)*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1997.

BAYUR Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. II, Kısım I, Atatürk Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

BAYUR Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, Atatürk Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, C. III, Kısım III, Ankara 1991,

DENİZ Galib, *Büyük Harbde 40. Tümen’in ‘Asir’deki Harekâtı*, Askeri Mecmuanın Tarih Kısım, S. 39, İstanbul 1935.

EHİLOĞLU Zeki, *Yemen’de Türkler (Tarihimizin İbret Levhası)*, Kardeş Matbası, y. y. 1952.

ERTUR Esat K., *Tamu Yelleri*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih ve Yüksek Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994.

GÜNGÖR Selahaddin, *Kumandanlarımızın Harb Hatıraları “Orgeneral Ali Said’in Hatıraları”*, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1937.

HALAÇOĞLU Ahmet, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’nden Türk Göçleri (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1915.

KABACALI Alpay, *Talat Paşa’nın Anıları*, İstanbul 1994.

KANİ İrtem Süleyman, *Osmanlı Devleti’nin Mısır Yemen Hicaz Meselesi*, Temel Yayınları, İstanbul 1999.

KARABULUT Veysi, *Meşihât Müsteşârı Hüseyin Kâmil Efendi’nin Yemen Hatıraları (1912-1913)*, İstanbul 2006

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, C. IX , Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1996.

KAYRA Cahit, *Hasan Muhittin Paşa Ah O Yemen 1904 İsyanı*, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011.

M. Kemal ÖKE, Lütfullah KARAMAN, *Adı Yemendir*, Ufuk Yayınları, İstanbul 2002, s. 20.

Mahmud Nedim Bey, *Arabistan'da Bir Ömür Son Yemen Valisinin Hatıraları Veya Osmanlı İmparatorluğu Arabistan'da Nasıl Yıkıldı?*, (Der. Ali Birinci), İsis Yayınları, İstanbul 2001.

MCNEİLL William H., *Dünya Tarihi*, (Çev: Alâddin Şenel), İmge Yayınları, Ankara 2008.

NİYAZİ Mehmet, *Yemen! Ah Yemen!*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012, s. 7.

ORTAYLI İlber, *İkinci Abdulhamit Döneminde Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, No: 479, Ankara 1981.

RENOUVİN Pierre, *I. Dünya Savaşı 1914-1918*, (Çev: Adnan Cemgil), Altın Kitaplar Yayım Evi, 3. baskı, İstanbul 1982

ROBBİNS Keith, *I. Dünya Savaşı*, (Çev: Müfit Günay), Dost Kitabevi, Ankara 2005.

Rüştü Paşa, *Ah O Yemen'dir(Yemen Hatırası)*, İz Yayıncılık, İstanbul 2013.

SEYHUN Mehmet Ârif, *Katıldığım Dört Savaş ve Yaşam Öyküm*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

SHAW Stanford J. - SHAW Ezel Kural, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, (Çev: Mehmet Harmancı) Cilt. II, E Yayınları, İstanbul 2006.

SIRMA İhsan Süreyya, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İsyancıları*, Düşünce Yayınları, İstanbul 1980.

TANRIKUT Asaf, *Yemen Notları*, Güzel Sanatlar Matbası, Ankara 1965.

TOKER Hülya, Nurcan ASLAN, *I. Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*, C. I, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2009.

TOKER Hülya, *Yüzbaşı Naci Efendi Balkan Savaşı'nda Edirne Kuşatması'na Ait Harb Ceridesi*, Alfa Basın Yayım, I. Basım, İstanbul 2012.

TSK, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi VI. cilt* (Hicaz, 'Asir, Yemen Cepheleri ve Libya Harekâtı), Genelkurmay Askeri ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları Seri No:3, Gnkur. Basımevi, Ankara 1973.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, *Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik*, C. X, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, C. III., 6'ncı Kısım (1908-1920), 1. Kitap, T. C Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayımı, Ankara 1971.

UÇAROL Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-2012)*, Der Yayınları, İstanbul 2013.

UÇAROL Rıfat, *Siyasi Tarih*, 2. Baskı, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 1982.

UĞURLU Nurer, *Yemen'de Savaşanlar Anlatıyor*, Örgün Yayımevi, İstanbul 2007.

ULUBELEN Erol, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1982.

ÜLMAN A. Halûk, *I. Dünya Savaşı'na Giden Yol*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yay. No. 333, Ankara 1972.

ÜNAL Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi*, Emel Yayınları, Ankara 1977.

WOODRUFF William, *Modern Dünya Tarihi*, (Çev: Hale Vardar, Arda Vardar), Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.

YAKUT Kemal, YAKUT Esra, *Siyasi Tarih*, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayımı, Eskişehir 2013.

5. Makaleler

ÇAKALOĞLU Cengiz, “*Yemen İsyanı ve Trabzon Redif Taburu (1905-1906)*”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 9, S. 1. Erzurum 2007.

MAYAK Faysal, *Babanzade İsmail Hakkı'nın Tanin'de Yayımlanmış Makalelerine Göre Osmanlı Devleti ve Dış Politika (1911)*, Muhammet Kuzubaş(Ed.), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2010

MERCAN Mehmet, “*Tarihi Kaynak Olarak Harb Cerideleri*”, Tarih Dergisi, S. 46., İstanbul 2009.

Türk Akademisi Siyasi ve Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı(TASAV), *Balkan Savaşları'nın Yıl Dönümünde Balkan Tecrübeleri*, Rapor No. 1, Ekim 2012

UCA Alattin, “*Stange Müfrezesi'nin Harb Ceridesine Göre Kafkas Cephesi'nde Dr. Bahaeddin Şakir*”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, S. 13, Karaman 2011.

YAVUZ Nuri, (2003) *Türk Tarihi Açısından Balkan Harbi'nin Sonu*, Fatma Açıık(Ed.), Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Berikan Matbacılık, Ankara 2003.

6. Seminer ve Bildiriler

AYIŞIĞI Metin, “*Osmanlı'nın Son Vilâyeti Yemen*” XIII. Türk Tarih Kongresi 4-8 Ekim 1999, III. Cilt, III. Kısım, TTK Basım Evi, Ankara 2002.

7. Sözlükler

DEVELİOĞLU Ferit, *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Aydın Kitabevi, 16. Baskı, Ankara 1999.

KANAR Mehmet, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2011.

Şemseddin Sâmî, *Kamus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1996.

8. Talimatname

TSK, *Harb Ceridesinin Suret-i Tanzim ve Tahririne Dair Talimatname* (*Harbiye Nezareti*), Matba'-i Askeriye, İstanbul 1332.

9. Tezler

AYHAN Veysel, “*Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye İle İlişkiler*”, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor No:10, 2010.

BİRBUDAK Togay Seçkin, *Balkan Savaşları'nda Edirne*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

BOLAT Neslihan, *I. Dünya Savaşı'nda 7. Kolordu'nun (Yemen) Sıhhi Durumu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.

CESUR Hafize, *Hatıratlar Işığında Türk Kamuoyunda Balkan Savaşları(1912-1913)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Bolu 2008.

ÇELİK Cemil, *I. Dünya Savaşında Sina Filistin Cephesinde Birinci Kanal Seferi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Afyon 1999.

DÖNMEZ Elif, *Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Millî Mücadele'ye Yansımaları*, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2012.

DUYSAK Cabir, *Osmanlı Belgelerine Göre Asîr Bölgesinde Seyyid İdrisî İsyanı ve Sonuçları (1908-1918)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.

GÖKALP Yusuf, *Temel İslam Bilimleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara 2006.

GÜRER Mümtaz Onur, *İtalyan Krallığı'nın Doğu Akdeniz Politikası (1861–1913)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007.

HATİPOĞLU Turgut, *Yemen'in Osmanlı'dan Ayrılışı (Kopuşu)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004

İLKBAHAR Demet, *1911-1912 Trablusgarp Savaşı ve Osmanlı Kamuoyu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

İNÖNÜ İsmet, *Hatıralar (Birinci Dünya Harbi)*, Çağdaş Matbaacılık, İstanbul 1999.

KARA Ayşe, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Yönetiminde Yemen ve Kasimiler Dönemi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011.

KOBAL Yunus, *I. Dünya Savaşı Öncesinde Almanya*, Hacettepe Üni. Atatürk İlkeri ve İnkılâplar Tarihi Enstitüsü, ş Doktora Tezi, Ankara 2000.

MÜEZZİNOĞLU Ersin, *Türk Basınında Balkan Savaşları (İkdam, Sabah, Tanin,)* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2004.

ORHAN Sibel, *Balkan Savaşları'nda Türklere Yapılan Bulgar Mezalimi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2008.

ÖNAL Ahmet, *Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Faaliyetleri (1520-1596)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012.

ÖZBOZDAĞLI Özer, *İttihat ve Terakki'nin Balkan Siyâseti (1908-1914)*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2005.

ÖZÇELİK Mücahit, *Türk Basınında Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına Giriş Süreci*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

SARAÇOĞLU Hüseyin, *Ahmet Hamdi (Zezâ)Paşa Yemen Hâtırâtı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007.

TÜRKKAN Hakan, *Askerî Mecmua'da Birinci Dünya Savaşı Türk Cepheleeri (1-145. Sayılar)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2007.

UYAR Hakan, *Birinci Dünya Savaşında Suriye-Filistin Cephesi Stratejileri*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2006

ÜNALP F. Rezzan, *I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'ya Yönelik Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2010

YALÇIN Hatice, *Harb Ceridesi (I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi)*, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2008.

YEŞİLYURT Yahya, *Ali Emiri'nin Yemen Hâtırâtı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007.

YILMAZATA Mehmet, *Avrupa Devletlerinin Bloklaşma Sürecinde 1908-1909 Bosna'nın İlhak Krizi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005.

ZEYREK Suat, *Birinci Balkan Savaşı Yenilgisinin İç ve Dış Sebepleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2012.

EKLER

28-04-1331 ve 08-09-1331 Tarihleri Arasında Vâizât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harb Ceridesinin Taranskripsiyonu

1331 Sene-i Rûmiyesinde Vâizât-Luhye Mıntakası Kumandanlığı Tarafından Tutulan Harb Cerîdesi				
Sayfa no:	Tarih	İkâmet Mahalleri	Vukûât	Mülâhazat
1	28/4/331 Saat 2, dakika 30	Huleyf'den [Huleyf]	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumandanlığı'na Huleyf'den 24/4/331. 28/4/332 ³⁷⁷ sabâhı 2, 5'te Huleyf'e Muvâsalat idildi. Tehâme Mıntakatü'l-Harekâtı Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili Binbaşlı Galib	
	30/4/331	Huleyf'ten	Tehâme (Mıntakatü'l-harekâtı K. lıġı'na/Huleyf) 1-Kamrân'da İngiliz olarak iki zâbit bir de Hindli konsolostan başka me'mûr olmadığı. 2-Ekserisi Hindli, ³⁷⁸ Somalili zorla Câmî'de iken toplanmış ve Hind musallahlarından ibâret olmak üzere yüz elliden en fazla ikiyüz elli kadar piyâde ve dört ilâ altı cebel topu bulunduġu. 3-26-27/4/331 gicesi aralarında bir nefer intihara tasaddî ettiğinden hariçden bir taarruz vukû'unu zan ederek meskûn buldukları tahaffuzhâneyi derhâl terk ile ada içine çekil(ip ba'dehû) [dikten sonra] sükûnete gelerek 'avdet ettikleri. 4-19/4/331'den beri İngiliz sefâininin adem-i vürûdü ada muhâfızînini fevkal-âde heyecâna düşürdüğü her an tarafımızdan vukû'u muhtemel bir ta'arruzdan (pek) mütevahhiş buldukları.	
2			5-Yevmî su ve ekmek için Kamrân'a gönderilen senbûk taifesini birkaç gündenberi dışarıya çıkarmamakta ve girer çıkarken tekrâr tekrâr üst baş ve senbûġu muâyene etmekte oldukları. 6-Bu sebepten dolayı Tahir Receb efendi mektubuna da cevap getiremedikleri. 7-Huleyl, Cerâbih, Münîre Kabâili Zeydiye Kâ'imakâmlığı'na mürâcaatla Kamrân'a tecâvüz için müsâade taleb ederek cevâb-ı muvâfakat alamadıkları 8-İş bu kabâilin şu mürâcaatları mûcib-i memnuniyet ve istifâde bahş olduġu. 9-Bunların nihâyet beş gün için burada iâşeleri sûretiyle netice-i	

³⁷⁷ Sene 331 olmalı, yanlış yazılmış

³⁷⁸ Banyan olabilir

			<p>hasene ve kat'îye istihsâli mümkün bulunduğu.</p> <p>10-Üç dört yüz mevcûdu yeniden karşı sâhile atacak burada kâfi senbûk tedârîki mümkün bulunduğu.</p> <p>11-Cenûb boğazı âdi cebeller ve Kamrân şarkı mantellilerle tutularak bu sûretle ada ile Huleyf arasındaki mıntaka-i bahrî [deniz mıntakası] taht-ı te'mine alındığı hâlde ihtimâl-i (muvaflakıyyetin) [muvaflakıyyet] yüzde doksan mütearrizîne müteveccih bulunduğu.</p> <p>12-Kamrân'a tecâvüc ve ta'arruza muvâfakat buyurulduğu takdirde Zeydiye Kâimmakâmı makine başına çağırılarak mutasarrıf beyle birlikte meselenin halli ve tecâvüze teşebbüse kabâilin hemân celb ve sevki mümkün bulunduğu.</p> <p>13-Şu ana kadar Kuvâ-yı Mütehaşşide vazi'yetinde bir tebeddül yok ve birkaç güne daha mahsûs değilse topların şimdiden Huleyf'e i'zâmı münâsib ve kabâilin vürûduna değin dün ve bugün görülmüş olan müvâza'a birleştirmek lâzım geldiği.</p> <p>14-Arzu buyurulduğu takdirde Münîre ve Zeydiye'ye kadar bizzât gidip (kâbil istishâb olunabileceği [getirilebileceği]).</p>	
3			<p>15-Yine muvâfakat buyurulduğu hâlde bu kabâille birlikte hizmetinden istifâde olunabilmek üzere Yüzbaşı Fehmi ve Mülâzım Mevlûd efendilerin hemân Zeydiye'ye yola çıkarılmaları lâzımgeldiği.</p> <p>16-Huleyf ve karye ahâlisinin yalnız senbûklerinden istifâde lazım ve kâfi bulunduğu.</p> <p>17-Kuvâ-yı Mütehaşşide vazi'yetinde tahavvül husule gelmeden işin ta'cîl ve tesrî'i lâzım geldiği.</p> <p>18-Bugün şimâlden Kamrân'a gelen Kovacı Vâpuru ber-minvâl-i sâbık kollarını sallayarak gözümün önünde cenûbdaki boğazdan geçtiği.</p> <p>19-Zeydiye'den gelecek topların İcâbında (Luhye'ye en kısa tarîkile) [daha] kısa [yoldan Luhye'ye] sevki kâbil (bulunduğu), bu babdaki emrlere intizarda bulunulduğu ma'rûzdur.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı erkân-ı haribye reisi vekîli Binbaşı Gâlib</p>	
	2/5/331	Hudeyde'den	<p>Gâyet müsta'celdir. Huleyf'de Binbaşı Gâlib Beye: C: 30-1/5/331: (Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan)</p> <p>1-Kamrân'ın işgâli hakkındaki mütâlaa kolorduca tasvîb edilmiştir.</p> <p>2-Zaten vilâyetten Kamrân'a hücum ve İngiliz konsolosu ile askerini kâmilen mahv etmek üzere Zeydiye meşâyihinden Seyyid Kahim senbûkleri kendisine ait olmak üzere Luhye tüccârından</p>	

			<p>Abdülvedûd Efendi ve Luhye Kâimmakâmı vasıtasıyla bir meblâğ-ı muayyenle taht-ı te'mine alınmış ve mûmâileyh 27/4/331'de Zeydiye'ye 'avdet etmiş ve Zeydiye kâimmakâmlığı'na da taraf-ı vilâyetten şifre ile tebligât ifa kılınmıştır.</p> <p>3-1/5/331 akşamı topların tahrîki emri verilmiştir.</p> <p>4-Yüzbaşı Fehmi Efendi gönderilip Mülâzım Mevlûd Efendi ancak dört gün sonra gönderilebilecektir.</p> <p>5-Kuvâ-yı Mûtehaşşide vazi'yetinde bir tebeddül olmayıp İdrisî'nin sukût-ı hayâle uğradığı</p>	
4			<p>Zemrân, Urbân, Katbân adalarında düşmanın projektörü bulunup Luhye tarassud senbûğüne 29-30/4/331 gicesi tevcih eyledikleri ve mezkûr senbûğün yetmiş çuval dura yüklü bir düşman senbûğünü iğtinâm eylediği bildirilmektedir.</p> <p>6-Kamrân'daki romörkôr ve motorbotun da nazar-ı dikkatten dûr tutulmaması ve gâyet mahrem olarak Zeydiye Kâ'imakâmlığı vasıtasıyla müzâkere edilerek ittihâz-ı mukarrerât alınması ve îcab ederse Zeydiye'ye kadar da ihtiyar-ı seyahat olunması lâzımdır.</p> <p>7-Topçu efrâd ve hayvânâtı iâşeleri te'min olunacaktır.</p> <p>8-Yalnız mücâhidîn ile adanın işgâli intizâmsızlığa sebebiyet vereceğinden bir bölük nizamiye kuvveti, Nordonfilt ve top terfiki hakkındaki mütâlaanızın beyanı. 2.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Kumândânı Miralay Râgıb</p>	
	3/5/331	(Huleyf'den) [Huleyf]	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Kumandanlığı'na C: 2/5/331</p> <p>4-Mücâhidîni sevk ve idâre edecek başlarındaki behemehâl zâbit olmalıdır ki bir dereceye kadar intizâmsızlığın önü alınabilsin. Onun için Mevlûd Efendî'nin dahi Abdülcebbâr veyâhud da Ali Ağa'nın i'zâmı lâzım geldiği.</p> <p>6-Kamrân'da tahaffuzhâne romörkôründen başka yokdur. Konsolosun firârını teshil edebilecek işbu romörkôrün nazar-ı dikkate alınacağı tabî'îdir. Zeydiye Kâimmakâmıyla telgraf başında görüşüp istihzârât ve derecesi hakkında ma'lûmat almağa çalışacağım. Toplar 4/5/331'de buraya gelebilirse yerli yerine vaz' idildiği anda îcab ederse Zeydiye'ye kadar da giderim. Fakat [mûmâileyh] kâimmakâm (mûmâileyhe)her hâlde oradan tazyik olunmadıkça hareketini ta'cîl edeceğini zan etmiyorum.</p>	
5			<p>7- Efrâd ve hayvanâtı iâşe edecek müfrezede para yokdur. Bir miktar havale virilmesi zarurîdir.</p> <p>8- Evet: sırf mücahidîn ile adanın işgâli cehalet saikasıyla ba'zı gûnâ intizâmsızlığı mücib olacaksa da istihsâl-i maksad için zaruri olarak böylece kabul lazımdır. Her ne kadar bir bölük piyâdenin</p>	

			<p>terfiki intizâmsızlığı men'a muktedir olursa da öyle muallim bölük ve muktedir müdebbir Yüzbaşı burada yoktur. Buradakinin beyni sulanmış, kanı gâyet ağır ve uyuşmuştur. Burada fevkalâde hizmet[le] (ve bütün teveccüh) umumî(yi)[teveccühü] (intizâmı ve harekâtıyla) kazanan 1/115 Yüzbaşı Tefvik Efendi'nin (bölüğe) [bölüğüyle] serîan Luhye'den celb ve buradaki (bölük taburu) kumandası altına (gönderiliyorsa) [virilirse] istikbâl için de (iyi)[fâideli] olacağı(na) (tamamıyla) kana(at hâsıl ittim)[atındayım]. Nordonfilt ve top terfikine gelince: âni bir gice baskını yapılacağı için icâb etmez. Karşıya geçecek kuvveti murâkib-ı bahriyeye karşı himaye için şark sâhilinden (isti'mali) [himaye] kâfi ve mûcib-i fâidedir.</p> <p>Tehâme Mıntakatül-harekâtı Erkânı Harbiye Reîsi Vekili Binbaşı Gâlib</p>	
	.... /331	(Huleyf'den) [Huleyf]	<p>İbn-i Abbas'da bulunacak zâbita mahsus ta'limat Huleyf Ordugâh'ından</p> <p>Vazife-i esbâb: Kamrân'a her nev'i erzâk, eşyanın mürûrunu men' ve Kamrân'a havâdis virilmesini şiddetle sansüre tâbi' tutarak ada ile muhâbireyi kat' için lazım gelen tedâbire tevessül etmek. Bu cümleden olmak üzere:</p> <p>1-İbn-i Abbas'dan kalkacak her sanbuğun nahudesine bir vesîka virilecek.</p> <p>2- Bu vesîka da sanbuk ne cins ve ne kadar mal olduğu veyahûd da</p>	
6			<p>boş olarak mı hareket ettiği tasrih ve imza olunacak.</p> <p>3-Sanbuk ya Huleyf'e ya karyeye işbu malı götürmeğe mecbûrdur. İşbu senbüğün Kamrân'a veya Mikrâne'ye, Hopa'ye gitmesi kat'îyyen memnu'dur.</p> <p>4-Senbük Huleyf veya karyeye gelir gelmez hemân Huleyf Müfrezesine mâlûmât vererek hamûlesini cinsi miktarını ne zaman geldiğini kayıt ittirecek ve İbn-i Abbas'dan aldığı vesikayı ibrâz idecek ve bunlara dair alacağı vesikayı Müfrezeye Kumândânı'na tasdik ittirecektir.</p> <p>5-İbn-i Abbas'a vesikasız 'avdet iden senbüğün Kahran veya Mikrâne'ye gittiği anlaşılacak: senbüğü müsadere ve tâhûdesi tevfik olunacaktır.</p> <p>6-Gerek İbn-i Abbas ve gerekse Huleyf'den virilecek vesikalar müteakiben muhâfaza olunacaktır.</p> <p>7-Eğer Kamrân'dan senbük gelir oradan erzâk getirirse şâyân-ı kabûldür, 'avdetinde erzâk virilmez.</p>	

			<p>8-İbn-i Abbas'daki bütün yerli ve yabancı sanbuklar sebt-i defter edilmeli, el-yevm kaç sanbuk vardır?, Kaçı tezkere alıp gitmiştir?, Mütebâki kalan tamam mıdır? Dâ'imâ bilinmeli ve kontrol edilmelidir.</p> <p>9-Hopa'ye Mikrâne'ye (sanbuk) gitmek isteye(cek olunursa)[yen senbûge] hamûlesi yalnız duraden ibâret ise müsâ'ade olunmalı. Hopa ve Mikrâne'den Kamrân'a erzâk götürmek için seferine mâni' olmak üzere azimet ve 'avdeti arasındaki zamana dikkat edilmeli, bu zaman fazla ise mezkûr senbûğun Hopa veya Mikrâne'ye dediği tarihte gelip gelmediği jandarma ile tahkik olunmalı.</p>	
7			<p>10- Kamrân'a ya'nî düşmana her nev'i erzâk ve me'kûlat geçirtmemek için mahallince daha ne gibi şeyler yapılmak lazımsa düşünülmesi ta'kip olunmalı tatbîk olunmalıdır. 4.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkânı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Galib</p>	
	4/5/332	Huleyf'den	<p>Huleyf Müfreze K. ılgı'na/Huleyf Ordugâh'ından</p> <p>1-İbn-i Abbas'dan Kamrân'a her nev'i erzâk ve me'kûlât geçirilmekte olduğu.</p> <p>2- Huleyf'de ve menatı sairede ne gûnâ mâlumât varsa gidip derhâl haber verdikleri.</p> <p>3-Mühendislerin buradan gittikleri akşam derhâl Kamrân'a mâlumât virildiği niçün gönderildikleri sabâhleyin giden su senbûğüne sorulduğu.</p> <p>4-Şu hal gerek İbn-i Abbas ve gerekse Huleyf'de takayyüdün azlığını ihsas ittirmekte olduğundan giceleri bi'l-hassa sanbukların sorularak bulunduğu mahallerin zâbita devriyesi ile kontrol edilmesi.</p> <p>5-Bazen giceleri Huleyf sâhiline ta'yin olmak ve gelen veya giden sanbukları kontrol etmek üzere bir tarassud ve keşf senbûğü gönderilmesi, bu sûretle takayyüdün tezyid ve cesâret edenlerin cesâretlerinin kırılması.</p> <p>6-Sanbukları, sanbukçuları iyi tanıyanlardan bir muhbir tedârikiyle bir para virilerek bunlar hakkında dâ'imâ mâlûmat edinilmeye çalışılması.</p> <p>7- Bi'l-hassa şu günlerde takayyüdü son derecede artırarak sıkı bir zabt ve rabt te'mini.</p> <p>8-İbn-i Abbas'a bir zâbit kumandasında bir mangayı on günlük erzâk ve me'kûlatlarını te'minen gönderilecek merbut ta'limât da'iresinde hareket etmesinin tebliği.</p>	

8			<p>9- Karyeye gözü açık bir çavuş veya onbaşı kumandasında iki üç nefer bırakarak bu gelecek, gidecek sanbukların ve hamûlelerinin vesikaları kontrol ittirilmesi. Başlarında bir de jandarma bulundurulurak vasita-i irtibâtın te'mini ve sık sık zâbitan vasıtasıyla bunların da kotrol[ü] (edilmesi) matlubdur.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Vekili Binbaşı Gâlib</p>	
	4- 5/5/331 Saat 3	[Hudeyde]	<p>Gâyet müstâ'celdir. Huleyf'de Binbaşı Gâlib Beğ'e/(Hudeyde Karargâhı'ndan)</p> <p>1-Vilâyet işâ olmak ihtimâline mebni mutasarrıflığa bile teblîgât îkâ etmemişdir. Teşebbüsât yalnız Seyyid Kahim ve Luhye Kâimmakâmı arasında tertib edilmektedir. Zeydiye Kâimmakâmı meseleden haberdar olduğu hâlde îkâ'-ı müşkilât etmesi câlib-i dikkat olmağla keyfiyet vilâyete ehemmiyetle yazılmışdır. Binâenaleyh bu husûsta Seyyid-i mûmâileyh ve Luhye Kâimmakâmı ile tevhîd-i mesâ'î edilmesi kolordu emri iktizâ'sından bulunmakla.</p> <p>2-Hemân Zeydiye'ye hareketle Seyyid Kahim ile işin neticelendirilerek mücâhidîn müstakîmen 'avdet olunması.</p> <p>3-Zeydiye kâimmakâmlığı'na mürâcaatımız üzerine vilâyetin emriyle evâmir-i lâzime virilmekle meseleden haberdâr olup olmadığı da tedkik, ona göre hareket edilmesi.</p> <p>4-Aden'de ikisi İtalya, iki İngiliz olmak üzere dört kruvazör ve on gambot bulunduğu. 4.</p> <p>Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Râgıb</p>	
9	4- 5/5/331	Huleyf	<p>Gâyet müstâ'celdir. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/(Huleyf Ordugâh'ından)</p> <p>C: 4/5/331 madde</p> <p>2-Hemân hareket edebilmeliğim için vaktiyle yerlerine vaz' olunması lâzım gelen topları intihâb olunan mahallere yerleştirmek ve muktazî amplasanları yaptırabilmek üzere ya Yüzbaşı Tevfik Efendi'nin vürûduna intizar veyahûd da kendisine yazıp bırakacağım ta'limata göre ihzârâtın ifâsîçün Kadri Efendi'nin serîan i'zâmı (lâzımgeleceğinden bu babdaki emrinize muntazırım) [lâzımdır]. (Zîrâ) Buradaki Yüzbaşıyı anlattım. Yoksa kable'l-istihzârât mücâhidîn gelirse netice istihsâl olunamaz. 4-5.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiyesi Vekili Binbaşı Gâlib</p>	
	.../5/331	[Hudeyde]	<p>Huleyf'de Binbaşı Gâlib Beğ'e/(Hudeyde Karargâhı'ndan)</p> <p>C:4-5/5/ şifre</p> <p>Tevfik Efendi Bölüğü hakkında emri yazılmış olmağla hareket</p>	

			üzere bulunduğu ve Kadri Efendi'nin 6/5/331 akşamı gönderileceği. 5. Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı Miralay Râğıb	
	.../5/331	[Huleyf]	Yüzbaşı Tefvik veyahûd Mülâzım-ı Evvel Kadri Efendi'ye/(Huleyf Ordugâh'ından) 1-Hiçbir top, ateşe başlayacağı ana kadar kat'îyen deniz cihetinden görülerek mahallini belli etmemelidir ki derhâl düşmanın ilk mermisinden zarar görmesin. 2-Hiçbir nefer -gerek topçu ve gerek piyâde- toplar civârında gezmeme, görünmemelidir ki yine topların yeri belli olmasın. 3-Bu husûsu her zâbit nazar-ı dikkate almalı. Bi'l-hassa topçu zâbitânı	
10			Bu nokta-i mühimmeye dikkat etmelidir. 4- Mantelliler için intihâb olunan mahallin hafriyatına başlanmıştır. Buralarda birer amplasman yapılacaktır. Şekil 1 musattah ve şekil 2 mukatta'da olduğu gibi. 5-Eğer topçular mestûren endâht yapabilirlerse mevzi'in belli olmaması için fâideyi mûcib ise de mestûren endâht yapabileceklerini zan etmiyorum. Onun için amplasman yapılmak lazım geliyor. 6- Esâsen ön şevi öyle bir şekilde yapılacaktır ki top dâiren mâ-dâr bütün sûtûh-ı deryayı gözü ve Binâ'enaleyh ateşi altında bulundurabilsin. 7-Ameliyat-ı tahkîmiye gece karanlığında yapılabiliyor. Sabâhleyin alaca karanlıkta kontrol için nişân olarak tecrübe olunarak topun amplasmanda sühütle endâht edip edemeyeceği tedkik olunur. Ve top endâhta hazır bir hâlde biraz daha mestûr bulunur. 8-Mantelli ve cebellerin mahalli haritada işaret olunmuştur. 9- Cebeller ma'a cebhane gece gitmek ya'nî sâhil yolu ta'kîb olunacağı için görünmeden gitmek üzere haritada nokta nokta işaret olunan istikâmetten gider. Re'si Aysâ denilen ve üç köyden ibâret olan 1 numaralı köye ve oradan da 2 numaralı köye gider. Oradan da kalkarak saat ona doğru bir kilometre kadar bu 2 numaralı köyün garbına gider. Orada ya'nî boğazın şark sâhilinden bir kilometre kadar şarkda olmak ve gerek şimâl ve gerekse cenüb ve gerekse garb tarafından görülmeyecek vecihle bir mevzi' intihâb	

11			<p>olunur. Toplar hazırlık mevzi'inde bulunur. Hayvânât geriye, köye, yine mestûren gönderilerek arışlere yerleştiriliyor. Ve iâşeleri te'min olunur.</p> <p>10-Bu cebel topları ateşe hazır bir hale geldikten sonra boğazdan ya'nî cenûbdan gelecek bir gemiye ateş etmiştir. Çünkü hem müessir değildir, bir de topun vürûdunu ihbar eder. Sâniyen bu toplar asıl mantellilerle yapılacak endâhttan sonra gemiye bi'l-hassa istikbal için konmuştur. Bu zamanda yapılacak ateş gemiyi ters yüzü döndürür ve tekrâr mantellilerin kucağına atar. Halbuki eğer girerken ateş idecek olursa adanın garbından dolaşır. Belki bu mıntakaya hiç girmez. Yalnız bir müstesna zaman vardır. O da, adaya hücum gicesi ve ertesi günü eğer bir gemi yolundan gelirse ona derhâl ateş eder. Çünkü bu zamanki maksadımız adada bulunacak asker ve mücâhidînin arkasını düşman gemisiyle tehdid ittirmemektir.</p> <p>11-Gaybûbetim esnasında üç bacalı veya bir gambot gelir ve toplar ateşe hazır bulunursa bombardıman olunur. Dikkat olunacak şey düşman gemisinin demir atmasını ve sabâhı beklemek lâzım. Gemi demir üzerinde olursa demir alıncaya kadar alacağı mermilerle batması te'min olunur.</p> <p>12-Bombardıman esnasında efrâdın kışlayı terk etmesi lâzımdır. Bombardımandan evvel efrâd ya cebele çekilmeli veya tuz ocaklarında mestûren bulundurulmalıdır.</p> <p>13-Topçuya, sâhilden Kamrân'a ve cebellere; boğazın açıklığı'na; birinci, ikinci, üçüncü kordona; fabrikaya; konsolosun bulunduğu mahalle; Kamrân'a tersane mahalline dair mâlumat virilmeli.</p> <p>14-.../5/331 günü sanbuk isterim diye telgraf vereceğim.</p>	
12			<p>Bu telgraf üzerine İbn Abbas, Huleyf ve Karye'de ne kadar sanbuk varsa Karye'de cem' edilmeli. Ve kat'îyyen bu hareket sezdirilmemeli. Daha evvel de toplamamalı. Zira nazar-ı dikkati celb eder veyahûd karşıya mâlumât virilir. Bu sanbuklardan ikisi büyük olacaktır. Bunlara Nordonfilt vaz' olunarak istimbota karşı hareket olunarak içinde bulunması muhtemel mitralyöze mukabele ve aynı zamanda konsolosun firârına mâni' olunacaktır. Bunun için mezkûr tarihte iki Nordonfilt köye ma'a cebhâne getirilmeli.</p> <p>15-Toplar akşam geldi. Salih Ağa'ya top mevzi'leri gösterildi. Giceleyin anlayabildiği kadar mâlumât virildi ise de tâkip lâzım. Mestûren endâht yapılabileceğini söylüyor. Maamâfih ihtiyaten amplasmanlarda yapılacaktır.</p> <p>16-Ben Yüzbaşı Fehmi ve Abdülcebbar efendileri alarak Hâruniye'ye ve oradan Münîre ve Zeydiye'ye gidiyorum. Mümkün olduğu kadar süratle 'avdete çalışacağım. 'avdet</p>	

			<p>toplari ateşe hazır bir hâlde bulmalıyım. 5-6/5/331.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Reisi Vekîli Binbaşı Gâlib</p>	
5-6/5/331	(Huleyf'den) [Huleyf]		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na (Huleyf Ordugâhı'ndan)</p> <p>Huleyf'den hareket ittim. 5-6/5/331 bir tâlimât bıraktım.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Reisi Vekîli Binbaşı Gâlib</p>	
9/5/331	Zeydiye		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâ K. lığı'na/Zeydiye'den</p> <p>Seyyid Kahim Luhye'ye, Kâimmakâmı da Zühre'ye gittiğinden ve el-ân da gelmediklerinden dolayı meselenin Luhye'de halli zımında bu akşam hareket olunduğu.</p> <p>Binbaşı Gâlib.</p>	
13	10/5/331	Luhye	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na/(Luhye Ordugâhı'ndan)</p> <p>Gelir gelmez Seyyid Mehmed Kahim ve Hopa şeyhiyle görüştim. Sûret-i hareket hakkında müzâkere olundu. Geçende ve iki gün evvel müsâdere olunan dura pirinç sanbukları kendilerine ait olduklarından iâde olunur iltimâsına köylerine 'avdetle derhâl kabâille Huleyf'e hareket olunacağını söylediler. Binâenaleyh mezkûr hubûbatın iâdesi lâzım gelmekle mevki' Kumandanlığı'na (i'tâsı için) emr buyurulması. 10.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Reisi Vekîli Gâlib</p>	
10/5/331	Hudeyde' (den)		<p>Luhye'de Binbaşı Gâlib Beğ'e/Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan</p> <p>Ahvâl pek ziyâde kesb-i ehemmiyet ve nezâket etmektedir. Oraca tesrî'-i umûrla hemân Huleyf'e 'avdet edilmesi bir an evvel mukarrerâtın tatbîk ve icrâsı matlûbdur. 9.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı Miralay Râgıb</p>	
11/5/331	Luhye		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na/Luhye Ordugâhı'ndan</p> <p>C: 9/5/332 şifre</p> <p>Esâsen meselenin tesrî'i için Zeydiye ve buraya kadar ihtiyar-ı seyâhat eyledim. Fakat işin asıl tavlı zamanı geçtiği için şeyhi bulamamak Kâ'imakâmla bir araya getirememek gibi mâni'alar da zuhûr ediyor. Bundan evvelki telgrafımda arz olunduğu üzere Huleyf'e hareket teşebbüsü iğtinam olunan hububatın iadesine menût bulunmakla berâber yine bu husûsta muâmeleyi tesrî' ve</p>	

			ed-Dâhir’de yarın vukû’u muhtemel çarpışmada bizzat bulunmak ve ahvâli görmek üzere bu gece ed-Dâhir’e hareket olunacağı. 10. Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.	
14	11/5/331	Ed-Dâhir(’den)	<p>(Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı K. lığı’na/ed-Dâhir Ordugâhı’ndan)</p> <p>1-Ed-Dâhir’e geldim. 1/115 bir bölümüyle Luhye, Subaşı ve ed-Dâhir’dedir. (Binânelayh fî mâ ba’d) [Artık] buralardan bu kuvveti taleb ve sevk [etmek] mümkün ve muvâfık değildir.</p> <p>2-Hazelenin Kande’de bulunması elyevm ed-Dâhir’in ehemmiyetini (tezyid etmekle) [artırmakla] berâber kabâilin esâsen i’timâd olunamayan mukavemetlerine (i’timâden) [güvenerek] burayı boş bırakmak da câiz olmadığı ve ed-Dâhir’in sukutu hâlinde Benî Câmi’ kabâilinin birlikte olarak İdrisî avanesiyle Subaşı ve tabikiyle Luhye’yi sukut ittirmelerini intâc eder.</p> <p>3-Binâenaleyh bu gün ed-Dâhir, Subaşı’nın can ve kan noktası ve Zühre-Luhye yolunun da te’min-i irtibâtına hâdim bulunduğundan şimdilik elde ve (kumândânın da burada) bulundurulması (lazımdır).</p> <p>4-Esâsen Luhye Mıntakasında bulunan kuvvet, düşmanın (Cerb ve) [deniz açığından] ed-Dâhir’e vukû’ bulan hareketleriyle [yapacağı harekâtle] ya’nî Luhye’ye (karşı berren ve bahren) [karadan ve denizden] yapacakları ta’arruzun [daha] şark (citechinden te’min-i muvaffakiyyetle) [tan yapılarak] nokta-i müntice olan Luhye’ye sarkmak husûsunu men’e gayr-ı muktedir bulunduğundan küçük küçük müsâdemede yüzlerce fişenk yakmağı ‘aded edinen ve belinde fişengi olmadıkça bir adım attırmak kâbil olmayan veyahûd da bilmukâbele karşıda bulunan düşmana bir baskın teklifine karşı cebhâne taleb iden kabâile cebhâne vermek mecbûriyeti hâsıl oluyor. Şu hâlde müşkîl ve mühim zamanlarda ancak cebhâne i’tâsıyla iş gördürülebilme üzere Zühre’de mevcûd mühimmâtın münâsafaten Luhye ve Cerb Kumândânlarının emrine virilmesi iktizâ’ eylediği.</p> <p>5-Kâ’imakâm Beğ’in kabâile karşı olan nüfuz ve tesirât-ı hasenesinden dolayı mıntakanın emr-i müdâfaasında zaten Luhye Kumandanlığı’yla müttehiden hareket ve hidemât-ı meşkûresiyle berâber yine ed-Dâhir’de de berâber bulunmaları lâzımgeldiği. 11. (Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.)</p> <p>[Tehâme e. r. Gâlib]</p>	

15	11/5/331	Hudeyde ('den)	<p>Luhye'de Binbaşı Gâlib Beğ'e/(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan)</p> <p>1-Zeydiye'ye hareketinizde mülâzım Kadri Efendi'ye virilmek üzere bıraktığınız tâlimâtın bir sûretinin telgrâfiyen ve serî'ân bildirilmesi.</p> <p>2-Mülâzım Kadri Efendi'nin size yazıldığını bildirdiği dünki Huleyf bombardımanı hilâf-ı me'mûl olduğundan ve bu sebeple Kamrân meselesinin akîm kaldığı anlaşıldığından bu babdaki mütâlaanızın beyanı. 11.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. nı Miralay Râgıb</p>
	11/5/331	ed-Dâhir'den	<p>(Gâyet müsta'celdir. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/ed-Dâhir Ordugâh'ından)</p> <p>Luhye Kumandanlığı'nın Rassaslılar'ın te'dîbi hakkında alayına yazdığı telgraf müfâdının nazar-ı dikkate alınarak İdrisî hazelesine muâvenetlerini ve köylerine kabulleri imkânını [bırakmakla] (kesr ile) berâber Benî Câmi' kabâiline nümûne-i intibâh olmak ve Subaşı ile hatt-ı Muâvasa'ların kat'ına sebebiyet vermemek üzere bir an evvel te'dîbleri iktizâ eylediği. (11).</p> <p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.)</p>
	12/5/331	ed-Dâhir ('den)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/(ed-Dâhir Ordugâh'ından) C: 11/5/331 şifre.</p> <p>1-Huleyf'e bırakılan tâlimat sûreti aynen zîre nakl olundu.</p> <p>2-Düşman gemisine icrâ-yı te'sîr olunamadığına ve geminin bir müddet kalması muhtemel bulunmasına ve esâsen (zıyâ'-ı) zaman (vâki) [zâyi] olduğundan dolayı Kuvâ-yı Mûtehaşşide hattında meşguliyet çıktığına nazaran şimdilik intizâr vaz'iyetinde kalmak iktizâ' eylediği. 12.</p> <p style="text-align: center;">Sûret</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.</p> <p>5-6/5/331'de Huleyf'den hareket edilirken Mülâzım Kadri Efendi'ye virilecek tâlimat sûretidir.</p>

16	14/5/331	Naşiriyye ('den)	<p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na/Naşiriyye'den)</p> <p>1-13-14/5/331 saat 10'da Subaşı'ndan (celb olunan) [getirilen] bir bölük ve bir topla ed-Dâhir'den alınan bir takım piyâde ve millî ve mücâhidinden elli neferle berâber Rassâs köyü [dört tarafına] sarıldı.</p> <p>2-Ateşle müdâfaa ve mukâbeleye (dahi) köyün bir köşesinde kısmen firârla abluka hattının bir kısım-ı cüz'îsinden [bir kısmına] tehdîde kalkışdıklarından derhâl top ve tüfenk ateşi (küşâd edilmiş) [açılmış] ve efrâd kemâl-i cesâret ve şecâ'âtle ileri atılmışdır.</p> <p>3- (Netice-i) müsâdeme [neticesinde] köy kâmilin (ihrâk ve) [yakılmış], hazele başları imha edilmiş ve buna mukâbil cenûb cephesinde bulundurulan Yüzbaşı Fehmi Efendi saat onbirde (mecrûh düşerek) [yaralanarak] Naşiriyye'ye getirilip saat üç buçukta (vâsıl-ı merite-i) şehâdet [meritebine vâsıl] olduğundan (ihtifâlât-ı) lâzım (ile defn-i hâk-ı ğufrân olmuşdur) [gelen ihtifâl yapılarak defn edilmiştir].</p> <p>4- 1/115'den (iki) [üç] şehid bir (gâib) ve üçü ağırca altısı hafif olmak üzere dokuz (mecrûh olup) [yaralı], bir jandarma (neferi de şehid düşmüştür) 5-³⁷⁹ ve Benî Câmî' millîsinden iki şehid, topçudan bir ester mürd (olup köy mağlûbiyeti hakkında ma'lumât-ı lazime istihsâlinde Luhye Kumandanlığı vasıtasıyla tafsilat virilecektir) [olmuşdur].</p> <p>6- 1/115 K 3'ten Yüzbaşı Fâik, Mülâzım-ı Evvel Halil, Namzed Mahmud ve K 2'den Mülâzım-ı Sâni Süreyya efendilerin gayret ve cesâretleri[ni] (meşhûd bulunduğundan icrâ-yı taltifleri) [gördüm].</p> <p>7- Şehîd-i mağfûr Fehmi Efendi âilesi hakkında (da) lâzime-i muâvenetin îfâsı istihâm olunur. (14).</p> <p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib)</p>
	14/5/331	Hudeyde('den)	<p>Luhye'de Binbaşı Gâlib Beğ'e (Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan)</p> <p>1-Mülâzım Kadri Efendi tarafından Huleyf'de Kovacı Vâpuru'na mantellilerle endâht ederek akabinde Kamrân'daki telsiz telgrafla muhâbere neticesi</p>
17			<p>transportun Kamrân'a imdâda geldiği ve el-ân Kamrân'da lenger-endâz olarak durduğu ve ayrıca Milton gambotunun da geldiği ve Kamrân önünde bulunduğu mûmâileyh bildiriyor.</p>

³⁷⁹ 5. Madde iptal edilmiş

			<p>2-Kadri Efendi'ye bırakılan tâlimatnâmenizin bir sûreti Huleyf Kumandanlığı'ndan aldırılıp mütâlaa olundu. Mezkûr tâlimatnâmede Kovacı Vâpuru'na endâht edilmesine dair bir madde görülmemiştir.</p> <p>3-Kadri Efendi tarafından bu endâht acaba neden ileri geldi. Bu husûsta mâlûmatınız var mı ve endâhttan evvel sizi haberdâr itti mi? Huleyf mevki' Kumandanlığı'ndan alınan telgrafda topların mumaileyh Kadri Efendi tarafından endht ittirildiği cevâben bildiriliyor.</p> <p>4- Vücuda getirmek istediğimiz vazife başka idi. Bu sebeple şimdiye kadar çalışdığımız emekler boşa çıkdı demektir. Zira: Endâhttan dolayı her iki vâpurun orada duracağı ve endâht gice, gündüz tekrâr edeceği ve nitekim ittiği tabiâtıyla vuku' bulmaktadır. Bu sûretle mukarrerâtın tatbîki büsbütün akîk kalmış demektir.</p> <p>5- Endâht meselesi ta'kip olunacak bir meseledir. Acele olarak Huleyf'e kadar gidip bu bâbdaki tahkîkâtınızı serî'an bildiriniz. Mes'ele böyle olunca sizin de artık oralarda dolaşmanızı zâid görüyorum.</p> <p>6-11-12/5/331 telgrafınıza nazaran ed-Dâhir mevki'î ehemmiyet kesbetmiştir. Bir müddet daha orada kalmanız muvâfıktır. 13/5/331</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı Miralay Râgıb</p>	
18	15/5/331	ed-Dâhir' (den)	<p>(Müsta'cel) (Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na/ed-Dâhir Ordugâh'ından)</p> <p>Kande'de müctemi' hazeleden ikiyüz kadarının Cerb mintakasına sevk olduğu haber alındı. Sırf millî ve mücâhidînle ikinci bir ta'arruz (tertip) [yapılmak] ve ed-Dâhir'de[ki] (mevcûd) kuvvet ve toplarla Bukırş sırtlarında intizarda bulunarak (hem Cerb'e vuku' bulacak tazyîki tahfif ve muâvenetlerini kesr ve hem de) Beni Câmî' ve Luhye Mintakasına hulûl ve duhul emellerini (kal' eylemek [kırmak] üzere:</p> <p>1-Zeydiye'den yüz elli tüfengin Mor, Za'liye ve Beni'l-Kusayr kabâiline tevzi' edilmek üzere (orada bulunan 2/119 tüfenkçisi vasıtasıyla serî'an) Zühre'ye sevki.</p> <p>2-(11/5/331 tarihli telgrafımla arz olunan) Zühre mühimmatının münâsafaten ve her iki Kumândân emrine virilmesi (husûsundaki) emrinin i'ta buyurulması.</p> <p>3-(Her bir ihtimâle karşı Zeydiye'den gönderilecek silah mevcûdunun ikmâli ve) iki yüz sandık cephânenin de ihtiyâten Bâcil'den sevki iktizâ' eylediği.</p>	

			Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.
	16/5/331	ed-Dâhir'den	Gâyet (müste'celdir) [acele]. (Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/ed-Dâhir'den) 1-Kande'deki hazele Benî Câmi'a daha ziyâde (takarrüb etmişdir) [yaklaşmışdır]. 2-En ziyâde güvenilmesi lazım gelen (piyâde) [nizâmi] kuvveti azdır. 3- 1/115 K 3'ün düşmanın takarrubu hasebiyle iâdesi mümkün olamadığından Subaşı ve Luhye bir bölüğün muhâfazasına kalmışdır. 4-Huleyf 2/119 bölüğünün serî'an Subaşına yetiştirilmesi iktizâ' ediyor. 5- [Hareket zamanının] (Zamân-ı hareketin) iş'âr buyurulması. 16. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.
19	.../.../331	ed-Dâhir (den)	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/(ed-Dâhir'den) C: 13/5/331 Şifre madde 3-Neden ileri geldiğinden mâlûmatım yokdur. Haberdâr da değildiM. 4-Gemilerin orada muattal kalması Aden harekâtını (teshîle) hizmet (edeceği) [edemiyecekleri] için yine [de] bir fâide ve (oraya yardım) demektir. 5- 2/119 bölüğü buraya geleceği için vak'a hakkında ifadelerini alırım. Bir de mantelli zâbitânının ifadesini talep ve celb olunduğu hâlde tekrâr Huleyf'e gitmek İcâb ediyorsa emr buyurulması. Buralarını vaktiyle görmek, ahvâl ve arâzi ve mahallîye vukûf hâsıl etmek lâzım imiş. Onun için bilâkis fâideli görüyorum. Hatta Zühre ve Cerb mıntakasını da görmekliğime müsâade buyurulması. 16. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.
	.../.../331	ed-Dâhir ('den)	(Gâyet müsta'celdir.) Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/(ed-Dâhir'den) 1-Rassâslılar'ın te'dîbi neticesinde Beî Udeyye denilen ve Benî

			<p>Câmi'in bir rub'unu teşkil ve Subaşı şarkını muhît bulunan köylerin İdrisî hazelesiyle münasebette ve onlara muâvenet emelinde buldukları tezahür itti.</p> <p>2-Hem Kande'deki hazele[ye] ve hem de Subaşı'nı ihâta iden köylere karşı yalnız 1/115 taburuyla müdâfaa ve mukabele imkansızdır.</p> <p>3-Elyevm Cerb'deki sükûnet mütecâvizîne karşı yapılan mukabelenin şiddetinden ve vukû'a getirilen telefâtının kesretinden münbais bulunmakla ikinci bir hazırlık ve teşebbüslerine kadar yine İcâbında îade olunmak üzere 2/119 taburunun serî'ân îadesi husûsunun Cerb Kumandanlığı'na emr buyurulması ehemmiyetle (ma'rûzdur). 16.</p> <p>Binbaşı Gâlib</p>	
20	16/5/331	ed-Dâhir ('den)	<p>(Müsta'cel:) Cerb K. lığı'na/(ed-Dâhir'den)</p> <p>1. El-yevm mıntakanızdaki (hâl-i) sükûnete mukâbil Luhye ve Benî Câmi' Mıntaka'sı bilakis muhtâc-ı muâvenet bir hal ve vazî'yettedir.</p> <p>2. Kande'de müctemi İdrîsi hazelesinin kısmen takarrubu ve Rasâs'ı te'dîbâtı Benî Udeyye'nin mezkûr hazele ile tevhd-i harekât etmek istediklerini meydan-ı aleniyete çıkarmış olduğundan gerek Subaşı'nı muhît (bu) muhâsım köyler ve gerekse Kande hazelesine karşı 1/115 taburlarla mukabele gayr-ı (kâbil) [mümkün] ve netice-i vehâmetin oraya da sirâyeti tabiî ve ma'lûm bulunmakla îadesi için fırkaya yazılan 2/119 taburunun icâbında yine derhâl yetiştirilmek üzere hemân tahrik sûretiyle lazime-i muâvenetin (mukâbeleten) bî-dirîğ buruyulması. 16³⁸⁰.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.</p>	<p>“Bir fedâkârlık olmak üzere 2/119 taburunun bir bölümünün bu akşam tahrik idildiği” hakkında 17/5/331 tarih ve 1346 numaralı Cerb'in cevâb-ı telgrâfisi gelmiştir.³⁸¹</p>
	(17/5/31)	ed-Dâhir'den	<p>(Müsta'cel: Tehâme Mıntakatü'l harekâtı K. lığı'na/ed-Dâhir Ordugâh'ından)</p> <p>16/5/331 günü Vâizât'la mütearrizîn arasında bayram ertesine kadar mütâreke [yapıldığı] (akd idildiği) haber alındı. [Sahîh ise bu] (Şu) mütâreke Luhye ve Vâizât gibi iki mıntakaya aynı</p>	

³⁸⁰ Bu 16, yukarıda 16/5/331 tarihinin günü olmalı.

³⁸¹ Bu cümlelerin sonu görüntüde yok

			<p>zamanda teveccüh ve ta'arruzdan katî bir netice istihsâl ede(miyen)[meyecek] hazelenin (esâsen) Vâizât'daki Cebel-i Sûb [Sop], Şemsân ve sâire gibi müdâfaaya sâlih arâzi ve mevâzi-i tabîyeye istinâd edememekle berâber rub'-ı meskûnunun İdrisî'ye mütemâyil ve vüs'atine nazaran bu günkü (kuvve-i) mevcûd(esiyle) [kuvvetle] müdâfaa imkânı olmayan Luhye ve Benî Câmî' mıntaka'sına (tevcîh-i tecâvüzüyle istihsâl-i) tecâvüzle maksad[ını] (edebilmeleri imkânını te'min) [elde edebilmesi] elde edebilmesi için yapılmış bir desîse(dir, bunun için:) [olması vârid olduğundan:]</p> <p>1. Huleyf'deki mantillerden birisinin mühimmatsız olarak İbn Abbas tarîkiyle Luhye'ye sevkiyle sâhile tahsisi ve esâsen te'sirleri olamayan celeblerin Subaşî'na aldırılmaları, 2. 2/119'un ed-Dâhir'e.</p>	
21 382			<p>3. Zeydiye Müfrezesinden hiç olmazsa yigirmi neferin Zühre'ye i'zâmıyla takviyesi, 4. Maamâfih mütârekeden bi'l-istifâde (bu) [Luhye] mıntaka[sı] ta'arruza dûçar olursa Cerb'in sükût ile mukabele etmeyip mıntaka-i mühim civârı olmak dolayısıyla bi't-te'sir dahî mümkünse fiilen muâveneti lüzumunun Cerb Kumandanlığı'na tebliği iktizâ' eylediği. 17. (Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşî Gâlib.)</p>	
.../5/331	Ed-Dâhir'(den)	<p>Cerb K. lığı'na/(ed-Dâhir'den)</p> <p>Vâizât'la mütearrizin arasında bayram ertesine kadar mütâreke akd olduğu haber alındı. Sahîh ise bundan bi'l-istifâde işbu müddet zarfında vüs'at ve nukât-ı istinâdiye ve kuvve-i kâfiyeye mâlik olmayan Benî Câmî' ve Luhye Mıntakasını hedef ittihâzıyla tecâvüzleri ağıleb ihtimâl bulunduğundan bu gibi bir vazîyet tahaddüsünde ya oradan yapacağınız bir mukabele ile bi't-te'sir veyahûd da fiilen muâvenet sûretiyle muâvenetten geri durulmaması [ve] münâsibse Luhye ve Benî Câmî'e ta'arruzları hâlinde nakz-ı ahd etmiş oldukları[nın] (kaydının) kendilerine tebliğ buyurulması. 17.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşî Gâlib.</p>		

³⁸² Sayfa numarasının üstünde kırmızı kalemle "Ed-Dâhir, Benî Câmî' kabilesinin merkezidir" notu yazılıdır.

	17/5/331	Ed-Dâhir' (den)	Cerb Topçu k. (lîğî'na)/(ed-Dâhir'den) Luhye'ye bir mantelli celb olunacaktır. Zühre'de kâfi mühimmatı var mıdır. Varsa şimdiden ihzârı hakkında emr virilmesi, yoksa iş'ârı. 17. Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.
22	17/5/331	Ed-Dâhir'(den) Gâlib	(Müsta'celandır. Tihâme Mintakatü'l-harekâtı K. lîğî'na/ ed-Dâhir'den) 13-14/5/331'de Rasas'da ictimâ eden Benî Udeyyeliler'in hazelenin Kande'den Benî Câmî'e hîn-i taarruzlarında mevâkiimizi kısmen geriden tehdid ve kısmen de Subaşı'na tecâvüz sûretiyle müttehiden harekete karar vererek düşmanlarımıza müzaheret ve muâvenet etmek istedikleri tezahür etmiştir. (Merkez-i) İctima' ve müfsid [merkezi] olan Rasas'ın târumâr edilmesi. (Min tarafillâh aynı) [İşbu] gecede (kısmen bu) [mutasavver] emellerine sed çekmiş ve diğer kurâyı tedhiş etmiş olmakla beraber kararları iktizâ'sı Rasaslılar'(ın)[a] (muâvenete şitâb ettikleri) [yardıma koştukları], verdikleri birkaç telefât bir miktar da (mecrûh) yaralı ile (isbât ve irtikâb ettikleri) [anlaşılan] şu (fiilden) [fiillerinden] dolayı tebliğ olunan beyannameye rağmen hükümete dehâletten el-ân müctenib bulunmaları, fiil ve zamirlerini ifaya yani İdrisî'ye muâvenete devamda musır olduklarını işrâb eylemekte olmasına nazaran evvel emirde (şu) [Lihye] mintaka[sı]nın geri ve yanları ve Zehre-(Lihye) Beni Câmî' yolu taht-ı temine alınabilmek ve şu suretle âmâl-i mefsedetkârânelerine tamamıyla bir sed çekilmiş olmak üzere hazele(nin) taarruzundan evvel [Beni Udeyye'nin] te'dibine devam[la] (ve) nihâyet ver[il]mek lazım geldiği cihetle 16-17/5/(331 tarihli) telgraf mevâddının ta'cil[en] tatbîki iktizâ' eylediği. 17. Tihâme Mintakatü'l-harekâtı erkân-ı Harbiye reisi Vekili Binbaşı Gâlib
	8-19/5/331	Cerb('den)	Ed-Dâhir'de Mintakatü'l-harekâtı erkân-ı Harbiye riyasetine/(Cerb'den) 1. Bugün, Cebel-i Sûb'da uzun fâsıllı hafif bir tüfenk atışı ile geçmiştir. 2. Bu gice Hâdi Paşa cemaatiyle bir iki yakın köylerini yakmak

			üzere batarya cihetine gitmiştir	
23			3. Vazi'yetiniz bizi endişeye düşürüyor. Karşımızda Abis ve Beni Mervâniler'den varsa üzerimize celb etmek üzere buradan bir hareket-i ta'arruziyede bulunmaktığımızın iş'ârı. 18-19. Cerb 120. Alay Kumândânı Binbaşı Hidayet	
	18/5/33 1 saat: 5	Hudeyde('den)	Musta'celdir. Luhye'de Binbaşı Galib Beğ'e/(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan) C: 18/5/331 1. Bildirilen dört maddenin tamamıyla tatbîki için mahallerine emr virilmiş 2. Yalnız Cerb'deki mütareden ma'lumâtımız olduğu için 2/119 taburlu el-Cerb'e ve şimdi de tekrâr (soluk soluğa) Luhye'ye serîan 'avdeti taburun ziyâdece yorgunluğunu mûcib ve bu hal ile Cerb'e dahi iştirak etse bir faide te'min edemeyeceğinden ahvâlin dâ'imâ bu sûretle tebeddülü vuku' bulacağı anlaşıldığından mümkün olduğu kadar taburların ona göre takviyesi iktizâ' idildiği. 18. Tehâme Mintakatü'l-harakâtı Kumândânı Miralay Râgıb. Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.	
	.../5/331	Ed-Dâhir'den	Cerb k. (Iğî'na)/(ed-Dâhir'den) C: 18-19/5/1331 Rasas musademesi, Beni Udeyye müzmin çibâneti düştü. 17/5/331 telgrafınızda 2/118'in kâmilin Cebel-i Sûb'a yerleştirildiği bildiriliyor. Merkezde ve elde olduğu anlaşılın ve 2/119 merkez bölüklüğünden bir türlü çıkamayan Behcet Efendi bölüğü taburu Kumândânı tarafından gönderilmeyüb de yorgun bölüğün (i'zâm) [gönderilmesi] ve bununda vaktiyle yetişememesi vazi'yetimizi bu güne kadar müşkîl bir hâlde bulundurdu. Cerb'in 16 ilâ 18/5/331 vazi'yetlerine (nazaran) [göre] ne kadar kuvvet tefrik ve i'zâmı kâbil olabileceği bilâhere de	
24			(ta'yîn edebilmekle) [anlaşılabilmele] berâber Huleyfe'deki bölüğün bu gice Subaşı'na ve Cerb'den gönderildikde ed-Dâhir'e vürûdu tevessü' ve intişâra (fevkalâde) [çok] müsâit [olan] (ateş-i isyanın) [isyan ateşinin] ancak bu gün bastırılabilmesine besmele çekmiştir. Binâ'enaleyh şimdilik esâsen ta'arruza müsâ'id olmayan vazi'yetinizin muhâfazası mecbûriyet ve malûmat (i'tâsı) [virilmesi] hâlinde ta'arruza teşebbüs (lâzımgeleceği) [edilebilir]. Kande'deki[ler] Abis, Benî Mervân, Benî Şübeyl, Mesâriha kabâilinden mürekkeb (bulunduğu)[dir]. (19). Tehâme (Mintakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.) [M.] [o.]	

	(19/5/331)	Ed-Dâhir ('den)	(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/ed-Dâhir'den) C: 17/5/331 1. Subaşı (ve) [ile] ed-Dâhire 18-19/5/331 gicesi birer bölüğün (vürüdu te'sîrât-ı hasene husûle getirmiştir) [gelmesi iyi bir tesir yapmıştır]. 2. İktisâdi (hâl ve) vazi'yet [dolayısıyla iâşe müşkîlâtı] ve hattaki mevcûd kuvvetin azlığı kıta'ânın fazla yorgunluğunu mûcib olmakla berâber bi'n-netîce her iki mıntakada tevâzün ve vazi'yetimizin muhâfaza ve düşmana mukabele imkânını mahv (edebileceğinden dolayı) [etmek için] icrâsı mecbûri ve zaruri [olub] (ve zâten) bu husûs için [de] elde 2/119'dan başka sevk ve iâde olunacak kıt'a (da) olmadığı. 19. (Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.)	
	19/5/331	Hudeyde ('den)	(Binbaşı Gâlib Beğ'e) (Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan) C: 16/5/(331, vusûlü 18-19/5/331) Telgrafınızın münderecâtı üzerine 2/119 taburunun serîan iâdesi, topun hareketi emri de virildiği. (19). Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumândânı Râğib	
25	19/5/331	Cerb	Zühre tarîkıyla ed-Dâhir'de Mıntakatü'l Harekât Erkân-ı Harbiye Riyâsetine. C: 17/5/331, Cerb'den. Zühre'de mantelli cebhanesi kalmadığı ma'rûzdur. 17/18. Kuvâ-yı Mütehaşşide Topçu Kumândânı İsmail.	
	.../5/331	Ed-Dâhir('den)	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/(ed-Dâhir'den) Zühre'de mantelli mühimmâtı kalmadığı topçu Kumandanlığı'ndan bildiriliyor. Huleyf'deki mevcûd mühimmât endâht dolayısıyla ancak oraya kifâyet edebileceğinden tapalar murâva'a ve mütebâkîsi Bâcil'den sevk olunmak ve nisfi şârapnel ve nisf-ı diğeri dâne olmak üzere iki yüz ve mümkünse üç yüz atımın Luhye'ye sevkine emr buyurulması. 19. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.	
	.../5/331	Nâşiriyye	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na/Nâşiriyye'den Meydi'den alınan mâlumata nazaran Vâizât müsâdemâtında Benî Mervan'dan 25 maktûl, 15 mecrûh ve Abis ve Yahya Ali Sevâb'dan 13 maktûl 5 mecrûh ve şimâl ahâlisinden 10 maktul ve Abis ile Eslem bâkiyesinden 25 maktul, 25 mecrûh; Kande müsâdemesinde ise 25 maktul, 15 mecrûh ki, cem'an Kuvâ-yı Mütehaşşide hattında düşmandan 98 maktul, 60 mecrûh vukûa	

			<p>getirildiği. 21. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.</p>	
.../5/331	Cerb ('den)		<p>Gâyet mühim ve müsta'celdir: ed-Dâhir'de Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Riyâsetine/(Cerb'den)</p> <p>1. Bu gice sâ'at dört buçukta alınan mâlumata nazaran ikinci bir kısım hazelenin daha batarya mintakasına gelmesi için Yahya Ali Sevâb'ın Benî Kulâde'ye me'mûr –ı</p>	
26			<p>mahsûs gönderdiği ve bu kuvvetin Cerb-Zühre tarîkını Harâbe civârında kat' etmeğe teşebbüs edeceği mevsûkan müstahberdir. 21-22. Cerb 120. Alay Kumândanı Binbaşı Hidâyet. Vürûdu 23/5/331.</p>	
1-22/5/331	Hudeyde'den		<p>Luhye'de Binbaşı Galib Beğ'e/Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Karargâhı'ndan</p> <p>C: 18/5/331 Vâki' olan isti'lâma cevâben mütâreke meselesinin kat'iyen asl ve esastan âri bulunduğu ve bu bâbda Cerb'den de tarafınıza bildirildiğini yazıyor. Binâenaleyh şu hale nazaran Cerb'de bayram ertesine kadar mütâreke yapılmadığı anlaşıldığı. 21-22. Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. nı Miralay Râgıb.</p>	
23/5/331	Cerb('den)		<p>Müsta'cel ve mühimdir: ed-Dâhir'de Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Riyasetine/Cerb Ordugâh'ından</p> <p>1. Bu gün Batarya kabilesine 300 kadar hazele ile Yahya Ali Sevâb'ın (âdi cebel) [dağ topu] sisteminde(ki) küçük topu gelmiştir. Vukûa muntazır bulunduğumuz ikinci Harbin bu gice veya yarın gice başlayacağı muhakkak ad ediyoruz. 2. Orada musâlaha yapıldığı ve rehineler alındığını haber alıyorum. Hakikatın lütfen (iş'ârı. 23/5/331, vürûdu 23/5/331).</p> <p>Cerb 120. Alay K. nı . Binbaşı Hidâyet.</p>	
24/5/331	Akiliyye('den)		<p>Cerb 120. Alay K. lığı'na/(Akiliyye Ordugâh'ından)</p> <p>C: 21-22/5/331, vürûdu 23/5/331 şifre</p> <p>1. Musâlaha yapılmak ve rehineler alınmak üzeredir. 2. Şimdi Meydi'den alınan 23 Temmuz 331 mâlumatına nazaran etrâf-ı kabâilden yevmî 40 elli nefer bi'l-vürûd Kande'ye gönderilmekde olup ba'del-îd</p>	

27			<p>gönderilecek dört topla berâber Ganem'e ve Bukırş üzerine (hareket-i ta'arruziye yapılması) [ta'arruz] takarrur (etmiş olduğu) [ittiği] (ve) 22/5/331'de büyük bir topun Batarya şeyhi Hüseyin Şâyi' burcuna sevk olunduğu ve Yahya Ali nezdindeki iki topdan birisi Benî Neşr'e sevk ve diğeri Vâizâtılı Ahmed Zeyyin (Gayt) hanesine yerleştirileceği ve bu şeyhin Batarya ve Yahya Ali ve hazele başlarıyla hafî muhâberesi ve ittifakı olduğu ve ³⁸³ şeyhi Abdullah bin Ahmed'e mücâvir Hacûru'ş-Şâm kabâili ile İdrîsî beyninde muhâbere cereyan ve İmâm Hazretlerine muhalefet fikrinde buldukları anlaşıldığından Meydi'den gönderilen mezkûr topun Yahya Ali nezdinde alıkonulmak üzere yerine küçük topunun gönderilmesi verdiğiniz mâlumâtı te'yîd etmekte olduğu</p> <p>3. 2/119 birinci bölüğünün şimdilik orada tevkîfi ve fakat: Ganem'e ve Bukırş'a vukûu muhtemel bir ta'arruzla düşmanın harâbe ve dolayısıyla Zühre-Cerb yoluna yapacağı teşebbüsâta garb cihetinden mâni' olmağa yardım etmek üzere ed-Dâhir'de müctemi' 2/119 K 302 başına tabur Kumândânının i'zâmı lâzım geldiği.</p> <p>4. Alınacak mâlumat ve vazi'yetin peyderpey bildirilmesi. (24).</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.</p>	
	.../5/331	Akiliyye('den)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıği'na/(Akiliyye Ordugâh'ından)</p> <p>1. Meydi'in 23/5/331 mâlumatı Luhye Kumandanlığı vasıtasıyla alaya virildi.</p> <p>2. Düşman tarafından gittikçe kuvâ-yı mütahaşşide hattına kuvvet ve top sevki ile berâber bir taraftan iğvâ ile ba'zı kabâilin İdrîsî'ye (temâyüle) [imâlesine] çalışılması ba'de'l-îd vukûu muhtemel tehâcûme karşı mevcûd-ı hâzırla mukabele ve müdâfaa imkânını dûçâr-ı müşkilât edeceği cây-ı mülâhaza bulunmakla Hacûru'ş-Şâm hakkında İmâm Hazretleri ve mümkünse Ta'z mıntakasından kuvvet celbi husûsunda da kolordumuzdan da</p>	
28			<p>teşebbüsâta bulunulması iktizâ eder.</p> <p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı) Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili (Binbaşı) Gâlib.</p>	
	24-25/5/331	Akiliyye('den)	<p>Tehâme (Mıntakatü'l-harekâtı) k. (lıği'na)/(Akiliyye Ordugâh'ından)</p> <p>1. Bu gün alınan mâlumata nazaran Kande'ye bir misli daha hazele gelerek mevcûdu bini tecâvüz itti.</p>	

³⁸³ "Hüseyn" olabilir

			<p>2. el-ân [Henüz] tüfenklerle yigirmi kişilik müfreze Zühre'ye gelmedi. 2/119 Huleyf bölüğü ise Subaşı'na gidecek yerde ancak 21/5/331 sabâhı Dâhir'e gelebildi.</p> <p>3. Ganem'e ve Benî el-Kaysar ve Benî Câmî' eslihasını tezyîd etmek üzere mezkûr eslihanın ta'cilen sevki lüzumu ma'ruzdur. (24-5).</p> <p>Tehâme (Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Gâlib)</p>	
25/5/331	Cerb	<p>Ed-Dâhir'de (Mıntakatü'l-harekât) Erkân-ı Harbiye Riyâsetine/(Cerb Ordugâh'ından)</p> <p>C: 24-25/5/331 vusûl.</p> <p>1. Ba'de'l-îd dört topun Meydi'den tahrik edilmesi müstaid değildir.</p> <p>2. Hüseyin Şâyi'in burcuna sevk olduğu bildirilen büyük topa dair buraca hiç bir mâlumat olmadığı gibi Benî Neşr'e gönderildiği bildirilen top da oraya gitmemiştir. Bu sırf Yahya Ali tarafından tasnî' edilen bir şâyiadır. Çünkü mezkûr top kamâsı evvelce tarafımızdan alınandır ki merkûm beyne'l-kabâil bir te'sir yapmak için bu topu gemi arslanı makamında kullanır. Yalnız diğer küçük topu bataryadadır.</p> <p>3. Vâ'zâtı Ahmed Zeyyin mes'elesine gelince, mûmâileyhin ihanetini aslâ tahmin etmeyiz. Hatta Şükrü Beğ Müfrezesinin Batarya rehaneleriyle mübâdeleleri için</p>		
29		<p>tavassut etmektedir. Bunun hafiyen Bataryalılar'ın muhâbere ittiği bundan galat olsa gerektir.</p> <p>4. Hüseyin Şâyi'in burcu tarafımızdan yaktırılmış ve o civârdaki dört köy ihrâk edilmiştir.</p> <p>5. Benî Kays ve İbrahim Guzgûz kabâiliyle dün akşamdan beri bizim şu'âbiyeliler arasında tüfenk ateşi devâm etmektedir.</p> <p>Cerb 120. Alay K. nı . Binbaşı Hidâyet</p>		
.../5/331	Cerb	<p>Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne/(Cerb Ordugâh'ından)</p> <p>1. Bu güne kadar vazi'yette belli başlı bir tebeddül yoktur.</p> <p>2. Bu sabâh sâ'at birde yukarıdan yapıldığını zan ettiğimiz top endâhtı gündüz beşte tekrâr edilmiş ise de hakikat anlaşılamamıştır. Bundan Hacûr'dan incek kuvvetin hareket ittiğini tahmin ediyorum.</p> <p>3. Muhâlefet-i havadan dolayı Hacûr'la helposta (ile) muhâbere[si] mümkün olmadığından bu gün Hacûr'dan bir necâbın gelmesini (kaviyyen) ümid ediyorum.</p>		

			<p>4. Burada kuvvetli bir bölük bulunsa idi Cebel-i Sûb'un himayesi tahtında Gâhire üzerine tarafımızdan bir mukâbil ta'arruz icrâsı onların vazifesini hayliden hayliye teshil idecekti.</p> <p>Cerb 120. Alay K. nı Binbaşı Hidâyet</p>	
	.../5/331	Cerb('den)	<p>Ed-Dâhir'de Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Riyasetine:</p> <p>1. Bu gün Cebel-i Sûb'da hafif bir tüfenk ateşi olmuş ve dört dâne endâht edilmiştir.</p> <p>2. Vâizât'ın Şuâbiye kabilesiyle Benî Kays, İbrâhim Guzgûz kabâili arasında</p>	
30			<p>dün akşam başlayan (Harb) [müsâdeme] bu gün de devâm etmiştir.</p> <p>3. Şimdi sâ'at dört Araplar vasıtasıyla alınan haberlerde bu gün Yufûs'dan Abdullah Şuayb pazarına yapılan endâhtta sekiz kişinin maktul düştüğü bir merkebin mürd olduğu bildiriliyor.</p> <p>(4. Bu sâ'at beşe kadar Hacûr'dan haber alınamamıştır.)</p> <p>(5) [4]. Bu akşam Yahya Ali Burcuna büyük bir top geldiği işitildi. 25-26.</p> <p>Cerb 120. Alay K. nı Binbaşı Hidâyet.</p>	
	27-28/5/331	Cerb('den)	<p>Ed-Dâhir'de Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harbiye Riyâsetine/(Cerb Ordugâh'ından)</p> <p>1. Dün gece havanın müsâadesine binâen Şâhil ile görüşülebildi. Huce'den inen kuvvetin Hacûr meşâyih-i sâdıkası ve kabâili ve millî bölüğüyle birlikte Hicretüs'n-Nâşir'e hareket ittiği ve giceyi orada geçireceği haber alındı. Bu Kuvve-i Seyyâreye inşimizle muâvenet etmek üzere Şuâbiye cihetinden İbrâhim Guzgûz burcuna ve karyelerine topla endâht yapılacağı bildirilmişti. Filhakîka bu sabâh Binbaşı İsmail Beğ'in kumandasında mikdâr-ı kâfi piyâde muhâfızla bir âdi cebel gönderildi. Bu müfreze Şuâbiye mıntakasına vardığı esnada Şuâbiye hudûdunun şimâlen berâ-yı muâvenet gelen Benî Neşr ve Abdullah Şuâyib, şarkan İbrahim Guzgûz ve cenûben Benî Kays kabâili tarafından sarılmış ve sabâh sâ'at on birde başlayan şiddetli bir Harbe tesadüf etmiş ve Müfreze Kumândânı yol üstünde top indirmek lüzumunu his ederek Şuâbiyeliler'i himayeye başlamış, bilâhare fırsat zuhûrunda topu ikinci münâsib bir mevzi'a koymuştur. Kendim bu sırada cebel-i Sûb'a gitmiş bulunduğumdan müsâdemeyi Cerb'te haber alan Hâdi Paşa biraderi Abdu Heyc refâkatinde kendi cemâatinden kırk kadar millî göndererek Şuâbiye'yi takviye etmiştir. Harb akşama kadar bütün şiddetiyle</p>	

31			devâm etmiştir. Bi-tevfikillâhi teâlâ bin hüsn-i tesâdüf eseri olarak gönderilen bu top Şuâbiyeliler'in muzafferiyetini te'min ve hazeleyi makhûr ve perişan etmiştir. Bu Harbde altı sandık piyâde cephânesi ile yetmiş dokuz dâne ve şârapnel sarf edilmiştir. (27-28). Cerb 120. Alay K. nı Binbaşı Hidayet	
	Luhye('den)	27/5/331	(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na /Luhye Ordugâh'ından) 1-Beni Udeyye (rehâini) [rehineleri] alınarak Luhye'ye sevk olundu. Bu sûretle vukûu muhtemel mazarratlarının önü alınmış demek oldu. 2-Subaşı kuvvetinin azlığından dolayı (ba'zı tertibât-ı tahkîmiyeye mürâcaatla) [tahkîm-i tertibâtıyla] emr-i müdâfa'ayı tezyid ve te'min (vesâilin istikhâli) ve mantelli mevzi'inin intihâbı (zımında) [içün] 26/5/331 akşamı Luhye'ye geldim. 3-Menâha'dan gelen (cebellerin) [dağ toplarının] parmaklıkları ard imiş ve Rasas müsâdemesinde bir topun tekerleği dağılmış olup topçu fenniyle muhârebe neticesinde tamir olunamayacağı anlaşıldığından Hudeyde'de ve amelden sakit cebel topu tekerleklerinin Luhye'ye i'zâmına emr buyurulması. (Mıntakatü'i-harekât Erkânı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Gâlib)	
		28/5/331	Luhye('den) Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/ (Luhye Ordugâh'ından) Gerek Ed-Dâhir'deki 2/119 bölüklerinin muhtel olan ahvâl-i sıhhiyelerine nezaret ve ve gerekse müsâdematta yaralıların bidâyette tedavi ve Luhye'ye sevklerine kadar muktazi bir tabibin i'zâmı veyahûda boş ve muattal Zebediye Hastahâne'sinin lağvıyla tabur-ı mezkûr tabibinin iâde buyurulması. Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Gâlib	
32		28/5/331	Hudeyde('den) (Luhye ve Bağsiliye'de Binbaşı Galib Beğ'e/Mıntakatü'l-harekât Karargâhı'ndan) (Gâyet müsta'celdir): C: 23/5/331 ve 24-25/5 (şifreler ve vusûlü 27-28). 1-Meydi'den düşmana dair gelen mâlumattan bâhis 24/5/ ve vusûlü 27-28'de Luhye Kumandanlığı şifresi orduya bu babdaki mütâlaanız ilâve edilerek yazılmış ve kuvvet talebinde bulunulmuş ise de mümkün bile olsa Ta'iz'den kuvvetin Luhye Mıntakasına sevki müteassir ve uzun zamana mütevakıf idüğünden eldeki kuvvetin her mintakaya parçalanmasından ziyâde bir arada ve merkezi bir vazi'yette bulundurulurak millî ve mücâhidînle keşf ve tarassudun icrâ ve en ufak his edilecek harekât-ı bâğiyânenin aniden kahr edilmesi.	

			<p>2-Düşmanın Luhye Mıntakasında hâl-i faâliyete geçmesine mukâbil on gündenberi Hacûr'da müctemi 2/120 ve 3/120 taburlarıyla bir cebel takımının hemân Abdullah Şuayb köyüne indirilerek Hacûr yolu te'min olunmak ve düşmanın nazar-ı dikkatini oraya imâle ittirmek üzere süratle Cerb'e hareket ve üç te'kide rağmen hiçbir cevâb alamadığımız Cerb Kumândânıyla görüşerek bir an evvel neticelendirilmesi ve bu vazî'yeteye mukâbil belki Cerb'den kuvvet tasarruf olunabileceği.</p> <p>3-Hatların mütemadiyen bozulmasından telgraflar üç dört gün tehir eyliyerek hiçbir şey yapılamamakta ve her iki mıntaka Kumândânlarına virilen ta'limâta rağmen elân ba'zı istîzân ve istîzâh vukû bulmamaktadır. Luhye ve Cerb mıntakalarında düşmana dair elde edilecek mâlumatın ve harekât-ı askeriye cereyan ittikçe netice-i kat'îyeyi raporların hemân bildirilmesi ve ahvâl-i Harbiye vazî'yetine göre kararların virilerek istîzânla geciktirilmemesinin kendilerine tebliği.</p> <p>4-2/119 tüfenkçisi 19/5/331 akşamı hareket ittiğine göre ihtimâl eslihanın Zühre'ye Muvâsalat eylediği ve mahallerinden tahkikât yapılmakta olduğu.</p> <p>5-2/119 Huleyf bölüğü hakkında alayın en son verdiği emr o esnada</p>	
33			<p>ed-Dâhir'in kesb ittiği ehemmiyete Binâ'en Zühre ve ed-Dâhir olduğu ve 18-19/5/331'de Zebediye'den hareket idildiği.</p> <p>6-(Civârında vâki) [vukû bulan] en son müsâdemeye Şerif Mansur'un mücâhidînle adem-i muâveneti esbâbında Zühre'den geçerken tahkiki vazî'yetten haberdar edilmesi.</p> <p>7-Huleyf'deki mantelli ve cebel takımının Luhye'ye sevk olunmak üzere ihzâr edilmekte olduğu (28). (Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Râgıb)</p>	
	.../5/331	Hudeyde('den)	<p>Gâyet mühim ve bizzat açılacaktır. Luhye'den Binbaşı Gâlib Beğ'e.</p> <p>1-28/5/331 tarihli emr mücebince hareket etmekle berâber İdris, Yahya Ali Sevâb, Ali Fehim, Abdullah Şuayb mel'unlarının kellelerini uçurmak üzere ne miktar para sarfı icâb ederse virileceği ve bunun icrâsı kâbil olup olmadığı hakkında hafiyen tahkikatta bulunularak neticenin serîan iş'ârı. Mıntakatü'l-harekât K. nı . Miralay Râgıb</p>	
34	5/Ağustos/331	Ed-Dâhir'den	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumandanlığı'na/ed-Dâhir ordugânından)</p> <p>Luhye ve Benî Câmî' mıntaka'sının gittikçe kesb-i ehemmiyet etmesinden ve başka bir kuvvet sevkindeki adem-i imkândan</p>	

			dolayı Luhye ve Benî Câmi' mıntaka'sıtopçu kuvvetiyle (takviye etmek mecbûriyeti hâsıl olmakda bulunmakla) [takviyesi için] Huleyf'de ihzârı emri virilen mantel ve cebellerin Luhye'ye sevk ve mantel mühimmâtının da bir an evvel yetiştirilmesi lüzumu ma'rûzdur. (Mıntakatü'l-harekât Erkân-ı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Gâlib)	
5/6/331	Ed-Dâhir'den		Tehâme mıntaka'tül- harekâtı K. lıǵı'na (ed-Dâhir Ordugâh'ından) C: 29/5/331 bizzat şifre Luhye'ce icrâsı mümkün olamayacağı anlaşıldı. Mes'eleyi Cerb'de ta'kib edeceğiM. Maamafih kuyularını tesmîm sûretiyle teşebbüsâtta bulunuluyor. (Mıntaka'tül-harekât Erkan-ı Harbiye Reisi Vekili Binbaşı Galib)	
6-7/6/331	Hudeyde'den		Ed-Dâhir'de Binbaşı Galib Beğ'e (Mıntaka'tül-harekât Karargâhı'ndan) C: 5-6/6/331 şifre: 1-Huleyf'deki âdi cebel ve mantellinin sür'at-i hareketi emri virildiği. Yalnız mantellinin öküzleri noksan olduğundan henüz mübâyaa olunmamış ise hemân mübâyaa ederek hareket etmesi yazıldığı mantelliye ait bin mücehhez şârapnelin kâmilen 5-6 akşamı Zebediye'ye hareket ittirildiği ve bu mühimmatın şimdilik Luhye için tefrik edilen yigirmi beş sandıkta iki yüz şârapnel dört varil mantelli hortumcunun iki sandıkta ikiyüz mantelli şârapnel tıpasının bir sandıkta bin beşyüz fûnyenin Zebediye'den Luhye'ye sürat-i sevki	
35			anbar me'mûrluğuna emr olunmuş idi. Yine te'kid idildiği ve fakat aldirılmak üzere oraca da teşebbüsâtta bulunulması ve yalnız tanelerin tıparları ordudan henüz vürüd etmediğinden vürûdunda hemân beşyüz tanenin Zebediye'ye ve bu miktardan iki yüz 'adedinin Luhye'ye sevk olunacağı. 6-7. Tehâme (Mıntakatü-lharekâtı K. 'ı Miralay Râğıb) ³⁸⁴	
.../6/331 Def'a 30	Hudeyde'den		Gâyet müsta'celdir. Ed-Dâhir'de veya Cerb'de Binbaşı Galib Beğ'e (mıntakatül-harekât karagâhından 5/6/331) 1-İbni Abbas'ın 200 ve Hopa'nın 300'ü mütecâviz mücahidîn	

³⁸⁴ Bu bölümün üzeri kırmızı kalemle çizilmiştir

			<p>Huleyf'in bombardımanından ve Kahran'daki İngiliz tazyikinden galeyâna gelerek 9/6/331 günü kat'î olarak Kahran'a ta'arruza karar vermişlerdir. Nükûl ittirmek imkanı yoktur. Ada seyiti ile de muhâbere etmişlerdir. Ada ahâlisi dâhilden müşterektir. Hatta adadaki topları da İngilizlere kullanacakları me'mûldür.</p> <p>2-Yanlışığa meydan virilmemek üzere serî'an Huleyf'e yetişilmesi lazımdır.</p> <p>3-Mücahidin iâşesi buradan te'min olunacaktır. Keyfiyet kolorduya yazılmıştır.</p> <p>4-Huleyf'e Muvâsalatınızı bildiriniz. İnşâallah bu teşebbüsâtın akîm kalmamasını Cenab-ı Hak'dan dilerim. Mes'ele ve (vazifeden) [vaz'iyetten] peyder pey mâlumat i'tası. (Vusûlü 10-11/6/331).</p> <p>Mıntakatül-Harekât K. nı Miralay Râgıb</p>	
	.../6/331	Cerb'den	<p>Gâyet mühim ve müsta'celdir.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C:5/6/331, vusulü 10-11/6/331 şifre.</p> <p>(Teşebbüsâtın)[Teşebbüs] 9/6/331'de vukû bulacağına telgrafın te'hirinden dolayı</p>	
36			<p>vaktin geçmiş olmasına nazaran hareketim lâzımsa hemân hareket etmek üzere sabâha kadar emr buyurulması. 10-11.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Erkân-ı Harb Reisi Vekili Binbaşı Gâlib.</p>	
	11/6/331	(Cerb'den)	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/Cerb Ordugâh'ından)</p> <p>C: 10-11/6/331</p> <p>1-Luhye ve Benî Câmi' vazi'yet-i hâzırası kuvvete ihtiyaç ediyor. Binâ'enaleyh Luhye ve Subaşı('na medârı olmak üzere) [içün] Huleyf'den alınmış mevcûdtan aşağı olmak üzere bir müfrezenin sevki (lâzım geldiği) [lâzımdır].</p> <p>(2-Seyyid Muhammed Kahim cemâatinin Luhye'deki top sesine yetişmesi husûsunun Zebediye ve Luhye Kâ'imakâmlığı'na tebliği).</p> <p>2-2/119 (bölüğünün) [bölüğü] 12/6/331 sabâhı ed-Dâhir'de (bulundurulacağı) [bulundurulacaktır].</p> <p>3-Mantel mühimmâtının [mühimmâtı] (elân gelmediği) [henüz gelmemiştir].</p> <p>4-1/115 taburuna mücâhidîn için (havâleten)para yetiştirilmesi.</p> <p>Binbaşı Gâlib.</p>	

	11/6/331	Cerb('den)	(Ed-Dâhir'de Luhye Kumandanlığı'na/Cerb Ordugâh'ından) 1-2/119 bölüğü 12/6/331 sabâhı oradadır. 2-Altmış mevcûdlu bir müfrezenin Huleyf'den (bu gice) sevki lüzumu (müsta'cilen) Hudeyde'ye yazıldığı. 3-Mücâhidîn için Zühre'ye Hâdi Paşa ve tarafımdan yazıldığı. 4-Luhye'deki top sesine yetişmesi (husûsu) Kâ'imakâm Beğ Seyyid Kahim'e söylesin veya yazsın. 5-Mantel mühimmâtının elân gelmediği ve mücâhidîn için havaleten para yetiştirilmesini yazdım.	
37			6-Yarın sabâh Zühre'deyim. (11). Binbaşı Gâlib.	
	.../6/331	Cerb('den)	(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na/Cerb Ordugâh'ından) 1-Cerb'deki vazi'yet (hâl-i sükûnda) [sükûnette]. 2- Hacûr kuvveti Câhiliyye'den henüz ilerliyemedi. (3-Vazi'yet-i umûmiyeyi) Vazi'yeti izah ederek batâetinin iyi netice vermeyeceğini yazdım. (5)Yanıdaki muhâbere me'mûrunun acemiliğinden dolayı kendisiyle muhâbere hemân mümkün olamıyor. (11). Binbaşı Gâlib.	
	.../6/331	Hudeyde('den) [Gâlip]	Gâyet müsta'celdir. Zühre veya Cerb'de Binbaşı Gâlib Beğ'e (Mıntakatü'l-harekât Karargâhı'ndan 9/6/331) 1-Vâizât ve Luhye'deki kuvvetlerin tevhid-i harekâtı için mezkûr mıntakaya kumanda etmek üzere mezkûr mıntakada kalmanız kolordu Kumandanlığı'nın 8/6/331 tarihli şifreli emrleri iktizâ'sından olmağla. 2-Hemân vazifeyi deruhde ediniz. Mesbuk olan sa'yiniz[in] bir kat daha tezyidiyle evvel emrde Hacûr'dan incek kuvvetin bir an evvel emniyetinin te'mini. Ve bu husûsta Hacûr'ı teslim alacak mücâhidînin henüz 3-4/6/(331)'de gelmediği Hacûr Kumandanlığı'ndan bildirilmesi üzerine keyfiyet kolorduya te'kîden yazılmışdı. Cevâben İmâm Hazretlerine mücâhidîn hakkında müteaddid def'alar yazıldığı hasebiyle şimdiye kadar mücâhidînin gelmiş olması muhtemel bulunduğu bildirilmekte. Hacûr Kumândânı tarafından müşârünileyhin oradaki Vekiline bi'l-mürâcaa mübâdele husûsunun tesrî' etmesi ve neticeden firkaya mâlumat i'tâsı ile berâber Hacûr'dan da doğrudan doğruya kolorduya bildirilmesinin Hacûr K. lığı'na tebliği ve ikinci ehem olan mes'ele ise evvel emrde	
38			muhâberâtın mıntakanız dâhilinde ve aynı zamanda burada [bura ile]tesrî'-i irtibât her neye mütevakkıf ise icrâatına teşebbüs olunması.	

			<p>4-³⁸⁵ Bi'l-hassa Hacûr'dan incek kuvvetin bir an evvel inmesiyle [Cerb] kuvveti bu sayede kuvvetlenmiş olacağından bi'n-nisbe tehlikenin azalacağı tabîî olmağla Hacûr Kumandanlığı'ndan alınan 3-4/6/(331) tarihli telgrafta evvelce işğâl edilen Cebel-i Dâhîne'nin tekrâr düşman tarafından işğâl olduğu mes'elenin rengini değiştiriyor gibi görüldüğü.</p> <p>5-Aradan epeyce bir zaman dahi şimdiye kadar o cihette ne olduğuna ve ne iş görüldüğüne Cerb Kumandanlığı'na sorulan suallere hiçbir cevap virilmemesine bir türlü akıl erdirilemiyor.</p> <p>6-Yevmiyye vukûat raporunun behemehâl yigirmi dört sâ'atte bir virilmesine de son derece himmet olunsun. Makamdan virilen emrlere karşı lâkaydî harekette bulunmakta olan Cerb Kumandanlığı'nın bu harekâtının tedkîki. Her ne kadar hutût-ı telgrâfiye kırık ise de arada necâb vasıtasıyla muhâbere te'sîsi mümkün olamıyor. Necâb ta'yîn olundu, tahsisat virildi. 120. Kumândânı hâlâ batâettedir.</p> <p>Bu esbabdan dolayı vekâyi'-i Harbiye lâyıkıyla ta'kîb olunamamakta ve vaz'u'l-ceyşin tebeddülâtı iyice bilinmemektedir. Binâenaleyh bu cihetlerin artık vukû'a geleceği ümit olunmamakta olduğu vazifeye ta'yîninizden Cerb ve 118. Alay Kumandanlığı haberdar idildiği.</p> <p>7-Luhye mevki' Kumandanlığı'nın da fırka ile ref'-i mesûliyet hakkındaki mürâcaatları tesirsizdir. Virilen tahsisat (ayrılan kuvvet) millî ve mücâhidîne tahsis edilmiştir. Hüsn-i istihdâmları husûsundaki kudretsizlik bâdi-i taaccübdür.</p>	
39			<p>Her mevki' kumândânı kendi ihtiyâcâtını irâe olunan mahallerden ahz ve celbe mecbûrdur. Kumândânlık bu gibi meşâğil ile kat'îyyen alakadar değildir. Her iki mintakanın kuvve-i hâzıralarıyla vaz'u'l-ceyşlerinin tertib ve taht-ı inzibât ve intizâma alınması ve ihtiyâcâtın mümkünü'l-husûl olacakların hemân ve sür'atle bildirilmesi ve muhâberâtın tesrî'i himmetinizden mütenazzırdır. (9. Vusûlü 11-12. Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı . Miralay Râgıb.)</p>	
(.... /6/331)	Hudeyde('den)	(Gâyet müsta'celdir.) Cerb'de Vâizât-Luhye ve civârı Kuvâ-yı Mûtehaşşide Kumândânı Binbaşı Gâlib Beğ'e. C: 10-11/6/(331 gice vusûlü sâ'at 6. 20) 1-Dün gice Kande'den İdrîs hazeleleri ta'arruzda bulunmuşlardır. Gerçi tard ve def' edilmişler ise de Luhye limanında düşmanın üç bacalı ve iki gambotu vardır. Esnâ-yı müsâdemede projektörle		

³⁸⁵ Üçüncü sıra maddesi metinde açıkça gösterilmemiştir

			<p>tenvîratta bulunmuşdur.</p> <p>2-Düşman gemisi yanında iki sanbuk İdrîs hazelesi vardı. Asıl kat'î ve hakîki ta'arruzları 11-12/6'da vukû'u muhakkaktır. Bu ta'arruz bahren ve beren olacaktır. Üç senbûk hazele daha iltihâk etmiştir. Nefs-i Luhye ve Subaşı zaîftir. Bu sebebden 2/119 bölüğünün âcilen Dâhir'e yetiştirilmesi elzemdir.</p> <p>3-Bin beşyüz İmâm Hazretlerinin mücâhidîniyle Hacûr kuvvetinin Cerb'e hareketi haber alındığından 2/119 bölüğüne ihtiyaç asla kalmadığından mezkûr bölüğün be's hâl şimdi hareket ittirilmesi.</p> <p>4-Cerb alay Kumândânı ora mıntakası hakkında yevmi vukûâtı vermemiştir. Teşebbüs etmediğinden makam, yevmî vukûattan mahrumdur. Kumândânlığa keyfiyet arz edilmiştir. Cerb hakkında ya'nî Hacûr kuvvetinin indiğine ve</p>	
40			<p>2/119 bölüğünün hemân hareket ittirildiğine, mevki' hakkında daha ziyâde mühim mâlumat i'tâsına şiddetle intizar olunduğu gibi, ba'demâ da iki mıntaka(nın) muhâberesi[nin] tesisi ve (deverânına) ve yevmî vukûâtdan haberdar edilmesi ehemmiyetle lâzımdır. (10-11. Vusûlü 11-12.)</p> <p>Tehâme K. (nı. Miralay Râğıb)</p>	
10-11/6/331	Hudeyde('den)	Vâziât ve Luhye mevâkii Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumandanlığı'na/(Hudeyde'den)	<p>1-Mücâhidînin Cebel-i Ka'dene(nin) kurbündeki Cebel-i Dâhin'i işgâl etmiş oldukları (Hacûr Kumandanlığı'nın) 5/6/(331 tarihli) telgrafından</p> <p>2-İmâm Hazretlerinin bin mücahidi bu gün sâ'at dokuzda Mediha'ya gelip yarın karagollar teslim ve 3/120 taburuyla ileri hareket olunacağı Hucur Kumandanlığı'nın 5-6/6/(331 vusulu 9-10/6/331 telgrafından) [telgrafın] anlaşılma.</p> <p>3-Bu hesaba nazaran şimdiye kadar Cerb'e muvâsâlatları icâb ediyorsa da henüz Cerb'den veya Hucur'dan buna dair bir iş'ârât olmadığından kuvvet hakîkaten inmiş ise lüzumuna mebni 2/119 bölüğünün Luhye'ye tahrîkiye ibnâsı. (10-11 vusûlü 11-12) Tehâme (K. nı Miralay Râğıb)</p>	
[11/6/332]	Hudeyde	Cerb'de Vâ'izât ve Luhye mevâkii Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lığı'na	<p>1-Karagollar İmâm Hazretlerinin mücahidini ve emr mücebince millî ve ağır topcu efrâdına teslim edilerek akdemce Kubbe ve Hicre'yi işgâl eden bir bölükden gayrı yüz kırk altı mevcûdlu iki bölükle sâ'at altıda Mediha'dan hareketle (Şemir ve Hicre'deki bir sâ'at mola virilerek) akşam (sâ'at) on ikide Cebel-i Cahiliye'deki müfrezeye iltihâk eylediğini.</p>	

41			2-Kubbe [ile] Hicre'yi İmâm Hazretlerinin iki yüz mücahidîniyle tutdurup buradaki atmış beş mevcûdlu bölüğü de Cebel-i Cahiliye'ye celb ittikten sonra meşâyih-i sâdika [ve] mücahidîn ile birlikte eşkıya elindeki Cebel-i Ka'dene'ye (inayet-i Rabbâniyle) ta'arruz edileceği 9-10 Ağustos (331 vusûlü 11/6/331) tarihli Hacûr Kumandanlığı'nın iş'âr-ı telgrâfisinden olduğu. (11). (Vusûlü 12). [Tehâme] (Mıntaka'tül-harekât K. nı Miralay Râğıb)	
...	6/332	Hudeyde(den)	<p>Cerb'de Vâ'izât ve Luhye mevâki'i Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lığı'na</p> <p>1-İmâm Hazretlerinin mücahidîninin tüfenk ve cephâneleri olduğundan virilmemesi.</p> <p>2-İmâm Hazretlerinden lüzumu hâlinde celb olunacak âdi cebel topları için cephâne virilip topların cephânesi ile berâber celb ve ileride cephânenin de kolorduca muâvenet olunacağı.</p> <p>3- Hacûr'daki mantelli için lüzumu kadar cephânenin Hacûr'dan celb olunması.</p> <p>4- Hacûr'daki âdi cebel takımı için istenilen toplarla füyelerin topa iltihâkı mümkündür. Hucce'den talep olunması ve aksi hâlde tıpasına tane ve şârapnellerin mümkün ise berâber götürülmesi veyahûd bırakılması ve mezkûr toplarla bulunan yedi yüz şârapnel ve 350 tanenin kâfi olduğu Hucce'den mezkûr mühimmât ve techizât gönderilmesine buraca icâbına bakılacağı.</p> <p>5-Hucur Kumandanlığı'nın helposta ile kolorduya verdiği 5-6/6 Ağustos tarihli telgraflarına cevâben Kolordu Kumândân'lığından bervech-i bâlâ dört maddeli cevâbı yazıldığı kolordu iş'âr-ı telgrâfisine atfen bildiriliyor.</p> <p>6-İkinci madde gâyet musîb olmağla berâber bir fırsat elde iken âdi cebele lüzum varsa İmâm Hazretlerinden Kuvâ-yı Mütehaşşide için celb</p>	
42			<p>olunmak üzere bildirilmesi matlupdur. 11. Vusûlü 12. Mıntaka'tül-harekât Kumândânı Miralay Râğıb.</p>	
	12/6/331	Zühre(den)	<p>Luhye ve Benî Câmi', Va'izât, Hacûr, [ve]Kuvâ-yı Mütehaşşide Topçu Kumândânlıklarına:</p> <p>1-8/6/331 (tarihli) kolordu telgrafisiyle kuvâ-yı mütahaşşide Kumandanlığı'na ³⁸⁶teblîğ buyurulduğundan inâyet-i Rabbanîye ve imdâd-ı Resûl-i Kibriyâya istinâd ve bütün hatta gördüğüm (mesâ'i-i) meşkûre [mesâ'ie] ve (müdâfaât-ı) dilîrâne(ye) [müdâfaata] îtimâden bi-tevfikihî teâlâ vazîfeye</p>	

³⁸⁶ Ta'mim olabilir

			<p>başladım.</p> <p>2-Yemen'i düşmanın istilasından kurtararak ayağını Kabe'tullah'a bastırmayacak olan bu hatt-ı mütehaşşidin tamamen muhâfazasına çalışarak bizlere tevdi' olunan bu mühim vazifenin ifa ve nâmûs-ı askerimize leke sürdürmemeye çalışacağımıza tamamen kâniim.</p> <p>3-Herşeyden evvel harekât ve tertibâtımızı tanzime medar olacak olan ve düşmana dair elde edilecek mâlumat ve herhangi bir mintaka ve noktaya vuku' bulacak ta'arruzun derhâl ve yigirmi dört sâ'at zarfında [da] mintakanız dâhilinde cereyan iden en küçük hadisenin emr-i âhire değin her gün sabâhları bildirilmesi.</p> <p>4-İdare, iâşe ve mühimmât ve sâire husûsundaki ihtiyacınızın te'minine çalışmak üzere mâlumat (i'tâsı) [virilmesi]. (12).</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide K. nı . Binbaşı Gâlib</p>	
12/6/331	Zühre('den)	<p>Hacûr k. (ılgı'na)/(Zühre Kal'asından)</p> <p>5-6 ve 6/6/331 tarihli helposta ile kolorduya vukubulan mürâcaatınıza gelen cevap (bervech-i zîrdır) [aşağıdadır]:</p> <p>1-İmâm Hazretleri(nin) mücâhidîninin tüfenk ve cephâneleri olduğundan virilmemesi.</p> <p>2-İmâm Hazretlerinden lüzumu hâlinde celb olunacak âdi cebeller için cephâne</p>		
43		<p>virilip toplarin cephânesi ile berâber celb ve ileride cephâne husûsununda kolorduca muâvenet olunacağı.</p> <p>Hacûr'da[ki] mantelli için lüzumu kadar cephânenin Huce'den celb olunması.</p> <p>4- Hacûr'daki âdi cebel takımı için istenilen tıparlarla füyelerin (topa iltihâkı mümkündür) Huce'den talep olunması ve aksi hâlde tıpasız tane ve şârapnellerin mümkün ise berâber götürülmesi veyahûd bırakılması ve mezkûr toplarda bulunan yedi yüz şârapnel ve 350 tanenin kâfi olduğu Huce'den mezkûr mühimmât ve techîzat gönderilemezse buraca icâbına bakılacağı. (12).</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumândânı Binbaşı Gâlib.</p>		
.../6/331	Zühre('den)	<p>Luhye ve Benî Câmî' mintaka'sı K. ılgı'na/(Zühre Kal'asından)</p> <p>1-2/119 Behcet Efendi Bölüğü bu gice [Zühre'ye gelmişse de] havanın dık bir hâlde bulunmasında yorgun düşmüş ve sabâha karşı vazî'yetinde bugün bir tebeddül görülmediğinden hareketi akşama tehir (etmişdir) [edilmiştir].</p> <p>2-Bölüğün (kısm-ı mütebâkîsi) [bir kısmı] Hacûr'dan inen kuvvete yardım etmek üzere havan topuyla berâber Cebel-i Dâhin'den dün gice celb olunmuş ise de mesâfenin (bu'diyetinden) [fazlalığından] iltihâk edemiyerek bu gice [Cerb'den] hareketi muhakkak bulunmuştur.</p> <p>3-9-10/6/(331) gicesi düşmanın Bukırş üzerine olan keşf ta'arruzu akîm kalarak -(istihbârâta nazaran) 15 maktûl ve 12 mecrûh</p>		

			[yaralı] vermeleri- tüfenk ve cephânelerini bırakmak sûretiyle ric'atleri, mezkûr düşmana Bukırş'dan ta'arruz imkânının olmadığı fikrini vermiş olması ihtimâline ve düşman-ı sefâin ve sanbuklarının Luhye önünde bulunmaları (hâline) göre hazelenin Atan, [Subaşı] üzerine tevcîh-i harekât etmeleri müsteb'ad değildir. Binâenaleyh elyevm Benî Câmi' ve Udeyye meselesinin şekil ve rengini nazar-ı dikkate alarak bir bölükle bir de topun – Huleyf'deki toplar gelmemiş ise- Subaşı'na hareket	
44			ittirilmesi fikrindeyim. 4-Düşmanın Luhye ve Subaşı üzerine hareketi his olunduğu anda ve hâlde sizin daha ziyâde kesb-i ehemmiyet idecek olan Subaşı veya Luhye'de bulunmanız ve aynı zamanda Bukırş ve ed-Dâhir'de kalacak mütebâkî kuvvetin de Nâşiriye ve Kahriye şimâlinden geçerek Subaşı üzerine saldırması husûsunda şimdiden 2/119 Kumandanlığı'na (tâlimat-ı muktaziye virilmesi) [ıcab iden tâlimat vermeniz] iktizâ' eder. 5-Hazele 700'den fazla değildir. Üç bölük ve üç top[la] Ganemeliler ve buradan (istishâb olunabilecek)[alınabilecek] mücâhidînle derhâl Bukırş'a yetişirim. Subaşı kulelerinin bir an evvel ikmâli için ta'yinatta bulunulması himmetinizden muntazardır. Huleyfe'deki mantellinin vurûdu hâlinde düşmanın bir büyük ve bir küçük topu bulunması mâlumatına nazaran Subaşı'na yerleştirilmesi muvâfık gibidir [daha muvâfıktır]. 6- Hacûr kuvveti bu sabâh garba doğru sarkacaktı. Yarın veya öbür gün el-Gâhire'yi tutması me'mûldür. El-Gâhire tutulduğu (hâlde) [anda] Cerb'den bir miktar daha kuvvet (celbi) [çekmek] mümkün olabilecektir. 7-Cenab-ı Hak faaliyetinizin mükâfatı olan zaferi size versin temenniyâtını tekrâr ederim. Kuvâ-yı Mütehaşşide K. nı Binbaşı Galib	
	12/6/331	Cerb(den)	Ed-Dâhir'de Kuvvâ-yı Mütehaşşide Kumândânî'na Cerb Ordugâh'ından 1-9-10/6/331 gerek Sûb ve gerek Cebel-i Tûrâb'da hafif tüfenk ateşiyle geçmiştir 2- Cahiliyye'deki müfrezenin başlayacağı ilave hareketi (bu) gün te'hir ettiği kumândânlıktan alınan rapordan anlaşılmıştır. 3-10-11/6/331 de mevâzi'de fâsılalı tüfenk atışlarına devâm olunmuş bir tane üç saniyeli ve dört şârapnel atılmıştır.	
45			4- Yevm-i mezkûrda Hacûr'dan incek kuvvete ateşiyle muâvenet etmek üzere Şuâbiye Mintakasına bir müfreze gönderilmiştir. 5-11/6/331 de Cahiliyye'de müfrezenin mütemâdi top ve tüfenk ateşleri Cebel-i Sûb'dan işitilmiş ve Cebel-i Sûb'dan ise Beni	

			<p>Neşîrliler'e karşı iki saniyeli endâht edilmiştir.</p> <p>6-Şuâbiye'ye gönderilen müfreze Muhammed Cibrân köylerine on sekiz tane ve dört ateş endâht ile bir burc yıkmışlar, gice Cerb'e 'avdet etmiştir.</p> <p>7-11-12/6/331'de Cebel-i Sûb'da hafif tüfenk ateşleri olmuş ve Cebel-i Câhiliye'ye gice sâ'at ikide ta'arruz etmek isteyen eşkiya ile yediye kadar yapılan müsâdemede eşkiyanın çekilmeleriyle neticelendiği (mahallî kumândânlıklarının raporlarından) anlaşılmıştır.</p> <p>8-Leyle-i mezkûrda ileriye hareket etmesi mukarrer olan müfreze sabâha karşı ikinci bir şiddetle (Harbe) [müsâdemeye] başlamış ve gündüz sâ'at 5'e kadar top tüfenk sesleri işitilmiş ve ba'zı köylerde yangınlar görülmüştür. Henüz (Müfreze Kumandanlığı'ndan) bir rapor alamamakla berâber müfrezenin kararı vechile ta'arruz etmekte olduğu anlaşılmıştır. 12.</p> <p>Cerb 120. Alayı K. nı Binbaşı Hidâyet.</p>	
	.../6/331	Cerb('den)	<p>Ed-Dâhir'e Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na</p> <p>1-Kuvve-i Seyyârenin bir sabâh Cebel-i Ka'dene'ye Cebel-i Nu'man ve Hacûr pazarına ta'arruz ederek Avn-ı Hakla mevâki-i mezkûreyi eşkiyadan tathîr ve işgâl eylediği müfreze k. lığının iş'ârından anlaşılmıştır.</p> <p>2-Cebel-i Sûb'dan Benî Neşrliler ve pazarları üzerine altı şârapnel ve üç tane endâht edilmiştir. Ar'Asira fâsılalı ve hafif tüfenk ateşi</p>	
46			<p>olmuştur.</p> <p>3- Fimâ ba'd bilcümle muhâberâtın Cerb'de Vâizât mıntakası Kumandanlığı ile icrâsı lâzımgeleceği Kuvve-i Seyyâre Kumandanlığı'na yazılmıştır.</p> <p>120. K. nı . Binbaşı Hidâyet</p>	
	13/6/331	Ed-Dâhir'den	<p>Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na</p> <p>1-2/119'dan Behcet Efendi bir kısım askeriyle 12-13/6 gicesi sâ'at dörtte Dâhir'e Muvâsalat etmiştir. (Köyde yerleştirildi).</p> <p>2-Taburun arkası gelince Subaşı'ndaki otuz nefer perakendesini de celb edilecektir.</p> <p>3-Hamdi ve Behcet Efendi bölükleri mevcûdları yüze karîbdir. Bunların Kitif'te ta'biyesi, mevcûdu yetmiş kadar olan Rif'at Efendi bölüğü de Dâhir'de ibkâsı ve 1/115, K 2'nin Subaşı'na sevki âcizlerice mutasavverdir.</p> <p>4-Beni Udeyye'nin arkasına gelen mantel daha bu akşamdan itibâren onları düşündürdü. Kâ'imakâmlıkla müştereken edinilen ta'kîbât inşâallah semeredâr olursa bunların da tereddütleri (hasbel-kuvve) izale edilmiş ve yalnız hazelenin Subaşı'na Benî</p>	

			<p>Câmi' Kadesi cihetinden (Subaşı'na) sarkması ihtimâli kalmış oluyor ki oranın takviyesi lazım gelir.</p> <p>5-Gerek icâbında Luhye'ye yetişmek gerek Subaşı'nı bi-hakkın ve emniyetbahş sûrette müdâfa'a eylemek ve inşaatını serî'an yetiştirebilmek sebepleriyle K 2'nin Subaşı'na alınması lüzumu tezâyüd ediyor. Ve yapılan esliha tevzî'âtıyla her taraftan Kitif'e hayali mücâhidinin yetişmesi muhakkak olduğundan mezkûr bölüğün Subaşı'na iâdesinde bir mahzur olmayacağını gösteriyor.</p> <p>6-Beni Udeyye'nin muhâlefet vazi'yeti münasebetiyle Muvâsalatımızın inkitâ'ı</p>	
47			<p>endişesi hayli müddet müteaddid müsâdemelere yetişecek piyâde ve topçu cebhânesi celb ve iddihâr edilmiş ve 2/119 taburunun bir aylık idaresi te'min olunmuşdur.</p> <p>7-Kande hazesinden üç gündür mâlumat alınamadı. Bu gün bir adam (mahsus) gönderildi.</p> <p>8-Bukırş'da gördükleri mukabeleden yıldıklarını ve hatta Kitif'in ya'nî sırtın üzerine yanaşmak gayr-ı mümkün olduğunu Meydi'deki ceşşe bildirdikleri söyleniyor.</p> <p>9-Kuyularının tathîr ve tebhîr muâlecesini hâmilen Ahmed Paşa'nın hemşiresi gidecek idi. (Ertesi günün sabâhı) vak'a ertesi [sabâhı] olduğundan kadın cesâret edip yola çıkamadı.</p> <p>10-Yüzbaşı Hâşim Efendi hâlâ gelmedi. Burası artık bir tabur merkezi olmuşdur. Tabibe şiddet-i ihtiyaç vardır. (Tesrî'-i ikdâmına? taleb buyurulacak).</p> <p>11-Ganeme Şeyhi elli tüfenk aldıktan sonra Bukırş'ın rütbesine hatta bir neferle iştirak etmez oldu. Diğerleri gibi ma'âş, ta'yin-i asker, top ve muhâfız istiyor. Herif buyurdu. İşte en ziyâde fiiliyatla sadakati gösteren adam tüfenklere nail oluktan sonra dönüverdi. Kaimmakamlığa yazdım ve Seyyid Hâdi ve Ahmed Paşa gibi ma'âş ve taayyünât talebine dair kâğıdının aynını gönderdim. Sûretini de Şerif Mansur'a verdim ki kendi şeyhi olan Seyyid Hâdi yine lâzımgelen tenbîhâtı icrâ ittirip edepsizlikten sarf-ı nazarla kemâ-fissâbık Bukırş'ın rütbesine bizzât cemâatiyle iştirak eylesün.</p>	
48			<p>12-Ba'demâ alay Kumândânıyla muhâbere etmeyeceğim ve soracağı mevâddin cevâbını da vermiyeceğim. Muhâtab-ı zât, zât-ı âlînizsiniz.</p> <p>13-Cerb'in böyle bir sırada bilcümle devresini sevk ittirdim. Luhye ve Benî Câmi' K. nı Binbaşı Hasan İzzet.</p>	

13/6/331	Suba (şı'ndan)[ş1]	<p>Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lığı'na</p> <p>1-Transport ve iki ganbot Luhye limanına gelmişlerdi. Bunlar muhâsarayı teşdîd ve berren ta'arruz bahri bombardımanla tevhid fikrinde idiler. Hatta onbir senbuk inci sayyâdlarını tevkîf ve Kahran'a sevk ittiler. Balıkçı sürülerinden üçünü yakalayıp ba'de'l-isticvâb tahliye eylediler. Bütün gice sâhili ve Tehâme'den Luhye Mıntakasını projektörle tarassud ederek karadaki hazelenin maneviyatını tezyide çalışıyorlardı.</p> <p>2-Ganbotlardan birisi Meydî'ye giderek İdrisî ile görüşmüş. Berren Luhye'ye on beş yigirmi bin hazele sevk edeceğine dair va'dinde fiiliyât görmediklerinden ve kendileri berâ-yı muâvenet Luhye'ye def'aatla gelip ateş ittiklerinden bahisle yalancılığını beyan etmiş ve Luhye açığından 'avdeti sırasında telsiz muhâberesiyle Transport da demirini alarak Kahran'a gitmiştir.</p> <p>3-Kahran'a Muvâsalatlarında mevkûf inci sayyadları ba'de'l-istintâk yedirip senbûklere irkâb ve ganbotla birlikte Luhye limanına getirdikleri ve ba'dehû kasabaya gitmelerine müsâade ittikleri ve ganbot Murğ Adası sâhilinde kaldığı bugün Kâ'imakâmlıktan ve vekâletten alınan tezkirelerden anlaşılmışdır.</p> <p>4- İdrisî nezdinde cebhâne, erzâk kalmadığı ve almak üzere Meydî'ye giden Hacûr meşâyihinin tehî dest 'avdet eylemediği ve Kovacı Vâpuru eşya-yı tüccâriye ile Meydî'ye gelmiş ve cebhâne ile erzâkını getirmedeğinden</p>	
49		<p>yükünü boşaltmamış ve öylece savuşup gitmiş ve şu hâlde İdrisî ile İngiliz'in arası olduğu istihbâr kılınmıştır.</p> <p>5-'Asir cihetinden asker ve mücâhidîn Vâdi-yi Hulâ cihetine gelmiştir. İdrisî endişededir.</p> <p>6-Binbaşı Şükrü Beğ ve rüfekâsı Mîrî Kalesinde mevkûfturlar. Hatta Binbaşının ayağına çifte demir takılmışdır.</p> <p>7-Benî Ali hâl-i tecerrüdde kaldı. Benî Udeyye ise zahiren hükûmete dehâlet etmiş görünüyor. Fakat bunların ve daha doğrusu hatta hânesinde bulunduğumuz civanın ne sözüne ve ne ahbine inanılmak câiz olmayacağını, her günkü tebeddülleri isbat etmektedir.</p> <p>8-Zaaliye, Mor, Benî Ali ve Udeyyeliler'in Mor'daki ictimâ' ve mukarreratları mıntakamızı müşkülâta uğratacağı münasebetiyle geriden bunları tehdid için Zeydiye mücâhidlerinin Subaşı'na veya Memleha köylerine i'zâmları ve Luhye'nin sefâin karşısındaki boşluğu ve mantel cebhânesinin adem-i vusûlü münasebetiyle kısmen de Luhye'ye sevkleri yahûd Huleyf'ten altmış neferin sür'at-i i'zâmı alaya yazılıp vekâyi' îcabıyla te'kîd edilmişdi.</p>	

			<p>9-Luhye'nin takviyesîçün Huleyf'ten asker istemek makama karşı izhâr-ı cinâyetle tefsir edilmiş. Mintakanın ihtiyâcâtını bildirmek de zâid ve mânasız mütâlaalarla te'vil olunmuş ve bundan dolayı hakkımda k. lığa her ne ise arz edilmiş olduğu alay k. lığının telgrafından anlaşılmıştır.</p> <p>10-Müstağni-i cevâb gördüğüm bâis-i teessür ve esef ve mûcib-i inkisâr, bu gibi haller karşısında muhâfaza-i i'tidâl ve zabt-ı infîâlden başka bir mukabelede bulunmağı bî-seviye bulurum.</p>	
50			<p>Ancak buranın şâhid ve nâzımı zât-ı âfîleri olduğundan nâlâyık muâmele ve sözlere nihâyet verdirilmesini maslahatın te'mîn-i hüsn-i cereyânı nâmına ricâ ederim.</p> <p>11-Mantel ve cebel bugün varmış. Cebel takımı Luhye'ye gönderilmiş. Luhye'deki münferid top celb ile Subaşı'nın bataryası itmam edilmiştir. Mühimmât ve cephânesi Subaşı'ndan gönderilen mülâzım Ahmed Efendi'yle yarın Muvâsalat idecektir.</p> <p>12-Mantelin ikincisi Subaşı'nda yerleştirilmiştir.</p> <p>13-Birinci kulenin irtifâ'ı 12-13/6 akşamına kadar 4, 5 metre olmuştur. Hâricî siper hadd-i lâzımını bulmak için bir metre irtifâ' kalmıştır. İki güne kadar dâhilî döşemesiyle birlikte hitâm bulur. Top vaz'ı merâsimi icrâ ittirilmeye. 12/6/331 Luhye ve Benî Câmî' Kumândânı Binbaşı Hasan İzzet</p>	
	13/6/331	(Zühre'den)	<p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na/Zühre Kalesinden).</p> <p>Vâizât (mintakasında):</p> <p>9-10/6/ Cebel-i Sûb ve Tûrâb'da hafif tüfenk ateşi ile geçmiş, Hacûr'dan incek kuvvete ateşiyle muâvenet etmek üzere Şuâbiye mintakasındaki Cebel-i Dâhin'e bir müfreze ile bir havan gönderilmiş[tir]. 10/6/(331) aldıkları emr üzerine birkaç gündenberi ateş edilmemesi yüzünden Benî Neşr arâzisine yapılan mevâşî ve bir kule inşâsı için toplanan kabâil (üzerine) bizzât bulunduğum Cebel-i Sûb'dan sekiz top [atımıyla] çekilmeye mecbûr edilmişlerdir.</p> <p>10-11/6 Cebel-i Sûb ve Tûrâb'da fâsılayla tüfenk ateşine devâm olunmuş. 11-12/6/(331) Cebel-i Câhiliye'den temâdî top ve tüfenk ateşi edilmiş. Sûb'dan da Benî Neşrliler üzerine iki top atılmış. Şuâbiye müfrezesindeki havanın attığı on sekiz mermi Muhammed Cibrân</p>	
51			<p>köylerinden bir burç yıkarak ileri arâzî tamamen görülmediğinden müfreze akşama [Vâizât'a] dönmüştür. (11-12/6/331 Sûb'da hafif tüfenk ateşi) 12/6/ Cebel-i Sûb'dan Benî Neşr'e ve pazarları[na] (üzerine) dokuz (top) [mermi] atılmış, arasıra [da] fâsılalı ve hafif tüfenk ateşi olmuştur.</p>	

			<p>Hacûr (mıntakasından): Betâetten bahisle yazdığım telgrafa [cevap olarak] şimdiye kadar maksad-ı harekât [harekât maksadının] hiçbir taraftan emr edilmediği mücâhidînin [gelmesiyle] taburların hareketi arasında bir buçuk gün zaman geçtiği ve mahrûmiyet içinde betâet değil süratle hareket olunduğu (tezâhir ittiği) Kubbe'ye mücâdinînin gönderilmesi için Mukaddemî'ye beş gündenberi râfi' olan mürâcaata rağmen elân gelmediklerinden oradaki bölüğü celb edemediği, 9/6 sabâhı Ka'dine'ye ta'arruz emrini vermemişken Kubbe'ye ta'arruz vâki olduğundan tehhür ittiği, vesâit-i nakliye ve dura tedârikinde müşkilât çekilmekte olduğu, 11-12/6 Cebel-i Câhiliye'ye sâ'at ikide ta'arruz etmek istiyen eşkıya ile müsâdeme (yedi kadar devâm) [sâ'at yediye kadar sürerek] ve firâra mecbûr idildikleri, 11-12/6 sabâha karşı ikinci (bir şiddetli) [bir müsâdeme] başlamış, Cebel-i Ka'dine ve Cebel-i Nu'man ve Hacûr pazarına (ta'arruz edilerek) [başlayan] gündüz sâ'at 3'e kadar (devâm iden) [süren] (müsâdeme neticesinde) [ta'arruzla] mevâki-i mezkûre eşkiyadan tathîr[le] işgâl ve ba'zı köylerin [yakıldığı bildirilmiştir].</p> <p>Luhye ve Benî Câmi' (mıntakasından): 9-10/6 Bukırş'ın Gaborya mıntakasına ta'arruzla bizi ve kendini tecrübe etmek isteyen hazele on beş dakikalık müsâdemede (12/6 istihbârâtına nazaran) on beş maktûl ve on iki (mecrûh) [yaralı] vermiş ve tîr tüfenkler fişenlerini döke döke firâra mecbûr (edilmişlerdir) [edilmiştir].</p>	
52			<p>Bu müsâdeme hazelenin kuvve-i manevîyesini kırdığı ve Bukırş'ın ta'arruzunun gayr-i kâbil olduğu his ve fikrini verdiği haber alınmaktadır.</p> <p>Birkaç günlük vukûata ait raporum (mufassal oldu). (Fîmâba'd yevmî mücmel olarak takdim kılınacaktır) [bundan sonra günlük olarak arz olunacaktır].</p> <p>Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. nı . Binbaşı Gâlib.</p>	
	13/6/331	(Zühre'den)	<p>(Luhye ve Benî Câmi' mıntaka'sı K. lığı'na/Zühre Kalesinden). (C: 12-13/6/331)</p> <p>1-2/119 mütebâki müfrezesi Cerb'de deve buluna(madığınan)[mıyarak] 12-13/6 (üçünde çıkararak) [Cerb'den çıkıp] (ba'de'l-maşrik) [tulû'dan sonra] Zühre'ye (Muvâsalat ittiğinden) [vardığından] akşam on birde ed-Dâhir'e tahrîk ittirilecektir.</p> <p>2-Hazele[nin] (mevcûdu 700'ü geçmiyor) Kande'de buldukları (da) muhakkak[tır]. Buradan hazelenin [hareket] istikâmetine dair vaktiyle [alınacak] mâlumat, (alınmağa çalışılacaktır ki bizim için en mühim olan noktadır. Bu mâlumat bize) düşmanın gerek Bukırş ve gerekse Atn üzerine [yapacağı] harekâtı behemehâl</p>	

			<p>durdurmak için lazım gelen tedâbîri ittihâza imkân ve meydan verecektir.</p> <p>3-(Bugün aldığım haberde) Cerb'de Cebel-i Tûrâb (önündeki) [karşısındaki] hazelenin oradan çekildiği (anlaşıldığından) mezkûr hazelenin Benî Neşr veya Kande'ye hareketi ihtimâline mebnî istikâmet hareketi(ni) soruyor [soruluyor]. Çekildikleri sahih ise batarya üzerine bir tazyik yapılmasını yazıyorum. Binâ'enaleyh (hazelenin) 300'ü mütecâviz (buradaki mevcûdunun) hazelenin de Kande'ye hareketi ihtimâli nazar-ı dikkate alınarak 1/115 K 2 ed-Dâhir'e bir taraftan celb ve tebdil olunmakla berâber 14-15/6 akşamına kadar şimdilik orada</p>	
53			<p>kalsın.</p> <p>(4-Tabib için bugün yazacağım.)</p> <p>4-Ganeme Şeyhi'nin diğer meşâyih ve bi'l-hassa Habbâş Paşa'yı görerek (cehaleti dolayısıyla) ma'âş, ta'yîn istemesinde hakkı vardır. (Fakat) [Ancak] bu silah virilenler mücahid namını taşıdığı ve bilfiil hizmette bulundu(ğu)[kları] müddetçe yevmiyye (i'tâsı) [virilmesi] kâbil olabileceği cihetle Zühreliler gibi bunlardan da yigirmi, yigirmi beş müretteb, (ve) Bukırş'da bulundurulmak sûretiyle (yevmiyye i'tâ) [gündelik virilmesi] ve ictimâ (etmek) [etmeleri] lazım gelir. (Maamâfih) [Keyfiyeti] Cerb'e yazacağım. Fakat oradaki de hazineye gözünü dikmiş bir adam olduğu için Vâizâtılı add ettiği Ganemeliler'i haklı bulacaktır. Bununla berâber Zühreliler dâhil olduğu hâlde Ganeme, Gurza, Licâm, Benî'l-Kusayr ve Bülleyl'den cem'an seksen veya yüz kadar mürettebin şu Kande hazelesinin def'ine değin Kitif'te bulundurularak (yevmiyye i'tâsı) [gündelik] sûretiyle hîn-i iktizâda bu müretteblere ait köylerin de (mahall-i) müsâdeme [mahalline] cezb ve celbi imkânını te'min (içün icâbına teşebbüs) ediniz. Benî Câmî'e gelince, bunlar esâsen millî ya'nî muhassasâtlıdır.</p> <p>5-Harekât-ı askeriyeye (ait bilumum) muhâberâtta (merci'-i) [merci'iniz] bi't-tab' Kuvâ-yı Mûtehaşşide Kumandanlığı'dır. [Harekâtan gayrı] muhâberât ve muâmelât (-ı âdiyenin) te'vili için (alay) teşkilâtı bâki ise soracağıM. (Teshîlen li'l-maslaha) [Umûru teshîl için] alayla muhâbere olunabilir.</p> <p>6-Cerb'in durasi te'min buyurulduğundan dolayı beyan-ı takdîrât ve teşekkürât eylerim.</p>	
54	14/6/331	Cerb	<p>7-Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na ta'yînim hakkındaki tebrikinize teşekkür eder, hakkımda ibraz buyurulmuş teveccühe, bilakis şimdiye kadar meşhudum olan faâliyet ve gayretinizle mazhar olacağımı ümid ederim. Bu gayret ve azmimizle inşaallah muvaffakiyyetle vazife-i mevdû'amızı ifa edeceğimize kat'iyetle</p>	

			<p>hükm ve düşmanın kat'iyen mintakamıza kirli ayağını atamayacağına mutmain bulunarak Cenab-ı Hak'tan muvaffakiyetimizi dilerim.</p> <p>10-Mintakanızın emr-i müdâfaa ve nâmûs-ı askerînin lekedâr olmaması husûsunda muktazî tedâbîre tevessül sırasındaki mürâcaatınızın Mintakatü'l-harekât k. lıgınca sû-i telâkkiye uğramasına müteessir olmayınız. Hudeyde'den mintaka ahvâli (üryan) [belli] olamayacağı için hakkınızdaki sû-i evhâmın ileride telâfisi mümkün bulunduğu[dur].</p> <p>(11-Muâlecâtın çaresine bakılacaktır.)</p> <p>12-Zeydiye'den mantel mühimmâtının gelip gelmediğine dair mâlumat (virilmesi).</p> <p>13-Kuledeki top tecrübesinde inşâallah bulunmak isterim.</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide K. nı (Binbaşı Gâlib)</p> <p>Dâhir'de Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumandanlığı'na/(Cerb Ordugâh'ından)</p> <p>1- 12-13 Cebel-i Sûb millîleri tarafından Tallân'ın cenûbundaki Nu'miye Köyü üzerine yaptırılan bir gece baskınında köyden birkaç ariş yakıtılmış, iki şârapnel endâht edilmiştir.</p> <p>(2-bugün sükûn ile geçmiştir).</p>	
55	14/6/331	Zühre'den	<p>3- Hacûr pazarına inen kuvvetin şiddetle Harb etmekte ve mezkûr kuvvetin iki bölük piyâde ve üçyüze karib mücâhidinden mürekkep bulunduğu ve Cebel-i Sûb'un Benî Neşr üzerine top endâhtı sûretiyle muâveneti icâb ettiği, Ka'dine'de bulunan müfreze Kumandanlığı'ndan alınan telgraftan anlaşılmiş ve olvehile Cebel-i Sûb'a emr virilmiştir. 13-14.</p> <p>Vâizât mintakası Kumândânı Binbaşı Hidâyet</p>	
			<p>Vâizât Mintakası K. lığı'na/(Zühre Kalesinden)</p> <p>C: 13-14/6</p> <p>Hacûr pazarına inen kuvvetin miktarına nazaran Cebel-i Sûb'dan muâvenet lâzımgelıyor. Bu muâvenetin havanın Cebel-i Sûb'da Benî Neşr köylerine icrâ-yı te'sir edebilecek kızıldha mevzi'i intihâb -13/6/akşa mı gönderilen altmış atım lağım tanesiyle- ihrâk ve bir taraftan gece baskınlarının tekrârı müctemi ahâli ve mevâşîleri üzerine cebellerle te'sirli endâht yaparak mütemadiyen tâciz ve şarka doğru iltihâklarını men' sûretiyle muâvenetinizin dirîğ edilmemesi himmetinizden mutanazzırdır. (14).</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumândânı Binbaşı Gâlib</p>	

	Galib		<p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı Kumandanlığı'na/Zühre Kalesinden)</p> <p>(Cerb mintakasında:)</p> <p>[2]- 12-13/6 Cebel-i Sûb millîleri tarafından Cebel-i Tallâ'nın cenûbundaki Nuayme Köyü'ne yapılan gece baskınıyla köyden birkaç arîşe yakıtılıp iki top atılmış. 13/6 sükûn ile geçmiştir.</p> <p>(Hacûr mintakasında:)</p> <p>[1]- 12-13/6 Hacûr Pazarı'na inen kuvvetin şiddetle (Harb) [müsâdeme] etmekte ve kuvvetinin iki bölük</p>	
56			<p>üçyüze karib mücâhidinden ibâret olduğu mâlumat virilmiş [anlaşılmıştır]. Cebel-i Sûb'dan da havan ve cebellerle Benî Neşr köylerinin ihrâk ve millîlerle baskınlar yapılması sûretiyle muâvenet yaptırılmaktadır.</p> <p>(Luhye ve Benî Câmi' mintaka'sında:)</p> <p>[2]- Subaşı'nın âdetâ bir kale hâline ifrâğı için mukatta' sath ve (mahallini irâe ile) [yerini göstererek] 4/6/'da başlattırđım dört metre kutr ve beş metre irtifâ'nda iki topluk kule ile altı metre kutr ve üç [metre] irtifâ'nda işbu kuleyi muhît kerpiç duvar[lı] (ya'nî) siperlerin bugün ikmâline muvaffakıyyet hâsıl [olmuş] ve 15/6/'da da top döşemesi ikmâlen [tamamlanarak] topların vaz'ı merâsîmi icrâ kılınacağı ve Subaşı'na yerleştirilen mantel topuyla bütün Benî Udeyye'nin aklı başına geldiği ve inşaallah on beş güne kadar inşa olunacak ikinci bir kule ile Subaşı[nın] zabtı gayr-i kâbil (-i teshîr) bir hale geleceği.</p> <p>Bukırş'da yapıdırılan tahkimâtın gayr-i kâbil-i takarrüb olduğunu gören kabâil tarafından tasdik ve Benî Câmi' kuvve-i manevîyesinin de bu sûretle artırılmış olduğu arz olunur.</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumândânı (Binbaşı Gâlib)</p>	
	15/6/331 Sâ'at 5	Cerb'den	<p>Dâhir'de Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumandanlığı'na/Cerb Ordugâh'ından:</p> <p>1- 13-14 gicesi Cebel-i Sûb'dan Benî Neşr üzerine sekiz tane bir şârapnel endâht edilmiştir.</p> <p>2- 14/6/331'de Cebel-i Sûb'dan bir bölük ve mikdâr-ı kâfi millî ile Abdullah Şa'biye ait olup Cebel-i Sûb'un şark-ı cenûbu etekleri ilerisindeki Meşne Köyü'ne yapılan ta'arruzda karye-i mezkûre ihrâk edilmiş, köy âkılı Ali İhsan ile ahâlisinden iki Arab esir edilerek merkeze getirilmiştir. Gerek bu köy, gerek Kuvve-i Seyyâreye mukabeleye giden eşkıya üzerine elli bir tane</p>	
57			<p>ve yigirmi beş şârapnel ile altı buçuk sandık piyâde cebhânesi sarf edilmiştir.</p>	

			<p>3-Kuvve-i Seyyâre Kumandanlığı'ndan alınan raporda Muhammed Cîran'ın dehâlet ederek dünden beri yanında bulunduğu ve bu gün rehinesini getireceği ve Abdullah Şuayb'ın amcası Yahya Tahir'in de rehinesinin alındığı ve Muhammed Cibrân'ın rehinesi alındıktan sonra bütün kuvvetle Hacûr pazarına ineceği düşman köylerinin yakılmakta olduğu ve bu Harbte topçu zâbitinin bacağından hafif ve bir neferin ziyâdece ve beş neferin hafif sûrette mecrûh oldukları bildiriliyor. 15.</p> <p>Vâizât mıntakası Kumândânı Binbaşı Hidâyet.</p>	
15/6/331	Zühre'den [G]	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumandanlığı'na/Zühre Kalesinden)</p> <p>Hacûr:</p> <p>1 [A]- Muhammed Cibrân dehâlet ederek dünden beri Hacûr Müfrezesinin yanında bulunduğu ve bugün rehinesini getirecektir.</p> <p>2 [B]- Abdullah Şuayb'ın amcası Yahya Tahir'in rehinesi alındığı.</p> <p>3 [C]- Muhammed Cibrân'ın rehinesi alındıktan sonra bütün kuvvetle Hacûr pazarına inilecektir. Düşman köyleri yakılmakta olduğu.</p> <p>4 [D]- Topçu zâbiti bacağından hafif, bir nefer (ziyâdece) [ağır], beş nefer hafif (sûrette mecrûh oldukları) [yaralıdır].</p> <p>Vâizât:</p> <p>1 [A]- 13-14/6 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşr (üzerine)['e] 9 (top) [mermi] atılmışdır.</p> <p>2 [B]- Hacûr Müfrezesine muâvenet ve düşmanı üzerlerine (celb) [çekmek] maksadıyla 14/6'da Cebel-i Sûb'dan bir bölük ve mikdâr-ı kâfi millî ile Abdullah Şuayb'a ait ve Cebel-i Sûb'un şark-ı cenûbîsindeki Meşne köyüne yaptırılan ta'arruzda (karye-i mezkûre</p>		
58		<p>ihrâk ve) [yakılmış], köy âkılı ile (ahâlisinden) iki Arab yaka(lanıp Cerb'e getirilmiştir) [lanmıştır.]</p> <p>3 [C]- (Gerek)Bu köye (ve gerekse şarkına muâvenete gitmekte olan) [yardıma gelen] eşkıya dahi müsâdemeye iştirak eylediğinden (üzerlerine 15 'aded dâne, 25 'aded şârapnel, cem'an 76 'aded cebel mermisiyle yedi havan lağım dânesi atılmış ve altı buçuk sade fe piyâde cebhânesi sarf olunmuştur) [ta'arruz topçu ateşiyle himâye olunmuştur.]</p> <p>4- (İnşallah yarın tarafeyn top mermiyatımızın yekdiğerini derâğûş edeceğine zan ediyorum.)</p> <p>(Luhye ve Benî Câmi'den:)</p> <p>1-İdrisî nezdinde cebhâne ve erzâk kalmadığından Meydi'ye giden</p>		

			<p>Hacûr meşâyihî tehlî dest olarak ‘avdet etmiştir.</p> <p>2-Eşya-yı ticâriye ile Meydî’ye giden Kovacı Vâpuru İdrisî’nin cebhâne ile erzâkını getirmediğinden yükünü boşaltmadan ‘avdete mecbûr edilmiştir.</p> <p>3-Asîr cihetinden asker ve mücâhidîn, Vâdi-yi Hulâ cihetine gelmiştir. Binbaşı Şükrü Beğ ve rüfekâsı Müdeyyeb’de mevkûfturlar.</p> <p>4 ³⁸⁷ cenûb ve Hükâmîye’nin şarkındaki büyük ve İdrisî’nin güvendiği “Mesâriha” kabilesi şeyhi tab’ına gitmemiş olduğundan elli atlı, yüz piyâde ile celb etmek istemiş ise de gidenler hâiben dönmüş ve Mesârihalılar’dan Kande’dekiler meyanında bulunan yüz nefer iki gün evvel şeyhlerinin amelini takliden mahallerine savuşup gitmiş olduğu istihbarat cümlesindedir.</p> <p>5-Başka vukûat olmayıp lehü’l-hamd gün begün takviyet bulmakta olduğumuz ma’ruzdur. 15. Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumândânı Binbaşı Gâlib.</p>	
59	15/6/33 1	Zühre(den) [G]	<p>Tehâme Mintakatü’l-harekâtı K. lıgı’na</p> <p>Lehü’l-hamd Hacûr ve Vâizât vazîyetimiz iyi gitmekte olduğundan Kande hazelesine (sille-i te’dîb atılması) [bir darbe vurmak] zamanı gelmiş görüyorum. Millî ve mücâhidin icâb eder ise cüz’i piyâde ve bir topla hareket-i ta’arruziye teşebbüsde bulunmak üzere bu akşam ed-Dâhir’e hareket ediyorum. Kâimmakâm Beğ de yarın sabâh oradadır. 1/25000 nisbetindeki umumi harita Vâizât, Luhye ve Benî Câmî’ haritalarının sür’atle irsalini rica ediyorum.</p> <p>Kuvâ-yı Mütehaşşide Kumândânı Binbaşı Gâlib</p>	
	15/6/33 1	Cerb’den	<p>Zühre’de Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lıgı’na</p> <p>Yiğirmi dört sâ’at zarfında mintakamızın hiçbir noktasına düşman tarafından ta’arruz vâki olmayıp yalnız Cebel-i Sûb’dan Benî Neşr’in Hacûr yolu üzerindeki karyelerini yakmak üzere ilerleyen asker asâkir-i mansûre ve millîler büyük bir karyeyi yakmakla berâber müsâdemeye bede’ ederler ve aynı zamanda Hacûr usâtına muâvenete gitmekte olan hazele dahi müsâdemeye iştirâk eylediğinden cebel-i mezkûrda bulunan iki âdi cebel topuyla eşkıya ve köylere 54 ‘aded dâne 22 ‘aded şârapnel ve havan topuyla da yedi lağım dânesi endâht idildiği ma’ruzdur. Vürûdu: 15/6/31.</p> <p>Topçu K. nı. Binbaşı İsmail</p>	

³⁸⁷ Ceyân’ın olabilir

15/6/331	Ed-Dâhir(den)	<p>Kuvâ-yı Mûtehaşşide k. lığı (huzûruna)</p> <p>1-Kâ'imakâm Beğ dün gice Beytihüseyni'de yatmışdı. Bu gice de orada kalacak ve Pazar sabâhı Dâhir'e gelecekdir.</p> <p>2-Deve ve hamûl keyfiyeti ber-mûceb-i tensîb icâbı icrâ edilir.</p> <p>3-Ahmed Paşa bu gice de bizzât ve aynı mevcûdla Kitif'te bulunmuştu.</p> <p>4-Topçu mülâzımı Ahmed Ağa Zeydiye'den 211 'aded şârapnel ve mühimmâtını getirmiştir.</p> <p>5-Salih Ağa'nın getirdiği mantellinin cebhânesi yolda bulunanlar ile berâber</p>	
60		<p>163 'aded dâne 73 'aded şârapnelidir. (Bunlardan 162 dâne gelmiştir)</p> <p>6-Alay Kumandanlığından evvelce alınan telgrafnâmede Zeydiye'ye ber-vech-i âtî mantel mühimmâtı sevk ve îsâl idildiğini yazıyor. 125 'aded sandıkta 1000 'aded şârapnel, 11 'aded sandıkta 1100 'aded tıpa, bir sandıkta 1500 'aded eğri fûnye).</p> <p>6-Huleyf'ten Luhye'ye kuvvet ve mantel mühimmâtı gelmesi, Cerb'den bölüğün inmesi, mantellinin Subaşı'na vürûd ve kulenin hitâm bulması, tedâbir ve istihzârât-ı serî'a-i askeriye ile el ele giden siyâset neticesinde mıntakamızın lehü'l-hamd dâhilî ve hâricî düşmanlarına koyacak bir hale girmesine sebebiyet vermemiştir.</p> <p>8- cenûb, Hukkâmiye'nin şarkındaki büyük ve İdrisi'nin güvendiği Mesâriha kabilesi şeyhi İdris'nin tab'ına gitmemiş. Yüz piyâde ile getirilmesini söylemiş. Gidenler hâiben dönmüş ve Mesârihalılar'dan Kande hazelesi meyanında bulunan yüz nefer iki gün evvel şeyhlerinin umumu mahallerine savuşdular. Ba'zı meşâyih Kande'den hanelerine gittikleri haber alındı. Hatta Paşa'nın eniştesi Cebel Şeyhi firâren buraya gelecekmiş!</p> <p>9-Seyyidî cihetindeki hazelenin inkısâr-ı emel ve hayali ayânen meşhuddur.</p> <p>10-Benî Neşr cihetlerine güya Kande hazelesinin nısfı gönderilecekmiş. Adam-ı mahsus göndererek öyle bir haberin tahakkukunda, buradan Kande'ye karşı bir hareket-i umûmiye yapırmak fikriyle Kâ'imakâm Beğ'i bekliyorum.</p> <p>11-Bukırş'daki kuvvet Subaşı'na çekildi. Asker kalmadı. Ba'zısıyla 21 riyal mukâbilinde gönderilen Katıcı Kalâdeli şahsın beyanı üzerine keşf ta'arruzu yapılmışdı. Yanlış söyleyip aldattığından Kalâdeliler'den dört neferi bağlayıp Meydi'ye</p>	

			götürdüler. 12-Emrsiz Bukırş'a gelen rüesâdan ba'zıları Kande'de demirli imiş.	
61			13-Kâ'imakâm Beğ'in tezkiresi melfûttur. Vusûlünde icâbının sür'at-i tatbîkine emr buyurulması. Luhye ve Benî Câmî' Kumândânı Binbaşı Hasan İzzet.	
	16/6/31	Cerb'den	ed-Dâhir'de Kuvâ-yı Mütahaşşide K. lığı'na 1-15/6/331'de Abdullah Şuayb köyelerine beş şârapnel, bir dâne endâht edilmiştir. 2- Mevâki'de hafif bir tüfenk ateşi olmuştur. 3-Havanın adem-i müsâadesinden Kuvve-i Seyyâre ile muhâbere idilememiştir. Vürûdu: 16/6/31 Vâ'zât mıntakası Kumândânı Binbaşı Hidâyet	
	16/6/31 Sâ'at 3	Cerb'den	Zühre vasıtasıyla Kuvâ-yı Mütahaşşide K. lığı'na 24 Sâ'at zarfında mıntakamızın hiçbir noktasına ta'arruz vâki olmayıp yalnız Cebel-i Sûb'dan sık sık top sadaları işitilmesi üzerine hareket etmek üzere bulunduğum ma'rûzdur. Kuvâ-yı Mütahaşşide Kumândânı Binbaşı İsmail	
	16/6/31	Hudeyde'den	ed-Dâhir'de Kuvâ-yı Mütahaşşide K. lığı'na Benî Udeyye meşâyihinin kâmilen Luhye'de buldukları ve hükûmete te'yîd-i sadâkat ittikleri Luhye Kumandanlığı'nın vilâyet vasıtasıyla iş'ârında bulunmasında ve Luhye Kumandanlığı'nın verdiği mâlumâtta bu husûsa dair mübâyenet olmasına nazaran hakîkatın serî'an inbâsı. Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Hüseyin Râgıb	
62	16/6/33 1	Hudeyde'den	ed-Dâhir'de Kuvâ-yı Mütahaşşide K. lığı'na 11-12/6/331 Ağustos baskınının muvaffakiyyetle neticelenmesi mûcib-i memnûniyet olduğu Müfreze Kumândânı ile maiyetindeki zâbitân ve efrâd meşâyih ve mücâhidîne ma'a-selâm mahzûziyetin tebliği 15/6/331 kolordu emr-i telgrâfisinden bulunduğundan Hacûr Kumandanlığı'na keyfiyetin tebliği ve sa'ylerinin tebrîki. Vürûdu: 17-18/6/31 Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Hüseyin Râgıb	
	16/6/31	Hudeyde'den	Zühre'de kuvâ-yı mütahaşşide K. lığı'na C/15/6/331 şifre vilâyete verdiği telgrafında Luhye Kâ'imakâmı pazartesi günü Kande hazesine karşı harekât-ı askeriye icrâ	

			olacağını bildirmektedir. Harekât icrâsından mukaddem günüyle ifşâsı dost ve düşmanı gayr-ı ma'lûm bu mıntakalarda muvâfik görülemediği. Vürûdu: 17-18/6/31 Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Hüseyin Râgıb	
17/6/31 Sâ'at 4	Cerb'den		Dâhir'de Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na 24 sâ'at zarfında mıntakamıza hiçbir taraftan ta'arruz olmayıp yalnız Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr'in La'me, Lecem Zeheb ve Âbâr karyelerine yedi dâne ve üç şârapnel endâht idildiği ma'rûzdur. Kuvâ-yı Mûtehaşşide topçu K. nı Binbaşı İsmail	
17/6/31	Cerb'den		Dâhir'de Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na 1-Dün Benî Neşîr köylerine ve tarlalarına altı dâne bir şârapnel atılmışdır. 2-Kuvve-i Seyyâre Kumandanlığından alınan raporda Muhammed Cibrân ile Yahya,	
63			Tâhir'in rehinerini alarak Mediha'ya gönderdiği ve düşmanın Şâbire sırtlarını işgâl ettiği ve Millîler'le Cebel-i Dahyân'ı tutturduğu, bütün kuvvetle kendisinin Hacûr pazarında bulunduğu bildiriliyor. Vürûdu: 17-18/6/31 Vâizât M. K. nı Binbaşı Hidayet	
17/6/31	ed- Dâhir'den		(Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na) [1]-(Hacûr'da:) Hava sisli (olduğundan) [Hacûr] (inen) kuvvet(le)[iyle] muhâbere oluna(mamışdır)[madı]. 1-(Vâizât'ta:) 15/6/ Abdullah Şuayb arâzisinde usâtın ictimâ' etmekte oldukları anlaşılın köy üzerine Sûb'dan altı top atılmış olduğu. (Luhye ve Cami'de:) [2-] 15/6 da Luhye önündeki ganbot [açılmışdır]. Beni Udeyye ile Beni Câmi', Ganeme, Zühre ve saire aralarında beş ay müddetle yekdiğerine kat'iyen tecâvüz ve taaddiyâta bulunmayacaklarına (ve berren ve bahren) [kara ve denizden] vuku bulacak düşman ta'arruzu üzerine atılacaklarına dair [yapdırılan] ahit ve ittifak pazarlarda ilan edilmiş olduğundan işbu sözlerini (inşaallah bu akşam müctemian ve müttehiden) [birlikte] Kande hazelesi üzerine atılmaları sûretiyle isbat idecekler(i)[dır]. Kande hazelesinin kuvve-i maneviyeleri kırılmış ve açlık baş göstermeğe başlamış(olmuş)[tır]. Kuva-yı Mûtehaşşide Kumândânı Binbaşı Galib	

	18/6/21	Cerb'den	Zühre vasıtasıyla Kuva-yı Mütehaşşide K. lığı'na 24 sâ'at zarfında mıntakamızın her bir noktasına ta'aruz vâki olmayıp yalnız Cebel-i Tûrab'da hafif bir müsâdeme ile Cebl-i Sûb'dan	
64			Ni'me, Âbâr, Lecem Zeheb ve el-Arîş karyelerine âdi cebel ile 30 dâne ve havan topuyla 17 lağım dânesi endâht edilerek kurâ ahâlisi mecbûr hicret eyledikleri ma'rûzdur. Topçu K. nı Binbaşı İsmail	
	18/6/31 Sâ'at 9	Cerb'den	Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lığı'na 1-Dün Benî Neşîr tarlalarına İsmail Beğ tarafından otuz dâne ve on yedi havan atılmışdır. 2-Kuvve-i seyyare Kumandanlığından alınan raporda Said Talhâ'nın meşayih-i sâdika ve cibal tahtında olarak müfrezenin yanına gelmek istediğine dair bir mektup gönderdiği ve binâenaleyh bu gün için te'hir-i hareket olduğu bildiriliyor. Vazat M. K. nı Binbaşı Hidayet	
	18/6/31 Sâ'at 9	Cerb'den	Kuva-yı Mütehaşşide K. lığı'na 1-Bataryalılar'la sabâhleyin başlayan Harb devâm ediyor. Bil-vesile mezkûr kabilenin te'dibine ve mümkün olduğu kadar kurâsının ihrâkına karar verdim. İsmail Beğ iki top kırk mevcûdlu bir müfreze ve kâfi miktarda millî ve mücahid ile gönderilmişdir. 2-Hastalığıma rağmen Mekhaf'tayım. Mantelli ile muâvenet ediyorum. 3-Düşmanın kuvveti hakkında henüz iyi bir mâlumat edinemedik. Vürûdu;19/6/31, sâ'at 11. 50. Vâizât M. K. nı Binbaşı Hidayet	
65	18/6/21	Ed-Dâhir'den	Tehâme Mıntakatül-harekât K. lığı'na Hacûr: (1)[A]-Muhammed Cirân ve Yemenî Tâhir'in rehineleri alınarak Medîha'ya gönderil(diği)[di]. (2)[B]-Millîlerle Cebel-i Dahyân tutularak bütün kuvvetle Hacûr pazarında (bulunulduğu) [bulunuluyor]. (3)[C]-Eşkiya(nın da) Şâbire sırtlarını (işgâl ettiği) [tutmaktadır]. Vâizât(da): 16/6 Beni Neşîr'in Ni'me, Lecem Zeheb ve Âbar Köy ve tarlalarına (on mermi atıldığı) [Sûb'dan topçu ile ateş edilmişdir].	

			<p>Luhye ve Beni Câmi'(de): Kande hazesini tepelemek üzere Beni Câmi', Beni Udeyye, Beni el-Kusayr ve Bülleyle ve Seyyid Kahim'in Luhye'deki mücâhid(îni)[leri] dahi 17-18/16'da Bukırş'da (ictimâ'etmiştir) [toplanmışdı]. Gice sâ'at beşe kadar Ganeme, Zühre, Ğarze ve Licâmlılar'a intizâr olundu. Maatteessüf reisü'l-mücahidîn [adını takınan] Şerif Mansûr üç beş köle ve adamıyla çıka geldi. Esâsen mevcûdu olmayıp toplayamayacağı mücâhidînin yoksuzluğunu setr zımnında hatta mesâfenin [uzaklığı'na] (bu'diyetine), düşmanın (kesretinden) [çokluğundan] bahisle toplananların [maneviyâtını kırmağa] (zihnini dahi yormağa) çabaladı [ise de], (kendisine berâber getirmesi lazım gelen mücâhidînle Ganemeliler'in nerede olduğu soruldu. Yakında oturuyorlar dedi. Haydi buraya getiriniz görelim dedik. Kendisi neden sonra eli boş döndü. Bunun üzerine) Benî Câmi' ve Udeyyeliler yalnız dahi gitmeği arzu ve azm etmişler ise de vaktin gecikmesi ve münferiden hareketleri muvâfık görülmediğinden kendilerine beyan-ı teşekkürle berâber şerîfe de bu giceki lekeyi temizlemek için 18/6/ akşam(ına kadar cevâb vermeye gayret etmesini) [hâzır olması] ve sâir icâb eden nukâtı izah ve ikaz ile ed-Dâhir'e</p>	
66			<p>[dönüldü]. (ve maamâfih) Bu (ictimân) [toplanma] hazeleye Luhye ve Beni Câmi' mıntakasından mürur imkanı olmadığı fikrini (ilkâ fırsatı bahs ettiği) [vermiştir]. Vâizât-Luhye M. Kumândânı Binbaşı Gâlib</p>	
	18/6/31	ed-Dâhir('den)	<p>Vâizât (Luhye K. lığı'na) k. Hazırlanamadıklarından bahisle 17-18/6 gicesine te'hir ittirdikleri Kande ta'arruzuna maatteessüf Vâizât mıntakasında bulunanlar iştirak etmedi. Şu hareketleri âdetâ Beni Câmi' ve Beni Udeyyeliler'e karşı hıyanet sûretinde telâkki olduğundan bu lekeyi Paşa'nın bunlara tebligât-ı lâzımede bulunarak sildirmesini kendi nüfûzunun bunlar indinde inkisâra uğraması nokta-i nazarından lâzım ve lâbüd gördüğümün ifhâm ve iblâğına himmet buyurulması. Vâizât ve Luhye M. Kumândânı Binbaşı Gâlib</p>	
	18/6/31	ed-Dâhir('den)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na C: 16/6/31 Evet Udeyye meselesi hüsn-i neticeye müncer olmuşdur. Mübâyenet telgraf tarihlerinden ileri geliyor. Luhye Kumandanlığı'nın verdiği mâlumat [evvelce] virilmiştir. Vâizât Luhye Mıntakası K. nı Binbaşı Gâlib</p>	

	18/6/31	ed- Dâhir('den)	Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lıǵı'na C: 16/6 Esâsen Kande'ye ikinci bir ta'arruz yapılması ötedenberi mutasavver ve keyfiyet Beni Udeyye meselesinin halline (muallak idi) [bırakılmışdı]. Meşâyihin celb ve meselenin halli sırasında kâimmakâm beyin teklifi üzerine verdikleri (bir karar) âni(dir) [bir karardır]. Bunlar gün ta'yîn etmedikçe	
67			toplanamaz, hazırlanamaz ve iş göremezler. Hatta o kadar yazıldığı, haberler gönderildiği hâlde bir gice sonraya ta'lik edilmiş iken Zühre ve Ganemeliler'in adem-i iştirâkiyle yine tehhür etmiştir. Bununla berâber ifşâ keyfiyeti mıntaka Kumandanlığından sadır olmamış kendi gönüllerinden kopmuş, bir günde kendilerince ma'lûm olmasından ileri gelmiştir. Vâizât-Luhye Mıntakası K. nı Binbaşı Gâlib	
	19/6/31 Sâ'at 3, dakika 20 Şifre	Cerb'den	Zühre vasıtasıyla Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lıǵı'na Dün sabâh düşman mıntakamızın şimâl ve şimâl-i garbîsine doğru mümted olan Cebel-i Tûrâb'ın nukât-ı muhtelifesinden ta'arruzla ilerlemek istemiş ise de millî ve nizamiye efrâdı ve iki topla edilen mukabelede düşmanın her tarafından ateş iskât edilerek mecbûr ric'at ittirilmiş, millîlerin ilerlemesi bataryanın ihrâkına mâni' olmuşdur. Bu müsâdemede 35 dâne 68 şârapnel Cebel-i Tûrâb'dan ve Cebel-i Sûb'dan; 22 dâne 3 şârapnel ve havan topuyla da 13 lokum dânesi ve Mekhaf'tan düşmanın bulunduğu Cebel-i Tûrâb'a 33 şârapnel endâht idildiği ma'rûzdur. Topçu Kumândânı İsmail	
	19/6/31 Sâ'at 5, şifre	Cerb'den	Kuvâ-yı Mütehaşşide K. lıǵı'na 1- Ni'me karyesinden Deyr-i Şûmâ'ya ta'arruz etmek isteyen eşkıya üzerine Benî Neşîr'in sair köylerine Cebel-i Sûb'dan 22 dâne ve 3 şârapnel ile 13 havan atılmışdır. 2-Batarya cihetlerinde sabâhleyin başlayan ve akşam on ikiden sonraya kadar devâm iden Harbte on üç maktul verdirildiği ve mecrûhları hakkında sahih mâlumat alınamadığı. 3-Bizim millîlerden bir şehid ve altı hafif mecrûh vardır.	
68			4-Bu Harbe Cebel-i Tûrâb'dan âdi cebel ile 35 dâne 68 şârapnel ve Mekhaf'tan mantelli ile 27 dâne 14 şârapnel ve obüs ile de bir dâne atılmış ve 15 sandık piyâde cebhânesi sarf edilmiştir. 5-Düşmana mühim bir darbe vurulduğunu tahmin ediyorum. Bitevfikihi teâlâ bu gice Batarya köyleri ihrâk edilecektir. 6-Kuvve-i Seyyâre Kumandanlığından alınan raporda 18-19'da Şâbire'ye ta'arruz edileceği bildirildi ve Cebel-i Sûb'dan	

			muâvenet talep olundu. Cebel-i Sûb'un topla muâvenet ittiği ve Şâbire zabt idildiği ma'rûzdur. Vâizât K. nı Hidâyet	
19/6/31	ed- Dâhir'den		Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na Hacûr'da: Saîd Talha meşâyih-i sâdika ve ³⁸⁸ (tahtında) [altında] müfrezenin yanına gelmesini mektupla bildirdiğinden müfreze, 18/6/ için hareketini te'hîr etmiştir. Vâizât'ta: 1-17/6/ Cebel-i Tûrâb'da hafif müsâdeme olmuştur. 2-Benî Neşîr kurâ ve tarlalarına 30 cebel 17 havan mermisi atılarak ahâlisi hicrete mecbûr edilmişlerdir. Vâizât Luhye Mıntakası K. nı Binbaşî Gâlib	
[18/6/31]			(Sûret) Hâdî Behîc Paşa 2/119 bölüklerinin alındığından müteessir ve müştekî bulunuyor. Gerçi Vâizât'ın Hacûr'dan inen kuvvetlerle takviyesine karşı mezkûr bölüklerin alınması tabîî ve zarûrî ise de vaz'ıyyetin buhranlı olmasına binâen her çeşit mutâlebeye rağmen Paşa-yı mûmâileyh ile tevhd-i mesâî ve efkâr zarûret-i mübremeden olduğu mâlumunuzdur.	
69			Şikâyetine meydan kalmamak üzere mezkûr mıntakaya ait işlerde mûmâileyhi iknâa çalışmasını ve iğbirârını mûcib sûrette harekete meydan virilmemesini Vâizât Luhye Mıntakası Kumandanlığı'na tebliğ ediniz.	
(19/6/31)	(Hudeyde'den)		(Zühre'de Vâizât Luhye M. K. lığı'na) (Kolordu k. lığının 18/6/31 tarihli telgrafnâmesi sûreti bâlâyâ nakl olundu.) (Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. nı Miralay Râgıb)	
(20/6/31)	(ed- Dâhir'den)		(Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na) (C: 19/6/31) Son bölük alındığında Cerb'de idim. Bu da vazî'yetten vesâ'ireden bahisle iknâ ve muvâfakati alınarak gönderilmişdi. Mûmâileyhin şikâyeti kuvvet celbini te'min husûsundan başka bir şey olmayıp 3/118 taburunun (vürûduyla ona da nihâyet virilmiş olduğu) [gelmesiyle iğbirârına meydan kalmamış olacaktır]. (Vâizât Luhye M. K. nı Binbaşî Gâlib)	

³⁸⁸ Cibâli olabilir

	20/6/31 Sâ'at 2	Cerb'den	Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na 24 sâ'at zarfında mıntakamızın hiçbir tarafından vukûat olmayıp yalnız Hacûr'a muzafferen ilerleyen Kuvve-i Seyyâremizin ateşine mukâvemet edemeyerek Benî Neşîr köylerine firâr ve iltica iden düşman üzerine 11 dâne, 4 şârapnel havan topuyla da 2 lağım dânesi Cebel-i Sûb'dan endâht idildiği. Topçu K. nı İsmail	
	20/6/31 Sâ'at 2, dakika 30	Cerb'den	Kuvâ-yı Mûtehaşşide K. lığı'na 1-Şâbire'ye muvaffakıyyetle ta'arruz iden Kuvve-i Seyyâreye muâvenette bulunmak üzere Sûb'dan 19 dâne 2 havan atılmışdır.	
70			2-Mevâki'de ma'lûm olduğu üzere hafif tüfenk ateşi eksik değildir. Vâizât K. nı Hidâyet	
(21/6/31)	ed- Dâhir'den		(Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na) Hacûr(da): 1 [A]- 18-19/6 (Şâbire'ye ta'arruz edilerek) [Yapılan taaruzla Şâbire] zabt olunduğu [idildi]. 2 [B]- Ali Muhammed'in tarafımıza iltica edeceği hakkında İdrisî'ye ihbar vâki olduğundan merkûmu derhâl yoldan (çevirerek) Medîha'ya (getirildiği) [çevirtmiştir]. Vâizât'ta: 1 [A]- 18/6 sabâhı [düşmanın] tekrâr Cebel-i Tûrâb'ın (nukât-ı muhtelifesinden vukû bulan) muhtelif yerlerinden yaptığı ta'arruz (üzerine) bir müfreze iki top ve millîlerle olunan mukabele ve Mekhaf'daki (mantellinin) [mantelin] (muâveneti neticesinde) [yardımına rağmen] (41 mantel bir obüs 102 cebel mermisiyle 15 sandık cebhâne sarf ve müsâdeme) gurûbdan sonraya kadar (devâm ile düşman aldığı) [sürmüş ve vurulan] darbenin şiddetiyle (mecbûr ric'at olarak) [çekilmeye mecbûr edilmiştir]. [Düşmana] 13 maktul ve bir çok (mecrûh verdikleri ve tarafımızdan da) [yaralı verdirilmiş, bizden] bir millî şehîd ve altı (hafif mecrûh virildiği) yaralı vardır. 2 [B]- Aynı günde Ni'me karyesinden Deyr-i Şûma'ya ta'arruza yeltenen düşmanla Benî Neşîr('in) köylerine Cebel-i Sûb'da(n) [ki] (25 cebel ve 13) dağ ve havan (atıldığı) [havanlarla ateş edilmiştir]. 3- (19/6/'da Hacûr Müfrezesinin ateşine mukavemet edemeyerek Benî Neşîr köylerine firâr ve iltica idenler üzerine Cebel-i Sûb'dan	

			<p>15 cebel ve 2 havan atıldığı).</p> <p>4- (Hâdî Paşa'nın kurşunu çıkmış ve yarası iltiyam bulmak üzere olduğu).</p> <p>Luhye ve Benî Câmi'de: Subaşı ikinci kulesi iç ve dış duvarları üçüncü metreya vardığı [varmışdır]. Luhye-Vâizât (mıntakası) k. (nı Binbaşı Gâlib)</p>	
71	21/6/31	Cerb'den	<p>Zühre vasıtasıyla Vâizât Luhye Mıntakası K. lığı'na</p> <p>24 sâ'at zarfında mintakamızın hiçbir tarafında vukûât olmayıp yalnız Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr kurâsı üzerine beş dâne yedi şârapnel ve bir lağım dânesi endâht idildiği ma'rûzdur.</p> <p>Topçu K. nı . İsmail</p>	
	21/6/31	Cerb('den)	<p>ed-Dâhir'de Vâizât Luhye Mıntakası K. lığı'na</p> <p>1-Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler'in üzerine 6 şârapnel 6 dâne ile bir havan atılmışdır.</p> <p>2-Şâbire'deki Müfreze Kumandanlığından alınan raporda Dahyân ve Şâbire sırtlarının kâmilen işgâl idildiği, askerden hafif iki mecrûh ile mücâhidinden bir şehid ve beş hafif mecrûh olduğu.</p> <p>3-İmâm Hazretlerinin mücâhidîninden bir neferin topçu marangozu Sabri Efendi'yi kurşunla cerh ve bir neferi şehid eylediği bildiriliyor.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	
	21- 22/6/31	Cerb'den	<p>L. Vâ. Mıntakası K. lığı'na</p> <p>1-İnâyet-i Rabbânîyle Cebel-i Dahyân ve Şâbire sırtları üç gün akdem hücumla düşman elinden zabt edilip düşmanın muhtelif cihetlerden olan tehacümü def' edilmektedir.</p> <p>2-Şimdiye kadar dehâlet iden olmadığından kuvveti buradan ileri sevk etmek imkânı yoktur.</p> <p>3-İleri hareket etmek için Cebel-i Dahyân ve Şâbir'e sırtlarına ta'yîn edilen toplardan mâadâ iki cebel topuna yüz mücâhidin vücûduna ihtiyaç vardır.</p> <p>4-Maksad ve vazifemizin muvazzahan iş'arı ma'rûzdur.</p> <p>Şâbire'de M. K. nı Binbaşı Nâzım</p>	
72	(22/6/31)	(Zühre'den)	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na)</p> <p>Hacûr'dan: (1)[A]- (Tutulan) Cebel-i Dahyân ve Şâbire sırtlarına vukû bulan (tehâcüm) [mukâbil ta'arruz] def' (edilmekte olduğu) [edilmişdir.]</p>	

			<p>(2)[B]- Dehâlet vukû bulmadığından (ileri hareket imkânı) [hareketin devâmı] Dahyân ve Şâbire sırtlarına yerleştirilen iki toptan (mâadâ iki cebel topuyla) [başka] yüz mücâhid(in)[le iki topun daha] vücûduna (vâbeste bulunduğu) [ihtiyaç görülmüştür.]</p> <p>(3)[C]- (Alay) [Müfreze Kumândânı] maksad ve vazifesinin muvazzahan iş'ârı[nı] sormuşdur.</p> <p>(4)[D]- Dahyân ve Şâbire sırtları[na] (hîn-i işgâlde) [ta'arruzda] bir neferle beş mücâhid(in hafif) [yaralı] ve bir mücâhid(in) şehîd (düşükleri) [vardır].</p> <p>(5)[E]- İmâm (Hazretlerinin) mücâhidîn(in)[leri]nden bir (neferin) [inin] topçu marangozu Sabri ustayı kurşunla cerh ve bir neferi katl eylediği [anlaşılmıştır.]</p> <p>(6)[F]- (Mecrûh topçu zâbiti Hacûr hastahânesine yatırıldığından topların zâbitsiz mevcûdluğu bildiriliyor. İkinci maddedeki top hakkında ordunun verdiği dört maddeli cevap tebliğ olunmuştu. Maamâfih İmâm Hazretleri(nden)[nce] top celbi [sevki] (husûsu) kolorduca ta'kîb buyurulur ise (tesrî'-i irsâlini mûcib ve) müfrezenin tevakkufuna meydan kalmamış olur. mücâhid için bu gice Cerb'e gittiğimde helposta başında görüşeceğim. (Üçüncü maddedeki) maksad ve vazifesine dair şimdiye kadar anlayamadığı izâhâtı (da) vereceğim. (Beşinci maddedeki vukû'âtın) [cerh ve katlin] esbâb(-ı hudûsu) sorulmuşdur.</p> <p>(Vâizât'dan): (20/6/'da Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler üzerine 12 cebel ve bir havan ve 21/6/'da yalnız bir dâne atıldığı.) Vâizât-Luhye (Mıntakası) K. mı (Binbaşı Gâlib)</p>	
73	(22/6/31)	(Zühre'den)	<p>(Şâbire M. K. lığı'na) (C: 21-22/6/31)</p> <p>Maksad ve vazifeniz: 1-Mümkün olduğu kadar sür'at ve kuvvetle güzergâh(a)[ınıza] müsâdif kurâ ve menâtık taht-ı itâate girmediği ve rehinesini vermediği hâlde yakarak, yıkarak ve her adım atıldığı zaman yan ve geriye te'min ve Hacûr'la olan Muvâsalatınızı (kat' ittirmemeye) [kesdirmemeye] dikkat ederek Hacûr'la Cerb arasındaki munkatı' yolu açmak ve bu sayede Cerb muhîtime musallat muhâcemâtın men'ine ve Luhye'ye kadar mevcûd kabâili bu te'sirle yerli yerinde oturtmağa hizmet etmiş olmaktadır. 2-Top ve mühimmat hakkında ordunun dört maddeli cevâbı tebliğ idildi. Ya bir an evvel celbine veyahûd eldeki [kuvvet] ile iktifâ ve</p>	

			mücâhidîn içinse [de] mukaddemî ile meseleyi hal etmek lâzımdır. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	23/6/31	Hudeyde'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 19-20/6/31'de Hacûr Müfreze Kumandanlığı'nın iş'ârâtında Şâbire'yi zabt ve Talâhiye köylerini ihrâk eylediğini bildirmektedir. el-Kâhire'ye takarrub eylemiş olan mezkûr kuvvete Cerb cihetinden muktazi muâvenetin îfâsıyla irtibat te'sisine gayret olunmasının te'mini. Tehâme K. nı . Râgıb	
	23-24/6/31	Hudeyde'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na Huleyf'in 23/6/ sâ'at dörtte iki gambot tarafından bombardıman edilmesinden Huleyf kesb-i ehemmiyet etmiştir. Evvelce Luhye Mıntakasına muvakkaten gönderilen Mülâzım Celâl Efendi kumandasındaki 60 kişilik müfrezenin Huleyf'e hemân îadesiyle inbâsı. Tehâme K. nı Râgıb	
	24/6/31	Cerb'den	Vâ. L. M. K. lığı'na 1-22/6 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr'de görülen eşkıya[ya] (üzerine) iki şârapnel (endâht) 2-23/6'da Deyr-i Şûmâ'ya ateş açan Ni'me karyesi[ne] (üzerine) üç dâne (atıldığı) 3-(Kuvve-i Seyyâre Kumandanlığı vekâletinden alınan raporda sükûnun berdevâm olduğu bildirilmekle ma'rûzdur) Vâ. K. nı Hidâyet	
74	24/6/31	Cerb'den	(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na) (Hacûr'da:) 1-Âmirle görüşmeğe giden Müfreze Kumândânı Şâhil'de üç gün istirâhate muhtac olduğunu (bildirdiği) [bildirmiş], Vekili Şevket Efendi'nin (de) maksad ve vazife sorması şâyân-ı taaccüb ve müessif (bulunduğu ve hâlen sükûnette buldukları) [bulunmuşdur]. 2-Bu gün (Cebel-i) Sûb'dan arâzî ve vaz'ıyyet hakkında tetyikâta bulundu(ğumdan)[m]. Her iki cihetten müşterek bir ta'arruzla (Cebel-i Surayk'ın) ve Kahire'nin [de] Sûb tarafından işgâline çalışılaca(ğı)[ktır]. (Vazât'da:)	

			(1-21/6 Sükûnetle geçdi). [3]-22/6/'da Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler'e 3 şârapnel (endâht); [23/6'da] Deyr-i Şûmâ'ya ateş açan Na'imeliler'e 3 (top) [dâne] atıldığı. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	24- 25/6/31	Hudeyde'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na C:22/6/31 Âdî Cebel toplarının cebhânesiyle berâber sevki ve müfrezeeye yüz mücahidin terfiki İmâm Hazretlerine arz edildiği 24/6/ kolordu iş'âr-ı telgrafisindedir. Tehâme M. K. nı Râgıb	
	25/6/31	Cerb'den	1-24/6 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr ve Hacûr kurâları üzerine 16 dâne beş şârapnel 2-Kuvve-i Seyyare K. lığı vekâletinden alınan raporda Saîd Talha müsâdemesinde millîden bir şehid 3-Nazım Beğ'in müfrezeeye iltihâk ettiği kendisinden alınan telgrafından anlaşıldığı. Vâizât K. nı Hidâyet	
	(25/6/3 2)	(Cerb'den) [Cerb]	(Tehâme K. lığı'na) 1-[Hacûr] Müfreze Kumanda(nının)[nı] Şâhil'den Şâbire'ye ('avdet ettiği) [dönmüştür.] 2-Marangoz Sabri Usta aldığı cerîhadan müteessiren vefat ettiği [etmiştir.] 3-Saîd Talha karyesindeki müsâdemede millîden bir şehîd olduğu [vardır.] 4-24/6/'da Sûb'dan Benî Neşîr ve Hacûr (kurâsına 16 dâne beş şârapnel endâht) [köyleri topçu ateşiyle döğülmüştür.] Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
75	25/6/31	Cerb'den	Vâizât K. lığı'na İki cebel topunun ma'a mühimmât sevki ve müfrezeeye yüz mücâhidin terfiki İmâm Hazretlerine yazıldığı kolordu iş'ârından olmağla seyyar müfrezeeye teblîği. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	26/6/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1-25/6/ Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr'e ve Kâhire'de görülen eşkıya üzerine sekiz şârapnel 2-Kuvve-i Seyyârede bir tebeddül olmadığı Müfreze Kumândânı'nın raporundan anlaşıldığı ma'rûzdur. Vâizât K. nı Hidâyet	

	27/6/32	Cerb'den	Vâizât Luhye K. lığı'na 1-26/6/ Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr pazarına iki dâne şârapnel endâht 2-Yahya Tahir, Muhammed Cibrân cemâatlarıyla Abdullah Şuayb karyesi üç sâ'at müsâdemeden sonra işğâl olduğu ma'rûzdur. Vâizât K. nı Hidâyet	
	(27/6/32)	Cerb'den	(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na) 1-25/6/ (Cebel-i) Sûb'dan Benî Neşîr'le Kâhire'ye sekiz (şârapnel) ve 26/6/'da Sûb'dan Benî Neşîr pazarına 3 (top endâht) [mermi atıldı.] 2- Yahya Tahir ve Muhammed Cibrân cemâati ile Abdullah Şuayb (karyesi) [Beyt-i Su'dân] üç sâ'at müsâdemeden sonra işğâl (olunduğu Hacûr Müfrezesinden bildirilmiştir) [olunmuştur.] Vâizât Luhye K. nı Gâlib	
	27/6/32	Zühre'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na Luhye Mintakasında 27/6/ akşamına kadar bir tebeddülât olmamıştır. Sabâhleyin Huleyf cihetinden top sadâsı işitilmiştir. Henüz hakîkatı haber alınmadıysa da Kamrân'a karşı bir tecâvüz yapılacağı müfrez me'mûru tarafından öteye beriye işâatta bulunması ve yerlilerin Kamrân'a bildirmesine sebebiyet vermiş ve ganbot tarafından Huleyf sâhilindeki 13 sanbuku topa tutup tahrip etmiş olduğu tevâtüren işitilmiştir. Ganemeliler'den otuz, Benî Câmî'liler'den yüz mücâhidin Bukırş sırtında bulundurulması taahhüdâta alınmış ise de bu taahhüdâta ne derece sadık kalacaklarını zaman gösterecektir. Kande hazelesi ve İdrisî ârâzili makhûr ve hâsir düşükleri mevsûken haber alınmıştır. Kande hazelesi Benî Câmî' hudûdunda sirkat ve yankesicilik yapmak üzere	
76			çetelere ayrılıp birkaç deve ve inek almaları bu taraftakilerin hiss-i hâsimiyetini tahrik edeceği itibârıyla muvâfıktır. Mübâyaât Komisyon Reisi Vekili İbrahim Efendi Beytühüseyni'ye davet edilmiş ve güne kadar varmamış olduğu ma'rûzdur. Luhye Benî Câmî' M. K. nı Hasan İzzet	
	29/6/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1-28/6/32 mevâki'ide ufak ve tüfenk ateşten başka bir şey	

			<p>olmadığı.</p> <p>2-İsâ, Benî Eslem, Muhlâf³⁸⁹ kabâilinden dörtyüz kadar hazelenin Benî Neşîr pazarında ictimâ ittikleri ve İdrisî mukaddemîs Hazimî tarafından dura ve cebhâne tevzî edilmekte olduğu ve hazelenin Yahya Tahir cemâatiyle tutulan kendi karyesine veya Şâbire'ye teveccüh etmek istedikleri Müfreze Kumândânî'nin raporu üzerine ma'rûzdur.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	
29/6/31	Cerb'den	<p>(Vâizât K. lığı'na)</p> <p>Batarya'daki ceysin, İsâ, Benî Eslem, Muhlâf kabâilinden Benî Neşîr'de toplandıkları bildirilen dörtyüz kadar hazeleye iltihâkları müstaid olmadığı cihetle işbu kuvvetin kuvveti mâlum Şâbire'ye ta'arruzları hâlinde (maksad-ı aslîyi büsbütün gâib itirmeğe sebep-i yegâne teşkil ve şu hal şimdiye kadar istihsâl olunan) müfrezenin [istihsâl ettiği] muvaffakiyyete sed çekeceği gibi (mezkûr) hazele(nin) kuvve-i maneviyesini takviye[ye] ve etrâftan kuvvetlerini tezyid ve teşvik (vasıta ve dolayısıyla yeni bir Harb tasnî'iyeti ihzâr etmesi) [eylemeleri] muhtemel bulunduğundan (bervech-i zîr hareket-i) ta'arruz(ıye)[un] icrâsı[yıla] [evvelemlerde] Kâhire'nin zabtı ve [sonradan buraya istinâden] Benî Neşîrliler'e (işbu mevzi'den) vurulacak darbelerle seyyar müfrezeye (muâvenet ve onu mûcib-i cehâlet olacak vazîyet-i mühlike) [yardım için:]</p> <p>1-Şuâbiyeliler'le Abdullah Şuayb mıntakasına ta'arruza (ile) [la berâber] Kâhire kolunun sağ yanını [te'min]</p> <p>2-İbrahim Velîler [ve] Paşa cemâatıyla Kâhire (üzerine) ta'arruz</p> <p>3-Sûb'daki 2/118 iki bölüğüyle (bir de top) [bir dağ topu] Kâhire yolu gerisinden millîleri himaye ve ileri atılmalarını te'min</p> <p>4-(Merkezden sevk olunacak) [Cerb'den alınacak] iki topla havan ve (diğer) Sûb'daki (topun bi'l-hassa Ni'me ile) [diğer topun ateşleriyle ilerleyecek kuvvetin ileri hareketi ve Ni'me ile] Lecem Zeheb arasındaki mıntakayı (ateşleriyle) tara(mağa)[yarak] (ve ilerleyecek kuvvetin ileri hareketi)</p>		
77		<p>teshîle ve bu sûretle merkez) [Kâhire] kolunun sol yanını (ateşle) [himaye ve] te'min(e) (çalışması ve işbu hareket-i ta'arruziyenin) [nazar-ı dikkate alınarak yapılacak ta'arruz] tarafınızdan idare ve (te'min-i muvaffakiyyet) [olunacaktır.]</p> <p>5-Keyfiyetin seyyar müfrezeye de tebliğiyle kendisinin de (berâber ibraz-ı cesâretle) Cebel-i Surayk'a inmesine gayret (matlub ve himmetlerinden muntazardır) [etmesinin tebliği.]</p>		

³⁸⁹ Muhallâf da olabilir....

			Vâ'zât Luhye M. K. nı Gâlib [Keyfiyet topçu K. lığı'na da tebliğ edilmiştir.]	
	29/6/31	Cerb'den	Vâizât Luhye topçu K. lığı'na 31/6/ sabâhı (mevâdd-ı âtiye da'iresinde hareket) [aşağıda] ta'arruz(da bulunulacaktır) [edilecektir]. 1-Şuâbiyeliler'le Abdullah Şuayb mıntakasına ta'arruzla Kâhire kolunun sağ yanını te'min. 2-İbrahim Velîler ve Paşa cemâatiyle Kâhire üzerine ta'arruz. 3-Sûb'da 2/118 iki bölüğü bir topla Kâhire kolunu ta'kîb, millîleri himaye ve ileri atılışlarını te'mini 4-Merkez'den Sûb'a gidecek iki top ve oradakilerle bütün cephe ve bi'l-hassa Ni'me ile Lecem Zeheb arasındaki mıntakayı ateşle döğerek Kâhire kolunun sol yanını te'min. 5-Şimdiden istihzârât-ı lâzimedede bulunulması ve hîn-i ta'arruzda Cebel-i Sûb'dan ateşle himayenin te'mîni ve (tarassudla tesirât-ı lâzime yapılması) (ve) merkezde kalacak üçüncü topun da muhtemel Cebel-i Turâb hareketine karşı harekete hazır bulunması husûsunun nazar-ı dikkate alınması matlub ve muntazardır. 6-Hareket-i ta'arruziyenin idaresi Vazât K. lığı'na mevdû'dur. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	30/6/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1-29/6/ ba'de'l-asr sâ'at 6'da Cebel-i Sûb'un Hakkı Beğ Tepesi'ne ta'arruz etmek isteyen yüzü mütecâviz Benî Neşîrli ile hafif bir sûrette başlayan müsâdeme gice sâ'at birden sonra şiddetlenerek dört buçuğa kadar devâm ettiği ve Hâdi Paşa cemâatinden bir ağır ve dört hafif mecrûh düştüğü 2-(Bu müsâdemede 18 şârapnel ile 3 dâne ve iki havan mermisi endâht olunduğu) 3-Kuvve-i Seyyârenin vazi'yetinde (tebeddülât) [değişiklik] olmadığı (müfreze k. lığı) raporu (üzerine ma'rûzdur) [ndan anlaşılmasıdır.] Vâ'zât K. nı Hidâyet	
78	(30/6/31)	Cerb'den	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na (1-) 29/6/ (ba'de'l-asr sâ'at onbirde) [akşamı] Cebel-i Sûb'un Hakkı Beğ Tepesi'ne ta'arruz etmek isteyen yüzü mütecâviz Benî Neşîrli ile (hafif bir sûrette) başlayan müsâdeme gice birden sonra şiddetlenerek dört buçuğa kadar (devâm ederek millîlerden beş mecrûh düşmüş) [sürmüş, beş millî yaralı vardır], neticede (mecbûr-ı firâr olmaları, maktûl ve mecrûh verdiklerine delildir) [firâra mecbûr edilmişlerdir.] 2-(Bu müsâdemede 23 cebel iki havan mermisi atılmıştır.)	

			3-Diğer mintakalarda bir hadise yoktur. Nedim Beğ bugün gelmiştir. Vâ'zât Luhye K. nı Gâlib	
30- 31/6/31	Şâbire'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na	1-Mütemerrid bulunan Talâhiye kâmilen Abdullah Şuayb ahâlisinden kısm-ı a'zamı arz-ı dehâlet etmedikleri gibi nasâyih-âmiz yazılan mektuplara da dürüst cevap alınmaktadır. Bunlarla birlikte Muhlâf, Benî Neşîr ve Îsâlîlar'dan mürekkebe hazele giceli gündüzlü müfrezeyle ta'arruz ve iz'âcdan hâli kalmadıklarından bütünü taksim ve ilerletmek de kat'î muhâtarayı intâc iledir. 2- ³⁹⁰ hazale'nin hâl-i isyanda bulunan ahâlisini te'dib ve tarîki küşâd için dolgun mevcûdlu taburla evvelce taleb olunan iki topun sür'at-i i'zâmına ihtiyaç kat'î olduğu ma'rûzdur. Kuvve-i Seyyâre K. nı Nâzım	
(31/6/31)	Cerb'den	(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na)	(1- 30/6/mintakalarda sükûnetle geçtiği.) [1]- Şâbire Müfrezesine orada mikdâr-ı kâfi kuvvet terkiyle Cebel-i Surayk'a yürümesi ve aynı zamanda Sûb'dan da Kâhire üzerine yürünerek yolun küşâdını te'mîn lazım geldiği yazılmıştı. Alınan cevâbda mütemerrid Talâhiye kâmilen ve Abdullah Şuayb'in de kısm-ı mühimmi arz ve dehâlet etmedikleri gibi nasihat mektuplarına da dürüst cevap almakda ve bunlarla birlikte Muhlâf ve Benî Neşîr ve Îsâlîlar'dan mürekkebe hazelenin giceli gündüzlü müfrezeyle ta'arruz ve iz'âcdan hâli kalmadıklarından bahisle kuvveti taksîmen Surayk'a ilerlemek kat'î muhâtarayı intâc edeceğinden te'dîbâta devâm ve tarîki küşâd evvelce istediği yüz mücahid yerine şimdi dolgun mevcûdlu bir taburla iki topun sür'at-i i'zâmına ihtiyacı kat'î olduğunu bildiriyor. (3) [2]- Buradan bir hamle ile Kâhire'yi elde etmek mümkün ise de aynı zamanda Şâbire'den Cebel-i Surayk'a ilerlenmesi hâlinde elde iden kuvvetin tûl müddet Kâhire'de kalmasını mücib ve bu da Sûb'un	
79			zaîf kalarak Benî Neşîrliler'in kısmen vâdîden ta'arruzlarını teshîl ve aynı zamanda Batarya cihetinin muhtemel bir teşebbüse karşı ise Cerb Ordugâh'ında mevcûd 60 kişilik kuvve-i ihtiyâtiyenin adem-i kifâyesi ^{حس وزی} dâi ve Luhye Mintakasında ise Kande'dekiler çekilmedikçe kuvvet celbi muvâfik olmayacağı cihetle karşısındaki düşman sorulduğu zaman 500 kadar olduğu,	

			sonra da kırk kadar eşkiyanın ta'arruzunu bildirmesi, Şâbire'ye gelinceye kadar maksad ve vazifesini anlayamaması, Şâhil'e 'avdetinde bıraktığı Vekiline de maksad ve vazifeye dair mâlumat vermemesi, yukarıdan kuvvet i'zâmı mümkün dahi olsa yine bu kuvveti hüsn-i isti'mâl ve yolu açmağa isti'dâdı olmadığı fikrini vermiş olduğundan yolun küşâdını, Benî Neşîrliler'in te'dib, Batarya'nın ihrâk ve Şâbire Müfrezesi'nin müşkil gördüğü vazi'yetten tahlîsi için istediği kuvvetin Cerb'e i'zâmı daha muvâfik ve meselenin sühûlet ve sür'atle halline hizmet edilmiş olacağı arz olunur. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
31- 1/6/31	Cerb'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na Mıntaka vaz'u'l-ceyşi bervech-i zîrdir: 1- 2/120 iki bölüğüyle, 3/120 iki cebel, 156 Hacûr mücâhidîni Şâbire'de 2- 2/118 iki cebel ve bir havan, Cebel-i Sûb'da 2 K 1/120, Şemsân'da 3 K ile mantel ve obüs .... 1/120 K 1 ve üç cebel topu Cerb Ordugâh'ında. 3- 2/119'dan otuz kişilik bir müfreze ile üç havan, Zühre'de 1, 2 K 2/116 ve iki cebel topu Bukırş sırtlarında, 3 K 2/119 ve bir âdi cebel Dâhir'de bulunduğundan bir müfreze ile bir cebel topu devre mübâyaası için Beytühüseyni'de 2, 3 K 1/115 ve dört cebel topuyla bir mantel, Subaşında 3 K 2/119 iki cebel beş Luhye'de olduğu. Vâizât Luhye K. nı Gâlib		
1/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1- 31/6'da Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr ve Kâhire'ye dört şârapnel, gicesi de Hakkı Beğ Tepesi mukâbilindeki sırtları işgâl maksadıyla gelen yığirmiye karib Benî Neşîrli ile hafif müsâdeme olmasından üzerlerine bir dâne endahet edilmiştir.		
80		2-Kuvve-i Seyyâreden henüz mâlumat alınamamış ise de Şâbire'de şiddetli müsâdeme olduğu Cebel-i Sûb (Kumândânı'nın raporundan anlaşılmağla ma'rûzdur) ['dan duyulmuştur.] Vâizât Luhye M. K. nı Hidâyet		
1/7/31	Cerb'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 31-1/7/ dörtte Şâbire'den top tüfenk sesleri işitilmiş ise de henüz haber gelmediği 2- 31/6/ Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr ve Kâhire'ye 9 cebel atıldığı 3- 31-1/7/ Hakkı Beğ Tepesi karşısındaki sırtı işgâl maksadıyla		

			<p>takarrub iden cüz'î Benî Neşîrî ile hafif müsâdeme ve üzerlerine bir cebel atıldığı</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
1- 2/7/31	Cerb'den	<p>Sûret</p> <p>Şâbire Müfrezesi K. nı ile İmâm Hazretleri mukaddemîsi beyninde tekevvün iden münâferetin ref'iyle vifâk-ı dâimî ve tâm içinde çalışılması lüzumunun tebliği ve asker tarafından pazarlarda satıldığı bildirilen cebhâne hakkında tahkîkât-ı serî'a icrâsıyla satanların serî'ân isimlerinin inbâsı ve bu çirkin hâle kat'îyyen nihâyet virilmesi ve İmâm Hazretleri mücâhidînine müsâdeme anlarına mahsus olmak üzere cephaneye i'tâsı ve inbâsı.</p> <p>Vâizât M. K. lığı'na</p> <p>Sûreti bâlâya çıkarılan kolordu emr-i telgrâfîsinin bu gece Şâbire Müfrezesi K. lığı'na tebliği ile berâber:</p> <p>1- Münâferet esbâbı</p> <p>2- Mukaddemî hakkında kolorduya yazdığı hüsn-i zanla münâferetin gayr-i kâbil-i te'lif ve mûcib-i taaccüb bulunduğu</p> <p>3- Fişenk hangi pazarda satılmışdır</p> <p>4- Münâferetin selim hale ref'i ve vifâk hâsıl olduğunun inbâsı</p> <p>5- Bu gibi hâlât ve husûsatın neticesi kat'îyen iyi olmayacağı</p> <p>6-Bu gidişle müfrezeyi müşkîl bir vaz'iyete sokarak mûcib-i cehalet ve nedamet hale meydan vermemesini de ayrıca tebliğ ve mintakanız dâhilinde fişenk satışı varsa şiddetle ta'kîb ve tecessüsle bu gibilerin zahire ihrâcî hallerinde haklarında muâmele-i kat'îye icrâsı</p>		
81			<p>selâmet-i âtîyi te'min edeceğinden bu husûsta zâbitan ve efrâda tebligât ve tenbihât-ı şedîdede bulunulması.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
1/7/31	Şâbire'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>C: 31/6/31</p> <p>1- Ahmed Kâsım, Âmir'le tahrîren tevhid-i fikr eylediği, yalnız mukaddemîleri menfaat-i hasiselerini te'mîn maksadıyla Hacûr meşâyih-i sadıkasını rencide ittirmemek için mûmâileyh Âmir'e müracaatım mukaddemîlerin hoşuna gitmediği ve İmâm mücâhidîninin Hacûr'dan ayrılmaması için teşebbüsâttan geri durulmadığı</p> <p>(2- Hacûr'dan sevk olunan mantelli cebhânesi henüz vürûd etmediği)</p> <p>(3-Tehâme k. lığının emriyle vukûat makâm-ı müşârunileyhe ve</p>		

		<p>³⁹¹Vâizât K. lığı'na virilegelmektedir. Bundan sonra vukûat-ı yevmiyye ber-mûceb-i emr yalnız Vâizât K. lığı'na yazılacağı.)</p> <p>(4)[2]- 2/120 taburunun 163 mevcûdundan hasta ve zuafâ ve mecrûhînden gayri elyevm Harbe iştirak idecek 110 ve 3/120 tabununun mevcûdu 278 olup ez-gayri hasta ve zuafâ Harbe iştirak idecek 160 müfreze refakatinde bulunan 19 cebel topçu ve Medîha'da 29 ez-gayri topçu neferiyle 105 millî mevcûdundan elyevm Harbe iştirak idecek seksen dört neferden ibârettir. Bu güne kadar 106 ücretli Hacûr mücâhidini istihdam edilmekte olup mevki'imizin ziyânını teyyüd için on mücahid ³⁹² cemaatinden müfreze nezdinde bulunan Muhammed Cibrân cemaatinden on mücâhid ³⁹² lüzum görüldüğü</p> <p>(5) [3]- Mevki'imizin şimâl ve şimâl-i garbî cihetlerinden Muhlâf ve Benî Neşîr ve Hacûr ³⁹³ teşkil iden ve elyevm Benî Neşîr'de bulunan Talâhiye ahâlisinin ekserisi evvelce yazdığım vechile mikdarı 450-500 arasında olduğu tahmin edilmekte (ve mikdar-ı sahihini anlamak için çalışılmakta olduğu)</p> <p>(6) [4]- Gice gündüz müfrezeyi iz'âc iden düşmanın mikdarı tahminen kırk nefer olup ve mevcûdu tezâyüd etmekte ve bu mikdarı, ta'arruz esnasında diğer kuvvetleri de bulunması ihtimâlden baîd olmadığı</p> <p>7- Bâlâda tafsîlâtı anlaşılacağı üzere Sevâh, Muhlâf, Benî Neşîr ve Eslem, Hacûr, Talâhiye ahâlisinden müretteb hadd-i aşgârı olarak 600 şaki ile tutulan Cebel-i Ka'dîne ve Nu'mân ve Hacûr Pazarı emsâline az tesadûf olunur fedâkarlıkla elde idildiği gibi Hacûr Pazarı'na vâki olan şiddetli tehâcümün</p>	
82		<p>def' idildiği; aynı fedâkarlıkla zabt edilen Dahyân ve Şâbire sırtları tahkim edilerek muhâfaza edilmekte olduğu</p> <p>8- (Hucce'den şimdiye kadar 60 şârapnel 12 dâne gelmiştir. Mütebâkisi vürûd etmemiştir.)</p> <p>9- Hacûr millî ve mücâhidinden şimdiye kadar matlub derecede istifade edilmekte olduğu, Binbaşî Şevket Beğ'le aramızda kat'îyyen ihtilaf yoktur. Fikirlerimiz müttehiddir. Meyânemizdeki muhâdenet kadîmîdir. Maksud ve vazifelerini 25/6/31'de zât-ı alîlerinden istîzân etmişdim. Cevatın vürûdünden akdem Şâhil'e azîmetimize mûmâileyh tarafından Cerb'den sorulması bunu</p>	

³⁹¹ Hâlde olabilir

³⁹² İstihdâma olabilir

³⁹³ İlinden kısm-ı mesâhını olabilir

			<p>aramızda mübâenet-i efkâra haml etmek Cerb'in sû-i telakkîsi olduğu ve ³⁹⁴ buyurulduğu gibi hiçbir imtizacsızlık mevcûd olmayıp bu gibi hâlin millete kaç mal olduğunu her ikimiz de takdir idecek mahiyette bulunduğumuz ma'rûzdur.</p> <p>Şâbire M. K. nı Nâzım</p>	
1- 2/7/31	Hudeyde'den	Vâizât M. K. lığı'na C: .../6/31 şifreye	<p>1- Bildirilen vazi'yete karşı elde dolgun mevcûdlu taburun olmadığı sizce de malûm bulunmasıyla bu husûsun ifası için vaz'u'l-ceyşe nazaran hiçbir kuvvetin tefrik ile gönderilemeyeceği ve ayrıca kolorduya arz idildiğinden mıntaka ve kuvveti, ahvâle nazaran tedâbîr ve teşebbüsâtta bulunulması³⁹⁵.</p> <p>Tehâme K. nı Râgıb</p>	
2/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye K. lığı'na	<p>1- 1/7 Cebel-i Sub'dan Benî Neşîr köylerine iki şârapnel üç dâne endâht</p> <p>2- Şâbire Müfrezesinde tüfenk ateşinden başka bir eşy olmadığı.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	
2/7/31	Cerb'den	Tehâme K. lığı'na	<p>1-31-1/7 Şâbire'ye vukû bulan ta'arruzun şâyân-ı ehemmiyet derecede olduğu.</p> <p>2- 1/7 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr köylerine beş mermi atıldığı.</p> <p>3- 1/7 sabâhı Luhye önüne Âdi Posta Vâpuru'na benzer iki gemi gelerek biri şimâl ve diğeri cenûba doğru gittiği ve yevm-i mezkûr akşamı cenûbdan iki direkli ve bir bacalı bir ganbot geldiği.</p> <p>4-2/7 sabâhı şimâlden bir ganbot daha Luhye önüne geldiği.</p> <p>5-2/7 akşamı dokuzunda Kahriye'de İdrisî hazelesine mensup olduklarını ifade ittikleri musallah eşhasın yerli sucuların dört deve ve beş merkeblerini alıp savuşdukları ve şu hal</p>	
83	3/7/32	Cerb'den	<p>Benî Câmî' ve iğbirârına hizmet edeceği.</p> <p>Vâizât Luhye K. nı Gâlib</p> <p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p>	

³⁹⁴ Şuur olabilir

			<p>1- 2/7 mintakamız sükûn ile geçtiği</p> <p>2- Şâbire Müfrezesi k. lığından alınan raporda dün gece hafif bir müsâdeme olup düşmandan iki maktul olduğu</p> <p>3- Efrâdın pazarlarda fişenk satması vukû bulduğu ve binâenaleyh tahkikat yapılmakta olduğu bildirildiği.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	
(3/7/32)	Cerb'den		<p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na)</p> <p>(1) [1]- 1-2/7 Şâbire'de hafif bir müsâdeme (daha olarak) [de] düşman iki maktul verdi.</p> <p>(2- 2/7 sükûnla geçti.)</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
(3/7/32)	Cerb'den		<p>(Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na)</p> <p>C: 1-2/7/32 şifre</p> <p>[2]- Dolgun mevcûdlu tabur Şâbire'den istenilmiştir. Bunun mümkün olmadığını bildiğim için esâsen mintakanın ihtiyacına binâ'en taleb ve kolorduca tasvib ve sevk buyurulan 3/118'in bir an evvel i'zâmıyla arz olunan vazi'yeti istihsâli [lazım ve zaruridir.] (İtalyanların Harbe iştirak, İngilizlerin Mısır veya Basra'da görülmeleri muhtemel tazyik ve muvaffakiyyetsizlikleriyle geri alacakları kuvvetlerin şimdiye kadar Kamrân'la iktifâ ittikleri, Tehâme sâhil kısmına ihraçları ³⁹⁶ olmayan ve hâlen (buralarda) [Cerb'deki kuvveti] sükûn[et], [Hacûr ileri hareketinin tevakkufu], (Şâbire'de tevakkuf ve atalet) [Şâbire'de zaruri tevakkufu], kabâilin faaliyetini ve İdrisî'nin teşvikâtını tezyid[le] (ona fırsat vererek) taaruzatının atmasını intâc edeceği [edebilir] ve etmese de Hacûr yolu (hal olunmamış) [açılmamış], Benî Neşîr vazi'yeti bakılmamış [hal olunmamış], (Batarya ve dolayısıyla dûcâr-ı tehdid olmamak ve İsâ) [Batarya ezilmemişken İsâ ve] Kande karşılarından bir neferin bile alınarak zuhûr idecek yeni [çıkacak yeni] sâhil ve [dâhil] vazi'yetlerine karşı sevk ve [istimâlini] gayr-i mümkün kılan (vazi'yetin tebdilene çalışmaktan) [bu vazi'yeti ıslâh zarûrîdir:]</p> <p>[Esâsen] (vazi'yet-i umûmiye vaz'u'l-ceyşi tevlîd) [umûmî vazi'yet umûmî konuş vücûda getirir] ve yeni vazi'yetlerle (vaz'u'l-ceyşin tebdili) [konuşların değişmesi] tabîi ve mecbûri (bulduğu cihetle) [bulduğundan] mezkûr taburun gönderilememesi ile hal olunamıyacak [bu] vazi'yetin devâm ve (zahiren mahsus) şimdiki [zâhirî] sükunetin (dûcâr-ı tahavvül</p>	

³⁹⁶ Müstaid olabilir

			olması) [değişmesi] ihtimâl(âtına) [lerine] karşı vüs'at ve kuvveti mâlum mıntakada ahvâl ve icrâ-yı îcâbı ma'rûz vazî'yeteye göre muktazî tedâbîr ve teşebbüsâtın	
84			emr buyurulması. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib Sûret 1-Müteaddid telgrafnâmelere nazaran el-ân Hacûr Müfrezesinin maksad-ı tahrîk ve vazifesi anlaşılamadığı taayyün ediyor. Hacûr Müfrezesi el-Cerb'e incek ve ba'dehû Hacûrula hiçbir münasebeti kalmayacaktır. 2-Şâbire'nin sırf mevzi'î bir ehemmiyeti mevcûd ve civârındaki kabâilin ta'arruzâtına [karşı] işgâli muvâfıktır. 3-İmâm Hazretlerinin iş'ârâtına nazaran Şâbire'ye Hacûr millî kıta'âtının ikamesi maksada kâfidir ve mevki'-i mezkûrede millîler için bir karagol inşâsı icâb eder. Top ihtiyaç yokdur, yalnız el-Cerb'e doğru ileri harekâta mübâşeretle mevâkiin izâlesi nokta-i nazarından topa ihtiyaç olup olmadığı İmâm müfrezeye Kumândânî'yle Ahmed Yahyâ Âmir'e sormuşdur. Yalnız bu iş için topa lüzum gösterilirse müşârunileyh muvakkaten bir top gönderecektir. Ve Şâbire'de yalnız millîler ikamesiyle müfrezenin el-Cerb mıntakasına iltihâkı esbabına behemehâl tevessül edilerek uzun uzadıya tereddüd edilmemesi ve Luhye-Vâizât k. lığının iş'ârı vechile müfrezeye K. nı bu maksadı te'mîn edecek faaliyet ve evsâfi haiz değilse Şevket Efendi'nin müfrezeye K. lığı'na ta'yîni ve keyfiyetin iş'ârı.	
	(3/7/31)	(Cerb'den)	(Vâizât Luhye M. K. lığı'na) 1-2/7 şifreye zeyldir. 1- Kolordudan gelen şifre aynen yazılmışdır. (2- Olvehile icrâ-yı îcâbıyla Binbaşı Nâzım Efendiyle Şevket Efendinin mübâdeleleri îcat ediyorsa icrâsıyla inbâsı, etmiyorsa yine bildirilmesi.) (3)[2]- Emr-i kumandânî vechile Şâbire'nin İmâm Hazretlerinin mücâhidlerine terkiyle hemân ileri yürütülerek Cerb'e iltihâkları lüzumu matlubdur. Tehâme K. nı . Râgıb	
	4/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye K. lığı'na (1-3/7 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr'de görülen eşkiyaya 3 şârapnel endâht) (2-Şâbire Müfrezesi k. lığından alınan raporda Muhlaf ve Şâbire köyleri istikâmetinde 8'de başlayan müsâdeme gice sâ'at yediye	

			kadar bütün şiddetiyle devâm etmiş düşmandan ise bir maktûl verdirilmiş olduğu bildirildiği.) Vâizât K. nı Hidâyet
(4/7/31)	(Cerb'den)	(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na)	1-3/7 sekizde Şâbire'de başlayan ta'arruz gicenin yedisine kadar şiddetle (devâm fakat) [sürmüş] düşman ric'ate mecbûr (olmuşdur) [edilmiştir. 2/120'de bir neferle bir millî yaralı, eşkiyadan 7 maktul 15 yaralı.] (2- 3/7 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler'e üç cebel atılmışdır.) (3) [2]- 3/7 Luhye önündeki ganbotlardan birisi cenûb istikâmetine gitmiştir.) (4) [2]- Bukırş garbındaki sâhayı bir nokta-i istinâd olmak, [Dâhir'in] şimâlen müdâfaasını te'mîn etmek üzere kerpiçleri (ihzâr ve) [hazırlanıp] Dâhir'in şimâl-i garbî köşesinde 21/6'da başlattırılan müdâfaalı kuve 29/6'da (5) [3]- Subaşı'ndaki ikinci topçu ve piyâde [içün] müdâfaalı kule [de] (dahi) 31/6'da (hitam bulmuşlardır) [bitirilmişdir.] (6- 4/7 vakt-i zuhûrda iken nihâyet direği arasında bir baca ve üç direkli bir vâpurun Luhye önünden şimâlden cenûba gitmiştir.) (Vâizât Luhye K. nı Gâlib)
5/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na	(1- 4/7/31'de Cebel-i Sûb millîleri ile Benî Neşîrliler arasında hafif bir müsâdeme olmuş ve üzerlerine yedi şârapnel etrâf köylere 28 şârapnel 2 dâne endâht idildiği) 2- Muhlâf ve Şâbire sırtlarından ilerlemek isteyen düşmanla sekiz sâ'at kadar müsâdeme idildiği 2/120 taburundan bir neferle bir mücahid mecrûh düştüğü Şâbire Müfrezesi k. lığından alınan rapordan anlaşılma ile ma'ruzdur.) Vâizât M. K. nı Hidâyet
6/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na	1-5/7/31'de Batarya kabilesinin tedibi ve kurâsının tahribi maksadıyla yapılan Harb sabâh sâ'at on ikiden akşamı on ikiye kadar bilâfâsıla devâm ettiği ve bir çok piyâde ve 285 topçu cebhânesi sarf idildiği hâlde maalesef hüsn-i neticeye isâl olunamadığı 2- Cebel-i Sûb'da Hakkı Beğ Tepesi'ne ta'arruz etmek isteyen Benî Neşîrliler ile dört sâ'at kadar müsâdeme edilmiş, üzerlerine 3 şârapnel 14 dâne havanla 2 dâne endâht edilmiştir.

86			<p>3- Şemsân karagolunda Benî Neşîrliler ile hafif bir müsâdeme vukua geldiği ve millî efrâdından bir mecrûh olduğu</p> <p>4- Şâbire Müfrezesi'nin vazi'yetinde bir tebeddül olmadığı ve iki gice vukû bulan müsâdemede düşman yedi maktul onbeş mecrûh verdiği raporu üzerine ma'rûzdur.</p> <p>Vâizât M. K. nı Hidâyet</p>	
(6/7/31)	(Cerb'den)	<p>(1- 3 ve 3-4/11'de vukû'u bildirilen Şâbire müsâdemesinde 2/120'den bir neferle bir mücâhid mecrûh, düşmandan yedi maktul 15 mecrûh olduğu)</p> <p>(2) [4]- 3/7 Cebel-i Sûb millîleriyle Benî Neşîrliler arasında hafif müsâdeme vukû'a gelerek 28 cebel atıldığı</p> <p>(3) [5]- Beşinci günü [5/7] Bataryalılar'ı tedib maksadıyla yapılan müsâdeme sabâhın on ikisinden gurub-ı şemse kadar (bilâ)fâsıla[sız] (devâm 285 muhtelif top mermisi atılarak Beytü'l-Hüseyn köyü ihrâk ve düşmana birçok telefât verdirildiği) [sürmüş.]</p> <p>(4-) Aynı günde Cebel-i Sub [ile Şemsân'a] ta'arruz etmek isteyen Benî Neşîrliler ile [de] dört sâ'at (müsâdeme edilmiş, 27 cebel atılmışdır) [müsâdeme sürmüştür.]</p> <p>(5- Aynı günde Şemsân ile Benî Neşîrliler arasında kısa bir müsâdeme olmuştur)</p> <p>(6- Luhye'de ikinci ganbot da 5/7'de cenûba gitmiştir)</p>		
7/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye K. lığı'na/(Vâ'zât Luhye K. nı Gâlib)</p> <p>1- 6/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler'de görülen eşkıya üzerine beş dâne onbeş şârapnel</p> <p>2- Şemsân'da Benî Neşîrliler ile bir sâ'at kadar hafif bir sûrette müsâdeme edilmiş</p> <p>3- Şâbire'ye ta'arruz etmek isteyen eşkıya ile hafif müsâdeme olmuş, üzerlerine atılan bir şârapnelden üç mecrûh ve bir maktul verdirildiği Kumândân'ın raporu üzerine ma'rûzdur. Vâizât K. nı Hidâyet</p>		
(7/7/31)	(Cerb'den)	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na)</p> <p>(1) [6]- 5-6/7 Şâbire'ye ta'arruz (etmek isteyen) [iden] düşmanla hafif müsâdemede (toptan) bir maktul üç (mecrûh verdiği) [yaralı]</p> <p>(2) 6/7 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler üzerine beş dâne onbeş şârapnel atıldığı)</p> <p>(3) [7]- 6/7 Şemsân'da Benî Neşîrliler (ile hafif) [le] bir sâ'at (kadar) [lik] müsâdeme (olmuştur)</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>		

	7/7/31	Hudeyde'den	Vâizât Luhye K. lığı'na 3/7'de Şâbire kuvveti hakkında yazılan şifreli emrin tesrî'yle Cerb'e Muvâsalatlarının inbâsı. Tehâme M. K. nı Râgıb
87	(7/7/31)	(Cerb'den)	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 3/7/31 zeyl şifre Hacûr'daki İmâm (Hazretleri) mücâhid(i)[leri] üçyüz kadar tahmin edilmekte olup Şâhil, Medîha, كرب , ³⁹⁷ Kubbe, Cebel-i Ka'dene'dedirler. Hacûr'da ağır topçudan (mâadâ) [gayri] piyâde kuvveti olmayub Şâhil'de iki taburdan 28 hasta ile 20 zuafâ, 105 mevcûdundan Harbe iştirak idecek 84 Hacûr millîsi, 1790 ağır top, 400 küsur [sandık] piyâde (mühimmâtı) [fişengi], 200 kadar silah, 1000 küsur kıyye sabun, 3000 küsur şeker, 57 kıyye çay, 250 [okka] Perge, 300 gaz, müterakim ve gayr-i kabil-i isti'mâl eşya ve edevât ve 312/120 taburların depoları vardır. Hacûr Müfrezesi Cerb'e inerek ba'dehu Hacûr'la hiçbir münasebeti kalmaması hâlinde [aşağıdaki] mevâd-ı âtiye vârid-i hâtırdır: 1- İmâm mücâhid(i)[leri] (menfaat-i zâtiye te'mîniyle Hacûr meşâyih-i sâdikasını rencide etmiş ve etmekte olup askerinin) [zâtî menfaatlerini te'mîn ederek Hacûr'un sadık şeyhlerinin gücendirecekleri gibi askerinin] Hacûr mintakasından (infikâkı) [ayrılması] hâlinde meşâyih ahâlisinden bulunan millîler(in) geçimsizlik yüzünden dağılacaklar(ı)[dır]. 2- Şimdiye kadar hükûmet ve bi'l-hassa askerle ülfet ve te'mîn-i menfaat etmiş meşâyih-i sâdika İmâm idaresinde bulunmaktan muhteriz olduklarından Hacûr'un bir kısmı da tâbi olmuş (sırf) İmâm mücâhidlerine terki hâlen ve âtiyen meşâyihinin hükümetten ayrılmasına sebep (olacağı) [olması] ve oradaki erzâk ve mühimmâtın elden çıkması (da) melhûz (bulunduğu) [dur]. 3-179 kadar Hacûr mücâhidîninin müfrezenin bir kısmı olsun tekrâr [Hacûr'a] 'avdet ve yolu açarak ticaretlerini tevsî'(a), Hacûr nakliyesinden tekrâr istifadelerini te'mîn ve yevmiyye almak maksad[lar]ıyla müfreze refakatini istemedikleri ve müfrezenin aşağı sarkarak bunların Şâbire'de terki (ânında) [hâlinde] bunların da Şâbire'yi terk (ile Hacûr'a çekilecekleri) ve [müfreze] nakliye(yi)[sini] te'mîn iden vesâitlerini [de] (alarak) [alıp] Hacûr'a çekilerek müfrezenin hareketini tehire sebep olacaklar(ı) [dır]. 4- Müfrezenin Cerb'e Muvâsalatıyla berâber Hacûr yolunun tekrâr

³⁹⁷ Şuhr, Kufî olabilir

			<p>kapanmasından sarf-ı nazar Muhammed Cibrân ve Yahya Tâhir'in Benî Neşîrliler'den görecekları tazyik üzerine tekrâr bunlara iltihâka mecbûr olmak sûretiyle Vâizât'ın Şuâbiye kısmı mühit olup yolun açılmağa başlandığını görerek (ta'arruzâtını tevkif iden) [tazyiklerini durduran] Benî Neşîr'[le] (kabâiliyle) ele alivererek Vâizât'ın tekrâr gayr-i müsâit vazi'yete girmiş bulunacağı (dır). Ve bu vazi'yet karşısında zaten ar mikdardaki incek kuvvetin [de] (gayr-i kâfi bulunacağı) [mühim bir iş görmemisine sebep olacaktır].</p> <p>5- Esâsen Kâhire'de bulunan kuvvetin [oradan Hacûr'a] iltimasıyla berâber Hacûr Arabı iğfâlâtına kapılmış ve İdrisî'nin</p>	
88			<p>23/3'de Luhye önüne getirdiği senbûklerle İngiliz bombardımanı, akli gözünde olan kabâil(in umûmuna)[e] kuvvetin ve galebenin İdrisî tarafına geçtiği kanaatini getirterek bunlarla Batarya ve Benî Meştâlîlar [da] İdrisî'ye iltihâk etmiş ve eğer Dâhir'e kuvvet ikame edilmiş olmasaydı Benî Câmi'liler'in de bunları ta'kîb etmesi muhtemel olduğu gibi Rasâs te'dibi, bu husûsta daha cür'etkâr davranan Benî Udeyye bastırmağa sebep olmuştur.</p> <p>6- Hacûr'dan incek [velev] az bir kuvvetin pay-ı istilâsına Hacûr-ı Garbî ve Benî Neşîr sed çekmemiz bilakis bunlara karşı Cerb'den çıkacak iki [ve daha ziyâde] misli kuvvet için müşkilât ve adem-i muvaffakiyyet muhakkak ve bu da arâzinin tabiâtı ve icâbındandır. (Mukaddemâ) [daha evvel] Hacûr Müfrezesine virilen (evâmir) [emr] ve (muhâberât) [tâlimat] âcizlerince gayr-i ma'lum bulunduğundan:</p> <p>1-Vâizât(ın)[1] (şarkından vâki) [şarkından kavrayan] Benî Kays, Hacûr-ı Garbî Benî Neşîr, Muhlâf ve Eslem tazyikini (bertaraf) [ortadan kaldırmak]</p> <p>2- Cebel-i Sûb'un ehemmiyetini iskât ile buraya (mahsus) [konulan] tabur[la] toptan istifâde [etmek]</p> <p>3- Benî Kays ve Benî Neşîr[i] yekdiğerinden ayırarak irtibatlarını (kat') [kesip] Hacûr yolunu da açmış olmak üzere [Hacûr] müfrezesinin Hacûr-ı Garbî ve Benî Neşîr'in kısm-ı şarkisindeki hâkim arâzi ve nukâtı elde etmek maksadıyla tahrik olduğu tarzında telâkki ittim. [Yukarıdaki] ma'rûzât(-ı sâlifeden)[tan] sarf-ı nazar müfrezesinin Cerb'e iltihâkı için 270 piyâdeden ibâret kuvvetle ileri yürüyüşe devâmı tekerrür iden Şâbire ta'arruzlarıyla mahzûrdan sâlim bulunmadığından ya İmâm (Hazretlerinin) mücâhidîninin tezyîd[iyle] (ve bir mikdarıyla) müfrezeyi takviyesi veyahûd da [Hâdi] Paşa[nın] bütün millîlerini toplayarak</p>	

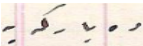

			<p>behemehâl Kâhire'ye ta'arruz etmesi husûsunda taraf-ı vilâyetpenâhîden teblîgât-ı müessirede bulunulması [ve ma'amâfih] 5/7 Batarya müsâdemesi tafsilâtında arz olunan esbabdan dolayı [Vâizât] millîleriyle yapılamayacağı zannı hâsıl [olan] Kâhire ta'arruzunda icrâsı için 3/118 taburunun i'zâmı[yla Hacûr] müfreze(ye)[sine] (takarrüb) [yaklaşp] iki bölük ve iki top olsun (görmeden kat'îyyen ta'yîn olunamayan) Cebel-i Surayk veya Kâhire'den birisinde 2 ve 3. Maddedeki telâkki-i âcizânemi te'mîn için imâte sûretiyle [ölmek şartıyla] Cerb'e (inmek sûreti) [inmenin câiz olabileceği] arz olunur. (Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib)</p>	
	(7/7/31)	(Cerb'den) [G]	<p>(Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na)</p> <p>5/7/31'de Cebel-i Tûrâb müsâdeme(si) tafsîlâtıdır:</p> <p>Cebel-i Surayk'a hareketiyle aynı zamanda Cebel-i Sûb'dan millîlerle Kâhire üzerine yapılacak bir ta'arruzun adem-i muvaffakiyyetle neticelenmesi hâlinde Şâbire Müfrezesini de gayr-i müsâid bir vazî'ye sokmamak, Batarya köylerini (ihrâk ederek) [yakarak] Cerb ile İsâ arasında 20 kilometreye yakın boş bir saha bırakmış olmak</p>	
89			<p>(evvelemdede) [içün] buraya ta'arruza Paşa'nın muvâfakati (istihsâl olunmuşdu) (evvelemdede) [alınmışdı.] Şimdiye kadar kendi Vâizât hudûdlarından bir karış ileri gitmemiş ve gidememiş, toplanıp ... hâlini (görmemiş) [almamış], virilen muhassasâtı yalnız başına aldığı ve kendisinin bir şey tatmadığını görerek zor ile ileri sürülen ve en sıkı ve müşkîl zamanda (bile) ve en fazla 250 kadar (yekûn teşkil edebilmiş) [toplatabilmiş] olan Vâizât millîlerini (bir) tecrübe maksadıyla yapılacak ta'arruza güneşin tulûuyla berâber başlayan dört topun şiddetli ve müessir ateşlerine rağmen yalnız Cerb şimâlindeki ağaçlıklardan bi'l-istifâde Beyt-i Hüseyin Şâbi'a takarrubünü [yaklaştıklarını] gördü kim (ve) bir kısım 100 kadar (milisin) [millînin] sekiz on düşman [ateşi] karşısında çekildiğini gören Paşa'ya [evladlarınız] kaçıyorlar sözüm (bir parça) [onu] merkeze getirerek [millîlerini] tekrâr ileri sürmek için (o tarafa hareket etmiş) [ileri gitmiş] ise de az zaman sonra gönderdiği haberde sonradan (hilâf) [yalan] olduğu anlaşılan, Benî Neşîr, Cemâfir ve Benî karşı ilerleme(leri)[k] kâbil olmadığı[ndan] (bildirmek) [askerle yardım istemiş] ve Mûşâf Köylerine karşı ileri hareketleri lâzımgelen Şuabiye, Magâbeşe Fıranta (vesâireden ibâret 300 kadar diğer) millîleri (ise) [de] düşman[ın] topçu ateşleri altında</p>	

			<p>arada bilâkis savletlerde bulun(duğu hâlde) [masına rağmen] fişenk (ihrâkından) [yakmaktan] ve bir adım atamamaktan başka marifet gösterememişlerdi(r). (Min haysü'l-mecmû') [cem'an] 200'e bâliğ olan işbu millîlerin cesâret[sizlik]leri anlaşılmiş olduğundan sâ'at ona doğru bir [piyâde] bölü(k)[ğü] Beyt-i Hüseyin Şâbi'a ilerletilerek o cihette (muattal kalanları) [yerinde sayanları] teşcî' ile ileri atmak ve مولى da köyler karşısındakileri de diğer bölükle ta'kîb ve sevk etmek maksadıyla (son bir gayret yapılmış ve bir) avuç içi efrâd (bunları) sevke gayret etmiş ise de [yine de] bir köyün yakılmasından başka bir iş gördürülememiş olduğundan bunlara virilen para, gösterilen teveccüh ve i'timâd[ın lüzumsuzluğu] (fazla ve beklenen netice-i müfîde husûle getiremeyeceği) [ve fâideli bir netice beklenemeyeceği] kanaati hâsıl (etmiş olduğu) [olmuştur.] (Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib)</p>	
	8/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1-7/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşr kurâsına 8 dâne 17 şârapnel endâht idildiği</p> <p>2-Şâbire Müfrezesinde bir vukûat olmadığı, müfreze K. nı nın raporu üzerine ma'rûzdur.</p> <p>Vâizât M. K. nı Hidâyet</p>	
90			<p>Sûret</p> <p>İmâm Hazretlerinden alınan tahrirat mücâhidînin alınması ve Ahmed Yahya'nın 'avdeti işâasının bî-esas olduğu ve topun tesrî'-i sevkini emr ittiği ve Benî Neşîr'in istikbâli husûsunun Kumândânlıkla bilmüşâvere halli Yahya Amir'e yazıldığı, maamâfih kumândânın ba'zı kıymetsiz kimselerin tesvîlâtına kapılarak şâyân-ı i'timâd zevât ile müşâvere etmediğini bildiriyor. Müşârunileyhin iş'ârâtına nazaran Şâbire Müfreze Kumandanlığı'na muktazî tebligâtın icrâsı ve Benî Neşîrliler'in te'dîb ve tenkîli husûsunda müttehiden muktazî tedâbîrin ittihâzı husûsunun dahi Vâizât Luhye ve Şâbire Kumândânlıklarına emri ve neticenin i'tâsı</p>	
	8/7/31	Hudeyde'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Kolordu Kumandanlığı'nın 7/7/31 tarihli şifresi sûreti bâlâyaya nakl</p>	

			<p>olundu ve Şâbire Müfreze Kumândânı'nın el-ân ba'zılarının tevsîlâtına kapılarak Yahya Âmir'le teşrîk-i mesâî etmesi hakîkaten bâdî-i teessüf bulunduğundan mûmâileyhin vazifesini derk edemediğinden nâşî bu hareketi vâki' ise Binbaşı Şevket Efendi ile tebdile ve mıntakada Benî Neşîr'in te'dibi hakkında müttehiden icrâ-yı muktazî tedâbir için vakit zayi edilmeyerek neticenin inbâsı matlûbdur.</p> <p>Tehâme K. nı Râgıb</p>	
8/7/31	Cerb'den		<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1-7/7 yalnız Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîrliler kurâsına 5 dâne 17 şârapnel atılmışdır.</p> <p>2- Başka hadise yokdu.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
8/7/31	Hudeyde'den		<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>C: 7/7/31 şifreye</p> <p>Şâbire Müfrezesi'nin yolun te'mîni ile uğraşmayarak Cerb kuvvetlerine iltihâkı 3/7'de şifre ile yazılmış, 6/7'de te'kîd edilmiş ise de bu güne kadar el-ân müfrezeye devâm etmekte ve âsâr-ı hareket görünmemekte olduğundan, emrin icrâ ve ve esbab-ı tehhürünün inbâsı.</p> <p>Tehâme M. K. nı Râgıb</p>	
8/7/31	Hudeyde'den Şifre		<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Habbâş Paşa'nın şüpheli nazar-ı dikkati câlib-i etvâr ve Hâdî Paşa'nın iş'ârâtına nazaran İdrisî ile muhâberesi, hıyanetini müsbit olduğu cihetle ya Paşa-yı mûmâileyhin veya oğlunun rehin alınması</p>	
91			<p>Luhye Kumandanlığı'nın vilâyete iş'ârından ve bu husûs mevki' Kumândânı'yla müzâkere edilmesi vilâyet-i celileden tebliğ olunmuş</p> <p>2- Habbâş Paşa'nın tevkîfi gâile-i cedîde ihdâsından müsteb'ad olmadığından meşâyih-i saireye yapıldığı gibi yalnız oğlunun rehine alınması maksada daha muvâfik olduğundan bu sûretle muâmele ifası kolordu k. lığının emr-i telgrâfisi iktizâ'sından olmağla hemân ahzıyla sür'at-i inbâsı.</p> <p>Tehâme K. nı Gâgıb</p>	
(8/7/31)	(Hudeyde'den)		<p>(Vâizât Luhye M. K. lığı'na)</p> <p>(C: 3/7 vusûlü 6/7 şifreye)</p> <p>1- (1-2/7 şifreye zeylen) Kolordu (k. lığının 2/7 tarihli şifreli) telgrafi mücebince Şâbiree'yi İmâm Hazretlerinin mücâhidinine</p>	

			<p>terk ile kuvvetin hemân ileriye yürütülerek Cerb'e iltihâk ittirilmeleri (3/7 şifre ile) emr olunmuştu. Binâ'enaleyh emr-i mezkûr mücebince hareket olunması ve şimdiye kadar elde edilen neticenin inbâsı.</p> <p>2-3/118 taburu Hudeyde'ye muvâsalat etmiş ise de yekdiğerinden müşteki umerâ ve zâbitan ve efrâdı kolordu Kumandanlığı'nın emriyle tasfiye idildiği ve 386 tabur mevcûdundan 120 neferli bölükle Beytü'l-^{نه} Merâvi'a, Bâcil müfrezeleri teslim ve onbir neferi hıfz olarak Menâha'ya, mütebâki 113 mevcûdlu iki bölüğüyle Zeydiye ve civârının ehemmiyet kesb etmesinden merkezi Zeydiye olmak üzere 5-6/7 akşamı hareket ittirildiği dahi ^{نه} tahsilâtı için kolordudan talep edilen yüz kişilik bir müfreze bile virilemediği.</p> <p>3- Tabur ahlak cihetiyle bozuk ve adem-i imtizaclarıyla yekta oldukları</p> <p>4- Bu cihetten dolayı İtalya'nın ilân-ı Harbi dolayısıyla emr-i kumândânî (dolayısıyla) 1/118'den 90 kişilik bir bölüğün Menâha'ya müretteben gönderileceği mütebâki kuvvet de Hudeyde'de ikamet edeceği.</p> <p>5- Esbâb-ı ma'lûme dolayısıyla hiçbir nefer tefrik ediliğ gönderilemeyeceği ve maamâfih kolordu (k. lığının mübelliğ)[nun] 2/7 (şifreli) telgrafi artık el-Cerb'e kuvvetin gönderilmesine lüzum olmadığını sarahaten beyan etmekle mümkün olduğu kadar bir süratle Hacûr kısmından bütün bütün kat'-ı alâka edilerek kuvvetin el-Cerb'e aldırılması için her ne lazım ise yapılarak celb edilmesi ve inbâsı.</p> <p>Tehâme K. nı Râğıb</p>	
92	8- 9/7/31	Hudeyde'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na 8/7 şifreye zeyldir.</p> <p>1- Müfreze ve Cebel-i Turâb tafsilâtı hakkındaki 7/7 şifreniz şimdi geldi. Kolorduya arz idildi. Yalnız 3/7'de bildirilen kolordunun 2/7 şifresinden üçüncü maddesindeki Müfreze K. lığının tebdili meselesine dair bir şey zikr edilmediğinden cevâbı beklenilmekte olduğu.</p> <p>Tehâme K. nı Râğıb</p>	
	8- 9/7/31	Cerb'den Helposta ile	<p>Şâbire M. K. lığı'na</p> <p>1-Müfreze Kumandanlığı 2/120 Kumândânı Binbaşı Şevket Efendi'ye tevdî edilmiştir.</p> <p>2-Hasbe'l-îcâb vukû bulan şu tebeddülâtan dolayı münfail olmayarak tecârüb ve vukûfunuzdan müstefid edilmesi.</p>	

			4-Hizmet-i vazîfe-i vataniye ve sıhhiyelerin ibkâ ve hüsn-i neticeye isâline gayret ve himmet olunması. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
8- 9/7/31	Cerb'den [G]		Şâbire M. n. lığı'na 2/7 kolordu şifresinden: 1-Hacûr'la hiçbir münasebeti kalmamak üzere Şâbire Müfrezesi Cerb'e inecek. 2-İmâm Hazretlerinin iş'ârâtına nazaran Şâbire'ye Hacûr millî kıta'âtının ikamesi maksada kâfi ve orada bunlar için bir karagol inşası icâb edeceği. 3-Topa ihtiyaç olmadığı yalnız Cerb'e doğru ileri harekâta mübâşerette mevâni'in izalesi nokta-i nazarından topa ihtiyaç olup olmadığı İmâm müfreze K. nı Yahya Âmir'e sorduğu, yalnız bu iş için topa ihtiyaç gösterilirse müşârunileyh muvakkaten bir top göndereceği. 4-Şâbire'de yalnız millîler ikamesiyle müfrezenin Cerb'e iltihâkına tevessül edilerek uzun uzadıya tereddüd edilmemesi, ve 7/7 (tarihli) şifresinde ise: 1-Mücâhidînin alınması Ahmed Yahya'nın 'avdeti şâyiasının bî-esâs olduğu kuvvetin tesrî'-i sür'atine mer verdiği 2-Benî Neşîr'in istikbâli husûsunun kumândânlıkla bilmüşâvere hallini Ahmed Yahya, Âmir'e yazdığı. 3-Kumândânın kıymetsiz kimselerin tesvîlâtına kapılarak şâyân-ı i'timâd zevât ile müşâvere etmediği, İmâm Hazretlerinden mevrûd ta'limattan anlaşılması ve kolordu da emr etmiştir. Hulâsa	
93			edilirse, birincide Cerb'e iltihâk ikinci(telgraftan)[de] ise Benî Neşîr'i te'dib gibi iki hâl ve vazi'yet karşısında bulunuluyor. 1- Her iki hâlin ayrı ayrı veya aynı zamanda hüsn-i netice ve muvaffakiyete iktirâmı nelere vâbeste ise bu babdaki mütâlaanızın kuvvet, ahvâl, Hacûr Millî ve Mücâhid[i], İmâm Mücâhidîni ve civâr düşmanın hâl ve kuvvetini ve şimdiye kadar cereyan iden ahvâl ve harekâtı etrâfiyla nazar-ı dikkate alarak sü'at-i beyânı. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
8- 9/7/31	(Cerb'den)		Luhye ve Benî Câmî' M. K. lığı'na Habbâş hakkındaki mâlumat ve bu def'aki câlib-i dikkat hâl ve vazi'yeti kendisinden emniyeti külliye selb ettiği cihetle ya kendisinin veyahûd oğlunun terhîni lâzımgelirse de kolordu, mûmâileyhin tevkîfi hâlinde gâile-i cedîde ihdâsından ba'id olmadığı cihetle yalnız oğlunun rehine alınması hâl ve maksada daha muvâfik olduğundan bu sûretle muâmele ifasını tercih ediyor. Kâ'imakâm Beg'le ... ve amîk görüşülerek İtalya'nın	

			Harbe girmesiyle kesb-i ehemmiyet iden sâhil kısmındaki meşgûliyetimiz sırasında bir de mûmâileyhin Kandeliler'le berâber müttehiden harekete meydan kalmamak üzere mintakanın selâmetini te'mîne ma'tûf olacak sûrette sür'at tatbîk ve inbâ(buyurulması)[sı.] Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
9/7/31	Cerb'den [G]	Luhye ve Benî Câmî' mıntaka'sı K. lığı'na 1-İtalyan gemilerine karşı sevâhil Kumândânlıklarına müteyakkız bulunulmasının 2-Cihet-i mülkiye ile tevâhid-i mesâî olunarak ihrâc zamanlarında kabâil-i mütecâvirenin muâvenetleri 3-İtalya'nın tavr ve hareketi hakkında elde edilecek mâlumatın bildirilmesi kolordudan emr olunmuştur. 1-Kande'dekileri oradan kaçırmak için evvelce tevessül olunan çarenin Benî Udeyyeliler vâsıtasıyla tatbîki imkânının taharrîsi 2-Habbâş'ın vazîyeti Kande'dekileri ümide düşürmüş olması ihtimâline karşı merkûmun müstakbel mazarratının ref'i için 8-9/7 tebligâtının ta'cili 3-Kande'dekilerin ref'i hâlinde yine Benî Câmî' başında bir baskı âleti olacak bir bölüğe bir veya iki top olsun bırakarak mütebâki taburun Subaşı'na celbi. 4-Benî Udeyye'den tamamen emin ve müsterih isek Subaşı'ndaki mantellinin bombardaya		
94		ve ikinci maddenin tatbîki Dâhir'den olunacak üç veya iki cebel ile Benî Mervân'ın isyanı dolayısıyla nisbeten ehemmiyeti gâib idecek Subaşı kuleleri haricindeki bir topun dahi Luhye'deki iki cebele ilâveten karşı tezyîdi. 5-Mantel dânesi gayr-ı kâfi olduğundan bu gün Zeydiye'ye gönderilen develerle Zühre'ye gelecek beş develik mühimmâtın mâlumat virildiğinden mîrî develeriyle nakli gibi husûsata atf-ı (nazar-ı dikkat buyurulması) [dikkat-i nazarın çekilmesi.] Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib		
9/7/31	Cerb'den	Luhye Benî Câmî' M. K. lığı'na 1-5/7/31 Batarya hareketi için ateşin şiddetine ve verdiği havf ve te'sire rağmen Vâizât millîleri bir adım ileri atmak cesâretini göstermesi bilakis düşman bu müesser ateş altında şâyân-ı hayret saldırmalarla meydan okumuş ve bir Beyt-i Hüseyin yakılmakla kalmıştır. 2-Bu sıkı topçu ta'kîbini gören Yahya Ali Sevâb'ın Kande'ye arz-ı sadâkat iden Batarya'yı muhâfaza için hazeleciler zımnında		

			<p>Kande'ye gittiği haber alındığından Kande'ye dair alınacak mâlûmâtın iş'ârı</p> <p>3- Evvelce vukû bulan mürâcaatları gibi akîm kalmamak üzere Benî Mervan isyanından kâimmakâmlık vasıtasıyla para, silah, cephânece muâvenet ve istifâde te'mîninin nazar-ı teemmüle alınmasın husûsunda 6/7'de mürâcaat olundu.</p> <p>4-Para ciheti müsâ'id olmadığı cihetle silah ve cebhâne husûsunda muâvenet için çalışabileceğimizden kâimmakâmlık vâsıtasıyla bunlarla muhâbere kapısının açılmasına gayret.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
9/7/31	Cerb'den	<p>Tehâme M. K. lığı'na</p> <p>C: 6-7/7/31 şifreye</p> <p>2/7/31 kolordu emr-i telgrafisinde müfrezenin Hacûr'la münasebeti kalmamak üzere bilâ tereddüd Cerb'e inmesi 7/7'de ise Benî Neşîrliler'in tedibi ve tenkîli emr olunuyor. Birincisi güzergâha müsadif kapalı yolu hatt-ı Muâvasalasını düşünmeden zorla açarak inmek ya'nî yürümek, ikincisinde ise Hacûr garbı mintakasında kalarak fırsat ve kuvvet buldukça ve idildikçe Cerb'le müştereken Benî Neşîrlileri tenkil ya'nî şimdilik inmemek anlaşılıyor. Bu kuvvet Cerb'e inecek</p>		
95		<p>olursa bir kal'aya mahsus olub abluka te'sis ile girememiş fakat bu ablukayı yırtarak kal'aya ya'nî Cerb'e girmiş bir kuvvet mesâbesinde kalır. Bu kuvvet Cerb'e girdiği anda muhitine kapanır ve bir daha Benî Neşîr te'dib ve tenkîl olunamayacağı gibi Vâizât tekrâr tazyîk-i içüne girmiş olur. Binâenaleyh bu iki vazifeden hangisi matlûb ise emr buyurulması ve mâmâfih, Benî Kays Hacûr-ı Garbî ve Benî Neşîr'in bilâhare alacağı vazi'yetle Cerb'in müşkilât olacağı ve bilâhare Cerb'e inecek bu kuvvetin tezyîdi dahi kâbil olsa Benî Neşîr'in aşağıdan yukarı doğru te'dib ve tenkîli gayr-i kâbil olacağı fikrinde bulunduğum ma'rûzdur.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>		
9/1/31	Cerb	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâti K. lığı'na</p> <p>C: 8-9/7/31 şifreye:</p> <p>Şâbire Müfreze K. nı Nâzım Efendi ile Yahya Âmir arasındaki sû-i tefehhüm izale olursa da Kande'yi olmayacağı anlaşıldığından müfreze Kumandanlığı anlayış ve faaliyetçe daha kabiliyetli görülen 2/120 Kumândânı Binbaşı Şevket Efendi 8-9/7'de tevdî kılındığı.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>		

	10/1/31	Cerb'den	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>(1- 9/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr ve Hacûr kurâlarına 12 dâne ile 15 şârapnel 6 havan atıldığı)</p> <p>(2- Şâbire'de hafif müsâdeme olduğu.)</p> <p>(3) [1]- 8-9/7'de Luhye Kumândânı Dâhir'e gelerek Ahmed Habbâş'ın rehinesini talep etmesi üzerine merkûmun savuştuğunu haber (almam üzerine) [alır almaz] mahall-i mezkûre harekete hazırlandım ise de makine başında Zühre'den edilen tahkikatta kaimmakamın oraya geldiği ve Habbâş'ın da 'avdet ittiği anlaşıldığından şimdilik (te'hir-i hareket idildi) [hareketimi tehir ittim.]</p> <p>(4) [2]- Yeni Şâbire Müfreze kumandanı bu havâlinin bîgânesi olduğundan ahvâl-i cümleye vukûf ve meşâyih-i tanınması cihetiyle kendisinden ziyâde bu vazifeye layık olduğundan istifade olunmak üzere Nazım Efendi'nin ibkası istirhâmında bulunmuştu. Kendisini tartmış ve vezâif-i müstakbelesini ifaya hazırlanmış olma için 8-9/7'de sorulan ba'zı sualler üzerine bu gün Yahya Âmir'le görüşmek üzere Şâhil'e hareketini bildirmesi kabiliyetli olduğunu isbat için olduğundan</p>	
96			<p>vazifeyi adem-i kabul husûsundaki istirhâmı arkadaşının inkisârını mûcib olmamak maksadına haml olunduğu.</p> <p>(5- Luhye önündeki gemi 10/7'de garbe doğru gittiği)</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	11/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(1- 10/7/31'de Cebel-i Sûb'dan el-Kâhir'e ve el-Arîş'e beş şârapnel endâht idildiği.)</p> <p>(2) [3]- Şâbire Müfrezesi Kumândânı Şevket Beğ Nazım Beğ'i bi't-tevkîl mukademî Âmir ile görüşmek üzere Medîha'ya gideceğini bildir(mekle)[dığı] ma'rûzdur.</p> <p>(Vâizât M. K. nı Hidâyet)</p>	
	12/7/31	Zühre'den	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 8/</p> <p>Habbâş hakkındaki teblîgata Luhye Kumandanlığından alınan 11/7 tarihli cevâbında ber-mûceb-i emr Dâhir'e Muvâsalatında Habbâş'ın etvârını beğenmemiş olduğunu ve kendisinden muhteriz gördüğünü, akşamleyin birlikte taâm iderken kapıda gördüğü neferden havfinden ve evvelce çektiği dört senelik zincirbendlik sebebiyle mûmâsil bir tevkiften korkarak neferi itüb</p>	

			merdivenden aşağı atlayarak savuştuğunu ve muahharan bir aksü'l-amele karşı ³⁹⁸ tedâbirin dehşetini anlaması ve te'mînât virilmesi üzerine dehâletle hükûmetin her gûnâ tekâlifini bi'l-kabûl töhmetinin sübûtu hâlinde i'dâmına razı olacağı beyanıyla arz ve mutâvaat eylediğini ve 10/7/31'de mûmâileyhin birâderzâdesini rehîne almak ve mevki'inde bulunan 2/119 Binbaşısına teslim etmek ve Rasaslılar âkitektine uğramasından çekinerek köy haricine çıkanları iâde sûretiyle Kâimmakâmın da muâvenetiyle meseleye hüsn-i netice virildiği ve şu muâmele mûmâileyh üzerinde büyük te'sîr yaparak hıyanet azm-i kat'îsinde olsa bile kendisiyle cemâatinin mahv olacaklarına kanaat getirdiğini ve belki hazırlanmış bildiği Benî Udeyyeliler'e karşı meserretini i'lân için 10/7 akşamı kâimmakâmla Beytühüseyni'ye 'avdetlerinde Neşîr'e yaptırdığını beyan ve ifade (eylediği) [eylemiştir.] Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
97	12/8/31	Zühre'den	Kolordu K. lığı'na C: 12/8/31 10/8'de Habbâş Paşa'nın birâderzâdesi rehine olarak alınmış ve Dâhir'deki 2/119'a teslim edilmiştir. Hâlen mûmâileyhin mazarratı rehineleriyle bertaraf edilmiş ise de emvâl-i sâbıkası nazar-ı dikkate alınarak bir kat daha emniyetin istihsâli husûsunda muktazi tedâbirin ittihâzı için Beyt-i Muhâni'de bulunan Kâ'imakâm Beğ'le görüşmek üzere Dâhir'e uğrayarak mahall-i mezkûra hareket edeceğim ma'rûzdur. Vâizât Luhye M. K. lığı'na Gâlib	
	12/7/31	Zühre'den	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 11-12/8 sâ'at altı buçukta Cebel-i Tûrâb'da hafif bir müsâdemededen ve Fıranta'nın ³⁹⁹ köyü şimâlinde sirkatden dolayı kabâil beyninde vuku' bulan hafif müsâdeme ve yanan üç arîşten ⁴⁰⁰ başka bir şey yokdur. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	12-13/7/31	Beytü'l Hüseyin'den	Vâizât Luhye K. lığı'na (Luhye ve Benî Cami' mıntakasında 12-13/7 gicesi sâ'at dörde kadar bir vukuât olmadığı Kovacı Vâpurlarından birisi Medîha'ya geçdiği ve diğerinin 'avdet ittiği ma'rûzdur.) Li. Benî Cami' K. nı Hasan İzzet	

³⁹⁸ Mütihazzin olabilir

³⁹⁹ Muhammed Cafer olabilir

⁴⁰⁰ Arîş: Çardak, kameriye; ince dallardan yapılan kulübe

	13/7/31	Luhye'den	Vâ. Lih. M. K. lığı'na C: 9/7/31 1-Habbâş'ın töhmet ve vaz'iyet-i ahîresine mebni şu aralık Benî Câmî' mıntaka'sındaki tabur üç cebelden ve gayr-i mümkün olacağı. 2-Kabâil'in hiçbir hâline emniyet edilemeyeceğinden Luhye sâhilinin takviyesi için şimdilik Subaşı'ndan bir cebel celb edileceği. 3-Benî Cami'in ahvâli müsâid olursa icâbında tahsilât müfrezesindeki diğer bir cebelin dahi Luhye'ye aldırılacağı. 4-Kulelerin mevcûdiyetiyle Subaşı kuvvetinden istifade olunabileceği. Lih. Benî Ca. M. K. nı Hasan İzzet	
98	13/7/31	Benî Cami'- Deyrû'l- Vâdî	Kolordu ve Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumândânlıklarına 12/7 sabâhı (birde) Dâhir'e geldim. Paşa'yı ve köydekileri tekrâr gitmiş, 2/119 K. nı tarafından rehineler serbest bulundurularak kaptırılmış buldum. Derhâl Paşa'ya bir mektup yazdım. Vilâyetten aldığı telgrafdan ve Benî Udeyye, Zühre ve Vâizât tarafından dûçâr-ı ta'arruz olacağı işâ'asından havfen çıktığı anlaşıldığından bizzat yanına gittim. Hapis olmayacağına söz vererek iknâ ve tekrâr rehinelerini vereceğine söz aldım. Hava sıcak olduğu için (vakt-i zuhru)[öğle vaktini] burada geçirdim. Sâ'at dokuzda Dâhir'e cümlesiyle berâber 'avdet olunacağı gibi mûmâileyh hakkında söylenen ithâm işâ'atını Kande'deki hazele üzerine saldırmak süretiyle ibrâz-ı sadâkat edeceğine de söz aldım. Mûmâileyh bu hâlinde devâm etsede ⁴⁰¹ ve revaç bulamayacağından müsterih bulunulması (ma'ruzdur). Vâ. Lih. M. K. nı Gâlib	
	13- 14/7/31	Beyt-i Muhâî	Kolordu ve Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı k. Lıklarına 13/7 telgrafına zeylidir. Arz olunan sâ'atte cümlesiyle birlikte Dâhir'in üç kilometre şimâl-i şarkisindeki vâdiye hareketle Dâhir'e müvâsalat ve rehinelerini i'ta ile teskîn ve te'mîn olduğundan silahıyla cebhânesini atarak meseleye nihâyet virilmiş olmağla Beyt-i (Muhâne) [Muhâî'ye] hareket ve 14/7'de tekrâr Dâhir'e 'avdet olunacağı ma'ruzdur. Vâ. Lih. M. K. nı Galib	
	14/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1-Cebel-i Sûb'dan müretteb millîlerle Abdullah Şuayb'a ait	

⁴⁰¹ Maiyet olabilir

			<p>Deyrü'l-İd, Deyr-i Cerbe, Deyrü's-Selâm mahallâtı yakdırılmış ve hafif tüfenk ateşi olmuştur.</p> <p>(2-Benî Neşîrliler üzerine dört dâne Kâhire'ye 3 dâne bir şârapnel atıldığı)</p> <p>(3- Yalnız müfreze de hüsn-i hidemâtı görülen Şeyh Muhammed Cibrân'a vesâir meşâyih-i sâdika mücâhidlerine yevmiye virilmesi taleb ve istirhâmında bulunulduğu)</p> <p>(4-Seyyid Ahmed Yahya Kâsım'ın İmâm Hazretlerinin en mutemed adamlarından Şeyh Muammerî'nin 25 nefer cemâatinin mücâhidîn meyanına idhâlini, tüfenk, cebhâne virilmesini fevkalâde ricada bulunduğu)</p>	
99			<p>bildiriyor. Muvâfik ise İcâb-ı serî'inin ifasına delâlet buyurulması.</p> <p>Vâizât M. K. nı Hidâyet</p>	
	15/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Dün mevâki'de sükûn vardı. Şâbire Müfrezesi K. nı yla makine başında şunlar görüşüldü:</p> <p>1-Seyyid Ahmed Yahyâ Kasım'ın gönderdiği mektubda üç güne kadar Şâbire'ye bir topla 200 mücâhid gönderileceği.</p> <p>2-Bayramdan evvel işin neticelendirilmesini bildirmiş, müfreze Kumândânı da mücâhidînin ne vakte kadar müfrezeye refâkat edeceğini sorduğu, cevâben kolordunun bilâ tereddüd ibkâsına dair verdiği emrden bahisle bu emrin İmâm Hazretlerine yapılmış bir muhâbere neticesi olarak virilmiş olacağı ve binâenaleyh behemehal İmâm mukaddemîsinin mâlumâtı olması lâzımgeleceği ve mücâhidînin Harb nihâyetine kadar orada kalacağı ve bir iki güne kadar ordudan ikinci bir emre intizarda bulunulduğu bildirildi.</p> <p>Vâizât M. K. nı Hidâyet</p>	
	15/7/31	Şâbire'den Helposta ile	<p>Vâizât Luhye K. lığı'na</p> <p>C: 8-9/7/31</p> <p>Seyyid Ahmed Kâsım'la uzun uzadıya görüşüldü. Hacûr meşâyih-i sâdikasıyla da görüşülerek bervech-i âtî husûsât karargîr oldu:</p> <p>1-Şâbire Müfrezesi Surayk'a ilerleyecek, aynı zamanda da Cerb'den de Kâhire'ye ta'arruz edilecektir. Âmir Cerb ve Şâbire kuvvetlerinin ittihadından evvel Benî Neşîr'in tenkîlini kat'iyen kabul etmiyor.</p> <p>2-Şâbire'nin yalnız Hacûr millî efrâdına terki kuvvetlerin ittihâdıyla bir karar-ı kat'î virilinceye kadar topsuz bırakılması gerilerin tekrâr düşman eline geçmesini intâc edeceğinden</p>	

			<p>tarafımızdan vukû bulan taleb ve ısrar üzerine İmâm Hazretlerine de çıkarılarak bir top taleb olduğu gibi ilk iş'ârımda Muhâbeşe'den istediğim mücâhidi celb etmeği Âmir kabul etmedi, top vusûl ve İmâm mücâhidleri geldiğinden ya'nî müfrezenin arka ve sağ cenâhı te'mîn olunduktan sonra müfrezenin Surayk'a geçmesine hiç ma'nâ yoktur.</p> <p>3-Kuvve-i Nizâmiye beş bölüktür. ⁴⁰² hadimgân vesâir silahsızlar ba'de </p>	
100			<p>a'zamî olarak beher bölük ellışer nefer ve Hacûr millîlerinden 70 nefer mevcûddur.</p> <p>4- Hacûr mücahidlerinden yevmiyyeli 156 neferden mâ-adâ Yahyâ Tâhir ve Muhammed Cibrân cemaatleri vardır.</p> <p>5-İmâm Hazretlerinin mücahidîni a'zami olarak 350'den fazla değildir.</p> <p>6-İşgal ittiğimiz hattın arka ve cenâhları emindir.</p> <p>7-Düşmanın hâli, kuvveti hakkında kat'î bir ma'lûmât istihsâl idilememiştir. Giceleri Benî Neşir tarafından ictimâ'lar vukû' bulmaktadır. Bir hafta mukaddem hatt-ı müdâfa'aya edilen ta'arruzda Said Talha, Abdullah Şuayb ve Hâzîmî ve bunlar derecesinde rüesânın bulunmasına nazaran her halde civârındaki usât dört beş yüz miktarından az değildir.</p> <p>8-Mevki' zabt edileli şâyân-ı ehemmiyet bir ta'arruz vukû' bulmamıştır. Ancak giceleri, sabâhları ileri postalarımıza ateş edilmektedir. İleri harekete gelince, ancak İmâm Hazretlerinin topunun vürûduna intizâr muktazîdir. Seyyid Ahmed Kasım'a Muhâbeşe'den mücahidleri celb için şimdi mektup yazıldığı mâruzâtıma nazaran sûret hareketimizin emr ve inbâsı ma'rûzdur. (Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib) Şâbire K. nı Şevket</p>	
	15/7/32	Hudeyde'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na C: 7/7 (6 maddelik şifre) ve Cebel-i Tûrâb tafsilâtına:</p> <p>1-Kolordunun Huce ve Hacûr Müfrezelerinin el-Cerb'e indirilmesindeki maksad el-Cerb hattını takviye olduğu ve fakat bu takviyenin doğrudan doğruya Cerb'e iltihâk veya Şâbire'de bulunmak sûretiyle bi'l-vâsita husûsundaki kararı orada vazi'yet-i Harbiye ve siyasiye taayyün edeceğinden müfreze mıntakanın emrine tabi' ve hâl ve vazi'yete nazaran en muvâfık tedbir ne ise onu ittihâzda serbestsiniz.</p> <p>2- Ba'zı muâmele-i câriyeye nazaran Hâdî Behîc ile mıntaka k.</p>	

⁴⁰² Mukaffâ, olabilir

			lığı arasında ihtilâf-ı efkâr tahaddüs etmiş his olunduğu ve Hâdî Behîc'in mahiyeti ve hırsı ve tama'ı mâlum olduğundan ve fakat memleket ve vazîyet-i hâzırası Hâdî Behîc'le iyi geçinmeyi ve muâmelât-ı muhterizânesine katlanmayı mecbûr kıldığından ve İdrisî'nin vesâit-i mümkünine ile hükûmete muvâfık kabâilî dâire-i	
101			ittihâdına almak husûsundaki teşebbüsât-ı mütemâdiyesi ve fedâkârlığı mâlum bulunduğu ve zâten bir avuç kuvvetle lâyuad hâdisât-ı hâriciye ve dâhiliyeye mukâbeleye çalışan kolorduya bir de Hâdî Behîc meselesi çıkarmaktan siyâseten ve askerlikçe muzır ve nâ ma'kûl hareket tasavvur olunamayacak ve behemehâl Hâdî Paşa ile tevhid-i mesâi ve efkâr edilmesi ve Paşa'nın vesâit-i münâsebe ile iknâ ve imâlesine çalışılması husûsu kolorduca matlub ve mültezem olduğu. 3- Benî Neşîrliler'in te'dîbi için mücâhidîn takviyesi ve topun sür'at-i i'zâmı İmâm Hazretlerine yazıldığı ve bu meselede Hâdî Behîc Paşa'nın ve İmâm Hazretlerinin, Hacûr âkili Ahmed bin Âmir'in fikr ve re'yi istinzâc edilerek şimâl ve cenûbdan Benî Neşîrliler'e karşı hareket edilmesi, münferiden ezilmemek için Şâbire ve el-Cerb müfrezelerinin her an müttehiden icrâ-yı ta'arruzât ve harekât etmelerinin te'mîn olunması beyan buyurulmakla icrâ-yı icâbı matlûbdur. Tehâme K. nı Râgıb.	
	15/7/31	(Bukırş'dan)	Kolordu, Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumândânlıklarına 14-15/7/31 gicesi bir Kande ta'arruzu [daha] yapıldı. (Sabâhın onbirinde başlayan şiddetli tüfenk sadaları derinden geliyor, muvaffakiyyet husulüne ümidvâr ve muvaffakiyyetli neticeyi arz için intizar ediyorum.) (Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib)	
	15-16/7/31	Beyt-i Muhâî'den	(Kolordu, Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı Kumândânlıklarına) 15/7 telgrafa zeylidir. İhrâk Sabâhın onbirinde başlayan müsâdeme ba'de'z-zuhr 6, 5 kadar devâm, sâ'at dokuzda 'avdet olunmuşdur. Bidâyeten yalnız olarak 250 kadar(dan ibâret) Benî Câmî', Beni'l-Kusayr Kitif'ten gice dokuzda hareket ve Mukâşe'ye takarrüble kâmilin ihrâk ve hazelerinin ileri sürdüğü buradaki kuvvetiyle müsâdeme neticesinde de üç maktül ve iki deve terk ederek (mebûr) firâr[a mebûr] olmuşdur. Paşa'nın ileri hareketle müsâdeme edeceğine inanmayıp bidâyeten gelmemiş fakat tüfenk sesi işitmesiyle derhâl gâr iden Ganemeliler'in sâ'at birde mahall-i müsâdeme şarkına vürûdunda ilk müsâdeme ve yangın üzerine iltihâk iden hazeleden bir kısım-ı mühimmi bunları tazyîka çalışmış ise de Benî Câmî'in muâvenet ve mukâbil ta'arruzu ile Ganemeliler garbına	

102			<p>kırılan hatta geri atılmış ve hazele firâr ve Vâdi-i Ayn cenûbunda ve Bukırş'dan on on iki kilometre şimâldeki Kitif'i elde etmişlerdir. Bu def'a düşman karib olan ordugâhından yeni kuvvet ve me'kûlât ve meşrûbât ile mevcûd topunu da müstashiben işgâl olunan Kitif'e takarrûbe başlamış ve buna mukâbil ise akşamdan beri bir şey yememiş, kâfi su bulamamış ve hatt-ı hudûdundan Vâizâtlılar'a nazaran hattı geçerek kat kat ilerlemiş ve iki def'a hazeleyi püskürtmüş olan millî ve mücâhidînimizin Ganeme cephesine bu def'a da fazla kuvvetle yüklenmesini ve bilâhare de cebhânenin vürûduyla berâber cebhâne almak üzere koşanların mevzi'i takarrûb etmiş olan hazele tarafından tekrâr işgâl ve her ne kadar tekrâr mukabele ve muhâceme ile düşmana telefât (-1 külliye) verdirmişlerse de Kitif'in bu kısmının bir def'a işgâl olunmuş bulunması ve bu vazîyetin Benî Câmî'lileri tehlide müsâ'id ve düşmanın Kitif'ten daha ileri yürüyüşe cesâret edememesi yorgun muhâribînimizi muhârebeyi kat'a sevk etmiştir. bu müsâdemelerde Benî Câmî'liler'den beş şehid üç hafif mecrûh, Ganemeliler'den bir şehid ve bir ağır mecrûh olub gâr için Bukırş'dan dört top dahi atılmış ise de maattesssüf reisü'l-mücâhidîn Şerîf Mansûr top ve tüfenk sesi işittiği halde bu def'a da bir takım i'zâr-ı vâhiye serdiyle davete adem-i icâbet ve nihâyet çıkarabildiği on beş abîdini olsun getirmemiş olması müsâdemeyi daha parlak bir şekilde ifrâğına mâni' olmuştur. Şu müsâdeme evvelce Paşa'nın fikrine koymuş ve fakat tehlike-i âtî-i şahsîsini anlayarak fikrinden ferâgat etmiş olması muhtemel harekât-ı nâbecâsı fikr-i ta'arruza mâlik olmayan ve Cebel-i Tûrâb'dan bir adım ilerlemeyen Vâizâtlılar'dan hatta kendisine topçu ateşiyle yardım edilmediği halde ibrâz-ı cesâret ve fedâkarî etmesi sûretiyle setr etmiş telâkki olunarak teşekkür ve hubûbat komisyonu muâmelâtını görmek üzere Beytihüseyni'ye ve oradan da tekrâr Beyt-i Muhâî'ye ve 16/7 sabâhı da itmam olunan Subaşı kulelerini görmek için Subaşı'na hareket olunacağı ma'rûzdur.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
103	15-16/7/31	Beyt-i Muhâî'den	<p>Vâizât Kumandanlığı'na</p> <p>Ahmed Habbâş aldığı telgraf ve işâ'âtan dolayı havf ile 13/7'de tekrâr firâr etmiş ise de tarafımdan köyüne getirtilerek tatmin ve 14-15/7 gicesi Kande'ye ta'arruz için 12 kilometre kadar hudûdundan [daha] şimâle atılarak [evvelâ] Mukâaşe'deki (evvelâ oradaki) hazeleyi tard ve takviye bulan hazele ile ikinci müsâdemede bilâhere yetişen ve düçâr-ı tazyik olan millîler Vâdi-i Ayn cenûbunda Batarya Cebel-i Tûrâbı'ndan Kubbe Kitif'i elde ve</p>	

			<p>beş maktûl üç mecrûh vermek sûretiyle de sadâkat ve cesâretini isbat etmiş olduğundan kendisine topla muâvenet edilmediği halde yaptığı şu hareketi Vazât millîlerine nazaran hakîkaten dedikleri (zî kilâb) [zeyye'l-kilâb:köpekler gibi] denmeye şâyân bulunduğu cihetle bu def'a Vâ'zâtlılar'dan mücib-i takdir olacak fedakârlıklara intizar ve nümûne-i imtisâl olarak eski Cebel-i Tûrâb mahcûbiyetinin üzerlerinden izâle ideceklerini ümîd ederim. Şimdi Subaşı'na oradan Luhye'ye gidileceği.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Galib</p>	
	17/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1-(Mıntakada dün sükûnet vardı.)</p> <p>2-Şâbire Müfreze k. lığından alınan raporda Said Talha'ya mensup el-Hicre karyesine yapılan keşf ta'arruzu ile başlayan Harbin dört sâ'at devâm (ittiği) [ederek] bir Mülâzımın şehâdeti ve bir namzed on neferin (mecrûhiyeti ile) [yaralanarak] nihâyetlendiği.</p> <p>Vâizât K. nı Hidayet</p>	
	17/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Şeyh Muhammed Cirân Cerb'e geldi. Görüştük. Mücahid meselesi hakkında sûret-i mahsusada eser-i hâmâsette bulundu. Tervici için te'kidten tenbihatta bulunarak yazacağımı ve behemehal muvafakat cevâbı geleceğini va'd ittim. Bu gün gitti. Mumailiyh Cebel-i Surayk'ın ilk emrde ve bir hamlede elde edileceğini ve müfreze K. nı yla bu sûretle bil'müzâkere kararlaştırıldığını söyledi.</p> <p>Vâizât K. nı Hidayet</p>	
104	17-18/7/31	Luhye('den)	<p>Vâizât k. (lığı'na). [Şabire K. lığı'na] (C: 15/7/31:)</p> <p>Şabire müfrezesine dair kolorduca virilen cevapta:</p> <p>1-Müfrezenin Cerb'e inmesinden maksat Cerb kuvvetini takviye olduğu ve fakat bu takviyenin doğrudan doğruya Cerb'e iltihâkı veya Şabire'de bulunmak sûretiyle bilvasıta takviyesi husundaki kararı Cerb'in vaz'iyet-i Harbiye ve siyasiyesi taayyün edeceğinden müfreze mintakanın emrine tabi' ve hâl-i vaz'iyete nazaran en muvâfık tedbir ne ise onu ittihazda serbest bulunduğu</p> <p>2-Benî Neşîr'in te'dibi için mücahidinin takviyesi ve topun sür'ati i'zamı İmâm Hazretlerine yazıldığı ve bu meselede Hâdi Paşa ve</p>	

			<p>Yahya Âmir'in fikir ve re'yi istimzac edilerek şimâl ve cenûbundan Benî Neşirliler'e karşı hareket edilmesini ve münferid ezilmemek için Şabire ve Cerb'in hemân müttehiden icrâ-yı ta'arruz ve harekâtlarının te'mini beyan ve iş'ar olunmuştur. Şu hâlde hâlen Şabir'e müfrezesi Cerb'e inmeyerek evvel-emrde Cerb'le müştereken Benî Neşîr'in te'dibine çalışılacağından:</p> <p>1-Şabire'ye mücahid ve topun iltihâkıyla berâber 2/118 ve iki cebel topuyla Vâizât millîleri aynı zamanda Cebel-i Sub ve Şabire'den yapılacak müşterek ileri hareketleriyle Surayk ve Kâhire cebellerini zabt edecek.</p> <p>2- Bu sırada 1/120'den bir kısım kuvvetle iki (cebel) [dağ] topunun Sûb'da ikâmesi sûretiyle Cebel-i Sûb'ı Tallân köylerine karşı muhâfaza ve toplarıyla da Kahir'e hareket-i ta'arruziyesi te'min ve teshîl olunacak.</p> <p>3-Ordugâhın za'fiyetini telafi için Luhye Mintakasından bir bölük sevk olunacaktır.</p> <p>4-Paşa ve Şevket beyle bu husûsun görüşülerek maksadın istihsâl ve mevâddın tatbikine çalışılması ve tatbîk-i keyfiyetin sürat-i iş'arı.</p> <p>5-Bu ta'arruz gününde Cebel-i Tûrâb'ın da millîlerle kuvvetli tutulmasına dikkat olunması.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Galib</p>	
105	17/7/31	(Luhye'den) (Cerb'den helposta ile)	<p>C: 12-13/7</p> <p>(Sûret-i hareket hakkında Vâizât K. lığı'na tebliğat edilmiştir. Görüşülerek müştereken ve müttehiden icrâ-yı harekât olunması.) (Vâizât Luhye M. K. nı Galib)</p>	
	17/7/31	Luhye('den)	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>(1-13/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr'lilerle Kahire'ye dörder mermi atılmışdır. Luhye önünden biri Medîha'ya diğeri cenûba iki Kovacı Vâpuru geçmiştir.)</p> <p>(2)[1-] 13-14/7'de Cebel-i Sûb müretteb millîlerle Abdullah Şuayb'e ait (Deyru's-Saîd) ve (Deyr-i Mürre) ve (Deyru'l-İslâm) mahallâtı yakıtılmış bu sırada hafif tüfenk ateşi teâtî olunmuştur.</p> <p>(3- 14/7 sükûnetle geçmiştir.)</p> <p>(4)[2-] 15/7'deki ikinci Kande ta'arruzunda mukaddemî Şerif Ahmed İyad maktül düşerek büyük te'sir hâsıl etmiş ve 33 kadar maktülleri dağınık olarak mahal-i müsâdemede düşmüş, ve henüz cenazelerini aramakta oldukları ve maktül Şerif öleceği zaman 3000 kadar olduğumuz hâlde Bukırş'a gitmeye cesâret edemiyoruz da Habbâş'lar 250 kişi oldukları hâlde geliyorlar dediği haber alınmıştır.</p>	

			Vâizât Luhye M. K. nı Galib	
17- 18/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na	<p>Bu gice mesele hakkında istişare maksadıyla Şabire müfreze k. lığıyla görüşüldü ise de Benî Neşir te'dibâtı hakkında muktezi cevâblar alındığından Paşa ile görüşmek üzere muhâbereye hitam ve onu müteâkib iki sûret alındı.</p> <p>Vâizât K. nı Hidayet</p> <p style="text-align: center;">Sûret</p> <p>Dün sabâh miktarı meçhul usât Şabire'nin garbındaki taşlı tepelerden ordugâhın muhtelif mahallerine iki sâ'at kadar ateş ittikleri ve 15-16 gicesi sâ'at altında karyesinin şarkındaki taşlı tepe ile ⁴⁰³ bir Mülâzım kumandasındaki küçük karagola ateş açılarak yediye kadar şiddetli sabâha kadar fâsılalı sûrette ateş teâtî idildiği ve mezkûr</p>	
106			<p>tepedeki usâtın top atışıyla dağıldıkları ve tarafımızdan biri ağır olmak üzere iki askerle bir Hacûr mücahidini mecrûh olduğu.</p> <p>Sûret</p> <p>Hatt-ı müdâfa'anın şimâlindeki el-Ehcere karyesine tahassun iden eşkıya giceleri ileri postalara ta'arruzla ta'ciz ve müsâdemâta sebebiye verdiklerinden mezkûr karyenin tahrib ve ihrâkına teşebbüs olundu. 16/7'de Benî Neşir Pazarı topa tutulduğu gibi aynı zamanda hâkim sırtlarda ikinci taburdan müretteb kırk neferlik bir müfreze ile tutularak bizzât kumandam altında mücâhidîn ve millîler karyenin ihrâkına me'mûr idildi. Müfrezeye me'mûr iki mülâzım kat'ıyyen sırtı terk ederek ilerlememeleri emr-i tenbih idildiği hâlde 3 K mülâzımı İbrahim Ağa sırtı terk ile karyeye inerek bu sırada Muhlâf Benî Neşir taraflarından imdada yetişen külliyetli usât ve ahâli ile müsâdeme başlamış, ve müsâdeme dört sâ'at devâm itti. Mülâzım İbrahim Ağa şehid, namzed Reşîd Efendi on nefer mecrûh oldu. Millîlerden bir mücâhidlerden bir mecrûh vardır. müretteb kıt'adan sekiz nefer şehid ve gaîb vardır. gicenin hulûlünden bilistifâde bir kıt'anın himayesinde işgâl edilen hatta çekildiği eşkiyadan külliyetli maktul ve mecrûh bulunduğu, maktûlîn meyânında Benî Âmir şeyhi Ali Şerif ve Kuvâri şeyhi Allân Mutayr ve daha sâir ukkâllerde bulunduğu berâ-yı mâlumat (ma'rûzdur.)</p>	

⁴⁰³ Samsârlardan olabilir

	18- 19/7/31	Cerb'den	Luhye Vâizât K. lığı'na 17/7/31'de sükûn vardı. Şâbire Müfrezesi'nin 16/7/31 Harbindeki maktûlî meyânında İdrisî'nin mühim adamlarından beş kişi öldüğü ma'rûzdur. Vâizât K. nı Hidâyet	
	18- 19/7/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 15/7 sabâhı mikdarı meçhul usât Şâbiree garbındaki taşlı tepelerden ordugâhın muhtelif mahallerine iki sâ'at kadar ateş ittikleri. 2- 15-16/7 sâ'at altıda Şâbire şimâlinde Seyyid Talha'ya mensub el-Ehcere karyesi şarkındaki	
107			Taşlıtepe ile samsârlardan bir mülâzım kumandasındaki emniyet müfrezesine ateş açılarak yediye kadar şiddetli ve sabâha kadar fâsılalı ateş teâtî idildiği ve mezkûr tepedeki usâtın topçu ateşiyle dağıldıkları ve tarafımızdan biri ağır olmak üzere iki neferle bir Hacûr mücâhidi mecrûh düştüğü. 3- 16/7'de el-Ehcere karyesine mütehasın eşkıya giceleri ileri karagol hattını ta'ciz ve müsâdemâta sebebiyet verdiklerinden karyenin ihrâk ve tahribine teşebbüs olunarak karyeye hâkim sırtlar 2/120'den müretteb kırk neferlik bir müfreze ile tutulmuş ve bizzât Binbaşî Şevket Efendi kumandasıyla mücâhidîn ve millîlerle köyün (ihrâkına) [yakılmasına] teşebbüs olunmuş ve mezkûr müfrezeye me'mûr iki zâbite kat'îyyen sırtı terk ederek ilerlememeleri emr ve tenbih olunduğu hâlde (Mülâzım İbrahim Efendi) sırtı terk ve karyeye inerek bu sırada Muhlâf ve Benî Neşîr'den imdada yetişen küllî usât ve ahâli ile başlayan müsâdeme dört sâ'at devâm (itti)[la] (Mülâzım İbrahim Ağa) emri dinle(mediğinden)[meyen İbrahim Ağa] maktûlen (cezâsını bulmuş) namzedi Reşid efendiyle on nefer mecrûh sekiz nefer şehid veya gâib olarak [iki millî yaralanıp] gicenin hulûlüyle müfrezeden celb olunan bir kıt'a himâyesinde işgâl edilen Şâbire hattına tekrâr çekilmiş ve usâtın külliyetli maktûl ve mecrûh verdirildiği gibi maktûlîn meyânında Benî Âmir şeyhi Ali Şerif ve Kuvârî şeyhi Allân Mutayr ve daha sair ukkâller de bulunduğu [anlaşılmıştır.] (4- 6/7'de Cebel-i Sûb'dan bir havan atıldığı.) (5) [4-] 15/7 Kande müsâdemesindeki maktûlîn meyânında ser hazele Şerif Ahmed el-Hâzîmî ve el-Hamrânî ve Benî Şebîl meşâyihinden İbrahim Serhânî ile dört kısarak mürd ol(du)[muşdur.] Vâizât Liyhe M. K. nı Gâlib	

	19/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1- Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîri ta'ciz etmek üzere 3 şârapnel atıldı. Şâbire'den sükûn vardır. Şevket Beğ'le edilen muhâberede: 2- Ahmed Yahya Âmir'in Benî Neşîr te'dîbâtının zamanı değildir gibi mütâlâa dermeyân ettiği ve raporunda İmâm Hazretlerinden Ahmed Yahya'ya gelen iki mektuptan birisini kendisine gönderdiği ve bunda şimdiye kadar	
108			kazanılan muvaffakiyyeti tebrikden sonra Benî Neşîr te'dîbine teşebbüs hâlinde çok kuvvetin karşılarna çıkacağı ve elde edilen muvaffakiyyetin gâib edilmesinden bahisle taraftar olmadığını imâ ettiği. 3- İkinci mektubunun yalnız bir fıkrasını Müfreze Kumândânı'nın namusuna tevdi ederek hafıyyen ihbar ettiği ve bu da Benî Neşîr şeyhinin nezdinde bulunduğu keyfiyeti olduğu ve binâenâleyh te'dîbden ise siyâseten Benî Neşîr'in elde edilmesi gibi bir sûret-i hâl bulunacağından istimâl olunması husûsudur. Kumândân-ı mûmâileyh meseleye ve evvelki giceki muhâbereye taalluku olmak dolayısıyla Ahmed Yahya Âmir'e söz verdiği hâlde de ihbâr ve tevdi etmek mecbûriyetinde kaldığı ve ikinci bir raporunda da mücâhidînin bir iki güne kadar Şâbire'ye Muvâsalat edeceği ve kendilerine ne yolda idâre-i kelâm edilmesi lâzımgeldiğini istîzân ettiği ma'rûzdur. Vâizât M. K. nı Hidâyet	
	20/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 19/7/31'de sükûnet vardır. Şâbire Müfrezesi Kumândânı'yla olunan muhâberede Şeyh Nu'merî Mu'mezî Cemâatine silah virilmesi hakkında Seyyid Ahmed Yahya Âmir'in tekrâr rica ettiğini bildiriyor. Kolorduya yazıldığı cevâbı virildi. Vâizât K. nı Hidâyet	
	20/7/31	Beytühüseyni'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na 18/7/31'de Huccâce ve Benî Cami' arasında başlayıp Benî Udeyye'nin iştirakiyle mütehasıl mukâtelede Benî Cami'den iki iki maktül beş mecrûh ve Benî Udeyye'den beş maktül 12 mecrûh vuku' bulunduğu anlaşılmiş ve bugün ise kaimmakam beyin himmetiyle altı ay müddetle sulhen araları bulunmuş ve bu mesele de kapatılmış ise de Dâhir'deki 2/119 Kumandanlığından	
109			Luhye Kumandanlığı'na vak'adan bir gün sonra(da mevrûd) [gelen] raporda (zikir etmedikçe)Habbâş Paşa ile işi anlamak üzere	

			<p>bidâyetten berâber gitmesi (husûsu) muvâfık ve lazım görülmüş ise de (ayrılmaları imkânı olmadığını gördüğü ve anladığı hâlde) bilâhare (30) kişilik bir müfreze alarak mahall-i vak'aya velev ayırmak maksadıyla olsun gitmesi Benî Udeyye'ye karşı âdetâ kuvve-i askeriyenin zahîr olduğu his ve fikrini verir(mek)[mesi] ve müsâdemeyi kaybetmelerine sebep olması hükümetin şu sırada mumaileyh(deki) [in] meslek ve siyâsetine ve mintakanın burada kuvvet bulundurulması maksadına ve ba'de'l-müsâdeme vak'ada sarf olunan cebhâne ve celb olunan on sandıktan emr-i vürûduna ta'lîken beş sandığın virilmiş olduğunu bildirmesi ise cebhâne sarfiyâtındaki maksad-ı iktisâd ve mahall-i sarfa külliyyen münâfi olduğundan Habbâş meselesiyle berâber bu husûsa dair edilecek ma'lûmâtın da birlikte arz olunacağı.</p> <p>Vazât Luhye M. K. nı Galib</p>	
	21/7/31	Cerb'den	<p>Vazât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Mevâki'de sükûn vardır. Şâbire Müfrezesi Kumândân Kumandanlığından alınan raporda Ahmed Yahya Âmir bayramın takarrübü dolayısıyla mücahidîn köylerine gitmek mecbûriyetinde olduklarından hareketin bayramdan evvel veya sonra icrâsı için bir karar-ı kat'î ittihâzı talebiyle Hasan Aclân'ın Şabire'ye gönderdiği ve Kumândân-ı mumaileyhin nezdindeki meşâyih-i sadıka ile bil-müzâkere meşâyihin bayram ertesine kadar te'hir-i harekete taraftâr oldukları ve ma'mâfih emr almadıkça bir şey demeyeceğini bil-beyan istîzân ediyor. İkinci telgrafda Ali Kahimile biraderi Muhammed Kahim'dan müfrezemizde bulunan Şeyh Ali Münâviz'e gelen bir mektupda Meydi'de taht-ı muhâfazada bulunduğu ve bayram münasebetiyle kendi hanesine izin virilmesini pek ümit ettiği ve binâenaleyh hükümetin adaletine ve Kumândânın sözüne bil-i'timad geleceğini ve ebâ an ced hükümete sadık olduğunu İdrisî'nin Benî Neşîr'e verdiği 130 sandık</p>	
110			<p>cebhâneyi pazarda sattıklarından dolayı Hâzimi'yi celb ittiğini bildiriyor.</p> <p>Vazât K. nı Hidayet</p>	
	21/7/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Müfrezemizde bulunan Hacûr meşâyihinden Yahya, Behîc Hâdi Paşa'nın yanına geldi. Husûsi istihbaratıma nazaran Yahya, Behîc'in müfrezenin Cerb'e ineceğine dair bir şey işittiklerini ve Kâhire'nin işgâlinden sonra müfrezeden velev bir bölüğün Cerb'e inmesi lazım gelse tevkifi için evvelâ kendileri Harb ideceklerini söylediği.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	

	21/7/31	Beytühüseyn iden	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na (1- Cebel-i Sûb'da 17/7'de 2, 18/7'de 3 endâht olmuşdur.) 2- el-Ehcere müsâdemesindeki maktûlîn meyânında İdrisî'nin beş mühim adamı bulunduğu haber alınmıştır. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	22/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lıǵı'na Sükûn berdevâmdır. Şâbire Müfrezesi k. lıǵıyla edilen muhâberede: 1- Benî Kays'ın Muhammed Cibrân arâzîsi ile hem-hudûd olan ve Cebel-i Bağâne Sâhibü'l-Hûr âkili Muhammed Abdullah Mes'ûd, Muhammed Cibrân vasıtasıyla dehâlet ederek rehine vereceǵi ve buna mukâbil on beş tüfenk istediǵi ve Muhammed Cibrân'ın da taleb-i vâki'de is'âf buyurulmasını rica ve çünkü mûmâileyhin Benî Kays'ın Benî Neşîr'le olan Muâvasalasını ve muâvenet husûsunu kat' etmeǵi deruhde ittiǵini bildiriyor. 2- Kabâile cebhâne virilip virilmemesi hakkındaki istîzânına, lüzumu hâlinde virilmesi muvâfik olduǵu bildirildi. Vâizât K. nı . Hidâyet	
111	22/7/31	Hudeyde'den	Vâizât Luhye M. K. lıǵı'na C: 20/7/31 Benî Udeyye, Huccâce, Benî Câmi' kabâili arasında altı aylık musâlaha akd ve pazarlarda i'lân idildiǵine nazaran mümkünse büsbütün izâle-i bürûdetleriyle te'lîf-i beynlere çalışılması 21/7/32 kolordu emr-i telgrâfisinden bulunmakla olvechile îfası. Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı Râǵıb	
	22- 23/7/31	Câbüriye'den Gâyet müsta'cel	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na 1- Yahya Âmir Benî Neşîr'in te'dibi zamanı olmadığı mütâlaasında 2- İmâm Hazretlerinin Âmir'e yazdıǵı bir mektupda şimdiye kadar kazanılan muvaffakiyyeti tebrik ve takdirden sonra Benî Neşîr'in te'dibine teşebbüs hâlinde bir çok kabâilin karşalarına çıkacağı ve elde edilen muvaffakiyâtın gâib edilmesi ihtimâlâtından bahisle kezâ tarafdar olmadığı 3- Bayramın takarrübü dolayısıyla mücâhidîn köylerine gitmek mecbûriyetinde olduklarından hareketin bayramdan evvel veya sonra icrâsı için bir karar-ı kat'î ittihâzı talebiyle Seyyid Hasan Aclân'ın Âmir tarafından Şâbire'ye gönderildiǵi ve meşâyih-i sâdika ile olan müzâkerede bayram ertesine te'hîr-i harekete	

			<p>tarafdar olduklarını beyan ve Müfreze Kumândânı da kat'î bir şey diyemeyeceğini beyanıyla izin için istîzân edeceğini söylediği</p> <p>4- Ali Kahm'ın biraderinden müfreze nezdinde Şeyh Ali Ahmed Münâviz'e gelen bir mektupda Kahim'in bayram münâsebetiyle Meydi'den izin verilmesi me'mûl ve hükûmetin adaletine ve Kumândânın sözüne bil-i'timad geleceğini ve ebâ an ced sadık olduğunu ifade ve İdrisî'nin Benî Neşîr'e verdiği 130 sandık cephâneyi pazarlarda sattıklarından dolayı mukaddemîsi Hâzimî'yi celb ittiğini bildiriyor.</p>	
112			<p>5- Bayram münasebetiyle bunları tutmak salıvermemek mümkün değildir. Kable'l-îd hareket yapmak ise hareketi yarı yolda ve müfrezeyi gayr-i müsâid vazî'ette bırakmalarına sebep olabileceğinden izin keyfiyetinin istîzân buyurulması.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
22-23/7/31	Câbûriye ('den)		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Benî Udeyye ve Licâm arasındaki altı aylık musâlaha (-i müddet) zaman kazanarak meseleyi mürûr-ı zamana uğra(tarak)[tıp] soutmak⁴⁰⁴ maksadını te'mîn için (kâfidir) [olup] me'mûlün hilâfi ileride aralarında yeni bir hâdise olsa yine musâlaha mümkün bulunduğundan şimdilik bu kadarla iktifâ olunduğu.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
22-23/7/31	Câbûriye ('den)		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>(1- 19/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr kurâsına 10 havan atıldığı.)</p> <p>2- 17/7'de ma'rûz Şeyh Muammerî cemâatine silah i'tâsı hakkında Yayha Âmir'in tekrâr ricada bulunduğu.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
24/7/31	Zühre('den)		<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>(1- 20/7 sükûnetle geçti.)</p> <p>2- 21/7'de Benî Kays'ın Muhammed Cibrân'la hem-hudûd ve Cebel-i Taâne, Sâhib, Lühûd âkili Muhammed Abdullah, Mesûd Cibrân vasıtasıyla dehâletle rehine vereceği buna mukâbil 15 tüfenk istediği ve Cibrân'ın taleb-i vâki'in is'âfını ricâ ve merkum âkilin Benî Kays'ın Benî Neşîr'le Muâvasala ve muâvenetini kat' etme-i de deruhde ittiği beyan olduğundan rehinesi alınarak taahhüdü te'mîn olunmak şartıyla mezkûr tüfenklerin i'tâsına emr virildiği</p> <p>3- Abdullah Şuayb ile giden dört millîden ikisinin 'avdetle millî bölüğüne kabulü</p>	

⁴⁰⁴ Soğutmak kelimesi soutmak yazılmış.

113			Şâbire'den sorulmuş ve merkûmân vasıtasıyla Abdullah Şuayb hakkında mâlumât istihsâli mümkün olduğu beyanıyla kabul ve istihdâmlarının münâsib olacağı Vâizât k. lıĝından bildirilmesi üzerine mıntakaca da şimdilik kabûlleri muvâfık olduğu cevâbı virildiĝi (4- 22/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr kurâsına 2 şârapnel atıldığı) (5- 23/7'de sükûnet olduğu) Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	25/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lıĝı'na (Şâbire Müfrezesi'nin ileri karagollarında bulunan millîlerin ma'âş almadıklarından terk-i mevki' ittikleri Müfrezeye Kumândânı'nın raporu üzerine ma'rûzdur) Vâizât K. nı Hidâyet	
	25/7/31	Zühre'den	İlâ Hazret-i Hâdî Behîc Paşa Binbaşı Şükrü Beĝ müfrezesinin tahlîsi husûsunda mesbûk himmetinizin bir netice-i hasene ve fiiliyeye iktirânını Kumândân Paşa Hazretleri pek ziyâde arzu idiyorlar bu babdaki teşebbüsâtınızın kendilerine arz edilmek ve bir çâre-i tahlîs bulunduğu takdirde de hemân tebşîr olunmak üzere iş'âr buyurulması (ulüvv-i himmet) ve muvaffakiyyetlerinden (muntazardır) [bekleniyor.] Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	25/7/31	Zühre('den)	Luhye ve Benî Câmî' M. K. lıĝı'na Şükrü Beĝ müfrezesinin tahlîsi için vilâyet vasıtasıyla tekrâr Hâdî Şapa nezdinde teşebbüsâtta bulunulduğu ve tarafımdan da bu maksadla mûmâileyhe mürâcaat olunması ve müfrezenin tahlîsi esbâbının istikmâline gayret olunmasını pek ziyâde arzu ettiği kolordu Kumandanlığından beyan buyuruluyor. He ne kadar Paşa'ya yazdımsa da evvelce bu husûsda kendisiyle görüştüğüm zaman	
114			alâim-i gayret ve tahlîsi göremediğimden kâimmakâm Beĝ'le görüşülerek acaba oraca adam para gibi vesâitle bir çare bulamaz mıyız bu husûsda cevâbe muntazırım. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	26/7/31	Zühre'den	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıĝı'na Şâbire Müfrezesi'nin ileri karagolarında bulunan millîlerin ma'âş almadıklarından terk-i mevki' ittikleri bildirilmiştir. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	

	26/7/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1- Benî Neşîrliler üzerine beş top atılmışdır. 2- Şâbire'de sükûn vardır. 3- Berâ-yı tedâvi Hacûr'a gitmiş iken yolun kapanmasıyla orada kalan 2/118 Kumândân Muâvini Yüzbaşı Ârif Efendi bi'l-muhâbere Muhammed Cibrân'ın vech-i tahtında dün sâlimen Cerb'e gelmiştir. Vâizât K. nı Hidâyet
	26/7/31	Luhye'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na Bu gün sabâha karşı Bukırş'ın (cenâheynine) [iki yanına] ilerlemek isteyen hazelenin Benî Câmî'liler'in yetişmesi ve topların endâhta başlaması ile dört maktüllerinden birisini alamıyarak terkle (hâsiren) firâr eyledikleri ve bu babdaki jurnalın bir aynı da zât Kumândânlarına takdim kılındığı bildirildiği, bugün Luhye'de ictimâ iden Beni Udeyye a'yân ve âkillerinin talebi üzerine Hüseyin Ferîd iskâtla yerine Ali Muhammed Muhâî şeyh ta'yîn idildiği (İdrisî'nin fi'l-hakîka menkûb ve fakat henüz berhayat görüldüğü) Luhye Benî Câmî' M. K. nı Binbaşı Hüseyin İzzet
115	26/7/32 405	Zühre('den)	Dâhir'de 2/119 Kumandanlığı'na 1- Millîlerin ileri atılması ve hemân topçu ateşine başlanması, düşmanı bu gibi müdâfaaya salih olan mevâzi'de bekliyerek avlanmakda olan maksadı te'mîn edememiştir. 2- Millîlerin Kitif'i işgâli ve düşmanın daha yakınına cezb olunarak avlanması (telefât-ı) küllî [telef] vermelerini mûcib olurdu. 3- Fazla telaş olduğumı anlıyorum. Düşmanı sükûnetle beklemek ve vakt-i merhûnda (şiddetle) ateş [açarak] perişan etmek daha parlak olur. Ve 4-(hele) gündüz gözüne sükûtu daha ziyâde ihtiyâr lâzım idi. 5- Mâmâfih teblîgât yapınız. Ve kendilerine anlatınız ki bi'l-hassa gündüzleri «düşmanı dâ'imâ Kitif'in önüne çekmeğe ve topçu te'sîrine kapdırarak çekilebilmelerine meydan vermemeğe ve bu sûretle ileri atılarak [ve] kendi ateşimize [de] mâni' olmayarak asıl mevzi' ateşlerimizden de istifade lazim geldiğini de» anlasınlar. 6- Bölüklerden millîlerin hakîkata karîb masrafını anlayarak ve mübâlağaya kapılmayarak olunan bugünkü cephâne sarfiyâtının

⁴⁰⁵ Burada ve başka yerlerde de tarihin 31 yerine yanlışlıkla 32 yazıldığı görülüyor.

			<p>ikmâli (ve he husûsda mintakaya mürâcaat ve i'tâ-yı ma'lûmât olunması)</p> <p>7- Top ve tüfenk sesi üzerine Ganeme Kitifi'ne kadar Şerif Mansûr'la gelmiş ve ateş kesilmiş olduğundan 'avdet olunduğu. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	26/7/31	Zühre('den)	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâti K. lığı'na</p> <p>(1-24/7'de sükûn vardı.)</p> <p>(2-25/7'de Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr kurâsına 3 cebel ve iki havan atıldı.</p> <p>Berâ-yı tedâvi Hacûr'a gidip yolun kapanmasıyla 'avdet edemeyen 2/118 Kumândân Muâvini Yüzbaşı Ârif Efendi, Muhammed Cibrân'ın vechiyle Cerb'e geldi.</p> <p>İdrisî'nin katl idildiği</p>	
116			<p>haber alınmış ise de sıhhatini tahkik için gönderildiği.</p> <p>[1](3-)Tulû'la berâber Bukırş istikâmetinden top ve tüfenk sesi işitmiş ve hemân Luhye ve Cerb'e keyfiyeti haber vererek Gaburiye istikâmetinde hareket etmişim.</p> <p>Ganeme Kitifi'ne Muvâsalatta ateşin sönmek üzere ve top sesi de kesilmiş olduğundan berâberimde Şerif Mansur ve berâberindeki 14 mücahidiyle 'avdet olunmuş ve yolda tesadûf olunanlarla yigirmiye bâliğ olmuşlardır. Kal'aya Muvâsalatta bu on dört neferin bellerindeki fişenklerini elliye iblâğ için muktazî 357 fişengi bu gibi vekâyi'e iştirak râğbetini ve tama'larını arttırmak maksadıyla ikmâl ittirdim. (Ba'dehu mevrûd) [Daha sonra gelen ma'lûmatta:] müsâdemeye Bukırş Kitifi'nin garb nihâyeti ilerisinde ve Beni Câmî'in Rub'u'ş-Şâm denilen kurâsına aid mevâşîyi aramakta olanlara karşı hazeleden açılan ateşle başlanmış ve bu cenâhda işgâl maksadıyla adadleri ikiyüze karîb hazele ilerleyerek müsâdeme Kitif'in sağ cenâhına doğru intikal etmiştir. En yakın olan Benî Cami' ve ba'dehu Ganeme'nin hemân gâr ederek Kitif'in ilerisine atılmaları mevzi'in bahş ittiği müdâfa'a ve te'sir kabiliyetten istifadeye ya'nî düşmanı mevzi' önüne cezb ile ezmeye mâni" olmağla berâber Kitif'in şimâlinde iki buçuk sâ'at devâm ve topçu ateşiyle ve millîlerimize zarar vermemek te'nisiyle olunabilen ateşler sol cenâh ilerisinde sıkışan millîlerin takviyesine hizmetle firârlarını te'min, heyet-i umûmiyesinin dört maktül vererek ve hatta maktüllerden birisi yetişilip ellerinden alınarak Gaburiye'ye kadar getirilmiş ve bilahere o da taraflarından gelen bir heccâna teslim olunmuşdur. Millîlerimizden biri ağır olmak üzere iki yaralı (olduğu hazele mecrûhîni ve maktülîn-i sâiresi hakkında henüz başka ma'lûmâta</p>	

			destres olunmadığı) [vardır.] (4)[2-] Bi'l-hassa gündüz olduktan sonra millîlerin ileri atılmayarak bidâyeten sükût ve küçük mürettebllerle düşman Kitif önüne ya'nî top ve tüfengimizin te'siri dâhiline çekmek ve vakt-i merhûnunda şiddetli ve müessir ateşlerle mevzi'-i müdâfa'anın fevâidinden istifade ederek	
117			düşmanı perişan ve müsâdemeyi daha parlak bir hâle ifrâğ lazım geldiği hakkında cevâben 2/119 K. lığı'na tebliğat-ı lazimedede (bulunulduğu) [bulundum.] (5)[3-] Millîlerle te'min (-i maksat)olunamayan Hopa iskelesine iki manga bir zâbit kumandasında ve 26-27/7/31'de tahrik olunacağından sâhilin inzibâtını bir kat daha te'min ve te'sis ve Kamrân'la büsbütün alakayı kat' ve kaçakçılığı men' ve rüsûmunu tezyid ve sâhile vukubulacak ilk teşebbüsü men'e ve ihbar-ı keyfiyete ve husûsat-ı saireye dair ta'limat-ı lazime virildiğinden müttehiden hareket ve mütemadiyen muhâberede bulunarak sanbuklar hakkında olunacak muamele husûsunda elele vermeleri lüzumunun Huleyf, İbn-i Abbas, Haruniyye'ye tebliğ buyurulması. (6)[4-] Bu gün Konfudan gelen sanbukla [karargâh-ı umumi] istihbarât şubesinin 27/6/31'e kadar telgraflarında Çanakkale(nin müdâfaa-i dîlârâne(siyle) [müdâfaasında hücumların] devâm ve (himemâtın) devâm ve telefât-ı azîme verdirilerek def' ve tard olunduğu, ba'zı düşman siperlerinin zabt ve bir gemilerinin (sakat olduğu) [paralandığı] ve Enver Paşa Hazretleri(nin de)[ine] ferîklik rütbesi tevcîh buyurulduğu (istihbâr kılınmıştır) [anlaşılmıştır.] Vazatt Luhye M. K. nı Galib	
	26-27/7/31	Zühre('den)	Luhye Benî Cami' M. K. lığı'na 1-Benî Cami' ve Ganeme'nin Kitif şimâlinde boğuşmalarına mukâbil Benî Udeyye'nin evvelki müsâdemeye iştirâk etmemelerine rağmen bir günde Benî Cami' köylerinin boşaldığı sırada Rasas ile Dâhir arasında 100 kadarının fırsata intizar vazî'yetinde görüldüğü hat çavuşu da tasdik itti. 2-Şu hâlleri külliyyen zamîrlerinde intikam [hissi] beslediklerini ve fırsat buldukları takdirde yine mukâteleye sebebiyet vereceklerini işrab ittiğinden hükümetçe bunlara nasâyih-i lâzimedede bulunulması.	
118			3- Millîlerden Akabe'ye giden (ve) kadının çocuğuyla elinden aldıkları iki merkeb hâlen iade olunmadığından iade ittirilmesi. 4-Önümüzdeki pazartesi salı gicesi üçüncü Kande müsâdemesine de iştirak etmedikleri sûrette külliyyen hükümete sadâkatlerinde şüphesiz hâsıl ve haklarında ona göre muamele olunacağına tefhim	

			ve tebliğ ittirilerek Kâ'imakâm Beğ'le birlikte behemahal iştiraklerini te'min ve aralarındaki münaferetin bu vesile ile de izalesi esbabına tevessül ve Hopa'ye hareketin yevm-i mezkûrdan sonraya ta'liki. Vazatt Luhye M. K. nı Galib	
26- 27/7/31	Zühre'den	Dâhir'de 2/119 K. lığı'na 1-Benî Udeyye hakkında Luhye'ye şiddetle yazıldı ve leyle-i mev'üdda iştirak etmedikleri sûrette hükümete sadık olmadıkları anlaşılacağından muamele-i kat'îyye yapılacağına tebliğ ve tefhimi. 2-(Mikabiyye) merkeblerinin hemân iadesi husûsâtı bildirildi. 3-Kat'îyyen hiç bir Benî Udeyye'linin kıpırdanamıyacağına Paşa'nın emin ve müsterih bulunmasını söyleyiniz. Ve deyiniz ki inşaallah Benî Udeyye yanılır da böyle bir mesele daha çıkarırsa o zaman başlarına ne kıyamet kopduğunu görür deyiniz. Vazatt Luhye M. K. nı Galib		
27/7/31	Cerb'den	Vazatt Luhye M. K. lığı'na (Dün Benî Neşîrliler üzerine bir şârapnel ile bir tahrib dânesi atıldığı ve başkaca vuku'ât olmadığı VazâtK. nı Hidayet		
119	27/7/31	Luhye('den)	Vâizât Luhye M. K. lığı'na C:26/7/31 1-Benî Udeyye aksâmı arasında şu günlerde bir fesad ve maktûlleri münasebetiyle bir me'yûsiyet hükümfermâdır. Islâh-ı beynleri için 25/7/31 akşamı a'yân ve âkillerinden 30 kadarı kâmilen hükümete gelerek müsâdeme günü akşama kadar Luhye'de kaldılar. 2- Ba'zı musallahlarının Rasas'da görünmesi şimâlden işittikleri top ve tüfenk sadâsı üzerine vukû'a gelen ve her vakit câri hareket-i ihtiyâtkârîden başka bir emel tahtında olmadığı anlaşılmışdır. 3- İki merkeb ve bir Vâizât'luya ait satılık tûfengi bacağı sakat Ali Merdînî tarafından aldırıldığı ve şeyh-i cedîd dünki gice îadelerini taahhüd eylediği 4- Müşterek harekete vakt-i muayyende şitâbları elzemiyeti ve muktazi cephânenin Kıtif'ten ahzları için umûmuna hitâben lisân-ı müessirle Kâ'imakâmlıktan yazıldığı. Luhye Benî Câmi' M. K. nı Hasan İzzet	
	27/7/31	Zühre('den)	Vâizât Luhye M. topçu K. lığı'na	

			28/7/31 akşamı Bukırş'a hareket ve 28-29/7/31'de üçüncü def'a Kande'ye kabâil-i mevcûde ile saldırılacağından 28/7/31 sabâhı Zühre'de bulunmanız ve Mintaka Kumândânı'na da ma'lûmat vermeniz matlûbdur. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
120	27/7/31	Zühre('den) [G]	Dâhir'de 2/119 K. lığı'na 26-27/31 telgrâfa zeyl. 1- Benî Udeyye aksâmı arasında bir fesad ve maktûlleri münasebetiyle bir me'yûsiyet hükümfermâ olduğundan ıslâh-ı beynleri için 25/7/31 akşamı a'yân ve âkilllerinden 30 kadarı kâmilen Luhye hükûmetine giderek müsâdeme günü orada kaldılar. 2- Ba'zı musallahlarının Rasas'da görünmesi şimâlden işitilen top ve tüfenk sadâsı üzerine vukû'a gelen ve her vakit câri hareket-i ihtiyâtkârîden başka bir emel tahtında olmadığı. 3- İki merkeble bir Vâizâtlı'ya ait tüfenk Ali Merdînî tarafından aldırılmış ise de Benî Udeyyeliler'in arzusuyla ta'yîn olunan şeyh-i cedîd tarafından iâdelerine taahhüd idildiği. 4- Yarın akşamki ya'nî 28-29/7/31 Salı giceki üçüncü Kande müsâdemesine iştirâk etmek ve tüfenkleri 'adedine göre muktazi cephâne Kitif'in de virilmek üzere Benî Udeyye'ye hitâben Kâ'imakâmlıktan lisân-ı müessirle yazıldığından şitâbân olacakları. 5- Zühre, Garze, Licâm, Makâme'den toplanacak yekûnla doğruca K 1 Kitifi'nde bulunmak üzere 28/7/31 akşamı buradan hareket olunacağı. 6- Dolgun mevcûd görürsem, meşiyet, hararete muktedir seçilmiş otuz neferler bir de cebel topunun berâber götürülmesi muhtemel bulunduğundan ona göre su, ekmek, cephânelerinin ikmâli. 7- Mücâhidin için lüzumu olacak fazla cebhânenin Kitif'de bulundurulması. 8- Kabâilin bu bir imtihan ve Divân-ı Harb ve cihâd(-ı ekber) meydanı olacağından Benî Câmi' ve Ganeme'nin her hâlde cümlesine fâik kuvvetle göğsümüzü kabartacakları me'mûlüm bulunduğuşu. 9- Müfrezemiz iştirak ittiği takdirde Yüzbaşı Behcet Efendi kumanda edeceğinden hazır bulunması. 10- Millî ve mücâhidin ile berâber giderek onlara az çok peyrev olmağa yardım	
121			edebilecek lisan bilir gönüllü zâbit varsa iştirak ittirilmesi. 11- Millî ve mücâhidin için mümkün mertebe ve Paşa vasıtasıyla	

			<p>merkeb ve develerle su bulundurulmak ve bir taraftan sevk etmek husûsunun nazar-ı dikkate alınması ve bu husûsusda Kitif'de kalacakların muâvenet etmelerini te'mîn.</p> <p>12- Kitif'de toplanacak mevcûda ve hâlen kendilerinde mevcûd cebhâneyi nazar-ı dikkate alarak Benî Câmî', Ganeme, Udeyye'nin cephânelerinin seksener fişenge iblâğı.</p> <p>13- Gidecek topa topçu zâbitânından birisinin kumanda etmesi müsâdeminin sürekli ve şiddetli olabilmesi için ihzârâtın ikmâli matlûbdur.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	27/7/31	Zühre('den)	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>(1- 26/7/31 Bukırş müsâdemesinden başka Cebel-i Sûb'dan bir şârapnel bir de havan atıldığı)</p> <p>2- Benî Udeyye a'yân ve âkili Luhye'de bi'l-ictimâ arzularıyla Şeyh Hasan Ferid'i iskât ve yerine faâliyeti görülen Ali Muhammed Muhâî şeyh ta'yîn olunduğu.</p> <p>3- 28-29/7/31 Salı gicesi üçüncü Kande saldırmasına hazırlık için teşvîkât ve tergîbâta bulunulduğu.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	27/7/31	Hudeyde ('den)	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>C: 22-23/7/31 şifreye.</p> <p>Kolordu k. lığının 26/7/31 tarihli Şâbire Müfrezesi ve mücâhidîni ve bayram münasebetiyle köylerine gitmek mecbûriyetleri gibi hâlâttan bâhis emr-i cevâbîsi aynen</p>	
122			<p>zîrde nakl olunduğu.</p> <p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. nı Râgıb</p> <p>Sûret</p> <p>1- İmâm Hazretlerinin mücâhidîninin ifâ-yı vazîfe etmeleri zımnında gerek vali Beğ gerekse tarafımdan İmâm Hazretleriyle Ahmed bin Yahya Âmir'e yazılmış ve kat'î teşebbüste bulunulmuştur. Oraca dahi tedâbir-i muktaziyeye tevessül ile dağılmamaları esbâbının istikmâli.</p> <p>2- Hacûr ve mücâhidîn rüesâsının maâşâtı hakkında Hâdî Behic Paşa'nın vâki' olan mürâcaatı üzerine Şeyh Ali Hârib'e tebliğ edilmek üzere vali Beğ'le şeyhe tarafımdan yazılmıştır.</p>	
	28/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(1- Vazi'yette tebeddül yokdur.)</p> <p>Paşa'nın yalnız Batarya ile aralarında Yahya Ali Sevâb tarafından</p>	

			<p>bir israf vukû bulmadıkça Harbe tutulmamak için uyuşdukları haberi te'yid etmektedir.</p> <p>2- Müfrezeden alınan bir telgrafda Şâbire'nin şimâlinde ve Abdullah Şuayb cemâatinden Abd ve Hâdî Hiyâle, Hicre karyeleri ahâlisinden on dört kişi gelerek dehâlet eyledikleri. Ve bi'l-kabûl Muhlâf'a karşı Şâbire'yi müdâfaa ideceklerini te'mîn ittiklerinden gidenlerine eman virildi.</p> <p>3- Müfreze Kumândânı'yla Ahmed Yahya'nın bi'l-müzâkere hareketi bayram ertesine te'hîr ittikleri.</p> <p>Vâizât M. K. nı Hidâyet</p>	
	28/7/31	Cerb'den	<p>Vâizât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Şâbire Müfrezesi nezdinde 74 millî varmış ve bunların da meşâyihin tazyiki ile nâdimen “avdet etmekte olduğu müfreze K. nı nın telgrafından anlaşılmıştır.</p> <p>Vâizât K. nı Hidâyet</p>	
123	29/7/31	Zühre'den	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- Şâbire şimâlinde ve Abdullah Şuayb cemaatinden Abd ve Hâdî, Hebale ve Hicre karyeleri ahâlisinden on dört kişi agîreleriyle gelerek dehâlet eyledikleri ve bil-kabûl Muhlâf'a karşı Şâbire'yi müdâfa'a ideceklerini te'mîn ittiklerinden eman virildiği.</p> <p>2-Müfreze Kumândânı'yla Ahmed Yahya bil-müzâkere hareketin bayram ertesine te'hîr idildiği.</p> <p>3-Şâbire ileri karagollarından firâr eden millîler meşâyihin tazyîkiyle nâdimen “avdet etmekte oldukları.</p> <p>(4-27/7/31 sekizde cenûbdan gelen bir bacalı iki direkli bir sefinenin Luhye önündeki Murg Adasının cenûbunda takrîben 6 mil mesâfede demirlerdeği)</p> <p>5-Ahmed Habbâş Paşa bu gün Zühre kal'asına gelerek görüşüldüğü.</p> <p>6-Topçu Kumândânı'yla birlikte bu gece Bukırş'a hareket olunacağı.</p> <p>Vazât Luhye M. K. nı Galib</p>	
	30-1/7/31	Cerb'den	<p>Vazât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(1- 29-30/7/31'de Cebel-i Sûb'da vuku' bulan hafif bir tüfenk müsâdemesinde bir nefer hafif mecrûh olmuştur.)</p> <p>2-Şâbire Müfrezesinden alınan telgrafda 3/120 taburundan Ramazan'dan beri İdrisî nezdine firâr keyfiyetinin tezâyüd etmekte olduğu, ezcümle bir kaç gün evvel Şâhil'den Şâbire'ye gelmek üzere hareket iden efrâddan bir kaç Muhlâf ve Benî</p>	

			Neşir'e firâr etmekte iken Muhlâf hudûdunda mücahidler derdest ederek müfrezeyle teslim idildiği, evvelce firâr idenlerden ba'zıları Arap kıyafetinde İdrisî tarafından pazar mahallerine sevk olunarak rast geldikleri efrâdı İdrisî nezdine firâr hâlinde memleketlerine bırakılacağı yolunda telkinâta bulunulduğu haber alınarak ve çamaşırlarının	
124			derdestine tevessül idildiği ve firâr idenlerin ve firâr idenlerin Balkan muhârebesinden “avdet idenlerden olduğu ve bu derdest edilenler hakkında kurşuna dizdirmek gibi şedid bir cezanın buraca tatbiki hüsn-i te'sîri mûcib olacağı ve binâenaleyh ne yolda muâmele edileceği istîzân olunur. Vâizât M. K. nı Hidâyet	
	3/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na Seyyid Ahmed Yahya âmilin memleketine gittiği ve yerine gelen mukaddemînin mücâhidîn için İmâm Hazretlerinin matlûbâtına mahsûben silah ve cephâne talep ittiği, emr almadıkça virilemeyeceği cevap virildiği Şâbire Müfreze Kumândânı'nın istîzân telgrafından anlaşılmıştır. Vâizât K. nı Hidâyet	
	3/8/31	Zühre'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na 1- (30/7/31 ve 1/8/31'de şâyân-ı arz vukûat olmadığı) 2- Kande hazelesinden bir kısmının Meydî'ye doğru şimâle çekildikleri söylendiği. Vâizâ Luhye M. K. nı Gâlib	
	7/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na (6-7'de Şâbire Müfrezesiyle eşkıya arasında iki sâ'at kadar devâm iden fâsılalı ufak müsâdemeden başka bir vukûat olmadığı.) Vâizât K. nı Hidâyet	
	8/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na Hâdî Paşa karyesini tehdid iden Benî Neşîrliler üzerine 9 şârapnel endâht olunmuş, Şâbire'den ma'lûmat alınamamıştır. Vâizât K. nı Hidâyet	
125	9- 10/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na (1- 6-7/8/31 Şâbire Müfrezesiyle eşkıya arasında iki sâ'at kadar fâsılalı ve hafif müsâdeme vukû' bulduğu.) (2- 7/8'de Deyr-i Şûmâ'yı tehdide kalkışan Benî Neşîrliler üzerine 9 şârapnel atıldığı. Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	

	11/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na (1- 10/8/31'de Benî Neşîr kurâ ve mevâşîsi üzerine 22 mermi atılmışdır. Ve hafif tüfenk müsâdemesi olmuşdur.) (2- Şâbire'den şimdi alınan raporda eşkiya ile bir buçuk sâ'at müsâdeme idildiği ve eşkiyanın tard ve def'leri ile neticelendiği.) Vâ'zât K. nı . Hidâyet
	11/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na (1- 8/8/31'de sükûnet, 9/8/31'de Benî Neşîr'e Cebel-i Sûb'dan bir endâht vardır.) 2- Mesârihalılar'ın İdrisî'ye karşı muhalif vazî'yet aldıkları. 3- İdrisî'nin Cum'a namazlarına musallah ve iç içe muhâfız halkaları arasında gidebildiği. 4- Meydi'deki tüccârân Benî Mervân tehâcümü havfından Cîzân'e nakline ve ellerinde bulunanı elden çıkarmağa çalışdıkları ve halbuki Cîzân'da da sîrkat ve cinayetlerin çoğalmakta, emniyet ve asayişin gittikçe münselib olmakda bulunduğu haberleri gelmektedir. Vâizâ Luhye M. K. nı Gâlib
126	12/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na (1- Cebel-i Sûb'da hafif tüfenk musademesi olmuşdur. Benî Neşîr kurâ ve mevâşîsi üzerine bir dâne 21 şârapnel atılmışdır.) (2- Şâbire'de bir buçuk sâ'at müsâdeme edilmiş ve eşkiyanın tard ve def'leri ile neticelenmiştir.) Vâziat Luhye M. K. nı Gâlib
	13/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na (1- 11/8/31'de hadise yokdur.) Meydi'den şimdi alınan mâlumatta: (2- Aden'den gelenlerin ifadesine nazaran Bulgaristan'ın Sîrbistan'ı mağlub ve perişan etmesi üzerine kralın Yunanistan'a firâr ittiği.) 3- İdrisî tarafından Benî Mervan şeyhi Bekri'ye nâsih olarak gönderilen İdrisî Ali henüz "avdet etmediği. 4- 'Asirdeki hazelenin kâmilin çekildiği. 5- Meydi'de mevkûf Ali Kahim, Binbaşî Şükrü ve Mülâzım Hamdi Efendiler'in rehâinle mübâdelesine adem-i muvâfakatinden mütevellid, 5-6/8/31 madde dörtte ma'ruz ve muhtemel bürûdetin izalesi için bayramlık Yahya Ali Sevâb'a gönderdiği 200 riyalle Meydi'ye davet ittiği.

			6- Geçen gün İdris'e 200 çuval dakık, 100 çuval pirinç ve Meydî tüccârânından bin kadar çuval attâriye ve tenbakü geldiği. Vazât Luhye M. K. nı Gâlib	
127	.../.../3 1	Luhye'den	Dâhir'de 2/119 K. lığı'na 1- Kande'ye ta'arruz için teşvîkiniz ve bu sûretle hazeleyi oradan defi' ederek gerek taburun Kitif'den kurtarılmasını ve gerekse Benî Cami' ve Ganeme'nin sükûnet ve istirahatını te'min lazım ve muvâfıktır. 2- Giceyi kat'î olarak meşâyihle ba'del-istişare ta'yîn lazımdır ki Beni Udeyye içinde teşebbüsde bulunalım. 3- Müfreze ve top meselesine gelince: Toplanacak 500'e karîb olmadıkça ikâye için (şimdi) sıhî hazırlık yapılmadıkça ve ikinci Kitif'de evvelce millîlerle tutulduktan ve te'min olunduktan sonra ikinci Kitif'in bidâyetinin iki kilometre kadar cenûbundan ikinci Kitif üzerinden aşırma sûretiyle ateşle dehşet ve haşyet verdikten sonra topu ileri almaya dikkat. 4- (Netice) Zühreliler'in silahını toplamak(tır) [isterim]. Top ve tüfenk sesine gelirse ne a'lâ. Gelmezlerse [gelmelerine] bakmamak. 5- Ta'arruz gicesinde Kitif'de her hâlde bir top bulundurmak lazımdır. 6- Paşa'ya selam. Vazât Luhye Mintaka K. nı Galib	
	.../31	ed-Dâhir'den	Vazât Luhye Mintaka K. lığı'na 1- Şehr-i hâl-i Rumînin on dördüncü günü sâ'at on biri kırk beş geçe cenûbunda otlayan öküzlerinin çobanları çocuk olduklarını görerek tama' iden Beni Udeyye'li onbeş nefer endâht eder. Tarafeyn silah sadasına koşarlar. 2- Ahmed Habbâş'ın Cerb'e gitmesini men' ve zâbitân nezareti altında ed-Dâhir'de bulunduğum mevki'de alıkonuldu. 3- Bizzat mahal-i müsâdemeye giderek millîler geri alındı.	
128			4- Vuku'ât yokdur. 5- Ta'arruz gicesi her ihtimâle karşı Benî Udeyyeliler'e kâfi kuvvet, Ahmed Paşa'nın terkine meydan vermemek için Naşiriye askerle tertibî tarafdârıyım ve muvâfık görüyorum. 6- Zat kumândânlarınca tasvib edilir ise muvakkaten Subaşı'ndan kuvvetli bir takımın i'zâmına şimdiden müsâade buyurulması. 7- Ahmed Paşa sözünde sabit olduğu, beş altıncı maddeyi Ahmed	

			Paşa'nın arzu ettiği. 2/119 k. Vekili Yüzbaşı Behcet.	
	14/8/31	Cerb'den Şifre	Vâ'zât Luhye M. k. lığı'na (Vazi'yette tebeddülât yokdur.) Benî Neşîr'den ba'zıları müttefikan Yahya Ali Sevâb ile Harb itmek üzere Hâdi Paşa'ya ittifak davet etmişlerse de cevâb-ı muvâfakat alamamışlardır. Vâ'zât K. nı Hidâyet	
	14/8/31	Ed-Dâhir'den	Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na 1- Avn-i inâyet-i Bârî ve sebep-i rûhaniyet-i Peygamberîye müsteniden 14-15. gice hareket-i ta'arruziye icrâ edilecektir. 2- Gelecek takım ve Beni Udeyyeliler'e muntazırım. 3- Zühreliler'i Cerb'e da'vet ittim. 4- Emr k. ları rehberimdir. 2/119 K. Vekili Behcet	
129	 31	Luhye'den	Benî Câmî' K. lığı'na C: 14/8/31 1-Benî Udeyye meşâyih ve a'yânına bu gice iştirakleri için makam Kâimmakâmından ekîden yazıldı ve emri heccânla Şeyh Hüseyin Ferîd'e gönderildi. 2- Cephâneleri olmadığından bi-t-tab' te'mini lazım gelir. 3-Subaşı'ndan takıma lüzum yokdur. Paşa'ya söyle. Eğer (Benî Udeyye'den) Benî Cami' ilerde Harb iderken [Benî Udeyye'den] ona bir hareket yapmaya yeltenen olursa Benî Udeyye'nin işi harapdır ve Subaşı hazırdir. Onun için emin olmak lazım ve maamâfih Paşa'yı tatmin için bu gicelik Dâhir'deki bölükten birer küçük müfreze gönderilebilir. 4-Taburun 14/8/31 yoklama mevcûdiyle zâbitân esâmîsinin irsali. Vazât Luhye M. K. nı Galib	
	 31	Luhye'den	Luhye M. K. lığı'na 1- 14-15/8/31'de Ganeme ve Benî Cami' ve iştirak ederlerse Benî Udeyyeliler Kande'ye bir ta'arruz yapacaklardır. 2- İlk iştirak olacak top ve tüfenk sesleri Benî Cami' ve Udeyye'ye âdeta Kitif'e ta'arruz idiyorlarmış tarzında telâkki ittirilerek gâr etmelerini te'min için 100 kişi kadar Kitif önünde ateş ideceklerdir. 3- Habbâş Paşa'nın Rassas ve Hecâciyeliler'e karşı şüphesi olduğundan şayet Naşiriye ve Mikabiyye cenûbuna doğru ateş sesi iştirak edilirse derhâl Naşiriye istikâmetinde Subaşı'ndan bir bölükle	

			hareket ve tehdidatta bulunmak lazım. 4- Malûmât husulü. Vazât Luhye M. K. nı Galib	
130	14- 15/8/31	Luhye'den	Vazât M. K. lığı'na C:14/8/31 Esbabının îkâ' ve mütâlaanızın sür'at-i ibnası. Vazât Luhye M. K. nı Galib	
	14- 15/8/31 Şifre	Cerb'den	Vazât LihyM. K. lığı'na C:14-15/8/31 1- Hadî Paşa'ya hoş görünmek. 2- Celb-i menfaat gibi iki sebebe müsteniddir. Filhakika bunlar Yahya Ali Sevâb'ı sevmezler ve oldukça da müteneffizândan iseler de hiçbir vakit Benî Neşri temsil edemezler. Bahusûs ba'zısının Yahya Ali Sevâb nezdinde rehinesi vardır ki bunlar kurtarılmadıkça kendilerine emniyet ve bi-t-tab' muâvenet edilemez. Hatta farz-ı muhal olarak Benî Neşirliler ile Harb edip bu iki kabâil arasına kan davası düşmedikçe i'timat ve tevhid-i mesâ'i mümkün olmadığı mütâlaasındayım. Vazât M. K. nı Hidayet	
	14- 15/8/31	Luhye'den	Luhye Kâ'imakâmlığı huzuruna Vazât Kumandanlığından 14-15/8/31 tarihli alınan şifrede Benî Neşir ve ba'zılarının müttefikân Yahya Ali Sevâb ile Harb etmek üzere Hadi Paşa'ya ittifak teklif etmişlerse de cevâb-ı muvafakat alamamış oldukları bildiriliyor. Vazât'dan esbabı istîzâh olunmakla berâber bu babda mütâlaa-i vâkıfânelerinin zeylen ibnâ ve bunda Hadi Paşa'nın ne gibi bir nokta-i nazar ta'kip etmek istediğinin tenvîrine delalet buyurulması. Vazât Luhye M. K. nı Galib	
131	15/8/31	Luhye'den	Vazât Luhye K. lığı'na C:14-15/8/31 Bu babda Seyyid Hadî Paşa'nın ne gibi nokta-i nazar ta'kip etmek istediğinden ma'lumatım yok ise de Benî Neşirliler ahdinde, sözünde sebât etmez, hud'akâr, gaddâr, arsız adamlardır. Bu sırada Yemenî Ali'den, İdrisî'den istedikleri gibi muâvenet talep eyledikleri, cephâne, erzâk, nukûd alamadıklarından her iki cihetden buraları te'min etmek üzere Seyyid Hadî'ye müracaat etmiş, İdrisî'ye ratb idecek hiçbir rehineri yok iken dar zamanlarda bu gibi müracaatları nazar-ı kabul ile telâkki olunarak arzu ve talepleri fevkinde ihsan ve muâvenet idildikleri hâlde vaatlerinden bir semere görülmeyerek meksini iltizam etmişlerdir.	

			Bu def'aki teklifleri sabık tecârûbe binâen kendilerine adem-i muvafakat gösterilmiş olması ihtimâli vardır. Luhye Kâ'imakâmı Halil İbrahim	
	15/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 12/8/31 Bataryalılar 5/7/31'de Cebel-i Tûrâb müsâdemesinde uyuşuk davranan Ahmed Zeyyin ve cemaatinin 27 devesini müsâdere ittikleri. 2- 13/8/31'de Benî Cami'a mensub ile Benî Ali'ler arasında öküz gasbından mütevellit müsâdeme on beş kadarı arasında başlamış isede hemân Habbâş Dâhir'de Benî Cami' k. lığı tarafından alı konulup tevsî'ine meydan virilmeyerek men' ve itfâ olunduğu. 3- 12-13/8/'de Bukırş'ın şimâl-i garbîsinde hırsızlığa gelen Kande hazele(sinden bir kısım-ı cüz'üyle on dakika devâm iden) [siyle yapılan] hafif müsâdeme[den] firâra [mecbûr] oldukları. Vazât Luhye M. K. nı Galib	
132	16/8/31	Ed-Dâhir'den	Vazât Luhye M. K. lığı'na 1- (15-16/ gice vuku'ât yokdur.) 2- Kitif'de bir topun çekilmesi su-i te'sir ittiğini Yüzbaşı Cemal Efendi yazıyor. Ve Ahmed Paşa dahi iyi olmadığını Kitif'de kalmasını zat-ı kumandânîlerinden ricasını talep ediyor. Benî Cami' M.. K. nı Behcet	
	16/8/31	Dâhir'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1- 14-15 gice sekizde Ganeme, Kâbüriye, Hanâsıra'dan elli nefer geldi. Uzak karyelerdeki millîlerin cem'i için sâ'at dokuzda top atıldı. Sâ'at 11:45'de Zühre'den Şerif Mansur'la 60 millî geldi. Sâ'at 11:55 el-Hamis civârında gıceyi geçiren Ahmed Habbâş Paşa ile ed-Dâhir millîleri 11:30'da Harbe başladı. On dakika sonra ateş kesildi. Sâ'at birde el-Hamis Kitifi'nin iki buçuk kilometre cenûbunda Eşrefiye sırtının bir kilometre şarkındaki kum tümseğinde top mevzi aldı. Sâ'at 1:05 gündüz düşman Hamîs sırtında görüldü. Mukabele itti. Top endâhtına başladı. Sâ'at 1:30 gündüz düşman Kitif'den top atışıyla tard idildi. Millîler arkadan gelenlerle birleşmek üzere ileri hareket, sâ'at 2:20'ye kadar gündüz teehhür vukubuldu. Top endâhta başladı. Millîler ilerledi. Ve Hamis sırtına kolaylıkla dâhil olundu. Zühre ve Ganemeliler el-Hamis sırtının şimâl ve şimâl-i şarkî cephesini işgâl, Benî Camî'liler şimâl ve şimâl-i garbî istikâmetinde mevzi' aldılar. Millîlerimize gelen imdadla takriben beşyüze baliğ oldu. 120	

			Zühre, 230 Dâhir, 150 Ganeme, Kâbüriye, Hanâsıra'dan ibâretidir. 2- Ta'arruza Benî Udeyye'den kimse gelmedi. Benî Udeyye'ye - ⁴⁰⁶ haber gönderdiğim hâlde faide vermedi. 3- El-Hamis sırtına top ta'biye etmek ve millîleri ileri göndermek teşvîkâtında bulunmak	
133			üzere el-Hamis sırtına çıkdım. O sırada sağ cenâh Zühre, Ganeme Harbe tutuşdu. Millîlerimizin kerhen Harbe gitmesi ve bu sûretle kabiliyet-i Harbiyelerini daha evvelki Harbde kestirdiğimden top ateşi Zühre ve Ganeme millîlerine karşı koyan düşmana tevcih idildi. Düşmanın killetine ve millîlerimize bu kadar muâvenete rağmen geri çekildiler ve kısmen sebât ittiler. Güya susuzluktan dayanmamışlar. 4- Batarya ve Abis'den düşman imdad aldı. Ric'atte düşman şiddetle ta'kîb itti. Millîlerimiz çok dayandı. İki def'a düşmanı püskürdüler. Millîlerimiz 'avdet ittikçe düşman ta'kîb ediyordu. Top, asker Kitif'e millîlerden evvel 'avdet itti. Ric'at hareketi sâ'at yedide hitam buldu. 5- Müfrezemizden şehid ve mecrûh yoktur. Ganeme, Dâhir'den birer nefer ayağından hafif mecrûh olmuştur. 6- Düşmandan beş maktul sekiz mecrûh vardır. İmdada gelen Batarya ve Abis'in zâyi'âtı henüz mechuldür. Maktüller meyanında atlı bir şeyh var idi. 7- Sarfiyât-ı cebhâne mikdarı henüz bölüklerden geldi. 8- Düşman ibtidâ-yı Harbde mevcûdu 100, sâ'at dörtte aldığı kuvvetle 300'e baliğ olduğu tahmin olunuyor. 9- Dâru'l-harekâtın kabataslak krokisi birlikte takdim kılınmıştır. Benî Câmi' M. K. nı Behcet	
	17/8/31	Cerb'den	Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na 16/8/31'de Benî Neşir mevâşîne 2 şârapnel atılmışdır. Vâ'zât K. nı Hidayet	
134			6/6/33 günü akşamı sâ'at yarımında şiddetli yâğmurda berâber vezân iden rüzgârda dâhilinde mevzu mahallinden yire düşerek kimsenin bulunmaması dolayısıyla yâğmurun serpintisinden müteessiren ba'zı sahifeler okunmaz bir hâle geldiğinden bizzarûr çıkartılarak kağıt vaz'ı sûretiyle ikmâl ve tashih edilmiştir.	
135	18/8/31	Dâhir'den	Luhye'de Vâizâ Luhye M. K. lığı'na	

⁴⁰⁶ Bihayli olabilir

			<p>1- 16-17 gicesi vuku'ât yoktur.</p> <p>2- Abis'den gelen Ali bin İbrahim ve Nefs-i Ceyş'den ed-Dâhir'e gelen İbrahim ile diğer edilen tahkikatta Ceyş'e gelen imdad, Batarya, bin Ahmed, Katîr, Abis'den el-Havş kabileleridir.</p> <p>3- Batarya'dan bir, bin Ahmed'den bir, Katîr'den ve el-Havş'dan yok. Asıl Ceyş'den beş maktul vardır. Ve sekiz mecrûh cebhâne yüklü bir beyaz esterleri dahi mecrûh olmuştur. Maktul şeyh, bin Şebel kabilesindedir.</p> <p>4- Bu müsâdeme fenâ hâlde Ceyşe tesir etmişti. Millîlerimiz düşmana kendilerini re'y-el-ayn fâik görmesini ve birkaç def'a ric'at püskürtmeleri top himayesinden telefatları olmaması Harb iştiyakları artıyor ve Harbi arzu idenler çoktur.</p> <p>5- Bu tesir saikasıyla bizden Ceyşe firâr idenler geri gelir. İşte Ganeme'nin bir buçuk kilometre şimâlindeki ve Hanâcire karyesine muttasıl mahalde on araba ashâbı ceyşden gelip iskân olunabilir⁴⁰⁷.</p> <p>6- Bu gün yarın on beş nefer daha ma'a âile Ceyş'den gelecek ve ⁴⁰⁸ tarafından ta'arruz olunmaması için emr virildi. 20 sandık cebhânenin Subaşı'ndan veyahûd Zühre'den gönderilmesine müsâade buyurulması ikinci bir harekete teşebbüs olunmaktadır. Bu harekete tabur iştirak, millîleri Kande'ye akıttırmaya sarf-ı gayret olunacaktır. Zühre ve Benî Cami'liler yine cebhâne istiyorlar.</p> <p>7- ihtiyat cebhânesi 21⁴⁰⁹ sandık kalmıştır.</p> <p>8- Cebhâne ve 20 sandıktır.</p> <p>9- Emrinize muntazırım.</p> <p>10- Emrinizin vürûdünden sonra Zühre'ye kadar muntakayı gezeceğim ve siyasi Harbi anlatacağım. Ma'rûzdur. Beni Cami M. K. nı Yüzbaşı Behcet</p>	
136	17- 18/8/31	Ed- Dâhir'den	<p>Vazat Luhye K. lığı'na</p> <p>1- Hadi Paşa Zühre'ye geldi.</p> <p>2- Kande'ye ta'arruz etmek üzere berâ-yı müz</p> <p>3- Zühre'ye hareketim emrinizin vürûduna kadar geri kaldı.</p> <p>4- Millîler cebhâne istemiyorlar.</p> <p>5- Benî Cami'lilerle Beni Udeyyeliler bu sırada barışdırılacaktır.</p> <p>6- Emrinize bir an akdem muntazırım.</p>	

⁴⁰⁷ 5 ve 6. maddedeki birçok kelime hem silik hem de düzgün yazılmamış. En doğru şekilde yazılmaya çalışıldı.

⁴⁰⁸ Topçular olabilir

⁴⁰⁹ 31 de olabilir. Tam belli olmuyor.

			7- Teehhürüm cebhâne meselesidir. Gidince isteyeceklerdir efendim. Beni Cami Mıntakası Kumândânı Yüzbaşı Behcet	
17/8/31	Luhye'den		Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 14/8 Beni Neşir'den ba'zıları müttefikan Yahya Ali Sevâb ile Harb etmek üzere Hadi Paşa'ya ittifak teklif etmişlerse de şu sırada İdrisî'den göremedikleri muâveneti bizden kopararak celb-i menfaat, Hadi'ye hoş görünmek istemeleri esasına müstenid ve bunlar oldukça müteneffizâtan olmağla berâber Beni Neşrî edememeleri, ba'zısının Yahya Ali nezdinde rehinesinin bulunması bunları kurtarmadıkça aralarına kan davası girmedikçe emniyet caiz olmaması her iki tarafın dar zamanda cebhâne, para, erzâk kurtardıktan sonra da ahdlarından semere görülmeyerek aksini iltizam etmeleri nitekim bu son def'a İdrisi'den görmedikleri muâvenete karşı ittifak teklifinde bulunmalarıyla müeyyed olub ahd ve sözlerinde vefâkâr olmadıklarından hud'akâr, gaddar, arsız oldukları tecarüble müsbet olduğundan dolayı cevâb-ı muvafakat alamadıkları. (2- Cebel-i Sûb'dan Benî Neşir kurâsına iki şârapnel atıldı.) [2-] 14-15/8'de üçüncü Kande hareketi yapıldı. Uzak karyelerdeki millî ve mücahidini celb için gece sâ'at dokuzda Bukırş'dan endâht idildi. 11:45'de Şerif Mansur Zühre'den bu def'a 60 kadar mücahidle gelebildi. Millî ve mücahidinin kuvve-i maddiye ve maneviyesini	
137			artırmak, Vâ'zât'ta dâ'imâ millîler müzaheretinde bulunan topların burada da muâvenetten mahrum bırakılmaması arzu hevesini de izhar ittiklerinden mesâhanın ziyâdeliği ve arâzînin kumluk olmasına rağmen müfrezenin her türlü esbab-ı sıhhiye vesâiresi ikmâl ve te'minen bir bölükle bir de cebel topu 11:55'de Bukırş'ın 7, 8 kilometre kadar şimâlinde garptan şarka mümted, el-Hamîs sırtları istikâmetinde hareket ittiler. Giceyi el-Hamîs cenûbunda geçiren Ahmed Habbâş 11:30'da müsâdemeye başlar hazelenin ileri kıt'ası tard olunarak ateş kesilir. Sâ'at biri çaryek geçe geri çekilenlerle yüz kadar hazele el-Hamîsi işgâl ve mukabeleye başlar. Mücahid ve millîler beşyüzü etmedikçe ve el-Hamîs sırtları tamamen işgâl ve bizzat Müfreze Kumândânı tarafından görülüb kanaat getirilmedikçe top ve piyâdenin ileri sürülmemesi tenbih olduğundan evvelemlerde top el-Hamîs sırtlarının iki buçuk kilometre kadar cenûbunda ve doğru mümted Eşrefiye sırtları üzerindeki bir tepede mevzi' alarak el-Hamîs Kitifi'ni döğmeğe başlar ve yarım sâ'at sonra hazele Kitif'i terke	

			<p>mecbûr edilirse de geriden gâr idenlerde tehhür vâki olduğundan işgâl olunmadığını görerek hazele tarafından tekrâr işgâl olunur. Zühre'den 120, Dâhir'den 230 Ganeme, Buciye, Hanâcîre'den 150'den ibâret beş yüze kadar baliğ olduklarından sâ'at 20:22'de top ateşinin yardımıyla düşman tard, el-Hamîs sırtları sağ cenâhta, Zühre ve Ganeme solunda da Dâhirliler olduğu hâlde işgâl olunur. Ba'dehü buradan 3 kilometre kadar şimâlindeki Kande Ordugâh'ında için top ve müfreze bu sırada sağ cenâhta şiddet peydâ iden müsâdemede topla olan muâvenete rağmen susuzluk te'sîr-i nihâyesiyle kısmen [gerileme] his olunur. Bu hâlin sol cenâha da tesir etmesi Batarya ve Abis'den gelenlerle de büsbütün kuvve-i maneviyelerinin bozulacağı mûlahazasıyla müfreze ve top tedricen geriye alınır. Ba'dehu millî ve mücahidin de tedricen geri çekilirken Batarya ve Abis'den de muâvenete gelenler geri dönüşle iki def'a püskürtülür ve müsâdeme de hitam bularak müfreze sâ'at yedide, millî ve mücahidin dokuzda Bukırş'a vâsıl oldukları bu müsâdemede Dâhir millîsinden bir ve Ganeme mücahidîninden bir ki cem'an iki mecrûh ve hazeleden ise beş maktul</p>	
138			<p>ve sekiz mecrûh ve maktûlîn meyanında bir de şeyh bulunduğu, Batarya ve (Abis'in zâyi'âtı hakkında ma'lumât alınmadığından, alındığında mühimmat sarfiyât miktarıyla berâber arz olunacağı) (4- 15/8'de Cebel-i Sûb'da ehemmiyetsiz tüfenk ateşi olduğu, Şâbire'den sesi duyulmasıyla muhâbere olunmadığı.) Vazât Luhye M. K. nı Galib</p>	
	18/8/31	Cerb'den	<p>Vazât Luhye M. K. lığı'na (Vazi'yette tebeddül yoktur.) (Vazât Luhye M. K. nı Hidayet)</p>	
	18/8/31	Ed-Dâhir'den	<p>Vazât Luhye M. K. lığı'na (1- 17-18 gice vukûat yoktur.) Beni Cami' M. K. nı Behcet</p>	
	19/8/31	Cerb'den	<p>Vazât Luhye M. K. lığı'na (1- Vazi'yette tebeddül yoktur.) (2- Bir haftadan beri Yahya Ali'nin refakatinde ve Benî kabâilinden yüz elli kadar hazele ile Batarya'da bulunulduğu ma'rûzdur.) Vazât K. nı Hidâyet</p>	

	19/8/31	Zühre'den	Vazât Luhye M. K. lığı'na 1- (18-19 gice vukûat yokdur.) 2- (Ahvâli anlamak ve ittihad-ı kabâil için Zühre'ye geldim.) 3- (18/8/31 emrinize ed-Dâhir'de cevâb vereceğim Beni Cami' M. K. nı Behcet	
	19/8/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na 1- 14-15/8 Kande[de] Batarya'dan ve Bin Ahmed'den birerden iki maktul ve maktûl şeyhin de Benî Şebîl kabilesinden bulunduğu haber alınmıştır. 2- 15-16/8 sâ'at birde 2/120 mintakasındaki ileri hatta eşkıya tarafından yapılan bir ta'arruz altıya kadar şiddetli, sekize kadar da fâsılalı (sûrette) devâm ve eşkıya tard ve (mecbûr) firâr[a mecbûr] edilmiştir. (3- 16/8 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşîr mevâşına 2 şârapnel atılmışdır.)	
139			(4- 17-18/8'de tebeddül yokdur.) Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib	
	20/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na (19/8'de Benî Neşîr mevâşına üç şârapnel atılmışdır.) Vâizât M. K. nı Hidâyet	
	20/20/3 1	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na (1- 19/8'de Benî Neşîr mevâşına üç şârapnel atıldığı.) 2- Abis ve Benî Hasan'dan 150 kadar hazele ile Yahya Ali'nin bir haftadır Batarya'da bulunduğu. Vâizt Luhye M. K. nı Gâlib	
	21/8/31	Cerb'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na (1- Vazi'yette tebeddül yokdur.) 2- 20/8'de Yahya Ali'nin Bataryalılar'a; İdrisî, İmâmla i'tilâf ediyor, bundan sonra Harb olmayacak diyerek Abis'e gitmek istediği gibi bir şey işitildi. 3- 20-21/8'de Şâbir'e müfrezesinden alınan telgrafda da Mugâbeşe'deki âmil Seyyid Muhammed Niamüddîn'den alınan mektupta İdris'in dehâletle akd-i i'tilâf talebinde bulunmak üzere ba'zı meşâyihin de tavassutuna mürâcaat ettiği veya etmek üzere	

			bulunduğu bildiriliyor. Ve bu havâdisin sahih olup soruluyor, bu babda mâlumâtınız varsa beyan buyurulması. Vâizât K. nı Hidâyet	
	21/8/31	Ed-Dâhir'den	Vâizât Luhye M. K. lığı'na 1- 19-20, 20-21 gece vuku'ât yokdur. Kabâilimiz iki ay sulhü kabul ittiler. Sulhden bilsitifâde: 2- Seyyid Hadi meşâyihle Kande'ye ta'arruz hakkında hafî olarak müzâkere idildi. Netice-i müzâkerede iki fikir ta'kîb olundu. Kararlardan müntehab ve cesur olanlar gelecek, bâkiyeleri sonradan iltihâk idecek, harekâta asker iştirak idecektir. 3- Bir top Eşrefiye cebelinden Batarya, Benî Ahmed'den gelenleri tard idecektir. İkinci top el-Hamîs cebelinden Kande ve etrâfını dögecektir. 4- Bir kısım millîler ileri gidecek, diğer kısmı orman vesair mahallerde pusuda bulunacak, ileri	
140			sahte ric'at hareketini göstererek düşmanı üzerine celb ederek ba'dehu el-Hamîs ve civârında geri dönüb sebât idecekler ve pusudakiler ateş açarak düşmanı büyük zâyi'âta uğratmak ve ta'kîb etmektir. 5- Bir top Eşrefiye Kitifi'nde, diğeri el-Hamîs'de bulunacak, el-Hamîs'de bulunan top, Kande'yi dögecek, millîler ilerleyip Kande'yi yakacaklardır. 6- Bu iki fikirden birisini intihâb, ta'arruz gününe ta'lik olundu. Seyyid Hadi bizzat gelmek niyetindedir. 7- Emriniz nedir. 8- Cebhâne sarfiyâtı yapılacaktı. Takdim olunacaktır. Ed-Dâhir anbarında 1. 5 sandık devren alınmışdır. 9- Efendi Cerb'e 20-21 gicesi gönderildi. Benî Câmî' M. K. nı Behcet	
	21/8/32	Luhye'den	Luhye Kâ'imakâmlığı huzûr-ı âlîsine Vâizât'tan alınan 21/8 telgrafta: 1- 20/8'de bir haftadır Batarya'da 150 Abis ve Benî Hasan hazesiyle birlikte bulunan Yahya Ali'nin Bataryalılar'a; "İdrisî, İmâmla i'tilâf ediyor, bundan sonra Harb olmayacak" diyerek Abis'e gitmek istediği haber alındığı. 2- 20-21/8'de Şâbire Müfrezesinden alınan telgrafta da "Mugâbeşe'deki âmil Seyyid Muhammed Niamüddîn'den alınan mektupta; İdris'in dehâletle akd-ı i'tilâf talebinde bulunmak üzere ba'zı meşâyihin tavassutuna müracaat ettiği veya etmek üzere bulunduğu bildirilmesine	

			<p>3- Keyfiyetin tahkika ve bu babda istihsâl kılınacak mâlumâtın inbâsına müsâadeleri mütemennâdır.</p> <p>Vâizât Luhye M. K. nı Gâlib</p> <p>1- İdrîs İmâmla i'tilâfından mâlumât alınamamışdır. Yahya Ali Sevâb Meydî'ye gelmesi için İdrisî'den emr almış ve mevkuf Ali Kamh'ın oğlu birlikte Muvâsalatlarıyla pederi yerine alikonularak merkur Ali Kahim'in tahliye olunacağı anlaşılmışdır.</p>	
141			<p>(2- İdrisî'nin dehâletinden veya akd-i i'tilâf talebinden henüz haber alınamamışdır efendim.</p> <p>Luhye Kâimmakâmı İbrahim Halîl</p>	
	21- 22/8/31	Luhye'den	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>1- Bir haftadır Batarya'da bulunduğu arz olunan Yahya Ali Sevâb, 20/8/31'de Bataryalılar'a; İdris, İmâmla i'tilâf ediyor, bundan sonra Harb olmayacak diyerek Abis'e gitmek istediği Cerb'de şâyi olmuştur.</p> <p>2- 20-21/8 Şâbire'den mevrûd haberlerde de Muhâbeşe'deki âmil Seyyid Muhammed Niamüddin'den gelen mektupta İdris'in dehâletiyle akd-i i'tilâf talebinde bulunmak üzere ba'zı meşâyihin tavassutuna müracaat ettiği veya etmek üzere bulunduğu bildirilmiş olduğundan, keyfiyet derdest-i tahkikdir. Neticenin arz olunacağı.</p> <p>Vâ'zât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	22/8/31	Cerb'den	<p>Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Ahvâl sâkindir.</p> <p>Vâ'zât M. K. nı Hidâyet</p>	
	22/8/31	Ed- Dâhir'den	<p>Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>21-22 gece vukûat yokdur.</p> <p>Benî Câmi' M. K. nı Behcet</p>	
	23/8/31	Cerb'den	<p>Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Ahvâl sâkindir.</p> <p>Vâ'zât M. K. nı Hidâyet</p>	
	23/8/31	Luhye'den	<p>Benî Câmi' M. K. lığı'na</p> <p>C: 21/8/31 -madde 6- muharrem</p> <p>1- Top ve tüfenk terfiki lazım gelip gelmiyeceğine dair 297 numara ve 18/7 madde 7'de izahat vardır.</p> <p>2- 385 top mermisi sarfiyla muâvenet olduğu hâlde cüzî</p>	

			Batarya kuvvetini [ancak] 120 mevcûd[la] kendi mıntakasından bir sâ'at mesâfedeki Cebel-i Tûrâb'da toplayamayan, Katabe'deki ricali tahtındaki müfreze ve topu kurtarmak için 121 mevcûd	
142			<p>toplayabilen, birinci Kande müsâdemesinde Vâ'zât'tan ancak yigirmi yigirmi bes kişi bulunabilen Seyyid Hâdi'nin sözüne i'timâd caiz olamaz.</p> <p>3- Geriden geleceğe yardım olunacağına emniyet de muvâfik değil. Eğer cümlesi Bekir Kitifi'n toplanır ve mevcutları 600'e bâliğ olursa ve lede'l-mikdâr anlaşılırsa top ve müfreze terfiki caiz olabilir.</p> <p>4- topun ve müfrezenin ve kabâilin parça parça tefriki kat'îyen uyamaz. Çünkü:</p> <p>Emr ve kumanda ve idareden ve Harbden anlamayan adam netice, neticede gelecek mahcubiyet ve karar kendine ait olmayan, müteferrik kalacak olan kabâilden, rüesâdan, Hâdiler'den faide olmayacağı (yine ric'atle) [ve] ihtimâl ki, müfrezeyi yalnız bıkaçından müsteb'ad değildir.</p> <p>5- Yazılan mevâddı okuduğunuz halde bu yolda bir karar (etmenizi) [vermenizi] muvâfik bulmadım. Bu gibi husûsat şimdiye kadar bize hâsıl ittiğiniz hüsn-ı nazarı tebdile ve (fıkr-i) salâhiyeti ta'dîle sebep olacak hâldedir. Nazar-ı dikkatinizi celb ederim.</p> <p>6- ⁴¹⁰bir buçuk sandık cebhâne almak evvelce mevcûdları aramağa ve sarfiyâtı alelusûl bildirmeğe mâni' değildir. Çünkü o da mâl-i mîrî idi ve zaten sabık [tabur]kumândân[larınız] bu gibi takayyüdsüzlükleri dolayısıyla açığa çıkarılmışdır.</p> <p>7- Seyyid Hâdi'nin Katabe'de kaptırmağa sebep olduğu müfreze ve topun bir nümunesini de Benî Câmî'de arzu etmemesi müsteb'ad değildir. Bu noktayı da nazar-ı dikkate almak lazımdır.</p> <p>Vâ'zât Luhye M. K. mî Gâlib</p>	
	23/8/31	Luhye'den	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>1- 20-21-22/8/31'de hadise yokdur.</p> <p>2- Ali Kahim'in oğlu Yahya Ali Sevâb vasıtasıyla Meydi'ye götürülerek Kahim'in tahliye olunacağı</p> <p>3- 18/8'den beri Sarh'in şarkında Benî Mervâniler ile İdrisî müsâdemeye başladığı.</p> <p>4- Sarh'da ahâli iki kısma tefrik ve ihtilal baş gösterdiği.</p>	
143			<p>5- Başlayan bu müsâdemelerle Cebel ve Meydi'de havf ve heyecan mevcûd olduğu, tüccârân yağmadan ihrâzen hatta Aden'den gelen tenbüklerdeki emvali, neticeye intizâren dışarı</p>	

⁴¹⁰ Devren olabilir

			<p>çıkarmaktan müctenib buldukları.</p> <p>6- Ceyâdeoğlu ile mevkuf ve sabık Beni Mervan emiri Şerif Mansur'un ciyâden firârı, Beni'l-Hidâr'ın da Benî Mervan'a iltihâk ve İmâm Hazretlerine rehinelere göndermeğe sebep ve elyevm Bin Bekir'le tevhd-i mesâi etmeyi mümkün kıldığı.</p> <p>7- Hele Şerif Mansur'un firârı ve şu ahvâl-i me'mûleden İdrisî'nin ziyâde me'yus ve düşkün</p> <p>8- Kande hazelesi beynine dâvâ-yı riyaset tefrikası düştüğü ve kariben millîden göreceklere bir tazyikle de çekilmeleri me'mûl.</p> <p>9- İdrisî sevâhil ve dâhilinde gittikçe âsâyışsizlik artmakta.</p> <p>10- Hazele cem' ve sevki hakkındaki son tedâbir ve siyasi teşebbüsâtı semeredâr olamadığı ve ancak Meydî'ye gelerek yapan on bin aç ve çıplak cibilli huzuruna kabul olunarak Sarh'a sevk olunduğu.</p> <p>11- Kuvvetü'z-zahr bulamadığından dolayı İdris'in Kande hazelesini geri alarak Sarh'ı şarkına sevk fikrini vermek, bir dize almak su-i tesir ider mütalaasıyla tehir olunduğu hakkındaki şâyîât ve istihbârât arz olunur.</p> <p>Vâ'zât Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	23/8/31	Ed-Dâhir'den	<p>Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- 22-23/8 gice vuku'ât yoktur.</p> <p>2- İdrisîlerle Benî Mervan arasında müsâdeme devâm etmekte olduğu kabâil arasında söylenmektedir.</p> <p>3- Ceyş'den bir kısmı geri çekildiği gönderilen casusun ifadesinden ve tahkikatdan anlaşılmıştır.</p> <p>4- Ta'n ede ede gayret damarı galeyana gelen kabâilimiz Ceyş'den koyun deve sirkati için gidiyor.</p>	
144			<p>5- Yiğirmi dört sâ'at zarfında 'avdet etmek üzere ve ba'zı mesaili şifâhen arz etmek ve re'y-i kumandânîlerini istimzâc için Luhye'ye me'zûniyyet i'tâsı mütemennâdır.</p> <p>Benî Câmî' K. nı Behcet</p>	
	23/8/31	Cerb'den	<p>Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(1- Ahvâl sâkindir.)</p> <p>2- Hadi Paşa millîlerin Hacûr gibi maâşlarıyla bi'l-hassa ekmeklerinin virilmesi hakkında mütemâdi mürâcaatlarda bulunuyor. Aksi hâlde millîlerin Cebel-i Sûb'dan terk-i mevki' idecekler. ” Mesuliyet kabul etmem” yolunda bu sabâh cevâb-ı</p>	

			kat'î verdi. Vakıa maksadının mücâhidîn için on günde verdiğimiz üçyüz kilo ekmeğin devri gibi millîlere de dura koparmak olduğu bizce de malûm ise de bi'l-hassa Zühre'den 'avdetten sonra her gün çıkarmak istediği müşkülâtlar mühim bir zamîme teşkil ediyor. Olunacak muâmelenin emr ve inbâsı buyurulması. Vâ'zât M. K. nı Hidâyet	
24/8/3'den1	Ed-Dâhir	Vâ'zât Luhye M. K. lığı'na 1- 23-24 gice Kitif'de vuku'ât yokdur. El-Hamîs istikâmetinden İdrisîler tarafından yaylım ateş etmiştir. İdrisîlerin ileri karagolları tarafından olduğunu haml ittim. 2- Sâ'at onda 23/8 Beni Udeyye tarafından onbeş tüfenk ⁴¹¹ civârında görünen karı ve çocuklara endâht etmiştir. 3-23/8 Ahmed Habbâş'a mektup götüren Beni Udeyyeli ⁴¹² Beni Câmî'liler döğmüştür. 4- Mazrûbun muâyenesi için doktor gönderildi. 5- Hüsn-i hâle ifrâğ edilinceye kadar mesele ta'kîb olunmaktadır. Beni Câmî' M. K. nı Behcet		
145		Sûret C-19: Dehâletlerinin hakikî olduğunu ispât için ⁴¹³ Evvelâ İdrîs taraftarları aynen ta'arruz neticesinde sıdk-ı müddeâlarını isbat ittikleri taktirde muteber vesâik rehâin vermek sûretiyle dehâletlerinin kabul edileceği zımında vilâyetten teblîgât ahz edilmiştir. Teblîgât-ı vâkıanın nasıl bir netice hâsıl edeceğine intizar edilmesi ve cereyan-ı hadisattan ma'lumât virilmesi muktazîdir.		
24-25/8/31	Hudeyde'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na İcâbı icrâ olunmak ve vuku'âtta peyderpey ma'lumât virilmek üzere Kolordu Kumandanlığı'nın 24/8/31 tarihli telgraf sûreti bervech-i bâlâ tebliğ olunur. Tehâme K. nı Râgıb		
25/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Ahvâl-i Harbiyede tebeddül yokdur. 24/8/31'de arz olunan meseleye dair bu gün Hadi Paşa'dan tekrâr bir mektup aldım. Vazat M. K. nı Hidâyet		
25-26/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na		

⁴¹¹ Bekî'a olabilir

⁴¹² Necabı olabilir

⁴¹³ Mürekkep dağıldığından 2-3 kelime okunamıyor.

	Şifre		<p>1- Bu akşam sâ'at bir buçukta Hadi Paşa'nın biraderi Mehmed Behic sikâye millîlerinden Cebel-i Sûb'daki onbaşı Hârib Ali ile üçüncü def'a müracaat ittiler. Kendilerine taâmiye virilmesini ve aksi hâlde terk-i vazife ideceklerini müzâyakadan bahisle tazallüm-ü hâlde bulunarak bildirdiler.</p> <p>2- Maamâfih emr almadıkça bir şey veremeyeceğimizi kat'îyen söylemekle berâber muvâfik bir cevap almak için tekrâr yazacağımızı da va'd ittik.</p> <p>3- Sâ'at dört buçukta Ahmed Habbâş Paşa'dan aldığım resmî bir telgrafta Kande'deki ceşin veled-i Yahya Ali Sevâb ile berâber Abis'e gittikleri bildiriliyor.</p> <p>4- Hülâsa iki günde üç def'a müracaat etmek sûretiyle iki ayağımızı bir pabuca</p>	
146			<p>koymak istedikleri ve bâhusus bu akşam Hâdi'nin mıntakamızın yeniden kesb-i ehemmiyet etmek üzere olduğunu ihbar ve ihsas iden telgrafında Hâdi Paşa'nın kendisine Zühre'de bu günkü tarihli bir telgraf çekmesini tenbih etmiş olması gibi, bir desisesi sûretinde telâkki etmekte isem de filhakîka millîler velev muvakkat bir zaman için olsun meşguliyet çıkarmak maksadıyla Sûb'dan olması da me'mûldür. Bu babdaki emr ve mütâlaanızın inbâsı.</p> <p>Vâ'zât M. K. nı Hidâyet</p>	
25-26/8/31	Luhye'den		<p>Vâ'zât Luhye M. Topçu K. lığı'na</p> <p>1- Binbaşı Hidayet Efendinin lâkaydı ve vazifede olan tekâsül ve tesâmuhu ve virilen evâmiri adem-i isgâdaki i'tiyâdı dolayısıyla bu def'alık on gün müddetle mevkûfiyeti kendisine de tebliğ olunmuştur.</p> <p>2- Vazat M. K. lığı vekâletini deruhde ile mûmâileyhin tevkîfi ve neticeden ma'lumât i'tâsı.</p> <p>3- Arada vasıtalık yapamadığından dolayı Şâbire Müfrezesi de doğruca mıntakaya rabt olduğu.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
25-26/31	Luhye'den		<p>Şâbire M. K. lığı'na</p> <p>1- Vazat K. nı Binbaşı Hidayet Efendi'nin lâkaydı ve vazifede olan tekâsülü ve tesâmuhu ve virilen evamiri adem-i isgâdaki i'tiyâdı dolayısıyla bu def'alık on gün müddetle tevkif olunmuştur.</p> <p>2- Aramızda vasıtalık yapamadığından ya'nî virilen ma'lumâtınızı noksan vermek, müracaatınızı sem'-i itibâra almamak, teblîgâtı iblâğ etmemek gibi ahvâli mahsûsî bulunduğundan dolayı da müfrezemiz, vasıtılığı'na lüzum kalmıyarak doğrudan mıntakaya rabt olunmuştur.</p>	

			3- Sabâhları yevmi vuku'âtın muntazaman virilmesi, orduya müracaat olunmaması, vazî'yetiniz, mücâhidînler, düşmanınız ve Yahya Amir'in fikrine dair ma'lumâtın iş'ârı. Vazat Luhye M. K. nı Gâlib	
147	26/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Vazî'yetinde tebeddül yoktur. 2- Emr-i âlîleri ifâ idildiği ma'ruzdur. Vazat M. Topçu K. nı İsmail	
	26/8/31	Luhye'den	Luhye Beni Câmî', Luhye Topçu Grup, Topçu k. lıklarına 1- Luhye'deki âdi cebel topçu Beni Câmî' Mıntakasına 2- Beni Câmî' Mıntakasındaki İhsan Efendi Bataryası Luhye'ye celb ve tebdil olunacaklardır. 3- Beni Câmî' Mıntakasındaki mühimmâtı (kâmil) [şimdilik] orada terk olunacak. 4- Takımın buradan sevki için Subaşı topçu ve Beni Câmî' bataryası hayvanlarından istifade olunacak. 5- Luhye'ye gelecek Batarya'nın hayvânâtına eskisi gibi bakılarak Subaşı hayvânâtı misillü ... hâline getirilmeyecek. 6- Buradaki takımın 27/8/31 akşamı Luhye'den hareketi te'mîn olunmalıdır. 7- İşbu mevâd Luhye Beni Câmî' Luhye grubu K. lığı'na da tebliğ olunmuştur. Vazat Luhye M. K. nı Gâlib	
	26-27/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Hadi Paşa'da Hidayet Beğ'e gönderilen bir mektupta, ceşin Batarya'ya geldiği ve vusulleriyle bir hareket yapmaları me'mûl olduğundan müteyakkız bulunulmasının iş'âr idildiği. Vazat M. K. Binbaşı İsmail	
	27/8/31	Luhye'den	Luhye M. K. lığı'na 1- İngilizlerin diğer dârü'l-harekâtlarda dūçar olduğu adem-i muvaffakiyyetin tazmini ve Yemen'in müzâyakasını tezyid maksadıyla senbûklerin âmed ve şüdünü men'a sarf-ı mesâî ittiği, bu günlerde yakaladığı sanbuklardan anlaşıldığından 2- Ahâli sanbuklarının hîn-ı hareket ve seyrlerinde keyfiyeti nazarı dikkate alarak müteyakkız bulunmalarının	
148			ve zarar ziyan mekâdirinin müsaderelerini müteâkip hemân iş'ârı zımnında liman riyasetiyle Hopa müfrezesine tebliğât. 3- Keyfiyetin Kâ'imakâmlığa da yazıldığı. Vazat Luhye M. K. nı Gâlib	

	27/8/31	Luhye'den	<p>Tehâme Mıntakatı'l-harekât K. lığı'na</p> <p>1- 24/8 Vâ'zât telgrafında Hadi Paşa Hacûr millîleri gibi bi'l-hassa ekmekliklerinin virilmesi hakkında mütemâdi müracaatlarda bulunduğu ve aksi hâlde Sûb millîlerinin terk-i mevki' ederlerse mesuliyet kabul etmiyeceği ve 25-26/8 telgrafında ise biraderi Mehmed Behic'den de müracaat vuku bulunduğu bildiriliyor.</p> <p>2- Terk-i mevki' etmelerinde bir be's yoksa da Şâbire işlerimiz için cüzî bir tebeddül esâsen Sûb'da mevcûd ve yetmiş tecâvüz etmeyen millîlerine misafir buldukları taburdaki matlubatlarından mahsub edilmek üzere yevmiye altışar yüz gramdan devr ve vermekte de bir mahzur olmadığından Teşrîn-i sâni ibtidasından itibâren bi'l-fiil bulunanlarına i'tâsı emri virileceği.</p> <p>Vazat Luhye M. K. Gâlib</p>
	27-28/8/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Cebel-i Sûb'da bulunan millîlerin bir kısmının terk-i mevki' ittikleri ve bir kısmının da iki sâ'ate kadar köyelerine gidecekleri Cebel-i Sûb Kumandanlığından şimdi alınan telgrafda bildirilmektedir. Millîler tarafından terk edilen ve edilecek olan mevki'in mikdâr-ı kâfi askerle işgâl edilmesi için emr virildiği.</p> <p>Vazat k. ve.. İsmail</p>
	28/8/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Mıntakanın vazî'yetinde bir tebeddülât yoktur. Cebel-i Sûb'da mevâşi kitlelerine karşı 260 'aded piyâde mermisi sarf edilmiş ve iktisada riayet edilmesi husûsu Kumândânlığa ihtar idildiği ma'ruzdur.</p> <p>Vazat M. K. ve.. İsmail</p>
149	28/8/31 Helpost a ile	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>C: 25-26/8/31 madde 1</p> <p>1-26-27/ sâ'at yarımında Şâbire karyesinin garbındaki taşlı tepelere yaklaşan usât tarafından ateş açılarak bir sâ'at kadar hafif bir sûrette devâm ile ba'dehû def' olub gitmişlerdir.</p> <p>2-Kolorduya paraya ait husûsattan ve re'sen alınan emrlere cevap i'tâsından başka sûretle müracaat olunmuyor.</p> <p>3-Müfreze Şâbire sırtlarında hâl-i tefâfü'de. Beş bölüğün çıkaracağı bilfiil mücâhidîn kuvveti a'zamî olarak 250 neferdir. Gün ge gün zuafâ tezâyüd ediyor. Nezdimde 213 Hacûr meşâyih-i sâdikası mücâhidîn vardır. Bunlara yüzer para yevmiye viriliyor. Millîler yetmiş kûsür neferdir. Karşımızda şimdilik giceleri ve</p>

			<p>ba'zı gündüzleri ufak tacizattan geri durmayan usât, taht-ı işgâlimizdeki Şâbire ahâlisinden henüz dehâlet etmiyenlerdir. El-Ehcere vak'asında ve bir ehemmiyetli gice ta'arruzundan sonra gerek Muhlâf ve gerek Beni Neşîrliler tarafından bir ta'arruza ma'ruz kalınmamışdır. Yemenî Âmir memleketindedir. Yevm-i nüşûrdan evvel geleceğini va'd etmiş ki hâlâ gelmemişdir. Şâhil'de bir Vekili var ise de şâyân-ı ehemmiyet zat değildir. Mesmû'âtıma göre Yahya Âmir ve diğer bir mukaddemi, bin kadar İmâm mücâhidini ile Muhlâf üzerinden geleceklermiş. Eğer bu rivayet sahih ise bize karşı şüpheli ve hatta düşman vazî'yetinde bulunan Muhlaf'da te'mîn olunmuş olur ki salimdir.⁴¹⁴ Medîha civârı askerî karagollarındaki İmâm mücâhidini elli ila altmış neferden ibâret bulunduğu ma'ruzdur.</p> <p>Şâbire Müfreze Kumândânı Binbaşî Şevket</p>	
150	28/8/31	Ed-Dâhir'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(1- 24-25, 25-26, 26-27 giceleri vuku'ât yokdur.)</p> <p>2- Ceyş, Kande'de az bir kuvvet terk iderek çekildiği muhakkaktır.</p> <p>3- Bölükler Kitif'den çekilecektir.</p> <p>Beni Câmi' M. K. nı Behcet</p>	
	28/8/31	Ed-Dâhir'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1-Tabur, toplar, Beni Câmi', Ganeme emrinize hazırdır. Diğer kabâilin ihzârı için yazıldı.</p> <p>2-İdrisîler'in tekrâr Kande'ye büyük kuvvet sevk, arkamızı taciz etmesi me'mûldür.</p> <p>3-Fırsat var iken Kande karyesini eczâ-yı semmiyenin vusûlünde ihrâk, kuyularını temsil etmeye millîlerimiz hazırdır.</p> <p>Beni Câmi' M. K. nı Behcet</p>	
	28/8/31 Sâ'at 1	Luhye'den	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>1- 27/8 sâ'at dörtte çift direk tek bacalı bir ganbot Hopa'ye tahminen 7-8 kilometre mesâfede üç senbuk görerek kaçmak istedikleri anda üç top endâhtla senbukleri derdest etmişdir.</p> <p>2- Bahdehu ganbot daha ziyâde yanaşarak liman ve sâhildeki senbukleri almak ve iskelede asker olup olmadığını tahkik etmek üzere bir istimbot göndermişdir.</p> <p>3- İstimbot bir kilometre yanaşdığı anda tüfenkle endâht ittiğinden ve zaten gambotun rü'yetiyle berâber bir sâ'at kadar geride bulunan Hopa ahâlisi ve müfreze sâhile celb ve ihzâr ittirildiğinden müttehiden ve mukâbeleten onbeş dakika kadar</p>	

⁴¹⁴ Mes'elemdir de olabilir.

			<p>ateşle istimbotu geri çekilmeye mecbûr etmişlerdir.</p> <p>4- Askerin sarfiyâtı 49, ahâli sarfiyâtı 118 mermiden ibâret olup ganbotun Kamrân istikâmetinde ‘avdet ittiği Hopa müfrezesinden bildirilmiştir.</p> <p>Vazat Luhye Mıntakası Kumândânı Binbaşı Galib</p>	
151	28/8/31	Luhye’den	<p>Beni Câmî’ M. K. lığı’na</p> <p>1-26/8’de İngilizler ⁴¹⁵karşı ta’arruz ittikleri, Depo civârına da müttehiden ihrâc teşebbüsleri me’mûl bulunduğu kolordudan bildiriliyor.</p> <p>2- Bataryanın bu akşam doğruca Luhye’ye tahriki.</p> <p>3- Bir top ve tüfenk sesi işitildiğinde tekml tabur ve toplarla berâber millî ve mücâhidîn arkadan yetişmek üzere işarete ve harekete hazır bulunmanız lazımdır. Müteyakkız bulunulması.</p>	
	28/8/31	Luhye’den	<p>Luhye M. ve top grubu Kumândânlıklarına</p> <p>1-26/8’de İngilizler el-Ruhta’ya karşı ta’arruz ittikleri.</p> <p>2-Luhye’ye veya başka bir noktaya ihraç teşebbüsleri me’mûl bulunduğu kolordudan bildiriliyor.</p> <p>3-Top ve Nordonfilt zâbiti ve efrâdı dâ’imâ silahının başında bulunmalı. Erzâk için birer neferden başka köprüden Luhye’ye salıvirilmemeli. Luhye bölüğü toplu ve hemân hazırlanabilmeli.</p> <p>4-Ulvî’den mülâzım Hilmi Efendi daha mühim olan ve Luhye’nin cenûb-ı garbîsinde bulunan hafif tümseğin garbına, Cebel-i ⁴¹⁶deki iki tüfenkten birisini getirmeli. Münâsib sûrette yerleştirilmeli ve kendisi de bu iki tüfengin yanında bulunmalı. Mehmed Ağa’yı da giceleri Ulvî’de bulundurmalı. Mehmed Hulusi Efendi toplayabileceği Luhye mücâhidinini ta’arruz anında cezireye geçirmeli ve mûmâileyh giceleri mütemadiyen cezirede devriye gezmeli. Bu da kontrol edilmeli.</p> <p>5-Ceziredeki top ve Nordonfiltler ve İcâbında cezireyi işgâl ve müdâfa’a idecek bir bölümün hiç olmaz ise kırksekiz sâ’atlik suyu cezire tümseğinde köylerde bulundurulmalı.</p> <p>6-İlk top ve tüfenk sesini işittiği anda Subaşı’nda bırakılacak ve hatta şimdeden tefrik olunacak zuafâ ve gayr-i mütehammillerden gayrısı derhâl Luhye’ye yetişmelidir. Bir hatta İcâb eder ise iki top da berâber gelmeli vve topçu grup K. nı da hemân Luhye’ye bittab’ yetişmeli ve kuleler üzerinde Beni Câmî’ ve şarka doğru Luhye’ye ta’arruz haberini vermek için sekiz on endâht etmeli.</p> <p>7- Mantelli topu düşman gemileri veya gemisi ateş ederse evvelâ</p>	

⁴¹⁵el-Ruhta’ya olabilir

⁴¹⁶ Seyr olabilir

			susar, yalnız hazırlık yapar.	
152			<p>Düşmanın maksadı şehri yakmak olduğu tahakkuk eder, ya'nî yanında asker katl iden gemileri olmadığı anlaşılırsa kendilerine biraz emniyet gelerek yaklaşmalarına intizar olunur. Ve ba'dehû şehri yaktırmamak, yaklaşmış olana tesir yapabilmek ve evvelâ mantel topunun en işine yarayan ya'nî tesir edebileceği gemiyi hedef ittihâzıyla onu batırmak veya def etmeğe o zaman başlamak (ve çalışmak ya'nî ateş etmek) lâzım.</p> <p>8- Düşmanın asker ihraç edeceği anlaşılıyorsa yine evvelâ sâkıt bulunmalı, gemilerden indireceği istimbot veya filikalar vâpurların yanından ayrılmadan evvel ve henüz yarı yarılarına dolmuş veya dolmak üzere iken olanca çabukluk ile şârapneli savurmalıdır. Eğer filikalara biniş hareketi uzar ve bombarduman devâm eder ve şehirde fazla telaş ve yangın husule getirmek ister ise yedinci maddenin [son] fıkrasına(-i ahîresine) göre artık intizar anını taşımak demek olacağından yine ateş. Bunları topçu Ali Ağa'ya anlatmak lazım.</p> <p>9- Mantelin ateşe başlaması, adi cebeller içinde mesâfe ve derece-i tesirine göre ateşe işaret vermesi demektir. Bu zamanda en ziyâde asker dolusu filika ve istimbotlara tesir yapmağa çalışmak lazımdır. Çünkü gemiye o derece tesirimiz mümkün değildir. Asıl bize tesir yapacak filika ve istimbotla gelecek düşman olacağı için olanca şiddet ve ateşimizi işte bunlara tevcih etmek lazımdır.</p> <p>10- Nordonfilitlere gelince: bunların hedefi, kendi mesâfe ve tesiri dâhiline giren filika ve istimbotlardaki düşmandır. Bunlardan çıkan ve çıkacaklardır.</p> <p>11- Piyâde tüfenkleri ya'nî efrâdı, bu mücadele esnasında bu akşam göstereceğim turuk-ı takrîbede köprüye yakın bulunur. Nordonfilit ateşleri başlamasıyla berâber o da gösterilecek anda mevzi'ine girer ve ateşe başlar. En mühim hedefi kendine en yakın gelmiş düşman efrâdıdır.</p> <p>12- Yine cezirede bulunan top ve Nordonfilitlerle oraya geçecek Luhye Mıntakasının</p>	
152			<p>ya'nî Yemen'in muhâfazası için konulmuş fedâi demek doluşundan tek nefer kalıncaya kadar toplar ve tüfenkler parça parça oluncaya kadar sebât ve fedâkârlık etmekten başka çare yoktur. Bu kuvvetin arkasında geçilmez bir kital ve bütün Yemen ve dolayısıyla her tarafda mıntaka şanlı, celâdetli ordumuzun Luhye müdâfiine terk ve havale ettiği muazzez ve muhterem Osmanlı sancağının namusu ve şerefi vardır. Bunu dâ'imâ ve ilelebed cezire kenarında ve bilâpervâ düşmanına göğüs gererek yed-i ihtirâmında tutacaklara ne mutlu bir şereftir. Onun kudsiyeti kâim olarak orada muhâfaza, üzerlerine ve üzerimize farz ve</p>	

			<p>vecibedir. Ve ben de bu vazife-i mühime ve müşkileyi işbu müdâfîinin tamamen göreceklere emin olarak dâ'imâ onlarla berâberim.</p> <p>13- Bu kuvvetin bize kazandıracağı 1, 2 sâ'at Subaşı kuvvetini; 3, 4 sâ'at ise 2/119 taburuyla Beni Câmi' ve Beni Udeyye'yi celbe beleğân mâ belağ kâfi olduğundan kendilerinin muâvenetsiz ve imdadsız kalmayacaklarına ve cümlesinin kendileriyle berâber olacaklarına ve nûş-ı şehâdeti içmelerine gayret ideceklerine emniyet etmeleri.</p> <p>14- Sabır ve sebâtı mûcib-i fevz ve necât, [Yemen'in] muhâfaza-ı ırz ve nâmusu (Yemen) ya'nî Osmanlı ordusunun burada yüzüne leke sürdürmemeğe sebep olacağından anûdâne düşmanla boğaz boğaza ve bire varıncaya, kalıncaya kadar uğraşacağımıza da şimdiden ahd etmemiz lazımdır.</p> <p>15- Binâ'enaleyh biz ahdimizde vefâkar, fevz ü nusret-i İlâhîye duâhân ve şibh-i cezireyi ve dolayısıyla Luhye'yi müdâfa'ada sebâtkâr buldukça ihsanına şübhe olmadığı cümleye şimdiden ta'mim olunur.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
	29/8/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Mıntakanın vazîyetinde tebeddül yoktur. Cebel-i Sûb'dan da endâht icrâ edilmemiştir. Bu gice Cebel-i Sûb millî mevcûdu 39 nefer olduğu.</p> <p>Vazat M. K. nı ve.. İsmail</p>	
154	29/8/31 Helpost a ile	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Dün sâ'at dokuz buçuktan on ikiye kadar Şâbire'nin garbındaki taşlıklı tepelerde mevzi' alan usâtla millî posta beyinde hafif bir sûrette ateş teâtî idildiği, lehu'l-hamd zâyi'âtımız olmadığı.</p> <p>Şâbire Müfreze Kumândânı Binbaşı Şevket</p>	
	29/8/31	Ed- Dâhir'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- 28-29 gice vuku'ât yoktur.</p> <p>2- Eczâ-yı semmiye gelmedi. Hecinsüvarla irsaline mesâi buyurulması.</p> <p>3- Luhye'de zuhûr idecek hbe Zühre millîleri hazır olduğuna dair mektup aldım. Beni Udeyye'den cevap gelmedi.</p> <p>4- Yaver Şemsi Efendi ed-Dâhir'e geldi. Luhye'ye gitmek istiyor, emriniz nedir?</p> <p>Beni Câmi' M. K. nı Behcet</p>	

	29/8/31	Luhye'den	<p>Vazat M. K. lığı vekâletine C: 26 ve 26/27.</p> <p>Kande'deki ceşş hemân def' olmuş. Bunlardan bir kısmı Beni Mervana bir kısmı da Yahya Ali Sevâb'ın şurada baş gösteren muhaliflerine karşı kendisini muhâfaza için gitmiştir. Yüz elliden fazla olmadığı ve hareketleri de kat'îyen me'mûl değildir. Çünkü İdris Beğ'in maktul ve Ali Sevâb böyle bir vazi'yet karşısında ancak kendini koruyabilir ise ne âlâ. Onun için bunlar menfaat te'mîni esasına müstenid olduğundan dolayı kayd-ı ihtiyatla telâkki lâzımdır.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
155	30/8/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Mıntakamızın vazi'yetinde tebeddül yoktur. 2- Cebel-i Sûb'dan endâht icrâ edilmemiştir. 3- Cebel-i Tûrâb'da sekiz mücâhidînin mevcûdu görülmüştür. 4- Cebel-i Sûb'un Hakkı Beğ, Durmuş Onbaşı, İbrahim Veli tepelerine millîler gelmemiştir. 5- Yalnız Cebel-i Sûb'un şimâl etekleri gibi ve ⁴¹⁷ miftâhı olan Beşâre ve Mecder karagollarında kırk kadar millî bulunduğu bitteftiş anlaşılmıştır.</p> <p>Vazat M. K. Vekili İsmail</p>	
	30/8/31	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Son yiğirmidört sâ'at zarfında vukûat olmadığı ma'ruzdur.</p> <p>Şâbire Müfreze Kumândânı Şevket</p>	
	30/8/31	Zühre'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Kande ahâlisi ve terk edilen Ceşş, ta'arruzumuzdan haberdar olarak firâr ittikleri iz ve tahkikattan anlaşılmıştır. 2- Kande ihrâk ve kuyuları arzu buyurulduğu vechile tahrib idildi. 3- Fırsattan bilistifade Beni Ahmed karyesine baskın verdim. Münhezimen firâr ittiler. Dura tarlaları çiğnendi. Karyeleri ihrâk idildi. Yerinde kalan eşya ve hayvânat millîlerimiz tarafından iğtinâm olundu. 4- Asker ve millîlerden şehid ve mecrûh yoktur. 5- Benî Ahmed'de kan eseri pek çok görüldü. Tafsilat ed-Dâhir'den virilecektir.</p> <p>Beni Cami M. K. nı Behcet</p>	

⁴¹⁷ Berşûmân'nın olabilir

	30/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Abdullah Şuayb ahâlisinden olup Cebel-i Sûb'un cenûb etekleriyle bizzat Abdullah Şuayb'ın köyü arasında sakin Benî Musâvâ ve Benî Matârişe ukkâli bu sabâh Hadi Paşa ile berâber	
156			nezd-i âcizîme gelerek hükûmete sadâkatten ayrılmayacaklarına ve mürûr ve ubûru te'mîn ile erzâk ve eşya-yı askeriye ile tüccâr malına tasallut etmeyeceklerine ve hükûmetin her bir emrini ifâ ideceklerine Kur'ân-ı Kerîme el basarak ayrı ayrı yemin ittirilmiş ve rehine alınmıştır. Merkûmâna virilecek emr üzerine el-Kâhire taraflarından işgâl olunarak asâkirin vürûduna kadar muhâfaza ideceklerini de ayrıca tahtı te'mîne alınmıştır. Ve şimdi her nev erzâkın sevki mümkündür. Keyfîyet bâ-tahrîrat Şâbire Kumandanlığı'na da bildirilmekle ma'ruzdur. Vazat k. Vekili Binbaşı İsmail	
	30/8/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Cerb ile el-Kâhire arasındaki yol te'mîn edilmiştir. Abdullah Şuayb'a kadar erzâk ve asker gönderilmesi mümkün olmasına nazaran Hacûr yolu küşâd edilmiş demektir. Şâbire Müfrezesi'nin el-Kâhire'yi işgâlini tehhür edeceği anlaşılıyor. Dâhir'deki iki bölükle iki top Cerb'e gönderildikte bilâ vukûat el-Kâhire'nin işgâli mümkün olacağı te'mînen ma'rûzdur. Vazat M. K. Vekili İsmail	
	30/8/31	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na İdris'in Benî Neşîr'deki mukaddemîsi Hazımî iş göremediğinden dolayı bir ay evvel mahallinden kaldırılmış ve yerine diğer bir mukaddemîsi gönderilmişdi. Muhlâflar'ın hükûmetin satvetinden havfle dehâlet veya hükümetle müzâreketlerini nazar-ı dikkate alan İdris, Hâzımî'yi bu def'a Muhlâf'a me'mûr itti. Merkûm birkaç gün nezdinde elli kadar uzun tülde Fransız tüfengi ve mikdâr-ı kâfi cebhâne ile Muhlâf'a gelerek rehine ahzına mukâbil meşâyih ve ukkâle tevzî'a ibtidâr ettiği ve aynı zamanda mezkûr tüfenklerden elli kadar da Beni Neşîrlilere virildiği bir menba'-ı mevsûktan alınan mâlumata istinaden berâ-yı mâlumât arz olunur. Şâbire Müfreze Kumândân Şevket	
157	30-31/8/31 Müsta'cel	Luhye'Den	Kolordu Kumandanlığı'na/Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na 1- Cerb-el-Kâhire yolu te'mîn ya'nî Şâbire ve Hacûr'la ittisâl peydâ edilmiştir. 2- 29-30/8 sabâhına doğru millî ve mücâhidîn ve 2/119'a terfik	

			<p>olunan topla son Kande baskını yapılmış ve hazele bâkiyesiyle Kandeliler firâr ve mezkûr köy ihrâk ve kuyuları kâmilten ibtâlden sonra 14-15/8'de üçüncü Kande'sine koşan 4. 5 kilometre daha şarkındaki Beni Ahmed'e teveccühle mezkûr karyeye de baskın virilerek dura tarlaları çiğnenip karyeleri ihrâk, daha firâren götüremedikleri eşya ve hayvânatları da mükâfaten millîler tarafından iğtinâm olunmuş ve asker millîlerden şehid ve mecrûhumuz da vukû bulmamış ve mahall-i mezkûrede pek çok kan izleri görülmüştür.</p> <p>(3- Tafsilatın arz olunacağı.)</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>
30-31/8/31	Luhye'den	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>1- 28, 29 sükûnetle geçmiştir.</p> <p>2- 29-30/8'de Cebel-i Turâb'da sekiz ^ك mücâhidîni, Cebel-i Sûb'un kısm-ı şimâli eteklerinde ve Berşûmân'ın anahtarı mesabesindeki Beşâre, Mecder karagollarında kırk kadar millî bulunmuşdur.</p> <p>3- 28/8'de Şâbire mâlumâtında Yahya Amir'in yevm-i nüşûrdan evvel geleceğini va'd ettiği hâlde hâlâ memleketinde bulunduğu ve Şâhil'deki Vekili şâyân-ı ehemmiyet bir zat olmadığı, mesmû'âta nazaran Yahya Amir'le diğer bir mukaddemi, bin kadar İmâm mücâhidiniyle Muhlâf üzerinden gelecekleri rivayet olunduğu bildiriliyor. Sahih ise şüpheli ve hatta düşman vazîyetinde bulunan Muhlaf'ın tehdid ve Şâbire Müfrezesi'nin serbest hareketini te'mîn edeceğinden iş'âr buyurulması, Medîha ve civârı askerî karagollarındaki İmâm mücâhidîni ise elli altmış neferden ibâret olduğu.</p> <p>30/8 mâlumâtında emin göremediğinden dolayı bir ay evvel Beni Neşîr'den kaldırılan mukaddemî Hâzımî, Muhlâflar'ın hükûmetin satvetinden havfen dehâlet ve müştereken hareketlerini nazar-ı dikkate alarak taraf-ı İdris'den birkaç gün evvel elli kadar uzun tûlde Fransız tûfengi, mikdâr-ı kâfi cebhâneyi hâmilen ve Muhlâf'a</p>	
158		<p>me'mûren gelerek rehine ahzına mukâbil meşâyih ve ukkâle tevzî'a ibtidâr ettiği ve aynı zamanda mezkûr tûfenklerden elli kadar da Benî Neşîrlilere virildiği bir menba'-ı mevsûkdan alınan mâlumâta istinaden bildiriliyor ise de İdris'in meşgul bulunduğu ve esliha ve cebhâneye Beni Mervan kısmında daha ziyâde muhtac olduğu bir sırada, işbu haberin kayd-ı ihtiyatla telakkîsi lâzımgeldiği ve hakikat dahi olsa şâyân-ı ehemmiyet olmadığı.</p>	

			<p>⁴¹⁸5-29-30/8 sâ'at dörtte Şâbire'den top sesleri işitildiği Vazat'tan bildirilmiş ise de henüz tafsilat gelmediği ve mezkûr gece sabâhı yapılan son Kande baskını arz olunduğu.</p> <p>6- 30/8 sabâhı Abdullah Şuayb cemaatinden olup Cebel-i Sûb'un cenûb etekleriyle bizzat Abdullah Şuayb'ın köyü arasında meskûn Benî Mesâvâ ve Benî Matârîşe ukkâli bu sabâh Hâdi Paşa ile berâber Vazat k. lığı vekâleti nezdine gelerek hükûmete sadakatten ayrılmayacaklarına ve mürûr ve ubûru te'mîn ile erzâk ve eşya-yı askeriye ve tüccâr malına tecâvüz ve tasallut etmeyeceklerine ve hükûmetin her bir emrini ifâ ideceklerine Kur'ân-ı Kerîme el basarak ayrı ayrı yemin ittirilmiş ve rehinelere alınmıştır. Merkûmâna virilecek emr üzerine hatta el-Kâhire bizzat taraflarından işgâl ve askerinin vürûduna kadar muhâfaza ideceklerini te'mîn etmiş olduklarından tabiatıyla Hacûr eski yolu açılmış ve inşâallah daha yakın Beni Neşîr Vâdisi'nin de açılması kariben me'mûl bulunmuş olduğu.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
	31-1/8/31	Luhye'den	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>Mıntaka vaz'ul-ceyşindeki tebeddülât bervech-i zîrdir:</p> <p>1- Şâbire'deki Hacûr mücâhidîni 213'e vâsıl ve Hacûr millî bölüğünden 78'i müfreze nezdine alınmıştır.</p> <p>2-2/118 taburunun tûl müddittir Cebel-i Sûd'da bulunmasında dolayı efrâd ve hayvanca yorgunluğunun izale, ve bu kuvveti bu tabura nazaran ziyâdece ve umum mevâki ve karagolları</p>	
159			<p>hâlen işgâl edebilecek olan 1/120 taburuyla 1/9/31'de tebdil olunacaktır.</p> <p>3- 2/119 Dâhir'de hâl-i ictimâ ve intizarda ve emre müheyya olub Beni Câmî' vazi'yetinde daha ziyâde inkişaf ve salâh hâsıl ve harekâtı ikmâl olduğundan mevcûd ve bir topu Subaşı'nda olan âdi cebel bataryası dört topla birlikte deniz kısmının ehemmiyeti dolayısıyla Luhye'ye alınarak Luhye'deki müstakil takım Beni Câmî'e nakl ve tebdil olduğu.</p> <p>4- Benî Udeyye'nin sükûneti ircâ'ı zımında berâ-yı tehdid ve aynı zamanda Luhye'ye karşı tecâvüzât için kulelerin Subaşı'na mevzû mantelin ehemmiyeti ve lüzumu olmadığından 12/8'de Luhye'ye alınmış olduğu ve başka tebeddülât olmadığı.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	

⁴¹⁸ Dördüncü madde yok

	31/8/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Mıntaka vazi'yetinde tebeddül yoktur.</p> <p>2- Cebel-i Sûb'da Beşâre ve Mecder karagollarında bulunan millîler tarafından kırk kadar mermi sarf edilmiştir.</p> <p>3- Cebel-i Tûrâbı teftiş iden Millî Kumândânı'nın raporunda müretteb millîlerin kâffesi mevcûd olduktan başka fazla on üç neferin bulunduğu ve gündüzleyin görünen eşkıya ve mevâşîye karşı 75 mermi sarf idildiği anlaşılmakla ma'ruzdur.</p> <p>Vazat M. K. Vekili İsmail</p>	
	31/8/31	Ed-Dâhir'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Kande karyesinin ihrâk ve kuyularını tesmîm için 29-30 gicesi tasmin edilen ta'arruzunmed, Batarya, Abis'in yakın kurâlarıyla Abdaliye ahâlisi imdad olarak yetişeceklerini nazar-ı mütâlaaya alarak iki yüz mevcûdlu muntehab millî ve yüz yigirmi mevcûdlu asker ve bir top ta'arruza ihzâr idildi. Gâr olarak sabâha yakın 200 millî geleceğini de ümid ve tahmin ediyorum.</p> <p>2- Millîmize terfîk edilen dört fedâi müfreze eczâ-yı semmiye ve gazlı paçavralar virilerek gice 7. 5'de Kâbûriye'den gönderildi. Kâbûriye'de iltihâk için sabâha intizar iden millîlerimizi alıp Mülâzım-ı Evvel Adil Efendi'yle el-Hamîs sırtını işgâl etmek üzere ayrı bir yoldan hareket olundu. El-Hamîs sırtında münâsib mahaller işgâl idildi. Eşrefiye sırtının müfreze</p>	
160			<p>tarafından işgâli emri virilmiştir.</p> <p>3- Gice Kande ihrâk, kuyuları tesmîm idildi. Abdaliye kuyusu dahi bu meyandadır. Buna nazaran Abdaliye karyesi de sukût etmiştir. Yetmiş kadar tahmin olunan ceys, Kande ahâlisiyle akşamdan firâr ettiği iz ve gübrelerden, çanak çömlerlerden ve tahkikattan anlaşılmıştır. Abdaliye karyesi istikâmetine millîler tarafından yaylım ateş icrâ idildi. Ba'dehû el-Hamîs Kitifi'ne 'avdet idildi.</p> <p>4- el-Hamîs Kitifi'nde Beni Ahmed karyesini fırsattan bilistifâde baskına karar vererek Ahmed Paşa ve Şeyh Ömer'le müzâkere idildi. Neticede millîler kabul itti. Asker ve topun geleceğine zâhib olduklarından kabulünü asker ve topu gözleriyle görmelerine ta'lik ittiler.</p> <p>5- Millîlerimizle Eşrefiye sırtında bulunacak müfreze nezdine 'avdet ve müfreze Eşrefiye yolunda tesadüf ittik. Bu tesadüf millîlerin kuvve-i maneviyelerini takviye itti.</p> <p>6- Müfreze ve millîleri, müstakîmen Ahmed karyesine 12. 30'da hareket ittik. 1. 30'da Beni Ahmed karyesinin takriben dört kilometre cenûbundan karye görüldü. Arâzî keşf edilerek müfrezenin bu mahalle vusûlünde emre hazır ve İcâb iden tertibâtı</p>	

		<p>almak üzere evâmîr-i lâzime virildi. Millîler ile ilerledim. Ahvâl-i arâzî ve millîlerimizin bu babdaki hissiyatını anladıktan sonra 1000 metre daha mezkûr köye takarrüb idildi. Tertibât alınmakta iken 2. 15’de millîlerimiz de düşman endâhtına başladı. Top gösterilen mahalde mevzi’ aldı. Düşman tüfenklerinin dumanından mevzi’leri keşf idildi. Top bombardımana başladı. Düşman mevki’inden tard idildi. Millîlerimiz cesâret buldu, ta’arruz itti. Ekinlerine girdiler. Top, karyeye tevcih idildi. Arîşler ihtirakla, şârapnellerle bombardıman idildi. Arîşler yandı, millîler köye hücûm itti.</p> <p>2. 25’de top tebdîl-i mevzi’ itti. Köy ve düşman yan ateşine alındı. Millîler karyeye girerek bâkiye-i arîşleri yaktılar. Duhûn tarlarlarının başakları millîler tarafından koparılarak merkeb ve develere tahmil ittiler. Neye uğradığını şaşırın düşman ancak âile ve kısmen mevâşîlerini kaçırmakla meşgul bulunuyordu. Epey mevâşî millîlerimizin yedine geçti.</p>	
161		<p>Asker elimizden alır diye millîler uzaktan kaçırıyordular. Top çavuşunun mehareti urbânın bile nazar-ı dikkatini celb itti. Top ateşinden Beni Ahmed’in dört mecrûhu, koyun ve keçilerin kısmen telef olduğu muhakkaktır. Ahmed Paşa’nın ifâdesine nazaran üç maktûlleri vardır. Henüz sübut bulmamışdır. 3. 25’de top ateşine nihâyet virildi. Müteâkiben Kâbûriye karyesine müteveccihen ‘avdet idildi. Yarım sâ’at sonra millîler iltihâk itti. 4’de Kâbûriye’nin beş buçuk kilometre şimâl-i şarkisinde ağaçlık altında mola virildi. Onbeş dakika sonra hareket edilerek 5. 30’da Kâbûriye’ye Muvâsalat idildi. 6’da millîlerin nihâyeti alındı.</p> <p>7- Piyâdemiz Harbe girmede. Şehid ve mecrûhumuz yokdur.</p> <p>8- Habbâş Paşa’ya dört, Şeyh Ömer’e üç sandık cebhâne virildi. ‘avdetimizde Zühre’den müdürün biraderiyle on beş kadar millî yetişti. Cebhâne vermedim.</p> <p>9- Tabur buraca vazifesini şimdi ikmâl ve itmam itti. Zât Kumândânlarına lâyük bir tabur olacağını bu günden itibâren takdim ederim.</p> <p>10- Takdîr-i ef’âl ve tergîb-i emsâl kaidesine riâyeten ve rabten künyeleri takdim kılınan cesur fedâi efrâdın taltîfini kumândânlarından dilerim.</p> <p>11- 38 şârapnel, 38 hartûc, 40 fûnye sart idildi. Millîlerimize virilen piyâde cebhânesinden bir sandık üzerlerinde kaldığını tahmin ediyorum. 35 deste piyâde cebhâneleri efrâdımız tarafından neş’e-i zaferle yolda edilen şenliklerde millîlerle muhteliten endâht idildi. Cebhâne jurnalleri derdest-i takdîmdir.</p> <p>12- Beni Ahmed kabilesini taht-ı itâate almak için uğraşıyoruM.</p>	

			<p>Muhâbere berdevâmdir. Tehdiden meşâyih ve Zühre müdürü tarafından yazdırıyorum. Şimdilik Zühre müdürünü okşamak İcâb ediyor.</p> <p>13- Son eczâ-yı semmiye yetişmediğinden Beni Ahmed karyesi kuyuları tesmîm olunamadı.</p> <p>14- Ahmed Habbâş Paşa'ya ve Şeyh Ömer'e zât kumândânlarından ve Kâ'imakâmlıktan bir teşekkürün gelmesi âtî için fevâid-i azîmeyi mûcib olur zannındayım.</p>	
162			<p>15- Benî Ahmed muhâberesi neticesine kadar bir toplu bölüğü Kâbüriye'de terk etmek niyetindeyim. Bu babdaki emrinize muntazırım.</p> <p>16- Bu muvaffakiyyet üzerine Beni Mervan'ın bize yakın köyleri sulh için Ahmed Paşa'ya müracaat ittiklerini Paşa söylüyor.</p> <p>17- Rehine vermek, hükûmete itâat etmek ve İcâb ederse karyeleri tertîb edilmek şartıyla Paşa cevap yazacaktır.</p> <p>18- Zühre'de inşâ edilecek arışlere büyük direkler İcâb ittiğinden Ziya Efendi istiyor. Luhye'den irsaline müsâade buyurulması.</p> <p>19- Şerif Mansur güya bu Harbe iştirak etmişcesine vilâyete telgraf keşide ittiği istihbar olundu. Halbuki Zühre Müfreze Kumândânı tarafından iltihâkı için emr virilmiş ve mûmâileyhe tebli idildikte sem' ve i'tibâr etmediği gibi orada cebhâne talebinde bulunmuşdur.</p> <p>20- Tabur hey'et-i zâbitânı ile bütün efrâd, Mıntaka-i âlîlerinin her noktasında muvaffakiyyet-i âlîlerine duâcıdır.</p> <p>21- Keçi yavruları ve dühûn başakları devenin üzerinde taşıdıklarını gözümle gördüm.</p> <p>22- İdrisîler'den olup Gâbüriye civârında iskân edilen muhaliflerden birisi hasmı tarafından 29-30 gice sâ'at dörtte Gâbüriye şarkında katl edilmiştir.</p> <p>23- Abdaliye ahâlisi firâr ittiği istihbâr kılınmıştır.</p> <p>Benî Câmi' M. K. nı Behcet</p> <p style="text-align: center;">Sûret</p> <p>(C: 30-31/8/31)</p> <p>Vâ'zât-Luhye Kumândânı Binbaşı Galib Beğ'in şimdiye kadar vazife-i mevdûasını ifâde gösterdiği rü'yet ve faaliyet şâyân-ı takdir ve vezâif mertebelerini her türlü mahrumiyet ve meşakkate rağmen fedâkârâne ifâ iden hey'et-i zâbitân ve efrâdına, hâssaten son def'a</p>	
163			<p>ihraz ittikleri muvaffakiyyetten dolayı teşekkürât-ı mahsûsa ve selâmımı tebliğ ediniz.</p>	
	(31/8/31)	(Hudeyde'd en)	<p>(Vazat Luhye M. K. lığı'na)</p> <p>C: 30-31/8/31 telgrafa.</p>	

			Kolordu Kumandanlığı'nın takdir telgrafı aynen bâlâya yazılmışdır. Bütün mıntakanız ümerâ ve zâbitânına tebliğ ile inbâsı. Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. nı Râgıb	
	31- 1/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Batarya kabâili eline esir düşen Binbaşı Şükrü Efendi müfrezesinin kabâil-i mezkûre yedinde esir buldukları 17 gün zarfında merkûmânın 1/120 k. Vekili tarafından, tabur tarafından iâşeleri te'mîn edilmişdi. Bu sûretle vukubulan masârif hakkında (yapılacak hakkında) yapılacak muâmele için birkaç def'a müracaat olunmuş ise de henüz cevap alınmadığından Kumândân-ı mûmâileyhe zimmet ⁴¹⁹ gösterilmektedir. Şu hal (ise) mağdûriyeti mûcib olacağından masârifin gösterilmesine emrinin istihsaline delalet buyurulması. Vazat M. K. Vekili Binbaşı İsmail	
	31- 1/8/31	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Şâbire karyesinden Saîd Talha ve Ahmed Ali gibi zî-nüfûs adamlar müstesna olmak üzere ahâlisinin hemân nısfı karyelerine gelecekleri gibi bir taraftan da gelmektedirler. 2- El-Ehcere karyesinin edilen tazyikata rağmen henüz hiç kimse dehâlet etmemişdir. 3- Vazat Kumandanlığından necâb-ı mahsûsla şimdi alınan tahriratta beyan olunduğu vechile Matârîşe ve Benü'l-Mesâvâ 'izleleri ukkâli mahallî Kumandanlığı'na müracaatla te'mînât verdikleri ve oralar taht-ı te'mîne alındığı ve şimdi müracaatları üzerine emân-ı tâm virilmişdir. Bu hâlde yol taht-ı te'mîne alındı. 4- 29-30 gicesi Abdullah Şuayb'ın biraderi Tavid Ercef âile ve hayvânatını tarafımıza sevk iderken kendisi gice sâ'at altıda ileri karagol postalarına dehâlet idecek iken İdris'in teşviki üzerine Abdullah Şuayb tarafından zincirle urutulmuşdur. Maahâzâ tahlîsi ile bugün yarın	
164			vürûdu muntazırdır. 5- Müfrezenin iktisâb-ı serbest etmesi Şâbire sırtlarının te'mînine mütevakıftır. Bu da el-Ehcere akîliyle Saîd Talha veya Ahmed Ali'nin dehâletiyle mümkündür. 6- İmâm mücâhidîni gelip Şâbire sırtlarının muhâfazasını deruhde	

⁴¹⁹ Veya minnet.

			ittikleri takdirde müfreze emr olunan mahalle harekete âmâde demektir. 7- Şimdiye kadar âmil Seyyid Ahmed Kasım, Şâhil'e gelmemiştir. Vürûdunda bilmüşâvere buraya İmâm mücâhidlerinin ikamesinden sonra müfrezenin emr buyurulan mahalle hareket edeceği. Şâbire Müfreze Kumândânı Binbaşı Şevket	
	1/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 29-30'da Şâbire'de müsâdeme vukubuldu ve 2. 5 sâ'at devâm itti. 31 kadar top endâht idildi ve topların Ulvî Cebel-i Tûrâb'dan bizzat Cerb'den görüldüğü Vazat M. K. nı Vekili İsmail	
	1/9/31	Ed-Dâhir'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- 31-1 gicesi vuku'ât yoktur. 2- ed-Dâhir karyesi kazâen yandı. İtfâsına çalışılıyor. Şimdiye kadar otuz arış kadar zayı oldu. 3- 6. 15 gündüz, sokaktan bir arış yanar. Hâlâ imtidâd ediyor. Rûzgâr kesb-i sükûnet itti. Beni Câmî' K. nı Behcet	
	1- 2/9/31	Luhye'den	(Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na) Son Kande [ta'arruzu] tafsilâtı (bervech-i zîdir) [raporu]: 1- Kande'yi ihrâk ve kuyularını tesmîm için 29-30/8'de musammem baskına Beni Ahmed, Batarya ve Abis'in yakın kurâ ve Abdaliye ahâlisinin gâtr etmeleri nazar-ı dikkate alınarak	
165			sonradan iltihâk ideceklerinden mâadâ iki yüz mevcûdlu muntehab Beni Câmî' millî ve Ganeme mücâhidi, 2/119'dan muntehab ve mütehammil 120 mevcûd ve bir top da Bukırş'tan (ihzâr olunmuşdur) [hazırlanmışdı]. 2- Bir kısım millî ve mücâhidîn[lere] terfîk olunan dört fedai nefere eczâ-yı semmiye ve gazlı paçavralar teslim [olunarak] (ve tevdîan 29-30/8) 7'de evvelemrde Gâbûriyye'den hareket ve doğruca Kande'ye sevk ve badehû da Gâbûriyye'de (muntazır) [harekete hazır] diğer millîlerle iki istikâmeti tâkiben müfreze Eşrefiye sırtını işgâl ile millîyi himaye ve millîler de el-Hamîs'i tutarak ilerleyen (ibtâl ve ihrâk) [baskın] müfrezesini himaye edip gice sâ'at 10'da Kande'ye ateş [virilmiş] ve kuyularına da mevâdd-ı mezkûre atılmış ve Abdaliye'nin de bunlar meyânında İcâbına bakılmışdır. 3- (Yetmiş kadar tahmin olunan bâkiyyetü'l-hazele ve) [Oradaki hazele bâkiyyesiyle] Kandeliler bir kaçtır dâ'imâ yedikleri	

		<p>darbelerin acısı tesiriyle mukabeleyi zâid görerek firâr (ittiklerinden) [etmişler], esâsen göçebe hâlindeki Abdaliye (‘de millîler tarafından ateş edilerek bunlar da) [-lilerin kasabaları da] kâmilen firâra [tahvîl edilerek] millî ve mücâhidîn el-Hamîs’e ‘avdet etmişlerdir.</p> <p>4- Benî Ahmed’i de aynı akibete uğratmak zamanı gelmiş olduğundan virilen işaret üzerine Eşrefiye’deki kuvvetimizle el-Hamîs’deki millî ve mücâhidî 12. 30’da Beni Ahmed istikâmetinde ve birleşmek üzere mütekâriben hareket[le] (ve yolda tesadüfle) millî ve mücâhidînün kuvve-i maneviyesi büsbütün tezyîd ve 1. 30’da Beni Ahmed karyesinin dört buçuk kilometre cenûbuna (vâsılların karye) [vardıklarında köy] görülüp arâzî keşf ve tertibât-ı lâzime (ile) [alınarak] bin metreye kadar (takarrüb idildiği) [yaklaşıldığı] zaman sâ’at 2. 15’te düşman ateşi başlamış ve tarassudla görülen dumanı hedefi yakın etmiş olduğundan mevzi’ alan top hemân ateşini (küşâd) [açması] ve düşmanı mevzi’ine çekilmeye mecbûr etmesi üzerine millîler ileri atılarak ta’arruz ve ekinleri içüne girerek ve top da [bu def’a] hedefini Beni Ahmed’i ittihâz ve ihtirâkı ile arîşler ateş almış (olduğundan millîler de köye hücûm) ve bu sırada top tebdil-i mevzi’le köyü ve düşmanı yan ateşine alarak millîlerin [hücûmla] karyeye (kadar) duhûlünü ve henüz yanmayan mütebâki arîşlerin [de] ihrâkı te’mîn olunmuştur. (Artık) Düşman kaçmış, [millîlerin] iğtinâm zamanı gelmiş olduğundan duhûn tarlalarındaki başaklar deve ve merkeblere tahmîlen ve düşman ise ancak âile ve kısmen mevâşisini kaçırmakla meşgul bulunmuşlardır ve (millîlerimiz) düşmandan epeyce mevâşî elde etmişlerdir.</p> <p>5- Bu müsâdemede Beni Ahmed’den 3 maktül, 4 mecrûh ve birçok koyun ve keçilerin telef</p>	
166		<p>(olduğu) [olmuştur].</p> <p>6- 3. 25’de top ateşine de nihâyet virilerek ve kuyu ‘adedine göre [semmî madde] kâfi gelmiyerek kısmen ibtâl ile iktifa olunub müfreze ve millîler ‘avdet ve 4’de Gâbûriyye’nin beş altı kilometre şimâl-i şarkisindeki ağaçlıkta bir miktar mola virilerek (5. 30’da Gâbûriyye’ye sâlimen Muvâsalat) 6’da (da millîlerin nihâyeti alınmıştır) [da Gâbûriyye’ye Muvâsalat olunmuştur].</p> <p>7- Müsâdemeye Zühreliler’den müdürün biraderi Şerif Hasan ile birlikte gelen on beş nefere (‘avdetle tesadüf olunmuş ise de) [dönüşte rastlanmıyorsa da] cebhâne virilmemiştir. Esâsen cüz’i bir ateşle çekilmeye kalkışıkları emsaliyle sabit olduğu için bu def’a iştiraklerini arzu ve talep etmemiştir. Top ve tüfenk sesi üzerine Zühre müfrezesinden cebhâne isterler. Bittabi virilmez.</p>	

			<p>Kâ'imakâmlığa müracaat ederler. "Maksatları cebhâne koparmak olduğu için cebhâne müsâdeme mahallindedir; oraya gidip alabilirler" cevâbını vermişdim.</p> <p>8- Müsâdemede 38 [şârapnel] (endâht ve Habbâş Paşa'ya dört, Ganeme Şeyhi Ömer Muhammed'e üç sandık cebhâne virilmiş ve bunlardan bir) [7] sandık (kadar üzerlerinde kaldığı tahmin ve 35 deste de efrâd tarafından) da fişek sarf olunmuştur.</p> <p>9- Bu müsâdeme ve yangın üzerine Beni Ahmed ve Beni Kalâde dehâlet etmek isteyerek Habbâş Paşa'ya haber gönderdiklerinden, (şu sırada) [derhâl] ve hemân hükûmete rehinelirini getir(irler ve) [-erek] itâ'ât ederler ise (şâyân-ı) kabûl (ve tehiri ise zararlarını mûcib olacağı) [olunurlar] cevâbı verdirilmiştir.</p> <p>(10- Taltifleri İcâb iden efrâdın künyeleri derdest-i takdim bulunduğundan arz olunur).</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	2/9/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Dün gece Hadi Paşa'dan biri şifâhi diğeri tahrîf olmak üzere iki emr aldım. Şifâhi emrde bu gece millîler Batarya köylerini yakarak mal ve emvallerini yağma ideceklerinden silah seslerine ordugâhda telaş edilmemesini tavsiye ediyor. Gice sâ'at ikide bir tahrîf emrini aldım. Bunda da iki topun serîan Deyr-i Şûmâ'ya gönderilmesini bildiriyordu.</p>	
167			<p>2/118'den kırk neferle iki top alarak Deyr-i Şûmâ'ya hemân iki yüz metre kadar takrib idildikde Paşa'nın köleleri karşılayarak 'avdet edilmesini söylediler. Müfreze Cerb'e 'avdet eyledi. Bendeniz de Cebel-i Sûb'a çıkdım. Sâ'at 7. 5'te Cerb'e 'avdet eyledim. Birkaç hazelenin Deyr-i Şûmâ'ya takarrübünden korkarak top istediği anlaşılmışdır. Tevkif edilen Zühre develeri hakkında bu gün gelip bizzat konuşacağımı bildirdi.</p> <p>Vazat M. K. Vekili İsmail</p>	
	2/9/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Vazi'yette tebeddül yokdur.</p> <p>2- Dün gündüz sâ'at sekizde Beni Neşîrliler'den birkaç hazele millîlerin karagoluyla Hakkı Beğ Tepesi'ne yaklaşarak endâht icrâ eylediklerinden, olunan mukabelede asker millîler tarafından yediyüz kadar piyâde mermisi ile bir şârapnel endâht idildiği.</p> <p>3- Cebel-i Tûrâb'dan da Katabeliler tarafından 17 mermi sarf idildiği.</p> <p>4- Cebe-i Sûb'da 45 ve Tûrâb'da 22 millî bulunduğu.</p> <p>Vazat Luhye M. K. Vekili İsmail</p>	

	2/9/31	Ed- Dâhir'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Oturduğum arış yandıktan sonra rüzgâr durdu. Sirayetinin men'ine çalışıldı ve nihâyeti alındı. 2- 1-2 gece vuku'ât yokdur. 3- Kabâil ne miktar ve kimlere tüfenk, cebhâne virildiği, görülen lüzum üzerine hükûmetten bir sûret-i musaddakasının îsâline müsâade buyurulması. 4- Batarya'dan yakın bir karyeyi ihrâk için Araplar'dan fedai ihzâr edilecektir. Bu gibilerine mükâfat-ı nakdiye İcâb ediyor. Emriniz nedir? 5- Şükrü Beği 300 riyal mukâbilinde kurtarmak istiyorum. Musîb ve paranın sonradan i'tâsı mümkün ise çaresine bakalım ya'nî sened verelim.	
168			6- Ahmed Paşa yangınla mahv olan fukarâ-i arış için Luhye'den îâne istirhâm ediyor. Beni Câmi' M. K. nı Behcet	
	2- 3/9/31	Ed- Dâhir'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Beni Ahmed pencşenbih günü rehine getireceğini va'd eyliyor. 2- Ceyş, 'da ⁴²⁰ imiş. Kande'ye 'avdet eylemek istemiş. Kuyuların tesmîm, bir adam ve bir merkebin kuyu suyundan telef idildiğinden Betâriye'ye ⁴²¹ gitmeye karar verdiklerini haber aldım. 3- Beni Câmi' pazarına Beni Ahmed gelüb gitmek için Pazar günü ilân edilecektir. 4- Beni Ahmed şart dâhilinde rehine veriyor. Şartı da İdrisîler ta'arruz ederse hükûmet ve kabâil imdâdına yetişmelidir. İcâb ederse elli nefer kadar millî karyelerini tertib edilmelidir. 5- Betâriye karyesinin ihrâk-ı te'hîrini münâsib gördüm. Sebebi ise Beni Ahmed'le birleşip Betâriye'yi vurmaktır. 6- Betâriye'yi vururken Abis ve civâr kurâlar iştirâki tabiidir. 7- 5, 6. maddenin icrâsı zat Kumândânlarının Cerb'de bulunmasına mütevakkıf ve virilecek emr üzerine iki koldan hareket edilmesini muvâfık ve münâsib görüyorum. İcâbı re'y kumândânlarından menûttur. 8- Millîlerimizin kuvve-i maneviyelerini artırmakta iken harekâtın süratle yekdiğerini ta'kîbini muvâfık görüyorum. 9- Millîlerin gayretini tahrik etmekteyim. Beni Ahmed Harbine iştirak etmeyen millîleri tazyik ve ta'kîb etmekteyim. 10- Hareket edilecek gün millîlerin ictimâ'ında bir günlük	

⁴²⁰ Hurs olabilir

⁴²¹ Tebâriye de olabilir.

			ekmeklerini ya'nî birer kıyye dura vermek ve bu sûretle kendimize meftun ve emre inkıyadı can-ı gönülden alışdırmak için muvafakat-ı kumandânîlerini temenni ederim efendim. Beni Câmi' M. K. nı Yüzbaşı Behcet	
169	2- 3/9/31	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1-24 sâ'at zarfında müfrezemizde bir hadise olmadığı. 2-30/8/31'de geleceğini arz ettiğim Abdullah Şuayb'ın biraderi Ercef birkaç cemmatıyla nezdime gelerek hükûmete arz-ı dehâlet ettiği ma'ruzdur. Şâbire Müfreze Kumândânî Şevket	
	3/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Vazi'yette tebeddül yokdur. 2- Cebel-i Sûb'da elli millî, Cebel-i Tûrâb'da 45 mücâhid mevcûd olduğu. 3- Beni Neşîr hazelesi üzerine millîler tarafından 200 mermi ile Abâr karyesine bir şârapnel endâht idildiği.	
	3/9/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na 1-Ganeme ve Beni Câmi', yapılan teşvikat ile Vazât'a nazaran kat kat vazife gördükleri ve bilakis Vazat millîlerinin Batarya'daki tevakkuf ve ilk Katabe sırtlarında gösterdikleri cesâretsizlik ve betâetleri kalben kendilerince malûm ve bundan dolayı mahcub olsalar gerektir ki, nihâyet metaneti isyana gelen ve artık mevsimsiz metâlibâtın mevzi'i tenzîl ve istikbaldeki menâfii de tepeceğine, çiğneyeceğine kanaat getirdiği zan olunan Hadi Paşa, 1-2/9'da millîleri Batarya köylerini yakarak mallarını yağma ideceklerinden silah seslerine telaş edilmemesini Cerb Ordugâh'mına bildirir. Bunu müteâkib 2/9 madde 5'de ma'ruz ve şâyân-ı ehemmiyet olmayan vak'adan dolayı birkaç hazelenin Deyr-i Şûmâ'ya ta'arruzundan korkarak sâ'at ikide de iki topun serîan gönderilmesini talep eder. Hemân bir müfreze ile top gönderilir, Deyr-i Şûmâ'ya iki yüz metre mesâfeye gelinceye kadar müddette kapatmış olduğundan müfrezeyi karşılayan köleleri 'avdetlerini söylerler. Bu sûretle ilk ihrâk haberi tehhür etmiş olur. Yevmen böyle bir patırtının olacağı evvelce haber alındığından "ne yapalım düşman geldi" mazeretini serd	
170			etmekle iş yapmak istediğini ya'nî fedâkarlığını isbata çalışmak veyahûd da zan etmediğim mahcûbiyetini izâle için belki de bir şey yapmak istemesindedir. Maamâfih bunu zaman isbat edecek.	

			<p>Etse de eğer bir parça mücâhid parası iâşe yüzü ferahlığı görürsek Beni Câmi' ve Ganeme'yi kendi mıntakasında veya daha ilerisindeki Kâhire cebellerinde görerek o da behemehâl gayrete gelecektir.</p> <p>(2- 1/9 sâ'at sekizde Beni Neşîr'den birkaç hazele Cebel-i Sûb, Beşâre ve Mecder millî karagolu ile cenûbdaki Hakkı Beğ Tepesi'ne yaklaşarak ateş ittiklerinden asker ve millî tarafından 700 mermi ile bir tâbneli şârapnel endâht ve Cebel-i Tûrâb'daki Katabe mücâhidini de 17 mermi sarf ittikleri, Cebel-i Sûb'da 45, Tûrâb'da 22 millî mevcûd bulunduğu)</p> <p>[2] (3)- 2/9 madde 4'de ma'ruz Abdullah Şuayb'ın biraderi Ercef tahlîsen 2/9/31'de birkaç cemaatiyla berâber Şâbire Müfrezesine gelerek hükûmete arz-ı dehâlet ittiği.</p> <p>[3] (4)-1/9/31 6. 15 Dâhir'de (maatteessüf) kazâen (harîk zuhûr ederek) [çıkan yangında] 35 (arîş kadar yandığı zaman rüzgârın kesb-i sükûnet ittiği bildirildiği ve hâlâ muhtâc-ı muâvenet buldukları) [arîş yanmıştır].</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	3- 4/9/31	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>(24 sâ'at zarfında vuku'ât olmadığı ma'ruzdur.)</p> <p>Şâbire M. K. nı Şevket</p>	
	3- 4/9/31	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Said Talha'dan şimdi bir mektup aldım. Münderecâtı bervech-i âfîdir:</p> <p>Tarafınıza Ercef gönderilmiştir. Hakkında lazım gelen iltifat ve muâvenetin icrâsını rica etmekle berâber maktû' maâşım ile müterâkim maâşım i'tâ edilir ve merkum hakkında müsâadekâr hareket edilirse febihâsizinle bir yerde görüşebilirim. Aksi taktirde tahkir edilirse ilelebed düşmanlığımıza sebep olacaktır.</p>	
171			<p>2- Memleketin salâhı ve sefk-i dimâ'nın ref'i arzunuza tabidir.</p> <p>3- Hükûmet-i seniyyenin adâlet ve şefkatinden ve Bâb-ı Devlete dehâlet idenlere hakâret etmek şân-ı hükûmetten olmadığını kendisine yazdım.</p> <p>4- Mahalde mülâkat olunacağından.</p> <p>5-Kendisine müterâkim ve muntazaman maâşlarının virileceğini hükûmet-i seniyye namına va'd ve te'mîn-i me'zûniyet i'tâsı hâlinde Şâbire'nin taht-ı te'mîne alınmış ve hem bir gâileye nihâyet virilmiş olacağı cihetle emr-i kumandânîlerine.</p>	

			6- Buna muvaffakiyyet hâlinde el-Ehcere'ye ta'arruza lüzum kalmayacağı gibi taburların aşağı cebelinde mahzur kalmamış olacağı ma'ruzdur. Şâbire M. K. nı Şevket	
	4/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- Vazi'yette tebeddül yokdur. 2- Cebel-i Sûb ve Cebel-i Tûrâb'da bulunan millîler tarafından Beni Neşîr ve Batarya kabâiline karşı 175 'aded mermi sarf edilmiştir. 3- Cebel-i Sûb'da 47 millî ve Cebel-i Tûrâb'da 45 mücâhidîn mevcûd buldukları ma'ruzdur. Vazat M. K. Vekili İsmail	
	4/9/31	Ed-Dâhir'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- 3-4 gicesi vuku'ât yokdur. 2- Betâriye ve Abis'den el-Vuhûş ve Beni Kalâde ve el-Hibr ⁴²² kurâlarının iskâ ve irvâ iden es-Sehîl kuyusunu ve aynı günde mintakamıza yakın Betâriye'nin bir karyesini millîlerle ikramiye vermek şartıyla yakacağım. Muhâfazaları için tertibât-ı lâzime alınacaktır. 3- Maksadın ifâsı için giden millîlere bir fedai nefer terfk edeceğim. Emriniz nedir? 4- Yangın sabık topçu K. nı İhsan Efendi'nin oturduğu arîşin arka tarafından bede' itti. 5- Bir karı ateş götürürken ateşi düşürdüğü ve rüzgarın şiddeti ateşi alevlendirdi	
172			6- On bir iyi arîş, yiğirmi kadar da âdi sakîfeler ateş almıştır. Beni Câmî' K. nı . Behcet	
	4/9/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na C: 8/7/31 şifre telgrafına. 1- Binbaşı Şükrü Efendi'nin tahlîsi için Hadi Paşa'dan faide me'mûl olmadığı ve kendisiyle lede'l-müşâvere niyeti olmadığı anlaşılmiş olmağla bir taraftan da Luhye'den uğraşılır ise de geçende ayaklarından demirler alınmaya muvaffakiyyet hâsıl olunmuş iken refkinin kendiliğinden bir neferle berâber firâra tasaddî, sâhilde senbûğe binerken derdesti, zincirinin tekrâr takılmasına sebep ve adem-i emniyetle teyakkuzun artmasını bâis	

⁴²² Veya el-Cer

			<p>olmuştur.</p> <p>2- İdrisî, Cîzân veya Ziyâ'ya def' olursa tahlîsinde daha ziyâde sühûlet görülecek. Cîzân'a nakl olunsalar dahi oraca da tahlîsi husûsuna çalışılacaktır. Maamâfih bu uğurda sarf olunacak üç beşyüz riyalin de te'mîni lazımdır.</p> <p>3- Mûmâileyhin kayd-ı esarete uğraması hakkında gören ve bilenlerden alınan ifâdât leffen takdim kılınmış olup vak'a zamanında Huleyf-Zebediye-Luhye ve mevâkiinde bulunmuşum ve mezkûr vukûat mıntakasını henüz görmek zamanının hulûl etmesi, bu babda beyân-ı mütâlaa edememeliğime sebep teşkil ittiğinden ma'a merbûtât arz ve takdim kılındı.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Gâlib</p>	
	4- 5/9/31	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>3-4 gicesi zarfında vuku'ât olmadığı ma'ruzdur.</p> <p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p>	
	4- 5/9/31	Ed- Dâhir'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Beni Câmî'le Beni Udeyye'nin sulhu, pamuk ipliğiyle bağlanmış idi. Cuma günü Beni Câmî' ukkâliyle Beni Udeyye ukkâli nezdinde ictimâ' idecek. Daimî bir sulh akd edilecek. Ahmed Paşa umuma şeyhlik idecek. Bu sûretle Beni Udeyye kuvvetinden bu</p>	
173			<p>sıralarda istifade kabil olacaktır. Ahmed Paşa zat kumândânlarından istirhâmâtı, Beni Udeyye rehinelere kaydılarını muvakkaten tahfîfidir.</p> <p>2- Bu hal âtîde hükûmetin siyâsetine nafi değildir. Sûret-i hareketim müste'zendir.</p> <p>3- Beni Ahmed ukkâli penşenbih günü gelecektir. Emr-i şâhâneleri da'iresinde hareket olunacaktır. Beni Ahmed karyesini garba doğru imtidad iden vâdinin şark tarafında inşâsı şartımız olacaktır.</p> <p>4- Müsta'cel yazılan raporun cevâbına muntazırım.</p> <p>5-300 riyali va'dle kabul ittirdim. Yarın müteşebbis Meydî'ye hareket idecektir. Mûmâileyhe yigirmi riyali harçlık göndermek isitiyorum. Bu da kable't-te'diye mektup mûmâileyhin imzasıyla gelirse virilecektir.</p> <p>Beni Câmî' M. K. nı Behcet</p>	
	5- 6/9/31 Mühim ve müsta'	Luhye'den	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>3-4/9/31'de Şâbire Müfrezesine Saîd Talha'dan bir mektup gelir. Bunda:</p>	

	cel		<p>Ercef gönderilmiştir. Hakkında lâzime-i iltifât ve muâvenetin icrâsını rica ile berâber maktû' ve müterâkim maâşî i'tâ edilen merkûm hakkında müsâadekârâne hareket ediliyorsa müfreze K. nı ille bir yerde görüşebileceğini aksi taktirde ilelebed düşmanlığa sebep olacağını ifade etmiştir. Cevâben:</p> <p>Memleketin salâhı ve sefk-i dimâ'nın ref'i arzularına tabi ve hükûmet-i seniyyenin adâlet ve şefkatinden ve Bâb-ı Devlete dehâlet idenlere hakâret, hükûmetin şânından olmadığı bildirilmiştir. Binâ'enaleyh Müfreze Kumândânı hîn-i mülâkâtında maâşının muntazaman virileceğine ve müterakim matlûbunun da tesviye olunacağına dair hükûmet-i seniyye namına va'd ve te'mînât verdiği hâlde, Şâbire taht-ı te'mîn ve ileri hareket mümkün olabileceğine ve bir gâileye nihâyet virilmiş olacağına nazaran müsta'cilen inbâ buyurulması.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Gâlib</p>
174	5/9/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Vazi'yetimizde hiçbir tebeddül yoktur.</p> <p>2- Mecder ve Beşâre karagolundaki millîler tarafından Beni Neşîr dâhilinde mevâşîye karşı 108 mermi endâhtıyla bir öküz, bir merkeb ve üç koyun itlâf idildiği ve İbrahim Veli Tepesi'nden iki şârapnel endâht edilerek iki öküz telef edildiği. Millî mevcûdu kırk üç neferdir.</p> <p>3- Cebel-i Tûrâba müretteb Katabe mücâhidîn mevcûdu ise bu gece 25 olduğu.</p> <p>Vazat M. K. Vekili İsmail</p>
	5/9/31	Şâbire'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>24 sâ'at zarfında bir vuku'ât olmadığı ma'ruzdur.</p> <p>Şâbire M. K. nı Şevket</p>
	5/9/31	Luhye'den	<p>Beni Câmî' M. K. lığı'na</p> <p>C: 4/9:</p> <p>1- 3/9 madde -3- mürâcaat. Millîler gelmesi Cuma'dır⁴²³. Bunların tecemmüüne ikramiye yetişmez.</p> <p>2- ...(YAZI KAZINMIŞ)... şart ki ayağına çevik ve müteşebbis bir nefer bir olsun.</p> <p>C: ...(YAZI KAZINMIŞ)...</p> <p>1- ...(YAZI KAZINMIŞ)... ve hüsn ü niyete makrun olmağla berâber o muntakada muvâfık değil. Habbâş Paşa ...(YAZI</p>

⁴²³ Veya cem'dir.

			KAZINMIŞ)... üzerinden şimdilik alınmak için vaktiyle epey zahmet çekilmişdi. Hatta Dâhir vak'ası da bunun neticesi idi. Kayd-ı tahfifi hükümetin bileceği iş. Beni Udeyye'nin Paşa'ya asıl yanaşması rehinelerini belki kurtarıverir maksadına müsteniddir... (YAZI KAZINMIŞ).. bittab'. Sûret-i hareketiniz bigâne ve lâ-yüfid kalmak ve fakat zahiren husulünü arzu ...(YAZI KAZINMIŞ)... etmek. 3- Köyün bu şartla inşâsı ileride imkân-ı muâveneti mümkün kılar.	
174 (b)			3- Bu da mevrûd telgraflardan mıntakaca da karine ve mesbuk muâmele iken ancak mana istihrâc olunabildiğinden münfehim olduğu (imza: Galib).	
	5/9/331	Luhye'den (numara 524)	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- Şâhil'deki âmil Vekili Kâfi Ahmed'in oradaki me'mûrin-i sıhhiyeyi tahkir ve tehdiye cür'etyâb olduğu 2- Hal böyle devâm ederse bir fenâlığın hudûsu şüphesiz bulunduğu da şikâyât-ı mütevâliyeden anlaşıldığı Şâbire'den bildiriliyor. 3- Sabr ve sükûnetle bir hadiseye meydan virilmemesi tebliğ olunmakla berâber bilmukâbele mûmâileyhe de bu husûsta tebligât ifâ ve inbâ buyurulması (imza: Galib)	
	5/9	Luhye'den (numara 524)	Şâbire Müfrezesi K. lığı'na C: 3-4/9 1- Tebligât ifâ ve inbâsı fırkaya yazılmakla berâber şu sırada sabr ve sükût veya ihtilat etmemek 2- Eğer bu dedikodu Eczacı Şükrü Efendi'den çıkıyorsa kayd-ı ihtiyatla telâkki ve kulağını çekmek lâzımdır (imza: Galib).	
	5/9	Luhye'den (numara 525)	Şâbire Müfreze K. lığı'na C: 3-4/9 1-30/8 vuku'âtı telgrafi alınmıştır. Helpostacıyân aranılması Cerb'e yazılmıştır. 2- Maamâfih her müsâdemeyi müteâkip piyâde topçu ...(YAZI SİLİNMIŞ)... mürettebât veya .... (KELİMELELER BİRBİRİNE KARIŞMIŞ OLDUĞUNDAN ANLAMLI CÜMLE KURULAMADI)..... bu cihetin yevmî vuku'atta ilâvesi (imza: Galib).	
174 (c)	5/9/331	Luhye'den (numara 526)	Beni Câmî' M. K. lığı'na C: 4/9 numara 45, müsta'cel. 1- 3/9 madde 3, mürâcaat. Millîlerin gelmesi Cuma'dır. Bunların tecemmüüne ikramiye	

			<p>yetişmez.</p> <p>2- Bir nefer terfik olunabilir. Bâis-i şart ki ayağına çevik ve müteşebbis bir nefer olsun.</p> <p>C: 4-5/9 numara 41.</p> <p>1- Kendiliğinizden yapıldıysa bir hüsn-i niyete makrun olmağla berâber o mntakada muvâfık değil. Habbâş Paşa'nın Beni Udeyye üzerinde şeyhlik almak için vaktiyle epeyce zahmet çekilmiş idi. Hatta Dâhir vak'ası da bunun neticesi idi. Kayd-ı tahfifi hükûmetin bileceği iş. Beni Udeyye'nin Paşa'ya asıl yanaşması rehinelere belki kurtarıverir maksadına müsteniddir.</p> <p>2- Bittab'. Sûret-i hareketin bîgâne ve lâ-yüfid kalmamak ve fakat zahiren husulünü arzu ve temenni etmek.</p> <p>3- Köyün bu şartla inşası ileride imkân-ı muâvenetini mümkün kılar.</p> <p>4- Cevâb madde 1'de.</p> <p>5- Mûmâileyh kimdir. Şükrü Beğ ise harçlığı mahallinden te'mîn olunur. Sizden istediye göndermek muvâfık. Giden adam için ise kim olduğunu bilmediğimden vermekte mütereddidim. Kable'te'te diye imza verirse bir imzaya yigirmi riyal çok.</p> <p>6- 500 riyal bulunabildi ve gönderildi. Gelen para ne deve ne iâşe ve ne de maâşa; Hudeyde, San'a, oradan da İmâma. Ona göre idare! (imza Galib)</p>	
	5- 6/9/331	Luhye'den (numara 529)	<p>Vazat M. K. lığı vekâletine</p> <p>2/120 kuvve-i umûmiyesini tanzîm ve firkadan virilen emri mûcibince irsâliyle inbâsı (imza: Galib)</p>	
174 (d)	5- 6/9/331	Luhye'den (numara 527)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>4-5/9 şifreye zeyl.</p> <p>1- Burada da liranın riyal ve mecdiyeye tahvili Hudeyde'nin aynıdır. Paranın hey'et-i mecmuası mntakanın iâşe ve ekmekliği Allah'a, ve firka idaresine havale ve emanetle 6/9/331 akşamı doğruca Zeydiye yoluna çıkarılacaktır.</p> <p>2- Ekmeklik borç 22. 000 riyale baliğ ve tüccar borcuna bakacak halim kalmadığı gibi efrâd emanetiyle Teşrîn-i evvelde ikmâl ve onlar da hitâma ererek kıta'ât parasızlıktan feryad ve 331 senesi alabildikleri erzâk ile ümera bir ve zâbitân ise bir buçuk ma'âş a doldurabildikleri muhassasâtla sefâlet-i hâlden acınacak hale, altı aydır çorapsızlıktan deve keneleri ısırarak yara sargılı ve çıplak ayak ve baş kabak güneşte hasırdan bir kasketle belinde iki buçuk</p>	

			<p>arşından ibâret bir futa kapama ve bir günde hey'et-i mecmûası bir kiloyu doldurmayan gıda ve dîk-ı idâre görüldüğü hâlde arz-ı hâli zâid ve mevsimsiz telâkki ile takdîminden ihtirâz iderken nefer için Luhye'den çorap tedârik idecek kadar para mevcûd ve tefrîk olduğu hâlde kaynayan güneş altında suyu olmayan hebtlerde, bir arîşi dahi olmayan cebellerde düşmanıya pençeleşerek vatanını müdâfaa iden Mehmed'in unutulmasına ve ger sefâlet-i ahvâli gören gözün yaşarmaması, kalbinin cızlayıp yanmaması mümkün olmadığına nazaran 6/9/331 akşamı karargâh imdâdı emr buyurulan Zühre'ye hareketle Cerb'den para için feryad ederek gelen iâşecileri, tüccârânın müteveccih-i intizar-ı müteaccibânesini görmemek istiyorum.</p> <p>3- İâşe olmadığı, ihtiyaç barometresi son haddine geldiği ve tahvîl ve havâleye vakit olmadığı ve Hudeyde ümera ve zâbitânının aldıkları nısıf maâş ve tam erzâklarla malı ırzı tecâvüz ittikleri malûm olduğu hâlde yine hisse-i mu... aranmakta ve mıntaka iâşesinin gönderileceğe bırakılmasına nazaran kıta'âta doğrudan doğruya fırkaya müracaatla idarelerinin te'mîni emri virildiği cihetle idare-i te'mîni zımında arz-ı ma'lumât ve hakîkiyet olunur. Ferman. (imza: Galib)</p>	
174 (e)	5-6/9/331	Luhye'den (numara 528) Müsta'cel	<p>Şâbire, Vâ'zât M. K., Beni Câmî', Luhye Mıntaka Kumândânlıklarına, Hubûbât Komisyon Riyâsetine</p> <p>Olunan mesâ'î iâşe parasını te'mîne kâfil olamadığına ve fırkadan geleceğe intizar olunması emr olunmasına nazaran kıta'ât iâşelerini te'mîn için doğrudan doğruya alay ve firakaya ve ekmeklik durası için de Hubûbât Komisyonuna mürâcaatta muhtardır. Bu husûsta mıntakaya mürâcaat olunmasın. (imza: Galib)</p>	
	6/9	Luhye'den (numara 528)	<p>Vazat M. K. lıği'na</p> <p>C: 3/9 ve 4-5/9.</p> <p>3/120 kilerindeki şekerle Şâbire nakliyesi, ve gaz açığı hakkında fırkaya mürâcaat ediniz. Ben bu akşam Subaşı, Dâhir'i görmek üzere Zühre'ye hareket ediyorum. (imza: Galib)</p>	
	6/9	Luhye'den (539)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıği'na</p> <p>1-Son Kande bâkiyesinin son baskın üzerine Sarh'a çekildikleri anlaşıldığı.</p> <p>2- Kande kuyularından bir hazele ile bir merkeb mürd olduğu.</p> <p>3-Beni Ahmed rehinelere vermek üzeredir. Verdiklerinde gelip</p>	

			<p>gitmelerine mesâğ olduğu Beni Câmi' pazarında ilân olacağı.</p> <p>4-Ganeme şimâline doğru Batârya Kitif'i üzerinde merkûmûna ait ba'zı münferid köylerin üç beş kişilik kuvvetlerle ve mükâfat mukâbilinde ihrâkı paranın vücuduna vâbeste olduğu.</p> <p>6⁴²⁴-3/9 Cebel-i Sûb'da elli millî ve Tûrâb'da kırk beş mücâhid olub Cebel-i Sûb'a Beni Neşîr'in Abâr karyesine âdi cebelle bir şârapnel ve hazelesi üzerine de ikiyüz mermi atıldığı.</p> <p>5-Şâbire'de 29-30/9'da müsâdeme vukubularak 30/9'da Müfreze mintakaya ma'lumât verdiği hâlde telgrafi gelmediği cihetle tahkik ve müsebbibinin tecziyesi tabîî olub mezkûr gice sâ'at 2. 45'de 3/120 ve sâ'at 4'de 2/120 mintakalarına ta'arruz iden usâtla sâ'at 6'ya kadar fâsılalı ve fakat şiddetli süren müsâdeme usâtın def'iyle ve tarafımızdan bir zâyi'ât vuku bulmamak sûretiyle netice.</p>	
175			<p>⁴²⁵4- Cevap madde 1'de.</p> <p>5- Mûmâileyh kimdir, Şükrü Beğ ise, harçlığı mahallinden te'mîn olunur. Sizden istediye göndermek muvâfık. Giden adam için ise olduğunu bilmediğimden vermekte mütereddidim. Kable't-te'diye imza verirse bir imzaya yiğirmi riyal çok.</p> <p>6- 500 riyal bulunabildi ve gönderildi. Gelen para ne dura ne îâşe ve ne de maâşa; Hudeyde, San'a oradan da İmâma. Ona göre idare.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
	.../9/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>Hadi Paşa'dam şimdi alınan bir mektupta güya İbrahim Guzgûz kabâili Henâdûva ve Beni Mesâvâ ile Beni Matârîşe'ye ta'arruzla Hacûr yolunu tehdide çalışacaklarından eğer ahâli-yi mutîanın cihet-i devlette istihdâmı arzu buyuruluyorsa cebhâne virilmesini, bilakis yol kapanırsa mesûliyet kabul etmiyeceğini bildirdiğinden nezâket-i hâl nazar-ı dikkate alınarak dört sandık virildiği ma'ruzdur.</p> <p>Vazat Luhye k. Vekili İsmail</p>	
	6/9/31	Cerb'den	<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Vazi'yette tebeddül yokdur.</p> <p>2- Cebel-i Sûb'dan asker ve millîler tarafından 152 mermi hazelesi üzerine endâht ile bir Arap, iki öküzün telef idildiği.</p> <p>3- Cebel-i Sûb'da 42 millî ve Tûrâb'da 25 mücahit olduğu</p>	

⁴²⁴ Sıralamada 5. ve 6. Maddeler yer değiştirmiş

⁴²⁵ Bu dördüncü madde, sayfa 174a'nın sonundaki üçüncü maddenin devamıdır.

			ma'ruzdur. Vazat k. Vekili İsmail	
	6/9/31	Ed- Dâhir'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 1- 5-6 gicesi vuku'ât yokdur. Gice sâ'at üçde Beni Ahmed'den iki ihtiyar adam geldi. Te'mînât-ı lâzıme Ahmed Paşa ile müttefikan virildi. Beni Ahmed âkili yarım gelecek, teehhürü havfındendir.	
176			2- Beni Ahmed'le edilen müsâdemede Yahya Ali Sevâb köleleriyle Beni Ahmed'e yetişir. Bir şârapnel yakınında patlar. Merkur geriye firâr eder. Gelen gâreler Yahya Ali Sevâb'ın hâlini görünce kuvve-i maneviyeleri kırılır. İmdada yanaşamazlar. Birkaç şârapnel patlamadığından Beni Ahmedliler ne yapacaklarını soruyorlar. Korkuttuktan sonra şârapnelin üzerine su dökmek bir metre umkunda bir kuyuya atmak gibi laflar söyledi. 3- Beni Ahmed taht-ı itâate alınınca civâr köylerin dehâleti me'mûldür. Beni Ahmed muhârip bir kabile olduğu tahkikattan anlaşılışıdır. Kande müsâdemelerinde ceşş firâr ve Beni Ahmed'in mukavemet-i sebâtları anlaşılışıdır. Beni Câmi' M. K. nı Yüzbaşı Behcet	
	6/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na Bu gice sâ'at beş buçukta Hadi Paşa katibini gönderip Şuâbiye'de dehşetlî Harb edilmekte olduğunu, Vazat'ın bütün Rub'-ı Şâm ahâlisi kâmilin Şuâbiye'ye gönderildiğini, iki topla mikdâr-ı kâfi askerinin hemân Şuâbiye'ye muâvenete gönderilmesini söyledi. Sâ'at altıda bizzat iki top, kırk nizamiye neferiyle hareket eyledim. Bir buçuk sâ'at sonra ⁴²⁶ denilen Şuâbiye karyesine Muvâsalat olundukda ahâlinin kâmilin istirahatte olduğu görüldü. Vâkıa akşamdan yarım sâ'at kadar bir müsâdeme olmuş ise de şimdi hiçbir şey olmadığı, millî namına da kimsenin gelmediği anlaşıldı. Bir müddet istirahatten sonra sâ'at onda ordugâha 'avdet idildiği, askerinin istirahatini selb etmeyi Paşa Hazretleri âdeti i'tiyâd edinmeye başladığı ma'ruzdur. Vazat M. K. Vekili İsmail	
	6/9/31	Luhye'den	Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na 1- Son Kande bâkiyesinin son baskın üzerine Sarh'a çekildikleri anlaşıldığı. 2- Kande kuyularından bir hazele ile bir merkeb mürd olduğu. 3- Beni Ahmed rehinelerini vermek üzeredir. Verdiklerinde gelip gitmeğe mesâğ olduğu Beni Câmi' pazarında ilân olunacağı.	

⁴²⁶ Mûhlûk olabilir

177			<p>4- Ganeme şimâline doğru Batarya Kitifi üzerinde merkûmûna ait ba'zı münferid köylerin üç beş kişilik kuvvetlerle ve mükâfat mukâbilinde ihrâki paranın vücuduna vâbeste olduğu.</p> <p>5- Şâbire'de 29-30/9'da müsâdeme vuku bularak 30/9'da Müfreze mintakaya ma'lumât verdiği hâlde telgrafi gelmediği cihetle tahkik ve müsebbibinin tecziyesi tabî olup mezkûr gece 2. 45'de 3/120 ve 4'de 2/120 mintakalarına ta'arruz iden usâtla 6'ya kadar fâsılalı ve fakat şiddetli süren müsâdeme usâtın def'iyle ve tarafımdan bir zâyi'ât vuku bulmamak sûretiyle netice bulmuştur. Düşmanın zâyi'âtı hakkında mevsûk ma'lumât alınmadığı.</p> <p>6- 3/9'da Cebel-i Sûb'da elli millî ve Tûrâb'da kırk beş mücâhid olup Cebel-i Sûb'dan Beni Neşîr Abâr karyesine âdi cebel ile bir şârapnel ve hazelesi üzerine de 200 mermi atıldığı.</p> <p>7- 3/9 Cebel-i Sûb millî ve Tûrâb mücâhidini tarafından Beni Neşîr ve Batâryalılara 175 mermi sarf olunduğu, Sûb'da kırk yedi ve Tûrâb'da kırk beş mücâhidin mevcûd oldukları.</p> <p>8- 4/9 Cebel-i Sûb'dan Beni Neşîr Vâdisi'ndeki mevâşîye atılan 108 fişenkle bir öküz bir merkeb üç koyun itlâf edildiği. Ve İbrahim Veli'den atılan iki şârapnel ile de iki öküz telef edildiği Cebel-i Sûb millî mevcûdu 43, Tûrâb'da ise 25 Katabe mücâhidini mevcûd olduğu.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
	6/9/31	Luhye'den	<p>Şâbire Müfrezesi K. lığı'na</p> <p>C: 3-4/9.</p> <p>1- Mezkûr mektup ve şerâiti hakkında parasızlık beni fırkaya mürâcaata mecbûr itti. Ya'nî iâşe çok olsaydı size verecektim. Cevap şu idi. Merkûm mesmûâtıma nazaran menfaatçi bir adamdır. Onun bu gibi teklifini kabul, hükûmetin kesr-i şerefi demektir. Birkaç gün sabr ediniz. Onu silahla istîmâna davet etmek isterim.</p> <p>2- Fırkadan gelecek cevâba intizarda vaktiniz yoksa icrâ-yı îcâbî rü'yetinize mevdû'dur.</p> <p>Vazat Luhye M. K. nı Galib</p>	
178	6/9/31	Luhye'den	<p>Vazat M. K. lığı'na</p> <p>C: 5-6/9</p> <p>Dört sandık cebhânenin, henüz dehâlet etmiş ve dûçâr-ı ta'arruz olması muhtemel Henâdûva, Beni Mesâvâ ve Matârîşe'ye virilmesi münâsib ise de mukâbili vesikanın mûmâileyhimden istihsâli ve hükûmetin şu fedâkarlığı'na mukâbil kendi emniyetlerini daha ziyâde istihsâl edebilmeleri için âsî İbrahim Guzgûz göğüslerini işbu cebhâne ile delik deşik etmeleri de</p>	

			lazımdır. Vazat Luhye M. K. nı Galib	
	6/9/31	Luhye'den	Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lıǵı'na Henüz dehâlet emiş Henâdüva, Beni Matârişe ve Mesâvâ'ya tecâvüzü muhtemel İbrahim Guzgûz kabâilinin göğüslerinde sarf edilmek şartıyla Vazat k. lıǵınca dört sandık cebhâne derdirildiğinden, bunlar için bir mühimmât masraf hanesi açılmalı. Vazat Luhye M. K. nı Galib	
	6/9/31 Şifre	Luhye'den	Vazat M. K. lıǵı vekâletine C: 6/9. 1- Bu belki bir tecrübe talebi is'âf olunmazsa şikâyete vesile ittihâz emelinden münbaisdir. 2- Cerb'in vazi'yet-i hazırası bu gibi mûcib-i dehşet ve heyecân olabilecek. Sizi parmağından başka haşerat karşısında olmadığını da düşünerek ve etrâftaki tüfenk seslerini de dinleyerek ve maamâfih onun da gönlünü ederek makine başındaki şifâhi ve arzusu da'iresinde ipi koparmamağa gayret ve dikkat lazımdır ⁴²⁷ . Vazat M. K. nı Galib	
	6- 7/9/31	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lıǵı'na Son yigirmidört sâ'at zarfında bir hadise olmadığı ma'ruzdur. Şâbire M. K. nı Şevket	
	6- 7/9/31 Gâyet müstace l şifre	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lıǵı'na 3/9 tarihli şifrede Said Talha ile mülâkat olunacağını yazmışdım. Şimdi sâ'at ikide ileri karagol hattı ilerisinde ta'yîn kılınan mahalde bir sâ'at kadar mülâkat olundu.	
178 (b)	6/9/331	Luhye'den Numara 552	Vazat M. K. lıǵı'na C: 3/9. < > ⁴²⁸ İbrahim Efendi otuz mathana bilmübâyaa Zühre'ye gönderecek. Parasını bildirecektir. (imza: Galib)	
	6/9/331	Luhye'den Numara 552	Luhye M. K. lıǵı'na Vazat-Luhye Mıntakası maiyetindeki Tehâme topçu T 2 obüsünden Merun nam siyâhî omszuna hamil olduğu filintası için Subaşı cebhânesinden yüz 'aded küçük çaplı fişengin in işbu vesika mukâbilinde i'tâsı. (imza Galib)	

⁴²⁷ Şifre yazısı olduğu için "parmağından başka haşerat" gibi garip ifadeler kullanılmış.

⁴²⁸ Burda görüntüde çıkmayan bir kelime var.

	6/9/331	Luhye'den numara 554	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na</p> <p>1- 20/7/331'de ma'ruz ve 22/7'de şimdilik bu kadarla iktifa olunduǵu bildirilmiş ve Mecâciye ve Beni Câmi' arasındaki mün'akid sulhu teyid ve tevsik etmek.</p> <p>2- Dâhir'deki 2/119 iâşesi te'mîn olunmuş ise tabur-ı mezkûrla muttasıl Cebel-i Zühre ve Cerb'e azimetle şu sırada denizdeki hal-i sükûnet mevcûd ve bu da büyük iken Cerb'de yapılacak harekât ile kuvvet kazanarak hîn-i iktizâda sâhilde istimâli imkanını ihzâr etmek.</p> <p>3- Ve iâşe te'mîn olunmadıysa te'mînine deǵın Zühre'de ikamet etmek üzere şimdi Subaşı'na hareket olunduǵu. (imza: Galib)</p>
	7/9/331	Subaşı'ndan Numara 555	<p>Luhye M. K. lıǵı'na</p> <p>Beni Câmi' Mıntakasındaki müsâdematta cesâret ve fedâkârlıǵı gölülen meşâyih ve ukkâl ve efrâdın kimler olduǵu millî mülâzımı Mustafa Efendi'nin malûmudur. Bu babda kendisinden ma'lumât talebi ile sür'at-i iâdesi. (imza: Galib)</p>
178 (c)	7/9/331	Luhye'den Numara 556	<p>Luhye M. K. lıǵı'na</p> <p>1- 1/115 Subaşı hayvânatını iyi bulmadım. Bunların Luhye'ye taşıdıkları su sikletini, yorgunluǵunu tahfif etmek lazım geliyor. Mevcûd su arabalarının işe lagar ve zaif olan develerinize cerr olunamayacağı anlaşılmiş olduğundan,</p> <p>2- Evvelce Huleyf'den mantelli ile gelen ve fakat şimdilik manteller Luhye'de sabit kalacağından dolayı, devreden iktisâden firkadan eklerine emr virilen öküzlerden bir çifti tek oka takılarak su arabasına koşulmuş ve muhassenâtı ve ihtiyacı te'mîn edeceği görülmüştür.</p> <p>3- Binâ'enaleyh mütebâki su arabasına da İcâbında ya'nî lüzumu kalmadığı anda ekl olabilmek üzere iki çift öküz daha mübâyaasıyla koşulmasını ve suyunuzun te'mîni ile hayvânatızın vikayesi lazımdır.</p> <p>4- Bu öküzlere hizmet gördüğü müddetçe acur ve nısıf dura virilir.</p> <p>5- Bu öküzler yarın Beni Udeyye veya Beni Câmi' pazarında tedârik olunmalı.</p> <p>Hareketle harekâta iştirâki lazım gelen 2/119'dan berâ-yı tesellüm 9/9/331'de gönderilecek me'mûra teslim olunmalıdır.</p> <p>6- Et ya'nî öküz parası yoksa firkaya müracaat.</p> <p>7- 1/115, komisyondan mesâfe zâbitânı da dâhil olunduǵu hâlde</p>

			beşer kilodan dakik alacaktır. (imza: Galib)	
	7/9/331	Subaşı'ndan numara 557	Hubûbat Komisyon Riyasetine Zâbitanda para yok, sıkıntı çok. Her zâbite beş kilo virilmek ve Şâbire zâbitleri de dâhil olmak şartıyla kıta'âta dakik tevziâtı yap ver. Hiç olmazsa mantı yapub yesinler. Zira börek içüne et ister. (imza: Galib)	
179			Son ⁴²⁹ derece de nâdim ve müteessirdir. Bademâ hükûmete karşı kemâl-sadakatle hizmet edeceği ve bu gibi iğfâlâta kapılmayacağını maa'l-kasem te'mîn itti. Matlûbâtı bervech-i âtîdir: 1- Kâ'imakâm Rifat Beğ zamanında Abdullah Şuayb tarafından biraderi cebren dağda tutularak hükumete gönderildiği ve elyevm taht-ı tevkifte bulunduğu cihetle kendisinin tahliyesini istiyor. 2- Kemâfissâbık beş liradan ibâret ma'âş ının ve tedahülde kalanlarının i'tâsını rica ediyor. 3- İdris nezdindeki biraderinin ve kendisinin rehine makamında bulunan oğullarına yigirmi beş riyale firâr ittirmek cihetini te'mîn eylediğinden müterakim ma'âşına mahsûben elli riyal virilmesini talep ediyor. Kendisine bunların hepsi şâyân-ı kabul olduğu ve fakat istîzâna muhtaç bulunmakla üç gün zarfında cevâb-ı kat'î vereceğimi söyledim. tarîkin te'mîn ve muhâfazası ve Şâbire ve Hacûru's-Sülüs 'izlesi de sulh ve sükunun te'mîni hakkındaki şerâiti ma'al-kasem kabul itti. Kendisinin talep ettiği şerâit kabul olunur olunmaz bir taraftan rehinelere kaçırılmakla berâber diğer taraftan Şâbire'ye gelip oturacaktır. Matlub şerâit şâyan-ı ehemmiyet değildir. Biraderinin bırakılması ve ma'âşlarının 3/120 taburunca sabıkı vechile yürütülmesi ve elli riyalin ma'âşına mahsûben virilmesi husûslarına emr buyurulmasını selâmet-i vatan namına rica eylerim. Bu adam lazım ve ehemmiyetlidir. Para ise ötedenberi virilen bir paradır. Bir gece hücumu icrâsı müfrezinin lâakal beş sandık cebhâne sarfını mûcib olurken bu da hemân bir senelik ma'âş demektir. Cevap virilmek üzerine emr-i kumandânîlerine şiddetle muntazırım. Şâbire M. K. nı Şevket	
180	7/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na (1- Vazi'yette tebeddül yokdur.) 2- Cebel-i Sûb'da millî mevcûdu 41 nefer olub düşman sürüleriyle	

⁴²⁹ 178 sayfanın devamıdır.

			<p>hazeleye karşı 93 mermi millîler tarafından 67 mermi nizamiye efrâdı tarafından sarf idildiği bildirildiğinden bu sabâh bera-yı tahkik Cebel-i Sûba gideceğim.</p> <p>3- Cebel-i Tûrâb'da şâyân-ı arz bir vuku'ât yokdur. 30 millî mevcûd idi.</p> <p>4- Hacûr kâ'imakâmı vekâletinden varid olup sûreti dün arz edilen telgrafnameyi müeyyed ve hazelenin Beni Kays'a muvâsalatlarını müş'ir Şuâbiye şeyhinden alınan tezkire üzerine bu sabâh iki topla bir zâbit kumandasında 1/120'den otuz neferin Şuâbiye'ye ihtiyaten gönderildiği.</p> <p>Vâ'zât K. nı İsmail</p>	
7/9/31	Ed-Dâhir'den		<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- 5-6 gice vuku'ât yokdur.</p> <p>2- Beni Ahmedliler hâlâ gelmediler. Gice gelmeleri me'mûldür. Batârya'dan evvelce arz edilen köy ve kuyuyu Beni Ahmed dehâletinden sonraya tehir idildi.</p> <p>3- Maksad benî Ahmed tarafından icrâ idildiği جوئی bulundurmak tarafeyn arasında bir muhâsamet peydâsı menâffimiz iktizâ'sından olduğu içündür.</p> <p>4- Batârya telaştadır.</p> <p>Beni Cami M. K. nı Behcet</p>	
7/9/31	Şâbire'den		<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>24 sâ'at zarfında bir hadise olmadığı.</p> <p>Şâbire M. K. nı Şevket</p>	
7-8/9/31	Şâbire'den		<p>Vazat Luhye M. K. lığı'na</p> <p>C: 6/9.</p> <p>Dünki şifrede sûret-i mülâkat arz edilmişdi. Ben merkumu buraca şâyân-ı ehemmiyet bir adam biliyorum. Bir ehemmiyeti var ki vaktiyle hükümet beş lira ma'âş tahsis etmişdir. İhtimal ki mütâlaâtta aldaniyorum. Binâ'enaleyh şifreye ne emr buyurulursa onu ifâ etmek cümle-i vezâifimden ibâret olduğu ma'ruzdur.</p> <p>Şâbire M. K. nı Şevket</p>	
7/9/31	Cerb'den		<p>Luhye Vâ'zât M. K. lığı'na</p> <p>1- Vazi'yette tebeddül yokdur.</p> <p>2- Beni Neşîr Vâdisi'nden mürurları görülen on deveye iki şârapnel endâhtla deve mecrûh düşmüş ve رمفوج efrâdı tarafından 45 piyâde fişengi sarf edilmişdir.</p>	

180 (b)	8/9/331	Dâhir'den numara 557	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâti K. lığı'na</p> <p>1- Subaşı'nda otuz bin kerpiç hazır ise de evvelce ma'ruz inşâiyesi te'mîn olunamadığı cihetle yâğmurdan erimeğe mahkumdurlar.</p> <p>1- Dâhir'e geldim. Efrâdı etsiz, zâbitanı yemeksiz buldum. Yiğirmi günlük mevcûd dura ile ise yalnız ekmek yapılabilir. Yağ bulunursa lapa da olabilir.</p> <p>2- 2/119 tul müddittir Bukırış'da gündüz köylerde, gice keşflerde idi. Şimdi Dâhir'de müctemi ise de yangından ahâli arışleri taraldığından arışlerini terk edip teslim etmek lazım geliyor. Esâsen taburun meskeni olmadığından vaktiyle tevessül olunarak yavaş yavaş Zühre'de kal'a içinde topu topu otuz kişilik müfrezeye kâfi bir odayı tevsî'an bir bölüğü istiâbı için tuğladan yan duvarları yapılmış ise de parasızlıktan üzeri elân açıktır. Bundan başka mezkûr taburun iki bölüğü içinde Zühre'de kerpiç hazırlanmakta ve iki koğuş inşası düşünölmekte ise de inşâiye ve üzerini kapatacak malzemesi dört bin kuruşa vâbestedir.</p> <p>3- Sûb'dan tebdil olunmuş ve fakat mevcûd olan kırık dökük bir arış bittabi taburu istiâba gayr-i kâfi bulunmuş olduğundan evvelce yan duvarları kerpiçten yapılmış ve fakat ortasına dikecek uzunca direk ve üzerine saçak malzeme bulunamamış, direkler de henüz gelememiş olduğundan yapılamayarak efrâdı çadırlarda kalmış ve bu da ahvâl-i havâiye tesiriyle mahzurdan gayr-i sâlim bulunmuş olduğundan orası da şimdilik iki bin kuruş havalesinin sür'at-i te'mîn ve idaresini feryad ediyorlar.</p> <p>4- Hâl ve maslahat bundan ibâret olmağla icrâ-yı îcâbı menût-ı re'y-i âlîleri bulunduğru.</p> <p>(imza: Galib)</p>	
	8/9/331	Dâhir'den Numara 558	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâti K. lığı'na</p> <p>1- Şâbire Müfrezesinden mevrud ihtiyaç ve sefâlet telgrafi zîrde naklen arz.</p> <p>2- Mesmûâtıma nazaran Hudeyde'de dahi bayramda 3, 4'dür yüzer kuruş muhtâcîn namına zâbitana tevzî olunduğru haber aldım. Sahih ise adalet, müsâvâtın tatbîkini istirhâm ve bi'l-hassa ateş karşısında bulunan ve bir seneye karîb yarım ma'âşla kanaat ve sabr ve metanet idenlere merhamet ve insaf talep ve niyaz olunur.</p> <p>(imza: Galib)</p> <p style="text-align: center;">Sûret</p> <p>7-8/9/331 ve 2604 numara telgraf,</p>	

180 (c)	8/9/331	Dâhir'den Numara 558	Şâbire Müfrezesi K. lığı'na C: 7-8/9 Zâbitan ve efrâdın sefaletini defâatle ve lâıyıkı vechile ve telgrafınızda insaf ve merhamet taleb ederek arz ittim. Netice istihsâl olunamadığından doğrudan doğruya müracaatımda muhtar olduğunuzu da tebliğ etmişdim. İnşâallah netice iyi olur. Derecesi kalmayan sabr ve sebâta daha ilavesiyle vaktini beklemekten başka çare olmadığı. (imza: Galib)	
	8/9/331	Dâhir'den Numara 559	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 5/9'da Cebel-i Sûb'dan asker ve millîler 152 mermi endâhtla Beni Neşîrlî bir hazele ve iki öküz telef idildiği, Cebel-i Sûb'da 42 millî, Türâb'da 25 mücâhid bulunduğu. 2- 6/9'da Beni Neşîr Vâdisi'nden geçmekte olan on deveye Cebel-i Sûb'dan iki şârapnel atılmış ve iki deve yaralanarak 45 fişenk sarf edilmiştir. Millîler ise Beni Neşr mevâşisine ikiyüz elli mermi sarf ittikleri. 3- 6/7 Beni Câmi' ve Ganeme'nin Kande ve Beni Ahmed baskını ve harîkinden cesâret alan Kabate mücâhidini ile Ahmed Zeyyin cemaati Batarya dâhilinde el-Meşâfe karyesini kâmilan ihrâk ittikleri ve şimâlden gelen usât ile üç çaryek müsâdemede sekiz yüz mermi sarf ittikleri ve bitevfikillâhi te'âlâ başlayan yangınların Batarya dâhil olduğu hâlde Abis'e kadar tathîri me'mûl ise de cüz'i miktar mücâhid parası da adem-i vücûdu her gün düşmanın başına ateş yağdırılması hiçten bile olmayan şu zamanda maatteessüf fazla ve lazımı vechile.	
181			3- ⁴³⁰ Cebel-i Sûb'da elli millî mevcûdudur. 4- Mevâşîye karşı 250 mermi sarf ittikleri Cebel-i Turâb sırtı tarafından el-Meştâfiye ⁴³¹ karyesinin ihrâkında sekiz yüz kadar mühimmat sarf idildiği ve işbu mühimmat sarfiyâtının her gün ikmâline mecbûriyet hâsıl olduğundan önünü almağa son derece cehd idildiği. Vazat M. K. nı İsmail	
	8/9/31	Şâbire'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na 24 sâ'at zarfında bir vuku'ât olmadığı. Şâbire M. K. nı Şevket	
	8/9/31	Cerb'den	Vazat Luhye M. K. lığı'na	

⁴³⁰ 180. Sayfanın devamıdır.

⁴³¹ Yukarıda el-Meşâfe olarak kayıtlı.

		<p>Beni Kays ve İbrahim Guzgûz kabâiliyle Şuâbiye'de vuku' bulan bu günkü müsâdemede usât makhûren ve münhezimen ve bir çoğu emsâli nâmesbuk bir derecede ellerindeki silahı terk ile firâr eyledikleri. Ve İbrahim Gazgûz'un karyesinden dört arîş yakıldığı ve bu muvaffakiyyetin Beni Kays ve İbrahim Guzgûz kabâili üzerinde pek büyük bir tesir icrâ edeceği me'mûl-ı kavî bulunmakla ma'ruzdur.</p> <p>Vazat Kumândân Vekili Topçu Binbaşı İsmail</p>	
--	--	---	--

**28-04-1331 ve 08-09-1331 Tarihleri Arasında Vâzât-Luhye Mıntakası
Kumandanlığı Tarafından Tutulan Yemen Cephesi Harp Ceridesi Eklerinin
Transkripsiyonu**

Sayfa no:	Tarih	İkâmet Mahalleri	Vukûât	Mülâhazat
E 1	1/8/331	Zehre Numara 299	<p>Dâhir'de 2/119 K. lığı'na</p> <p>1- Beni Udeyyeliler'in 28-29/7 sâ'at üçde Bukırş'ın garbındaki Kuyrine nam kuyu yanına giderek oturmuş ve Bukırş Kumândânına taraflarından gönderdikleri adamla cevap almadıklarından ve sabâhın sâ'at üçüne kadar bir hareket görmediklerinden 'avdet etmiş oldukları mütehakkık bulunduğ'u.</p> <p>2- Bu sûretle ayrı kalmaları Beni Câmi' ile aralarında bir yanlışlık husulüyle mahzur vukûundan ihtirâzen olduğ'u Luhye Kâ'imakâmlığından mevrud cevâbi tahkîkattan anlaşılmış olmağ'la.</p> <p>3- Leyle-i mezkûrede Yüzbaşı Cemal Efendi'ye bir mürâcaat iden olup olmadığ'ına ve sûret-i mücâcaatin bittahkik inbâsı.</p> <p>4- Mezkûr kuyunun nerede ve Kitif'in ne miktar garbında olduğ'una dair ma'lumât istihsâliyle berâber oralarda görüldüklerine dair de ma'lumât varsa iş'ârı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	1/8/331	Zehre'den Numara 300	<p>Vaizat Mıntakası K. lığı'na</p> <p>C: 30-1/8/331 madde 2</p> <p>1- Ramazan'dan beri firâr idenlerin künyeleri.</p> <p>2- Firârları esbâbının taharrisi, esbab-ı dâhiliyeden ise ref'i.</p> <p>3- Binbaşı Şevket Efendi riyasetinde Binbaşı Nazım ve Müfreze Kumandanlığınca intihâb olunacak bir Yüzbaşı bir mülâzım ve bir küçük zâbitten ya'nî cem'an beş kişiden ibâret olarak teşekkül idecek Divan-ı Harbce derdest olunmuş ve olunacakların hemân ve serîan muhâkemeleriyle evrâk-ı hükmiyelerinin irsali.</p> <p>4- Derdest olunanların ma'âşlarına mahsub olunmak üzere derdest idenlerin her birisine kırkar ma'âş mükâfat-ı nakdiye i'tâsı.</p> <p>5- Firâri telkînatçıların her birisini getirene yigirmişer riyal va'diyle derdestlerine çalışılması.</p> <p>6- Cezâ-yı âcil tatbiki için bir taraftan da Tehâme</p>	

			<p>Kumandanlığı'na müracaat olunduğu.</p> <p>7- Kıta'âtât zâbitânı tarafından cihâd-ı ekberin fezâilinden, İdris'in hıyanet ve firâr idenleri soyduğundan ve memleketlerine farz-ı muhal olarak gitseler dahi orada da idâm cezâsı göreceklelerinden bahisle çok çok telkinatta bulundurulması.</p> <p>8- Aksi sûretde kaçırılan, kıt'ada mâfevklere emniyet ve i'timâd olmadığı ve efrâda babalık edilmediği sûretinde telâkki olunacağıının da umumen telkini.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 2	1/8/331	Zehre'den Numara 301 (şifre)	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Vaizat Mıntakası k. lığından alınan 30-1/8/331 şifre hulâsasında:</p> <p>1- 3/120'den Ramazan'dan beri firârın tezâyüd etmekte ve ezcümle birkaç gün evvel Şâhil'den Şâbire'ye gelmek üzere hareket iden efrâddan bir kaç Muhlaf ve Beni Neşîr'e firâr etmekte iken hudûd üzerinde mücâhidîn tarafından derdestle müfrezeyle teslim ve ol gibi firârilere ba'zısı Arap kıfayetinde Pazar mahallerine sevk olunarak efrâda, firârları hâlinde İdrisi'nin memleketlerine bırakacağı yolunda telkinat vâki ve firârilere Balkan Harbinden 'avdet idenlerden olduğu ve bu derdest idenler hakkında kurşuna dizdirmek gibi şedîd bir cezanın oraca tatbîki hüsn-i te'sîri mûcib olacağı ve binâenaleyh ne yolda muâmele ifâ edileceği istîzânına zîrdeki cevap virilmiş ve Luhye Mıntakasına da teblîgât-ı lâzimedede bulunulmuştur.</p> <p>2- Ceza-yı âcilin tatbîki imkanı mevcûd ise emr ve inbâ buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
			<p>Sûret</p> <p>Vaizat Mıntakası K. lığı'na</p> <p>Numara 300 ve 1/8/331 tarihli emr-i telgrâfi aynen.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	1/8/331	Zehre'den Numara 302	<p>Luhye ve Beni Câmî' Mıntakası Vâ'zât-Luhye mıntakası Topçu K. lığı'na</p> <p>1- Şâhil'den Şâbire'ye gelmek üzere hareket iden efrâddan bir kaç Muhlaf ve Beni Neşîr'e firâr etmekte iken hudûd üzerinde mücâhidîn tarafından derdest olundukları.</p>	

			<p>2- Eski firâriyelerden ba'zısı Arap kıyafetinde Pazar mahallerinde İdris tarafından dolaştırılarak "efrâda firârları hâlinde İdris tarafından memleketlerine gönderileceği yollu telkinatta bulunduğu.</p> <p>3- Firâr idenlerin Balkan Harbinden 'avdet iden ihtiyat efrâdından olduğu Vâ'zât mıntakasından bildirilmiştir.</p> <p>Firâr edip derdest olunanlar hakkında derhâl muâmele-i cezâiye tatbiki mukarrer bulunmakla berâber:</p>	
E 3			<p>1- Pazarlarda infîâl için dolaşan firâriyeler telkinâta bulunacak efrâd veya kabail tarafından derdest olduğu hâlde yigirmişer riyâl mükâfât-ı nakdiye virileceği.</p> <p>2-Kıta'ât zâbitânı tarafından cihadı ekberin fezâlerinden, ris'in hiyanetinden ve firâr idenleri bilakis soyduğundan ve arz-ı muhal olarak memleketlerine gitseler bile mutlaka am olunacaklarından bahisle çok çok telkinâta bulunulması.</p> <p>3-Aksi sûrette firâr vuku' âtı zuhûr iden kıt'adamâfevklere emniyet ve i'timad olmadığı ve efrâda babalık edilmediği sûretinde telâkki olunacağına umuma tebliğ ve tefhimi ve firâra meydan virilmemesi.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
	1/8/331	Zehre'de Numara 303	<p>Luhye ve Benî Cami' mıntakası K. lığı'na</p> <p>C: 26/8</p> <p>Topçu Mülâzımı Ali Ağanın San'a'da ailesine virilmiş erzâkı yok mudur? Muhassasât hakkında 2/119'dan da tahkikat ve cevap talebi.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
	1/8/331	Zehre Numara 304	<p>Luhye ve Benî Cami' mıntakası K. lığı'na</p> <p>C: 27/7</p> <p>Birkaç gün sonra müddetini Luhye'de ikmâl ve kabul edecektir. Te'hiri.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	204
	1/8/331	Zehre Numara 305	<p>Tehâme Mıntakatül-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Mersûl top ve mühimmât mevcûdu cedvelinde sehven Mediha'da cebel topuna ait mühimmattan gayrı olmadığı hâlde bir de âdi cebel gösterildiği topçu Kumandanlığından bildirilmekle tashih buyurulması.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
	1/8/331	Zehre Numara	<p>Luhye ve Beni Câmî' Mıntakası K. lığı'na</p>	

		306	C: 28/7 şifre zeyl: Fırkadan ihbar iden şahsın kim olduğu soruluyor. Ve neticede mükâfaten makama arz ve dâ'imâ devletçe makbul olacağına tefhimi ile mahrem sûrette ma'lumât ahzı bildiriliyor. İmza: Gâlib	
E 4		Numara 307	Sûret 29/7/331 tarih ve 13603 numarada silah ve cebhânenin şerait-i i'tâsına dair.	
	1/8/331	Zehre	Vaizat Mıntakası ve Luhye ve Benî Cami mıntakası K. lığı'na 1- Sûreti bâlâya menkûl emr-i telgrâfi mücebince hareket imkân ve ahvâlin müsâadesi derecesinde tatbîkate gayret. 2-Dördüncü maddenin akab-i vak'ada usûlü da'iresinde ve mutazaman i'tâ-yı mâlumât olunması sûretiyle tatbîkine himmet matlubdur. İmza Gâlib	
	1/8/331	Zehre Numara 308	Tehâme mıntakatül-harekâtı K. lığı'na 1-29-30/7 Cebel-i Sûb'da vuku' bulan hafif müsâdemede bir nefer hafifce mecrûh olmuşdur. 2-Başka hadise yokdur. İmza: Gâlib	
	1/8/331	Zehre'den Numara 309	Luhye ve Benî Cami' mıntakası K. lığı'na 1/115'e aid Malzeme-i Celâliye Zehre ağır topçu çavuşu tarafından Dâhir'de burcda size teslim idildiği ifâde olunuyor. Dâhir'den tahkiki. İmza: Gâlib	
	1/8/331	Zehre Numara31 0	Dâhir'den 2/119 K. lığı'na C: 30/7/331 Evvelce alınan iki merkeb iade idildiği gibi alındığı bildirilen dananında iadesi ve Hücâciler'inderdest ve hükümete teslim ve hiçbir sûretle ahvâl-i gayr-ı marziye vukuuna meydan virilmeyeceği Luhye'de bulunan Ali Mehmed Muhâyî'nin ifâde ve deruhde eylediği Luhye Kâ'imakâmlığından cevâben bildirilmiştir. Paşa'ya da tefhimi. İmza Galib	

E 5 123	1/8/331	Zehre'den Numara 311	Müsta'cel: Tehâme Mintakatül-harekâtı K. lığı'na Cerb'de zuhûr iden fırtına Mukhaf'daki abüs ve mantel efrâd arîşleriyle hayvanât sakîfesini kâmilen ve âdi cebel efrâd koğuşunu kâbil-i inhidâm bir hale ifrağ ve ahurı ile eczâhâne-i baytarîyi dekâmilen yıkmış olduğundan şimdilik muktazi sekizyüz kuruşun te'mîn ve direklerin de ikiyüze iblağen Zeydiyye'ye sür'at-i sevki lüzumu arz olundu. İmza Galib	
	2/8/331	Zehre'den Numara 312	Luhye ve Benî Camî mıntakası K. lığı'na Cerb'de bekâları caiz olmayan 2/118 K1 Mülâzım-ı sâni Mazhar ve K 3 İhsan Efendilerden Mazhar Efendi'nin 2/119 K 1, Mülâzım-ı Behcet ve İhsan Efendi'nin ise 1/115 K2 Cemil Efendilerle muvakkaten tebdilleri icrâ kılındığından Behcet ve Cemil Efendilerin ilişkileri kat' olarak Cerb'e i'zamları. İmza Galib	
	2/8/331	Zehre'den Numara 312	Vaizât mıntakası K. lığı'na Cerb'de bekâları caiz olmayan 2/118 K1 Mülâzım-ı sâni Mazhar Efendi'nin 1/119 K1 Mülâzım-ı sâni Behcet ve 2/118 K3 Mülâzım-ı sâni İhsan Efendi'nin dahi 1/115 K2 Cemil Efendilerle muvakkaten tebdilleri icrâ kılındığından Behcet ve Cemil Efendilerin vürûdlarında mezkûr mahallerde hüsn-i istihdâmı. İmza: Galib Sûret 1/8/331 tarih ve 13817 numaralı Seyyid Muhammed Kahm ve Ahmed Ali Devs'intatminine dair yazılan telgrafa gelen cevap olup tahkikat ifâsına dair şifre.	
	2/8/331	Zehre'den Numara 313	Luhye ve Benî Cami' mıntakası K. lığı'na Sâhil ta'arruzuna mukabele etmek üzere kabâil ve meşâyihle sâdâta nasâyih-i lâzime ifâsına dair mevrûd telgrafa cevâben Zeydiye mıntakasının bu husûsta daha ziyâde nazar-ı ehemmiyete alınması ve Seyyid Kahm'la Ali Devs'in tatmini lüzumundanbahisle virilmiş cevâba virilen cevap sûreti bâlâya nakl olunmuştur. Cevap virilmek üzere evvel-emrde kâimmakâm Beğ'le birlikte bu husûstaki mütâlaanın sûrat-i beyanı. İmza: Galib	

E 6	2/8/331	Zehre'den Numara 314	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 15 ve 16 tel ve 23-24/7 şifre:</p> <p>1- Binbaşı Hasan İzzet Efendi'nin Beytü'l-Hüseyn'e azimetinde Dâhir'de mühimmat muhafızı bulunan Manga Paşa "ben burada asker istemem" demesi üzerine 2/119 Kumândânın emriyle bölüğüne aldırıldığı ve mühimmat me'mûrunun mürâcaatı ile yalnız giceleri nöbetçi ikame olunduğu.</p> <p>2- Daha bidâyet-i meselede Habâş'ın ihbar edilmiş vazi'yet-i hâinânesi mıntaka Kumandanlığı tarafından 2/119 K. nı na anlatıldığı zaman devlet me'mûru ve vazifedar olmak sıfatıyla cibillî olsun bir alâim-i hayret bile göstermediği ve bidâyette işi müşkül zan ve sırf mıntakası Kumândânının fikr-i hôduyla olduğuna kanaatle eser-i tereddüd gösterdiği.</p> <p>3- Habâş'ın ilk burcdan çıkışında Binbaşı İzzet Efendi mülâzım Cemil Efendiyle 2/119 K. nı na mühimmat bulunduğu burcun bir manga ile daha takviyesi için haber gönderdiği zaman "gördünüz mü şimdi nasıl olacak! ne yapacağız!" yolunda mütelâşî ifâdâtına karşı tabib Binbaşı Nedim Beğ mangayı göndermekle berâber mütebâki askerinin de silah başında bulundurulması İcâb edeceği mütalaasında bulunduğu ve yine orada bulunan tabib Haşim Efendi ise "gördünüz mü ben size demedim mi, şimdi ne yapacağız, ben zaten bu sûretle halline muvafakat etmemişdim" yollu ifâdesine karşı Nedim Beğ'in "olacak oldu, tenkid sırası değil tedbir sırası" dediğini ifâde ve Cemil Efendi'nin emri tebliğinden bir buçuk dakika kadar sonra manganın virilmesi emrini verdiği.</p> <p>4- 9/7 günü Habâş ile Habâşlılar'ın 2/119 K. nı nın arîşinde oturdukları ve mübâhasede buldukları.</p> <p>5- Âdi cebel bölüğü Kumândânı mülâzım-ı evvel İhsan Efendi, Paşa'nın şikayet telgraflarından Abdülcelil Efendi'nin haberi varmı diye kardeşi İsa'ya vâki" suâline "hepsinden haberi var, hatta 9-10/7'de kendisinin yanında yattık" cevâbında bulunduğu.</p> <p>6- Mezkûr günlerde Habâş ve Habâşlılar 2/119 K. nı na gelerek Hasan İzzet Efendi hakkında şikayette bulduklarını kendi ifâdesiyle de te'yid ettiği.</p> <p>7- Habâş tarafından Hasan İzzet Efendi hakkında kolordu</p>	
-----	---------	----------------------------	--	--

		<p>vilâyetine çekilen 10/7 telgrafında kabâil tarafından kullanılmış aşâyir, şâhâne, iz'ac gibi kelimat ve ba'zı ifâdâtın düzgünlüğü şüpheyi dâi olmuş ve lede't-tahkik İsa'nın yazdığı ilk müsvedde bulunarak telgrafhanedeki aslı ile tatbik olundukta yazı aynı fakat aralarında takdim ve te'hir, kelimât ve ibârât tashihâtı ve ba'zı fazlalıklar görülmüş olduğundan Dâhir'de İsa'dan başka eli kalem tutan olmamasına ve merkûmun ilk müsveddesine uymamasına nazaran tarafından tashihat yapıldığı ve fikir virildiği anlaşıldığı.</p> <p>8- Orduya hitâben C: 12 Eylül 331 ile başlayan bu vesile ile kendisini de medh iden Habâş imzalı telgrafın kendi ifâde ve yazısıyla yazılması akıl hocalığı yapıldığını te'yid ettiği.</p> <p>9- 20 Eylül 331 tarihli ve yigirmi sandık cebhâne i'tâsı hakkındaki telgrafla 17/7 tarih ve C: 15/7mebde'li vilâyete yazılan telgraflar 2/119 kalem odasından Seyyid Ali ismindeki neferin yazısıyla yazıldığı.</p>	
E 7 123		<p>10- Rehineleri ancak emr-i tahriri ile kabul ve tekrâr gelerek bir de ta'limat-ı şifahiyesi alır. Bunda rehinelerin başka tarafa nakli muhtemeldir. Hüsn-i muhâfaza edilmesi ve nakli ihtimâlinin kendilerine ihsas ittirilmesi de ilâveten ve setren tebeyyün olduğu hâlde Binbaşının arîşine 'avdetiyle berâber mahfuz ve mevkûf rehinelerden Abdullah Süleyman'ın silah ve cebhânesini hamilen ve bir eser-i tevahhuşla kâimmakâm nezdine gelip "bizi başka tarafa nakl ideceklermiş, başka yire göndermeyiniz" ricasında bulunmasını daha o dakikadan itibâren rehinelerin serbest ve emniyet olunan bir sırrın o anda ifşâ olduğuna delalet ve burada Paşa'nın da rehinelerin Kumândân Abdulcelil Beğ'in yakınında oturmalarını söylemesi ise kaçırmak için sühûlet göreceğine emin bulunduğu ileri geldiği.</p> <p>11- 11-12/7'de Paşa'nın para ve cebhânesini burçtan kaçırdığı ve 12/7 öğle vakti tekrâr kaçmak istedikleri kendisine söylendiği hâlde 2/119 K. nı nın gâyet emniyetli ve emniyette sabit görüldüğü.</p> <p>12- 12/7 takriben sâ'at dokuz buçukta birisi gelerek rehinelere: "sizi Paşa istiyor" demiş. 2/119 K. nı nın "Paşa nerededir" suâline "işte burada duruyor" demesi üzerine "öyle ise konuşunlar" dedikten sonra kendinden sonra rehineler gider, akabinde İsa Hafir gelir, cüz'î oturub gittikten vebundan sonra köydeki, çıkış hareketini</p>	

		<p>his eder.</p> <p>13- Ahâlinin köyden çıkarken “rehineler kaçırıldı, parasını ve cebhânesini kaçırdı. Biz ne duruyoruz daha oturmak caiz değildir” gibi şâyîât deveran etmeye başlayınca derece-i aklını anlayarak kıymetli dediği ve bizzat celb ittirerek gördüğüm kıymetsiz ve köyden çıkmak istemeyen üç şahsı rehinelerin yerine tutdurur.</p> <p>14- 13/7 Dâhir’e muvâsalatımda rehinelerin serbest olduklarını ve “bunlar emin adamlar canım, yine gelirler” gibi câlib-i dikkat ve emniyet ifâdesini bilâhare inkâr etmek istemişse de rehinelerin dâ’imâ serbest oldukları derece-i sübûta vardı. </p> <p>15- Tabur tüfenkçisine sorulan ba’zı es’ile zarfını açıp cevaplarını kurşun kalemle tesvîd ve Kalem’den İsmail ismindeki neferi çağırarak tebyîz ve tüfenkçiye de imza ittirerek mıntıyaka gönderir.</p> <p>16- Bunun üzerine tüfenkçi ayrıca kendi ifâdesiyle yazdığı es’ile cevâbını yazar ve keyfiyetten bahisle mintakaya ihbar eder. Şu hâlde tekrâr soruldu. Bu zarfı da Binbaşı açarak tüfenkçinin ikinci ifâdesini nakz eder sûrette merkum İsmail’e yazdırdığı cevâbı tekrâr tüfenkçiye imza ittirerek gönderir.</p> <p>17- Bundan başka diğer zâbitâna gönderilen zarfları da açıp okuduğu ve amelini setr için hürriyet-i vicdâniyeyi gasba kadar ileri vardığı, şu haliyle müsbet bulunduğu.</p>	
E 8		<p>18- 13/7 sabâhı Dâhir’e vürûdumda Dâhir’i boş, Binbaşını başında takye, karyolasına uzanmış, tamamen lâkayd buldum. Paşa’yı, köylüyü, rahatını sordum. Kaçtıklarını o hâlde bu vazî’yet ve hale karşı Bukırş’daki bölüklerin yanında kâfi cebhâne, erzâk ve su olup olmadığını ve ne gibi tedâbir yapıldığı, Paşa’nın nerede olduğu suâlîne bir şey yapılmadığını, hazırlık görülmediğini hatta bu husûsta bir emr bile virilmediğini anlayarak hemân cebhânelerin tezyidini, fazla erzâk erzâk sevkini, mikdâr-ı kâfi su küpü tedârik ve irsalini ve Paşa’nın taharrisini söyledim. Bir gün evvel ikindi üzeri köyden çekildikleri ve aradan 16 sâ’at geçtiği hâlde ne Beyt-i Mahâlî’de ya’nî yakınında bulunan kâimmakâmlığa ne Luhye miktika Kumandanlığı’na, hulâsa kimseye ma’lumât vermediği anlaşılmiş ve sebebi sorulduktan Neccâb bulamadığını ifâde eylemesi üzerine o anda bir Neccâb bularak kâimmakâmlığa bir tezkere ile keyfiyet bildirilmiş ve Luhye’ye de ma’lumât virilmesi</p>	

		<p>ilave edilmiştir. Şu hâl-i lakaydîse ise sanki kendisinin bu kabâil idâdına dâhil ve hami olduğu ve onlardan kendisine ve kıt'asına zarar gelmez imanında olduğunu işrâb ediyordu.</p> <p>19-23/7 Luhye'den 'avdetimde dahi ikinci def'a alınan rehâinin mükerrer tenbihâta ve başına gelen vak'aya rağmen yine serbest dolaştıklarını görerek artık kabil-i hitab olmadığına kanaat ve alabildiğine lâkayd ahvâl ve vazîyeti kavrar bir zihniyette, geldiği gündenberi Habâş ve kabilesiyle muhiti hakkında hiçbir fikir edinemediğini ve edinmek isti'dâdında olmadığını anlattı.</p> <p>20- 18/7'de Hüccâcîler'le Benî Câmi' arasındaki mukâtelede Paşa'yı bidâyeten köyden çıkarmamak ve şayet gidecek olur ve köye bir ta'arruz vâki' olursa askerin seyirci kalacağından bahisle yapılacak cüz'i bir tehdid ile önü alınması mümkün iken bilakis kuvvetle Beni Câmi' tarafında ve gerisine velev aralarına girerek ayırmak maksad-ı vâhimesiyle olsun gitmesi Paşa'ya korktuğu Beni Udeyye'ye karşı galebeyi te'mîne ve 12 sandık hephanenin sarfına sebep olduğu.</p> <p>21- İş işten geçmiş olduğunu askerin yanından kurşunların geçtiğini gören Binbaşı 'avdetde kulede topçu zâbitine top atmak istediğini söylemiş ve cevâben hükümetin âmâlinin ne tarafta olduğu bilinmediği için endâhtın muvâfık olamayacağı söylendiği hâlde yine atmak istemesi.</p> <p>22- Luhye kâimmakâmlığının meşhûdât ve hissiyâtına nazaran da Binbaşı-ı mûmâileyhin hükûmete hizmet etmemiş, bilakis lâkayd ve müsebbib olarak Binbaşı Hasan İzzet Efendi'nin muvaffakîyyetine sekte vurmuş ve aleyhine tahrikattan hali kalmamış olduğunu</p>	
E 9		<p>ve ahâlinin Hasan İzzet Efendi'den şikâyet ve bilakis Abdülcélil Efendi'den hoşnudiyet göstermeleri fikir ve tabiatlarına muvâfık yararlık veya hulûskârlıkta bulunmasından ileri geldiği beyan idildiği.</p> <p>23- 26/7 madde 3'de ma'ruz Bukırş vak'asına hemân şitâb etmesi lâzımken Dâhir'den kimıldayamaması.</p> <p>24- Kendisinin beceriksizlik, tenbellik, betâet ve taburun emr ve kumanda ve idaresizliğine mukâbil faâliyet, ciddiyet, işbilir olduğunu gördüğü ve vâki hatîâtını derhâl ibrâz ile kendisini faâliyet ve cesârete davetini çok görerek çekemediği, mıntakası Kumândânı Hasan İzzet Efendi'nin aleyhine tahrikattan hâli kalmayarak</p>	

		<p>mahmûleri vasıtasıyla kendisini mıntakaya kumândân ta'yînine teşebbüsü ma'ruz telgraflarla müeyyed ve müsbet bulunması.</p> <p>25- Ötedenberi malûm idaresizlik ve taburundaki dirliksizlik, değil mıntakada taburda dahi bekâsını câiz görmediğinden faâliyeti görülen K 1 Yüzbaşı Behcet Efendi'nin vekâleten yerine ta'yîniyle mûmâileyhin hemân işten çektirilmesi İcâb eder.</p> <p>26- Mıntaka Kumândânı Hasan İzzet Efendi'ye gelince: Esâsen vazifesini ifâ edememiştir. Çünkü, vilâyetten alınan telgraf ve kâimmakâmla olunan müzâkere neticesinde Habâş'ın tevkîfi evvelâ görülmüş iken tamâmi-i tatbîk bulamamıştır. Yine buna da sebep 2/119 K. nı nın keyfiyet sırf Hasan İzzet Efendi'nin re'yiyle olduğu zehâbına vararak velev olsa da vazifesini olmayan tevkîf veya rehine meselesinde vazifesi muâvenetten başka bir şey olmadığı hâlde kendisine bîtarafılık süsü vermesi ve onu bu vesile ile düşürmek istemiş olmasıdır.</p> <p>27- Meselenin tatbîkinde bizim için bir mahzur yok idi. Çünkü her taraf elde edilmiş hatta ilk gece Habâşlılar'dan başka kimse yerinden oynamamış ve müteâkib firârlarda ise yalnız Dâhirliler, Paşa'nın yanına değil etrâfı kurâya dağılmış ve hatta Paşa'yı kabul iden köy olmamış, her köy sükuneti muhâfaza etmiştir. Bu da meselenin tatbîki için ihzârâtın yapıldığına ve mükemmeliyetine delalet eder.</p> <p>28- 13/7 günü Dâhir'e muvâsalatımda hemân Paşa'ya bir mektub yazmakla berâber aynı zamanda civâr köylere giden ve Paşa'nın bu hâlimden bîzâr olanlara te'mînât vererek haber gönderdim. "Şeyhlikten çıkarınız, şimdi geliriz, biz onun için hanımlarımızı sevindiremeyiz" dediler. Ganeme, ⁴³² Beni'l-Kusayr, Nâşiriye'de ve diğer yerler de aynı fikirde idiler. Paşa'nın korkudan gelemeyeceğini anlayınca yanına bir ağaç altına gittim. Paşa da artık anlamış, hükumete karşı naz ve niyazın, tavr-ı ihânetin kat'îyyen faide vermeyeceğini, şeyhliğin ve hatta başının yine kendi köyü tarafından alacağına kanaat ve iman getirmiş olmalı ki daha iki lakırdı ile arz-ı dehâlet itti.</p>	
--	--	---	--

⁴³² Mek'abiye veya Muk'abiye olabilir

E10			<p>29- Luhye Mintaka Kumândânı, vak'ada ibrâz-ı şiddet etmemiş. Yalnız ilk Paşa'nın köy haricindeki Pazar mahalline gitmesi üzerine o da yalnız yanına gelen akrabalarını tahvîf ile Paşa'yı getirmeye mecbûr etmek maksadına müsteniden eğer Paşa'yı getirmezseniz Rasas gibi olursunuz demiştir. Maamâfih şu kadarcık bir tehdid Paşa'yı sabâha yakın köye gelip mintaka Kumândânının kürsüsü altına girerek amâna mecbûr etmiş. 9/7 günü akşamına kadar şen ve şâtır gezdiği hâlde ikinci üstü birdenbire arîşe gelerek "ben emin değilim, gidiyorum" ifâdesinden sonra asl-ı firâr ve köy halkının kâmilten çıkması hem eser-i teşvik ve hem de Paşa'yı istemiyenler tarafından işâa olunmuş yalan sözlerden başka bir şey değildir.</p> <p>30- Binâ'enaleyh Luhye Mintakası Kumândânının vazifesi uğurundaki çırpınmasına mukâbil maiyeti ve mevki' Kumândânı 2/119 K. nı nın tahkikat, vesâik, harekât ve sekenâtıyla müsbet mevadd-ı ma'rûza ve ilerisini derk edemiyerek ve hırs ve tama'a kapılarak vâki hıyaneti hakkında İcâb konusunun ifâ buyurulması.</p> <p>31- Tahkikatın ikmâlinde kariben hey'et-i mecmuasıyla takdim kılınacağı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	3/8/331	Zehre'den Numara 318	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Gâyet müsta'cel:</p> <p>C: 15, 16 tel ve 23-24/7 şifre:</p> <p>Edilen tahkikat neticesinde 2/119 K. nı nın Habâş Paşa meselesinde bîtaraf ve lâkayd vazîyeti alarak Habâş'ın Hasan İzzet Efendi hakkındaki şikayet telgraflarından bir tanesi tashih ve taklidlerinden geçirdiği gibi kendisini medh zımnında orduya yazılan diğer telgrafi da bizzât yazısıyla yazdığı anlaşıldığından bu babdaki muharrer 30 maddeden ibâret mufassal hulâsayı şifre ile vermek kâbil olmadığı cihetle ya açık olarak keşîdesi ve eğer evvel-emrde Hudeyde'ye göndermek emr buyurulursa evvel emrde mezkûr Binbaşının oradan ve taburundan kaldırılması iktizâ' eylediğinden icrâ-yı icâbına emr buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	

E 11 123	2/8/331	Zehre'den Numara 315	Luhye ve Beni Câmi' Mıntakası K. lıǵı'na C: 25/7/331 Müsta'cel olmayan mevaddın 118. Alay K. lıǵı'na da virilmesi, muhâberat-ı telgrafiyi işkâl edeceğinden bahisle Mıntakatü'l-harekât Kumandanlığından keyfiyet istîzâh edilmişdi. Zîre menkûl emr-i cevâbiye nazaran muâmele ifâsı. İmza: Galib Sûret 1/8/331 tarih ve 13813 numaralı tel.	
	2/8/331	Zehre'den Numara 316	Luhye ve Beni Câmi' Mıntakası K. lıǵı'na 1/8/331 şifreye zeyl. Muhbir hakkında kolordudan mevrud cevapta rehinesi kurtarmak maksadıyla böyle bir teşebbüste bulunması muhtemel ve bundan mâadâ vazî'yet-i ahîreye nazaran arzu edilmeyecek bir vazî'yet ihdâs edilmemesi zımında kâimmakâmılıǵa da keyfiyetin bildirilmesi lazım ve bu husûsta tahkikat-ı amîka icrâsıyla tamamıyla kanâat hâsıl edilmeden bir teşebbüsde bulunulmaması bildirilmekte olduğu cihetle meselenin Luhye'ye vürûdumda halli düşünölebileceği. İmza: Galib	
	2/8/331	Zehre'den Numara 317	Mıntaka Topçu K. lıǵı'na C: 1-2/8/331 Mıntaka hayvânâtının ahvâl-i sıhhiye ve umûmiyelerine ve kıta'âtca iyi bakılıp bakılmadıklarına dair nihâyet mâhiye vermeye mecbûr olduğu raporunu tanzim için baytar serbestiyete mâliktir. İmza: Galib	
E12	3/8/331	Zehre'den Numara 318	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na 1- 30/7 ve 1/8/331'de şâyân-ı arz vukûat olmadığı. 2- Kande hazelesinden bir kısmının Meydî'ye doğru şimâle çekildikleri söylendiği. İmza: Galib	

	3/8/331	Zehre Numara 319	<p style="text-align: center;">Kezâ</p> <p>Kıta'âtın kasa ve kiler mevcûdlarını hey'etler marifetiyle tadâd ittirdim.</p> <p>1- 1/115 kasasında 7213 kuruş mücâhidîn, 2500 ihtiyât, 7765 şuhûr-ı sabıkadan iktisad parası; kilerinde ise 10945 dura, 427 şeker, 72 sade, 71 pirinç, 376 konserve, 982 peksimet, 20 bulgur, 170 tuz, 42. 000 acûr, 161 zeytin, 26 bozuk sirke, 2807 gaz.</p> <p>2- 2/118 kasasında ihtiyattan yalnız 2466 kuruş olup; kilerinde 6826 dura, 235 tuz, 173 zeytin, 47 sirke, 592. 5 gaz, 25 sade, 58 sabun, 743 pirinç, 307 buğday, 158 şeker, 31 nişasta, 19 mercimek, 35 şe'riye, 9. 5 kusğus, 132 kutu sebze konservesi, 25 kutu komposto, 13 kutu süt hülâsası, 1 şişe turşu, 2 kutu turşusu.</p> <p>3- 1/120 kasasında 4000 ihtiyat, 2125. 5 iktisat parası; kilerinde 7827 dura, 9 zeytin, 38 sirke, 955 gazyağı, 138 sade, 198 sabun, 71 pirinç, 16 buğday, 670 şeker.</p> <p>4- Topçu 2 T⁴³³ kasasında 4000 ihtiyat, 1595 iktisat, 1403. 5 nakliyat parası; kilerinde 7425 dura, 195 tuz, 23. 500 zeytin, 54. 500 sirke, 670 gazyağı, 3 sade, 42 pirinç, 103 şeker.</p>	
E13			<p>4- 2/119'dan henüz alınamamıştır.</p> <p>İşbu ta'dâd neticesine nazaran en muktesid taburlar sırasıyla 1/115, 1/120, Topçu 2 T; en idaresini bilmeyen ise 2/118 taburudur.</p> <p>5- 1/115 ve topçuda hiç sabun yok. Sabunsuzluğun bir maraz-ı sârî tevlîdi melhûzdur.</p> <p>6- İrsali va'd olunan patatesi gelmedi. Ümera ve zâbitana mercimek virileceğine nazaran mevcûdu hiç yoktur.</p> <p>7- 3/8'de Cerb'e 108 çuvalda 7577 dura daha sevk olundu.</p> <p>8- Yine 3/8 akşamı 41 devede ve 129 çuvalda 9029 kilo dura, daha Luhye'den çıkacaktır. Bununla Cerb'in 1/8/331 mebde'inde 38684 kilo durası mevcûd değildir. Bu da 43 günün idarelerine kâfidir. Bun göre Luhye'de te'mîn olunmuştur.</p> <p>9- 23/6/331'den 1/8/331'a kadar bilumum mıntaka nakliyat masrafında arz edeceğim masraf-ı sabıkanın Zeydiye-Cerb nakliyatına nazaran dörtte bire ve Luhye-Cerb'e nazaran 3. 5'de bire tenezzül ittiği görülecektir.</p> <p>İmza: Galib</p>	

⁴³³ Topçu 2 T, Topçu ikinci bataryası olabilir.

	4/8/331	Zehre'den Numara 320	<p style="text-align: center;">LuhyeBeni Câmi' Mıntakası K. lıǵı'na Dâhir'de 2/119 K. lıǵı'na</p> <p>1- 3-4/8 sâ'at sekizde Hamâsiye ile Deyrû'l-Müseyyeb arasında ve Râcih denilen mahalde hüviyetleri mechul bir şirzime tarafından mülâzım Salih Efendi kafilesi dūçâr-ı ta'arruz olarak dokuz çuval mahmûl üç deve, sahipleri ile berâber Harb olunarak alunub götürülmüş olduğu, iki çuval da bıçakla delinerek nısıf nısıfa zayi olduğundan.</p> <p>2- Keyfiyet Habâş Paşa ve 2/119'a da yazılmakla berâber tarafınızdan da ta'kîb ve müsebbiblerin zâhire ihrâcı.</p> <p>3- Vak'a, Beni Câmi' Mıntakasında olduğuna nazaran Paşa ile berâber keyfiyetin tahkik ve müsebbiblerinin serîan zâhire ihrâcı, aksi taktirde bu her iki köy yakılacağı.</p> <p>İmza: Galib</p> <p>Madde 2 Luhye'ye Madde 3 Dâhir'e yazılacaktır.</p>	
E14	4/8/331	Zehre'den Numara 321	<p style="text-align: center;">Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na</p> <p>1- 1/8/331 bir hadise yokdur.</p> <p>2- Yahya Amir'ǵi ve yerine gelen mukaddemînin mücâhidîn için İmâm Hazretlerinden matlûbâtın mahsûben para, silah, cebhâne talep ittiǵi cihetle matlabından vazgeçmesi için İmâm Hazretlerine teblîgât-ı muktaziye ifâ buyurulması.</p> <p>3- 4/8 akşamı Luhye'ye müteveccihen hareketle 4-5/8'i Dâhir'de geçireceǵim.</p> <p>İmza: Galib</p>	
		Numara32 2	<p style="text-align: center;">Keza</p> <p>C: 3/8/331 Süvâri-i mahsûs olmadığından neccâb-ı mahsûsla 4/8/sâ'at 9'da Zeydiye Müfreze Kumandanlığı'na gönderildiǵi ve hemân Hudeyde'ye irsali keyfiyeti de başımıza bildirildiǵi.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	4/8/331	Zehre Numara 323	<p style="text-align: center;">Zeydiye Kumandanlığı'na</p> <p>Neccâb-ı mahsûsla müsvedde ve mahrem evrakın sūrat-ı mümkinine ile firkaya irsâline himmet buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	

	4/8/331	Zehre'den Numara 324	Dâhir'de 2/119 K. lığı'na Tabur Kumândânlık vekâleti ve umûr-ı idâre ve hesâbiyeyi K3Yüzbaşı Behcet Efendi'ye devr ve teslim ve bâkiye-i müddet mevkufiyetinizi ikmâl etmek üzere hemân Luhye'ye hareket olunması. İmza: Galib	
	4/8/331	Zehre'den Numara 325	2/119 K 3 Yüzbaşı Behcet Efendi'ye Tabur Kumândânlık vekâleti ve umûr-ı idâre ve hesâbiyeyi tamamen devr ve teslim etmek üzere Dâhir'e geliniz. Binbaşı Abdülcelil Efendi bâkiye-i müddet mahsûbiyetini ikmâl etmek üzere Luhye'ye gelecektir. Emr ve kumanda ve vazifeye dikkat olunması ve muvaffakiyyetinize muntazır ve ümidvâr bulunulduğu. İmza: Galib	
E 15 123	5- 6/8/331	Luhye'den Numara 326	Luhye ve Beni Câmi' Mıntakası K. lığı'na 1/8/331 telgrafa zeylidir. 2/119 K. nı bâkiye-i müddet mevkûfiyetini ikmâl etmek üzere taburun emr ve kumanda ve umûr-ı idâre ve hesabiyesini tamamen K3 Yüzbaşı Behcet Efendi'ye teslimen ve hemân Luhye'ye hareketi tebliğ olduğundan vürûd ve müddetinin ikmâlinde ma'lumât i'tâsı. İmza: Galib	
	5- 6/7/331 434	Luhye'den Numara 327	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Müsta'cel. 1- Meydî'den alınan 2/8 tarihli haberde 26/7'de Beni Mervan şeyhi Abdullah bin Bekr 150 kişiyle şeyh-i sâbıkın burcuna hücûmla 12 sandık cebhâne, 3 tüfenk ve bilcümle eşya ve edevât-ı sâiresini iğtinâm eylediğinden Harz Şeyhi Haydar Mahbûb ile berâber Meydî'ye firâr ve İdrisi'den muâvenet taleplerine Beni Neşir'deki mukaddemi ⁴³⁵ istediğini ve ba'de'l-îd onunla ⁴³⁶ göndereceği cevâbını verdiği.	

⁴³⁴ 8. Ay olmalı. Yanlış yazılmış olabilir.

⁴³⁵ Hâzımca'yı olabilir

⁴³⁶ Ceyşe olabilir

			<p>2- Maktul Kande hazelesi mukaddemîliğine gönderilen diğer bir şifrenin orada mevcûd cebhâneyi Meydî'ye nakl ittirdiği ve bayram sebebiyle Kande'den savuşmakta oldukları.</p> <p>3- Vâ'zât'tan alınan 5/8 ma'lumâtta Bataryalıların tazyiki üzerine Yahya Ali Sevâb, Şükrü'nün Müfrezesi ile Ali Kamh'ın kendisine teslimini talep ve aksi takdirde Bataryalıların hükümete dehâlet ideceklerini bildirdiği ve muvafakat cevâbı alamadığı.</p> <p>4- Muhlâf ve Beni Neşirliler, isim be isim yazdıkları bir mektupta Ali Kamh terhis edilmediği takdirde hükümete dehâlet ideceklerini bildirdikleri ve bu mektuba Yahya Ali Sevâb da aynı mealdeki mektubunu lef ve biraderi Muhaccem'le İdris'e gönderdiği.</p> <p>5- Gelen cevâbda Yahya Ali namındaki iki topun iadesi hâlinde müfrezeyi ve Ali Kamh'ı teslim edeceğini bildirdiği ve İblis'in Abs cihetine de kolunun kırılmağa yüz tutduğu ve işbu haberlerin mevsûk bulunduğu.</p>	
E 16			<p>6- Ba'de'l-îd Vâizât mıntakasındaki teşebbüsâtınızdan netice-i hasene istihsâli me'mûl bulunduğu.</p> <p>7- 2/8'de Hopa açığına yanaşan bir İngiliz gambotunun balık saydıyla meşgûl ⁴³⁷جو ریزی motorbotla toplayarak isticvâb ve mahall-i mezkûra kuvvet gelip gelmediği ve miktarı hakkında ma'lumât istihsâline çabaladığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	5- 6/8/331	Luhye'den Numara 328	<p>Vâizât mıntakası K. lığı'na</p> <p>Fransızlar'ın Devlet-i Aliyye ile Almanya'ya sulh için mürâcaat, beynenâda Harb tevakkuf ittiği ve Cibuti ile Bahr-i Ahmer limanında Amed ve Şüdün serbestisi keyfiyeti te'yid ittiği.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	7/8/331	Luhye'den Numara 329	<p>Luhye ve Beni Câmi' Mıntakası K. lığı'na</p> <p>Ordu Kumandanlığı'nın bâlâya menkûl ve 7/8/331 tarihli Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na mübelliğ şifresi bâlâ idildi. Kolordumuzun hayatını te'mîne kâfil olacak işbu vazife-i mühimmenin ifâsı husûsundaki isabet tevdî'den ve şu münasebetle meşhûd gayret ve faaliyet ve fedâkarlıklarının takdir buyurulmasından mütevellid</p>	

⁴³⁷ Hûrîleri olabilir

			<p>memnuniyetimi arz ile berâber müddet-i sayahatinizin emin ve sehil ve ‘avdetinizin de yine birlikte ifâ-yı vazife için kısa bir zamanda olmasını ve vazife-i mühimmenizin ifâsında Cenab-ı Hakkın lutf ve inayetini ve muvaffakiyât-ı mütevâlelerini temenni ve tabur ve mintaka Kumândânlık vekaletini Yüzbaşı Faik Efendi’ye tevdî’ân hareket-i selâm ve selâmet ihsanını Cenab-ı Hak’dan dlierim.</p> <p>İmza: Galib</p> <p>Gâyet müsta’celdir. 14073 numara ve 6-7/8 /331 tarihli kolordu emri sûreti bâlâya nakl edilmiştir.</p>	
E17	7/8/331	Luhye’den Numara 330	<p>Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı K. lığı’na</p> <p>25/6’da:</p> <p>1- Çanakkale İngiliz kıta’âtı arasında isyan zuhûr ve bâdemâ hüçûm etmeyeceklerini sûret-i kat’îyede bildirmeleriyle âsîlerden bir çoğu Mısır’a gönderildiği.</p> <p>2- Bulgaristan kuvvâ-yı maddiyesiyle karışmadıkça Makedonya meselesinin hal edilemeyeceğini nazar-ı dikkate alarak 15/7’de Sırbistan’a ta’arruza geçtiği.</p> <p>3- Tirolcihetine dahi İtalyanlar mecbûr firâr idildikleri.</p> <p>4- İngiltere kralının Alman havâî balonlarından havfen ma’a-âile Londra’dan çıktığı.</p> <p>5- Çanakkale’deki zâyiât-ı müdhişeden İngiltere’yi umûmi bir me’yusiyet kapladığı.</p> <p>6- Sevk edilmek üzere yeniden tertip edilen İngiliz zâbitan ve efrâdı firâr ittikleri.</p> <p>7- Ruslar Şarkî Galiçya’da müttefiklerimizi tevffike muvaffak olamayarak Besarabya hudûdunda şiddetli muhârebeler vuku’ ve birçok Rus taburları dağılarak Almanlar Prut şarkına geçtikleri.</p> <p>12/7/331’de:</p> <p>1- Çanakkale Anafartalar’da düşman siper ve lağımları tahrib ve lağımcıları katl olunduğu.</p> <p>2- Bulgaristan’da seferberlik ilânı sürûr-ı azîmi bâdi ve</p>	

			<p>Sırb hudûduna sevk olunan kıta'ât şiddetle alkışlandığı ve ordusu BaşKumandanlığı'na ⁴³⁸ta'yîn olunacağı.</p> <p>3- Alman ve Avusturyalılar Sırpları fenâ hâlde dûcâr-ı hezimet ittikleri.</p> <p>4- Alman ve Fransız tayyâreleri arasında şedid müsâdeme vuku' bulduğu.</p> <p>5- Duma meclisinin tatili Petersburg'da nümâyişleri mûcib olduğu.</p> <p>6- Petersburg ile Moskova'daki ihtilâlin önü alınmak üzere üçyüz binlik kuvvet sevk olunduğu.</p> <p>7- İtalyanlar hudûd üzerinde yenidenbir çok yerleri tahliye ittikleri.</p> <p>8- Mısır evkaf nazırı Fethi Paşa bir genç tarafından üç yerinden bıçakla vahîm sûrette cerh ve İngilizlere karşı galeyan olduğu.</p>	
E 18			<p>9- Çanakkale'den İskenderiye'ye gönderilen mecrûhîn, sevk olunmak üzere orada içtima idenlerin isyanına sebep olduğu.</p> <p>10- Irak'da urbân muhâcemât göstermekte ve bir çok yerlerdeki müfrezelerini tamamen kılıncıtan geçirmekte oldukları.</p> <p>Hudeyde'den mevrûd ba'zı telgraf hulâsası bâlâyâ naklen arz ve 5/8/331'e kadar mıntakada hadise vuku' bulmadığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	7- 8/8/331	Luhye'den Numara 331	<p>Gâyet Müsta'celdir.</p> <p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 7/8/331 şifre.</p> <p>1- Binbaşı Hasan İzzet Beğ'e bir ma'âş nisbetinde para ve senevi ücreti olan elli riyal verditerek açıkta ihzâr olunan senbüğe götürmek ve sâ'at 5, 6 raddelerinde hareket etmek üzere 7-8/8 sâ'at 3'de Luhye'nin gümrük iskelesinden küçük bir senbüğe bindirildiği.</p> <p>2- 1/115 vekâleti Yüzbaşı Fâik Efendi'ye virilmişse de mıntaka vazifesini birlikte hüsni ifâsı mümkün olamayacağından Yüzbaşı Abdürrezzâk Efendi'nin Luhye Mıntaka vekâletini ifâ ittirmek üzere muvakkaten i'zâmı</p>	

⁴³⁸ Vâ'her? olabilir

			Luhye Mıntakasının selâmetini mûcib olacağından müsâade buyurulması. İmza: Galib	
	8/8/331	Luhye'den Numara 332	Zehre Anbar Me'mûrluğuna Henüz gelmediği anlaşıldığından çekilmemiştir. Zeydiye'ye 1056 mercimek, 261 sabun 210 kilo pirinç, 30 çuvaldakik geliyor. Zehre'ye celbi ve muâmelât i'tâsı. İmza: Galib	
E 19	8/8/331	Luhye'den Numara 333	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 1/8/331 şifre: 1- Alî Devs'in müşkil ve sıkıntılı bir zamanda Subaşı'ndaki 173 sandık küçük çaplı mühimmâtını Caîle'ye ve Seyyid Kahm da Zeydiye'ye kadar hatta muhâtarasız nakl ve tamamen teslim. 2- Cihet-i askeriye hidemâtîçün hükümetin öyle iş ve güçlerini bırakıp geldikleri, nitekim iki mantel ve mühimmatını kendi deve ve adamlarıyla İbn Abbas'dan Luhye ve Subaşı'na kadar cer ve îsâl ittikleri. 3- Bunlarda fikr-i hiyânet olsa bu hidemât-ı mühimmeyi ifâya bedel müşkilât ihdâs ve menfaat te'mînine kalkışdıkları hâlde halen men edilemeyecekleri. 4- Beni Udeyye'nin vazi'yet-i hasmâne takındığı ve Zaîle ve Morlular'la ittihad ve ittifak ittikleri zaman Seyyid Kahm'ın pazarda tehdîdâtını ilânı mezkûr ittifakı feshe müsebbeb olduğu. 5- Bir kabileye bahusûs Tehâme'de kendi mıntakası haricinde bir teklifte bulunmak kadar müşkil gelen bir şeyi yokdur. Bununla berâber kırk kadar mücâhidinle Muha'ya ⁴³⁹ oradan da 17-18/6'da Bukırş'da isbât-ı vücûd iden Seyyid Kahm ve Ali Devs'dir. Bunların o gice Seyyid Bağdâdi tarafından Bukırş'da gördüğünü Meydî'de ilân etmesi İdrisî ve cemâati nezdinde te'sîrât-ı lâzime yaptığı da mıntakaca malûm bulunduğu. 6- Seyyid Kahm'ın 20/7/331'de ⁴⁴⁰ ve Beni Câmi' arasındaki altı aylık sulha tavassut ittirildiği.	

⁴³⁹ Zîne'ye olabilir

⁴⁴⁰ Hüccâcî olabilir

		<p>7⁴⁴¹- 26-27/7'de Hopa'ye gönderilen müfrezenin bir sâ'ate karib mesâfeden suyunu ⁴⁴² esbâb-ı istirahatlerini te'mîn ve 'aded-i millîyeyle müfrezeye muâvenet ve şevkle karşılayan Ali Devs olduğu.</p> <p>8- Kaçakçılık, silah ahzı, casusluk meselesine gelince; kaçakçılığın men'i, gemisiz ta'kîb, postasız, rasadsız, me'mûrsuz, kolcusuz olamayacağı malûmdur. Kabâilin silah almak için olanca gayretlerini sarftan maksatları "ve câhidû fi sebîlillâh"⁴⁴³ için değildir. Ancak yekdiğerine tecâvüz veya tecâvüzünü men, şahsî sirkatler ve menâfi' te'mînine ma'tûf olup bu da resmen tabur namını alan 500 mevcûdlu Cerb millîsinin bile şimdiye</p>	
E 20		<p>kadar müteferrik mahallerde toplanabilenlerin üç yüzü tecâvüz etmemesi ve Zehreliler'in gelmemesi gibi müsbet bulunduğundan şâyân-ı nazar ve binâenaleyh Seyyid Kahm hakkındaki adem-i icâbet fikrinin de şâyân-ı müsâmaha ve tashîh bulunduğu.</p> <p>9- Casusluk meselesi ise bol parayı gören cahil kabailin iğfâlından sarf-ı nazar, bizzat Hudeyde içinde gemiye gitmek, Luhye önünde düşman gemisi yanında sanbuklarıyla hücûma hazırlanarak bilâhare inci saydından gelirmişçesine 'avdet ve şimdi de bunları setr için öteye beriye baş vurmağa çalışan İsa İbrahim Mesbûl ve Ali Abdi Mercân gibi ağniyânın dahi bu gibi vehâmim-i husûsâta maznûn bulunması da vâki bulunduğu.</p> <p>10- Ve maamâfih merkûmânın ma'ruz ve meşhud mıntakamızda muâvenet ve hidemâtını musaddak ve şâyân-ı tatyîb ve takdir bulunmak ve mıntakamız haricindeki halleri varsa bittab' mâlum olamamakla berâber mesmûât ve şüyûâta nazaran Seyyid Kahm'ın adüvv-i kadîmi ve hasm-ı cânı olan Fevzi Paşazâdelere Zeydiye kâimmakâmılığı tarafından himaye ve kendilerine olan muârefe-i sâbıkası sevkiyle Kahm'ı ezmek ve hâlen silâh toplamak gibi husûsâta kalkışacak olursa Sâhil'e muâvenet imkânı ref', Luhye-Zeydiye telgraf yolu kat' ve asıl casusluk ve kaçakçılığın tevsfine hizmet ve mıntaka-i mezkûreye de cidal ve kitâlin sirayetine sebep teşkil</p>	

⁴⁴¹ Bu madde atlamış; sonradan defterin yan tarafına yazılmıştır.

⁴⁴² Burada üç kelime silik çıkmış, okunamıyor.

⁴⁴³ Bu cümle bir âyet-i kerimenin başıdır.

			edeceği melhuz ve hatta muhakkak bulunmuş olmağla keyfiyet. 11- İcrâ-yı icâbı mütevakıf-ı re'y-i kumandânileri bulunduğu. İmza: Galib	
	8/8/331	Luhye'den Numara 334	Vâ'zât mıntaka K. lığı'na 1/8/331 telgrafa zely: 1- Ramazan'dan beri devâm iden firâr keyfiyetinin adem-i iş'ârı esbâbı soruluyor. Cevâbı i'tâsı. 2- Madde 3'de bildirilen Divan-ı Harb âzâlarının ale'l-esâmî tatbîk mühürleri mazbatasının irsali husûsunda Şâbire'ye teblîgât ifâsı ⁴⁴⁴ . 3- Firâriyer Divan-ı Harb'de tesrî'i ve ta'cîli. İmza: Galib	
	8/8/331	Luhye'den Numara 335	Vâ'zât mıntakası K. lığı'na Menâha mevki'ini idare edemeyen 1/118 K 1 Yüzbaşı Şehâbeddin Efendi'nin 1/120 K 1 Yüzbaşısı Rıfki Efendiyle tebdilleri, 1/8/331 kolordu emrinde bulunduğundan taburunca mâlumat husûlu. İmza: Galib	
E 21	8-9/8/331	Luhye'den Numara 336	Vâ'zât K. lığı'na Yeni şifre miftâhı geldi mi iş'ârı. İmza: Galib	
	8-9/8/331	Luhye'den Numara 337	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 8/8/331 Cidde'den bir sanbuk derûnunda Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti namına üç bin lira ile defterdarlığa beş bin liralık banknot ve bir de ordu Kumandanlığı'na şerîf-i Mekke'den telgraf vardı. Bu husûsta Luhye Kumandanlığından ordu ve makam-ı âlîlerine mâlumat virildiğini zan ediyorum. Ajans hülâsası hakkında dün arz-ı mâlumat olunmuşdu. Mûmâileyh hareket ittiği için niçün mâlumat vermediği istîzâh olunmadığı. İmza: Galib	

⁴⁴⁴ 334 numaralı bu fıkranın üstünde tatbik mühürleri ile ilgili şu not yazılıdır : “Şâbire'den gelen tatbik mühürleri 5/9/331'de gönderilmiştir”.

	8- 9/8/331	Luhye'den Numara 338	<p>Tehâme Mintakatu'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 8/8/331</p> <p>Mıntaka dâhilindeki mevcûdları gözden geçirdim. Luhye Mintakasının ehemmiyet ve bi'l-hassa şu sırada ordu ve firka ile olacak muâmele ve mintaka dâhilinde vukû bulacak bir harekette ibrâz-ı faâliyet idecek Abdurrezzak Efendi'den başkasını bulamadım. Müsâade buyurulmadığı taktirde bizzarûr vekâlette kalacak Fâik Efendi'nin sehven vâki olacak hatîatından dolayı gaz meselesinde olduğu gibi muâteb tutulmaması iktizâ' eylediği.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 22	9/8/331	Luhye'den Numara 339	<p>Vâizât M. K. lığı'na</p> <p>Luhye M. K. vekâletine</p> <p>Efrâdın sabâhleyin yediği çorbadan sonra akşama kadar bir şey yememesi, bi'l-hassa Tehâme'de buldukları için zafiyetlerini ve hasta 'adedinin tezâyüdünü bâis oluyor. Bunun 1- Hey'et-i Sıhhiye'den/tabîbden, 2- Hesap ve iâşe me'mûrlarından müteşekkil hey'etten bervech-i âfî mevâd hakkında birer rapor ve mütâlaa alınacaktır.</p> <p>1- Tehâme'de sıhî rapor bulduğumuz nazar-ı dikkate alınacak ve his ittığımız ihtiyaç olur istihkâk listesi bir nefer için kâfi midir değil midir.</p> <p>2- Yevmî ne zamanlar efrâda yemek yedirilmeli.</p> <p>3- Efrâdın sıhhatini idame için yevmi virilen yemeklerde yapılması lâzım gelen tadilât ve zamâim.</p> <p>4- Çay yerine kışır vermek husûsundaki mütâlaa ve zaman i'tâsı.</p> <p>5- Hülâsa: Tehâme'deki ihtirâkâtın telâfisi ve idâme-i hayat için gıdanın cins ve mikdar ve zaman-ı i'tâsına dair.</p> <p>İdâri Rapor: İşbu beş maddeden mâadâ:</p> <p>1- Terekkübâta mukâbil fazla doyuracak me'kûlât virilmesini bâis olan esbâb.</p> <p>2- Günde iki def'a yemek ve birde kışır vermek imkanı</p>	

			<p>yok mudur.</p> <p>3- Bu husûsun te'mîni neye vâbestedir.</p> <p>4- İstanbul, Edirne vesâ'irede nefer doyduğu hâlde burada neden tam gıda alamıyor.</p> <p>5- Hülâsa: Neferi doyurabilecek yemek vermek neye mütevakıf ise çare taharrîsine dair olan mütâlaa.</p> <p>6- Buna bir de kıta'âtâtın Eylül 331 tabla kaydı sûretleriyle Cerb mübâyaatının sekiz aylık mükaseme fiyatını da rabt ederek tesrî'-i irsâli matlub.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E23	9/8/331	Luhye'den Numara 340	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 9/8/331</p> <p>Nakliye parası kalmamıştır. Hiçbir para gönderilmediği ve kıta'âtâtın kısm-ı küllîsinin bulunduğu mintakamız nakliyat yekûnu Cerb'e kadar üçyüz deve miktara baliğ olduğu, mevcûd ve gayr-ı kâfi develer de iâde kılındığı hâlde nakliyenin ne sûretle te'mîn olunabileceğinin evvel-emrde ibnâ ve binâenaleyh ibkâlarına müsâade buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	9/8/331	Luhye'den Numara 341	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 9/8/331</p> <p>10 maddelik telgraf hülâsası 7-8/8, sâ'at yediyi kırk geçe Hudeyde'de Hamid Efendi'ye yazıldığı Luhye Telgraf Müdüriyeti'ne lede't-tahkîk anlaşıldığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	8/9/331	Luhye'den 342	<p>C: 9/8/331</p> <p>Abdürrezzak Efendi'nin 1/118 ve binâenaleyh Hudeyde mintakasında olduğu malûmdur. Ma'ruzât ve maksadım esası Luhye Kumandanlığı için olmayıp Luhye'den Zehre'ye kadar mümted Luhye ve Beni Câmi' Mıntakası için emr buyurulduğu vechile elyakinibularak maksad-ı esâsiyi te'mîn etmektir. Ehemmiyeti makam kumândânlarınca mâlum ve mâruz işbu mintakaya Tehâme Mıntakasına merbut mintakamızda elyaki olmadığını arz ittim. Luhye Mıntakasının ehemmiyeti bir tabura kumandaya tercih buyurulursa mûmâileyhin ta'yînine müsâade buyurulması. Ve ahvâl-i asabiyesi</p>	

			<p>mâlum 2/118 K3 Yüzbaşı Râsim Efendi şâyân-ı tebrik olmamakla berâber muvâfık ve münâsib görülüyorsa bundan başkası da olmadığından ve bir zâbite vüs' ve iktidârı haricinde vazife tevdiyle mesûl etmekte esâsen maksad-ı aslîyi te'mîne kâfil olamayacağından icrâ-yı îcâbı re'y-i âlîlerine menût bulunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 24	9- 10/8/33 1	Luhye'den Numara 343	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- 6-7/8'de Şâbire Müfrezesiyle eşkıya arasında iki sâ'at kadar fâsılalı ve hafif müsâdeme vuku' bulduğu.</p> <p>2- 7/8'de Deyr-i Şûmâ'yı tehdide kalkışan Beni Neşîrliler üzerine 9 şârapnel ile 6 dâne endâht olunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	9- 10/8/33 1	Luhye'den Numara 344	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 8/8/331</p> <p>Tesrî-i irsâli te'kid buyurulan 22/7 tarih ve 1822 ve 2440 numaralı tahrirat henüz gelmemişdir. Vürûdunda İcâbı ifâ kılınacağı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	10/8/33 1	Luhye'den Numara 345	<p>Zehre Müfreze Kumandanlığı'na</p> <p>Beni Udeyye'den Hüseyin Ferid'in Ali Hüseyin ismindeki oğlu Luhye'de rehine olarak alındığından kaledeki biraderzâdesi Muhammed Hüseyin Ferid nam çocuğun tahliyesi.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	10/8/33 1	Luhye'den Numara 346	<p>Luhye Mıntakası K. vekâletine</p> <p>11 Teşrîn-i sâni 331 tarihinden itibâren miri nakliye develeriyle Zehre'ye hubûbat nakl ittirileceğinden mevcûd on beş deveye yevmidört kilodan dura i'tâsıyla kuvve-i bedeniyelerinin muhâfazası lâzım.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
E 25 125	11/8/33 1	Luhye'den Numara 347	<p>Vâ'zât-Luhye Mıntakası Baytarlığı'na</p> <p>Kıta'ât hayvanâtının iyi bakılmalarını te'mîn için bervech-i âti husûsatı tatbîke me'mûrsunuz.</p> <p>1-Taburlarda mevcûd mekkâri hayvanâtı kuvve-i</p>	

		<p>bedeniyesi sağlam ve zayıf olanları müsâvaten bölüklere taksim olunacak.</p> <p>2- Zâfî binek hayvanâtı da bölüklerde sıra ile müsâvaten bulacak.</p> <p>3-Taburlarda umum hayvanât aynı zamanda tabur kumândânının zîr-i emr ve nezaretinde bulunmakla berâber hayvanâtın muhâfaza-i hayat ve kuvve-i bedeniyesinden doğrudan doğruya mesul bölük kumândânları olacak.</p> <p>4- Her hayvana iyi bakıcı ve en iyi efrâddan tefrik olunacak.</p> <p>5-Hayvanın esna-yı istihdam ve işrakında yapılması, ittihâzı muktazi ve baytar tarafından tavsiye ve irâe olacak husûsata dikkat ve i'tina olunacak.</p> <p>6-Yular, semer, semer ipi gibi ihtiyacın te'mini zımında derhâl müracaat olunacak ve eğer tamiri lazımsa onu o kıt'a hemân kendiliğinden tamir idecek.</p> <p>7-Yüklü hayvana kat'îyen nefer bindirilmeyecek.</p> <p>8-Şehir, köy, ordugâhlarda boş dahi olsa nefer hayvana binmeyecek.</p> <p>9-Yüklü hayvan behemehâl yedekde gidecek başı boş salıvirilmeyecek.</p> <p>10-Her ay nihâyetinde baytar tarafından virilecek raporlarda gerek bu mevâd ve gerekse baytar tarafından tevcih olunan mevâdda dikkat olunub olunmadığı rapora derc olunacak.</p> <p>11-Bakımsızlık yüzünden zayıflayan hayvana bir misli yem verdirilerek esmânı Bölük Kumândânın maâşından kat' olunacak.</p> <p>12- Yine bakımsızlık yüzünden hayvan mürd olursa keza tazmin ittirilecek.</p>	
26		<p>13-Şimdiye kadar fırkadan hayvanât hakkında ta'mim olunan evâmir ve tâlimat bölük ceridelerinde mukayyedolup olmadığı ve o bölükce ahkamına tamamıyla riayet olunup olunmadığı her bölük hakkında ayrı ayrı rapora derc olunacak.</p> <p>14-Bölüklere taksim olunacak işbu hayvanâtın eşkalleri muntazaman bölüklerdebulunacak ve her hayvanın tırnak numarası vurulmuş bulunacak.</p> <p>15-İşbu emr tabur ve bölüklerde de mukayyet bulunacak.</p> <p>16-Evvelki ta'limatlar ve iş bu mevaddın ahkamına riayet olunmadığı ve raporlarınıza derc olunmadığını göreceğim ve his idecek olursam evvelemlerde sizi mesul edeceğim.</p>	

			17-Hayvanâta bakılmak ve demek o kıt'amızı yürümeye muktedir bir hâlde bulundurmak demek olduğundan umumun bu noktaya i'tina etmesi lüzumunu tavsiye ve bu husûsda kıta'âtın yekdiğerleriyle rekabet edeceğini ümit ederek iyi bakanların da mazhar-ı mükafat olacağını ilaveten beyan ederim. İmza: Galib	
	11/8/33 1	Luhye'den Numara34 8	Hudeyde Sevkiyat Riyasetine Fırkadan gönderileceği bildirilen dakık, pirinç ve şekerin henüz Zeydiye'ye gelmediği anlaşıldığından tesrî-i sevkine himmet olunması. İmza: Galib	
E 27	11/8/331	Luhye'den Numara34 9	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1-8/8 de sükunet 9/8 de Cebel-i Sûb'dan Beni Neşr'e bir şârapnel endâhtı vardır. 2- Mesârahalılar'ında İdris'e karşı muhalif vazi'yet aldıkları. 3-İdris'in Cuma namazlarına musallah ve iç içüne muhâfiz halkaları arasında gidebildiği. 4- Meydî'deki tüccârân Benî Mervân tehâcümü havfından Cîzân'a nakle ve ellerinde bulunanı elden çıkarmağa çalışdıkları ve halbuki Cîzân'da da sirket ve cinayetlerin çoğalmakta, emniyet ve asayişin gittikçe münselib olmakda bulunduğu haberleri gelmektedir. İmza: Gâlib	
	11/8/331	Luhye'den Numara 350	Ordu Kumandanlığı'na Tehâme K. lığı'na Bu gün konfideden bir hûrî geldi. Hareketi virilecek emre tabi. Kolordu için İstihbârât Müdüriyetiyle Dâhiliye Nezareti'nden mevrud 1 ilâ 15/7'ye kadar sekiz kıt'a telgraf berâ-yı keşîde telgrafhâneye tevdi kılındığı. İmza: Galib	
	11/8/331	Luhye'den Numara 351	Vâi. M. k. lığı'na 22-23/7 madde 5'de 1/120 K 2 Yüzbaşı Fâik ve 2/120 K 3 Mülâzım-ı Sâni İbrahim Efendiler hakkında sorulan cevâb itâsı ve şimdiye kadar vâki tehir esbâbının da ilâvesi. İmza: Galib	

E 28	11- 12/8/33 1	Luhye'den Numara 352	Tehâme M. K. lığı'na Müsta'cel C: 11/8/331 1- Nakden para istikrâz olunmamıştır. 2- İlk gelecek paradan virilmek üzere nakid yerine dura alınmıştır. Listesi bervech-i zîrdır ⁴⁴⁵ : 3- Bu para tesviye olunursa elyevm mevcûd yüz elli kadar çuval ile yarın vürûdu me'mûl ve Seyyid Meşhûr'a ait beşyüz çuval da alınabilecek ve hem de fiatın daha ziyâde tenzilini te'mîn idecektir. 4- Sâhalardaki iâşe mevcûdunu arz ittim. Mütebâki ihtiyacın ona göre te'mîn buyurulması. İmza: Galib
E 29 126	12/8/22 1	Luhye'den Numara 353	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Gâyet müsta'cel: Evrâk-ı nakdiye ve posta ve telgrafa ait paranın serfân ve sâlimen Hudeyde'ye isâli hakkında vilâyete Kâ'imakâmlığa telgraf var. Luhye tüccârânına hükümet tarafından virilen söz ifâ edilmez, hatta Eylül 331 ma'âş ı almış telgraf me'mûrîni düşünülerek para çekilirse daha ziyâde ve bi'l-hassa paraca teşri-i sânde müşkülât-ı azimeye dûçâr olduğumuz zaman işbu iki buçuk tüccârândan ne yüzle ve ne alabileceğiz ve ne yapacağız.

⁴⁴⁵Yukarıda tablo yapmak mümkün olmadığından tablo aşağıya alınmıştır. Ayrıca örneğin 8612. 20 demek: 8612" kuruş", 20 "para" demektir.

Kuruş	Riyal(adet)	Çuval(adet)	Tüccarın ismi
55325	4426	408	Lihye tüccârânından Meşhûr Efendi
12487. 20	999	100	Lihye tüccârânından Muhammed Yâsin Efendi
8737. 20	699	70	Lihye tüccârânından Abdülmuğîs Efendi
8612. 20	689	69	Lihye tüccârânından İsa Halil Efendi
7487. 20	599	60	Lihye t. Ahmed Sâlim ve Abdülvedûd Efendi
700	56	4	Lihye tüccârânından Hasan Muhammed Sâlih
18425	1474	126	Lihye tüccârânından Seyyid Abdullah Sâfi
Yekûn:			
Kuruş	Riyal	Çuval	
111775	8942	837	

			<p>Şu hal mintaka kıta'âtının istikbal-i idare ve iâşesini kökünden sarsacağı cihetle eğer bu para tesviye olunacak olursa evvel-emrde taraf-ı vilâyetpenâhîden bu tüccârânın susturulması ve te'mîni ve teşrîn-i evvel iâşe bâkiyesinin de ikmâli iktizâ ider.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	12/8/33 1	Luhye'den Numara 354	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na</p> <p>1- Cebel-i Sûb'da hafif tüfenk musademesi olmuş ve Benî Neşîr kurâ ve mevâşîsi üzerine bir dâne yigirmi bir şârapnel atılmışdır.</p> <p>2- Şâbire'de bir buçuk sâ'at müsâdeme edilmiş ve eşkiyanın tard ve def'leri ile neticelenmiştir.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
	13/8/33 1	Luhye'den 355	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na</p> <p>Gâyet müsta'cel Şifre</p> <p>C: 12/8/331 şifre 12-13/8</p> <p>Para ve evrâk-ı nakdiye bu akşam Hopa'ye gönderilecektir. Mahall-i mezkûrdan teslim almak üzere bu akşam Zeydiye'den müfreze i'zâmına emr buyurulması ve Luhye tüccârânına virilmiş söz yerlerde süründüğünden mintaka idare ve iâşesinin de fırka idaresince düşünülerek te'mîn buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 30	13/8/33 1	Luhye'den Numara 356	<p>Vâ'zât M. K. lıǵı'na Topçu M.</p> <p>Mahrem:</p> <p>1- Merbut yeni şifre miftâhı gönderildi.</p> <p>2- Mektûmiyetine son derece itina ve Kumândândanlıktan Kumândânlıǵa aynen devr.</p> <p>3- Gerek açmak ve gerekse kapamak husûsunu bizzât ifâ.</p> <p>4- Açılanların sûreti alınarak hemân ihrâkı.</p> <p>5- Vusûlüyle berâber şifre ile iş'âr ve muhâbereye ibtidâr.</p> <p>6- Bir sûreti emin bir vasıta ve işbu mevad ile berâber Şâbire Müfreze Kumandanlıǵı'na isâl ve vusûlünü iş'âr. - Vâizâta-</p> <p>7- Ve eski miftâh sûretlerinin ise toplatılarak mazrûfen</p>	

			iâdesi matlub. –Keza Vâizâta- 8- Menzil miftâhının iâdesi matlub. –Topçu K. lıĝı’na- İmza: Galib	
	13/8/33 1	Luhye’den Numara 357	Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı K. lıĝı’na C: 8/8/ şifre: 1- Yeni şifre miftâhı bugün geldi. 2- 15/8’den itibâren mezkûr şifre ile muhâbereye başlanacaktır. 3- Birer sûretini Vâziat ve Topçu K. lıĝı’na bugün gönderiyorum. 4- Şâbire’nin muhâberesi zamana mütevakıf bulunduğu. İmza: Galib	
	13/8/33 1	Luhye’den Numara 358	Luhye M. K. Vekâletine 1- 15/8’den itibâren Hasan İzzet Beĝ’den müdevver yeni şifre kullanılacaktır. -2, 3, 4- maddeler aynen. 5- Eski şifre miftâhının iâdesi. İmza: Galib	
E31 127	13/833 1	Luhye’den Numara35 9	Luhye K. vekâletine Bu günkü şifâhi teblîâtıma zeyl: 1- Zeydiyye taburu tahsilata çıkacağından paranın Zeydiyye’ye kadar irsaline dair cevap geldi. 2- Ona göre müfreze zâbitine tenbihi. İmza: Galib	
	13/8/33 1	Luhye’den Numara 360	2/119 K. Vekâletine 1- 2/119 Kumândânı Binbaşı Abdülcelil Efendi 11/8/331 kolordu emr-i telgrafisiyle açığa çıkarılmış ve vekâleten ifâ-yı vazifeye K 2 Yüzbaşı Behcet Efendi ta’yîn kılınmıştır. 2- Mûmâileyh Hudeyde’de ikamet etmek üzere yola çıkacağından taburca bir ilişiği yoksa kat’ı ve ilm u haberinin irsâli. 3-Varsa ilm u haberinin şimdiye kadar teslimetmediği istihbâr kılınan binek yem bedelinin de kolordu seferberlik ibtidası olan 25 Teşrîn-i evvel 330’dan itibâren kat’ı lazımdır. İmza: Galib	

	13/8	Luhye'den Numara36 1	Luhye K. Vekâletine 1- 2/119 K. nı Binbaşı Abdülcélil Efendi 11/8/331 kolordu emr-i telgrafisiyle açığa ihraç olunduğundan müddet-i mahbûsiyetinin ikmâlinde ikamet etmek üzere Hudeyde'ye gönderilecektir. 2- İlişğinin kat'ı hakkında taburuna yazıldığından hîn-i tahliyesinde Hudeyde'ye i'zâmı ve ibnâsı. İmza: Galib	
E 32	13/8/33 1	Luhye'den Numara 362	Luhye Kâimmakâmılgı Huzûr-ı âlîsine 1- Para ve evrak-ı nakdiyenin irsaline dair telgraf alındı. 2- Cevâben bu akşam gönderileceğı bildirilmekle berâber hükümetin sözü tüccârana karşı yerlerde süründüğünden fırka idaresinin mintaka idare ve iâşesine te'mîn-i iktizâ' ittiğı de ilave olundu. 3- Şimdiye kadar alınan cevaplar mintık hububat ve iâşe ve nakliye esmânın Kâ'imakâmılgıla birlikte ve istikraz sûretiyle Luhye'den tedâriki emr olunmakta. 4- Yalnız iâşe ve nakliye esmanı olarak 30. 000 kuruşun Teşrîn-i evvel mâhi için tedârikine İcâb hâsıl olmakda bulunmasına nazaran. 5- Tedâriki kabil olup olmadığının emr ve iş'âr ve icrâ-yı icâb ve tedâriki mütevakkıf, hem âlîlerinden başkası teşfiye-i sadra medar olamayacağı anlaşıldığı arz olunur. İmza: Galib	
	13/8/33 1	Luhye'den Numara 363	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na Müsta'cel 1- 11/8/331'de hadise yoktur. Meydî'den şimdi alınan mâlumat: 2- Aden'den gelenlerin ifâdesine nazaran Bulgaristan'ın Sırbistan'ı mağlup ve perişan etmesi üzerine kralın Yunanistan'a firâr ittiğı. 3- İdrisî tarafından Mervan Şeyhi İbn Bekrî'ye nâsîh olarak gönderilen Vâsî Ali Çelebi'nin henüz 'avdet etmediğı.	

E 33			<p>4- Abs'deki hazelenin kâmilin çekildiği.</p> <p>5- Meydî'de mevkuf Ali Kahm, Binbaşı Şükrü ve Mülâzım Hamdi Efendilerin rehânetle mübâdelesine adem-i muvâfakatten mütevellid ve 5-6/8 madde "3", "4" de marûz ve mütehasıl bürûdetin izalesi için bayramlık Yahya Ali Sevâb'a gönderdiği 200 riyalle Meydî'ye davet ettiği.</p> <p>6- Geçen gün İdris'e 200 çuval dakık, 100 çuval pirinç ve Meydî tüccârânından bin kadar çuval attâriye ve tönbeği geldiği.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	13/8/331	Luhye'den Numara 364	<p>Vaizat M. K. lığı'na</p> <p>1- Abs'deki hazele kâmilin çekilmiştir.</p> <p>2- Ali Kahm ve Şükrü Beğ Müfrezesi için mütehasıl bürüdeti izale zımında bayramlık 200 riyalle Yahya Ali, Meydî'ye davet olunduğu.</p> <p>3- Aden havadisine nazaran Bulgaristan'ın tamamen Sırbistan'ı perişan ve kralı Yunanistan'a mecbûr-ı firâr olduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	13/8/331	Luhye'den Numara 365	<p>Dâhir'de 2/119 K. lığı'na</p> <p>C: 12-13/8</p> <p>1- Kande'ye ta'arruz için teşvikiniz, ve bu sûretle hazeleyi oradan def' ederek gerek tabur Kitif'ten kurtarılmasını ve gerekse Beni Câmi' ve Ganeme'nin sükûnet ve istirahatini te'mîn lazım ve muvâfiktir.</p> <p>2- Giceyi kat'î olarak meşâyihle ba'del-istişâre ta'yîn lazımdır ki Beni Udeyye için de teşebbüsde bulunalım.</p> <p>3- Müfrez ve top meselesine gelince: Toplanacak 500 'e karib olmadıkça teşebbüsten vikaye için şürbî, sıhhî hazırlık yapılmadıkça ve ikinci Kitif evvelce millîlerle</p>	
E 34			<p>tutulduktan ve tamamen te'mîn olunduktan sonra ikinci Kitif'in bidâyetinde iki kilometre kadar cenûbundan ve İkinci Kitif üzerinden aşırma sûretiyle ateşle dehşet ve haşyet verdikten sonra topu ileri almağa dikkat.</p> <p>4- Niyetim Zehreliler'in silahını toplamaktır. Top ve tüfenk sesine gelirlerse ne âlâ. Gelmezlerse hayırsızlara bakmamak.</p> <p>5- Ta'arruz gicesinde Kitif'te her hâlde bir top daha bulundurmak lazımdır.</p> <p>6- Paşa'ya selam.</p> <p>İmza: Galib</p>	

	13/8	Luhye'den Numara 366	Vâ'zât-Luhye Mintakası Topçu K. lığı'na 1- Riyasetiniz altında Yüzbaşı Ârif, Rasim ve Sâmi efendilerden bu gün bir hey'et-i tahkîkiye teşkil olunmuş ve keyfiyet mintaka Kumandanlığı'na da tebliğ kılınmıştır. 2- Melfûf ve Vâ'zât Kumandanlığından mersûl evrak ile merbûtu istid'âlar ve Yüzbaşı Selim Efendi'den mersûl varakaya nazaran tedkîkat ve tahkîkât-ı amîka icrâsı. 3- Ahlaksızlık varsa behemehal zâhire ihrâcı. 4- Şâyiaya nazaran Mazhar ve İhsan efendilerin beynlerinde bir sû-i olub olmadığının da muharremâne ve kemâl-i ciddiyetle tahkik ve ta'kîbi ve neticenin serîan istihsâli lâzım. İmza: Galib	
	13/8/331	Luhye'den Numara 366	Vâ. M. K. lığı'na Mülâzım Mazhar ve İhsan Efendiler hakkında topçu Kumândânı Binbaşı İsmail Efendi riyasetinde Yüzbaşı Ârif, Sami ve Rasim efendilerden mürekkebi bir hey'et teşkil ve evrakı tahkik riyasetine gönderildiğinden âzâlarına teblîgât ifâsı. İmza: Galib	
E 35 128	14/8/331	Luhye'den Numara 367	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 16/7, vürûdu 21/7. 1- Katabeliler hükümetin cenâhına sığındıkları ve İran'a sadakat ittikleri için mücahid olarak kayd olunan altmış nefere yevmiyye i'tâsı muvâfık ve kabail-i saireye karşı hüsn-i tesirden hâli değilse de paranın olmaması tesviyeye mâni'dir. 2- 21/7'de Vâ'zât'tan sorulan 12-13/8'de gelmeyen cevâbî telgraf sûretleri zîre naklen takdim: Sûret 12/8/331 ve 2283, 2282 numara Vâ'zât Kumandanlığından mevrud telgraflar.	
	14/8/331	Luhye'den Numara 368	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 11/8 şifre madde -1- Halen harekâta tesir ve taalluku olmayıp ve vukuât ve	

			hadisat-ı yevmiyye-i âdiyeye ait her bir husûsun tasdî'i ve işgâli mûcib olur mütâlaasıyla arzı zâid ve maamâfih harekâta taalluku olduğundan dolayı Seyyid Kahm'ın Kitif'e kadar gelerek isbât-ı vücud ittiği 18/6 tarihli raporda muharrerdir. İmza: Galib	
	14/8/331	Luhye'den Numara 369	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 12/8 şifre. Halen mıntakaya nakden olsun kat'îyyen muâveneti dokunmayan Hudeyde'nin ehemmiyeti mıntakanın idare ve iâşesi gibi muhtemel olmadığı bir bâr-ı sakîli "düş" üne almakla bir kat daha ehemmiyeti artan Luhye'nin sukûtuyla meydana çıkacağı tabîidir. Binâenaleyh Abdürrezzak Efendi'nin gönderilememesine nazaran taburu Tevfik Efendi'ye de vermeyi muvâfık bulamadığımdan Fâik Efendi'nin taburla Luhye mevki' ve Tevfik Efendi'nin de Subaşı Kumandanlığı namıyla Luhye Kumandanlığı'na rabt ve 2/119 k. Vekili Behcet Efendi'nin ise Beni Câmi' Kumandanlığı namıyla doğrudan doğruya mıntakaya rabtına emr virildiği marûz. İmza: Galib	
E 36	14/8/331	Luhye'den Numara 370	1/115 K 3 Yüzbaşı Fâik Efendi'ye 2/119 K. Vekâletine Ale'l-usûl mıntakaya bir kumândân ta'yînine dair vâki' olan mürâcaat semere vermediğinden 1- Luhye ve Beni Câmi' Mıntakasını, Luhye Mıntakası - Subaşı Kumandanlığı dâhil; Beni Câmi' -Zehre dâhil- mıntakası namıyla ikiye tefrik ve her birisi doğrudan doğruya Vâ'zât-Luhye Mıntakası K. lığı'na rabt olunmuşdur. 2- Luhye Mıntakasına Yüzbaşı Fâik -Subaşı'na 1/115 K 2 Yüzbaşı Tevfik- 3-Beni Câmi' Mıntakasına da 2/119 k. Vekili Yüzbaşı Behcet Efendiler me'mûrdur. 4- İşbu iki mıntaka merbûtiyet nokta-i nazarından ayrı iseler de her iki mıntakanın muâvenet ve müzâheret-i müşterekesi bi't-tabî nazardan ve amelden dūr tutulmayacağından dâ'imâ her iki mıntakanın teması muhâfaza ve İcâbında emr beklemeden muâveneti	

			<p>yekdiğerinden dirîğ etmemesi de lâzımdır.</p> <p>5- Luhye'nin sâhil hâsılıyle harekât-ı bahriyeye ait husûsat ve muâmelât, mintakanın idaresini te'mîne ma'tûf ⁴⁴⁶ve hubûbat komisyonuna muâvenât -Subaşı'nda inşaat ve 1/115 taburuna kireç, barakalar inşasına devâmı ve ihzârı-; Beni Câmi'in ise mintakasındaki kabâili zabt ve yekdiğerine rabt ve bu sûretle karşısındaki Kande hazelesininikâmet, sirkate meydan virilmemesi için kabâilin cesâret ve besaletine şeyn ve ârve lâkin teşkil eden mezkûr hazelenin bir an evvel def ve tardına veya hiç olmazsa bunlarla münasebetlerine mahal ve meydan virilmemeğe dikkat etmek lüzumunu da ilâveten beyan ve elden geldiği, gücün yettiği mertebe sa'y ve gayret ve faaliyete gerek kalmayarak hükümet ve ordumuzun şerefini muhâfazaya sebât ve i'tinânızı isterim.</p>	
E 37			<p>6- İşbu emr -Luhye M. K. vekâletine-, 2/119 k. vekâletine de tebliğ olunmuştur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
			<p>Fîmâba'd imza: Luhye M. K. nı Beni Câmi' M. K. nı</p> <p>Serlevha ise: Vâ-Lih M. K. lığı'na Vâ-Lih M. top. K. lığı'na Vâ. M. K. lığı'na Lih. M. K. lığı'na Beni Câ. M. K. lığı'na</p> <p>olarak atılacak, yazılacak.</p> <p>Cerb'de, Luhye'de, Zehre'de tâ'bîrine lüzum yokdur. Çünkü mahallim mintakalar ve telgraphânelerce malûmdur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	14/8/331	Luhye'den Numara 371	<p>Beni Câ. M. K. lığı'na</p> <p>Beş günlük vukûat cedveli, beşinci günü akşamı;</p> <p>Haftalık emrâz-ı sâriye cedveli, haftanın ertesi günü sabâhı;</p> <p>Aylık emrâz-ı sâriye cedveli, ertesi ayın ilk günü sabâhı;</p> <p>Şehrî istatistik, ertesi ayın ilk günü sabâhı;</p>	

⁴⁴⁶ İstigâlât olabilir

			<p>Şehrî muâyene-i umûmiye raporu, ertesini ayın nihâyet ikinci günü sabâhı; Zuhûrunda şühedâ ve mecrûhîne ait yevmî vukûât, vukûu günü.</p> <p>1- Taburunuzun tabibi Yüzbaşı Hâşim Efendi ahvâl ve muâmelât-ı sıhhiyeye dikkat etmiyerek terâhî ve tekâsül gösterdiği firkadan bildiriliyor.</p> <p>2- Bâlâda muharrer vezâifinin ve vezâif-i yevmiyye-i sıhhiyesinin, efrâda hüsn-i muâmele ve tasallutta bulunmamasının ilk ve son olmak üzere tenbihi ve tebliği.</p> <p>3- Vezâifini muharrer lâyıkında ifâ etmez, cüz'î bir şikâyete meydan verirse hakkında ağır muamele tatbik olunacağını bilmesi.</p> <p>4- Tarafınızdan da ta'kîbi lâbuddur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
14/8	Luhye'den Numara 372	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 13-14/8/331	<p>1- 7/8'de gelen ajansların mühimmi aynı günde mâlumat virildi.</p> <p>2- 11/8'de sanbukda mâlumat virildi. Ajansları ise aynı olduğu için tekrârına hacet görülmedi.</p> <p>3- Gelen mâlumatın mühim ü ehemmi nazardan kaçırılmamakda ve virilmekte ve fakat şâyân-ı ehemmiyet olmayan ve olmayacakların da mâlumat virilmesi mukaddem kumandânîlerini işgâl etmiş olacağı cihetle tasdî'de imsak olunduğu.</p>	
14/8/331	Luhye'den Numara 373	Tehâme Mıntakatü'l-harekât Kumandanlığı'na C: 13/8	<p>1- Gâye hükümetin pek büyük ve kıymettar bildiğim şefef sözünü ya'nî mevcûdiyetini iki buçuk tüccara karşı muhâfazadır.</p> <p>2- Şahsımın kat'îyyen ehemmiyeti olmadığından mevzû-u bahs olunamaz.</p> <p>3- Yazılan yazıların -nakden para istihsâli husûsunda-hâiz-i tesir olamadığı.</p> <p>2- Söylenilen sözler taşı bile eritmesi lâzımgeldiği hâlde hırs-ı fülüs ile kızaran göz, kararan hamiyet-i kalblerini tahrîke, kapanan iman evlerine nüfuza kâdir olamadığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	

E 39	14/8/331	Luhye'den Numara 374	Dâhir: Beni Câmi' K. lığı'na C: 14/8 1- Beni Udeyye meşâyih-i dâiyânına bu gice iştirakleri için makâm-ı kâimmakâmiye ekîden yazdırıldı. Ve emri heccânla Şeyh Hüseyin kurbünde gönderildi. 2- Heccânları olmadığından bi't-tab' te'mîni lazımdır. 3- Subaşı'nda takıma lüzum yokdur. Paşa'ya söyle, eğer Beni Udeyye'den Beni Câmi' ileride Harb iderken ona bir hareket yapmağa niyetin olursa Beni Udeyye'nin işi haraptır. Ve Subaşı hazırdır. Onun için emin olmak lazımdır. Ve maamâfih Paşa'yı tatmin için bu gicelik Dâhir'deki bölükden birer küçük müfreze gönderilebilir. 4- Taburun 1 Teşrîn-i evvel 331 yoklama mevcûduyla, mevcûd zâbitan esâmîsinin irsâli. İmza: Galib	
	14/8/331	Luhye'den Numara 375	Luhye M. K. lığı'na 1- 14-15/8'de Ganeme, Beni Câmi' ve iştirak ederlerse Beni Udeyyeliler'le Kande'ye bir ta'arruz yapacaklardır. 2- İlk iştirak top ve tüfenk sesleri Beni Câmi' ve Udeyye'ye âdetâ Kitif'e ta'arruz idiyorlarmış tarzında telâkki ittirilerek gâr etmelerini te'mîn için 100 kişi kadar Kitif önünde ateş ideceklerdir. 3- Habaş Paşa'nın Rasas ve Hüccâcîler'e karşı şüphesi olduğundan şâyet Nâşiriye ve Mek'abiye cenûbuna doğru ateş sesi işittirilirse derhâl Nâşiriye istikâmetinde Subaşı'ndan bir bölükle hareket ve tehdidâtta bulunmak lazımdır. 4- Mâlumat husûlü. İmza: Galib	
E 40	14/8	Luhye'den Numara 375	Luhye Kâ'imakâmlığı Huzûr-ı âlfsine 1- Merbût ve mevrûd şifre sûreti berâ-yı mütâlaa ve îade takdim kılınmıştır. 2- Cihet-i tatbîkası ve kabulü imkanının te'mîn ve ibnâ buyurulması mütemennâdır. İmza: Galib Numara 14366 ve 14/8/331 fırka şifre Kavâim-i nakdiyenin tüccâranca kabulüne dair.	

	14- 15/8/331	Luhye'den Numara37 6	Va'. M. K. lığı'na 14/15/8 Sabâhına doğru Bukırş'dan Kande'ye ta'arruz mütasavver ve muhtemeldir. Malûmât husulü. İmza:Galib	
	14- 15/8/331	Luhye'den Numara37 7	Va'. M. K. lığı'na Müsta'cel. C:13-14/8 Esbabının izah ve mütâlaanızın sür'at-i inbâsı. İmza: Galib	
	15/8/331	Luhye'den 378	Va'. M. K. lığı'na 29/7 ve 2880 numaralı ta'mimde münderic şühedâ zâbitân hakkındaki muamelenin Şabire'ce de tâkibi ve neticeden mâlumât i'tası. İmza:Galib	
E41 131	15/8/331	Luhye'den Numara37 9	Zeydiyye Anbar Me'mûrluğuna Müsta'cel C:14/8 Ne mevcûdsa gelecek Mülâzım Yûsuf Efendi'ye teslimen Zehre anbarına irsali. İmza: Galib	
	15/8/331	Luhye'den Numara38 0	Va'. M. K. lığı'na C:13/8 1-16 Çuval dakik gelecektir. Cerb'deki umum zâbitâna beşer kilo virilecek. Mütebâkisini sırf hastahâneye tahsis ve sarf olunacaktır. 2- Hucûr hissesine dokunulmamış, pirinç ve mercimek de gelir. 3-Luhye'de henüz dakik yokdur, Zeydiyye'den gelmektedir. 4- 2/118 iâşe akçasının hitâmında komisyonca paranın birkaç gün kadar İcâbına bakılmasına çalışıldığından diğer iki tabur tarafına muâvenet olunması. 5-İhtiyac husûsunda müracaata mahal bırakılmayacağı. İmza: Galib	

	15/8/331	Luhye'den Numara 381	Va'. M. K. lıǵı'na ⁴⁴⁷ 1- Luhye'de mevcûdCerb gaz hissesinin bombardumanla muhterik olduğu mâlumdur. 2-Luhye Kumândân Vekili Yüzbaşı Faik Efendinin müdâfaanâmesinde 4 Mayıs 331 ve 9 Mayıs 331 tarihli telgraflarla kaldırılması için müracaatı vuku' bulduğu ve kaldırılmadığı bildiriliyor. 3- Müracaat etmemiş midir? 4-Niçün kaldırılmamışdır? Esbabının muvazzahan işârı. İmza: Galib	
E42	15/8/331	Luhye'den Numara382	Tehâme Mıntakatü-l'harekâtı K. lıǵı'na Luhye hastahânesini hîn-i teftişimde edevât ve malzemesinde noksan gördüM. Lede's-suâl bu husûsda mütekaddem ihtiyaç cetvelinde arz-ı mâlumat olduğunu tabibi tarafına ifâde kılındığından mezkûr ihtiyacın ikmâl ve te'mîn buyurulması. İmza: Galib	
	15/8	Luhye'den Numara383	Tehâme Mıntakatül-harekâtı K. lıǵı'na 1-12/8'de Bataryalılar 5/7'de Cebel-i Tûrâb musademesinde uyuşuk davranan Ahmed Zeyy ve cemaatinin yiğirmi yedi devesini müsadere ittikleri. 2-13/8 de Benî Cami'e mensub Mek'abiye ile Benî Aliler arasında öküz gasbından mütevellid müsâdeme on beş kadarı arasında başlamışken hemân Habaş Dâhir'de, Benî Cami' k. lıǵı tarafından alıkonulup tevsî'ine meydan virilmeyerek men ve itfâ olunduğu. 3- 13-14/8 Bukırış'ın şimâl-i garbîsinde hırsızlığa gelen Kande hazelesinden bir kısım-ı cüz'ü on dakika devâm iden hafif müsâdeme ile mecbûr-ı firâr oldukları. İmza:Galib	
	15/8/331	Luhye'den Numara384	Tihama Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na 1- Mıntakadaki kuvvetin erzâk, efrâd-ı cedîde ve cebhâne ve sairesini çıkarmak, Luhye'de bir iskele. zâbitân ve efrâd paçalarını sıvayarak gemiye binerek eşya vesâire hamalla sırtlanarak uzakta sâ'atler kalmağa mecbûr	

⁴⁴⁷ Bu başlığın üstünde kurşun kalemlle: "te'kîd Vâ' m. lıǵı'na 18/9/331" yazılıdır.

			<p>bekliyerek çıkmakta bu da sanbuklardan bi't-tabi müşkilât-ı azîme ve masârif-izâideyi mûcib olacaktır⁴⁴⁸.</p> <p>2-İhracat ve sevkiyat ve gerekse mahall-i ticaretini bu tahammülü müşkil işkence ve masraftan kurtarmak mevcûd yol taş ve denize doğru yapılacak yol istikâmetince üzerine şimdilik iki yüz kadar ray ve miktar-ı kâfi traversle taş nakline mahsus 40-50 kadar el arabasından başkasına ihtiyaç olmadığından⁴⁴⁹</p>	
E43			<p>3-Arabalarla Hudeyde'den ray ve traversler, çürümekte oldukları ⁴⁵⁰meccânen sanbuklarla nakl ittirmek şartıyla inşâsına müsa'ade olunup olunmayacağı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	15-16/8/331	Luhye'den Numara285	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C:14/8 Şifre</p> <p>Tüccârandan bilâ-ihiyar kabul iden olmadığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	15-16/8	Luhye'den Numara386	<p>Va'. Lih. M. Topçu K. lığı'na</p> <p>C:15/8/331</p> <p>İfade vermekden imtina' iden Selim Efendi evvel-emrde hey'etime her birisi hakkındaki adem-i i'timâdın esbabını senediyle beyan etmelidir. Hariçden başka heyet teşkili ise hâl-i Harb dolayısıyla mümkün değildir. Ve illa maznûniyetini te'yid ve tasdik etmiş olur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	15-16/8/331	Luhye'den Numara387	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Hayvan yemi yanında bulunması muvâfik görülmüş Ali Ağa mantelde faaliyeti görülemeyen Salih Ağa takımına mûmâileyh de adî cebel bataryasında hayvânata, eşyaya bakmamak ve hatta bayram topunu bile atmakta acz göstermek kadar adem-i kabiliyeti görülen Ahmed Ağa bataryasına mûmâileyhe ise komisyonun mıntaka nakliyesinde istihdam olunmak sûretiyle tebdillerine lüzum görüldüğünden olvechile tadilât yapıldığı berâ-yı mâlumât arz olunur.</p> <p>İmza:Galib</p>	

⁴⁴⁸Bu maddenin satırları çok karışık. Anlam kurmak zor.

⁴⁴⁹ Bu madde de karışık ve ifadeler okunamıyor.

⁴⁵⁰ Re'sü'l-Kîbe'den olabilir

E 44	15-16/8/331	Luhye'den Numara388	Va'. Lih. M. Topçu K. lığı'na Fiat-ı mîrîye beher kiloda üç buçuk para nakliye ücreti zammıyla ve esmâni almak şartıyla Cerb'de erzâk tedârîki gayrı mümkün âileli telgraf müdürüyle bir zâbite mâhiyye i'tası lazım gelen erzâkdan صالح haric olduğu hâlde ve çavuşuna da bir neferlik miktarda erzâk i'tasıyla maişetlerinin te'mini. İmza:Galib	
	15-16/8	Luhye'den Numara 388	Cerb Telgraf Müdüriyetine C:15/8 Topçu taburuna müracaat olunması. İmza:Galib	
	16/8	Luhye'den Numara 389	1/115: Pirinç 169 kıyye, şeker 0 kıyye, sabun 154 kıyye, mercimek 340 kıyye, dakik kıyye. Luhye Hastahanesi: Pirinç 100 kıyye, şeker 0 kıyye, sabun 30 kıyye ⁴⁵¹ , mercimek 33+20 kıyye, dakik. 2/119: pirinç 194 kıyye, şeker 150 kıyye, sabun 107 ⁴⁵² kıyye, mercimek 206. 2/118: Pirinç 0 kıyye, şeker 100 kıyye, sabun 109 kıyye ⁴⁵³ , mercimek 236 kıyye. Cerb Hastahanesi: 120 kıyye mercimek, şeker yok, sabun 30 ⁴⁵⁴ , mercimek 33+20. 1/120: pirinç 120, şeker 0, sabun 0, mercimek 232 Topçu Taburu: pirinç 99 kıyye, şeker 20, sabun 53, mercimek 112 kıyye. Toplam: Pirinç 687, şeker 270, sabun 390, mercimek 1232.	

⁴⁵¹ Altında 184 rakamı yazılıdır.

⁴⁵² "107'nin altında 35x72 mevcudu minhâ yazılıdır."

⁴⁵³ Defterde 109'un altında 58+51 yazılıdır.

⁴⁵⁴ Altında 81 sayısı vardır.

E 45 132	16/8	Luhye'den Numara 389	<p>Zehre Anbar Me'mûrluğuna</p> <p>Zehre'ye erzâk gelince:</p> <p>1- Mirî develeriyle 1/115'e 15 çuval dakik, 393 mercimek, 84 sabun</p> <p>2/119'a 206 mercimek, 72 sabun gönderilecek.</p> <p>2/118'e 236 mercimek, 51 sabun</p> <p>Cerb Hastahânesine 53 mercimek, 30 sabun</p> <p>1/120'ye 232 mercimek, bir çuval pirinç virilecektir.</p> <p>Topçu Taburuna 112 mercimek, 53 sabun, 20 şeker bir çuval pirinç virilecektir.</p> <p>Mercimek toplam 1232, sabun toplam 291.</p> <p>2-Cerb'in 16 çuval dakiki ahâli develeriyle, mütebâki erzâkı topçu esterleriyle bilmuhâbere sevk olunacaktır.</p> <p>3- Sevkiyatın bildirdiği işbu veznlerde fark görülürse taksimât nisbetinde noksanın tevzi'i.</p> <p>4-Mirî develerinden boş kalanlarla Dâhir'e devre sevki.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	16/8/33 1	Luhye'den Numara 389	<p>Vâ'. M. K. lığı'na</p> <p>1- Zeydiye'den gelecek erzâk taksimât listesi Zehre anbar me'mûrluğuna virilmiştir. Bilmuhâbere celbi.</p> <p>2- Zâbitâna pirinç, mercimek, sabun, şekerden ikişer aylık hisse vardır. Bu da son fırka tevzi' cetveline nazarıdır. Mütebâkisi hastagân ve askere mahsustur.</p> <p>3- Dakik için tebligât yapılmışdı. Maamâfih: efrâd içinde üç tabura ikişer çuval virilecektir.</p>	
E 46			<p>4- 1/120 taburu -30- hastahâne, -51- 2/118'e olmak üzere -81- kilo sabun; -30- hastahâne, -120- 2/118 ve -150- 2/119'a olmak üzere -300- kilo şeker verecek;2/119 şekerli topçu esterleriyle Zehre anbarına sevk ve taksim olunacak.</p> <p>5-2/118 taburu da 1/120'ye -150- kilo Hucûr pirincinden</p>	

			<p>devr ve teslim idecektir.</p> <p>6- Tatbiki ve taksimâtı haricine çıkılmaması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
			<p>2/119 Erzâk Lisresi</p> <p>Dakîk: Zâbitâna 75 kıyye, efrâda 150 kıyye. 3 çuvaldır. Kıyyenin yekûnu 225. Zâbitâna yalnız beşer kilo - seyyânen-.</p> <p>Mercimek: Zâbitâna 82, efrâda 124 kıyye. 3 çuval. Kıyyenin yekûnu 206. Son fırka tevzî' cedveli mûcebince -beher zâbite iki ay için-.</p> <p>Pirinç: Zâbitâna 52, efrâda 142 kıyye. 3 çuval. Kıyyenin yekûnu 194. Son fırka tevzî' cedveli mûcebince -beher zâbite iki ay için-.</p> <p>Sabun: Zâbitâna 18, efrâda 89-35:54 kıyye. 3 çuval. Kıyyenin yekûnu 107-35:72. Son fırka tevzî' cedveli mûcebince -beher zâbite iki ay için-.</p> <p>Şeker: Kıyye yekûnu 150. Son fırka tevzî' cedveli mûcebince -beher zâbite iki ay için-.</p> <p>1- Dakîk, mercimek, sabun Zehre'den gelecek, şeker Cerb'den 1/120'den Zehre anbarına gönderilecek ve oradan alınacaktır.</p> <p>2-Piriç Luhye'den gönderilecektir. Taksimât hilâfî hareket olunmaması.</p> <p>İmza:Galib</p>	
			<p>1/115 Erzâk Listesi</p> <p>Dakîk: Hastahâne için, 9 çuval. Tabur için 2 çuval. Zehre anbarından.</p> <p>Mercimek: Tabur için: zâbitan 172, efrâd 168 kıyye, kıyye yekûnu 340. Hastahâne 53 kıyye. Zehre anbarından. Zehre anbarından.</p> <p>Pirinç: Tabur için: zâbitan 98, efrâd 71 kıyye, kıyye yekûnu 169. Hastahâne 70 kıyye.</p>	

E 47			<p>Sabun: Tabur için: zâbitan 34, efrâd 120, kıyye yekûnu 154.</p> <p>Hastahâne için: Kıyye yekûnu 30. Zehre anbarından.</p> <p>1-Ma'a misâfirân zâbitâna beşer kilo dakik virilecek ve iş bu dakik komisyondan alınacak.</p> <p>2-Pirinç, mercimek, sabun, şeker son firkadan virilen tevzi' cedveli mücebince iki aylık içündür.</p> <p>3- Taksimât hilafında hareket olunmaması.</p> <p>İmza:Galib 16/8/331</p>	
	16/8	Luhye'den Numara 390	<p>Tehâme M. K. lığı'na</p> <p>Va'izât-Luhye Mıntakası Kumândânı Binbaşı Mustafa Galib Efendinin dâ'imâ seyyar bulunduğu için zâtî binek bargirinin kuvve-i bedeniyesinin muhâfazası zımnında 17 Ağustos 331'den itibâren tam yem verdirildiğinden tarih-i mezkûrdan itibâren misafir bulunduğu 1/118 taburunca muhassasâtından o sûretle kat'ına emr buyurulması.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	17/8/331	Luhye'den Numara 391	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 12/8/331 Şifre: 2/119 Binbaşı Abdülcelil Efendinin hakkında mukaddema virilen 15 günlük mevkufiyet müddetinden nısfını ikmâl ettiği esnada Bukırş'a vuku' bulan ta'arruz üzerine müddet-i bâkiyesi sonraya ta'lik edilmiş ve bera-yı ikmâl Luhye Mıntaka Kumandanlığı'nın teblîgâtına havale-i sem'i-i itibar etmemiş olduğundan tarafımızdan 4/8 tarihli virilen emr üzerine Luhye'ye celb ve 7/8 de tekrâr tevkif olunarak 14/8'de tahliye ve 15/8 günü de Hudeyde'ye müteveccihen yola çıkarıldığı ve evrak-ı tahkikası da derdest takdim olunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 48 135	17/8/331	Luhye'den Numara392	<p>Tehâme M. K. lığı'na</p> <p>C:13/8 Tabib Haşim Efendinin vezaif-i sıhhiyesi tadâd ve tekrâr olunarak emr virildiği ve vazifesine ihtimâma başladığı da hemân gönderdiği cedâvilinden anlaşıldığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	

17/8/33 1	Luhye'den Numara 393	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na</p> <p>1-14/8 Benî Neşir'den ba'zıları müttefikan Yahya Ali Sevâb ile Harb etmek üzere Hâdi Paşa'ya ittifak teklif etmişlerse de şu sırada İdrisi'den göremedikleri muâveneti bizden kopararak celb-i menfaat, Hâdi'ye hoş görünmek istemeleri esasına müstenid ve bunlar oldukça müteneffizândan olmağla berâber Benî Neşri temsil edememeleri, ba'zısının Yahya Ali nezdinde rehinesinin bulunması, bunları kurtarmadıkça emniyet haiz olamaması, her iki tarafında dar zamanında cebhane, para, erzâk kurtardıktan sonrada ahidlerinden semere görülmeyerek aksini ilzam etmeleri, nitekim bu son def'a İdrisî'den gördükleri muâvenete karşı ittifak teklifinde bulunmalarıyla müeyyed olup ahd ve sözlerinde vefakâr olmadıklarından hud'akâr, gaddâr, arsız oldukları tüccarıyla müsbet bulduğundan dolayı cevâb-ı muvâfakat alamadıkları.</p> <p>2-Cebel-i Sûb'dan Benî Neşir kurası üzerine iki şârapnel atıldığı.</p> <p>3- 14-15/8'de üçüncü Kande hareketi yapıldı. Uzak karyelerdeki millî ve mücahidîni celb için gice sâ'at 9'da Bukırş'dan endâht idildi. 11:45'deŞerif Mansur Zehre'den bu def'a 60 kadar mücahidle gelebildi. Millî ve mücahidînin kuvve-i ma'neviye ve maddiyyesini artırmak, Va'izât'da dâ'imâ millîlere müzaharete bulunan topların burada da muâvenetinden mahrum bırakılmaması arzu ve hevesini de izhar ittiklerinden mesâfenin ziyâdeliğine ve arâzînin kumluk olmasına rağmen müfrezenin her türlü esbab-ı sıhhiye ve sairesi ikmâl ve te'minen bir bölükle bir de cebel topu 11:55'de Bukırş'ın 7/8 kilometre kadar şimâlinde garbdan şarka mümted el-Hamîs sırtları istikâmetinde hareket edilir. Giceyi el-Hamîs civârında geçiren Ahmed Habaş 11:20'de müsâdemeye başlar, hazelesinin ileri kıt'ası olarak ateş kesilir. Sâ'at biri çeyrek geçe geri çekilenlerle yüz kadar hazele el-Hamîs'i işgâl ve mukabeleye başlar. Mücahid ve millîler beşyüzü tecâvüz etmedikçe ve el-Hamîs sırtları tamamen işgâl ve bizzat Müfreze Kumândânı tarafından görülüp kanaat getirilmedikçe</p>	
--------------	----------------------------	--	--

E 49 138			<p>top ve piyâdenin ileri sürülmemesi tenbih olunduğundan evvel-emrde top el-Hamis sırtlarının iki buçuk kilometre kadar cenûbunda ve cenûb-ı şarkiye doğru mümted Eşrefiye sırtları üzerindeki bir tepede mevzi' alarak el-Hamis Kitifi'ni döğmeye başlar ve yarım sâ'at sonra hazele Kitif'i terke mecbûr edilirse de geriden gâr idenlerde teehhür vâki'' olduğundan işgâl olunmadığını görerek hazele tarafından tekrâr işgâl olunur.</p> <p>Zehre'den 120, Dahir'den 230, Ganeme, Gâburiye ve Hanacire'den 150 den ibâret beşyüz kadara bâliğ olduklarından top ateşinin yardımıyla sâ'at 2:22'de düşman tard ve el-Hamis sırtları sağ canibde Zehre ve Ganeme, solda da Dâhirliler olduğuhâlde işgâl olunur. Ba'dehü buradan 3 kilometre kadar şimâldeki Kande Ordugâh'mını baskıya teşvik için top ve müfreze el-Hamîs'e sol cenâha alınır. Bu sırada sağ cenâhada şiddet peydâ iden müsâdemeye topla olunan muâvenete rağmen susuzluk tesir ve bahanesiyle kısmen ric'at his olunur. Bu hâlin sol cenâhada tesir etmesi, Batarya ve Abs'den gelenlerle de büsbütün kuvve-i maneviyelerinin bozulacağıının mülâhazasıyla müfreze ve top tedricen geriye alınır. Ba'dehü millî ve mücahidîn de tedricen geri çekilirken Batarya ve Abs'den muâvenete gelenler geri dönüşleriyle iki def'a püskürtülüp ve müsâdeme de hitam bularak müfreze sâ'at 7 de, millî ve mücâhidîn de dokuzda Bukriş'a vâsıl oldukları. Bu müsâdemede Dahir millîsinden bir ve Ganeme mücahidinden de bir ki cem'an iki mecrûh, hazeleden ise beş maktul ve sekiz mecrûh ve maktûlîn meyânında bir de şeyh bulunduğu, Batarya ve Abs'in civârı zâyiâtı hakkında mâlumat alınamadığından, alındığında mühimmat sarfiyât miktarıyla berâber arz olunacağı.</p> <p>4- 15/8'de cebel-i Sûb'da ehemmiyetsiz tüfenk ateşi olduğu. Şabire'den sis dolayısıyla muhâbere olunamadığı.</p> <p>İmza : Galib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara39 4	<p>Va'. Lih. M. Topçu K. lığı'na</p> <p>Sicil varakanızın tarafınızdan lazım gelen mahallinin imlâen irsali.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara39 4	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1- 2/118 Muâvin Vahid Efendiyle, Tüfenkçi Yorgi'nin tarafınızdan.</p>	

			<p>2-Cerb hastahanesi icrâcısı Haşim Efendinin Binbaşı Fethi Efendi tarafına imlâ ve tarafınızdan tasdikan.</p> <p>3-2/120 Binbaşı Şevket Efendinin yalnız tarafından lazım gelen mahallini imlaen.</p> <p>4-2/120 Yüzbaşı Nasır, 2/120 den... Bayram Efendi'nin 2/120 k. lığı tarafından.</p>	
E 50			<p>5-3/120 K3 Mülâzım-ı evvel Mehmed Nazmi Efendinin 3/120 k. tarafına imla ve Şabire Müfreze Kumandanlığınca tasdikan.</p> <p>6- Hucûr hastahanesi eczacısı Şükrü Efendinin 2/120 tabibi tarafına imla ve 3/120 k. lığınca tasdikan sicill-i ahvâl varakalarında iktidar ve ehliyetleri kemal-i dikkat ve bîtarafîle irâe ve imla ve ta'cilen irsali olacaktır.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara395	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1- Yevmi vuku' âtın sabâhları virilmesi.</p> <p>2- Müsâdemelerde endâht olunan top mermiyâtının cins ve nev'inin tasrihi.</p> <p>3- 28 mart 331 tarihli telgrafla tebliğ olunmuş Harbiye Nezaret-i Celîlesi emrine tevfikân insan zâyî'âtı ve cebhane sarfiyâtı hakkında ordu da'iresine muntazaman ma'lumât virilmek için mıntaka dâhilinde vuku' ât-ı ahîre henüz bildirilmiş ve fima-ba'd da vuku' bulacak olan zayiât ve topçu ve piyâde mühimmatı sarfiyâtı da muntazaman ve sarâhaten telgrafla iş'ârı kolordudan talep ve emrolunmakla berâber.</p> <p>4- 13/6 telgrafı 13/7 ile te'kid ve inbâ ve 28/7 madde 2/6'da ikaz ve talep olunduğu hâlde el-ân gönderilmediği anlaşılan bir haziran ve bir eylül 331 kuvve-i umumiyelerince on tevfikân birer kıt'a da zâyî'ât ve sarfiyât cedvelinin rabtıyla nihâyet 48 sâ'ate kadar necâb-ı mahsusla firkaya gönderildiğinin telgrafla iş'ârı.</p> <p>İmza: Gâlib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara 395	<p>Lih. Va'. M. topçu K. lığı'na</p> <p>Lih. M. ve Benî C. M. K. lıklarına</p> <p>1- Yevmi vuku' ât mıntakaya sabâhları virilecek.</p> <p>2- Müsademelerde endâht olunan top mermiyâtının cins ve nev'i tasrih olunacak.</p> <p>3- 28 Mart 331 tarihli telgrafla tebliğ olunmuş Harbiye Nezâret-i Celîlesi emrine tevfikân insan zâyî'ât ve cebhane sarfiyâtı hakkında ordu da'iresine muntazaman</p>	

			<p>ma'lumât virilmek için mıntaka dâhilinde vukûat-ı ahîre henüz bildirilmiş ve fima-ba'd vuku' bulacak olan zâyi'ât ve topçu ve piyâde mühimmat sarfiyâtı da muntaman ve sarâhaten telgraflarda işar olunacak.</p> <p>4- Üç ayda bir gönderilmekte olan kuvve-i umumiye cedvellerine de zâyi'ât ve sarfiyât cedvellerinin rabtı unutulmayacak ve teehhüre meydan bırakılmayacaktır.</p> <p>İmza: Galib Topçuya yazılmayacak.</p>	
E 51			<p>Sûret: 28 Ağustos 331 sûrete zeyl. 30 Ağustos 331 şifre.</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara396	<p>Lih. M. K. lıĝı'na Lih. Liman riyasetine:</p> <p>1- Dâhiliye Nezaret Nezaret-i Celilesi ve vilâyet vasıtasıyla iblâğ olunan emrnâme sûreti bâlâya nakl olundu.</p> <p>2- Düşman donanması tarafından hasârât vuku' unda hemân hükûmet-i mahalliye ile birlikte zâyi'âtın kıymet-i maddiyesini düşmanın ashabının zararında aramayarak tahmin ve irâe sûretiyle cedvellerinin tanzim ve mıntakaya tevdîi.</p> <p>3- Seferberlik dolayısıyla merbût bulunduğunuz işbu emri nezâretiye hemân tevfikân vuku'ât-ı yevmiyye-i bahriyeye dair Luhye Mıntakası K lıĝı'na muntazaman ve mufassalan sabâhları rapor i'tası -Liman riyasetine.</p> <p>3- Seferlik dolayısıyla merbut bulunduğu vukûat-ı yevmiyye-i bahriyeye dair malûmatın muntazaman ve mufassalan sabâhları Luhye K. lıĝı'na i'tası Luhye liman riyasetine tebliğ olduğundan ta'kîbi ve talebi.</p> <p>4- Vuku'ât-ı bahriyeye aid mıntakaya virilecek ma'lumâtın işbu rapora istinad ve müşahedât ve mütâlaaât-ı zâtiyenin de ilaveten virilmesi lazım.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara396	<p>Tehâme M. Harekâtı K. lıĝı'na C: 17/8/331</p> <p>San'atından bîhaber bulunmalarından sarf-ı nazar eser-i faaliyet dahi gösteremeyen mûmaileyhim ile bu gibilerinin 15/7/331 şifre mûcibince mufassal raporu Harbin sonuna sulhün 'avdetine ta'lik olduğu</p> <p>İmza:Galib</p>	

E 52	18/8/331	Luhye'den Numara397	<p>Benî C. M. K. lığı'na</p> <p>C: 16/8 vuku'ât raporu ve 17-18/8/331 musta'cel tezkire:</p> <p>1- Rapor gâyet geç gönderilmiştir. Hemân 'avdetle berâber haber virilecekti.</p> <p>2- Bidâyette cüz'i kuvvetle hareket ve gâr olunacağını zan etmek muvâfık değil.</p> <p>3-Vuku'ât tamamen ve aynen yazılmamış, hakîkate makrûn olmayan fazlalık veya eksiklik istemem.</p> <p>4- Yorgunluk, istihsâl olunan netice, sarf olunan cebhâne ve düşman kuvve-i 'adediyesiyle gayr-ı mütenasip olduğundan ikide bir millîler cebhâne istiyor gibi müracaatları istemem. Cebhâne yerinde ve sarf olunacağı zaman ve kazanılacak netice düşünülerek virilsin ve imsak olsun.</p> <p>5- Ric'at hâline göre müsâdemenin ceyşe fenâ te'sir değil bil-akis hüsn-i te'sir hâsıl etmesi lazım.</p> <p>6- Taburun hele hiç topun terfiki ateşe birinci Kande'de Zehre ve Va'izât'ın ve bu def'akinde de sağ cenâhın geri hareketi, Batarya ve Abs'in gâr etmesini mücib ve yapılan ta'kîbden bir ders alınmış olması ve kabâilin havâs-ı Harbiyeleri malûm olunmuş olmasına nazaran netice-i fenâ te'sir husule getireceği cihetle muvâfık değildir.</p> <p>7- Bu husûsda sual ve talep vâki''olursa iki vak'adaki derece-i sebâtları gözleri önüne konabilir.</p> <p>8- Zehreliler'e cebhâne vermek olamaz. Birinci Kande'ye otuz kişiyle iştirak ve ancak bir buçuk sandık yaktıkları hâlde aldıkları 17 sandık cebhânenin hesabı.</p> <p>9- Taburunuzda cebhâne i'tası için ise Dâhir cebhâneliğindeki mevcûdun sûret-i sarfını vermek lazım.</p> <p>10- -Zehre dâhil- dendikten sonra oraya gitmeye müsâade talebi zaid. Esâsen Benî Udeyye, Benî Cami'den üzre dâhil.</p> <p>11-Şuna buna virilen cebhâneye bildirmek kâfi değil. Müsâdemedeki sarfiyâti anlaşılmıyor. Tasrîh ve iş'âr lâzım. Şerif Mansur'un tûfengine küçük çaplı fişengi verdiklerini zaid buldum. Çünkü bundan evvel 200 'aded almışdı. Hangi kahramanlıkta sarf itti ki bol keseden ihsan olunur.</p>	
------	----------	------------------------	---	--

E 53			<p>12-Hülasa: Ve gâye olunacak fedâkârlık, yorgunluk mukâbilinde hüsn-i netice elde etmek lazım. Televvün istemeM. Dûrbîn olmak lazım.</p> <p>13- Bu kabâilin aslî arzusu bizim için saldırmaktan ziyâde devletten silah, cebhâne, para koparmak. Eğer hükümet menfaatine mugayir hareket ederse derhâl o silahı aleyhine çevireceğini bilmek ve red etmek lazım.</p> <p>14-Top mühimmat sarfiyâtı da münderiç değil. Onu da ilave lazım.</p> <p>15- Bu müsâdemede eğer 19 sandık sarf olundu ise tahkik ve tedkik lazım.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	18/8/331	Luhye'den Numara 398	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Müsta'cel</p> <p>Bu gün Sevâkin'den devre ile memlû Luhye'ye gelen bir sanbuk nâhûdesinin ifâdesine nazaran Sevâkin muhitine süratle yapıldığı.</p> <p>1- Süveys'in Mısır Osmanlı ordusu tarafından işgâli şâyiası.</p> <p>2-Birkaç ay evvel limanda kesretli olarak görülmüş vâpurlardan el-yevm eser olmadığı.</p> <p>3-İngilizlerin endişe-i ziyâ-ı Harb ve ferdâ ile pek gamnâk oldukları.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	18/8/331	Numara 399	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Şifre</p> <p>Bu güne kadar Luhye tüccârânından hah nâ hah istikrazen ve ilk gelecekle tesviye olunacağına i'timâden alınan dura miktarı 1322 çuvala ve 13808 riyal esmâna balığ ve buda Va'izât'ın Teşrîn-i sâni nihâyetine ve Luhye Mıntakasını ise mezkûr ayın onbeşine kadar efrâd ve hayvânat idaresini te'min etmiştir. Nakdîn adem-i istihsali elimden alırlar korkusuyla dura dahi getirtmiş ve şimdiye kadar ne durası ve ne de beş parası nasib olmuş Ebu'l-Fülûs Şeyh Abdülvedüd Efendinin de ümit ve intizâr-ı beyhûde bulunduğuna ve i'âşe akçelerinin bu ay için adem-i kifayesine intizar olunan paralardan da el-ân bir haber gelmemesine nazaran:</p> <p>1- Tabur kasalarındaki muhalledât veya emanât akçelerinden mi</p>	

			2-Cerb gibi uzak muhitte bura t�ccarana hissettirilmemek ve Cerb m�bayaea komisyonuna birde katip	
E 54			ilavesiyle Teşrîn-i s�n� nihâyetine kadar umumun idaresini te'minden sonra alınacak 300 kadar çuval duranın azar azar tedricen ve alındığı fiyattan fazlasına f�ruht şartı ve s�retiyle mi te'minden hangisi muv�fıkısa iş'ar buyurulması. �mza:Galib	
	18/8/33 1	Luhye'den Numara40 0	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C:18/8 Yüzbaşı İbrahim Efendi Zehre'deki ataletini bırakarak tabiatıyla hal-i faaliyete geçmiş. gerekBen� Udeyye m�b�yaatından ve gerekse Luhye devre istikr�zından hizmeti sebk etmişdir. Tesviye-i d�y�n�ttan akdem m�m�ileyh�n i�desi kıta'attan alınacak sened�t-ı mahs�sun ve dolayısıyla komisyon umûr-ı hes�biye ve kaydiyesinin teşv�şi m�cibtir. Bunun ibkasıyla berâber bir de idareden Sami Efendinin mıntakaya i'zâmına müsâade buyurulduğu takdirde id�ri k�ffe-i muâmelât mıtıkaca tanzîm ve tedv�r olunarak te'hir�ta ve kıta'âtın müracaatına mahal bırakılmayacağı ve fırkaca yalnız geldikçe te'min-i nakd ve mahiye m�kaseme fiyatının i'tasıyla da icm�l�tının dahi te'hirine meydan kalmamış olacağı. �mza:Galib	
	19/8/331 138	Luhye'den Numara 401	Topçu K. lığı'na Dak�kdan gayr-ı ahâli develeriyle naklinde menfaat yerine zarar ve mahzur görülen Cerb erzâk hissesi Zehre'den top esterleriyle celb olacaktır. �mza: Galib	
		Numara 401	Va'. M. K. lığı'na C: 18-19/8 Müracaat olundu da nakline muvafakat etmediyse top�uya hisse yoktur. �mza: Galib	
	19/8/331	Luhye'den Numara 402	Benî Ca. M. K. lığı'na Mülâzım Mazhar Efendi'nin berâ-yı isticvab ve hemân Cerb'e i'zmı ve inbâsı �mza: Galib	

E 55	19/8/331	Luhye'den Numara 403	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na 1-14-15/8 Kande'sinde Batarya ve Bin Ahmed'den birerden iki maktûl daha, bir esterin yaralı ve maktûl şeyhinin de Benî Şübeyl kabilesinden bulunduğu haber alınmıştır. 2-15-16/8 sâ'at 1'de 2/120 mintakasındaki ileri hatta eşkıya tarafından yapılan bir ta'arruz altıya kadar şiddetli, sekize kadar da fâsılalı sûrette devâm ve eşkıya tard mecbûr-ı firâr edilmiştir. 3- 16/8 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşir mevaşisine 2 şârapnel atılmıştır. 4- 17-18/8'de tebeddül yoktur. İmza: Galib	
	19/8/331	Luhye'den Numara 404	Va'- Lih. M. topçu K. lıǵı'na C: 17-18/8 Mazhar Efendi'nin berâ-yı isticvab Cerb'e i'zamına emr virilmiştir. Diğeri de gönderilecektir. Ba'de'l-isticvab hemân îâdeleri. İmza: Galib	
	19/8331	Luhye'den Numara 405	Va'-Lih. M. topçu K. lıǵı'na C: 16/8 vusûlü 19/8 Evvelemlerde mesele ta'mîk olmağla mûmaileyh hakkında İcâbı neticeye göre ba'dehu bildirilir. İmza: Galib	
	20/8/331	Luhye'den Numara 407	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtıK. lıǵı'na C: 19/8/331 Gaz hakkında Cerb'den cevap vürûdunda evrakının takdim olunacağı. İmza: Gâlib	
E 56 139	20/8/331	Luhye'den Numara 406	Ordu K. lıǵı'na Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na Kande'den bugün gelen bir hûri ile: On 'aded tebsîrâta, müsteşar muâvinliğine ta'yîne, 10/7 terfiâtı izahatına Müşâvir Zeki Efendi'nin nerede ve Yüzbaşı Hurrem Efendinin sûret-i vefatına 15/7'de açılan Meclis-i Mebûsân ve a'yânın ictimâna ve selamına bu dar zaman hasârâtına dair de altı telgrafla birde şifre zuhûr etmiş ve berâ-yı keşide telgraphâneye tevdi' olunmuştur.	

			<p>24/7 hülâsa-i havâdis:</p> <p>1- İ'tilâf-ı murabba' süferâsı Bulgar hükümetine verdikleri ültimatoma müsbet cevap alamadıklarından pasaportlarını talep ve armalarını ittirerek süferâ evrakını Rus kilisesine yıktıkları.</p> <p>4- Venizelos'un isti'fası kabul olunduğu.</p> <p>5- Avusturya kıta'âtının Viyana'dan mürûr ve Alman tayyarelerinin Manş üzerinden bombalar yağdırdığı.</p> <p>2- Balkanın bu vaz'iyetinden Romanya'nın ne yapacağını da muhbir bulunduğu.</p> <p>3- Romanya seferberliği ilan ettiği hâlde Alman ve Avusturya kuvvetleri tarafından işgâl olunacağı hakkında hükümet-i mezkûreye nota virildiği.</p> <p>6- Ruslar makhûren şarkta ric'ate, Fransız ve İngilizler yerinde saymakta, İngiliz sefain-i tüccâriye ve miriyesi şimâl hatta Girîd-i Garb'deki sularda ka'r-ı deryâyâ berdevâm etmekte.</p> <p>7- Çanakkale'de külli yevm top ve tüfenk ve süngü hücumlarıyla ganimet çoğaltılmakta verdiği zâyî'ât-ı külliye ile düşman sersem ve me'yûs bir hâlde bulunmakta.</p> <p>8-Irakta Kurna civârına muhbir gambotlarla getirilen kuvvetler gice baskınlarının te'siriyle geriye sevk ittileri takviye kuvvetlerle dahi dikiş tutduramamakta</p> <p>9- Kafkas cihetinde küçük süvâri kıt'a ve keşf kolu çarhalarından başka ve Mısır'a dair de ma'lumât olmadığı.</p> <p>10- Ve 22/8/331 de Kunfide'ye uğrayarak Cidde'ye iki sanbuk hareket edeceği arz olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	20/8	Luhye'den Numara408	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>C:19-20/8</p> <p>Tefriğat listesi Zehre'dedir.</p> <p>İmza:Galib</p>	
E 57	20/8/331	Luhye'den Numara 409	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1 'aded İngiliz ordu donanmasından bâhis riyaleden nüsha.</p> <p>1 'aded Memâlik-i Osmaniye'deki ecâniblerin hukuk ve</p>	

			<p>vezâifine dair şeref müteallik buyurulan kanûn-ı muvakkattan nüsha.</p> <p>1'aded ⁴⁵⁵ dâhil olmayan mevaki'-i müstahkime ve askeriye civârı-ndaki arâzi-i memnûanın hasardan vikayesine dair kânûn-ı muvakkat sûreti. Nüsha. Toplam 3 'aded.</p> <p>C: 10/8/331 numara 2900 tahrirât:</p> <p>Bervech-i bâlâ üç nüsha risale ve kânûn-ı muvakkat sûretler bil-vürûd Va'izât-Luhye Mintakası Kumandanlığı için ahzolunduğundan işbu ilm u haber takdim kılındı.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	20/8/331	Numara 410	<p>Tehâme M. harekâtı K. lığı'na</p> <p>Zeydiyye'ye emr buyurulan hastahâne eşyasından hokkalara lüzum yokdur. Noksan olan 39 çorba tası 2 et bıçağı 2 kepnun çe 10 bez torba 28 çift yemeninin ikmâline emr buyurulması.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	20/8/331	Numara 411	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Müsta'cel</p> <p>Meşhur ⁴⁵⁶ alınan devre esmânına mahsûben Cidde'li Zaîfullah namına lira onbir riyalden Cidde'de tesviye olunmak üzere nihâyet iki güne kadar ikiyüz liralık havale kabul olunur. İcâbının inba buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 58 140	20- 21/8/331	Luhye'den Numara 412	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 12/8/331</p> <p>1-14 Mîrîparalık tesiriyle devesi Mülâzım Yusuf Efendi'ye tevdi'len 19-20/8'de Zeydiyye'ye müteveccihen yola çıkarılmış ve berâ-yı istihdam yalnız hecin alıkonulmuşdur.</p> <p>2-Teehhürü te'siriyle Zeydiyye'de bulunan erzâkın Zehre'ye nakl ve 2/119 ve Subaşı hisselerinin celbden münbais bulunmuşdur.</p> <p>İmza: Galib</p>	

⁴⁵⁵Bu kelime "Dâru'l-harekâta" veya "Dâru'l-mekâna" da olabilir.

⁴⁵⁶Akyus'dan olabilir

	20- 21/8/331	Luhye'den Numara 413	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na 1-19/8 de Benî Neşir mevaşisine 3 şârapnel atıldığı. 2-Abs ve Benî Hasen'den 150 kadar hazele ile Yahya Ali'nin bir haftadır Batarya'da bulunduğu. İmza:Galib	
	21- 22/8/331	Luhye'den Numara 414	Tehâme M. K. lıǵı'na 1- Bir haftadır Batarya'da bulunduğu arz olunan Yahya Ali Sevâb 20/8 de Bataryalılar'a İdris İmâm'la i'tilaf edip bundan sonra Harb olmayacak diyerek Abs'e gitmek istediği Cerb'de şayi' olmuşdur. 2-20-21/8 Şabire'den mevrud haberlerde Muhâbeşe'deki âmil Seyyid Muhammed Ni'amüddin'den gelen mektupta İdris'in dehâletle akd-i i'tilâf talebinde bulunmak üzere ba'zı meşayihin tavassutuna müracaat ettiği veya etmek üzere bulunduğu bildirilmiş olduğundan keyfiyet derdest-i tahkikdir. Neticenin arz olunacağı. İmza:Galib	
	21- 22/8/331	Luhye'den Numara 415	Va'. M. K. lıǵı'na C: 12/8 madde 2/3 Bu yolda bir ma'lumât yoksa da keyfiyet tahkik olunmakta olup netice bildirilecektir. İmza:Galib	
E 59	22/8/331	Luhye'den Numara 416	Va'. M. K. lıǵı'na C: 20/8/331 Bu husûsta firkadan metalibât-ı muhikkada bulunabilmek için erzâkın ilk virilmeye başlandığı tarihten itibâren isim be-isim mâhiye zâbitâna aynen veya bedelen virilene et mekadir ve fiâtını gösterir ve kıta'ât heyetlerince musaddak birer kat'î cedvelinin sür'aten irsâli lâzımdır. İmza:Galib	
142	23/8/331	Luhye'den Numara 417	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıǵı'na C:19/8/331 1-Buraca el arabalarının noksanı çaresine bakılacaktır. 2-Tevzîen elli arabalık mazbata bir tezkireye leffenve bu akşam Hudeyde'ye müteveccihen ittirilmiş sanbukçuya tevdiyen gönderilmiş olmağla müracaatının tesliminin. 3-24/8 sabâhı Re'sü'l-Keteb'e ayrıca üç sanbuk gönderilemeyeceğinden istihkâm Mülâzımı Ali Rıza Efendi'nin 200 raya muktazi travers, rabt levhası, vida ve	

			<p>saire gibi teferruât ile hattın inşasını süratle te'mîn ve nakliyatta kullanılmak üzere mevcûd hat arabalarında da ihzâr ve Re'sül-Keteb Müfrezesine araba için i'zamına ve yedlerine vesika virilecek sanbuklara teslimi için de müfrezeye tenbihât-ı lâzime îfasına emr buyurulması.</p> <p>4-İskele istikâmetini ta'yin ve tahdid ve şimdiden muktezi taş ve hûrîlerle naklettirilmeye başlandığından araba ve araba ve demir aksamının vürûdunda ve müddet-i kalile zarfında ikmâline muvaffakiyyet me'mûl bulunduğu.</p> <p>5-Bilahere iskele hattının vereceği hâsılattan tesviye olunmak üzere yevmiyyeli olarak efrâd dahi istihdam olunacağı.</p> <p>6-Hattın Subaşı'na kadar temdîdiyle Luhye'nin ve efrâdın en çok olduğu suyu bol bol te'min ve su naklinde yıpranan, mürd olan hayvanâtın kurtarılması da mutasavver bulunduğu.</p> <p>İmza:Galib</p>	
E 60	23/8/331	Luhye'den Numara 418	<p>Va'-Lih. M. top. K. lığı'na Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1-Hucce'deki topçu takımında başka zâbit olmadığından lüzumu yoksa Mülâzım Mustafa Efendi'nin iade ittirilerek inbâsı.</p> <p>2- İşbu emrin Va'. topçu k. lıklarına tebliğ olunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	23/8/331	Luhye'den Numara 419	<p>Va'. M. K. lığı'na 2/119 K. lığı'na</p> <p>Hudeyde'den gelip 12/7/331'de Zehre'den gönderilen taze fasulye ve soğanın beher kilosu kırk sekiz paradan olduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	23/8/331	Luhye'den Numara 420	<p>Lih. M. K. lığı'na</p> <p>1/115 K2 Mülâzım-ı sâni İhsan Efendi'nin bera-yı isticvab Cerb'e i'zâmı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	23/8/331	Luhye'den Numara 421	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1-28/7 tarihli ve 10 maddelik tezâkir ve telgraflarda cevap i'tasına.</p> <p>2- 1/8 madde 1, firâriyer künyelerinin irsaline.</p>	

			<p>3-8/8 tarihli zeyl telgrafı da madde 1’de</p> <p>4- 11/8 tarihli ve 1/110’dan Yüzbaşı Faik ve 2/120 K2’den İbrahim Efendiler hakkındaki te’kide.</p> <p>5- 18/8 tarihli madde 4’deki 48 sâ’atlik ta’yin olan müddette cevap i’tasınadair olan muhaberata neden cevap virilmiyor? Teehhürâtı mûcib ma’zeret-i meşrua ve muhikkanız varsa 24/8 akşamına kadar işârı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 61	23/8/331	Luhye’den Numara 422	<p>Benî Ca. M. K. lığı’na Mahrem:</p> <p>C: 21/8/331 Madde -6-</p> <p>1- Top ve tüfenk terfiki lazım gelip gelmeyeceğine dair numara 397 ve 18/8 madde 6-7 de izâhât vardır.</p> <p>2- 285 top mermisi sarfıyla muâvenet olunduğu hâlde cüz’i batarya kuvvetini zorlamayan ve ancak ve nihâyet 120 mevcûdunu kendi mıntakasından bir sâ’at mesâfedeki Cebel-i Tûrâb’da toplayamayan Katabe’deki Vechi tahtındaki müfreze ve topu kurtarmak için 121 mevcûd toplayabilen birinci Kande müsâdemesinde yanında Va’izât’dan ancak yigirmi yigirmi beş kişi bulabilen Seyyid Hâdi’nin sözüne i’timad caiz olmaz.</p> <p>3-Geriden geleceğe yardım olunacağa emniyet de muvâfik değil. Eğer cümlesi gelir Kitif’de toplanır mevcûdları 600’e baliğ olursa ve lede’t-ta’dâd anlaşılırsa top ve müfreze terfiki caiz olabilir.</p> <p>4- Top ve müfrezenin ve kabâilin parça parça terfiki kat’îyen uyamaz. Çünkü: emr ve kumanda ve iradeden ve Harbden anlamayan neticede gelecek mahcubiyet ve zarar kendine aid olmayan ve müteferrik kalacak olan kabailden ve rüesâdan, Hâdiler’den faide olmayacağı yine rica’tle ihtimâl ki müfrezeyi yalnız bırakacakları da müsteb’ad değildir.</p> <p>5- Yazılan mevaddı okuduğunuz hâlde bu yolda bir karar ittihâz etmenizi de muvâfik bulmadım. Bu gibi husûsât şimdiye kadar bende hâsıl ittiğiniz hüsn-i nazarı tebdile ve fikr-i salâhı ta’dîle sebep olacak hallerdir. Nazar-ı dikkatinizi celb ederim.</p> <p>6- Devren 1. 5 sandık cebhâne almak evvelce mevcûdları aramağa sarfiyâtı alel-usul bildirmeye mâni’ değildir. Çünkü da mâl-i mîrî idi. Ve zaten sabık Kumândân aynı zamanda bu gibi takayyütsüzlükleri dolayısıyla açığa çıkarılmışdır.</p>	

			7-Seyyid Hâdi'nin Katabe'de kaptırmaya sebep olduğu müfreze ve topun bir nümunesini de Benî Cami' de arzu etmemesi müsteb'ad değildir. Bu noktayı da nazar-ı dikkate almak lazımdır. İmza: Galib	
E 62	23/8	Luhye'den Numara 423 ⁴⁵⁷	Benî Ca. M. K. lığı'na Bera-yı keşf ve ıslah Zehre-Zeydiyye hattına çıkacak Zehre telgraf müdürüne muhâfız terfiki tesrî'an lil-maslaha telgrafla Zehre Müfrezesine tebliğ olunmuştur. Mâlumât husûlü. İmza: Galib	
		Numara 423	Zehre Müfrezesi K. lığı'na Zehre Zeydiyye hattını keşf ve ıslah için çıkacak Zehre telgraf müdürüne muhâfız terfiki. İmza:Galib	
	23/8	Luhye'den Numara 423	Zehre Telgraf Müdüriyetine C: 23/8 Müfrezeye emr virilmiştir. Muhaberâtımızı kısa yoldan te'mine ma'tûf olacak himmetiniz bizim için kâfi ve vâfidir. Teşekkürle muvaffakıyyet temenni olunur. İmza: Galib	
	23/8/331	Luhye'den Numara 424	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 20, 21, 22'larda hadise yoktur. 2- Ali Kahm'ın oğlu Yahya Ali Sevâb vasıtasıyla Meydî'ye götürülerek Kahm'ın tahliye olunacağı. 3- 18/8 den beri Harz şarkında Benî Mervan'la İdris'in müsâdemeye başladığı. 4- Harz'da ahâli iki kısma tefrik ve ihtilal baş gösterdiği. 5- Neticeye intizaren başlayan bu müsâdemelerle Cebel ve Meydî'de heyecan ve havf mevcûd olup tüccarân yağmadan ihtirâzen hatta emvali dışarı çıkarmaktan müctenib buldukları. 6- Ceyâdeoğlu ile mevkuf ve sabık Benî Mervan emîrî Şerif Mansur'un ciyâden firârı Beni'l-Hidâr'ın da	
E 63 144			Benî Mervan'a iltihâk ve İmâm Hazretlerine rehinelerini göndermeye sebep, eylevm Bin Bekr'le tevhd-i mesâif etmeyi mümkün kıldığı	

⁴⁵⁷ Bir önceki numara 442'dir. Sıra numarası 443 olarak devam etmesi lazımken bundan sonraki numaralar 423, 424... sırasıyla gidiyor.

			<p>7- Hele Şerif Mansur'un firârı ve şu ahvâl-i me'mûleden İdrisî pek ziyâde me'yûs ve düşkün.</p> <p>8- Kande hazesi beynine da'va-yı riyaset tefrikası düşdüğü ve kariben Cebel'den görecekları bir tazyikle de çekmeleri me'mûl.</p> <p>9-İdris sevahil ve dâhilinde gittikçe âsâyişsizlik artmakta.</p> <p>10-Hazele cem' ve sevki hakkındaki son tedâbir-i siyâsi ve teşebbüsâtı semeredâr olamadığı ve ancak Meydî'ye gelerek ta'şiri yapan onbeş aç ve çıplak cebeli huzuruna kabul olarak Harz'a sevk olunduğu.</p> <p>11- Kuvvetüzzahr bulamadığından dolayı İdris'in Kande hazesini geri alarak alevlenen Harz şarkına sevk fikri ve birden bire almak sû-i te'sir eder mütâlaasıyla te'hir olunduğu hakkındaki şayiât ve istihbârât arz olunur.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	24/8/331	Luhye'den Numara 425	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 22/8/331</p> <p>Luhye haserât defteri 27/7'de kara kandî kâtibi Muhammed Yascı Efendi'nin marifetiyle 118. Alay K. lığı'na gönderildiği Luhye Kumandanlığından cevâben bildirilmiştir.</p> <p>İmza:Galib</p>	
	24/8/331	Luhye'den Numara 426	<p>Benî Ca. M. K. lığı'na</p> <p>C:23/8 madde-5-</p> <p>1- Luhye'ye gelebilirsiniz.</p> <p>2- Tabur zâbitânına seferberlik bidâyetinden beri muhtelifü'l-cins erzâkdan ne virildiyse musaddak bir cetvelinin ihzâr ve sür'at-i irsali ve bilhâssa viriliş fiyatının da derci.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 64	24/8/331	Luhye'den Numara427	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1- Hucûr millî bölüğüyle Cerb millî taburunun mevcûd-ı hâzırlarının sür'at-i iş'ârı emr olunuyor. Şabire'den tahkiki ve Cebel-i Sûb, Şemsân, Mukhaf ve Tûrâb'da mütemadiyen müretteb olanlarla esas mevcûd ve şehid olanlarının da ilaveten inbâsı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	25-26/8/331	Luhye'den Numara	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p>	

146	428	<p>Evrakına der-kenâren: C:23/8/331 şifre:</p> <p>1- Şerif Mansur'a virilen cebhâne hakkındaki tahkikât evrakı melfûftur.</p> <p>2- Mûmaileyh birinci Kande'ye nihâyet otuz neferle iştirak etmiş olup bunlar yüzer fişenk sarf etmiş olsalar cem'an 2 sandık eder.</p> <p>3- Rasâs müsâdemesinin sonunda 25-30 kişi ile gelen mûmaileyh orada cebhâne sarf etmemişdir. Hatta köylü firâr ve asker köyün dâhiline ve muhitine ateş vermeye başladığı zaman gelmiş olan ibâddan ibâret maiyeti ale'l-umyâ köye doğru birkaç mermi atmaya başladıkları zaman "köyde asker var! Atmayınız!" diye bizzat men ittim. Bu sırada mûmaileyh "öyle ise asker çıksın biz yaparız" diye ifâdede bulundu. Bu ifâdeyi evvelâ anlayamadım, "yapılacak bir şey kalmadı teşekkür olunur"dedim. Gideceklerini derk ederek evet zaten asker ateşlemeye me'mûrdur. Vazifesi bitmiştir. Sonra cem' borusu da çalmıştır. Hazırsınız değil mi diye latifede bulundum. Çünkü ilk görüşüşüm idi.</p>	
E 65		<p>4- Mûmaileyhin teehhür iden ikinci üçüncü Kande müsâdemesine iştirak etmediğine ve sûret-i hâline dair mukaddemâ arz-ı ma'lumât olunmuştur.</p> <p>5-En son Kande'ye iştirakı ise evvelâ da Zehreliler'in silahları alınacak şâyiası ve misafireten Zehre'de nezdinde bulunan Fersan Şeyh ve müdürü Abdullah ⁴⁵⁸ kalkması ve hareketi ve Zehre müdürü Şerif Muhammed'in biraderi Şerif Hasanın da gayrete gelerek buna iştiraki ve Mansur'un ise yalnız kalarak mahcubiyetinden ve evvelki adem-i iştiraklerinin üzerine bir perde çektirmek esasına müstenid bulunmasındandır.</p> <p>6- Maamâfih mûmaileyhin Zehre'de menfeat-i hükümetten ziyâde ehâlinin hukukuna tecâvüz, dolandırmak ve el altından devecilere ucuz göstermeyiniz gibi haiz-i te'sir olmayan mesâvîsi de mevcûd ve bununla berâber bu gibi sû-i ahvâli kendinde kat'iyen vakar ve haysiyet ve itimat bırakmamış olduğundan adem-i iştirakine başlıca sebep de kendisini ahvâlden dolayı ta'kîb idenbulunmamasından ileri gelmektedir. Hatta mûmaileyhin bir vakit yevmiyye virilen durayı doğruca</p>	

⁴⁵⁸ Meshel'in olabilir.

			<p>çarşıya götürüp satması ve kimseyi hissittirmemesi büsbütün ta'kîb idecekleri de kaçırtmıştır.</p> <p>7- Binâ'enaleyh mûmaileyhe virilen ma'âş, yemek, cebhâne beyhûde ve haramdır. Halbuki diğer me'mûrîn aç ve bî-ilâç, jandarmalar terk-i silâh ittikleri hâlde muttasıl sırf mûmâileyhin maâşının tesviyesi husûsunda makâm-ı vilâyet ve mutasarrıftan gelen o emrle müddeayâtım taban tabana zıttır.</p> <p>8-İkinci ve üçüncü Kande'de bir hizmeti değil belki parmağı - düşman çoktur. Uzaktır. Çuldur gibi cahil kabaile fiskosu olanları havfe düşürmüştür. Bu da bir nüfûzu dolayısıyla olmayıp sırf cebaneti ve Zehreliler'e emr ve kumandaya kâdir olmadığından diğerlerini de bu sûretle teşvik ve iştirak edemeyeceğini, adam getiremeyeceğini bildiği ya'nî bir hareket yapılmayarak aybını kapamak içündür.</p> <p>9- Mûmaileyh hakkında fikrim budur. Ve ma'âş ını kat' etmek vermemek farz ve vaciptir. Hiçbir mahzûr-ı siyasi olmayıp belki de kabâil ve ahâli indinde hükümet bu plancı ve dolandırıcının maâşın kesdi, hak ve adalet gözetdi demekten ibâret faide bulunduğu.</p> <p>İmza:Galib</p>	
E 66	25- 26/8/331	Luhye'den Numara 429	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 20-21 mükerrer 23/8 tebligât:</p> <p>Mûmaileyh bu gibi vesilelerle para istemek, ta'ciz etmek ister. Elli direğin Cerb'e kadar nakli için lüzûmu olan elli yedi buçuk riyale de tenezzül etmeyeceğinden ve bu kadarcık bir meblâğdan ibâret kavâim-i nakdiyyeyi ise buraca tahvil mümkün olduğundan irsal buyurulması ve bu sûretle sevkinin te'mini suhuleti mûcib olacağı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	25- 26/8/331	Luhye'den Numara 430	<p>Va'. M. K. lığı'na</p> <p>1- 23/8 tarih ve 5 numaralı ve 24/8 akşamına kadar cevap i'tasına dair son olan telgrafa da cevap virilmedi.</p> <p>2- Şu hal-i lâkaydı ve vazifede olan tekâsül ve tesâmühü ve virilen evâmiri adem-i işgâda i'tiyâdınızıtamamen anlattı.</p> <p>3- Va'izât mıntakası K. nı olmanız dolayısıyla tevkîfinizin ne kadar mûcib-i teessüf olacağını düşünmekle berâber vazifenin görülmesini te'mîn nokta-i nazarından mevzu kânunun madde-i mahsusasını maatteessüf tatbîkinde muztar kaldığımdan.</p>	

			<p>4- Bu def'alık on gün müddetle mevkufiyetiniz lazım gelmiş olmağla vekâletin topçu Kumandanlığı'na tevdi'i ve kendisine de tebliğat yapıldığı.</p> <p>5- Şabire ile arada vasıtalık etmenize de lüzum görülmediğinden doğrudan doğruya mıntaka ile muhâberesine emr virildiği.</p> <p>6- Müddet-i mevkufiyetinizde sorularlara tekrâr cevap vermediğiniz sûrette cezanın teşdidi</p>	
E 67			<p>cihetine gidileceğinden daha ziyâdesine sebebiyet virilmemesi rica olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	25- 26/8/331	Luhye'den Numara 431	<p>Va'. -Lih. M. top. K. lığı'na</p> <p>1- Binbaşı Hidayet Efendi'nin lâkaydı ve vazifede olan tekâsül ve tesâmuhu ve virilen evâmiri adem-i isğâdaki i'tiyâdı dolayısıyla bu def'alık on gün müddetle mevkufiyeti kendisine de tebliğ olunmuşdur.</p> <p>2- Va'. mıntaka k. lığı vekâletini deruhde ile mûmâileyhin tevkîfi ve neticeden ma'lumât i'tâsı.</p> <p>3- Arada vasıtalık da yapamadığından dolayı Şâbire Müfrezesi de doğruca mıntakaya rabt olunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	25- 26/8/331	Luhye'den Numara 432	<p>Şâbire Müfrezesi K. lığı'na</p> <p>1- Vâ'zât Kumândânı Binbaşı Hidayet Efendi'nin lâkaydı ve vazifede olan tekâsül ve tesâmuhu ve virilen evâmiri adem-i isğâdaki i'tiyadından dolayı bu def'alık on günlük müddetle tevkîf olunmuşdur.</p> <p>2- Aramızda vasıtalık yapamadığından ya'nî virilen ma'lumâtınızı noksan vermek, müracaatınızı sem'-i i'tibara almamak, tebliğatı ibla' etmemek gibi ahvâl-i mahsusu bulunduğundan dolayı da vasıtılığı'na lüzum kalmayarak müfrezemiz doğruca mıntakaya rabt olunmuşdur.</p> <p>3- Sabâhları yevmî vuku' âtın muntazaman virilmesi, orduya müracaat olunmaması, vazi'yetiniz, mücahidîniniz, düşmanınız ve Yahya Amir'in fikrine dair ma'lumâtın işa'ır.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 68 147	26/8/331	Luhye'den Numara 433	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- Va'. M. K. nı Binbaşı Hidayet Efendinin virilen o emre karşı istihkakı öteden beri firkaca da mâlum olmağla berâber merbut emr-i sûretlerinden de anlaşılacağı üzere bir çok muhaberâtı cevapsız bırakarak</p>	

			<p>intizarı ve makâmı Kumândâniye karşı te'hir-i cevap ve mahcubiyeti mucip olması veya tanzim-i umur ve vezaîfde ziyâ'-ı vakti bâdî ve hele üçer ayda bir yapması lazım gelen kuvve-i umumiyyeyi olsun vaktiyle tanzim ve adem-i takdîmi atalet ve betâetine, tekâsül ve tesâmuhuna, teseyyüb ve ihmaline ve telâkki ittiği evamiri adem-i isğâda i'tiyâd hâsıl ittiğine tamamen kanaat hâsıl ittirmişdir.</p> <p>2- Eğer Cerb Ordugâh'ı denilen mahal bir def'a görülecek olursa zâbitân sefaletanesi, efrâd mezbehası, ne aklıma, ne intizâma, ne de nizâmâta sığmayan bir şekl-i gayr-ı muntazamada olması mûmaileyh de bir çok senedir orada nasıl mevki' ve Mıntaka Kumandanlığı ittiğine ve ne kadar lakayd kaldığına ve hele taburuna ne derecede bîvefâ ve insafsız kaldığına tamamen şahittirler.</p> <p>3- Mûmâileyhin bilhâssa evamiri mühimsememek, vaktiyle değil ekserisine hiç cevap vermeyerek müstağni-i vazife kalması bii'ttabi şâyân-ı tecvîz görülmediğinden mûmaileyhin vazifeye davet ve vazifesini yaptırmak zamanı hatta pek çok bile geçmiş olduğu cihetle bu def'alık on gün müddetle tevkîf ve topçu Binbaşı İsmail Efendiye vekalet tevdi' olunmuşdur.</p> <p>4- Mûmaileyh bu cezadan mütenebbih olmadığı sûrette teşdidi yoluna gidileceği eğer yine mütenebbih olmazsa cezaya devâm olunacağı ve salâhiyet haricine çıkardığı anlaşılırsa en nihâyet hakkında muamele-i muktaziye ifâ olunmak üzere mezkûr mintakadan alınması lüzûmu arz olunacağı.</p> <p>5-Evvelce firkaca tedahüle kalmış cezası varsa tatbik olunmak üzere emr buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 69	26/8/331	Luhye'den Numara 434	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1-Va'. M. K. nı Binbaşı Hidayet Efendi on gün müddetle tevkîf ve vekalet topçu Kumândânı Binbaşı İsmail Efendiye tevdi' olunmuşdur.</p> <p>2-Muhaberâtı cevâbsız bırakması kuvve-i umumiyyeyi vaktiyle göndermemesi gibi ahvâlinde dolayı tatbik olunan iş bu muamele hakkındaki tafsilât bu günkü postaya tevdiyen takdim kılındığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	

	26/8/331	Luhye'den Numara 435	<p>Lih. M. K. lığı'na Benî Ca. M. K. lığı'na Lih. topçu grubu K. lığı'na Topçu K. lığı'na</p> <p>1- Luhye'deki âdi cebel takımı Beni Cami mıntakasına. 2- Beni Cami mıntakasındaki İhsan Efendi bataryası Luhye'ye celb ve tebdil olunacaklardır. 3- Beni Cami mıntakasındaki mühimmatı kâmilen orada terk olunacak. 4- Takımın buradan sevki için Subaşı topçu ve Beni Cami bataryası hayvânatından istifade olunacak. 5- Luhye'ye gelecek bataryanın hayvânatına eskisi gibi bakılarak Subaşı hayvânatı misillü kadîd hâline getirilmeyecektir. 6- Buradaki takımın 27/8/331 akşamı Luhye'den hareketi te'mîn olunmalıdır. 7- İşbu emr Luhye ve Beni Cami, Luhye topçu grubu K. lığı'na da tebliğ olunmuştur. İmza: Galib</p>	
E 70 148	27/8/331	Luhye'den Numara 436	<p>Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- Hopa'den İbn Abbas'a kadar bi'l-hassa Ca'liye'den pek çok kaçak eşyanın girmekte ve ızrâr-ı hazineyi mûcib olmakta bulunmasından ve Huleyf'deki kuvvetten de tahsilat için tefrik olduğundan ayrıca karagol ittihâzına kâfi kuvvet bulunamadığı cihetle Hopa ve İbn Abbas Müfrezelerinin nısîf nısîfa mezkûr sâhili taht-ı tarassuda alarak kaçakçılığın menine çalışılması ve Huleyf'e de tebliğâtta bulunulduğundan müfrezenin tahsilattan 'avdetine kadar taht-ı tarassuda bulunulması Tehâme Kumandanlığından bildiriliyor. 2- Hopa ve İbn Abbas arasındaki kısım tansîf olunarak işbu nısîf mesâfe üzerinde 8 sanbuk yanaşabilecek mersâlarda gayr-i muayyen zamanlarda görünövmek ve kaçak eşya yakalanırsa senbüğü adamlarıyla berâber tahte's-sükûn Hopa'ye getirmek lazım. 3- Bu mesâfe ziyâdece ve Hopa'deki kuvvet gayr-i kâfi gelecekse muvakkaten bir mâni'a daha ilave ve te'mîni ve neticeden ma'lumât i'tâsı. 4- Kaçak eşya müsaderesinden askere de hisse-i istifade bulunduğuna nazaran gözlerini ona göre açmalarının ve bu gibi bir iki sanbuk yakalayarak men'ine çalışmanın</p>	

			<p>müfrezeye ehemmiyetle tebliği.</p> <p>5- Cidde iskelesinin de buradan tarassud ve sanbuk yanaşdığı görülür veya his olunursa hemân yakalanması husûsunun nazar-ı dikkatten dûr tutulmaması ve arada buradan yoklattırılması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/8/331	Luhye'den Numara 437	<p>Tehâme Mintakatu'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 24-25/8</p> <p>Hopa-İbn Abbas kısmındaki Şûbâ ve Hatâb iskeleleri arada yoklanılmakta idi. Maamâfih bu nısfın tamamen taht-ı tarassuda alınması husûsunda müfrezeye ayrıca tebliğât yapıldığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 71	27/8/331	Luhye'den Numara 438	<p>Luhye M. k. lığı'na</p> <p>1- Kolordu ve nefer mıntakaları namına mübâyaa edilmek üzere Luhye tüccârânından efrâd elbisesi ve elbiselik kumaş ile efrâd çorabı varsa mübâyaa edilmek üzere miktarlarıyla fiâtlarının bi't-tahkîk iş'ârı bildirilip.</p> <p>2- Var mıdır yok mudur ve ne kadardır? Evvel-emrde buralarının tahkiki ve beyanı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/8/331	Luhye'den Numara 439	<p>Luhye M. K. lığı'na</p> <p>1- İngilizlerin diğer dâru'l-mekânlarda dûcâr olduğu adem-i tevfiğin tazmîni ve Yemen'in müzâyakasını tezyîd maksadıyla sanbukların âmed-i şiddetini men'e sarf-ı mesâi ittiği bu günlerde yakaladığı sanbuklardan anlaşıldığından</p> <p>2- Ahâli sanbuklarının hîn-i hareket ve seyirlerinin keyfiyeti nazar-ı dikkate alarak müteyakkız bulunmalarının ve zarar ve ziyân mekâdîrinin müsaderelerini müteâkib hemân iş'ârı zımında liman riyasetiyle Hopa Müfrezesine tebliğât ifâsı</p> <p>3- Keyfiyet Kâ'imakâmlığa da yazıldığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/8/331	Luhye'den Numara 439	<p>Luhye Kâ'imakâmlığı cânib-i âlîsine</p> <p>1- Aynı</p> <p>2- Ahâli sanbuklarının hîn-i hareket ve seyirlerinin keyfiyeti nazar-ı dikkate alarak müteyakkız</p>	

			bulunmalarının ve zarar ve ziyan mikdârını da müsadereyi müteâkib hemân bildirmeleri lüzumunun iktizâ' idenlere emr buyurulması. 3- Bu husûsda liman riyasetine ve Hopa Müfrezesi k. lığı'na teblîgât yapıldığı. İmza: Galib	
	27/8/331	Luhye'den Numara 440	Luhye M. k. lığı'na 1- Helposta Mülâzım-ı evveli Salih Efendi'nin berâ-yı teslîmat Hudeyde'ye i'zâmı komisyona da ma'lûmât i'tâsı. İmza: Galib	
E 72 148	27/8/331	Luhye'den Numara 440	Zehre Anbar Me'mûrluğuna 1- Gönderilen yüz altmış çuval duraden 120 çuvalını hemân Cerb'e sevk ediniz. 2- Mütebâki 48 çuvalı mülâzım-ı evvel Ziya ve komisyondan Sadık Efendilerle birlikte bir fûrûht hey'eti teşkîl ederek zâbitânın ekmeklik durasını satıyormuşçasına satınız. 3- Satış azar azar, tedricen ve hafiyen olarak Luhye tüccârânına aks etmemiş olunacaktır. 4- Beher çuval on riyalden aşağıya olmamak şartıyla ne kadar fazlasına satılabilirse o kadar menfaat-ı hazîneyi mûcibdir. 5- Hâsılâtın emr-i ahîre ve neticeye değin satış hey'etinden hıfzı. 6- İâşeyi te'mîne ma'tûf olan işbu satışın ifâsına gayret olunması 7- Cerb'e gönderilenlerin de orada satılacağından, Binbaşı İsmail Beğ ile de Cerb ve Zehre satışları husûsunda el ele virilerek yekdiğerinin fiyatını tenziline sebebiyet virilmemek için telgraf başında veya tahriren görüşülmesinin evlâ olduğu 8- Cerb'e de bu husûsta teblîgât yapıldığı. İmza: Galib	
E 73	27/8/331	Luhye'den Numara 441	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 24/8 Vâ'zât telgrafında Hâdi Paşa Hucûr millîleri gibi ma'âşlarıyla bi'l-hassa ekmekliklerinin virilmesi hakkında mütemâdi mürâcaatlarda bulunduğu ve aksi hâlde Sûb millîlerinin terk-i mevki' ederlerse mesûliyet kabul etmeyeceği ve 25-26/8 telgrafında ise biraderi	

			<p>Mehmed Behic'den mürâcaat vuku' bulunduğunu bildiriyor.</p> <p>2- Terk-i mevki' etmelerinde bir be's yoksa da Şâbire işlerimiz için cüzî bir müddet esâsen Sûb'da mevcûd ve yetmiş tecâvüz etmeyen millîlerine misafir buldukları taburdaki matlubatlarından mahsub edilmek üzere yevmiye altışar yüz gramdan dura vermekte de bir mahzur olmadığından Teşrîn-i sâni ibtidasından itibaren bi'l-fiil bulunanlarına i'tâsı emri virileceği.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/8/331	Luhye'den Numara 442	<p>Vâ. M. k. lığı vekâletine</p> <p>1- Cebel-i Sûb'da bilfiil bulunan cebel millîlerine misafir buldukları 1/120 taburunca ma'âşlarından mahsûb ifâ edilmek üzere Teşrîn-i sâni 331'den itibaren yevmiye altışar yüz gram hesabıyla ekmeçlik dura i'tâsı ve Cebel-i Sûb'dan mevcûdlarının dâ'imâ aranılması.</p> <p>2- Başka nerelerde mütemâdi ve müretteb Cerb millîsi varsa mikdarlarının inbâsı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/8/331	Luhye'den Numara 443	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- 23-24-25/8'de hadise yokdur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 74	27/8/331	Luhye'den Numara 444	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 21/8</p> <p>1- Cerb mıntakasında vezaîf-i muhtelifi için hîn-i iktizâ'da inkısama uğrayan topların bi'z-zarûr çavuşların sevk ve idaresine bırakılmak gibi mecbûriyetler hâsıl olduğundan Mülâzım Mustafa Efendi'nin mümkünse Şabire'den Cerb'e alınması topçu k. lığından istihâm olunur.</p> <p>2-Keyfiyet doğru olmağla berâber Cerb'e indirilmesine müsâade buyurulmasa dahi cüzî bir müddet daha Şabire'de bırakılması lüzumu arz olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27/28/331	Luhye'den Numara 445	<p>Va'. M. K. lığı vekaletine</p> <p>C:26/8</p> <p>Müsta'cel</p> <p>1- 28/8 günü 120 çuval dura Cerb'e ve 48 çuval da Zehre'ye sevk olunacaktır.</p>	

			<p>2-Bir çuval da dakik Cerb hastahânesi için gönderilecektir.</p> <p>3- Orada bozuk ve kepek çıkan beş çuval dakikden bir heyet marifetiyle ayrı ayrı birer memhûr nümûnetabib raporuna rabtengönderilecektir.</p> <p>4- Mersûl işbu duranın makine başındaki ta'rifat ve şerâit da'iresinde hakkında muamale tatbik olmağla berâber - makine başında azar azar tedricen Luhye tüccarânına his ittirmeyecek ve menfaat-i hazineyi mûcib olacak ve piyasayı düşürmemek ve Cerb mübayaa komisyonuna birde topçu kâtibinin ilavesiyle fûruht olunması hakkında ifâdem vardır- bunların vürûduna değın de bir taraftan evvelce sevk olunan beyaz ve nisbeten hayvanâta yarayacak olan beyaz duraden kısmen fûruhta başlanması ve vürûdunıda yerine konması.</p> <p>5-Duraler komisyon namına gönderilecektir. O yolda teslim olunması ve hesap sorulması.</p> <p>6-Beher çuvalın on riyalden dûn olmamak şartıyla ne kadar fazlasına satılabiliriyorsa o kadar menfaat-ı hazineyi mûcib olacağı.</p>	
E 75			<p>7-Zehre'de de satılacak 48 dura hakkında makine başında anbar me'mûru Rüşdü Efendiyle görüşülerek iki mahallin piyasasının görülmesi.</p> <p>8- Sûret-i âharla da para tedârikine çalışılmakla berâber hiç olmazsa bu ilk kafilenin elden çıkarılması.</p> <p>9- Esmân-ı bâliğasının komisyonca yapılacak kıta'ât işe sarfiyâtına mukâbil fırka nâminasened-i mahsus toplaması.</p> <p>10-Neticeden mâlûmat i'tası.</p> <p>Va'-Lih. M. K. nı</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27- 28/8/331	Luhye'den Numara 446	<p>Va'. M. K. lığı vekâletine</p> <p>C: 26/8/331</p> <p>Muhallefât akçeleri şimdilik kasalarda kalsın.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27- 28/8/331	Luhye'den Numara 447	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 24-25/8/331</p> <p>1- Yüzbaşı Faik ve Mülâzım Halil Efendiler arasındaki vak'a tahkîkâtının ikmâlinde evrakı takdim kılınacaktır.</p> <p>2- Zâbitandan alınan ifâde gayr-i kâfi geldiği gibi efrâdın da tahkîki lazım gelmiştir.</p>	

			<p>3- Halil Efendi'nin tahkikat ifâsı hakkında Yüzbaşı Faik Efendi mürâcaat ve talepte bulunduğundan dolayı mürâcaatı ise hakikatın zahire ihrâcından havfen olsa gerektir.</p> <p>4- Maamâfih mûmâileyhin mâfevka karşı lisânen mukâbelesinden dolayı mudârebeye sebebiyet vermiş ve evvelen madrûb ve sonradan da darba cesâret ittiğinden kıt'asının tebdili lâzımgelmiş olduğu.</p> <p>İmza: Galib</p> <p>5- Arz-ı mâlumât olunmamış ise neticenin ahzı esasına müstenid bulunduğu.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 76	27-28	Luhye'den Numara 448	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 25/8/331</p> <p>1- Tüccârân matlûblarını kavâim-i nakdiye olarak aldıkları hâlde Harbden sonra ne kadar bekleyeceklerine havf ederek hükûmette kâimmakâmla berâber olduğumuz hâlde nakdin vürûduna intizâren cer ideceklerini bi'z-zarûr ifâde etmişlerdir.</p> <p>2- 26/8'de gelen 180 çuval beyaz duraden 168 çuvalı yedişer buçuk riyale alınarak Zehre'ye sevk olunmuş ise de 18/8'de ma'ruz ve 21/8'de muvâfık görülen sûretten de vaktiyle istifâde olunacağı gayr-i me'mûl bulunduğu aynı ... düyûnu tezâyüd etmiş ve karzen yağ, et vesâire tedâriki imkansız bir hale gelmiş ve Teşrîn-i sâninin birinci gününe kadar iâşe parası yetiştirilmeyecek olursa sefaleti mûcib olacağı Cerb'den bildirilmesiyle ve Luhye Mıntakasının da hâlî bulunmuş olduğundan oraca çare taharrîsi lüzumu arz olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27-28/8/331	Luhye'den Numara 449	<p>Va'. M. K. lığı vekâletine</p> <p>18/7'de Zehre'den Cerb'e sevk olunan elli sandık gazın mazbatası virilmemiş olduğu anbar me'mûrlüğünden bildiriliyor. Mazbatasının göndertilerek inbâsı ve te'hîri esbabının da beyanı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	27-28/8/331	Luhye'den Numara 450	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>C: 24/8 zeyl, madde -3-</p> <p>Subaşı'na yol inşası lüzumu gün gibi aşikâr olup Kâ'imakâmlık tarafından lüzumundan bahisle mutasarrıflığa mürâcaata hacet olmadığı, eğer maksad</p>	

			muâvenet ise zaten bu husûs dirîğ etmediği ve etmiyeceği gibi çocukların bile tahammüllerinin fevkinde dolusu taş taşımak husûsundaki muâvenetleri büyüklerini dahi gayrete getirmekten hali kalmadığı. İmza: Galib	
E 77 149	27- 28/8/331	Luhye'den Numara 451	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- 27/8 sâ'at dörtte çift direk tek bacalı bir gambot Hopa'ye tahminen 7-8 kilometre mesâfede üç sanbuk görerek kaçmak istedikleri anda üç top endâhtıyla sanbukları derdest etmiştir. 2- Ba'dehû gambot daha ziyâde yanaşarak liman ve sâhildeki sanbukları almak ve iskelede asker olup olmadığını tahkik etmek üzere bir istimbot göndermiştir. 3- İstimbot bir kilometre yanaşdığı anda tüfenkle endâht ettiği ve zaten gambotun rü'yetiyle berâber bir sâ'at kadar geride bulunan Hopa ahâlisi ve müfreze sâhile celb ve ihzâr eylediğinden müttehiden ve mukâbeleten on beş dakika kadar ateşle istimbotu geri çekilmeye mecbûr etmiştir. 4- Askerin sarfiyâtı kırk dokuz ve ahâli sarfiyâtı yüz on sekiz mermiden ibâret olup gambotun Kahran istikâmetinde 'avdet ettiği Hopa Müfrezesinden bildirilmiştir. İmza: Galib	
	28/8/331	Luhye'den Numara 452	Beni Câ. M. K. lığı'na 1- 26/8'de İngilizler er-Rûhta'ya karşı ta'arruz ittikleri. 1- Luhye ve civârına da müttehiden ihrâc teşebbüsleri me'mûl bulunduğu kolordudan bildiriliyor. 2- Batarya'nın bu akşam doğruca Luhye'ye tahrîki. 3- Bir top ve tüfenk sesi işitildiğinde tekmil tabur ve toplarla berâber millî ve mücâhidîn arkadan yetişmek üzere işarete ve harekete hazır bulunmanız lazımdır. Müteyakkız olunulması. İmza: Galib	
	28/8/331	Luhye'den Numara 453	Luhye M. K. lığı'na Luhye topçu grubu K. lığı'na 1- 26/8'de İngilizler er-Rûhta'ya karşı ta'arruz ittikleri. 2- Luhye'ye veya başka bir noktaya ihrâc teşebbüsleri me'mûl olduğu kolordudan bildiriliyor.	

			<p>3- Top ve nordonfilt zâbiti ve efrâdı dâ'imâ silahının başında bulunmalı, erzâk için birer neferden başka köprüden Luhye'ye salıvirilmemeli. Luhye piyâde bölüğü toplu ve hemân hazırlanabilmeli.</p> <p>4- Ulvî'den Mülâzım Hilmi Efendi daha mühim olan ve Luhye'nin cenûb-ı garbîsinde bulunan hafif tümseğin garbına</p>	
E 78			<p>Cebel-i Seyr'deki iki tüfenkten birisini getirmeli, münâsib sûrette yerleştirmeli ve kendisi de bu iki tüfengin yanında bulunmalı. Mehmed Ağayı da giceleriUlvî'de bulundurulmalı, Mehmed Hulûsi tarafından toplayabileceği Luhye mücâhidînini ta'arruz anında cezîreye geçirmeli ve mûmâileyh giceleri mütemadiyen cezîrede devriye gezmeli, bu da kontrol edilmeli.</p> <p>5- Cezîredeki top ve nordonfiltler ve İcâbında cezireyi işgâl ve müdafa idecek bir bölüğün hiç olmazsa kırk sekiz sâ'atlik suyu cezire tümseğinde küplerde bulundurulmalı.</p> <p>6⁴⁵⁹- İlk top ve tüfenk sesini işittiği anda Subaşı'nda bırakılacak ve hatta şimdeden tefrik olunacak zuafâ ve gayr-i mütehammillerden gayrısı derhâl Luhye'ye yetişmelidir. Bir hatta mümkünse iki top da berâber gelmeli ve topçu grup K. nı da hemân Luhye'ye bittab' yetişmeli ve kuleler üzerinden Beni Câmi' ve şarka doğru Luhye'ye ta'arruz haberini vermek için sekiz on endâht etmeli.</p> <p>7- Mantel topu: Düşman gemileri veya gemisi ateş ederse evvelen susar. Yalnız hazırlık yapar. Düşmanın maksadı şehri yakmak olduğu tahakkuk eder, ya'nî yanında asker nakl iden gemileri olmadığı anlaşılırsa kendilerine biraz emniyet gelerek yaklaşımlarına intizar olunur. Ve ba'dehû şehri yakdırmamak, yaklaşmış olana tesir yapabilmek ve evvelen mantel topunun en atışına yarayan ya'nî tesir edebileceği gemiyi hedef ittihâzıyla onu batırmak veya def etmeye o zaman başlamak ve çalışmak ya'nî ateş etmek lazıM.</p> <p>8- Düşmanın asker ihrâc edeceği anlaşılırsa yine evvelen sâkit bulunmalı. Gemilerden indireceği istimbot veya filikalar çabukluk ile şârapnelini savurmalıdır. Eğer filikalara biniş hareketi uzar ve bu bombarduman devâm eder ve şehirde telaş ve yangın husule getirmek isterse</p>	

⁴⁵⁹ Bu madde herhalde unutulmuş sayfanın kenarına yazılmış. Tekrar sıra numarasına göre yazıldı.

		<p>fıkra-i ahîresine göre artık intizar anını taşımış demek olacağın yine ateşe ve bunları topçu Ali Ağa'ya anlatmak lazım.</p> <p>9- Mantelin ateşe başlaması âdi cebeller için de mesâfe ve derece-i tesirine göre ateşe işaret vermiş demektir. Bu zamanda en ziyâde asker dolusu filika ve istimbotlara tesir yapmağa çalışmak lazımdır. Çünkü gemiye esâsen tesirimiz o derece değildir. Asıl bize tesir yapacak filika ve istimbotlarla gelecek düşman olduğu için olanca şiddet ve ateşimizi işte bunlara tevcih etmek lazımdır.</p> <p>10- Nordonfiltilere gelince: bunların da hedefi kendi mesâfe ve tesiri dâhiline giren filika ve istimbotlardaki düşmandır. Bunlardan çıkacaklardır.</p> <p>11- Piyâde tüfenkleri ya'nî efrâdı, bu mücadele esnasında bu akşam göstereceğim turuk-ı takarrubiyede köprüye yakın bulunur. Nordongolid ateşleri başlamasıyla berâber o da gösterilecek anda mevzi'ine girer ve ateşe başlar. En mühim hedefi kendine en yakın gelmiş düşman efrâdır.</p> <p>12- Cezirede bulunan top ve nordongolidlerle oraya geçecek piyâde Luhye Mıntakasının ya'nî Yemen'in muhâfazası için konulmuş fedâi demek olduğundan tek nefer kalıncaya, toplar</p>	
E 79		<p>ve tüfenkler parça oluncaya kadar sebât ve fedâkârlık etmekten başka çare yokdur. Bu kuvvetin arkasında geçilmez bir kital ve bütün Yemen'in ve dolayısıyla her tarafda muzaffer şanlı, celâdetli ordumuzun Luhye müdâfiine terk ve havale ettiği muazzez ve muhterem Osmanlı sancağının namusu ve şerefi vardır. Bunu dâ'imâ ve ilelebed cezire kenarında ve bilâpervâ düşmanına göğüs gererek yed-i ihtirâmında tutacaklara ne mutlu bir şereftir. Onun kudsiyeti kâim ve sâbit olarak orada muhâfaza, üzerlerine ve üzerimize farz ve vecibedir. Ve ben de bu vazife-i mühimme ve müşkîleyi işbu müdâfînin tamamen göreceklere emin olarak dâ'imâ onlarla berâberim.</p> <p>13- Bu kuvvetin bize kazandıracağı 1, 2 sâ'at Subaşı kuvvetini; 3, 4 sâ'at ise 2/119 taburuyla Beni Câmi' ve Beni Udeyye'yi celbe beleğan mâ belağ kâfi olduğundan kendilerinin muâvenetsiz ve imdadsız kalmayacaklarına ve cümlesinin kendileriyle berâber olacaklarına ve nûş-ı şehâdeti içmelerine gayret ideceklerine emniyet etmeleri.</p> <p>14- Sabır ve sebât mûcib-i fevz ve necât, muhâfaza-i ırz ve nâmus-ı Yemen ya'nî Osmanlı ordusunun burada</p>	

			<p>yüzüne leke sürdürmemeğe sebep olacağından anûdâne düşmanla boğaz boğaza ve bire varıncaya, kalıncaya kadar uğraşacağımıza da şimdiden ahd etmemiz lazımdır.</p> <p>15- Binâ'enaleyh biz ahdimizde vefâkar, fevz ü nusret-i İlâhîye duâhân ve şibh-i cezireyi ve dolayısıyla Luhye'yi müdâfa'ada sebâtkâr buldukça ihsanına şübhe olmadığı cümleye şimdiden ta'mim olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	28- 29/8/331	Luhye'den Numara 454	<p>Beni Câ. M. K. lığı'na</p> <p>C: 28/8 madde -3- ve C: 28/8 numara 35.</p> <p>1- Fırsatın kaçırılmaması ve bir an evvel ifâsı. 2- Matlub eczâ-yı tıbbiye bir mavi kağıda bağlanmış ve sarılmış olduğu hâlde necâba vererek gönderilmiştir. Dikkat olunması. 3- Üç paket vardır. Bir kuyu için bir paket kâfi olduğu, esnâ-yı endâhtta kağıdının yırtılarak atılması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 80 153	29/8/331	Luhye'den Numara 455	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 26/8</p> <p>1- Luhye tüccârânında elbise ve kumaş bu kadar bombarduman zamanı Hudeyde'ye firâr edip malını kapalı bulundurarak şimdi gâli fiyatla satmak isteyen Yorgi namındaki dükkancıda yüz çift efrâd çorabı, 10 zâbit elbisesi, 19 yemeni, beş altı sandık konserve, ellişer şişe turşu ve şurup, altmış büyük yüzü ufak defter, bin saz kalem, 30 top çizgili Ali Kurna kağıdı, 2 top tek takrîrlik kağıt, bin kadar muhtelifü'ş-şekl zarf mevcûdudur. 2- Fakat ne tekâlîf-i Harbiye komisyonunun verdiği fiyatı ve ne de bir miktar daha zammı kabul etmediği gibi burada hal-ı hâzır fiyatı üzerinden kesiştikten ve Luhye'deki mal sahibi dediği bir Hıristiyana da esmânı firkaca tesviye olunduktan sonra malını teslim edeceği şerâitten bulunduğu. 3- Bunların alınub alınmayacağına dair cevap vürûduna değin ihtiyâcât-ı askeriye'nin te'mîni zımnında fûruht etmemesi husûsunda mahalli hükümetine müracaat olduğundan, alınacak ise sûret-i ahzının tesrî'an inbâ buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	

	29/8/331	Luhye'den Numara 455	Luhye Kâ'imakâmlığı huzûr-ı âlîsine 1- İhtiyâcât-ı askeriye için Yorgi'de mevcûd eşya ve me'kûlâtın alınması için fırkaya mürâcaat olduğundan cevap vürûduna değin satışın te'hirine. 2- Fiyat husûsunda sanki bugün hariçten getirerek fiyatlıya mâl olmuşçasına fûruht etmek ve evvelce tekâlif-i Harbiye komisyonunun takdir-i fiyatına da zam dahi ittirdiği hâlde razı olmadığından hem hem ızrâr-ı hazineyi ve hem de cihet-i askeriyece mübayaa olunmasa dahi ızrâr-ı ahâliyi mûcib olmak üzere belediyece takdir-i fiyat olarak iki cihetle hukukun muhâfazasına ve mûmaileyhin intizarına meydan virilmemesi husûsuna emr ve delalet buyurulması. İmza: Galib	
	29/8/331	Luhye'den Numara 456	Vâ. M. K. lığı Vekaletine C: 26 ve 26-27/8 Kande'deki ceşş hemân def' olmuş gider. Yüz elliden fazla olup bunlardan bir kısmı Benî Mervan'a bir kısmı da Yahya Ali Sevâb'ın şu sırada baş gösteren muhaliflerine karşı kendisini muhâfaza için gitmiştir. Hareketleri kat'iyen me'mûl değildir. Çünkü : İdrisi pek meşgul ve Ali Sevâb böyle	
E 81			bir vazî'yet karşısında ancak kendini koruyabilirse ne a'lâ. Onun için bunlar menfaat te'mîni esasına müstenid olduğundan dolayı kayd-ı ihtiyatla telâkki lazımdır. İmza: Galib	
	29/8/331	Luhye'den Numara 457	Tehâme Mıntaka'tül-harekâtı K. lığı'na C: 22/8 1-Hucûr'da 105 millî olup bunlardan 78'i Şabire Müfrezesi nezdinde 27 neferi de Mediha civârında müteaddid karagollarda bulunmakta ve hizmetleri cümlesine faik derece de olup nizâmî kuvvetten hemân farkları olmadığı bu da isti'dad-ı fitriyeleri, Hucûr gibi mahdud bir mintakada senelerden beri askerle ülfetleri ve te'mîn-i maişet husûsunda arâzîlerinin adem-i kifaye ve kabiliyeti iktizâ'sından bulunduğu. 2-İsmi mevcûd Cerb millî taburunun mevcûdu esâsen beşyüz ondur. Bu kuvvetten en buhranlı ve lûzumlu zamanda 121 ve 5/7 Cebel-i Tûrâb'da ve o da bir hafta bahsi geçerek ve utandırılarak toplatılabilen ve bir güne	

		<p>mahsus olan 200 mevcûd toplanabilmiş ve o günde bunlardan bir istifâde bir muâvenet görülmemiştir. Teşkilattan bu ana kadar gerek ecel-i mev'ûduyla ve gerekse ufak tefek müsâdemelerdeki zayı'atları doksanı tecâvüz ittiği mervidir. Mikdarı kırk neferden dún olmayan Ali Kahm cemaatinde beşyüz on millî de dâhildir. Bundan başka yetmiş kûsür mevcûd ve 180 kuruş ma'âşlı siyasi jandarmanın da ismi mevcûdudur. Hal-i hazırda Cebel-i Sûb'da gündüzleri otuz beş giceleri de altmış beş millî bulunduğu iddia edilmekte başlarına millî zâbitânı konmak istenildiği zaman "ben pilancı mıyım?" diye ca'li tehevüre gelmekte, Şemsan, Mükahhaf ve Cebel-i Tûrab'da ise ne müretteb ve ne de Katabe mücahidinini bulundurmamakta ve buna mukâbil bu tekmil millîlerine dura virilmesini musırran talep etmekte olduğundan cevâben yalnız Cebel-i Sûb'da bulunanlara dura vermek mümkün olduğunu Mendeb, Luhye ve Hucûr'dakiler mücahid ve memleketlerinden uzak ve Cerb gibi mıntakalarında ve hanelerinde oturmadıkları ve bilakis Paşa şu dayyık zamanda dura istemek değil lisanen evlatlarım dediği askerin i'âşesini te'mîn için nakden bile muâvenet edeceği ümid ve zannı mevcûd olduğu lisan-ı münâsible ihfam olmuştur.</p>	
E 82		<p>3-Benî Cami' millisine gelince: Kande hazelesinin vürûdu üzerine Luhye'de 40-50 arasındaki mevcûdları Bukırş'a almış olup bazen 100'ü bazen 30 ve hatta 15'e kadar da tenezzül ittiği vâki' ve fakat bir müsâdeme vuku' unda tekmil mevcûdunu toplamaktan halî kalmadığı gibi bunlara muâvenete gelen mücahidînle berâber 250 mevcûda kadar da terfi'i vâki''dir. El-yevm ise Bukırş'ın ehemmiyeti kalmadığından köylerinde derhâl intizarda bulunuyorlar.</p> <p>4- Hülâsa edilecek olursa Hucûr millîleri dâ'imâ askerle berâber hizmet ve muâvenetleri görülür ve dokunur oldukça da matlublarına hayırlı bir yardımcı müstehakk-ı ma'âşdırlar.</p> <p>5-Benî Cami'millîleri istenildiği ve biraz da tazyik olduğu hâlde mevcûduna yevmiyesiz olarak mücahiddezam ederek gelir, atılır ve fedakârlık gösterir ve ma'âş için ta'ciz etmez bir hîn-i iktizâ' yardımcısı olup taltîf de olunurlarsa merbutiyetleri artar.</p> <p>6-Cerb millîleri ise: muhitinden bir karış dışarı çıkmamış</p>	

			<p>510'a mukâbil en müşkîl ve talep zamanında 200'den fazlayı kat'îyen bulmamış, isterse ve o da ancak top yardımıyla atılır ve fakat cüz'i bir mukabele görürse hemân kaçmakla berâber kahramanlığı kimseye bırakmak istemez. Buna mukâbil bilâ-istihkak dâ'imâ ve hele dar zamanlarda ma'âş ve ekmek ister. Düşmana dair edindiği malûmâtı yalanlar ilavesiyle büyüterek satmak, uyuyanı dürterek uyandırmak, vuku'ât çıkararak dâ'imâ Cerb'in ehemmiyetini anmaklığı, askerın tezyidini meslek-i müekkel ve emel ittihâz etmiş muacciz ve kuru bir kalabalıktır.</p> <p>7- Bunlardan başka da Ganeme mücahidini vardır ki bilâ-şey gelirler, fedâkârlık gösterirler ve mevcûdları da 120-160'şu bulur ve taltîf olunurlarsa faide me'mûl ve dâimen setrde bir köyde ve topludurlar.</p> <p>8- İfâdâtım Hâdi Paşa ile arada bir sû-i imtizâc olduğuna haml olunmasın, bilakis dâ'imâ iyiyizdir. Maksadım hakîkatı söylemekten ibârettir.</p> <p>İmza: Galib</p>	
29/8/331	Luhye'den Numara 458	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- 26/8 Cebel-i Sûb'dan Benî Neşr mevâşisine bir şârapnel yetmiş piyâde cebhânesi sarf. 26/8 sâ'at 3 çifte direkli beyaz İngiliz gambotu cenûbdan Hopa önüne gelerek iki sâ'at tevakkuftan sonra Luhye önünden şimâle; sâ'at 7'de ise bir Kahveci Vâpuru Hopa garbindan şimâle geçtiğinden gambotun buna yol açtığı anlaşıldığı. Cebel-i Sûb millîlerinin bir kısmı terk-i mevki' ittiklerinden yerleri askerimizle işgâl olunduğu.</p> <p>2- 26-27/8 yarımında Şâbire garbindaki taşlı tepelerden ileri karagollarımıza usât tarafından açılan ateşe bir sâ'at kadar hafif bir sûrette devâmıla usât def' idildiği. Şimdiye kadar Vâz. k. lığı tarafından teftiş yüzü görmeyen Cebel-i Tûrâb'da Ahmed Zeyyin cemaatinden ve o da Bataryalılar'ın sirkatinden havfen sekiz neferin bulunduğu ne Katabe mücâhid ve ne de Vâ'zât millîlerinden kimse bulunmadığı, Mekhaf'da kimse bulundurulmadığı Vâ. k. lığı vekâletinden bildirildiği.</p> <p>3- 27/8 sâ'at dokuz buçuktan on ikiye kadar Şâbire garbindaki taşlı tepelerde yine ileri karagollar arasında müsâdeme vuku bulduğu ve zâyi'ât olmadığı. Cebel-i Sûb'dan mevâşi kitlelerine 260 piyâde cebhânesi sarf, 28/8'de arz olunan Hopa vak'asından sonra mezkûr</p>		

			<p>gambotun sâ'at 11'de Luhye önüne gelerek giceyi geçirip 28/8 sabâhı sâ'at 3'de şimâle gittiği.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 83	29/8/331	Luhye'den Numara 459	<p>Beni Câ. M. K. lıǵı'na</p> <p>C: 29/8/331 numara -36- madde:</p> <p>1- 28-29/8 sâ'at 4'de 28/8'de gelen necâbla bir büyük zarf derûnuna mevzûan üç paket gönderilmişdi. Teslim etmediyse aranılması ve elde edilmesi.</p> <p>2- Bu gün heccâna teslimen üç paket daha gönderilmiştir. Beher kuyu için bir 'aded ve kâğıdı yırtılarak atılması.</p> <p>3- Şemsi Efendi'nin burada yanında kalacak bir arkadaş varsa gelsin çünkü ben de muvakkat ve misafiriM.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	29-30/8/331	Luhye'den Numara 460	<p>Şâbire Müfrezesi K. lıǵı'na</p> <p>Müsta'cel</p> <p>C: 27/8</p> <p>1- Cebhânehe-i Harb fazlası silahlar zîre, nerede olduklarına dair de meşrûhât virilerek irâe olunmalı.</p> <p>2- Âdi cebel ve ağır topçu, mıntaka topcu K. lıǵı Kuvve-i Seyyârede gösterilmek ve eğer şimdiye kadar bu yolda muâmele olunmamış ise ziyâ-ı vakti mûcib olmamak üzere bu def'alık müstakillen ve rabten millî bölüğü Kuvve-i Seyyârede keza müstakillen ve rabten gönderilmek lazım.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	29-30/8/331	Luhye'den Numara 461	<p>Şâbire Müfrezesi K. lıǵı'na</p> <p>C: 28-29/8/331</p> <p>1- Müsâdemâtta ibraz-ı cesâret ve fedâkarlık idenlerin derecâtına göre terfiken veya beş ma'âşa kadar nakden taltîfi emr iktizâ'sındandır.</p> <p>2- Piyâde ve topçulardan bu gibiler muvazzah künyeleri üzerlerinde, ibraz ittiği fedâkarlık ve müsâdeme tarih ve mahalli ile sûret-i taltiflerini meşruh olarak ayrı ayrı defterlerinin kıta'ât ve tarafınızdan zirleri tasdîkan berâ-yı tasdîk sür'at-i irsâli ve muhassasâtları tasdîk-i emrinizdeki tarihten itibâren bilahare yürütölmek üzere şimdiden tebşîri.</p> <p>İmza: Galib</p>	

E 84	29- 30/8/331	Luhye'den Numara 462	Vâ. M. K. lığı vekâletine C: 27/8/331 Millî zâbitânının sûret-i istihdâmları muvâfıktır. Tatbîki. Mekkî Efendi Zehre-Cerb nakliyesi te'mîn edeceğine nazaran işinize yararsa Topçu Ahmed Ağanın da orada alıkonularak istihdamı. İmza: Galib	
	29- 30/8/331	Luhye'den Numara 463	Tehâme Mıntakatu'l-harekâtı K. lığı'na 1- Duraler umumiyetle çuval olarak alınır. Ve ba'del-vezn kıta'âta virilir. Bazen yüzde beş ve bundan bir mâhı mütecâviz elvvelce alınan ve hayvânâta tahsîs kılınan üç yüz çuvalda da yüzde onbir fire zuhûr ediyor. Şu zamanda hayvânâtın firesinden sarf-ı nazar ekmekîle et vesâiresi dâhil olduğu hâlde bir kilo me'kûlâtı tutmayan efrâdın hakkını olsun ihkâk lâzımgeldiğinden esâsen kabul olunmuş yüzde üç üzerinden alınacak duralarda zuhûr idecek yüzde beş altı yedi firelerin esâsen yüzde üç ba'det-tenzîl 630, 636, 642 gram sûretinde istihkâka zam olunarak neferin hakkı olan 600 gramı vermeyi tercihveya bu yüzde beş, altı, yedi fire düşünüz gibi iâşe zâbitânının faide ya'nî ihtimâl ki sû-i isti'mâlini mücib olacak sûrette mi tatbîki lâzımgeldiğinin inbâ buyurulması. 2- Bu zuhûr idecek fireler lede't-tahakkuk çuval olarak alınan duraler vezn ve fireleri de tenzîl olunarak komisyonca ona göre kilo fiyatı meydana çıkarılacağı. İmza: Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 464	Vâ. M. K. lığı vekâletine C: 29/8 madde -2- Fire hakkında olunacak muâmele fırkadan soruldu. Vürûd idecek cevâb bildirilecektir. İmza: Galib	
E 85 155	30/8/331	Luhye'den Numara 464	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Lih. M. K. lığı'na Luhye kâimmakâmlığı huzûr-ı âlîsine 1- Kamrân'a erzâk götürdüğünden dolayı maznûnen derdestile Luhye'ye celb olunarak tevkîf ve isticvab olunmakta bulunan Hopali Mehmed Şâmî rüfekâsından Yahya bin Belkîs, İbrahim Devs ve üç kardeş Kasım	

			<p>Cebel'in merkûm ile Beni Câmî' pazarına giderek koyun, sebze vesâire alıp Kamrân'a götürdükleri ve bu aşağı Mehmed Şâmî'nin tevfiik olunduğu işitince Luhyeli Kasım cebel kardaşlarıyla berâber Şûbâ İskelesinden senbüğe râkiben Meydîye cezîre ahâlisinden Yahya bin Belkıs Kamrân'a ve Hopali İbrahim Devs ise hanesiyle birlikte İbn Abbas'a firâr ittikleri Hopa'den bildiriliyor. – Hopa Müfrezesinden bildirilmesine nazaran- Luhye M. K. lığı'na.</p> <p>2- Firâri-i merkûmûnun maznûniyetlerinden dolayı her nerede olursa derdestleriyle teslimine ve Beni Câmî' pazarındaki mübâyaatları sahih midir, Mehmed Şâmî de berâber midir ve evvelce bunlar buradan bu gibi mübâyaatta bulunurlar mı imiş. Mübâyaatı kimlerden yapmışlardır. Buralarının da tahkikine ve hakikat-ı meselenin tenvirine, hâdim-i husûsatın elde edilmesi husûsuna delâlet buyurulması –Kâimmakâmlığa-.</p> <p>3- Yahya bin Belkıs hakkında Huleyf'ce ve İbrahim Devs hakkında da İbn Abbas Müfrezesince ta'kîbât ifâsı husûsunun da ayrıca mahallerine yazıldığı.</p> <p>2- Mehmed Şâmî tahkikatının ikmâli ve işbu rüfekasının iştirak edip etmedikleri hakkında da maddenin ta'mîki – Luhye M. -.</p> <p>3- Kamrân'a erzâk götürmek meselesinde hangi ve kimin sanbuklarıyla ve hangi tarihlerde ve hangi iskelelerden Kamrân'a erzâk geçirildiği ve mikdarları hakkında Hopa Müfrezesinden tafsîlat ve izahat-ı lazıme talebiyle tahkikatın tevsîi ve delâil-i sübûtiye taharrîsi. –Luhye M. K. -.</p> <p>2- İbn Abbas'a firâr iden merkûmun derdestiyle tahkikatın ikmâli zımnında Hopa Müfrezesine teslimine emr buyurulması. –Fırkaya-.</p> <p>3- Yahya Belkis hakkında da Huleyf Müfrezesince takibat ifâ buyurulması –Fırka-.</p> <p>İmza: Galib</p>	
30/8/331	Luhye'den Numara 465	<p>Vâ. M. K. lığı vekâletine</p> <p>C: 27-28/8</p> <p>1- 2/118 ve 1/120'lerin 1/9'da tebdili muvâfıktır. Mintakanıza aittir.</p> <p>2- Hem de 2/118 ikâmetgâhını tedârik etmiş olur.</p> <p>İmza: Galib</p>		

E 86	30/8/33 1	Luhye'den Numara 466	Va'. M. k. lığı vekaletine Müsta'cel C: 30/8 1- Kâhire yolu ne sûretle te'mîn olunmuştur. Akşama kadar cevap virilmesi. 2-29-30/8'de Kande bakıyyesine son bir baskın yapılması ve belki top sesleri oradan da işitilmiş olduğundan köyün ihrâk ve kuyularının iptali ve mezkûr Dâhir kuvveti ve hatta Benî Cami' millî ve Ganeme mücahidinini müstashibenCerb'e hareketim esâsen mutasavver bulunduğu. İmza: Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 467	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 5/7/331 1-Zeydiye'den Zehre'ye gelerek kıta'âta tevzi' olunan erzâktan 45 kilo pirinç 5 kilo şeker ve 8 kilo mercimek noksan vürûd ittiğinden keyfiyetin ta'kîb buyurulması. 2-Sevkiyattan gönderildiği bildirilen konserveye dair de zuhûrât olmadığı. İmza:Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 468	Va'. M. K. lığı vekaletine 1- Katabeliler'in kaç rehinesi vardır. Bunlara virilen yevmî dura kime teslim olunuyor. Cevap i'tası. 2- Ordugâhda ve Paşa nezdinde ne kadar rehine varsa esâmi, kabile ve kime ait olduğuna dair bir de cedvelinin his ittirilmeyerek tanzimi ve irsali. İmza: Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 469	Va'. M. K. lığı vekaletine Benî Ca. M. K. lığı'na Lih. M. K. lığı'na Şabire Müfrezesi K. lığı'na Ma'âşa mahsûben ve 100 kuruş fiyatla ümera, zâbitân ve me'mûrîn-i askeriyeden arzu idenlere birer kaput virileceğinden talibîn miktarının inbâsı. İmza: Galib	

E 87	30/8/331	Luhye'den Numara 470	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lıĝı'na 1/120 K1 K. lıĝı'na naklen ta'yîn olunan Yüzbaşı Şahab Efendi el-ân gelmemiştir kıt'asına iltihâka emr buyurulması. İmza: Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 471	Şabire Müfrezesi K. lıĝı'na Va'. M. K. lıĝı vekaletine Benî Ca. M. K. lıĝı'na Lih. M. K. lıĝı'na Hucûr'dan Luhye'ye kadar olan mıntaka bil-umum büyük ve küçük çaplı ve sair cinsde mevcûd ve mîrî ve gayrıya aid eslihanın muntazam bir defteri yapılacağından: 1- Kıta'ât ve depolarında 2- Mevaki' depolarında 3- Millî ve mücahidîn nezdinde olanların ise mümkün olduğu kadar hangi tarih ve teşkilatta ve hangi kıta'ât veya kumândânlar tarafından ve hangi mahallerden, hangi meşayih veya veya ukala ve ne gibi te'mînât veya mükâfat mukâbilinde teslim olunduğu. 4- Seferberlikten beri hangi kıta'ât veya depolardan nerelere ne miktar ve hangi emrle ve kimlere teslimen sevk olunduğu ve el-yevm mezkûr esliha hakkında o kıta'ât ve depolarca mevcûd malûmât. 5- Bir kıt'a veya kumândân veya anbar tarafından teslim olunmayıp da kabâil tarafından tedârik olunanların nereden ve ne sûretle ele geçirdiklerininve kimler yedinde ve ne miktarda olduğunun hafiyyen tahkiki. 6- Mevcûd eslihanın sûret-i sahîhada ve hangi ellerde olduğunun bilinmesi gerek mıntakanın gerekse Tehâme'nin hal ve istikbâline taalluku bulunduğu hasebiyle bilen veya işiten bilumûm zâbitân, meşayih veya kabâilden -bilhâssa bunların mahallerinde- silahların toplanacağı gibi mevsimsiz bir sû-i şâyiaya meydan vermeden ve hafiyyen tahkikat ve tedkikat-ı lazime ifâsıyla zâhire ihrâcı ve cedveliyle berâber tafsîlât-ı lâzime de i'tâsı ehemmiyetle matlûb. İmza: Galib	

E 88	30/8/331	Luhye'den Numara 472	Luhye Kaimmakamlığı huzûr-ı âlîsine Mıntakada mevcûd umum mîri ve gayr-ı mîri esliha mîri sebt-i defter edilmesi mutasavver bulunduğundan: 1- Kazâ dâhilinde sâbıkan ve hâlen hükümet veya cihet-i askeriye marifetiyle veyahûd da müştereken hangi kabâile ve ne gibi şerâit ve te'mînât veya mükafat mukâbilinde ve hangi kıta'ât veya kumândânlar vasıtasıyla ve takriben hangi tarih veya vak'alardave ne miktar ve ne cins esliha tevzi' olunduğunun. 2- Hükümet ve cihet-i askeriye marifetiyle tevzi' olunanlardan gayr-ı esliha tedârik idenlerin nerelerden ve ne sûretle tedârik ittiklerine ve miktarlarına dair de hafıyyen istihsâl buyurulacak malûmâtın iş'ârına himmetleri mütemennâdır. İmza: Galib	
	30/8/331	Luhye'den Numara 473	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na C: 30/8 Şifre: 1-Esbabı tenbellik ve Paşa'yı gücendirmemek, ürkütmemek 2-Haber vermemesine sebep teftiş etmediğinden dolayı mürettep buldukları mahallerde merkûmûnun dâ'imâ mevcûd bulduklarını zan etmekle berâber vaktiyle kuvvet-i umumiye tanzîmine ehemmiyet vermeyenin bu gibi husûsâtı ma'lûmât vermemesini de alelâde bir iş telâkki etmesindedir. 3-Vazifesini îfada sa'yini ve gayretini görmedim. 4- Vaktini bir müddettir hastalık, istirahat ve sorulana ehemmiyet ve cevap vermemele geçirmekte olduğum. İmza: Galib	
E 89	30/8/331	Luhye'den Numara 474	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Şifre C: 29/8/331 şifre: 1- Kande hazelesinden bir kısmının daha çekildiği haber alınmış ise de cihet-i istikâmet ve maksadı hakkında henüz netice elde edilmemiş, ba'zısı Meydî'ye, ba'zıları Yahya Ali muhalifini tehdide ve ba'zıları da kısmen Abs'e ve kısmen de Batarya'yı tecâvüzümüzden muhâfazaya gittiği gibi işâalardan dolayı esas-ı arz için intizar devrindeyim. 2- Tarafeynin kuvvet ve za'fiyetine dair hakikî malûmât	

		<p>veya müşahedât olmadıkça İdrisî'nin mağlub edileceği sûretindeki ifâdesini sahâif-i resmiyeye geçirmek nezd-i kumandânîlerince de tecvîz virilmeyeceği şüphesizdir.</p> <p>3- Vukuât-ı mühimme ehemmiyetle mütenâsiben ve müsta'cilen arz olunur. Vukuât-ı yevmiyye-i âdiye kesret-i meşâgil ve mıntakanın te'mîn-i dura ve maîşeti dolayısıyla iki ve pek nadiren üç günlüğü tevhîden arz olunur.</p> <p>4- Düşmana dair malûmât istihsâli için şimdiye kadar bu husûsta para fedakârlığı olmadığından ne vesait ve teşkilatımız tekâmül mıntakaya şimâlen bir hatt-ı hudûd ta'yîn ve ileri karagol tertibâtı ahzıyla keşf ve kuş uçmaz tâ'bîrine mâsadak tarassud ifasını te'mîn edecek ne de kuvve-i kâfiyemiz vardır.</p> <p>Binâ'enaleyh: Bu mıntaka-i vâsianın boş bulabileceği bir noktasından ve hîn-i iktizâ'da bir şeyhin kesesi altına girerek hattı geçecek bir arabın belindeki küçük bir zarf içinde bulunanı okuyup sansür etmek imkanı halen müsteb'addir. Mâmâfih: Bunca boşluk ve müşkîlâta rağmen oldukça da havf ve inzibat mevcûd ve husûlüne de çalışılmakta olduğu istihbarat için bazen Kâ'imakâmlık bazen de ekseriyetle hilaf-ı hakîkat söyleyen kabâilin sözünü dinleyerek hakîkatini çıkarmaktan başka vasıtamız olmadığı.</p> <p>5- Luhye kumândânîlîğ'ı hakkında 7-8 ve 8 ve 9/8/331'de arz-ı ma'lûmât ittim.</p> <p>6- Emin ve mu'temed bir vasıta yokdur. Para virilirse İdrisî'yi bile satacaklarından evvel-emrde bu cihetin te'mîn buyurulması.</p> <p>7- Mûmâileyhi vezâif-i resmiyesinde hükûmetin şerefini tanıtılabilecek iktidarda bir me'mûru gibi görüyorum. Değil mûmâileyhle vezâif-i resmiyede kimse ile samîmiyet ve husûsiyetim olmadığı nezd-i kumandânîlerince malûmdur. Askerlerle görüşdüğünü de görmüyorum. Eğer bu fikr-i sâbık 1/115 K. nı Refik Efendi'den müstahber ise bit'tabi mûmâileyhin zamanına aid ve gömülü kalmıştır. Mûmaileyh ifşa olunup da saklayamadığı şey neden ibâret ise inbâ ve mu'temed olmadığı anlaşılan mûmaileyhin de bu gibi mühim nokta ve vazifede ibkâsı gayr-ı caiz bulunduğundan hakkında buraca da ta'kîbât ve tahkikât yapılmak üzere mesmûâtın iş'âr buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
--	--	--	--

E 90 157	30- 31/8/33 1	Luhye'den Numara 475	<p style="text-align: center;">Kolordu K. lığı'na Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- Cerb – El-Kâhire yolu te'mîn ya'nî Şabire ve Hucûr'la ittisâl peydâ edilmiştir.</p> <p>2-29-30/8 sabâhına doğru millî, mücahidin ve 2/119'a terfîk olunan toplar son Kande baskını yapılmış ve hazele bakıyyesiyle Kandeliler firâr ve mezkûr köy ihrâk ve kuyuları kâmilen ibtalden sonra 14-15/8üçüncü Kande'sine koşan 4-5 kilometre daha şarkdaki Benî Ahmed'e teveccühle mezkûr karyeye de baskın virilerek dura tarlaları çiğnenip karyeleri ihrâk ve firâren götüremedikleri eşya ve hayvanâtları da mükafeten millîler tarafından iğtinam olunmuş ve asker ve millîlerden şehid ve mecrûhumuz da vuku bulmamış ve mahall-i mezkûrda pek çok kan izleri görülmüştür.</p> <p>3-Tafsilatın arz olunacağı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	30- 31/8/331	Luhye'den Numara 476	<p style="text-align: center;">Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1-28 ve 29/8 sükûnetle geçmiş, 2- 28-29/8'de Cebel-i Tûrab'da sekiz Katabe mücahidi, Cebel-i Sûb'da kısım-ı şîmâli eteklerinde ve Deyr-i Şûmâ'nın miftâhı mesabesindeki Beşâre ve Mucedder karagollarında kırk kadar millî bulunmuştur.</p> <p>4-29-30/8 malûmatında iş göremediklerinden dolayı bir ay evvel Beni Neşir'den kaldırılan mukaddemî Hâzımî Muhlaflar'ın hükümetin satvetinden havfen dehâlet ve hükümetle müştereken hareketlerini nazar-ı dikkate alarak taraf-ı İdrisi'ye birkaç gün evvel elli kadar uzun topun Fransız tüfengiyle miktar-ı kâfî cebhâneyi hamilen ve Muhlafl'a gelerek rehine ahzına mukâbil meşayih ve ukâla tevzi'e ibtidar ettiği ve aynı zamanda mezkûr tüfenklerden elli kadar da Benî Neşirîler'e virildiği bir menba'-ı mevsûktan alınan malûmata istinaden bildiriliyorsa da İdris'in meşgul bulunduğu esliha ve cebhâneye Benî Mervan kısmının daha ziyâde muhtac olduğu bir sırada iş bu haberin kayd-ı ihtiyatla telakkısı lazım geldiği ve hakikat dahi olsa şâyân-ı ehemmiyet olmadığı.</p> <p>3-27-28/8 Şabire malûmatında Yahya Amir'in yevm-i nüşûrdan evvel geleceğini va'd ettiği hâlde halen memleketinde bulunduğu ve Şâhil'deki vekîli şâyân-ı ehemmiyet bir zat olmadığı, mesmûata göre Yahya</p>	

			Amir'le diğer bir mukaddemi bin kadar İmâm mücahidîniyle Muhlâf üzerinden gelecekleri rivayet olunduğu bildiriliyor. Sahih ise, şüpheli ve hatta düşman vazî'yetinde bulunan Muhlâf'ın tehdîd ve Şâbire Müfrezesi'nin serbest hareketini te'mîn edeceğinden iş'âr buyurulması. Medâha ve civârındaki askerî karagollarındaki İmâm mücahidîni ise elli atmış neferden ibâret olduğu.	
E 91			5- 29-30/8 sâ'at 4'de Şâbire'den top sesleri işitildi ise de Vâ'zât'dan bildirilmiş. 6- 29-30/8 sabâhı Abdullah Şuayb cemaatinden olup Cebel-i Sûb'un cenûb etekleriyle bizzat Abdullah köyü arasında meskun Benî Mesâva ve Benî Matârîşe ukâli bu sabâh Hadi Paşa ile berâber Vâ'. k. lığı vekâleti nezdine gelerek hükûmete sadâkatten ayrılmayacaklarını ve mürûr ve ubûru te'mîn ile erzâk ve eşya-yı askeriye ve tüccar malına tecâvüz ve tasallut etmeyeceklerine ve hükûmetin her bir emrini ifâ edeceklerine Kur'ân-ı Kerîme el basarak ayrı ayrı yemin ittirilmiş ve rehine alınmıştır. Merkûmâna virilecek emr üzerine hatta el-Kâhire bizzat taraflarından işgâl ve askerîn vürûduna kadar muhâfaza edeceklerini de te'mîn etmiş olduklarından tabiatıyla Hücûr eski yolu açılmış ve inşaallah daha kısa Benî Neşr ve İdrisî'nin de açılması kariben me'mûl bulunmuş olduğu. İmza: Galib	
	30-31/8	Luhye'den Numara 476	Lih. M. K. lığı'na Şâbire Müfrezesi K. lığı'na Vâ'. M. K. lığı vekâletine 29-30/8 sabâhı 2/119'a terfîk olunan top ve Benî Câmî' ve Ganeme mücâhidînle ma'an yapılan baskında: 1- Kandeliler ve hazele kâmilen firârla köy kâmilen ihrâk ve kuyuları ibtal olunduğu. 2- Ba'dehû kuvvet şarka 4-5 kilometre kadar daha şarka bulunan ve 14-15/8 üçüncü Kande'sinekoşan Benî Ahmed'e teveccüh olunmakla makhûren firâr ve dura tarlaları çığnenerek köyleri ihrâk ve götüremedikleri eşya ve hayvânatları da mükafaten millîler tarafından iğtinam olunduğu, şehid ve mecrûhumuz da bulunmadığı. 3- 30/8/331'de Abdullah Şuayb cemaatinden Benî Mesâva ve Benî Matârîşe ukâli gelerek arz ve dehâlet ittiklerinden rehinelere alınarak Hücûr'la da ittisâl husûle	

			geldiği –Luhye K. lığı'na-. İmza: Galib	
	30- 31/8/33 1	Luhye'den Numara 476	Benî Câ. M. K. lığı'na 30/8/331'de Abdullah Şuayb cemaatinden Benî Mesâva ve Benî Matârişe ukâli arz ve dehâlet ittiklerinden rehineleri alınarak Hucûr'la irtibat ve ittisâl husûle geldiği. İmza: Galib	
E 92 159	31/8/331	Luhye'den Numara 477	Ordu K. lığı'na Gâyet müsta'cel 31/8 akşamı Luhye'den Kande'ye uğramak üzere Cidde'ye bir sanbuk hareket edeceği ma'ruzdur. İmza: Galib	
	31/8/331	Luhye'den Numara 478	Vâ' M. K. lığı vekâletine C: 30/8 Fîmâba'd istifade olunamayacaklarına Cerb hey'et-i sıhhiyesince raporlarının tanzim ve Binbaşı Hidayet Efendi'nin de muâyene raporunun irsali. Lastik olmadığından tedârîki mümkün olmadığı. İmza: Galib	
	31/8/331	Luhye'den Numara 479	Vâ'. M. K. lığı vekâletine C: 30/8 1- Madem ki 300 millî gelmiş ve her emre âmâdedir. Yevmî duralarını mevcûdlarına nazaran veriniz. Bunlar uzun müddet oturamaz. Oturlarsa da devre te'minine çalışırız. Ve hem de boş oturtmayıp bu kuvvetten istifade yoluna bakarız. Bu bir bölüktür. 2- O hâlde Yüzbaşı Selim Efendi'nin bu ahvâlini bir taraftan bu nokta-i nazardan tahkik ve tevsik lazım gelmekle berâber diğer iltica meselesiyle de tevâhid hakkında muâmele-i kânûniye tatbiki tabîdir. İmza: Galib	
	31- 1/9/331	Luhye'den Numara 480	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Mıntaka vaz'u'l-ceyşindeki tebeddülât bervech-i zîrdir: 1- Şâbire'deki Hucûr mücâhidini 213'e vâsıl ve Hucûr millî bölüğünden 78'i Müfreze nezdine alınmıştır. 2-2/118 taburunun tûl müddettir Cebel-i Sûb'da bulunmasından dolayı efrâd ve hayvanca yorgunluğunu	

			<p>izale ve kuvveti bu tabura nazaran ziyâdece ve umûm mevâki' ve karagolları hâlen işgâl edebilecek olan 1/120 taburuyla 1/9/331'de tebdil olunacaktır.</p> <p>3-2/119 Dâhir'de hâl-i ictimâ ve intizarda ve emre müheyyâ olur. Benî Câmi' vazî'yetinde daha ziyâde inkişaf ve salâh hâsıl ve karagolları ikmâl olduğundan mevcûd ve bir topu Subaşı'nda olan âdi cebel bataryası ve dört topuyla birlikte deniz kısmının ehemmiyeti dolayısıyla 27-28/8/331'de Luhye'ye alınarak Luhye'deki müstakil takım Benî Câmi'e nakl ve tebdil olduğu.</p> <p>4- Benî Udeyye'nin sükûnete ircâi zımında berâ-yı tehdîd ve aynı zamanda Luhye'ye karşı tecâvüzât-ı berriye için Subaşı'na mevzû mantelin kulelerin ikmâliyle ehemmiyeti ve lüzumu kalmadığından alınmış olduğu ve başka tebeddülât olmadığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 93 164	1/9/331	Luhye'den Numara 481	<p>Vâ. M. K. lığı vekâletine</p> <p>31/8 Şâbire raporunda vukûat olmadığı ve 29-30 telgrafında ise top sesleri olduğu bildiriliyordu. Muhlâf veya Hamîs cihetinden olması muhtemeldir. Bir def'a tahkiki.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	1/9/331	Luhye'den Numara 482	<p>Mıntaka Hububat Komisyonu Riyasetine</p> <p>Merbût listede muharrer Luhye hastahânesi eşya ve edevâtıyla el arabalarının Şeyh Ali Devs veyahûd da Ali Mehmed Muhâîvasıtasıyla Zeydiye'den bilâ noksan celbi ve nakliyesinin nakliyat-ı umûmiye meyânına idhalen tesviyesi.</p> <p>İmza: Galib</p> <p>Zeydiye'den Luhye'ye celb olunacak eşya ve edevât listesi (Luhye hastahânesi için):</p> <p>50 'aded el arabası: Luhye iskelesi inşaatında kullanılacak (parçalı olduğundan hasır ve çuvallar da gelecek).</p> <p>39 'aded çorba tası.</p> <p>70 takım çamaşır</p> <p>20 el havlusu</p>	

			<p>40 çift çorap</p> <p>50 ‘aded bakır yemek tabağı</p> <p>40 ‘aded teneke kaşık</p> <p>20 ‘aded madeni çatal</p> <p>10 ‘aded tepsi</p> <p>Tükürük hokkasına lüzum yok.</p>	
	1/9/331	Luhye’den Numara 483	<p>Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı K. lıǵı’na</p> <p>29/7 ilâ 27/8/331’e kadar Luhye tüccârânından 1536 çuval dura, 8 dakik, 8 çuval da piriñ alınmışdır. Esmân-ı bâliǵası 15482 riyal olub duranın beher kilosu riyal 12, 5 ve beher çuval yetmişer kilo hesabıyla takriben 68 buçuk paraya ve Luhye’den Cerb’e kadar bir kilo nakliyesi 4 para bir santim olduğundan yetmiş beş paradan dún bir miktâra</p>	
E 94			<p>bâliǵ olur ki kontrat fiyatına dîk-ı hâzıra ve parasız ve geleceǵe havale olunduǵuna nazaran menfaat-ı hazîne demektir. Fakat bu günlerde gemilerin sık sık dolaşması ve Cidde yolunda hatta Meydî’ye ait ba’zı sanbukları derdest haberi duranın arkasını keseceğinden Cerb’de tatbîkine emr ve müsâade bulunan keyfiyeti ihtiyac-ı müstakbel teemmül olduğru hâlde men etmiş demek olduğundan şimdilik kıta’ât iâşesinin tahvilinde gönderileceği va’d buyurulan kavâim-i nakdiye esmânının yerlerine konmak üzere mecbûriyet hâsıl ve olabda emr virildiği berâ-yı mâlumât arz olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	1- 2/8/331	Luhye’den Numara 484	<p>Tehâme Mıntakatü’l-harekâtı K. lıǵı’na</p> <p>Son Kande tafsîlâtı bervech-i zîrdir:</p> <p>1- Kande ihrâk ve kuyularını tesmîm için 29-30/8’de musammem baskında Benî Ahmed, Batarya ve Abs’in yakın kurâ ve Abdaliye ahâlisinin gâr etmeleri nazar-ı dikkate alınarak sonradan iltihâk ideceklerinden ikiyüz mevcûdlu müntehab Benî Câmi’, Millî ve Ganeme mücâhidîni ve 2/119’dan müntehab ve muhtemel 120 mevcûd ve bir top Bukırş’da ihzâr olunmuşdur.</p>	

		<p>2- Bir kısım millî ve mücâhidîne terfîk olunan dört fedâî nefere eczâ-yı semmiye ve gazlı paçavralar teslim ve tevdî'en 29-30/8 sâ'at 7'de evvel-emrde Gâbûriye'den hareket, doğruca Kande'ye sevk ve ba'dehû da Gâbûriye'de muntazır diğêr millîlerle iki istikâmeti ta'kîben müfreze Eşrefiye Sırtı'nı işgâl ile millîyi himaye ve millîler de el-Hamîs'i tutarak ilerleyen ibtâl ve ihrâk müfrezesini himaye idüb gice sâ'at 10'da Kande'ye ateş ve kuyularına da mevâdd-ı mezkûre atılmış ve Abdaliye'nin de bunlar meyânında îcabına bakılmışdır.</p> <p>3- Yetmiş kadar tahmin olunan bâkiyyetü'l-hazele ve Kandeliler birkaçtır dâ'imâ yedikleri darbelerin acısı tesiriyle mukâbeleyi zâid görerek firâr ittiklerinden esâsen göçebe hâlindeki Abdaliye'ye de millîler tarafından ateş edilerek bunların da kâmilen firâr ve millî ve mücâhidîn el-Hamîs'e 'avdet etmişdir.</p> <p>4- Benî Ahmed'i de aynı akibete uğratmak zamanı gelmiş olduğundan virilen işaret üzerine Eşrefiye'deki kuvvetimizle el-Hamîs'deki millî ve mücâhidîn sâ'at 12:30'da Benî Ahmed istikâmetinde ve birleşmek üzere mütekâriben hareket ve yolda tesadüfle millî ve mücâhidînin kuvve-i mâneviyesini büsbütün tezyîd ve sâ'at 1:30'da Benî Ahmed karyesinin dört kilometre cenûbuna muvâsalatlarında karye görülüb, arâzi keşf ve tertîbât-ı lâzime ile bin metreye kadar takarrüb idildiği zaman sâ'at 2:15'de düşmana ateş başlamış ve tarassudla görülen dumanı hedefi ta'yîn etmiş olduğundan mevzi' alan top hemân ateşini küşâd ve düşmanı mevzi'inden çekilmeğe mecbûr etmesi üzerine millîler atılarak ta'aruz ve ekinleri içüne girerek top da hedefini Benî Ahmed'i ittihâz ve ihtirâki ile arîşler ateş almış olduğundan millîler de köye hücum ve bu sırada top tebdîl-i mevzi'le köyü ve düşmanı yan ateşe alarak millîlerin karyeye kadar duhûlü ve henüz yanmayan mütebâki arîşlerin ihrâki te'mîn olunmuşdur. Artık düşman kaçmış ve iğtinâm zamanı gelmiş olduğundan duhûn tarlalarındaki başaklar deve ve merkeblere tahmîlen geriye ve düşman ise ancak âile ve kısmen mevâşîsini kaçırmakla meşgul bulunmuşlar ve millîlerimiz düşmandan epeyce mevâşî de elde etmişlerdir.</p>	
--	--	---	--

E 95			<p>5- Bu müsâdemede Benî Ahmed'den 3 maktul, 4 mecrûh ve bir çok koyun ve keçilerin telef olduğu.</p> <p>6-Sâ'at 3:25'de top ateşine nihâyet virilerek ve kuyu 'adedine göre mevâd kâfi gelmeyerek kısmen ibtâl ile iktifâ olunub müfreze ve millîler 'avdet ve sâ'at 4'de Gâbûriye'nin beş altı kilometre şimâl-i şarkisindeki ağaçlıkta bir miktar mola virilerek sâ'at 5:30'da Gâbûriye'ye sâlimen muvâsalat ve sâ'at 6'da da millîlerin nihâyeti alınmıştır.</p> <p>7- Müsâdemeye Zehreliler'den Müdür'ün biraderi Şerîf Hasan ile birlikte gelen onbeş nefere 'avdette tesâdüf olunmuş ise de cebhâne virilmemiştir. Esâsen cüz'i bir ateşle çekilmeğe kalkışdıkları ukalâya sâbit olduğu için bu def'a iştirâklarını arzu ve taleb etmemişdim. Top ve tüfenk sesi üzerine Zehre Müfrezesinden cebhâne isterler. Bittabi' virilmez. Kâ'imakâmlığa mürâcaat ederler. Maksudları cebhâne kopartmak olduğu için "cebhâne müsâdeme mahallindedir, oraya gidüb alabilirler" cevâbını vermişdim.</p> <p>8- Müsâdemede 38 âdi cebel şârapneli endâht ve Habaş Paşa'ya dört ve Ganeme Şeyhi Amr Muhammed'e üç sandık cebhâne virilmiştir. Ve bunlardan bir sandık kadar üzerlerinde kaldığı tahmin ve 35 deste de efrâd tarafından sarf olunmuştur.</p> <p>9- Bu müsâdeme ve yangın üzerine Benî Ahmed ve Benî Kalâde dehâlet etmek isteyerek Habaş Paşa'ya haber gönderdiklerinden şu sırada ve hemân hükûmete rehinelirini getirir ve itâat ederlerse şâyân-ı kabûl ve te'hîri ise zararlarını mûcib olacağı cevâbı virilmiştir.</p> <p>10- Taltifleri İcâb iden efrâdın künyeleri derdest-i takdîm bulunduğu da arz olunur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	1- 2/8/331	Luhye'den Numara 485	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>Bu akşam Meydî'den alınan mâlumât:</p> <p>1- 25-26/8'de Benî Mervan Şeyhi Ahmed Abdullah Bekrî, şeyh-i sâbık Muhammed Bekrî'nin Harz civârındaki karyesine baskın vererek kâmilen ihrâk.</p> <p>2- Sarh'a gönderilen 150 kadar hazele Harz'dan ileri atılmaktan sarf-ı nazar Kande hazelesi gibi firârlarına mahal kalmamak üzere başlarına konulan nöbetçilerler zabt olunabilirleri.</p> <p>3- İdrisî kısım-ı sâhildeki Benî Mervân ve Benî Şübeyl</p>	

			meşâyih ve bi'l-hassa eşrafını celb ile Kande'dekileri yollara sarkıntılık ittiklerinden dolayı Abs'e kaldırdığını ve zirâat zamanı olduğundan Muharrem'den sonra Ceyâ şimâlinde hazele cem'iyile Kande'ye ve oradan da Yemen'e tevcih-i hareket edeceğini ifâdâtı bittabi sâmiîn tarafından nazar-ı istihzâya mazhar olmuştur.	
E 96			<p>4- Yahya Ali Sevâb def'aatle Meydî'ye istenmiş ise de beyân-ı mazeretle gitmemiştir.</p> <p>5- Fersânlı Muhammed Musa akîlinin Aden'den Fersân'a geldiği ve Nasır Sehîl, Muhammed Amr Şevâdî, Muhammed İbrahim ve İbrahim Fethuddin'e Aden muhâfızından hediye getirdiği.</p> <p>6- İdrisî Meydî tüccârânından on birinin riyal iâne aldığı. Meydî'deki büyücek bir topunu üç gün evvel Cîzân'a nakl ettiği geçen gün Meydî'ye giden sefineden çıkan bir iki İngiliz'le mükâlemede bulunduğu.</p> <p>7- Bu Meydî önündeki gemi şimâle hareketle Cidde'den gelen erzâkla malını üç sanbukla Cidde'ye deri, kahve ve tütün götüren iki senbüğü yakalayarak 31/8'de Kahran'a götürdüğü.</p> <p>8- Re's-i İsa-Cebrân ve Cebrân-Berk ve Berk'den Cidde'ye kadar birerden üç gemi tarassud için tahsis olunduğu.</p> <p>9- Meydî'ye Kovacı gelerek 900 zenbîl hurma ve 900 muhtelif eşya-yı tüccâriye ve 180 sandık cebhâne de İdrisî'ye çıkardığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 485	<p>Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na</p> <p>1- 30/8'de Hâdi Paşa 300 millî toplayarak “işte her emrinize âmâde asker fakat karınlarını bu günden itibâren doyurmalı” demesi üzerine Vâ'. k. lığı vekâletinden “pekâlâ şimdi icâb iden mahallere lüzumu kadar gönderilir. Ve duraleri virilir” cevâbında bulunuluyor ve keyfiyeti ma'âş virileceğinden bahisle dura vermek taraftarı değilim. Şu hâlde sebebiyet veren Yüzbaşı Selim Efendi olduğu ve dâima harekâtı ta'kîb ile Paşa'yı haberdâr ve mûmâileyhe tabasbus-ı kelbânedan geri durmadığımı da ilâveten mintakaya bildirdiğinden mâdem ki 300 millî gelmiştir ve her âmire âmâdedir. Yevmî mevcûdlarına nazaran duralerini veriniz. Bunlar uzun müddet oturamaz. Otursalar da dura te'mînine çalışır ve</p>	

			<p>hem de boş oturtmayıp bu kuvvetten istifade yoluna bakarız. Ve bu bir bölüktür.</p> <p>Selim Efendi'ye gelince: Mûmâileyh geçende Hâdi Paşa'ya ilticâ gibi bir mezelleti irtikâb ittiğinden dolayı derdest tahkik evrakıyla tevâhîden hakkında muâmele-i kânuniyye tatbîki tabîi bulunmakla bu ahvâlinin tahkîk ve tevsîki husûsu cevâben bildirildiği.</p> <p>2- Cebel-i Sûb'da Beşâre ve Mucedder karagollarındaki millîler 40 mermi sarf, Cebel-i Tûrâb'dakile isbât-ı vücûd ve görünen eşkiyâ ve mevâşîye 75 mermi sarf ittikleri.</p> <p>3- 31/8 mâlumâta nazaran sâ'at 9'da iki direkli bir bacalı Luhye önünden cenûba geçtiği.</p> <p>4- 31-1/8 Şâbire karyesinden Saîd Talha ve Ahmed Ali gibileri müstesnâ olmak üzere ahâlinin hemân nisfi gelmiş ve bir taraftan da gelmek üzere olduğu, olunan tazyîkata rağmen el-Ehcere'den henüz dehâlet vukû bulmadığı Masâriha ve Matârişeliler, Şâbire Müfrezesine de mürâcaatla emannâme virildiği 29-30/8'de Abdullah Şuâyb'ın biraderi Tavil Ercef âile ve hayvânatını tarafımıza sevk eder ve kendisi gice sâ'at altıda ileri karagollarından dehâlet edeceği sırada Abdullah Şuayb tarafından zincir-bend edilmiş ise de tahlîsi ve bir iki güne kadar vürûdu me'mûl bulunduğu.</p>	
E 97			<p>5- 31-1/9'da birkaç Benî Neşirli, Cebel-i Sûb, Beşşâre ve Mucedder mahallerinden takarrûble mukabelede bulunduğu ve bir kısmı da Deyr-i Şûmâ karşısındaki Cebel-i Lemrûha'da ta'arruzla def' idildikleri ve Cebel-i Sûb'daki millî mevcûdu elli ikiye çıktığı.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 487	<p>Şâbire M. K. lığı'na</p> <p>C: 1/9/331</p> <p>1- Yüzbaşı Cemal Efendi'nin vukû ve sûret ve târih-i vefâtı mıntakaca meçhuldür. Tafsîlat i'tâsı.</p> <p>2- Yüzbaşı Mehmed Ağa'nın alıkonularak 3/120 K2'de muvakkaten istihdâmı.</p> <p>3- Mevcûd zâbitân listesinin de tanzîm ve mıntakaya irsâli.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 487	<p>Vâ. M. K. lığı vekâletine</p> <p>1- Millî Mehmed Ağa ne sûretle Hucûr'a gitmiştir. Beyânı.</p>	

			2-Mûmâileyh 3/120 K2'de muvakkaten istihdâmı için alıkonulması hakkında Şâbire'ye teblîgat yapıldığından mâlumat husulü. İmza: Galib	
	2/8/331 460	Luhye'den Numara 488	Şâbire M. K. lığı'na C: 31-1/9 1- Ester'in ne zaman ve ne sûretle sirket idildiğine dair mâlumât yokdur. İş'ârı ve eğer eskiye ait ve muâmelesi mesbûk ise muâyene raporunun rabtından sonra evrâkının irsâli. 2- Bilâhare mıntaka baytarlığınca muâyenesine icrâ kılınmak üzere dâhil-i jurnal edilmesi. İmza: Galib	
	2/9/331	Luhye'den Numara 489	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na Binbaşı Hidayet Efendi 30-31/8'de bir kanlı hummâ-yi merzagıyyeden muztarib ve hastalığının vahîm olduğu ve yiğirmidört sâ'at zarfında ahvâl-i sıhhiyesinde henüz bir tebeddül görülmediği 31-1/8 etibbâ ifâde ve telgrafıyla iş'âr kılındığı ve muâyene-i sıhhiye raporu Cerb'den talep olunduğu. İmza: Galib	
E 98	2/9/331	Luhye'den Numara 490	Şâbire Müfrezesi K. lığı'na C: 31-1/9 1- El-Ehcere'yi para mukâbili birkaç millî ve mücâhidle yakmak mümkün ise yapınız. Bu sûret mümkün değilse millî ve mücâhidini kışkırtarak ve ganâyimin tadından ve mebzûliyetinden bahisle yine bir kısım kuvvet terfîk ve vak'a-i evvel gibi netîceten zararlı çıkmayacak sûrette sıkı ve yangınlı bir baskın daha yapılacağı sizden ümîd ve intizâr ediyorsam da ahvâlin ve vazi'yetinizin bu işi yapmağa ne dereceye kadar müsâid veya gayr-i müsâid olduğunu buraca yakînen görmek ve görmemek mümkün olmadığından vaktin hulûl etmediğine hüküm vererek imkân-ı husûlüne himmetinizi bekliyorum. 2- Bu günlerde sâhil kısmımıza ta'arruz ihtimâli haberi olduğundan vazi'yetin inkişâfında 2/119 da Cerb'e alınacağı ve Benî Neşri mümkün olursa te'dîb,	

⁴⁶⁰ Ay yanlış yazılmış; "9" olmalı.

			<p>olunamazsa ta'cize çalışılacaktır.</p> <p>3- Vazifeniz şimdilik ve fırsat buldukça ta'ciz ve amâna mecbûr etmektir.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 491	<p>Vâ. M. K. lığı'na</p> <p>C: 31-1/8 ve 1/9</p> <p>1- Rüşdü Efendi'nin Arapçasından o kadar istifâde olunamaz. Onun Zehre'de yapacağı hizmet daha enfa'dır. İşe yaramayan Ahmed Ağa'nın kıt'a başında lüzumu yoktur.</p> <p>2- Katabe'de erfâda virilen erzâk meselesini ta'kib ediyorum.</p> <p>3- Deve zabtı meselesi ta'kibi zımında Kâ'imakâmlığa da yazılmıştır.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 492	<p>Şâbire Müfrezesi K. lığı'na</p> <p>C: 31-1/9</p> <p>Tekâlîf-i Harbiye ile alınmış kaput yoktur. Bunlar beylik kaput olsa gerektir. Maamâfih tâlibîn şerâitini dermeyân edebilir.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 493	<p>Luhye Kâimmakâmlığı huzûr-ı âlisine</p> <p>1- 31-1/9'da Zehre'den Cerb'e dura nakl iden develerin 'avdetinde zabt olunduğu Vâ. k. lığından bildiriliyor.</p> <p>2- Hâdi Paşa'nın vilâyete vukû bulan iş'ârıyla münasebeti olsa gerektir. Develerin iâde ve müsebbibinin tecziyesi hakkında teşebbüsât-ı lâzıme ifâ ve neticeden mâlumat i'tâ buyurulması mütemennâdır.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 99	2/9/331	Luhye'den Numara 494	<p>Vâ. M. K. lığı'na</p> <p>1- Mıntakatü'l-harekât Kumândânlığı'ndan mevrûd 15/8/331 tarih ve Sertabâbet 1856/3074 numaralı numaralı beyân-ı teşekkürü hâvi tahrîrât aynen ve leffen gönderilmiştir.</p> <p>2- Tabîb-i mûmâileyhin tabur, bölük ve hatta takım kumândân ve küçük zâbitânına varıncaya kadar kendi maiyetleri efrâdının ahvâl-i sıhhiyeleri hakkında birer birer mâlumat i'tâ ve muhtâc-ı gıdâ ve istirahat olanlarını irâeten îzâh ve inzibât sûretiyle, olan himmet ve</p>	

			<p>şefkatleriyle müsâdemelere bilfiil ve arzusuyla iştirak ederek yaralıları emr-i tedâvîde yararlık ve fedâkârlığı da mâlumdur. Bu gibi erbâb-ı vazife ve mesânin taltîfleri tabî ve mukarrer bulunduğu gibi bir tabî-i hâzık ve müşfikimiz olduğundan dolayı hakkında bu husûsta söylenecek elfâz-ı takdîr ve taltîfkârâne esâsen mûmâileyhin hakkını ödemeyeceğinden sûret-i âharla taltîfi yoluna gidileceğinin ve teşekkürât-ı mahsûsa ve minnetdârîmin de ilâveten tebliğ buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
2/9/331	Luhye'den Numara 495	<p>Şâbire, Vâ. M. K. Luhye M. Benî Câmî'. M. K. lıklarına</p> <p>29-30/8 Kande baskın ve harîki ve 30/8 Hucûr yolunun küşâdına dair virilen mâlumâta cevâben Kolordu Kumândânlığı'ndan mevrûd 30-31/8 tarihli telgrafta "vezâif mertebelerini her türlü mahrûmiyet ve meşâkka rağmen fedâkârâne ifâ iden mintaka hey'et-i zâbitân ve efrâdına hâssaten son def'a ihrâz ittikleri muvaffakiyâttan dolayı teşekkürât-ı mahsûsa ve selamlarının tebliği 31/8/331 tarih ve 15203 numaralı Tehâme Mintakatü'l-harekâtı k. lığından mevrûd zeyl telgrafda bütün mintakanız ümerâ ve zâbitânına tebliği ile inbâsı ifâdesiyle beyan buyurulduğundan rüfekâ-yı mesâî ve efrâd-ı şecâatimizin hakîkaten ibrâz ittikleri şecâat ve besâlet ve fedâkarlıktan dolayı indallah da mazhar-ı mükâfat olacakları şüpheden vâreste bulunmakla berâber her tarafta şanlı muzafferiyetler ve celâdetler saçan ve savuran kahraman ordumuzun Bâb-ı Ka'betullâh olan Yemen'in İngiliz'le berâber zabtına çalışan hakir İdrisî'nin kırılmış kolunu ve burunu büsbütün hurdahâş etmek ve Mısır'dan dahi çıkmak üzere bulunan zelim İngilizlerin pâ-y-i tecâvüzünü istihkâra hâzır olduğumuzu bundan sonra da ibrâz ve isbâta çalışarak muzaffer ordumuzun mukaddes şanlı sancağının şeref ve nâmusunu Yemen'de de muhâfaza ve müdâfaasını bir avuç cüz'üne havâle ettiği vazifemizi mukaddes bilerek onun bihakkin muhâfız ve müdâfi ve hem de çetin, yorulmaz ve yılmaz bir cüz'ü olduğumuzu da isbât edeceğimizi bütün rüfekâ-yı mesâî ve efrâd-ı sâlifemizden şimdiye kadar gördüğüm gayret ve fedâkârîye istinâden ümîd ve intizâr ederek cümlenin muvaffakiyâtını Cenâb-ı Hak'dan diler ve</p>		

			<p>bilmukâbele orduya bu yolda tarafınızdan [ ]⁴⁶¹ teşekkürât-ı cevâbiyede bulunulduğundan mahcûb edilmemekliğimi sizlerden temenni ederim.</p> <p>İmza: Galib</p>	
E 100	2/9/331	Luhye'den Numara 496	<p>Tehâme Mıntakatü'l-harekât K. lığı'na</p> <p>C: 31/8</p> <p>Kolordu Kumândânlığı'nın beyân-ı takrîrât ve teşekkürât-ı mahsusa ve selamlarını mübeşşir ve 31/8/331 tarihli bütün mıntaka ümerâ ve zâbitânına tebliğ ve inbâsını havi telgrafnâmeleri tamim ve tebşir idildi. İngilizlerle müştereken zabtı hülyasına yeltenen İdrîs ve avanesinin kahr ve tedmîr ve Mısır'dan dahi tard olunmak üzere bulunan İngilizlerin pâ-y-ı tecâvüzünü istihkâr-ı nefis ederek bir karış toprağımızdan arttırmamaya ve bu sûretle her tarafta şanlı ordumuzun mukaddes ve şanlı bayrağının şeref ve namusunu Yemen'de de muhâfaza ve müdâfaasını bir avuç cüz'üne emr ve havâle ettiği vazife-i mühimmenin kudsiyet ve ulviyetini bilerek onun bihakkın muhâfız ve müdâfîi, çetin, yorulmaz ve yılmaz bir cüz'ü olduğunu isbat edinceye kadar kanlarını ma'al-mesâr îsâra âmâde ve hâhişger olduklarını cevâben ve lütfen ordu makâm-ı âlîsine arzını istirhâm eyledikleri ma'ruzdur.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 496	<p>Hopa Şeyhi Ahmed Ali Devs hakkındaki ihbârâtın muhbiri olduğu anlaşılın Hopali Musa veledi Mansûr'un istimâi lâzımgelerek jandarma vasıtasıyla celbine teşebbüs olunan merkumun Huleyf'e gittiği anlaşılmiş olduğundan bittahkîk merkumun Huleyf'den celbi Kâ'imakâmlıktan mürâcaat olunmakla eğer Huleyf'de ise İbn Abbas Müfrezesi vasıtasıyla Hopa Müfrezesine teslim ve inbâ buyurulması.</p> <p>İmza: Galib</p>	
	2/9/331	Luhye'den Numara 497	<p>Lih. M. K. lığı'na</p> <p>Hopali Mûsa veledi Mansûr ise, orada ise tahte'l-hıfz buraya celbiyle hükûmet-i mahalliyeye teslim ve inbâsı.</p> <p>İmza: Galib</p>	

⁴⁶¹ Parantez içine alınan yerdeki iki kelimenin üzerine mürekkep dağıldığından okunamıyor.

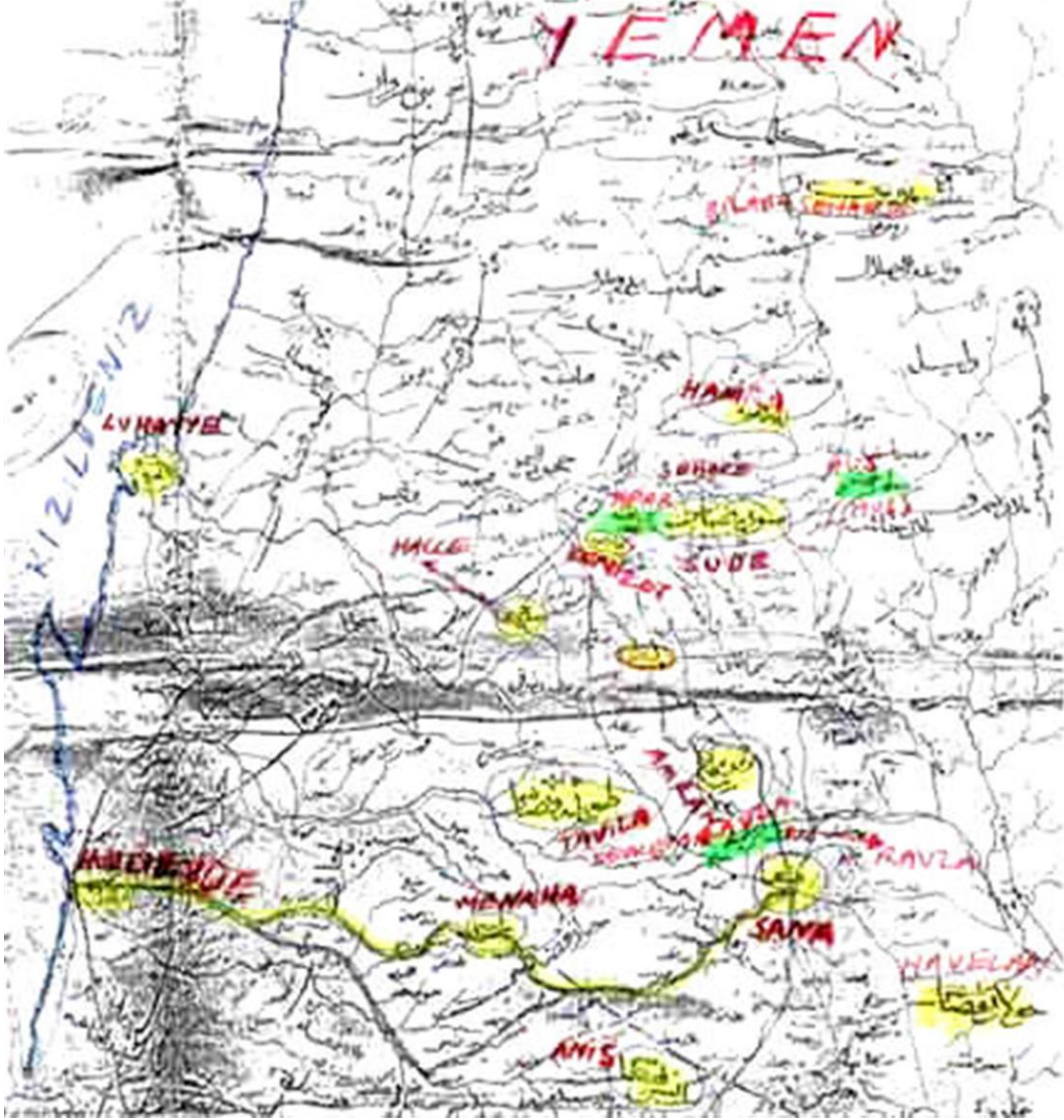
			Sûret Numara 200 ve 17 Teşrîn-i evvel 331 Mekke-i Mükerreme emaretinden kolordu Kumandanlığı'na mevrûd tahrirat sûretidir.	
		Numara 497	Kolordu Kumandanlığı'na Bu akşam Cidde'den gelen sanbukla mevrûd Emîr-i Mekke tahrirâtı aynen ve şifreye tahvîlen arz olunur. İmza: Galib	
E 101 169	2- 3/9/331	Luhye'den Numara 497	Tehâme Mintakatü'l-harekâtı K. lığı'na Gâyet müsta'cel Şimdi bir sanbukta kolorduya ait Emîr-i Mekke tahrirâtıyla on iki bin lira geldi ve kolorduya arz idildi. İmza: Galib	
	2/9/331	Luhye'den Numara 498	Tehâme Kumandanlığı'na İngiliz sefâininden yakayı kurtararak 2/9/ sabâhı Luhye'ye muvâsalat iden yediyüz çuval duranın cihet-i askeriye namına alınarak komisyon anbarına vaz' olunduğu ve bu da Şâbire Müfrezesi muhtemel bir sâhil ta'arruzu ve gerisinin gelip gelmeyeceği husûsundaki mütâlaa ve mülâhazaya binâen berâ-yı ihtiyât alındığı. İmza: Galib	
	2-3/9	Luhye'den Numara 499	Şabire Müfrezesi K. lığı'na C: 2-3/9 1- 592 mevcûd 28 zâbit ve 48 hayvan için muktazî ve bir aylık idarenize kâfi 260 çuval üç güne kadar Cerb'deki komisyon namına gönderilecektir. 2- İhtiyac-ı şedidiniz varsa hemân Cerb'e göndereceğiniz me'mûrunuza da kâfi mikdar virilmesi Cerb'e tebliğ olunmuşdur. Para husûsunda da icâbı teemmül ve te'mîn olunacaktır. 3- Mıntaka ihtiyâc-ı şedidine binâen beşyüz kilo kadar sabunun sevk ve inbâsı. İmza: Galib	
	2- 3/8/331	Luhye'den Numara 499	Vâ. M. K. lığı'na 1- Üç güne kadar Şâbire Müfrezesi için Cerb komisyonu namına 260 çuval dura gönderilecektir. 2- Bunların vürûduna kadar mürâcaat vâki olursa gelecektir. İade edilmek üzere muâvenet ifâsı	

			3- Beşyüz kilo sabunun irsâli Şâbire'ye yazıldığından celbine tevessül ile vürûdunun inbâsı. İmza: Galib	
E 102 169	3/9/331	Luhye'den Numara 500	Tehâme Mıntakatü'l-harekâtı K. lığı'na 1- Ganeme ve Beni Câmi'a yapılan teşvîkât ile Vâ'zât'a nazaran kat kat vazife gördükleri ve bilâkis Vâ'zât millîlerinin Batarya'daki tevakkuf ve ilk Katabe mesâilinde gösterdikleri cesâretsizlik ve betâetleri kalben kendilerince malûm ve bundan dolayı mahcub olsalar gerektir ki nihâyet kanı galeyana gelen ve artık mevsimsiz metâlibâtın mevki'ini tenzil ve istikbaldeki menâfiini de tepeceğine çiğneyeciğine kanâat getirdiği ve Hâdi Paşa 1-2/9'da millîleri Batarya köylerini yakarak mallarını yağma ideceklerinden silah seslerine telaş edilmemesini Cerb Ordugâh'ına bildirir. Bunu müteâkib 2/9 madde 5'de ma'ruz ve şâyân-ı ehemmiyet olmayan vak'adan dolayı birkaç hazelenin Deyr-i Şûmâ'ya takarrübünden korkarak sâ'at 2'de iki topun serîan gönderilmesini talep eder. Hemân bir müfreze ile iki top gönderirler. Deyr-i Şûmâ'ya ikiyüz metre mesâfeye gelinceye kadar meseleye cüz'i perde kapamış olduğundan mazarratlı karşılanan ve bu sûretle ilk ihrâk haberi tehhür etmiş olur. Bu ya böyle bir patırtının olacağını evvelce haber aldığından “ne yapalım düşman geldi” mazeretini serd etmekle iş yapmak istediğini ya'nî fedâkârlığını isbâta çalışmak veyahûd da an etmediğim mahcubiyetini izâle için belki de bir şey yapmak istemesindedir. Maamâfih bunu zaman isbât edecek. Etmese de eğer bir parça mücâhid parası, îâşe ferahlığı yüzü görürsek Beni Câmi' ve Ganeme'yi kendi miktikasında veya daha ilerisindeki Kâhire cebellerinde görerek o da behemehâl gayrete gelecektir. 3- 1/9 sâ'at 8'de Benî Neşr'den birkaç hazele Cebel-i Sûb, Beşâre ve Mucedder millî karagolu ile cenûbdaki Hakkı Beğ Tepesi'ne yaklaşarak ateş ittiklerinden asker ve millî tarafından yediyüz mermi ile bir sâniyeli şârapnel endâht ve Cebel-i Tûrâb'daki Katabe mücâhidini de 17 mermi sarf ittikleri Cebel-i Sûb'da 45, Tûrâb'da 22 millî mevcûd bulunduğu. 5- 2/9 madde 4'de ma'ruz Abdullah Şuayb'ın biraderi Ercef tahlîsen 2/9'da birkaç cemaatiyle berâber Şâbire Müfrezesi nezdine gelerek hükûmete arz-ı dehâlet ittiği.	

			2- 1/9/331 sâ'at 6:15'de Dâhir'de maatteessüf kazâen harîk zuhûr ederek otuz beş arîş kadar yandığı zaman rüzgârın kesb-i sükûnet ittiği bildirildiği ve hâlen muhtâc-ı muâvenet bulunulduğu. İmza: Galib	
	3/9/331	Luhye'den Numara 501	Vâ. M. K. lığı'na C: Şâbire'ye hareket arâzi ve ahvâli yakinen görür. Ve bu babdaki mâlumâtı bildirirsiniz. Şâbire'ye şimdilik yapacağı vazife bildirilmemişdir. Emre intizâr lâzım. İmza: Galib	

YEMEN BÖLGESİNE AİT ÇEŞİTLİ HARİTALAR

Harita 1. Salname-i Yemen 1314 /1898 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)⁴⁶²

⁴⁶² <http://unyezile.com/redif.htm>

Harita 3.

Harita 4.

Harita 5.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Cihangir COŞKUNOĞLU
Doğum Yeri	Çankırı
Doğum Tarihi	30-03-1979

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çanakkale On Sekiz Mart. Üniv
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölüm	Türkçe Öğretmenliği

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (...) TOEFL (...) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Millî Eğitim Bakanlığı
Görevi/Pozisyonu	Okul Müdürü
Tecrübe Süresi	13 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Abdul halik Renda Mahallesi Nergiz Sokak İkizler Sitesi C/6 Çankırı
E-mail	cihangirc1954@hotmail.com